Arhim. Paulin LECCA

ADEVĂR și PACE

TRATAT TEOLOGIC

Coperta: Maria COMAN
Tehnoredactare: Corina VÂNĂTORU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LECCA, PAULIN
Adevăr şi pace / pr. Paulin Lecca-Bucureşti: Editura Bizantină, 2003
ISBN 973-9492-45-2

28

Copyright © EDITURA BIZANTINĂ
ISBN 973-9492-45-2

Arhimandrit PAULIN LECCA

ADEVĂR ŞI PACE

Tratat teologic

EDITURA BIZANTINĂ
BUCUREŞTI

Nota editurii

Prin intermediul doamnei Veronica Struțeanu am intrat în posesia unui manuscris al unei lucrări semnate de binecunoscutul Părinte Paulin Lecca, trecut la cele veșnice cu câțiva ani în urmă. Manuscrisul, foarte voluminos, purta titlul Adevăr și pace și un moto pe care l-am reprodus și noi în deschiderea cărții. Nimic în plus. Lectura manuscrisului avea să ne descopere o lucrare de o valoare extraordinară, unică în felul ei, monumentală, pe care nu am putut-o califica decât ca tratat teologic. Un tratat foarte extins, cu o extraordinar de bogată documentare, care încearcă să aprofundeze cât mai mult posibil cele două teme anunțate în titlu. Nu este, așa cum ar părea după titlu, un tratat scolastic, teoretic, ci, dimpotrivă, o abordare vie, bisericească în adevăratul sens al cuvântului, aș spune chiar filocalică. Dovada cea mai convingătoare este concluzia finală a Părintelui, care pe un ton categoric consfințește adevărul și pacea nu ca pe două valori abstracte, teoretice, ci ca pe două adevăruri întrupate în Adevărul deplin care este Cuvântul lui Dumnezeu Întrupat: Am urmărit în paginile de mai sus adevărul și am aflat că singurul adevăr vrednic să fie cunoscut este Adevărul Întrupat; ne-am străduit în paginile de mai sus să statornicim pacea și ne-am încredințat că singura pace în care pot odihni inimile noastre este pacea lui Iisus. Tot ce este în afară de acest Adevăr e minciună, e eroare, e rătăcire și tot ce este în afară de această Pace e război, e tulburare, e răzvrătire.

Lucrarea este extrem de elaborată. Părintele Paulin Lecca se dovedește un profund analist, cu o forță de cuprindere și de

pătrundere rar întâlnite. Volumul bibliografiei folosite este neânchipuit de bogat şi variat. Greu şi-ar putea cineva închipui o deschidere documentară atât de largă: de la textele biblice şi patristice folosite în fiecare pagină a cărţii, Vieţiele Sfinţilor, Filocalia, Patericul, Sbornicul, Pidalionul până la texte filosofice vechi şi contemporane, lucrări literare dintre cele mai diverse; Pascal, Şestov, Berdeaev, Dostoievski, Gogol, Foerster, Voiculescu şi mulţi alţii. Numărul notelor neobişnuit de mare – 1005 (una mie cinci) – este grăitor în acest sens. Departe de a fi o aglomerare de citate, lucrarea are un foarte riguros şi adânc discurs propriu, iar prezenţa atâtor autori şi lucrări din cele mai diverse domenii, este dovada puterii autorului de a întrezări manifestările Unicului Adevăr în cele mai diverse capitole ale creaţiei umane. Cartea Părintelui Paulin Lecca este o pledoarie pentru relevanţa universală a Adevărului Bisericii.

Deşi titlul ar trimite spre un discurs teologic dens, cartea se citeşte uşor şi cu mult folos sufletesc. Pagini întregi au mireasma patericelor şi a vieţilor sfinţilor. Mulţimea exemplelor şi a referirilor istorice face lectura mai mult decât captivantă. În plus, Părintele Paulin Lecca se dovedeşte un neîntrecut scriitor, folosind o limbă românească fermecătoare.

Editura Bizantină oferă cu bucurie această nouă carte cititorilor săi, cu convingerea recuperării unei lucrări teologice extrem de valoroase, scrisă de autorul ei într-o perioadă în care publicarea nu a fost posibilă.

27 ianuarie 2003
Aducerea moaştelor Sf. Ioan Gură de Aur

ADEVĂRUL

„Ce este adevărul?" [1] - a întrebat Pilat pe Iisus. Dar Ponţiu Pilat n-a avut răbdarea să aştepte răspunsul; ci, „rostind aceasta, a ieşit din nou la iudei". Şi totuşi, Pilaţii din toate timpurile şi din toate locurile pot găsi răspunsul întreg în Cartea Sfântă: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa"[2] – zice Iisus despre Sine. „Cuvântul Tău este adevăr"[3] - „Şi Dumnezeu era Cuvântul"[4]. Şi atunci, întrebarea lui Pilat „Ce este adevărul?" nu rămâne fără răspuns în Sfânta Scriptură. În faţa lui Pilat stătea Adevărul Întrupat, dar împuternicitul Cezarului avea solzi pe ochi, nu-L vedea, aşa cum nici Saul din Tars nu-L vedea, atâta vreme cât Anania nu-şi pusese mâinile pe El pentru ca, prin venirea Duhului Sfânt, să i se deschidă şi ochii sufletului.

Sfânta Scriptură este Cuvântul lui Dumnezeu. Astăzi, ca şi acum două mii de ani, noi creştinii stăm în faţa Evangheliei aşa cum stătea Pilat în faţa lui Iisus. Ştim prea bine că Adevărul nu are nici o vină, ne spălăm pe mâini, şi cu toate acestea Îl dăm în mâinile iudeilor, ca să fie răstignit ca un făcător de rele. Cauza este aceeaşi: patimile sufleteşti şi trupeşti îşi lasă storurile peste ochii noştri şi nu îngăduie Luminii cereşti să împrăştie întunericul dinăuntrul nostru.

„Soarele - ne lămureşte o veche Cazanie -, răsărind, întinde razele sale pretutindeni; cei ce închid ochii, aceia nu văd lumi-

---

[1] Ioan 18, 39.
[2] Ioan 14, 6.
[3] Ioan 17, 17.
[4] Ioan 1, 1.

na, ci rămân întunecaţi. Cine este dar pricinuitor întunericului lor? Soarele cel ce străluceşte şi luminează pe toţi deopotrivă, sau aceştia ce închid ochii şi nu voiesc să vadă lumina? Arătat este că nu soarele, ci aceştia ce nu voiesc să vadă razele luminii".

„Soarele, răsărind, trimite lumina sa pretutindeni, dar cei ce au boală la ochi, căutând la lumină, se vatămă. Cine este dar pricina vătămării: lumina sau boala ochilor? Arătat este că boala ochilor, iar nu lumina".

„Când a răsărit El în Ierusalim, atunci atâta a strălucit lumina învăţăturii Lui celei cereşti, încât şi cei ce au fost trimişi ca să-L prindă, minunându-se, au zis: «Niciodată nu a grăit om aşa ca omul acesta». Atunci, atâta a luminat mulţimea minunilor Lui celor preaslăvite, încât se minunau noroadele, zicând «că niciodată nu s-a arătat aşa întru Israil». Însă cei ce pentru lenevirea şi năravurile lor cele rele, şi-au închis ochii, aceia nu au crezut, ci au rămas întru întunericul necredinţei, pentru aceea s-au şi osândit, căci «cela ce nu crede - zice - iată, s-a osândit».

Cei ce au căutat şi au văzut lumina dar au avut ochii sufletului întunecaţi de mândrie şi de zavistie şi de celelalte patimi, s-au vătămat pe sine cu vătămare mare şi veşnică".

„Arătat este dar că voinţa cea rea şi patimile cele pierzătoare, iar nu lumina cea strălucitoare a Dumnezeieştii Întrupări i-a vătămat pe ei"[5].

Dar ce sunt voinţa cea rea şi patimile cele pierzătoare ce mereu îl orbesc pe om şi mereu îl răstignesc pe Dumnezeu?

„Patima este cea mai crasă manifestare a egoismului ajuns la dimensiuni monstruoase.

Prin patimi, omul nu se cunoaşte pe sine ca persoană ce tinde spre comuniune de iubire cu oamenii, ci numai ca obiect înrobit de patimi, ca o realitate izolată şi egocentrică.

Patima este o nesocotire a lui Dumnezeu ca centru a toate şi gravitatea spre sine şi lume, deşi nu spre sine ca persoană şi nici spre realitatea adevărată a lumii.

---

[5] *Kiriakodromiu sau Tâlcuirea Evangheliilor*, alc. de Kir Nichifor, tr. de Grigorie Mitropolitul, Bucureşti, 1857, p.809-810.

Patimile sunt împotriva firii sau, mai precis, sunt boli ale firii, forme monstruoase pe care firea umană le ia prin stăruința voinței în a se complace cu păcatul. Ele singure sunt iraționale.

Fără îndoială că mândria este primul păcat apărut în lume, păcatul diavolului şi substanța tuturor păcatelor şi a patimilor, pentru că, în ultimă analiză, toate ar putea fi reduse la *neascultare*, care este fiica cea mai mare a mândriei.

Patimile reprezintă pentru ființa umană cea mai gravă şi mai permanentă primejdie, întrucât o fac să decadă la cel mai scăzut nivel posibil, o vatămă adânc şi o sortesc pieirii. Nimic nu atacă mai mortal pe om şi nimic nu minează mai mult viața socială ca aceşti duşmani înverşunați.

Patimile sunt cancerul vieții morale. Întocmai ca această boală necruțătoare, patimile sunt o creştere exagerată şi anormală a unor tendințe în dauna altora şi sfârşesc, ca şi cancerul, prin distrugerea totală a organismului fizic şi moral.

Succesul pe care-l obțin împotriva noastră se datoreşte mai ales slăbiciunii poziției noastre şi faptului că ele nu se arată întotdeauna în forma lor reală, ci deghizate în chipuri inofensive şi chiar seducătoare.

Din toate acestea rezultă că pătimaşul este un nenorocit, cu toată speranța câteodată contrară. El este sclav chiar pe tron, pentru că poartă tot atâtea cătuşe câte patimi îl stăpânesc."[6]

Acesta este prin excelență păcatul fariseilor de oricând şi de oriunde. Această dobitocească împătimire egoistă, această demonică tăgadă a adevărului învederat este grozava hulă împotriva Duhului Sfânt, care nu se iartă nici în veacul acesta, nici în cel ce va să vie[7]. De ce? pentru că aceşti oameni, dintr-o trufaşă rea voință şi dintr-o învechită împătimire, resping lumina de pe drumul Damascului şi nu vor să se lase pătrunşi de lumina Duhului Sfânt, singura care poate înlătura solzii de pe ochii lor. Şi acolo unde voința omului nu colaborează cu lucrarea Harului,

---

[6] *Patimile omeneşti - piedică în calea mântuirii*, de asist. C-tin Pavel, rev. „Studii Teologice" nr.78/953, p.471-48.

[7] Matei 12, 31-32.

mântuirea noastră nu este posibilă[8]. Căci Dumnezeu, deşi voieşte ca toţi oamenii „să se mântuiască şi să vie la cunoştinţa adevărului"[9] totuşi, „fără om, fără libertatea omenească, Dumnezeu nu poate şi nu vrea să-Şi zidească împărăţia, care nu poate fi decât o împărăţie teandrică, şi omul trebuie să urmeze până la capăt calea acestui adevăr"[10].

Când a văzut Iisus cetatea Ierusalimului „a plâns de mila ei"[11]. Mai mult: a vrut să-i adune pe fiii ei, după cum adună pasărea puii ei sub aripi, dar ei n-au vrut[12]. Şi atunci li s-a lăsat casa pustie. Ceea ce înseamnă că atâta timp cât în pieptul omului va exista o inimă împietrită, plină de patimi rebele, care refuză să se adune sub aripile lui Iisus, casa sufletului va rămâne pustie şi „nu va rămânea aici piatră peste piatră, care să nu se risipească"[13]. Despărţindu-se de Dumnezeu, omul se pedepseşte singur, uscându-se ca mlădiţa ce se desparte de viţă[14]. Numai aşa se explică întunericul cel mai din afară în care rămâne o mare parte din omenire.

Dar cu toate acestea, „lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o"[15]. Au fost, sunt şi vor fi aleşi ai lui Dumnezeu, botezaţi „cu Duhul Sfânt şi cu foc" [16], care cu inimă curată, fără viclenie şi fără patimi contemplă Soarele Dreptăţii în toată frumuseţea Lui, comunicându-ne şi nouă Adevărul reflectat în oglinda sufletului lor. Acest lucru l-au făcut toţi sfinţii lui Dumnezeu şi îndeosebi misticii, care au căutat întotdeauna întâlnirea cu Adevărul Întrupat.

„Într-adevăr, realitatea unei lumi spirituale independente nu se poate hotărî cu ajutorul unor metode potrivite numai pentru cunoaşterea proceselor materiale, ci exclusiv cu ajutorul

---

[8] *Dogmatica ortodoxă*, de Alexiu Comoroşan-Cernăuţi, Tipografia Arhiepiscopală, ed. autorului , p.500.
[9] I Timotei 2, 4.
[10] *Esprit et liberté*, par N. Berdiaeff, Paris, 1933, p.172.
[11] Luca 19, 41.
[12] Matei 23, 37.
[13] Matei 24, 2.
[14] Ioan 15, 4.
[15] Ioan 1, 5.
[16] Matei 3, 11.

revelaţiilor tainicei cunoaşteri de sine. Şi în acest domeniu, tot sufletele mari sunt acelea în ale căror experienţe interne trebuie să ne adâncim pentru a ajunge la cea mai deplină conştiinţă a propriei noastre vieţi. Acele firi înăuntrul cărora erau prezente, în măsură covârşitoare, amândouă lumile - spirituală şi materială - luptându-se una cu alta; ele aveau contactul cel mai intim cu realitatea lumii spirituale, ele sunt aici adevăraţii specialişti, ele ne luminează dualismul lumilor din noi înşine, ele ne ridică, în propria noastră observare, de la presimţirea vagă la cunoştinţa lămurită, ele ne cheamă la suprafaţa conştiinţei, propriile noastre experienţe ascunse, ele ne conduc pe drumul cel sigur" *ab exterioribus ad inferiora - ab interioribus ad superiora*[17].

Plecând de la cele exterioare la cele interioare şi de la cele interioare la cele superioare, cufundându-se în „adâncimile transempirice, misticul vrea să-L întâlnească şi să trăiască cu Iisus, vrea să-L vadă născându-Se şi crescând în eul său, ca să-i potolească pasiunea metafizică după absolut. Orice întâlnire cu Hristos: din curiozitate, dorinţă speculativă sau cercetare ştiinţifică etc. - nu-l mulţumeşte pe mistic. Ele nu lasă urme în adânc, nu aduc un aport de viaţă, nu-i modifică sensul existenţei. Şi la ce-i foloseşte cunoaşterea exterioară, teoretică, a lui Dumnezeu? Dacă naşterea şi creşterea lui Dumnezeu nu se săvârşeşte în mine – zice Meister Eckhart –, ce-mi foloseşte?"[18]

„Rămâneţi întru Mine şi Eu întru voi" – zice Domnul Iisus. „Precum mlădiţa nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viţă, tot aşa nici voi, dacă nu rămâneţi întru Mine. Eu sunt Viţa, voi sunteţi mlădiţele. Cine rămâne întru Mine şi Eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteţi face nimic"[19]. Cu alte cuvinte, numai când va circula prin mlădiţa fiinţei noastre omeneşti seva Duhului Sfânt, numai când vom cumpăra de la Domnul Iisus „alifia de ochi"[20] cu care să ne un-

[17] *Hristos şi viaţa omenească*, de Fr. Foerster, tr. de Nicolae Colan, Sibiu, 1946, p. 3.
[18] *Despre îndumnezeirea omului*, lucrare dactilografiată de pr.prof. S. Radu, Sibiu, p.2-3.
[19] Ioan 15, 4-5.
[20] Apoc. 3, 18.

gem ochii, numai atunci vor cădea solzii patimilor şi vom vedea Adevărul Întrupat pe care nu L-au văzut fariseii.

Adâncind această chestiune până la ultimele ei limite, Sören Kierkegaard vine cu un acord „pe care îl impune între idee şi acţiune, între gând şi faptă. E vorba în acest acord de o evaluare morală a felului de a fi al omului. Sunt oameni care gândesc limpede, de o perfectă corectitudine teoretică, dar sunt crunt contrazişi de acţiunile şi de faptele lor. Poziţia existenţială, deci adevărul existenţial, nu admite discrepanţă între teoretic şi practic. Autoritatea ideii nu e sublimă şi exemplul nu e suveran decât atunci când individul e decis, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor, să plătească prin moarte adevărul. Nu poate fi vorba, prin urmare, de tocmeli şi de compromisuri; ci numai de o conduită cu sens unic, angajată, prin libertate şi răspundere personală, să tragă ultimele şi supremele consecinţe. Aceasta este calea adevărurilor, care devastează dar singura care edifică şi ne salvează eternitatea din noi. Este - de ce n-am spune-o? - calea Crucii, a lui Iisus Hristos şi a martirilor, calea adevărurilor ce nu se pot cuceri decât prin frică şi cutremur, calea riscului absolut care duce *per augusta ad Augusta*"[21].

„Problema capitală ce se pune gânditorului existenţial nu este de a cunoaşte de la distanţă şi de a contempla teoretic adevărul, ci de a fi întru adevăr, de a face să triumfe lumina adevărului peste propriul său cadavru. E vorba, prin urmare, nu de adevăruri-fantome, ci de adevăruri în carne şi oase, chiar când cruzimea lor ne înspăimântă şi ne pustieşte viaţa pământeană"[22].

„Atâta timp cât adevărul nu se face una cu fiinţa mea, chiar dacă susţin, cu tot luxul de argumente şi definiţii, că-l cunosc, sunt în eroare. Cu alte cuvinte, eu nu cunosc adevărul decât când devine viaţă în mine. De aceea Iisus îl compară cu pâinea şi asimilarea lui cu actul de a se hrăni. Întocmai cum hrana asimilată întreţine viaţa corpului, adevărul însuşit întreţine viaţa spiritului; pe scurt, este viaţă. «Eu sunt pâinea vieţii. Părinţii voştri au mâncat mană în pustie şi au murit. Eu sunt pâinea cea

[21] *Existenţă şi adevăr la Sören Kierkegaard*, de Grigorie Popa, Sibiu, 1940, p.55-56.
[22] *Ibidem*, pag. 224.

vie care s-a pogorât din cer. Dacă mănâncă cineva din pâinea aceasta, va trăi în veac; pâinea pe care o voi da Eu este Trupul Meu, pe care îl voi da pentru viaţa lumii»"[23].

Dacă aceasta trebuie să fie atitudinea noastră faţă de Cuvântul Întrupat, care ar trebui să fie atitudinea noastră faţă de Cuvântul scris în Sfânta Scriptură?

Răspunsul ni-l dă tot Kierkegaard: „Cuvântul lui Dumnezeu ţi-a fost dat să-l pui în practică, nu ca să te dedai la exegeza pasagiilor obscure. Dacă-l citeşti fără să te gândeşti că puţinul pe care îl înţelegi te obligă să-l pui îndată în practică, în realitate nu-l citeşti"[24].

În *Vieţile Sfinţilor* se găseşte un exemplu minunat în această privinţă. Se zice de Cuviosul Pamvo „că la începutul călugăriei sale, necărturar fiind, a mers la unul din fraţi cei de carte învăţător, vrând să se înveţe de la dânsul Psalmii lui David. Şi când întru început a auzit întâiul stih de la Psalmul 38: «Zis-am: păzi-voi căile mele, ca să nu greşesc eu cu limba mea» - n-a voit să mai asculte pe celelalte stihuri, ci s-a dus zicând: «Destul este mie singur acest stih, de mă voi învăţa să-l împlinesc pe el cu singur lucrul». Şi n-a mai adaos a merge la dascălul său. Iar după şase luni, văzându-l pre el oareunde dascălul, au zis către dânsul: «Pentru ce până acum n-ai venit la mine?» Răspuns-a Pamvo: «Nu m-am învăţat încă a săvârşi stihul acela cu singur lucrul». După aceea, mulţi ani trecând, oarecarele dintre părinţii cei cunoscuţi lui l-a întrebat pe el zicându-i: «Oare acum învăţat-ai, frate, stihul acela?» Răspuns-a Pamvo: «Nouăsprezece ani am învăţat la acela neîncetat şi abia m-am deprins cu lucrul a face aceea care o învaţă acela». Şi măcar deşi necărturar din început a fost Sfântul Pamvo, ci după aceea, înţelepţit fiind de Dumnezeu, destulă înţelegere a dumnezeieştilor Scripturi avea, şi celorlalţi (precum de dânsul scrie Paladie) învăţător iscusit le-a fost."[25]

Sfinţii Părinţi şi Cuvioşii aveau mari mustrări de conştiinţă când nu puneau îndată în practică puţinul pe care îl înţelegeau

[23] *Ibidem*, pag. 290.
[24] *Ibidem*, pag. 266.
[25] *Vieţile sfinţilor*, luna iulie în 18 zile, Tip. Mitrop., 183.

din cele citite. În Pateric se scrie că „un frate s-a dus la unul din bătrâni în lavra lui Suca, deasupra Ierihonului, şi i-a zis lui: «Cum trăieşti, părinte?» Răspuns-a lui bătrânul: «Rău trăiesc». Zis-a lui fratele: «Pentru ce trăieşti rău, părinte?» Iar bătrânul i-a zis lui: «Iată, am treizeci de ani de când stau înaintea lui Dumnezeu în toate zilele rugându-mă şi întru rugăciunea mea uneori mă blestem pe mine, rugându-mă şi zicând către Dumnezeu: Să nu Te milostiveşti spre toţi cei ce fac fărădelegea. Şi blestemaţi cei ce se abat de la poruncile Tale, de la care eu pururea mă abat şi fărădelegea o lucrez. Alteori iarăşi zic: Vei pierde pe toţi cei ce grăiesc minciună; şi eu în fieştecare zi grăiesc minciuna şi în inima mea cugetând rele, zic către Dumnezeu: Cugetarea inimii mele înaintea Ta este pururea. Şi neavând post câtuşi de puţin, zic: Genunchile mele au slăbit de post. Şi iarăşi, dacă am pomenirea de rău asupra fratelui meu, zic către Dumnezeu: Iartă-ne nouă precum şi noi iertăm. Şi toată grija având la a mânca pâinea mea, zic: Şi am uitat de a mânca pâinea mea. Şi dormind până dimineaţa, cântând, zic: În miezul nopţii m-am sculat ca să mă mărturisesc Ţie. Neavând umilinţă câtuşi de puţin, zic: Ostenit-am întru suspinul meu şi: Făcutu-s-au lacrimile mele mie pâine ziua şi noaptea. Şi cu totul fiind plin de mândrie şi de odihnă trupească, mă batjocoresc pe mine şi cânt: Vezi smerenia mea şi osteneala mea şi lasă toate păcatele mele. Şi negătit fiind, zic: Gata este inima mea, Dumnezeule. Şi, în scurt, toată pravila şi rugăciunea mea mi se face mie spre mustrare şi ruşine». Zis-a fratele: «Eu socotesc, părinte, că acestea le-a făcut David pentru sine». Iar bătrânul, suspinând, a zis: «Ce zici, frate? De nu vom păzi cele ce cântăm înaintea lui Dumnezeu, în pierzare vom merge»"[26]. Iar un alt cuvios bătrân zicea: „Amar ţie, ticăloase suflete, că te-ai deprins numai a întreba şi a auzi dumnezeieştile cuvinte şi învăţăturile cele de mântuire, iar din cele ce auzi şi citeşti, nimic nu faci!"[27].

[26] *Patericul*, Rm. Vâlcea, 1930, ed. III, p.333.
[27] *Ibidem*, p.257.

Iată cum se nevoiau Sfinții Părinți ca să asimileze Pâinea Cuvântului Dumnezeiesc! Aceştia erau fericiții care flămânzeau după Cuvântul Domnului în vreme de foamete[28].

De aceea „a fi singur cu Cuvântul lui Dumnezeu, a fi zguduit în toată ființa de faptul că ți se adresează ție, înseamnă a accepta riscurile vieții întru adevăr. Dar nu trebuie să uităm nici un moment că nu contează, pe această cale, decât adevărul faptelor. Aceasta complică şi mai mult primejdia, cerând aplicarea imediată a adevărului. Căci practicarea adevărului nu poate fi înlocuită cu minciuni savante sau paleative."[29]

„Dar asta n-a priceput-o Pilat, om de lume, care disprețuieşte adevărul dar care, pentru a-şi satisface orgoliul personal printr-un gest de condescendență binevoitoare, se întreține cu acest Om, întrebându-L ce este adevărul."[30]

Pilat şi fariseii, cu ochii acoperiți de solzii patimilor, cu sufletul desfigurat de cancerul pasiunilor păcătoase, s-au grăbit să răstignească Adevărul Întrupat, pentru că „adevărul spus pare multor oameni o revărsare de răutate, căci ei cred că tăinuirea palavrelor şi fleacurilor lor este o datorie de umanitate şi că cineva trebuie să fie foarte rău ca să le strice palatul de carton"[31]. „Însuşi Socrate spune că el ştie cu siguranță că ar fi osândit la moarte întocmai ca un medic care, în fața unui tribunal de copii, ar fi acuzat de un bombonier cu următoarele vorbe: „Priviți-l, el vă arde, vă taie, vă interzice mâncărurile bune, vă dă leacuri amare, el e dușmanul vostru!"[32]

În lumea minciunii, „adevărul este adevăr în măsura în care este răstignit"[33] zise gânditorul rus Lev Şestov.

Şi totuşi, în ciuda patimilor răscolite în noi şi în alții, „Cuvântul lui Dumnezeu e viu şi lucrător, mai ascuțit decât orice sabie, cu două tăişuri, şi pătrunde până la despărțitura dintre suflet şi duh, dintre încheieturi şi măduvă şi destoinic este să

[28] Amos 8, 11.
[29] *Existență şi adevăr*, op.cit., p.267.
[30] *Ibidem*, p.289.
[31] *Hristos şi viața omenească*, op.cit., p.54.
[32] *Ibidem*, p.34.
[33] *Na vesah Iova (Stranstvovanie po duşam)*, Lev Şestov, Parij 1929, p.170.

judece simțirile și cugetările inimii. Și nu este nici o făptură ascunsă înaintea lui, ci toate sunt goale și descoperite, pentru ochii Celui în fața Căruia ne vom da socoteala"[34].

Dar pe ce cale intră Cuvântul Domnului până în cele mai ascunse fibre ale ființei omenești?

Citându-l pe B. Pascal, putem spune că „Dumnezeu obișnuiește, când Se revelează conștiinței și îi dezvăluie adevărurile, să Se folosească de limbajul sentimentului. Acest limbaj e iubirea"[35]. Căci „inima își are rațiunile ei, pe care rațiunea nu le cunoaște"[36].

„Istoria filosofiei ne mărturisește că pentru om căutarea adevărului a fost întotdeauna o goană după judecăți general-obligatorii. Omul nu s-a mulțumit numai cu stăpânirea adevărului. El a voit altceva - ceva «mai bun» -, după cum i se părea - și anume ca adevărul lui să fie un adevăr «pentru toți». Ca să aibă acest drept el a creat ficțiunea că nu-și făurește singur adevărul, ci-l ia gata, și nu de la o ființă ca și el, adică de la o ființă vie, ceea ce înseamnă de la o ființă care, mai întâi de toate, este nestatornică, schimbăcioasă, capricioasă, - ci din mâinile cuiva care nu cunoaște schimbarea și care-o dorește, fiindcă acel cineva nu dorește, în genere, nimic și nici nu-i pasă, de el sau de alții: din mâinile celui ce ne învață că suma unghiurilor într-un triunghi este egală cu două unghiuri drepte. Conform acestei legi, o dată ce adevărul își are izvorul într-o ființă așa de deosebită și în chip necesar neînsufletită, virtutea omenească se reduce în întregime la lepădarea de sine, la o autolepădare. Un adevăr impersonal și impasibil pe de o parte și dispoziția de-a aduce totul ca jertfă pe altarul unui asemenea adevăr pe de altă parte, iată care a fost acel vădit *primum movens* al filosofiei antice. În Evul Mediu, și chiar mai înainte - aproape la începutul erei noastre -, filosofii și teologii inspirați de Biblie au făcut diferite încercări de a se lupta cu «înțelepciunea» moștenită de la elini. Însă, în general, aceste încercări n-au avut nici un succes și au fost de mai înainte sortite eșecului. Cu zeci de ani înainte de a fi

[34] Evrei 4, 12-13.
[35] *Pascal*, de Mihai Uță, Ed. Casei Școalelor, București, 1939, p.272.
[36] *Ibidem*, p.269-270.

Biblia descoperită popoarelor europene, Philon iudeul a şi început demersurile pentru o «împăcare» între revelaţia orientală şi ştiinţa occidentală. Dar ceea ce el a numit împăcare a fost o trădare. Unii Părinţi ai Bisericii, ca Tertulian, au ştiut să vadă în ce constă esenţa spiritului elin şi primejdia influenţei acestui spirit. El singur a înţeles că Atena, cum se exprima scriitorul bisericesc, nu se va înţelege niciodată cu Ierusalimul."[37]

Raţiunea ateniană, care îşi trage obârşia de la pomul cunoştinţei binelui şi răului şi inima ierusalimiteană ce-şi află izvorul în Pomul Vieţii nu se vor înţelege niciodată, pentru că numai „inima percepe cauzele profunde ale existenţei, percepe realitatea naturală, căreia îi sunt adaptate. Inima îl simte pe Dumnezeu, - şi nu raţiunea; iată ce este credinţa: Dumnezeu sensibil inimii, nu raţiunii"[38].

„Adevărul - în acest sens - n-are nevoie de nici un fel de bază - oare el nu se poate susţine singur? Adevărul suprem, adevărul pe care îl caută filosofia, care pentru oamenii vii apare ca cel mai important lucru - vine aşa «deodată»"[39]. Iată, de pildă, ce minunată este credinţa tâlharului. «Ce dovezi avea el că Iisus este Împărat? Nici una. Credinţa, de altfel, nici nu depinde de dovezi. Apostolul Pavel spune drept că cu inima se crede spre neprihănire. Dovezile n-au nimic a face cu aceasta"[40].

„Iisus a dezvăluit oamenilor un adevăr şi le-a dat un model de viaţă. Adevărul şi modelul s-au concretizat şi trăiesc etern în Biserică. Biserica a înfruntat mari primejdii, a suferit persecuţii şi a primit lovituri puternice, însă a supravieţuit tuturor acestora. Dacă n-ar fi fost de partea ei adevărul de la care să-i vină puterea, ar fi fost nimicită de mult. „Istoria Bisericii trebuie să fie numită în mod propriu istoria adevărului". Cu atât mai mult cu cât adevărul predicat de Biserică e împotriva naturii umane. Creştinismul condamnă plăcerile şi orgoliul cărora oamenii le acordă un preţ nesocotit şi recomandă umilinţa, suferinţa şi sacrificiul. El merge chiar până acolo că sfătuieşte pe om să se

[37] *Na vesah Iova*, op.cit., p.116.
[38] *Pascal*, op.cit., p.272.
[39] *Na vesah Iova*, op.cit., p.371.
[40] *Cuvintele de pe Cruce*, de Radu Valentin Beiuş, 1944, p.22.

urască pe el însuşi. Totuşi, oamenii nu s-au îndepărtat de ea şi nu s-au pornit s-o dușmănească. Nimeni n-a părăsit Biserica, din contră, au venit în ea din ce în ce mai mulți. E o dovadă suficientă că Biserica întrupează un adevăr divin. Perpetuitatea Bisericii, a adevărului comunicat de Iisus dovedeşte divinitatea acestuia. Iisus Hristos a fost anunțat, a venit la vremea şi în forma prezisă şi trăieşte etern în Biserică"[41].

De aceea Pascal, făcând o sinceră mărturisire, zice: „Pot să spun înaintea lui Dumnezeu că nu e nimic care să detest mai mult decât aceea de a leza câtuşi de puțin adevărul şi că totdeauna am avut o foarte mare grijă, nu numai de a nu falsifica - ceea ce ar fi oribil - dar de a nu altera sau schimba oricât de puțin textul unui pasagiu"[42].

Acum 2000 de ani a răsărit ca un Soare, Adevărul Întrupat. „Dar iată că, o dată cu acest Soare, a ieşit un duh potrivnic"[43] - un «duh mincinos»[44], care, intrând în cei ce înclinau de bună voie spre potrivnicie şi minciună, i-a îndemnat să răsfrângă lumina cerească, să închidă ochii şi să prefacă adevărul „în minciună, prin a cărturarilor ademenitoare pană"[45]. Dar cu toate că asemenea cărturari teologi „ne dau - după spusa lui William James - piatră în loc de pâine şi şarpe în loc de peşte"[46]; răstignind mereu pe Iisus şi desfigurând Scriptura, totuşi oamenii cu suflet bun şi cu inima curată de patimi, privesc cu ochi sănătoşi şi limpezi spre Adevărul Întrupat, împlinesc cu sinceritate Cuvântul Domnului, vin către Pomul Vieții revelat în Ierusalimul inimii noastre şi - asemenea lui Pascal - detestă orice încercare de a leza adevărul sau de a falsifica textul Sfintei Scripturi sau ai marilor noştri Sfinți Părinți, care au păstrat nealterat Adevărul. În legătură cu aceşti sfinți, cu aceşti mistici, Dumnezeu îi răspunde duhului „potrivnic" şi „mincinos" nu numai în Biblie, ci şi în *Faust*, care - ca şi Iov - a fost om bun, deşi cu mai multe

[41] *Pascal*, op.cit., p.279-280.
[42] *Ibidem*, p.156.
[43] I Regi 22, 21.
[44] I Regi 22, 22.
[45] Ieremia 8, 8.
[46] *Mnogoobrazie relighioznogo opîta*, William James, Perevod B.G. Malahovoi Mirovici i M.V., Moskva, 1910, p.437.

scăderi decât dreptul biblic. Iată ce-i spune Dumnezeu lui Mefistofel despre Faust:

Abate acest duh de la izvorul său de obârşie
Şi du-l de vei putea, cum te pricepi,
Pe drumul tău în jos, pe drumul ce-l cunoşti
Dar ruşinat să stai când îţi va fi să recunoşti
Că omul bun, chiar adumbrit de patimi, îşi dă
De drumul drept prea bine seama.[47]

[47] *Faust*, de J.W. Goethe, în rom. de Lucian Blaga, Ed. de Stat Bucureşti, 1955, p.44.

MĂRTURISIREA ADEVĂRULUI

„După cum creierul, din punct de vedere anatomic, este numai o prelungire a măduvei spinării, tot astfel şi aşa-numita raţiune, după Schopenhauer, este numai prelungirea instinctului de conservare; adevărata obiectivitate nu există nicăieri unde sunt în joc interese vitale"[48].

Prin urmare, nu numai cancerul patimilor, dar şi toate desfigurările adevărului, toate sofismele, toate minciunile îşi află izvorul lor în acest dobitocesc instinct de conservare al trupului şi al vieţii pământeşti care, la rândul său, îşi trage obârşia din egoismul luciferic. Dar învingătorii lumii şi sfinţii sunt eliberaţi din „cătuşele instinctului vital"[49], iar „cea mai covârşitoare apariţie din câte poate zămisli lumea, nu este cuceritorul lumii, ci biruitorul ei"[50]. Şi „dacă abătându-ne privirea de la mizeria şi îngustimea preocupărilor mărunte, ne-o îndreptăm asupra celor ce au biruit lumea, asupra celor ce ajungând la desăvârşita cunoaştere de sine, se regăsesc în toate lucrurile, liberi de orice cătuşe şi care aşteaptă să scape şi de ultima legătură ce-i mai leagă de trup, vom observa că acum, în locul necontenitei frământări şi a veşnicei goane, în locul veşnicei treceri de la dorinţă la teamă şi de la bucurie la durere, în locul veşnicei, nepotolitei speranţe din care-i ţesut visul vieţii omului strădalnic, apare acea linişte, ca de ape mari, a sufletului, acea tăcere adâncă, acea neclătinată încredere şi seninătate care, strălucind

---

[48] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.70.
[49] *Ibidem*, p.70.
[50] *Ibidem*, p.70.

chiar în faţa omului - cum au zugrăvit-o Rafael şi Coreggio - are elocvenţa unei Evanghelii divine"[51]. Căci „pacea se obţine printr-un război de măcelărire a patimilor"[52].

Odată ajunşi aici, creştinii, descătuşaţi de egoismul instinctului vital, mărturisesc adevărul pe faţă: „Cu inima credem ca să ne îndreptăm, iar cu gura mărturisim ca să ne mântuim"[53]. Pe ei nu-i mai înfricoşează pierderea bunurilor materiale, suferinţa sau moartea trupească. Această descătuşare este atât de necesară pentru mântuirea noastră, încât Mântuitorul ne-o cere cu ultima energie, poruncindu-ne chiar să urâm tot ce este în legătură cu instinctul de conservare, cu instinctul vital, cu egoismul. „Dacă cineva vine la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mama sa şi pe femeia sa şi pe copiii săi şi pe fraţii şi pe surorile sale, ba încă şi viaţa sa, nu poate să fie ucenicul Meu. Şi cel ce nu-şi poartă crucea sa şi nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu"[54].

Un exemplu de nestins al celor spuse avem în raporturile Mântuitorului faţă de Mama Sa. Atât Lui cât şi ei, ca unora ce erau reprezentanţii cei mai mari ai neamului omenesc în ce priveşte desăvârşirea, le era proprie şi cea mai înaltă încordare, cea mai înflăcărată revărsare a iubirii de fiu şi de mamă. Şi totuşi, ce vedem? Dumnezeu şi Omul, „smerindu-Se El Însuşi până la moarte", predându-Şi în întregime ambele Sale voi - cea dumnezeiască şi cea omenească - în ascultarea de Tatăl, nu Şi-a cruţat nici propria Sa Mamă.

Toate aceste puţine cuvinte cu care răspunde El în Evanghelie la expresia sfioasă şi smerită a iubirii ei emană o aspră lepădare. Nici chiar pe Cruce, când chinul cel mai greu a fost intensificat de priveliştea Mamei suferinde prin sufletul căreia a trecut „sabia", El nu şi-a îngăduit un raport personal faţă de Aceea pe care mai târziu a proslăvit-o fără asemănare mai presus decât toată firea zidită de El. Dând-o în grija ucenicului iubit, El nu Şi-a permis să rostească cel mai dulce cuvânt:

---

[51] *Ibidem*, p.70-71.

[52] *Mistica germană – Magistrul Eckhart şi şcoala sa*, de Nichifor Crainic, curs litografiat, p.29, Bucureşti.

[53] Romani 10, 10.

[54] Luca 14, 26-27.

„Mamă". Cuvântul aspru: „femeie" se aude şi în aceste ultime vorbe ale grijii de fiu înaintea morţii. În schimb, în generaţiile de credincioşi care o fericesc pe Împărăteasa lumii, repetă la infinit acel nume de îndulcirea căruia S-a lepădat Mântuitorul, adăugându-I pe deasupra pe acesta din urmă, spre nemărginita Ei mărire prin numele lui Dumnezeu şi al Cuvântului; şi Însuşi Cuvântul a venit după prea sfântul Ei suflet, înviind prea curatul Ei trup care L-a încăput. În schimb, Ea s-a apropiat atât de mult de El, încât cu anevoie se poate cugeta. Iată ce a însemnat în gura Mântuitorului „să urăşti" pe Mamă şi tot ce e mai puţin preţios"[55].

Trebuie, deci „să murim pentru toate formele de simţire ce zac în lume, oricât de înalt şi incomparabil de preţios ar fi obiectul lor. Mai mult: cu cât obiectul e mai înalt şi mai preţios, cu atât mai hotărâtă şi severă trebuie să fie lepădarea de orice formă de emoţionalism psihologic care pune făptura mai presus de Creator şi care, printr-o asemenea idolatrie, ne separă de Dumnezeu şi prin aceasta, ne lipseşte de autentica apropiere faţă de însăşi făptura, apropiere care nu se poate face decât în Creator"[56].

Dacă nu vom urî tot ceea ce din firea noastră păcătoasă suntem înclinaţi să iubim, nu vom putea niciodată mărturisi Adevărul Întrupat. Trebuie să rupem fără cruţare legăturile animalice de sânge ca să putem lega din nou firele nevăzute ale iubirii spirituale de Dumnezeu şi de aproapele. Şi fiindcă toate acestea cer eforturi supraomeneşti, Domnul Iisus, pe lângă Darul Său pe care ni-L dă din belşug, ne făgăduieşte o răsplată dacă Îl mărturisim şi ne ameninţă cu o pedeapsă dacă ne lepădăm de El. „Oricine care va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru El înaintea Tatălui Meu Celui din ceruri. Iar de oricine care se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, Mă voi lepăda şi Eu de el înaintea Tatălui Meu Celui din ceruri" [57].

Dar de ce este necesar ca să mărturisim cu gura ceea ce credem cu inima?

În *Vieţile Sfinţilor* se găsesc nenumărate cazuri când mucenicii au respins propunerea ighemonilor care îi sfătuiau pe mar-

[55] *Inocestvo i podvig*, V.I. Ilinin, puti.no. 4/192, Parij, p.83.
[56] *Ibidem*, p.82-83.
[57] Matei 10, 32-33.

tiri să rămână cu credința în Iisus, dar în fața lumii să jertfească idolilor. Noi însă, vom cita un caz care e cu atât mai frumos şi mai vrednic de laudă, cu cât s-a petrecut înainte de Hristos. Întâmplarea e descrisă în cartea Macabeilor, unde se scrie că păgânii au adus jertfe împotriva legii lui Moise, silindu-i pe iudei ca să mănânce din carnea adusă de ei. „Iar cei care fuseseră puşi cu supravegherea acestei jertfe împotriva legii – ne spune Biblia - îl luară pe Eleazar de o parte, din pricină că îl cunoşteau de multă vreme, şi-l îndemnară să aducă nişte carne pregătită de el şi din care i-ar fi fost îngăduit să mănânce, şi el să se prefacă cum că mănâncă din cărnurile de jertfă, întocmai după porunca împăratului, ca prin aceasta să scape de moarte şi să se folosească de prilejul acestei filantropii, sprijinit pe vechea lor prietenie. Însă el, chibzuind cu o înțelepciune vrednică de cinstea cuvenită vârstei lui şi de cinstitele lui cărunțețe şi de buna creştere a lui din tinerețe, mai cu osebire cugetând la legea cea sfântă dată de Dumnezeu, a răspuns pe față şi fără zăbavă, ca ei să-l trimită pe lumea cealaltă. «La vârsta noastră nu se cade să fim fățarnici, ca nu cumva cei tineri să creadă că Eleazar, cu toți cei nouăzeci de ani ai săi, a trecut la păgânism. Şi astfel ei, din faptul fățărniciei mele, pentru un pic de viață trecătoare, din pricina mea să se lase amăgiți, iar eu să-mi fac parte de o bătrânețe plină de ruşine şi de ocară. Cu toate că voi scăpa de pedeapsa oamenilor pentru această clipă de față, însă nu voi putea, ori viu, ori mort, să scap din mâinile Celui Atotputernic. Pentru aceasta voi părăsi bărbăteşte această viață şi mă voi arăta vrednic de bătrânețile mele, iar celor tineri le voi da vitejească pildă ca şi ei să moară bărbăteşte şi cu înflăcărare pentru cinstitele şi sfințitele legi». Şi după ce rosti acestea, s-a dus la locul de chinuri"[58].

Bătrânul Eleazar a fost martirizat pentru legea lui Moise, intuind parcă din depărtare, cuvintele Mântuitorului spuse mult mai târziu ucenicilor Săi. „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune şi să mărească pe Tatăl vostru carele este în ceruri"[59].

[58] II Macabei 6, 21-28.
[59] Matei 5, 16.

„Voind să mărturisească adevărul prin propria lui viață, omul trebuie să considere cuvântul lui Dumnezeu ca pe un glas ce i se adresează personal. Omul trebuie să-şi spună: mie mi Se adresează, despre mine este vorba. Numai aşa cuvântul dumnezeiesc devine în predici cuvântul omului, iar fapta omului, întru credință, devine fapta lui Dumnezeu"[60]. Aşadar, înainte de a auzi lumea vorbele noastre frumoase, trebuie să vadă faptele noastre cele bune.

Vai! Din păcate însă, „în loc să fim, noi vorbim", uitând că pentru o mărturisire bună şi rodnică se cere „să curățim partea cea dinlăuntru a paharului, să nu mai văruim mormintele, să nu ne mai arătăm pe dinafară drepți înaintea oamenilor, să nu mai împodobim gropile drepților, ca să nu ni se lase casa pustie! Să nu riscăm să fim şi noi judecați ca fariseul din parabolă care nu se socotea la fel cu ceilalți oameni. Fariseii n-au dreptul să predice. Ei nu pot dezarma conştiințe şi nu pot slăbi ostilități interioare"[61]. Unor astfel de oameni, Mântuitorul le spune pe față: „Voi aveți pe diavolul de tată şi țineți să faceți poftele tatălui vostru. El de la început a fost omorâtor de oameni şi cu adevărul nu stă laolaltă, pentru că nu este adevăr într-însul. Când spune minciuna, grăieşte dintru ale sale, căci este mincinos şi părintele minciunii"[62].

Dar „orice fel de minciună, chiar cele cu intențiile cele mai bune, se bazează pe calcul fals şi primejdios. Acela care minte, îşi calcă propria-i credință în adevăr, fără ca acela care e mințit să găsească în această minciună un ajutor adevărat; printr-o compătimire rău înțeleasă, îi ascunzi o realitate în care totuşi ar trebui neapărat să trăiască şi îi zdruncini credința în dragostea absolută de adevăr a aproapelui său, într-un moment în care i-ar fi fost absolut prețioasă".

„Eşti pierdut dacă începi să cauți compromisuri şi să aprobi - fie chiar numai o dată - o singură excepție". Căci „nu există scopuri în viață cărora să li se poată subordona scopurile

[60] *Existență şi adevăr*, op.cit., p.263.
[61] *Predică şi predicator în vremea noastră*, de pr.prof. Grig. Cristescu, rev. „Studii Teologice" nr.3-6/950, p.156.
[62] Ioan 8, 44.

morale. Ceea ce căpătăm siluind legile conştiinţei, nu va putea fi o binefacere pentru nimenea". Noi nici nu ne dăm seama cât curaj faţă de sine însuşi şi câtă lipsă de egoism implică în viaţă faptul acesta, de a spune întotdeauna adevărul", pe câtă vreme „minciuna aduce o slăbire a vieţii şi o micşorare a personalităţii". „Să admitem că adevărul aduce după el jertfe, dar orice viaţă superioară e o viaţă eroică"[63].

Această viaţă eroică şi aceste jertfe nu constituie, în ultimă analiză, decât calea crucii, pe care fariseii nu merg şi n-au mers niciodată.

„Cine a cunoscut odată singura cale adevărată, cine are în vedere mântuirea sufletului, acela nu-şi va mai îndruma lucrările după pilda altuia, ci-şi va face lucrul său netulburat şi fără să mai întrebe mai departe. Această virtute de bronz, accastă izolare a spiritului de imboldurile lumii externe este ultimul cuvânt al înţelepciunii antice; dar creştinismul ne arată o cale mai înaltă: „Binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi, iubiţi pe vrăjmaşii voştri". Aici se pretinde şi se realizează - şi din punctul de vedere al doctrinei despre afirmarea de sine - absolutul: să fii aşa de independent faţă de pilda străină încât să fii în stare a răspunde unei fapte rele cu o faptă de dragoste. Abia într-o asemenea atitudine se revelează desăvârşita eliberare de lume, cel mai pur devotament al omului faţă de Dumnezeu"[64].

„Sufletul trebuie să înceteze de a mai fi una cu lumea senzuală şi, în acelaşi timp, trebuie să se desfacă de societatea omenească şi de toate înclinările şi capriciile ei, el e dator să se emancipeze de sub tirania calităţilor trupeşti şi de sub robia oamenilor şi să-şi înţeleagă propriul său rost, în meditaţie profundă. Omul nu poate fi stăpân decât pe ceea ce nu-l stăpâneşte pe el. Cel ce vrea să devină un caracter, nu se poate dispensa de această şcoală a eliberării şi a afirmării de sine. Câte din vorbele şi mişcările noastre nu sunt decât mişcări reflexe ale vreunei impresii sau senzaţii venite din afară, câtă determinare din afară

[63] *Şcoală şi caracter*, de Fr.W. Foerster, tr. de Stelian I. Constantinescu, ed. A III-a, Ed. Cugetarea, Bucureşti, 1940, p.46-52.
[64] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.36.

şi ce puţină determinare dinlăuntru ne stăpâneşte viaţa noastră de toate zilele! Nu numai cel ce vrea să trăiască în pace cu trupul său trebuie să fie liber de el şi să se stăpânească asemenea unui ascet, ci şi cel ce vrea să se poarte bine cu oamenii şi să-şi dea seama de toată răspunderea sa - şi acela e dator să-i câştige mai întâi independenţa faţă de spiritul, pilda şi caracterul altora.

Abia după o asemenea izolare poate omul să lucreze asupra altora cu adevărat independent, din centrul vieţii sale personale şi în armonie cu adevărul, punându-se în slujba realei lor mântuiri."[65]

În acest sens, viaţa unui mărturisitor al Adevărului trebuie să fie o permanentă crucificare. „M-am răstignit - zice Apostolul neamurilor - împreună cu Hristos"[66]. „Omul nostru cel vechi a fost împreună răstignit cu El ca să se nimicească trupul păcatului, aşa încât să nu mai fim robii păcatului"[67]. Şi tocmai această cruce, această răstignire ne duce la independenţă, la libertate, la slobozenie faţă de poftele trupului, faţă de patimile sufletului, faţă de ispitele lumii şi ale diavolului. Şi dacă cineva a ajuns aici, îşi poate ridica fraţii cu atât mai sus spre cerul mântuirii cu cât şi-a fixat, asemenea unui scripete, punctul de reazem deasupra tuturor înălţimilor omeneşti. Numai de pe această înălţime mărturisitorul Adevărului poate avea o influenţă considerabilă asupra semenilor săi, printre care se vor găsi nenumăraţi imitatori ai exemplului său de viaţă, precum şi smeriţii ascultători ai cuvântului său plin de putere şi de autoritate. Astfel, Apostolii, Mucenicii şi Cuvioşii s-au mutat de mult la Domnul, dar pilda lor este imitată şi astăzi. Iar când un astfel de mărturisitor va fi osândit la moarte, va putea spune, ca şi bătrânul Eleazar: „Domnul Cel ce are sfânta atotştiinţă ştie că eu, cu toate că aş fi putut să scap de moarte, rabd cu trupul cruntele dureri ale biciuirii, însă cu sufletul toate acestea le pătimesc cu voie bună pentru cinstirea Lui". Şi cuvântul Scripturii face următoarea încheiere: „Astfel, el a trecut din această viaţă, dând strălucită pildă de vitejie şi de virtute, nu numai celor tineri, ci

[65] *Ibidem*, p.17.
[66] Galateni 2, 20.
[67] Romani 6, 6-7.

şi întregului popor"[68]. Căci „pentru a fi auzit de oameni, adevărul trebuie întărit prin suferinţă, mai mult încă: prin moarte."[69]

Dar lumea care caută adevărul la Atena, iar nu la Ierusalim, vede „pilda de vitejie şi de virtute" prin altă prismă. Suferinţa şi moartea prin care lumea mărturiseşte adevărul ei e cu totul diferită de suferinţa şi moartea creştină.

„Să trăieşti şi să dai voie altora să trăiască, scrie un ofiţer austriac, aceste cuvinte nu pot forma deviza armatei. Disprețul faţă de proprii tăi camarazi, disprețul faţă de armatele duşmane, disprețul necruţător faţă de tine însuţi - iată calităţile pe care le pretinde războiul de la om. Pentru orice armată e mai bine să fie sălbatică, crudă, barbară, decât să aibă o judecată şi un sentimentalism de prisos. Dacă un soldat vrea să aibă preţul unui soldat, el trebuie să devină un om diametral opus omului care gândeşte şi judecă. Virtuţile lui se măsoară cu aptitudinea lui în război. În vremea războiului, şi chiar în timp de pace, pentru un soldat există o morală cu totul deosebită. Recrutul care se prezintă să-şi satisfacă serviciul militar trebuie să se debaraseze negreşit de concepţiile etice pe care le-a adus cu sine. De aici înainte, victoria şi izbânda trebuie să constituie pentru el totul. În timpul războiului capătă viaţă în oameni înclinările cele mai barbare şi pentru scopurile războiului, ele se dovedesc a fi excelente".

„Dar oare - se întreabă William James, care l-a citat pe ofiţerul de mai sus - oare numai războiul, această instituţie monstruos de absurdă şi de sângeroasă, ne poate izbăvi de moliciune? Acest gând ne înspăimântă şi ne obligă să ne referim cu mai multă bună voinţă către ascetismul religios. Noi ştim din fizică ce înseamnă echivalentul mecanic al căldurii; în domeniul social, ne este tot atât de necesar să găsim un echivalent al războiului; trebuie să găsim ceva eroic care să aibă aceeaşi valoare pentru toţi oamenii fără excepţie, pe care o are războiul, dar care să se acorde cu viaţa lăuntrică a oamenilor în aceeaşi măsură în care războiul se separă de ea. Adesea mi-a venit în

[68] II Macabei 6, 30-31.

[69] *Tolstoi şi Nietzsche*, de Stefan Zweig, tr. de Eugen, Ed. Cugetarea, Bucureşti, p.116.

minte că s-ar putea găsi un asemenea echivalent în acel cult al sărăciei pe care l-au ridicat odinioară monahii, cu toată extremitatea ei. Sărăcia primită de bună voie poate deveni un izvor de «viață bună», fără ca să fie nevoie să-i striveşti pe cei mai slabi, aşa cum face războiul. Sărăcia, într-adevăr, creează condițiile unei vieți eroice - fără tunetul tobelor, fără uniforme aurite, fără aplauzele isterice ale mulțimii, fără minciuni, fără fraze bombastice. Şi când vezi cum acumularea averilor devine unicul ideal şi intră în trupul şi sângele generației noastre, te întrebi, nevrând: Oare renaşterea credinței de altădată - căci sărăcia are o valoare religioasă - nu poate deveni «o transformare a focului războinic» şi a acelei reforme spirituale de care are atâta nevoie epoca noastră?"[70].

Nevoințele sfinților mucenici şi cuvioşi au făcut într-adevăr o transformare a focului războinic, au făcut o reformă spirituală prin mărturisirea Adevărului răstignit pe Golgota.

Lumina orbitoare care a strălucit şi străluceşte mereu din Crucea lui Iisus, a împrăştiat întunericul păgân, arătându-ne o privelişte cu totul nouă şi neaşteptată.

Lumea păgână sau pseudocreştină caută adevărul la Atena, pe câtă vreme El răsare din Ierusalim.

Lumea păgână sau pseudocreştină se bizuie pe forță şi pe bogăție, pe câtă vreme adevărata forță şi adevărata bogăție se află în „slăbiciunea smerită şi în sărăcia de bună voie".

Lumea păgână sau pseudocreştină duce războaie drepte sau nedrepte, sfinte sau nesfinte, pe când singurul război care într-adevăr biruie pe toți vrăjmaşii este războiul nevăzut.

Tot astfel, un creştin adevărat trebuie să mărturisească nu adevărul păgân, nici pe cel pseudocreştin, ci Adevărul Răstignit pe Golgota.

---

[70] *Mnogoobrazie relighioznogo opîta*, op.cit., p.356-357.

CURAJ ŞI EROISM

„Îndrăzniți. Eu am biruit lumea!"[71] Cu aceste cuvinte îi îmbărbăta Iisus pe ucenicii Săi, în ceasul despărțirii. Iar ucenicii Lui, ca nişte „buni ostaşi ai lui Hristos Iisus"[72], au pornit la cel mai greu război din câte există în lume. Unul dintre conducătorii acestei armate strigă până în zilele noastre: „Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu ca să puteți să țineți piept împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva sângelui şi a trupului, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânirilor, împotriva căpeteniilor acestui întuneric, împotriva duhurilor răutății răspândite în văzduhuri. Pentru aceea, luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotrivă în ziua cea rea şi toate biruindu-le, să rămâneți în picioare. Țineți-vă bine, deci, având mijlocul vostru încins cu adevărul şi îmbrăcându-vă cu platoşa dreptății. Şi încălțați picioarele voastre, gata fiind pentru Evanghelia păcii. Peste toate luați pavăza credinței cu care veți putea să stingeți toate săgețile arzătoare ale vulcanului. Luați şi coiful mântuirii şi Sabia Duhului care este Cuvântul lui Dumnezeu"[73].

Când Apostolul zice: „Având mijlocul vostru încins cu adevărul" trebuie să ne gândim că în acest război nevăzut, dus împotriva diavolului şi împotriva patimilor păcătoase, adevărul trebuie să aibă menirea unei cingători cu care se strâng atleții când pornesc la luptă. Dar ce s-ar întâmpla dacă în această luptă ne-am încinge cu minciuna, şi nu cu adevărul? Răspunsul ni-l

---

[71] Ioan 16, 33.
[72] II Timotei 2, 3.
[73] Efeseni 6, 11-17.

dă F.M. Dostoievski: „Cel ce se minte pe el însuşi şi cel ce-şi ascultă propria minciună, ajunge până acolo încât nu mai distinge nici un fel de adevăr, nici în el însuşi, nici în cei din jurul lui şi ca urmare, îşi pierde respectul pe care trebuie să-l aibă atât faţă de el însuşi, cât şi faţă de alţii. Iar odată cu pierderea respectului pe care trebuie să-l aibă faţă de toată lumea, încetează de a mai iubi. Şi pentru că, în lipsa dragostei, simte nevoia să se ocupe şi să se distreze cu ceva, unul ca acesta se dedă patimilor şi grosolanelor plăceri trupeşti şi, în viţiile sale, ajunge la o totală îndobitocire, iar toate acestea purced dintr-o necurmată minciună pe care el o practică atât faţă de oameni, cât şi faţă de el însuşi"[74].

Ne mai spune Apostolul să luăm „sabia Duhului care este Cuvântul lui Dumnezeu"; iar puterea acestei săbii ne-o arată Scriptura în altă parte, unde zice: „Cuvântul Meu nu este oare ca focul - zice Domnul - şi ca un ciocan care sfărâmă stânca?"[75].

Şi totuşi, în pofida tuturor aparenţelor, îndrăzneala creştină, războiul, armele şi săbiile creştine, curajul şi eroismul creştin nu au nimic comun cu violenţa, cu forţa sau cu războaiele sângeroase ale lumii.

Demetrius, eroul creştin din *Cămaşa lui Hristos*, întrebat de împăratul Tiberiu, răspunde:

- Prefer să mă bat cu arme, Maiestatea voastră – răspunse Demetrius cu îndrăzneală.

- Şi care este arma ta favorită? – strigă Tiberius. Paloşul? Pumnalul?

- Adevărul, Maiestate – răspunde Demetrius"[76].

Aceasta este, prin urmare, prima armă cu care au luptat şi au biruit primii creştini. Căci oamenii care spun adevărul, care nu se mint pe ei înşişi şi nici pe alţii nu-i mint, la început par nişte slăbănogi, dar mai târziu devin cei mai tari.

Vorbind cu Diana, Marcellus spune, în acelaşi roman despre Iisus: „Vor spune despre El că este un slăbănog, deoarece singurul sânge pe care l-a vărsat până acum a fost sângele Său

---

[74] *Bratia Karamazovî*, St. Petersburg, izd. A.F. Marxa, 1895, p.33-34.
[75] Ieremia 23, 29.
[76] *Cămaşa lui Hristos*, de L. Douglas, tr. de Jul. Giurgea, p.566.

propriu. Dar va veni timpul, draga mea, când acest Iisus va fi mai tare decât ei"[77].

Acest lucru s-a întâmplat nu numai cu Iisus, ci şi cu toţi sfinţii Lui care „dovedesc prin viaţa lor că creştinii pot fi în acelaşi timp „oameni tari". "Viaţa marilor sfinţi – continuă William James –, recunoscuţi de către toţi ca nişte eroi ai lumii spirituale, oriunde s-ar ivi, este remarcată peste tot puterea lor spirituală şi măreţia figurii lor morale. Taina pe care ei o simt în dosul lumii văzute, entuziasmul lor, bunătatea lor formează în jurul lor o aureolă care în acelaşi timp măreşte şi înmoaie conturul chipurilor lor. Ei sunt asemenea tablourilor în care se simte aer mult şi unde fondul îl formează depărtările nemărginite. Dacă am aşeza alături de ei un „om puternic", ne va apare uscat ca o buturugă şi grosolan ca o bucată de piatră sau de cărămidă".

„Lăsând la o parte criteriile teologice, noi vom lăsa, prin urmare, religiei acel loc înalt pe care l-a ocupat în istorie, bazaţi fiind pe judecata sănătoasă şi pe datele adunate prin metoda empirică. Din punct de vedere sociologic, calităţile sufleteşti care alcătuiesc sfinţenia sunt necesare pentru fericirea omenirii. Marii drepţi, în mersul lor triumfal, sunt asemenea marilor cuceritori; cei mai puţin însemnaţi sunt înainte-mergătorii şi crainicii lor. Afară de aceasta şi ei, în rând cu cei dintâi, slujesc drept chezăşie pentru o mai bună ordine a lumii"[78].

„Sfinţii, cu prisosul milostivirii lor, apar ca nişte mari stegari ai credinţei lor, ca o rază de lumină care spintecă întunericul. Ei sunt ca nişte stropi izolaţi ce sar din apa cea mare şi strălucesc cu lumină de fulger în bătaia razelor solare, ei sunt înaintemergătorii noii vieţi. Lumea încă nu e cu ei şi de aceea, în toiul treburilor sale deşarte, viaţa sfinţilor adesea apare lipsită de sens.

„Dar, cu toate acestea, chemarea vieţii lor va fructifica lumea, va da viaţă acelor seminţe ale binelui, care fără ei nu ar fi răsărit. Îndată ce un sfânt va trece pe dinaintea noastră, noi nu mai putem rămâne aşa cum am fost mai înainte. Flacăra dintotdeauna naşte o altă flacără. Iar fără acea infinită încredere pe

[77] *Ibidem*, p.583.
[78] *Mnogoobrazie...*, op.cit., p.366.

care o exprimă sfinții față de demnitatea omenească, noi ne-am fi cufundat într-o stare de stagnare spirituală"[79].

„Omul tare", canibalul - masculul cu instincte setoase de sânge – nu e capabil, desigur, să vadă în sfinți, cu blândețea lor față de alții și cu asprimea lor față de ei înșiși, nimic altceva decât o boală și o putrefacție morală; și el se uită la astfel de oameni cu un dispreț fățiș. Toată problema se rezumă, în fond, la două puncte: trebuie să ne adaptăm noi la lumea văzută sau la lumea nevăzută? Și ce trebuie să ne servească nouă drept mijloc pentru adaptarea la lumea văzută, lupta sau neîmpotrivirea la rău?" „Care tip reprezintă cel mai înalt ideal, tipul sfântului sau tipul „omului puternic"?[80] „Forța nimicește pe vrăjmașii noștri. Prudența ajută să păstrăm ceea ce avem. Iar neîmpotrivirea la rău, când ajunge la izbândă, îi transformă pe dușmani în prieteni și iubirea renaște în mod duhovnicesc acele persoane asupra cărora ea se revarsă"[81].

„Din punct de vedere biologic, Sfântul Pavel apare ca un ratat, întrucât a fost decapitat. Și cu toate acestea, viața lui a fost admirabil adaptată la niște condiții istorice mult mai largi; și în măsura în care o astfel de viață reprezintă în lume un ferment pentru o viață nouă, superioară, în aceeași măsură ea apare victorioasă, oricare ar fi soarta personală a sfântului însuși"[82].

„Societatea în care toți, fără excepție, ar avea caractere războinice s-ar nărui din pricina dimensiunilor interne; de aceea, într-o societate, pentru păstrarea echilibrului, în rând cu oamenii războinici, trebuie să fie și oamenii înclinați spre concesie. Astfel este starea societății contemporane, dar nimeni nu va numi situația contemporană a lucrurilor drept un rai, întrucât caracterele războinice, intrând în compoziția societății, năzuiesc întotdeauna spre manifestarea feluritelor forme de forță brutală, de tâlhărie, de jaf, de omor. Dar e ușor să ne închipuim o astfel de societate în care să lipsească cu desăvârșire duhul luptei și violenței (așa cum se întâmplă în restrânsele cercuri prietenești)

[79] *Ibidem*, p.347-348.
[80] *Ibidem*, p.363.
[81] *Ibidem*, p.348.
[82] *Ibidem*, p.366.

şi în care raporturile omeneşti ar fi dirijate numai de simţământul simpatiei şi dreptăţii, şi noi trebuie să recunoaştem că o asemenea societate ar semăna mai bine cu un rai decât aceea în care trăim întrucât, orice îndemnuri bune s-ar realiza în ea fără fricţiuni de prisos. Într-o asemenea societate paradisiacă, un sfânt ar apărea pe deplin adaptat. Blândeţea purtării lui ar trezi în oameni numai sentimente bune şi nimeni n-ar căuta să abuzeze de năzuinţa lui de a nu se împotrivi răului. În felul acesta, judecând abstract, sfântul apare drept un tip mult superior tipului unui „om puternic", întrucât el este adaptat la o societate mult mai desăvârşită decât acesta din urmă. „Omul puternic" numai prin simpla lui prezenţă ar înjosi nivelul moral al unei asemenea societăţi şi unicul lucru pe care el l-ar introduce în ea ar fi spiritul virtuţilor războinice pe care oamenii vremurilor noastre îl preţuiesc atât de mult."[83]

În vremurile noastre „mulţi oameni care voiesc în chip sincer o împărăţie a dreptăţii şi a păcii cred totuşi că această împărăţie s-ar putea realiza, împotriva tuturor puterilor rele şi a piedicilor istorice, numai printr-o epocă de tranziţie a violenţei şi a dictaturii absolute. Ei socotesc pe acei care cred numai în mijloacele curate şi aşteaptă numai de la acestea adevărata izbândă, drept entuziaşti străini de viaţă care niciodată n-au reuşit să facă ceva real pe lume. De fapt însă, ei sunt străini de viaţă, ei, cei care voiesc să realizeze prin violenţă o împărăţie a iubirii. Cugetarea lor pluteşte în aer, ei pierd din vedere starea de spirit la care ajunge un om care azi disprețuieşte violenţa, iar mâine o foloseşte; ei nu se întreabă cum are o acţiune istorică o înrâurire asupra altora, poate pleca de la unul care se contrazice pe sine şi neagă propria sa idee. Numai consecvenţa are putere istorică, nu compromisul, ori întregul da, ori întregul nu; cine însă lucrează cu puteri ce se contrazic, acela se poate compara cu un călăreţ care îmboldeşte calul cu pintenii, în vreme ce îl trage înapoi cu frâul. Toţi cei ce cred în violenţă se află într-o adâncă paralizie a voinţei, de unde decurge sterilitatea lor istorică. Desigur, ei voiesc binele, dar în acelaşi timp voiesc şi răul, ca ultimul mijloc în serviciul binelui; ei voiesc şi cred, aşa dar, lucruri

[83] *Ibidem*, p.364-365.

opuse; sunt, după cuvintele lui Hristos, „împărăția ce este dezbinată în ea însăşi". Cum să izvorască însă din astfel de compromisuri ale voinței şi ale credinței, o putere care să cucerească lumea?

„Înrâurirea creştinismului asupra lumii se sprijină pe consecvența neclintită a învățăturii şi a exemplului. Numai cine este atât de hotărât împotriva forței încât mai degrabă primeşte ruşinea şi moartea decât să se servească de mijloace violente, numai acela este cu adevărat purtătorul unei idei, numai el este pătruns de ea, numai el crede în ideea sa, numai acela vrea cu adevărat ceea ce predică. Şi această integritate de cugetare, de credință şi de voință învinge lumea. Chiar înfrângerea este un triumf şi o dovadă a puterii şi solidarității, predicând lumii puterea invincibilă a Aceluia care a zis: „Eu am venit să aprind un foc şi cât am voit să ardă!"[84].

Pentru a ilustra cele de mai sus, vom cita două exemple din care se vede cum două femei slabe şi neputincioase au învins lumea răului prin integritatea lor de cugetare, de credință şi de voință. Fără nici un fel de compromis, fără violență, ci numai prin consecvența lor, numai prin întregul lor da şi prin neîmpotrivirea lor la rău ele au transformat lupii care erau gata să le sfâşie, în miei blânzi şi supuşi.

Astfel, citim în *Viețile Sfinților* următoarea întâmplare: „Eparhul Modest, împlinind porunca împărătească, a ieşit împotriva creştinilor ca la război cu ostaşii cei înarmați. Dar pe când erau la porțile cetății, au văzut pe o femeie ieşind din casa ei, neînchizând nici uşile după ea, nici îmbrăcându-se cum se cade - şi nu avea cu dânsa decât un prunc mic; deci, sârguindu-se, trecea pe lângă ceata Eparhului şi alerga afară de cetate. Atunci Eparhul a poruncit s-o aducă la sine. Oprind-o în cale, a întrebat-o pe ea zicând: «Femeie săracă, unde te sârguieşti atât de dimineață şi alergi aşa degrabă?». Femeia a răspuns: «Mă duc la câmp, unde se adună creştinii!» Eparhul a zis: «Au n-ai auzit că eparhul o să meargă acolo cu oastea, şi pe toți câți va găsi acolo o să-i ucidă?» Femeia a răspuns: «Am auzit, şi pentru aceasta mă grăbesc, ca să mor împreună cu dânşii pentru Hristos!»

[84] *Hristos şi viața omenească*, op.cit., p.262-263.

Eparhul a întrebat: «Dar pe pruncul acesta, pentru ce îl duci cu tine?» Femeia a răspuns: «Voiesc ca şi pruncul meu să se învrednicească de muncire împreună cu mine». Eparhul, auzind aceasta, s-a mirat de o dorinţă de moarte ca aceea a celor drept credincioşi pentru dreapta credinţă. Atunci, întorcând oastea înapoi, a mers la împărat şi i-a zis: «De-mi porunceşti mie să mor, sunt gata, dar lucrul cel poruncit de tine nu pot să-l săvârşesc». Apoi a spus împăratului de acca femeie cu pruncul care cu atâta sârguinţă se grăbea afară de cetate, la câmp, dorind muceniceasca moarte ei şi pruncului său. Astfel vorbind, Eparhul Modest a schimbat gândul împăratului Valens de la uciderea poporului. Eparhul şi-a retras oastea, iar împăratul n-a mai dat alt ordin de a-i ucide pe creştinii adunaţi în afară de cetate"[85].

Iată acum o altă pildă de curaj şi eroism creştin care ne dovedeşte că dacă, prin harul de sus, devii un diamant, în loc să fii sfărâmat de loviturile duşmane, spargi şi nicovala şi ciocanul.

„Bărbatul unei femei evlavioase era beţiv şi ori de câte ori venea beat de la cârciumă îşi bătea soţia fără de nici o milă în faţa copilaşilor care plângeau. Femeia însă, în loc să răspundă cu ura, cu pumnul sau cu vorba, răbda cu multă smerenie şi plângând, îngenunchea în faţa sfintelor icoane şi se ruga pentru bărbatul ei. Într-o seară, intrând bărbatul beat ca de obicei, a surprins-o pe nevastă-sa îngenuncheată cu copilaşii la icoana Maicii Domnului, în faţa căreia ardea o candelă. Când văzu această scenă, bărbatul, beat, turbă de-a binelea. Se întoarse în tindă, luă securea şi, apropiindu-se, o ridică să-i crape capul soţiei. Între timp, femeia reuşi să spună copiilor, care plângeau: «Copii, nu plângeţi, căci chiar de voi muri, voi trece într-o lume mai bună, în ceruri, iar pe voi Bunul Dumnezeu vă va ocroti şi vă va păzi ca să nu vi se întâmple nici un rău». Apoi s-a întors către bărbat şi, cu o linişte din care izvora mai mult o nesfârşită milă pentru el, îi spuse: «Acum, loveşte!» Dar în acea clipă, bărbatul a scăpat securea din mână, a început să plângă ca un copil, spunându-i nevestei sale: «Tot tu eşti mai tare decât mine!» Atunci nevastă-sa l-a luat de mână ca pe un copil

[85] *Vieţile Sfinţilor*, ed. îngrijită de Iorgu Dumitrescu, August 25.

neputincios, l-a dus în altă odaie, unde bărbatul şi-a cerut iertare, făgăduindu-i că se va lăsa de beţie şi se va îndrepta. Şi într-adevăr, de atunci, acest om n-a mai băut, nu şi-a mai bătut nevasta, devenind un bun tată de familie şi un soţ credincios."[86]

Din exemplele de mai sus, dintre care unul e un fapt istoric, iar celălalt o istorioară, putem deduce că:

1) nu împotrivirea, ci neîmpotrivirea la rău aduce izbânda;

2) nu când sunt puternic, ci „tocmai când sunt slab, atunci sunt tare"[87];

3) nu violenţa şi uciderea altora, ci suferinţa smerită şi jertfa totală biruie pe toţi duşmanii;

4) nu biruirea pe propriile forţe şi pe sabie, ci nădejdea la ajutorul lui Dumnezeu şi Crucea lui Iisus Cel Răstignit ne fac de neînvins în faţa vrăjmaşilor văzuţi şi nevăzuţi.

De aceea Mefistofel, întrebat fiind cine este, pe bună dreptate a răspuns:

O parte sunt dintru acea putere
Ce numai răul îl voieşte
Însă mereu creează numai bine[88].

Căci toate vrăjmăşiile dezlănţuite asupra eroilor lui Iisus „mereu creează numai bine", îi desăvârşeşte, îi purifică, îi fortifică şi-i înalţă pe culmi nebănuite.

Însuşi Apostolul Pavel a avut un ghimpe în carne, un înger al satanei care îl bătea peste obraz. „Asupra lui de trei ori am rugat pe Domnul – mărturiseşte sfântul - ca să-l depărteze de la mine, dar mi-a zis: «Îţi este de ajuns darul Meu, pentru că puterea Mea se desăvârşeşte întru neputinţă». Deci, foarte bucuros mă voi lăuda mai ales întru neputinţele mele, ca să locuiască întru mine puterea lui Hristos. De aceea, sunt bucuros de slăbiciuni, de defăimări, de nevoi, de prigoniri, de strâmtorări pentru Hristos, căci tocmai când sunt slab, atunci sunt tare"[89].

Pentru ce oare tocmai când suntem slabi, atunci suntem tari? Pentru că – răspunde L. Şestov – în limbajul său filozofic,

---

[86] *Flori creştine*, de Al. Lascarov-Moldovanu.
[87] II Corinteni 12, 10.
[88] *Faust*, op.cit., p.84.
[89] II Corinteni 12, 7-10.

asta înseamnă „să ne lepădăm de «meritele» noastre proprii şi să ne punem toată nădejdea nu în meritele noastre sau în «faptele» noastre trecute şi viitoare, ci în «întâmplarea» harică şi creatoare pe care raţiunea comună tuturor o respinge cu atâta dispreţ"[90]. Pentru că numai după ce ne anulăm pe noi înşine, după ce omorâm pe omul vechi din noi, după ce curăţim tot aluatul patimilor, după ce smulgem din rădăcini egoismul şi mândria noastră, numai după aceasta vine şi Se sălăşluieşte, cu totul neaşteptat şi „întâmplător", Duhul Sfânt în noi, care toate le plineşte, toate le curăţă şi toate le învinge.

„Avem însă comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că înălţimea puterii este a lui Dumnezeu, iară nu de la noi, cei ce suntem obijduiţi din toate părţile, dar nu striviţi; în mare cumpănă, dar nu deznădăjduiţi, prigoniţi dar nu năpustiţi; trântiţi jos dar nu nimiciţi; noi întotdeauna purtăm în trup moartea lui Iisus, ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupurile noastre. Căci pururea noi cei vii suntem daţi spre moarte pentru Iisus, ca şi viaţa lui Iisus să se arate în carnea noastră cea muritoare"[91].

Această comoară ascunsă în vase de lut, această viaţă a lui Iisus acoperită de carnea noastră cea muritoare este diamantul care, împreunat cu răbdarea şi cu smerenia noastră, sparge puterile vrăjmaşe ce-l împresoară de jos, din partea oamenilor şi din partea demonilor răspândiţi în văzduhuri.

De multe ori, această comoară are parte de vase alese, îi preface pe oameni într-o flacără de foc care, asemenea fierului înroşit, arde orice păcat şi orice fărădelege, ca pe nişte paie uscate. Este destul să ne amintim de luptele pe care le-au dus Apostolii şi Mucenicii cu păgânii, de curajul, de eroismul şi de biruinţa lor fără seamăn, ca să ne dăm seama ce putere extraordinară capătă un vas de lut consecvent în păstrarea comorii cereşti.

„Curajul este de mai multe feluri. Dar cel mai primejdios dintre toate – spunea păgânul împărat Tiberius – este îndrăzneala oamenilor care nu au nimic de pierdut"[92]. A nu avea nimic de

[90] *Na vesah Iova*, op.cit., p.129.
[91] II Corinteni 4, 7-11.
[92] *Cămaşa lui Hristos*, op.cit., p.571.

cele materiale, a nu fi stăpânit de nici o patimă, a socoti bunurile trecătoare drept nişte gunoaie, a fi cu ochii ţintă la viaţa de dincolo, a iubi din tot sufletul pe Iisus - iată în ce constă puterea subiectivă a creştinilor care i-au biruit pe păgâni. Şi dacă, pe deasupra, se mai adaugă dispreţul faţă de moarte, bucuria de a suferi pentru Hristos şi dorul nestăpânit pentru a trece în viaţa de dincolo, atunci, într-adevăr, virtuţile creştine, armele de care vorbeşte Sfântul Apostol Pavel şi puterea Duhului Sfânt care le pătrunde ca un foc, devin de nebiruit. mai mult: cea mai formidabilă victorie din lume nu se poate obţine decât prin smerita moarte de pe Cruce. Aşa a biruit Iisus lumea, aşa au biruit sfinţii pe diavol şi împărăţiile lumii şi numai aşa putem birui şi noi pe vrăjmaşii noştri văzuţi şi nevăzuţi.

Ştim că „cuvântul Crucii pentru cei ce pier e nebunie; pentru noi, însă, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu"[93]. De bună seamă: pentru cei ce pier în păcatele lumii e o nebunie ca Atotputernicul Creator să moară răstignit între doi tâlhari; e o nebunie ca cel ce a fost lovit peste obrazul drept să întoarcă şi pe cel stâng; e o nebunie să ierţi şi să iubeşti pe vrăjmaşii tăi. Dar pentru noi, cei ce ne mântuim, este cea mai mare putere din lume.

Însă unde îşi găseşte explicaţia această nemaipomenită forţă de răsturnare a răului din lume? Credem că numai în faptul simplu ca lumina zilei ce ni se descopere în scrierile sfinte. Şi anume: „Lupta noastră nu e împotriva sângelui şi a trupului", deci nu împotriva oamenilor care sunt fraţii noştri, ci „împotriva uneltirilor diavolului, împotriva duhurilor răutăţii, răspândite în văzduhuri". Din Sfânta Scriptură, din scrierile Sfinţilor Părinţi şi din Vieţile Sfinţilor se vede lămurit că oamenii lumii cu care ne războim nu sunt decât nişte sărmane marionete, mai mult sau mai puţin conştiente, mânuite de nevăzutul dumnezeu al întunericului şi al minciunii. Luptându-ne cu omul rău, noi nu facem decât să intensificăm răul, molipsindu-ne şi noi de răul vrăjmaşului sau duşmanului nostru. Dar prin Cruce şi prin armele lui Dumnezeu noi ţintim, ca şi David, nu în gloata de Filisteni, ci în uriaşul Goliat, iar după prăbuşirea acestuia din urmă se prăbuşesc, implicit, armate întregi de vrăjmaşi văzuţi. Judita n-a

[93] I Corinteni 1, 18.

căutat să se lupte cu puternica armată asiriană dar, după ce i-a tăiat capul lui Olofern, soldaţii temutului general au fost înfrânţi de o mână de iudei.

Iată de ce curajul, eroismul şi biruinţa Sfântului Antonie cel Mare, de pildă, care s-a luptat direct cu Goliatul nevăzut al filistenilor din iad, este, atât ca metodă de luptă cât şi ca victorie finală, infinit mai mare decât curajul, eroismul şi biruinţa unui biet Napoleon care îşi plângea neputinţa şi înfrângerea, de aici şi de dincolo, în insula Sfânta Elena.

„Vezi - i-a zis Domnul unui erou de-al Său -, Eu te-am pus astăzi peste popoare şi peste împăraţi ca să smulgi, să arunci la pământ, să prăpădeşti şi să dărâmi, să zideşti şi să sădeşti"[94]. Dar întrucât nici proorocul Ieremia nu s-a luptat cu arme văzute, se înţelege de la sine că eroii Domnului au prăpădit şi au dărâmat „întăriturile"[95] duhurilor răutăţii răspândite în văzduhuri pentru ca, mai târziu, să se dărâme şi slugile lor văzute de pe pământ.

[94] Ieremia 1, 9-10.
[95] II Corinteni 10, 4-6.

LUPTA CU NOI ÎNŞINE

Cu ce au binemeritat, de fapt, de la popor, sfinţii pustnici? – e o întrebare pe care şi-o pune foarte multă lume. Unii ar putea spune că ei s-au îndepărtat de oameni, s-au retras din lume, s-au nevoit în rugăciune pentru mântuirea sufletului lor. Ce legătură pot avea ei cu poporul, pentru ca veacuri de-a rândul pomenirea lor să fie cinstită şi pentru ca poporul să se roage înaintea lor să le fie mijlocitori către Dumnezeu?

În Biserica Bulgară există, între înalţii ei clerici, un poet de talent care a scris, între multele sale lucrări, şi o poezie în care dă răspuns la această întrebare.

Poetul vede pământul chinuit de secetă, uscat, însetat de apă, crăpat. Pare aidoma unei imense guri deschise din care se desprinde un strigăt de deznădejde şi cârtirea că nu departe râurile şi lacurile îşi păstrează cu grijă apele şi rămân nepăsătoare faţă de pământul stors de vlagă.

„Însetat e pământul, iar apele înviorătoare ale râurilor şi lacurilor se ridică în sus spre cer, sub formă de aburi. Şi iată, minune mare: ajunşi până la cer, aburii se strâng sub formă de nouri, se pun în mişcare, se frământă, se izbesc şi se prefac în picături, întorcându-se din nou spre pământ, în chip de ploaie binefăcătoare.

Şi poetul închide poezia făcând următoarea comparaţie:

Oare nu tot aşa se întâmplă şi cu sfinţii,
Aceste izvoare vii, în lumea pustie?
Ei fug de viaţă şi zboară în sus,
Către cer şi stele.

Dar ajunşi la Dumnezeu
Ei îşi întorc privirile spre fraţii lor
Şi încep să reverse asupra pământului
Har mare, har dumnezeiesc[96].

Mai ales în zilele noastre, există o larg răspândită părere populară privitoare la monahism, potrivit căreia acesta din urmă n-ar fi decât un apendice al creştinismului care îl desfigurează sau, în orice caz, e de prisos, adică e un exces. Totuşi, e suficient să citim cu luare-aminte textele fundamentale ale Scripturii şi ale Sfinţilor Părinţi ca să vedem că păzirea exactă şi integrală a poruncilor lui Hristos duce către un monahism integral"[97].

Pustnicii şi monahii au fost şi sunt acuzaţi că „fug de viaţă" şi că, prin aceasta, „sunt de prisos", sunt nefolositori societăţii în mijlocul căreia trăiesc. Şi cu toate acestea, nu numai oamenii Bisericii, ci şi filosofii lumii recunosc şi susţin că tocmai cei ce fug de viaţă şi sunt socotiţi de prisos constituie sufletul vieţii şi al lumii.

Vorbind despre Dostoievski, gânditorul rus Lev Şestov spune că „adevăratul erou al *Demonilor* nu este Herhovenski, nici Stavroghin, ci marele şi enigmaticul taciturn şi stâlpnic Kirilov". El, gângavul, care-şi scotea cuvintele cu cleştele, care „nu făcea nimic" şi nici nu voia să facă ceva, este sufletul romanului. Episodul cu Kirilov, după forţa, profunzimea şi puterea de expresie a ceea ce pe limba noastră se numeşte inefabil, poate fi aşezat în rândul capodoperelor literaturii mondiale. I s-ar putea reproşa - continuă Şestov - lui Dostoievski un singur lucru. La el, Kirilov îşi termină viaţa prin sinucidere. E ceva nedrept. Stâlpnicii şi taciturnii nu au nevoie de sinucidere. Ei îşi declară „voia liberă" prin alte mijloace[98].

Atât ierarhul Bisericii Bulgare cât şi filosoful rus mai sus citaţi ne dovedesc că pustnicii, tocmai prin izolarea lor, revarsă Har mare asupra pământului, iar „stâlpnicii" şi „taciturnii" sunt

[96] Biserica Ortodoxă Română, *Predica IPS Mihail, Mitrop. Durostorului şi Cerveniei*, no.11-12/1954, p.1239-1240.
[97] *Inocestvo i podvig*, op.cit., p.72.
[98] *Na vesah Iova*, op.cit., p.75.

proslăviți ca unii ce merg pe calea cea dreaptă, nefiind nici pe departe un „apendice" ce ar desfigura creştinismul.

În *Pateric* se adânceşte mai mult această problemă, lămurindu-se folosul şi scopul izolării.

„Spunea un bătrân oarecare pentru trei fraţi silitori, care s-au sfătuit împreună ca să-şi aleagă fiecare dintr-înşii câte o faptă bună, pe care păzind-o, să se mântuiască pentru dânsa. Deci, cel dintâi şi-a ales să fie împăciuitor, adică să se silească să împace pe cei ce-i va vedea că sunt învrăjbiți, după cuvântul Domnului ce este scris: «Fericiți sunt făcătorii de pace». Cel de-al doilea şi-a ales să cerceteze bolnavii şi să le slujească lor. Iar cel de-al treilea şi-a ales fără de grija, adică viața liniştită şi acesta a mers şi s-a sălăşluit în pustie. Deci, cel dintâi, care işi alesese să fie împăciuitor celor învrăjbiți, văzând că nu poate să împace pe toți şi supărându-se pe multa lor gâlceavă, s-a lăsat de acea slujbă şi, sculându-se, a mers la fratele său care îşi alesese ca să slujească bolnavilor. Şi mergând la dânsul, l-a găsit şi pe el scârbit, căci se săturase lui de a mai sluji bolnavii, văzând că nu poate nici într-un chip să le facă tuturor pe voie. Şi s-au sfătuit amândoi ca să meargă la fratele lor cel din pustie, care şi-a ales lui fără de grija. Şi aşa, sculându-se, au plecat şi au mers la dânsul şi i-au spus lui amândoi întâmplările şi supărările lor. Şi l-au rugat pe el ca să le spună lor şi el: ce a isprăvit cu fără de grija lui în acea pustie? Iar el, tăcând puțin şi sculându-se a mers la baltă şi luând apă cu un vas, a turnat şi a umplut un pahar de apă şi a adus-o la dânşii şi le-a zis lor: «Căutați fraților şi vedeți bine cum e această apă». Şi era apa tulbure, pentru că atuncea o luase din baltă. Zis-au lui frații: «O vedem, frate, că este tulbure». Şi punând-o ca să stea puțin, s-a aşezat tulburarea şi s-a limpezit apa, ca cristalul. Atuncea, luând-o aşa limpede, iarăşi a arătat-o lor, zicând: «Căutați acum, fraților, şi vedeți apa aceea care era tulbure, cum s-a limpezit». Iar ei, căutând, se minunau că îşi vedeau într-însa ca într-o oglindă fețele lor. Atuncea le-a zis lor: «Vedeți, fraților, şi înțelegând, să cunoaşteți, că precum ați văzut apa, aceasta cum era întâi tulbure şi întunecată, iar acum o vedeți limpede şi luminată, aşa este şi acela ce trăieşte în lume cu oamenii, de tulburarea gâlcevilor

lumeşti este tulburat şi întunecat şi nu îşi vede păcatele şi răutăţile sale. Iar dacă se deosebeşte de sine şi iese din gâlcevile şi grijile lumeşti şi se aşază la un loc liniştit, fără de gâlceavă, atuncea i se limpezeşte inima şi mintea şi toate simţirile lui. Şi atuncea îşi vede şi îşi cunoaşte păcatele şi răutăţile sale»"[99].

S-ar părea, la prima vedere, că sfatul bătrânului din *Pateric* n-ar fi decât un îndemn spre acel egoism spiritual de care sunt acuzaţi monahii şi pustnicii. Şi totuşi, fără această „limpezire" a inimii şi minţii, fără această „limpezire" a omului nostru lăuntric, fără această cunoaştere a păcatelor şi răutăţilor proprii nu este posibilă nici mântuirea noastră, nici mântuirea semenilor noştri. Cel ce a încercat, ca şi împăciuitorul şi îngrijitorul de bolnavi din istorioară, să facă bine omenirii, fără o prealabilă luptă cu sine însuşi, ştie din experienţă că face mai mult rău decât bine - atât sieşi cât şi altora.

Ceea ce numeşte *Patericul* atunci când vorbeşte despre „lumea" cu oamenii ei şi cu „tulburarea gâlcevilor lumeşti", acelaşi lucru îl numeşte şi Dostoievski când vorbeşte despre *vsemstvo* (noi toţi luaţi laolaltă). *Vsemstvo* este principalul duşman al lui Dostoievski, acea „totalitate", fără de care oamenii socotesc existenţa cu desăvârşire absurdă.

Încă Aristotel a proclamat: omul care nu are nevoie de nimeni este ori Dumnezeu, ce-Şi are totul în Sine, ori o fiară sălbatică. Dostoievski, ca şi sfinţii care îşi mântuiau sufletul, auzea întotdeauna un glas oarecare tainic: „Îndrăzneşte, pleacă în pustie, în singurătate. Vei fi ori fiară, ori dumnezeu. Nu poţi şti, e sigur, mai dinainte nimic. Dar mai întâi renunţă la *vsemstvo* (la lumea pe care o formăm noi toţi) şi mai târziu se va vedea ce va fi. De altfel, pe cât se pare, va fi chiar ceva mai rău: dacă te vei lepăda de *vsemstvo* atunci, la început, te vei transforma în fiară, şi numai după aceea - când după aceea, asta n-o ştie nimeni – va sosi şi acea nesigură, supremă transformare măreaţă"[100]. Atunci „sufletul - zice bătrânul Plotin - aruncă orice cunoştinţă

[99] *Patericul*, op.cit., p.242-243.
[100] *Na vesah Iova*, op.cit., p.38.

şi, ca şi cum ar fi purtat de valul Duhului şi ridicat pe valul ei, el deodată (*subito*) începe să vadă, fără să ştie cum"[101].

Da, acolo în „pustie", luminat „deodată" de Duhul Sfânt, el „începe să vadă" mai întâi propriile sale răutăţi şi păcate care, în tulburarea lumii, nu se pot vedea.

Dar de ce orice „împăciuitor" şi orice „îngrijitor de bolnavi", atât timp cât nu s-a „limpezit" şi nu şi-a văzut „răutăţile", ajunge la un total fiasco, primejduindu-şi propria sa mântuire, precum şi mântuirea altora?

Răspunsul ni-l dă F.W. Foerster.

„O primejdie foarte mare - zice el - îl aşteaptă pe oricine încearcă să vieţuiască în slujba lui Hristos, luând asupra sa toate consecinţele acestei vieţi şi să se convingă de vrăjmăşia oamenilor. El este convins că numai dragostea oamenilor pentru zeii mincinoşi le înstrăinează de el sufletele. El nu vede cât întuneric se amestecă în cele mai luminoase gânduri ale noastre, cât egoism se ascunde în dosul bunătăţii noastre; el nu ştie că poate tocmai grosolănia, trufia şi patima terestră care ne tulbură cea mai curată lumină, este pricina insuccesului propovăduirii noastre. Căci nu este oare un adevăr câştigat printr-o veche experienţă, că omul care se dă drept propovăduitorul unei idei superioare, inconştient de superioritatea idealului în al cărui nume vorbeşte, îl reduce la propria sa persoană, fragilă, fără să se gândească la simţirile necurate din noi înşine, care pândesc nu numai ocazia potrivită pentru a se furişa în vorbele şi faptele noastre - sub eticheta unui nume mare! Iar asemenea ocazii sunt date oriunde ne împotrivim degradării şi încăpăţânării omeneşti, uitând că nimic nu poate face omului atâta rău cât lupta pătimaşă cu răutatea. Şi aceasta, fiindcă răutatea străină trezeşte în sufletele nedeprinse încă să se examineze pe sine anumite instincte primare de nimicire şi de devastare, moşteniri ale trecutului nostru celui mai îndepărtat. Iar barbarul sau nimicitorul trăieşte în conştiinţa că lucrează «cu putere de sus» şi nici nu-i trece prin gând «din al cui duh este» el. Într-adevăr, atitudinea cu totul nouă faţă de vină pilduită de Hristos este pentru

[101] *Ibidem*, p.364.

propovăduitorul binelui tot aşa de mântuitoare ca şi pentru purtătorul vinei şi al greşelii"[102].

„Sub eticheta unui nume mare" se ascunde, prin urmare, „barbarul" şi „fiara" care totuşi, dacă se lasă „purtaţi de valul duhului", se limpezesc în pustnicească izolare lăuntrică, încep deodată să-şi vadă propriile păcate şi răutăţi, să se urce astfel ca norii „către cer şi stele", de unde încep să reverse deasupra pământului „har dumnezeiesc". Dar până să ajungă aici, „barbarul" trebuie să se lupte cu el însuşi, să se nevoiască, să-şi stârpească egoismul, să nu se bizuie pe propriile sale fapte sau pe voinţa sa activă, ci pe Harul de sus.

„Cei mai mulţi cred - continuă Foerster - că în viaţă totul se reduce la voinţa activă. Şi desigur, este adevărat că o credinţă fără roade nu e bună de nimic. Creştinismul nu înseamnă numai cunoştinţă, ci şi aplicare, întrupare, urmare practică. Toată importanţa faptelor atârnă de starea lăuntrică a omului. Iată pentru ce a fi înseamnă mai mult decât a face. Fiind ceea ce trebuie să fii, vei face şi ceea ce trebuie să faci. Prin urmare, cel ce vede importanţa cea mai mare în fapte, poate fi un păgân nobil: el nu e creştin. A te încreştina înseamnă mai ales a avea o astfel de groază de tine însuţi, o astfel de neîncredere în propria ta voinţă, un astfel de dor de a te elibera de propriul tău eu, încât să nu mai fii ispitit deloc de orgoliul afirmării voinţei tale". Să câştigi pe Dumnezeu în Hristos, să începi o viaţă nouă, în reculegere sfântă – iată aspiraţiile care iau în suflet locul setei bolnăvicioase de a te afirma. „Fericirea noastră - zice maestrul Eckhart - nu atârnă de faptele noastre, ci de supunerea noastră faţă de Dumnezeu. Această atitudine lăuntrică nu înseamnă deloc afemeierea sufletului, cu atât mai puţin renunţarea laşă la lupta energică pentru viaţă, după cum a fi un elev şi a asculta pe dascălul tău înainte de a face ceva singur nu înseamnă lipsă de bărbăţie. Cu cât primeşti mai mult, cu atât eşti în stare să dai; cu cât asculţi mai docil, cu atât mai inepuizabil vei putea vorbi. Ceea ce în creştinism se numeşte har, este singurul izvor de progres cu putinţă şi singurul progres veritabil al omului: a fi în stare să primeşti îndemnul lăuntric al lui Dumnezeu înseamnă a

[102] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.314-315.

te ridica peste tine însuți și peste puterea covârșitoare a firii moștenite. Cel ce a avut odată o cât de neînsemnată experiență a acestui har, cel ce în grelele conflicte sufletești a îngânat la vreme potrivită o rugăciune, bucurându-se de binecuvântările nebănuite ale acestei rugăciuni, de a lucra, simți și gândi altfel decât se putea aștepta de la trecut, acela știe cât de neputincioasă este orice tensiune eroică a voinței, câtă vreme nu primește cu smerenie ajutorul harului divin. Singura voință cu adevărat rodnică este cea care izvorăște din har, din harul câștigat cu deznădejde și cu dezrobirea voinței naturale. Orice altă voință rămâne robită trupului și lumii, cu toată conștiința tăriei sale și cu tot orgoliul realizărilor ei. Cine n-a purtat jugul lui Dumnezeu, acela poartă, conștient sau inconștient, jugul lumii de jos."

„Istoria despre Marta și Maria este adeseori foarte rău înțeleasă. De obicei se crede că Marta este simbolul activității exclusiv terestre, iar Maria n-ar fi decât întruparea absolutei cufundări în adevărul unei alte lumi. Este o concepție superficială. De fapt, Maria face lucrul cel mai bun; din sufletul ei izvorăște cea mai mare și cea mai rodnică putere tocmai pentru că ea nu e îngrijată de ce trebuie să facă, ci de ce trebuie să fie; grija ei se îndreaptă asupra adevărului viu din care singur poate izvorî energia de realizare a idealului; Marta veșnic vrea să facă ceva pentru Hristos, ea este plină de propria ei grijnicie, își zorește voința, ea n-are vreme să asculte pe Domnul, ea este Marta și rămâne Marta. Maria începe prin a fi pasivă pentru a-și putea asimila mai multă viață, un ideal, motive noi: ea câștigă noi izvoare de forță și lumină pentru activitatea ei, câtă vreme Marta va fi opăcită de piedicile și de decepțiile care vin de la oameni și chiar de la munca ei înșiși."

„Este cu desăvârșire greșit a voi să lucrezi veșnic prin tine însuți". Prin aceasta riști o prezumție temerară și nechibzuită în ceea ce privește condițiile necesare unei activități rodnice și binecuvântate. Trebuie să înțelegem că nu atât omul este acela care trebuie să lucreze, ci mai mult Creatorul trebuie lăsat să lucreze - după vechea maximă: „Renunță la fapta ta, ca Dumnezeu să-Și realizeze în tine fapta Sa"[103].

[103] *Ibidem*, p.207-210.

Cei doi fraţi din *Pateric* au renunţat la faptele lor şi au venit la pustnic ca să înveţe cum trebuie lăsat Dumnezeu să-Şi realizeze fapta Sa într-o viaţă liniştită şi retrasă. Iar pustnicul i-a învăţat să renunţe la „orgoliul realizărilor lor" şi să înceapă „prin a fi pasivi pentru a-şi putea asimila mai multă viaţă".

Dar tocmai aici începe lupta cea mai grea din lume: lupta cu noi înşine. Să te purifici de toate cele şapte patimi diavoleşti, să primeşti, într-o desăvârşită supunere, să lucreze harul de sus în locul celui păcătos, să-ţi scoţi, smerit, mai întâi bârna din propriul tău ochi, să cauţi să te vindeci pe tine însuţi, chiar de ţi s-ar părea că eşti doctor,- toate acestea presupun o luptă pe viaţă şi pe moarte cu noi înşine.

În filosofia modernă a vieţii şi în unele doctrine teosofice de înnoire, se vorbeşte mult despre „mântuirea prin sine" şi despre retragerea omului în cel mai adânc şi mai spiritual eu al său, ca şi cum de aici ar trebui să se aştepte orice scăpare şi renaştere.

Cine învaţă astfel trăieşte într-o foarte deşartă iluzie şi rătăcire de sine şi este mai îndepărtat de adevăratul drum al însănătoşirii decât acela care, deşi nu vede nici un ajutor în jurul său, totuşi, cel puţin are în vedere, fără nici un orgoliu deşert, întreaga mizerie şi neputinţă a omului său lăuntric şi întreaga lipsă de spiritualitate şi întunecime a aşa-numitei sale „personalităţi spirituale". Căci acesta poate fi mântuit tocmai pentru că nu aşteaptă scăpare de la sine însuşi, visătorul mântuirii prin sine însuşi e însă aşa de prins încă în reţeaua aşteptărilor sale înşelătoare; el se minte pe sine, conştient sau inconştient, aşa de fatal, încât numai experienţe foarte aspre sunt în stare să-l aducă la adevăr. Această stare sufletească a avut-o înaintea ochilor săi şi Ambrozie când, cu o inimă aşa de simţitoare, şi-a spus convingerea că pentru ca un grec să devină creştin, trebuie să moară omul vechi şi să se nască un om nou. Într-adevăr, virtuţile elinului sunt o piedică a renaşterii. Ceea ce spune aci Ambrozie despre elin se potriveşte, în general, la orice om care-i prea mândru de spiritualitatea naturală a fiinţei sale şi care-şi închipuie că astfel e în stare să triumfe asupra puterilor inferioare. Dar tocmai această falsă încredere în sine este în realitate ceea

ce îl extrădează pe el lumii inferioare, chiar dacă-i reuşeşte să iasă victorios din lupta cu lumea senzuală. Căci deseori primejdia acelei puteri sufleteşti nu rezidă în ispitele bădărane, ci în neobservata sclipire şi amorţire a conştiinţei celui ce nu vrea să-şi dea seama cât de încurcat este, inconştient, în rătăcirile şi patimile naturii inferioare chiar şi eul aşa numit „mai bun". Or, nu trebuie să ne spună până şi cea mai redusă cunoaştere de sine, din câte mixturi necurate este compus şi acel „mai bun" eu al nostru, de câtă vanitate, egoism şi sete de stăpânire suntem cuprinşi în cele mai bune îndemnuri ale noastre, cât fariseism, asprime şi violenţă nu se ascunde în dreptatea noastră, câtă senzualitate nu ne influenţează esenţa noastră spirituală? Nu stăm oare în cele mai bine intenţionate silinţe ale noastre sub influenţa imboldurilor inferioare şi nu ni se potriveşte oare totdeauna vorba lui Hristos: „Voi nu ştiţi ai cărui duh sunteţi?" Într-adevăr, numai în lumina pildei lui Hristos ne recunoaştem peste tot eul nostru cel mai superior, numai în strălucitoarea Lui desăvârşire Îl vedem înaintea noastră purificat, liber de orice amestec tulbure al luptei pentru viaţa terestră, numai în El vedem dezvoltat tot ce încolţea în noi, numai prin El suntem în stare să ne mărturisim cu adevărat eul nostru mai bun, numai El ne face privirea ageră pentru orice putere din lumea de jos care ar vrea să ne subjuge sufletul.

„Fără îndoială că eul nostru mai bun e dator să colaboreze la mântuirea noastră, să fie prevenitor, dar noi avem lipsă de Mântuitorul pentru a ajunge peste tot la conştiinţa clară a acestui eu mai bun şi pentru a vedea eul nostru inferior în dosul oricărei măşti şi travestiri"[104].

Dar pentru ca să putem vedea „eul nostru inferior în dosul oricărei măşti şi travestiri" e nevoie să stăm mai întâi la picioarele lui Iisus ca Maria şi să ne limpezim într-o viaţă liniştită ca apa de baltă într-un pahar. Altminteri, zadarnică va fi predica noastră, zadarnică va fi şi încercarea noastră de a face bine aproapelui.

Mixturile „omului nostru lăuntric vor scoate mereu la iveală pe «elinul» pe «barbarul», pe «fiara» care, dacă nu se tran-

[104] *Ibidem*, p.152-154.

sformă, ne ţin mereu în robia păcatului şi a diavolului. Iar Domnul va zice despre noi: «sunt călăuze oarbe orbilor; orb pe orb de-l va duce pe drum, amândoi vor cădea în râpă»"[105].

„Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor fățarnici, că înconjurați marea şi uscatul ca să faceți un prozelit, şi când a ajuns, îl faceți fiul Gheenei, încă odată cât voi!"[106].

„Feriți-vă de profeții mincinoşi care vin la voi în haine de oi, iar pe dinlăuntru sunt lupi răpitori. După roadele lor îi veți cunoaşte. Au doară culeg oamenii struguri din scaieți, ori smochine din ciulini? Aşa că orice pom bun face roade bune, iar pomul rău face roade rele. Nu se poate pom bun să facă roade rele, nici pom rău să facă roade bune. Iar orice pom care nu face roadă bună se taie şi se aruncă în foc. Drept aceea, după roadele lor îi veți cunoaşte. Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne! va intra în împărăția cerurilor, ci care face voința Tatălui Meu Celui din ceruri"[107].

Prin urmare, lupta cu noi înşine, se rezumă la nimicirea voinței proprii pentru a face voința Tatălui Celui din ceruri. „De aceea - zice Mântuitorul - oricine care aude aceste cuvinte ale Mele şi le îndeplineşte, asemăna-se-va bărbatului care a clădit casa lui pe stâncă. A căzut ploaia, au venit valurile mari, au suflat vânturile şi au bătut în casa aceea, dar ea n-a căzut, fiindcă era întemeiată pe stâncă. Iar oricine care aude aceste cuvinte ale Mele şi nu le îndeplineşte, asemăna-se-va bărbatului nerod care şi-a clădit casa pe nisip. Şi a căzut ploaia şi au venit vânturile şi au izbit în casa aceea şi a căzut. Şi năruirea ei a fost mare."[108]

Cu alte cuvinte, numai dacă ne vom clădi casa lăuntrică pe stânca lui Iisus, dacă ne vom clădi cetatea pe stânca harului de sus, iar nu pe nisipul propriilor noastre puteri şi voințe, numai atunci răul din noi înşine şi răul din afară nu va avea putere să ne vatăme. Şi numai atunci vom izvorî din stânca noastră lăuntrică roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga

[105] Matei 15, 14.
[106] Matei 23, 15.
[107] Matei 7, 15-21.
[108] Matei 7, 24-27.

răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioşia, blândeţea, înfrânarea"[109]. De nu ne vom zidi casă pe această stâncă şi de nu vom face aceste roade, nu vom putea să vedem Adevărul, chiar de ne vom uita la El ca Pilat şi ca fariseii, nu vom putea mărturisi pe Hristos, nici nu vom avea curajul şi eroismul necesar ca să luptăm împotriva vrăjmaşului nevăzut şi împotriva vrăjmaşului din noi înşine.

În lupta cu noi înşine trebuie să ţinem seamă că „purtarea pe care noi am numi-o desăvârşită trebuie să fie examinată din latura următoarelor trei condiţii: persoana care activează, scopul acţiunii ei şi persoanele care sunt atinse de acţiune. Pentru o purtare absolut desăvârşită e necesar ca toate aceste condiţii - intenţia, înfăptuirea şi mediul său moral - să se îmbine una cu alta. Cea mai frumoasă intenţie nu se poate justifica dacă va fi pusă în aplicare prin mijloace rele sau dacă va fi dirijată în chip mincinos. În felul acesta, când valorificăm o purtare nu ne putem mărgini numai la cercetarea laturii duhovniceşti a persoanei în cauză, lăsând la o parte toate celelalte elemente. Nu există minciună mai rea decât adevărul tâlcuit în chip mincinos"[110].

Altminterea, chiar de vom face minuni, Domnul ne va zice la judecată: „Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtaţi-vă de la Mine cei ce lucraţi fărădelegea"[111].

[109] Galateni 5, 22-23.
[110] *Mnogobrazie* ..., op.cit., p.345.
[111] Matei 7, 22-23.

EGOISMUL

„Dacă te-ai hotărât să spui adevărul – zice I.Al. Brătescu Voineşti - pregăteşte-te de suferinţă"[112]. Iar Mântuitorul ne-a spus şi cauza pentru care trebuie să se pregătească de suferinţă cei ce spun adevărul. Şi anume: „Lumina a venit în lume şi oamenii au iubit întunericul mai mult decât lumina. Căci faptele lor erau rele. Căci oricine care făptuieşte cele rele urăşte lumina şi nu vine la lumină, pentru ca faptele lui să nu fie dovedite ca rele."[113] Lumea „pe Mine Mă urăşte – zice Mântuitorul -, pentru că Eu îi spun în faţă că lucrurile ei sunt rele"[114]. De aceea „îţi trebuie mai mult curaj atunci când spui adevărul, decât atunci când spargi capetele oamenilor"[115].

Şi într-adevăr, dacă cineva săvârşeşte în toiul nopţii un păcat ruşinos, cel mai mare duşman va fi acela care ar veni să-l lumineze cu un felinar. Şi dacă îi va mai spune să nu mai facă astfel de fapte, fiindcă îşi pierde sufletul, atunci, un astfel de binefăcător va fi osândit la moarte. Aşa a murit Hristos, fără să fi avut vreo vină sau vreun păcat.

Când S-a născut Iisus în ieslea din Betleem „împăratul Irod s-a tulburat şi tot Ierusalimul împreună cu el"[116]. Aceeaşi tulburare o provoacă lumina Stelei celei neapuse şi în zilele noastre. Deşi Iisus nu Se mai naşte în Betleem, ci în inimile

---

[112] *În lumea dreptăţii*, de I.Al. Brătescu-Voineşti, motto.
[113] Ioan 3, 19-20.
[114] Ioan 7, 7.
[115] *Cămaşa lui Hristos*, op.cit.
[116] Matei, 2, 3.

credincioşilor, în microcosmos, totuşi, naşterea Lui provoacă o mare tulburare. Acolo, în ieslea inimilor omeneşti, când Se naşte Iisus, se tulbură diavolul împreună cu tot Ierusalimul de patimi, care nu vrea să fie luminat „pentru ca faptele lui să nu fie dovedite rele".

Egoismul, care e rădăcina tuturor patimilor, ştie că Iisus vrea să-l dezrădăcineze şi atunci caută să-L ucidă pe Pruncul Iisus în faşă. Iată pentru ce trebuie să ne pregătim de suferinţă, chiar când ne spunem adevărul numai nouă înşine. Şi totuşi, în ciuda tuturor suferinţelor şi a miilor de morţi, noi trebuie să avem curajul să venim cu felinarul adevărului în inima noastră, căci altminteri nu ne vom putea izbăvi de caracatiţa ce ne suge viaţa prin grozavele ei tentacule.

Sfinţii şi cuvioşii, ca unii ce s-au luptat pe viaţă şi pe moarte cu diavolul şi cu ei înşişi, ne dau şi în această privinţă o metodă şi un mijloc minunat prin care putem ieşi biruitori.

„Vrei să învingi pe diavol - zice Zosima - şi cu adevărat să-i stai împotrivă? Dă-te învins cu oamenii. Nu le sta împotrivă şi nu plăti răul cu rău. Biruieşte mai ales cu binele, pe rău. Prea slăvită este o biruinţă de acest fel. Mai strălucită decât o izbândă asupra multor mii de oameni. Spre cel ce se încarcă cu o astfel de biruinţă, Hristos priveşte din cer cu toată bunăvoirea Sa. Îngerii de una ca aceasta se veselesc, iar oamenii o binecuvântează. Toate Scripturile o laudă şi o vestesc din neam în neam. E mai bine să te recunoşti pururi vinovat decât să-ţi cauţi dreptatea ta. Dumnezeu nu îndreptăţeşte decât pe cei ce singuri se socotesc vinovaţi, iar pe cei ce singuri se îndreptăţesc îi lasă pe seama dreptăţii lor. Aşadar, de ne vom afla pe noi înşine cu adevărat vinovaţi şi cu păcat, atunci Dumnezeu ne va îndreptăţi El, prin Hristos Iisus, cu Darul Său. Deşi înaintea oamenilor suntem nevinovaţi câteodată, în schimb, suntem pururi vinovaţi faţă de Dumnezeu. Prin urmare, ne va fi mai de folos totdeauna şi în tot locul să ne descoperim pe noi vinovaţi. O astfel de socotinţă de sine ne va face plăcuţi înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor"[117].

[117] *Everghetinos, Povestiri foarte sufleteşti şi de folos*, de Avva Zosima, cf. Cuvintelor Fericitului Părintelui nostru Dorotei, p. 182, Rm.Vâlcea, 1784, dactilografiat.

A te da învins cu oamenii, a nu sta împotriva lor şi a le răsplăti răul cu binele este primul pas spre biruirea nevăzutului Goliat. Praştia noului David este praştia voinţei creştine, care, după ce a fost golită de tot ce e patimă şi păcat, primeşte Piatra din capul unghiului şi o sloboade direct în tâmpla acestui uriaş al întunericului.

Tot în acest sens îi dă poveţe şi Sfântul Simeon Noul Teolog unui ucenic al său, zicând: „Fiul meu, suportă cu generozitate încercările pe care le aţâţă demonii: aceasta este piatra de încercare a virtuţii noastre. Căci, să ştii bine, noi avem multe mijloace de luptă cum sunt postul, privegherea şi practicarea feluritelor nevoinţe dar dacă noi nu vom lupta ca să dobândim un suflet fără răutate, simplu, drept, smerit, blând, totul este în zadar. Căci Darul Duhului Sfânt se răspândeşte, respiră şi locuieşte ca într-un plăcut lăcaş numai într-un astfel de suflet. Nu există alt mijloc de a-L vedea sau de a-L primi."[118]

Un suflet fără răutate, simplu, smerit, blând, care îşi dezrădăcinează egoismul cu toate patimile lui, este ca o unealtă docilă în mâinile unui meşter. Printr-un asemenea suflet care, în locul egoismului, se umple de darurile Sfântului Duh Dumnezeu lucrează, zideşte, dărâmă şi arde puterile vrăjmaşe aşa cum un electrician se foloseşte de aparatul său electric de sudură. Şi tocmai de aceea o unealtă şi un vas ales al lui Dumnezeu spune despre sine: „Prin darul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt"[119], „nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte întru mine"[120], iar Sfântul Serafim de Sarov învaţă că întregul scop al vieţii noastre nu este decât acumularea Duhului Sfânt.

Dacă în lupta cu noi înşine vom dobândi darul Duhului Sfânt, atunci nici furtuna, nici ploile, nici vânturile, nici oamenii şi nici demonii nu ne vor putea face vreun rău. Dimpotrivă, un astfel de suflet plin de energia divină va opri furtuna şi vânturile ca să se facă linişte, va despica în două Marea Roşie, va scoate apă din piatră seacă, va învia morţii şi, ceea ce este mai

[118] *Vie de Siméon le Nouveau Théologien*, de N. Stethatos, ed. I. Hausser, în „Orientalia Christiana v.iz.", Roma, 1922, p.29.
[119] I Corinteni, 15-10.
[120] Galateni 2, 10.

important decât orice, va învia mii de suflete, scoţându-le din mormintele patimilor şi păcatelor. Fierul roşu aplicat pe muşcătura de şarpe îl scapă pe om din ghearele morţii, dar ceea ce arde otrava vechiului balaur nu e fierul voinţei noastre personale, ci focul cel ceresc de care e pătruns fierul.

Sufletul care a devenit un „vas ales" şi un „templu" al Duhului Sfânt „atinge o desăvârşire atât de rară încât el se aşază deasupra tuturor pricinilor care ar putea să-l rănească. Fie că cineva îl laudă şi îl umflă, fie că îl umileşte, fie că se poartă cu el bine sau rău, nimic nu-l atinge. Asta e lesne de înţeles. Mişcările antagonice de iubire aşează sufletul pe o treaptă atât de ridicată, atât de înaltă încât el pierde în întregime din vedere tot ce nu este Binele iubit, Iisus Hristos. De aici vine că sufletul care se găseşte unit cu Dumnezeul său şi nu se ocupă decât de El, nu poate fi atins de ispite, din pricină că ele nu sunt în stare să se ridice acolo unde este urcat sufletul de bună voie sau chemat de voinţa divină: „Răul nu se va apropia de tine"[121].

De va ajunge omul la o asemenea înălţime, atunci atât viaţa lui cât şi cuvintele lui vor avea puteri nebănuite, iar prin suferinţa şi moartea lui va fi proslăvit Tatăl ceresc care i-a dat aceste puteri.

Dar, din păcate, omenirea în general şi individul în special sunt departe de o astfel de înălţime. Omul e mereu bolnav şi cu trupul şi cu sufletul. După căderea lui Adam, în sufletele noastre au intrat microbii păcatelor care au atras după sine moartea. Cu rare excepţii, cancerul patimilor se dezvoltă nestingherit în sufletele noastre, avându-şi rădăcinile adânc împlântate în egoismul nostru.

Totuşi, trista situaţie în care ne aflăm nu trebuie să ne ducă la deznădejde. Dumnezeu ne-a lăsat medici şi medicamente duhovniceşti care pot, prin darul Duhului Sfânt, să dezrădăcineze cu desăvârşire acest egoism.

Să-i ascultăm pe cei care au avut acest dar şi care n-au cedat în luptă până n-au biruit.

---

[121] *Suişul Carmelului. Noaptea întunecoasă şi Flacăra vie a dragostei*, de Sf. Ioan al Crucii, tr. de Zorica Laţcu.

„Au zis Avva Zosima că osebirile cugetelor celor bune sunt de multe feluri şi poate cineva, cu un cuget bun, călduros, să placă lui Dumnezeu într-un ceas atât cât altul leneş şi trândav în cincizeci de ani n-a putut. Adică, atunci când vor vedea diavolii că s-a ocărât cineva sau s-a necinstit sau s-a păgubit sau altceva rău a pătimit şi se scârbeşte nu pentru că a pătimit acel rău, ci pentru că nu l-a suferit cu vitejie, de acest cuget bun foarte se înfricoşează diavolii; căci cunosc cum că acesta ce cugetă aşa a început să umble după poruncile lui Dumnezeu. Şi iar el zicea: că de-şi va aduce aminte cineva de cel ce l-a scârbit sau l-a ocărât sau l-a păgubit sau altceva rău i-a făcut, trebuie să-şi aducă aminte ca de un doftor şi să se roage lui Dumnezeu pentru dânsul din tot sufletul. Iar de şade şi împleteşte cugete împotriva aceluia şi-l înfricoşează, însuşi sufletul lui îi aduce vătămarea aceea care ar fi putut să i-o aducă şi dracii. Şi mai vârtos el singur luişi se face drac şi vrăjmaş, pentru că nu pofteşte să scape de răutate, ci voieşte ca să se bolnăvească, fără de tămăduire. Că de nu ar fi bolnav, nu s-ar scandaliza asupra celui ce îl întristează sau îl ocărăşte, carele de la Dumnezeu i s-a trimis ca un doftor ca să-i descopere patima lui cu acea sudalmă şi necinste. Deci, de pofteşte întru adevăr ca să se tămăduiască, trebuie să-l aibă ca pe un făcător de bine şi să primească cuvintele lui ca pe nişte buruieni de doftorie ce i s-au transmis de la Hristos. Şi să mulţumească pentru acestea, măcar de i s-ar părea că sunt şi grele: că nici bolnavului nu-i pare bine când îi taie sau îi arde trupul sau când îi dă doftorii, ci se şi cutremură când îşi aduce aminte de ele. Însă supune gândul său, cum că nu este cu putinţă fără de acestea să scape de boala sa. Şi aşa se dă pe sine doftorului, ştiind că prin acea puţintică durere se mântuieşte de boala cea multă. Doftor al lui Hristos este acela ce te păgubeşte sau te ocărăşte, dar te izbăveşte de lăcomie şi de mândrie. Iar de nu suferi pe aceştia, şi nu numai că nu le mulţumeşti, ci te şi împotriveşti şi te porneşti cu mânie împotriva fraţilor tăi acestora, iată, zici lui Hristos aievea: nu vreau ca să mă tămăduieşti, nu vreau ca să primesc buruienile Tale, lasă să putrezească rănile mele. Deci, ce va să-ţi facă şi Dumnezeu, când însuţi tu nu-ţi voieşti binele? Să ştii dar, frate, că oricine

fuge de supărare folositoare, acela fuge de viața cea veșnică. Pentru că și Evagrie zicea: «Nu pe cei ce mă grăiesc de rău nu-i urăsc, ci îi numesc ca pe niște făcători de bine și nu gonesc pe doftorul care aduce buruiană tămăduitoare la sufletul meu cel trufaș. Căci mă tem să nu zică și pentru sufletul meu: Am doftorit pre Babilon și nu s-a tămăduit. Căci Domnul nostru este bun și ne-a dat porunci sfinte răutăților noastre». Deci, cu neputință este ca să ne mântuim într-alt chip fără numai cu acest fel de doftorii cuviincioase"[122].

Prin urmare, după Avva Zosima, noi trebuie să avem cugetul lămurit că suntem oameni bolnavi și să primim cu inimă bună buruienile tămăduitoare de la doftorii trimiși de Dumnezeu. Asta înseamnă să începem a ne cunoaște pe noi înșine, a ne cunoaște răutățile și păcatele, pentru ca mai târziu să primim tratamentul ce ni se va prescrie. Este adevărat că atunci când venim cu felinarul adevărului și descoperim în inima noastră balaurul cel cu șapte capete sau caracatița tot cu atâtea tentacule aducătoare de moarte, se răscoală în noi omul cel vechi, se tulbură toate pornirile întunecate. Dar dacă noi vom avea cugetul limpede că fără aceste leacuri amare vom pieri sufletește, devorați de microbii păcatelor, atunci vom sta liniștiți pe masa de operație, suportând fără murmur durerea provocată de bisturiu. Mai mult: vom cere și vom dori să fim operați.

„Într-o carte veche, numită *Livada duhovnicească*, se spune că un stareț egiptean a venit din pustie în orașul Alexandria și a intrat în biserică să se roage. În biserică era o femeie în haină mohorâtă care sta lângă Crucea lui Hristos și plângea cu amar. Starețul se gândi: «Fără îndoială, este o văduvă, oamenii o batjocoresc și este foarte nefericită. Mă voi duce la ea mai târziu și o voi mângâia pe cât pot». După săvârșirea slujbei dumnezeiești, starețul se duse la această femeie și cu milă și blândețe o întrebă despre pricina plânsului ei. Uimit a rămas pustnicul de răspunsul acestei femei, care i-a spus: «Nu, stareț, eu sunt cu totul fericită; și eu și fiul meu suntem sănătoși și toate îmi merg bine. Dar pentru că eu însămi L-am uitat pe Dumnezeu atunci, și Domnul, se vede, m-a uitat pe mine, căci, iată, de atâția ani

[122] *Scara*, de Sf Ioan Scărarul, Sf. Mân. Neamț, 1814.

nu mi-a mai trimis nici o durere, nici o suferinţă, şi mă rog să-Şi aducă aminte de mine». Stareţul zise: «Eu de mulţi ani trăiesc în pustie şi am văzut credinţa multor inşi care vin la mine; dar sunt uimit de credinţa acestei femei». A mai adăugat: «Oamenii care iubesc pe Domnul lor şi se tem de El primesc durerile ca pe o dovadă a milostivirii lui Dumnezeu faţă de ei, şi când multă vreme nu văd dureri, plâng că Domnul îi uită»".

„Aproape în aceeaşi vreme, un veac mai târziu, îşi căuta mântuirea în pustiul Egiptului un om drept cu numele Veniamin. La el aduceau bolnavii şi el se ruga fierbinte pentru ei, cerându-le de la Domnul vindecare. Dar s-a bolnăvit şi Veniamin. I s-au umflat picioarele şi mâinile. Chilia lui era strâmtă şi mică. A trebuit să-l mute în altă chilie. Nu putea să stea culcat; fiind umflat, putea numai să şadă şi răsufla greu. Când femeile care-i vedeau chinurile grele începeau să plângă, el le spunea: „De ce plângeţi? Eu mă bucur că Domnul mi-a trimis boala. Când omul este sănătos, el se gândeşte prea puţin la moarte şi, negândindu-se la ea, uită să se pregătească de moarte. Ci pentru că Domnul mi-a trimis această boală, ştiu că mă apropii de moarte şi mă gândesc la ea ziua şi noaptea. Aşa ştiau să privească suferinţele adevăraţii robi ai lui Dumnezeu"[123].

Misterioasă şi plină de înţelepciune divină este marea operă de mântuire întreprinsă de Fiul lui Dumnezeu în lume! Nimic nu se pierde din vedere când e vorba de salvarea unui suflet! Ocările, vătămările sau clevetirile, care în fond nu sunt decât o revărsare de ură diabolică, sunt întoarse şi folosite de Dumnezeu pentru tămăduirea sufletului de boala mândriei şi lăcomiei, iar însăşi boala trupului o îngăduie şi o trimite Domnul aleşilor Săi pentru a le mijloci un preţios mărgăritar duhovnicesc: aducerea aminte de moarte. Iar în clipa în care creştinul s-a împăcat cu gândul morţii, fiind în stare să spună o dată cu Apostolul: „Doresc să mă despart de trup şi să fiu împreună cu Hristos"[124], în acest moment el a rupt ultimul fir cu care egoismul său îl ţintuia de lumea păcatelor.

---

[123] *Cuvântări bisericeşti*, de Mitr. Nikolai Krutiţki, vol. II, Instit. Bibl. Bucureşti, 1950, p.116-117.

[124] Filipeni 1, 23.

Analizând această terapeutică divină, putem face următoarea asemănare: bolile sufleteşti, provocate de căderea primului om în păcat, sunt vindecate de bolile trupeşti, care, în ultimă analiză, nu sunt decât rezultatul aceluiaşi păcat. Acest caz se aseamănă cu vindecarea omului muşcat de şarpe prin veninul altui şarpe turnat pe rana proaspătă, aşa cum fac negrii din Africa, sau cu vindecarea omului muşcat de un câine turbat prin inocularea aceloraşi microbi ai turbării în organismul bolnavului. Se ştie că trufia vine de la diavolul, iar dacă „un înger al satanei" îl bate pe Apostolul Pavel peste obraz pentru ca acesta să nu se trufească, asta înseamnă, după cum spune John Milton în *Paradisul pierdut*, că Dumnezeu îngăduie diavolului să facă tot felul de rele în lume, pentru ca, în cele din urmă, să lingă cu limba lui de balaur toată otrava vărsată de el pe pământ[125] - după ce, în prealabil, îi va purifica, îi va desăvârşi şi îi va încununa pe aleşii lui Dumnezeu tocmai prin ispitele lui.

„Un frate a întrebat pe un bătrân oarecare, mare şi iscusit în înţelegerea Sfintelor Scripturi, zicând: «Ce este, părinte, că toate scripturile tuturor sfinţilor părinţi învaţă şi mărturisesc cum că scârbele şi ispitele sunt darurile cele mai mari şi mai cinstite şi mai iubite de Dumnezeu? Şi cum că primirea scârbelor cu bucurie şi răbdarea lor cu mulţumire, aceasta este fapta cea mai iubită şi mai plăcută lui Dumnezeu de la fiii oamenilor şi mai folositoare omului decât toate celelalte bunătăţi; pentru ce dar, nu le primesc oamenii cu bucurie şi nu le rabdă cu mulţumire? Ci de se întâmplă şi vine cuiva cu vrerea lui Dumnezeu vreo scârbă oarecare sau boală trupească, el îndată tânjeşte şi tare se mâhneşte şi nu este bucuros omul în toată viaţa lui să aibă scârbe şi supărare şi ispită sau boală trupească în lumea aceasta». Răspuns-a lui bătrânul: «Aceasta, fiule, este din neadevărata şi necurata credinţă ce au oamenii către Dumnezeu, că tot creştinul şi mai ales călugărul care nu primeşte cu bucurie şi nu rabdă cu mulţumire ispitele şi scârbele ori în ce chip, acela să se ştie că nu are credinţă cea adevărată şi întreagă în Hristos Dumnezeu, ci credinţa lui este necurată, amestecată cu necredinţă şi

[125] *Potereanîi rai i vozvrascionîi rai*, John Milton, perevod s angliiscago A.Suligovskoi, St. Petersburg, Izd. A.F.Marxa, 1895.

creştinătatea lui este amestecată cu păgânătatea, şi unuia ca acela să nu i se pară că va câştiga vreun dar de la Dumnezeu, pentru că darurile lui Dumnezeu, prin primirea şi răbdarea scârbelor se câştigă, precum şi Însuşi Dumnezeu zice: Întru răbdarea voastră veţi câştiga sufletele voastre. Iar creştinul, mai ales călugărul, carele are adevărată, întreagă şi curată bună credinţă către Dumnezeu, acela cu mare bucurie primeşte şi cu mare mulţumită rabdă ispitele şi toate scârbele ce-i vin după voia şi slobozirea lui Dumnezeu, ştiind şi crezând el că acelea sunt cununile şi toată cinstea vieţii veşnice»"[126].

Celui ce are cugetul lui Hristos ispitele şi necazurile îi pricinuiesc o mare binefacere, şi anume: dezrădăcinează egoismul şi cele şapte patimi ce se află cuibărite în omul vechi, în omul supus lumii şi păcatului. Iar dezrădăcinându-i egoismul, creştinul îşi câştigă sufletul, pentru că, odată curăţit de patimi, vine darul Duhului Sfânt, îşi revarsă puterea de viaţă ca peste pământul cel bun, şi din această colaborare încep să răsară roadele vieţii veşnice.

„Omul, aşa cum iese din natură – zice Giovanni Papini -, nu se gândeşte decât la el, nu se iubeşte decât pe sine. Izbuteşte, încet-încet, prin străduinţe de necrezut dar zăbovite, să-şi iubească un răstimp nevasta, să-şi iubească copiii, să-şi îndure tovarăşii de vânătoare, de omor şi de război. Poate iubi, rareori, un prieten; mai uşor îl poate urî pe cel care-l iubeşte; nu vrea să-l iubească pe cel ce-l urăşte.

Tocmai de aceea porunceşte Iisus iubirea de duşmani. Pentru a-l schimba pe om din temelie, pentru a zămisli un om nou trebuie smuls sufletul cel mai adânc înfipt în omul vechi. Din dragostea de sine purced toate nenorocirile, măcelurile, nemerniciile lumii. Pentru a-l îmblânzi pe îndătinatul Adam, va să i se smulgă din inimă această iubire de sine, spre a sălăşlui în locu-i iubirea cea mai potrivnică firii sale de acum: iubirea de duşmani. Primenirea totală a omului e o absurditate atât de sublimă, că se poate ajunge la ea numai pe o cale absurdă. O străduinţă nemaipomenită, nefirească, nebună, ce se poate dobândi numai printr-o nebunie nefirească, nemaipomenită.

[126] *Patericul*, op.cit., p.355-356.

Până acum omul se iubeşte pe sine şi-l urăşte pe cel ce-l urăşte; omul viitor, locuitorul Împărăției, trebuie să se urască pe sine şi să-l iubească pe cel care-l urăşte. A-l iubi pe aproapele tău ca pe tine însuți, e o formulă neîndestulătoare, o îngăduință în fața egoismului universal. Pentru că acela care se iubeşte pe sine nu-i poate iubi în chip desăvârşit pe ceilalți oameni şi se ciocneşte fără să vrea cu dânşii. Doar ura de noi înşine e hotărâtoare. Căci ne îndrăgim, ne admirăm, ne alintăm prea mult. Pentru a întrece această iubire oarbă, e bine să ne vedem nimicul, josnicia, nemernicia. Ura de sine e umilință, deci început de reculegere şi desăvârşire. Doar smeriții vor intra în Împărăția Cerurilor, căci singuri ei îşi dau seama ce cale lungă îi desparte de dânsa. Ne înfuriem împotriva semenilor deoarece dragul nostru eu ne pare jignit pe nedrept, ni se pare că nu-i destul de slugărit de semeni; îl omorâm pe fratele nostru, căci ni se pare că-i o piedică a binelui nostru; furăm de dragul trupului nostru; invidia, mamă a protivniciei, a zavistiilor, a războaielor, e durerea că un altul are mai mult ca noi, că are ce n-avem; trufia e împăunarea încredințării noastre că suntem mai presus de ceilalți, că avem mai mult ca ei, că prețuim şi ştim mai multe. Tot ceea ce religiile, moralele, legile numesc păcate, vicii, crime, îşi găsesc în această iubire de noi înşine, în ura pentru ceilalți care se naşte din această singură, stingheră şi destrăbălată iubire.

Ce drept avem să ne urâm duşmanii dacă şi noi am căzut în aceeaşi vină pentru care ni se pare îngăduit a-i urî, adică ura? Ce drept avem să-i urâm, chiar dac-au săvârşit o faptă rea, chiar dacă-i credem păcătoşi, câtă vreme noi înşine, de cele mai multe ori, am săvârşit aceleaşi fapte rele şi zacem covârşiți sub aceleaşi păcătoşenii?

Iar cel ce urăşte e nefericit, suferă el cel dintâi. Măcar pentru răscumpărarea acelei suferințe, a cărei pricină adevărată, apropiată ori depărtată, noi suntem de cele mai multe ori, acelei uri va să-i răspundem cu iubire şi cu blândețe acelei vrăjmăşii.

Duşmanul nostru e şi mântuitorul nostru. Va să le fim zi de zi recunoscători duşmanilor. Singuri ei văd limpede şi spun fără prefăcătorie tot ce-i urât şi josnic în noi. Ne întorc spre adevărata-ne fire; trezesc conştiința sărăciei noastre morale, obârşie a

obârşiei celei de a doua naşteri. Le datorăm şi prin aceasta recunoştinţă şi iubire.

Deoarece duşmanul nostru are nevoie de iubire, de iubirea noastră. Cel ce ne iubeşte a şi descoperit în sine bucuria şi plata. N-are nevoie de schimbul nostru. Dar cel ce urăşte e nefericit, urăşte pentru că e nefericit; ura e o uşurare amară a chinului său. Şi chiar de-am socoti că n-o purtăm, dintr-o neprevăzătoare încredere în noi înşine, prin iubire va să potolim nefericirea celui ce urăşte, să-i uşurăm suferinţa, să-l împăcăm, să-l facem mai bun, să-l întoarcem şi pe el la fericirea iubirii. Iubindu-l, îl vom cunoaşte mai bine; cunoscându-l mai bine, îl vom iubi mai mult. Tare drag ţi-e duşmanul cel pe care-l cunoşti; iubirea-l face străveziu pe cel ce ţi-e drag. Dacă ne vom iubi vrăjmaşul, sufletul lui ne va fi mai limpede, şi cu cât vom pătrunde mai adânc în el, cu atât mai mult vom descoperi că are drept la mila şi la dragostea noastră. Căci orice duşman e un frate necunoscut; adesea îi urâm pe cei cu care ne asemănăm; ceva din noi înşine, neştiut poate nici chiar de noi, e în duşmanul nostru, e uneori pricina duşmăniei noastre. Iubindu-ne vrăjmaşul, ne curăţim sufletul prin cunoaştere, iar pe al său i-l înălţăm. Din ura ce desparte, poate naşte lumina izbăvitoare. Din cel mai rău dintre rele, cel mai mare bine.

Fericirea, pentru cea dintâi oară, va fi a noastră; Împărăţia Cerurilor va începe pe pământ."[127]

[127] *Viaţa lui Iisus*, de Giovanni Papini, tr. de Alexandru Marcu, ed. a II-a, Ed. Cugetarea, p.170-173.

CUPTORUL SMERENIEI

„Aurul se lămureşte în foc – zice înţeleptul Sirah - şi oamenii cei plăcuţi lui Dumnezeu, în cuptorul smereniei"[128]. - Ca şi aurul brut, scos din pământ, omul se naşte cu o mulţime de „corpuri străine". Patimile moştenite de la părinţi, înclinările rele trasate din moşi-strămoşi şi, pe deasupra, păcatele noastre proprii formează în sufletul nostru impurităţile, pământul, zgura, corpurile străine care trebuie înlăturate pentru ca aurul din noi, adică chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, să iasă lămurit, curat şi strălucitor.

Ca să ne convingem că Însuşi Dumnezeu este Acela care îi introduce pe aleşii Săi în cuptorul smereniei pentru a-i curăţi de aluatul omului vechi, vom transcrie o zguduitoare întâmplare istorisită în *Pateric*.

„Era un sihastru oarecare bătrân care de mulţi ani trăia în pustie. Acestuia i-a venit gând întru inima sa, socotindu-se pre sine cum că a săvârşit şi plinit toate bunătăţile şi poruncile lui Dumnezeu, şi a început cu mare osârdie a se ruga lui Dumnezeu, zicând: «Doamne, Dumnezeul meu, arată-mi mie de mi-a mai rămas ceva nesăvârşit din faptele bune, să le săvârşesc pe toate». Iar văzătorul de inimi Dumnezeu, vrând să-i smerească acest gând înalt, i-a descoperit lui în vedenie şi i-a grăit zicând: «Mergi la cutare mânăstire, la arhimandrit, şi ce îţi va zice ţie, aşa să faci». Iar el, deşteptându-se din somn, foarte s-a bucurat de acea vedenie dumnezeiască şi mulţumea lui

[128] Iisus, Fiul lui Sirah 2, 5.

Dumnezeu. Şi îndată a plecat să meargă la acel arhimandrit; şi apropiindu-se el de acea mânăstire, Dumnezeu i-a descoperit arhimandritului venirea lui, zicând: «Iată, cutare sihastru de la cutare pustie vine la tine ca să te întrebe să-i spui lui cuvânt pentru mântuirea sufletească. Deci, dacă va veni la tine, aşa să-i faci lui: să-i dai o prăjină în mână şi să-i încredinţezi porcii mânăstirii şi să-i porunceşti ca să-i păzească pre ei». Între acestea, a sosit şi sihastrul la poarta mânăstirii şi a început a bate la poartă ca să-i deschidă lui. Şi auzind portarul, a mers şi i-a deschis lui şi a intrat înăuntru; şi mergând la arhimandrit s-au închinat unul altuia şi s-au sărutat după obicei şi au şezut. Şi după aceea l-a întrebat pe el arhimandritul, zicând: «De unde vii, avvo, şi pentru ce este osteneala venirii tale la noi? Ai venit până aicea, sau mai departe undeva mergi?». Răspuns-a sihastrul şi a zis: «Eu, cinstite părinte, sunt cutare sihastru de la cutare pustie şi, auzind şi înţelegând de folositoarea învăţătură a cuvintelor cuvioşiei tale, într-adins numai până aicea am venit la cuvioşia ta, ca să-mi spui şi mie vreun cuvânt de folos mântuirii sufletului, precum îţi va da ţie Domnul cuvânt». Zis-a lui arhimandritul: «Cu adevărat, avvo, din depărtat loc ai făcut osteneala până aicea la noi. Dumnezeu să te blagoslovească şi să-ţi plătească osteneala ta; iar dacă îţi voi spune ţie, precum mă pofteşti, cuvânt de folosul mântuirii sufletului, oare vei face după cuvântul ce-ţi voi zice ţie?» Răspuns-a sihastrul şi a zis: «Iată, mă făgăduiesc înaintea lui Dumnezeu că orice îmi vei zice, cu bucurie voi face, după cuvântul ce-mi vei spune; că pentru aceea mi-am ostenit bătrâneţile mele de am călătorit atâta loc depărtat şi am venit aicea la cuvioşia ta ca să fac după cuvântul ce-mi vei zice mie». Atunci, arhimandritul, sculându-se de pe scaunul său şi luând o prăjină pe care mai înainte de venirea sihastrului i-o gătise lui pentru acea treabă, a dat-o cu mâinile lui, zicând: «Iată, frate, acesta este cuvântul pe care voi să ţi-l spun pentru mântuirea sufletului tău: Primeşte acest toiag în mâna ta şi mergi de paşte porcii acestei sfinte mânăstiri. Iată, ţi-am spus ce să faci. Mergi, dar, şi fă aşa precum ţi-am zis». Şi aceasta zicând, îndată a poruncit de a adus toţi porcii mânăstirii şi i-a dat în seama lui şi l-a trimis pe el la câmp ca să-i pască pe

ei. Iar el, la aceasta n-a îndrăznit să răspundă nimic, ci supunându-se, a primit porcii în seama sa şi ieşind cu dânşii la câmp a început a-i paşte pe ei. Iar oamenii care îl ştiau pe el, pentru că era foarte vestit şi multora ştiut pentru viaţa lui cea îmbunătăţită, auzind unde este şi cum că paşte porcii la câmp, foarte s-au mirat toţi de aceasta şi, minunându-se, spuneau unul altuia, zicând: «Iată, sihastrul cel mare şi vestit de la cutare pustie a înnebunit şi şi-a ieşit din mintea sa şi a pribegit prin pustie de la locul şi chilia lui şi acum umblă de paşte porcii, la câmp». Acestea vorbindu-le oamenii unii cu alţii, de multe ori se întâmpla lui de auzea şi el aceste vorbe spuse pentru dânsul. Că mulţi, şi dintre cei ce nu ştiau, nici îl cunoşteau pre el, vorbeau şi spuneau despre dânsul, fiind el de faţă. Iar alţii ziceau şi spuneau unul altuia: «Sihastrul cel mare s-a îndrăcit şi umblă pe câmp împreună cu porcii». Acestea el auzindu-le, răbda cu smerenie şi aşa, cu multă răbdare şi smerenie, trei ani a păscut porcii acelei mânăstiri. Iar după ce el a plinit trei ani, păscând porcii, văzând Dumnezeu răbdarea şi smerenia lui, a poruncit arhimandritului ca să-l cheme pe el şi să-l sloboadă, ca să meargă iarăşi la locul şi chilia lui. Iar arhimandritul, după descoperirea şi porunca lui Dumnezeu, i-a poruncit lui să dea porcii în seama altui om, pe care l-a trimis să-i pască, iar el să vie la mânăstire, zicând că-i este trebuincios; şi aşa, după porunca arhimandritului, dând porcii în seama lui şi l-a trimis pe câmp ca să-i pască, de atunci, el n-a mai venit pe la mânăstire, nici arhimandritul cu dânsul nu a mai vorbit, şi vara umbla cu porcii pe câmp de-i păştea, iar iarna şedea cu ei de-i hrănea, afară de metohul sau odaia dobitoacelor, care era la o moşie departe de mânăstire. Iar dacă a venit la mânăstire şi a mers la arhimandrit, iar arhimandritul dacă l-a văzut pre el aşa de schimonosit şi faţa lui fiind schimbată şi stricată de vânturi şi arsura soarelui şi barba lui afumată de mult fum al odăii şi hainele lui feştelite şi rupte, atâta numai cât se ţineau de trupul lui, s-a umilit cu inima şi cu mare plângere a căzut la picioarele lui, zicând: «Iartă-mă, robule al lui Hristos, că te-am necăjit atâta vreme cu acea ascultare dosăditoare. Ci să ştii, frate, că nu de la mine ţi-am făcut ţie aceasta, ci după arătarea şi porunca lui Dumnezeu, în gândul

tău, cândva, neluându-ţi seama. Pentru că mie, mai înainte, până încă nu veniseşi tu la mine, mi-a descoperit Dumnezeu şi mi-a spus de venirea ta la mine şi mi-a poruncit că dacă vei veni, îndată să-ţi dau porcii în seama ta şi să te trimit cu dânşii la câmp, ca să-i paşti pre ei; precum ţi-am şi făcut. Iar acum, frate, văzând Dumnezeu răbdarea şi smerenia ta, S-a milostivit şi te-a iertat pre tine de acea greşeală şi păcat ce vei fi făcut, pentru care te-a trimis la această ispită. Că acum mi-a poruncit mie Dumnezeu ca să-ţi iau porcii din seama ta şi să te slobod ca să mergi la locul şi chilia ta şi să-ţi păzeşti iarăşi rânduiala ta». Atunci, a răspuns bătrânul cu multă umilinţă şi lacrimi şi a zis: «Adevărat, părinte, eu am greşit Domnului Dumnezeului meu, pentru care cu dreptate mi s-a făcut mie aceasta. Că eu, văzându-mă pe mine de atâţia ani trăind în pustie şi în toate zilele şi în toată vremea nevoindu-mă şi silindu-mă după puterea mea, ca să fac cele plăcute lui Dumnezeu şi să plinesc toate poruncile Lui, mi-a venit o părere în gândul meu, că eu acum am săvârşit toate faptele bune şi poruncile lui Dumnezeu. Şi am început cu mare osârdie a mă ruga lui Dumnezeu, ca să-mi arate mie, că de mi-a mai rămas cumva vreo faptă bună nesăvârşită, să o săvârşesc şi pe aceea. Aceasta eu rugându-mă, mi-a arătat Dumnezeu şi mi-a poruncit ca să viu aicea la cuvioşia ta şi cele ce-mi vei zice mie, aşa să fac. Şi aşa eu, cu mare bucurie, după porunca lui Dumnezeu, am plecat şi am venit la prea cuvioşia ta, negândind la o întâmplare ca aceasta». Zis-a arhimandritul: «Adevărat, frate, mari şi neajunse de mintea omenească şi drepte sunt judecăţile lui Dumnezeu şi multă este purtarea Lui de grijă pentru noi: Iar noi, de nu ne vom sili să câştigăm smerenia, în zadar ne va fi toată osteneala şi faptele noastre care ne par nouă că sunt bune şi plăcute lui Dumnezeu şi nimic nu ne vor folosi nouă bunătăţile noastre, de nu ne vor fi acoperite cu smerenia. Căci mulţi, cu multe şi mari bunătăţi, neavând smerenia, au pierit, nu i-a folosit pre ei bunătăţile şi faptele lor cele bune, cu îngâmfare şi fără smerenie. Căci bunătăţile şi faptele cele bune, de nu vor avea smerenie, acestea înalţă pe om la mândrie şi-l pierd pre el, precum şi ţie, frate, ţi s-a întâmplat, pentru că n-ai avut smerenia cu care să-ţi acoperi bunătăţile tale, ca să nu le

vază şi să le ştie vrăjmaşul. Însă pe tine, frate, Dumnezeu te-a canonisit, te-a miluit şi te-a iertat. Şi acum, întoarce-te şi te du iarăşi la locul şi la chilia ta şi-ţi păzeşte orânduiala ta şi de acum, te păzeşte foarte şi te fereşte de părerea înaltă şi te sileşte cu toată osârdia ta, de îţi câştigă smerenia, ca să nu se răsufle, că fapta bună neacoperită cu smerenia, se răsuflă, se împute şi este urâtă lui Dumnezeu. Aşa fă, frate, şi mă iartă pentru necazul ce ţi-am făcut atâta vreme, şi mă pomeneşte şi pe mine, nevrednicul, întru sfintele tale rugăciuni cele către Dumnezeu». Şi i-a dat cele ce-i trebuiau lui şi aşa, închinându-se şi sărutându-se cu părinteasca sărutare, l-a blagoslovit şi l-a slobozit pre el - şi a plecat şi a mers iar în pustie, la chilia sa, şi şi-a găsit chilia lui curată şi măturată precum a lăsat-o, ca şi cum ar fi îngrijit-o cineva, neavând mucezeală sau putoare a pustie, ca şi în ziua în care a ieşit şi a plecat dintr-însa, de care lucru, foarte, se minuna"[129].

Întâmplarea de mai sus este un minunat exemplu pentru noi care de multe ori nu înţelegem ce înseamnă, în limbajul lui Kierkegaard, un adevăr existenţial. Pentru a-l învăţa pe fiul şi alesul Său ce este smerenia, Dumnezeu nu-l trimite la vreo şcoală filosofică sau teologică, nu-i pune înainte tratate savante sau conferinţe în care să se dezbată în termeni ştiinţifici problema smereniei, ci îi dă în mână o prăjină şi-l trimite să pască porcii timp de trei ani de zile.

Iată cum ne putem lămuri noi în cuptorul smereniei!

Când Domnul Iisus i S-a arătat Sfântului Eustaţiu Plachida între coarnele cerbului, i-a spus că îi va trimite multe necazuri şi dureri, până când va ajunge la „adâncul smereniei". Şi după ce acest al doilea Iov a ars de viu în cuptorul smereniei timp de 15 ani, după ce şi-a pierdut soţia şi copiii, ajungând slugă la un boier, Dumnezeu din nou l-a ridicat la rangul său de mare comandant al oştilor lui Traian. Dar a ţinut să-l aducă la acest adânc al smereniei, pentru ca atât el cât şi familia lui, pe care a regăsit-o, să-L poată mărturisi pe Hristos înaintea păgânului împărat Adrian şi să moară cu toţii ca nişte adevăraţi mucenici,

[129] *Patericul*, op.cit., p.340-344.

cu suflet smerit şi purificat de orice corpuri străine şi de orice impurităţi[130].

Când Domnul Iisus S-a arătat marelui Apostol Pavel, i-a zis lui Anania: „Acesta Îmi este vas ales" şi „Eu îi voi arăta câte trebuie el să sufere pentru numele Meu"[131]. Pentru ce? Pentru ca, după ce va îndura ca nimeni altul suferinţele enumerate la II Corinteni 11, 22-30, să recunoască printr-un adevăr existenţial că îngerul satanei are îngăduinţa să-l bată peste obraz şi că ghimpele are slobozenia să-i intre adânc în carne, ca să nu se trufească[132], să recunoască, mulţumită acestui cuptor al smereniei, că e „cu mult mai mic decât toţi sfinţii"[133], că dintre cei păcătoşi el este cel dintâi[134], şi că nu e vrednic să se numească apostol[135].

În această imensă purificare a lumii de păcatele ei, Dumnezeu utilizează, ca şi în cazul Sfântului Apostol Pavel, pe „îngerul satanei". Diavolul, care fără nici o îndoială este cu desăvârşire biruit atât în cer de către Tatăl, cât şi aici, pe pământ, de către Fiul; dar Dumnezeu îl mai menţine şi-l „cultivă" în vastul Său laborator pentru ca, prin ispitele lui potrivnice, lumea să se poată mântui.

Atât în viaţa unui om singuratic cât şi în viaţa omenirii întregi, Dumnezeu îngăduie ca satana să-şi slobozească toţi „ghimpii" săi dureroşi pentru ca noi să ajungem la adâncul smereniei, ca sihastrul din *Pateric*, ca Sf. Eustaţiu Plachida sau ca Sf. Apostol Pavel sau ca omenirea întreagă în vremea prigoanelor, a războaielor şi molimelor. S-ar părea că Dumnezeu, care a zăgăzuit puterile întunericului - vrăjmaşe, negative şi centrifugale -, mai ridică din când în când stăvilarele ca să năvălească peste om şi omenire puhoiul ispitelor care să dezrădăcineze pomii egoismelor de tot felul şi buruienile otrăvitoare ale patimilor.

Cuptorul smereniei şi puhoiul ispitelor, împreună cu binefacerile şi necesitatea lor, au fost remarcate nu numai de scriito-

---

[130] *Vieţile Sfinţilor.*
[131] Faptele Apostolilor 9, 15-16.
[132] II Corinteni 12, 7.
[133] Efeseni, 3, 8.
[134] I Timotei 1, 15.
[135] I Corinteni 15, 9.

rii bisericeşti, ci şi de literaţii laici. La Dostoievski, de pildă, un om asupra căruia năvăleşte puhoiul ispitelor cu scopul de a-i dezrădăcina egoismul, un om introdus în cuptorul smereniei cu scopul de a se purifica de corpurile străine ale patimilor, un om, în sfârşit, care suferă toate injuriile şi bătăile numai ca să poată ieşi din pivniţa lui tenebroasă se numeşte omul subteran. În acest sens, un om subteran a fost Raskolnikov, dar puhoiul grozavelor mustrări de conştiinţă, cuptorul smereniei suferit în fundul Siberiei l-au scos, în cele din urmă, din întuneric la lumină, la învierea sufletească. Vorbind despre omul subteran al lui Dostoievski, gânditorul L. Şestov spune următoarele: „Omul subteran (corect ar fi: *omul de sub podele, de sub duşumea*) este înjurat, îmbrâncit, bătut, lumea face cu el ce vrea. Iar el pare că ar căuta prilejul «să sufere» din ce în ce mai mult. Se pare că, pe măsură ce lumea îl ofensează, îl înjoseşte şi-l urgiseşte, în aceeaşi măsură el e mai aproape de sfântul său scop. Iar scopul lui e unul singur, după cum ştim: să scape din peşteră, din acea împărăţie vrăjită unde asupra omului domnesc legile, principiile, evidenţele - din împărăţia «ideală» a oamenilor «sănătoşi» şi «normali». Omul subteran este fiinţa cea mai nenorocită, cea mai jalnică, cea mai obidită. Dar omul «normal», adică omul care trăieşte în aceeaşi pivniţă de sub duşumea, cu singura deosebire că nu observă că pivniţa e pivniţă şi e convins că viaţa lui este o viaţă adevărată, superioară, că cunoştinţa lui e cunoştinţa cea mai desăvârşită, că binele lui e binele absolut, că el e alfa şi omega, începutul şi sfârşitul tuturor, un astfel de om provoacă chiar în eroul subteran un râs homeric"[136].

Fie că e vorba de Rodion Raskolnikov, de Mitea Karamazov sau de „omul subteran" al lui Dostoievski, fie că e vorba de sihastrul din *Pateric*, de Sf. Eustaţiu Plachida sau de Sf. Apostol Pavel, fapt este că omul, în general, simte că se află într-o pivniţă întunecoasă, într-o subterană sufocantă din care vrea să iasă cu orice risc. Acea „împărăţie vrăjită" nu se limitează numai la intelect, ci se întinde şi asupra inimii bietului om subteran, deşi adevăratul nenorocit este omul „normal", care nu simte cum invizibila caracatiţă îşi întinde tentaculele ei aducătoare de

[136] *Na vesah Iova*, op.cit., p.49-50.

moarte. De aceea, sfinţii Îi mulţumeau lui Dumnezeu când erau introduşi, ca şi sihastrul, în cuptorul smereniei, căci „Dumnezeu - zice Foerster - ni Se descoperă în puterea pe care ne-a dat-o de a ne ridica deasupra vieţii terestre, de a o stăpâni cu putere de sus şi de a o pune în slujba vieţii spirituale. Dar pentru a-L descoperi pe Dumnezeul acesta trebuie să pierdem mai întâi pe Dumnezeul numai al lumii şi să cunoaştem, din cea mai dureroasă experienţă, contrastul dintre lume şi Dumnezeu"[137]. Aşa L-a cunoscut Iov pe Dumnezeu, în cuptorul smereniei sale.

Când te lepezi de lume, de *vsemstvo* – zice L. Şestov - şi când începi să te lupţi cu tine însuţi în „pustie", în „cuptor", te transformi mai întâi în „fiară" şi numai după aceea vine suprema transformare măreaţă.

În legătură cu această transformare, Sf. Ioan al Crucii face o minunată comparaţie: „Focul - zice el - începe să usuce lemnul, alungând dintr-însul umezeala, făcându-l să-şi verse sucul, ca nişte lacrimi. După aceea îl înnegreşte, îl întunecă, îl murdăreşte, îl face să răspândească un miros greu şi, pe măsură ce lemnul se usucă, toate elementele ascunse care împiedicau lucrarea focului sunt depărtate şi sunt văzute. În sfârşit, focul începe să înflăcăreze lemnul din afară şi căldura îl preschimbă în foc, făcându-l tot atât de strălucitor ca focul însuşi. În această clipă, lemnul în parte nu mai are nici o lucrare, nu mai este supus nici unei lucrări; nu-i mai rămâne decât greutatea şi masa lui, care sunt străine focului, cu toate că poartă în sine însuşirile şi lucrarea focului. Fiind uscat, lemnul răspândeşte uscăciune; fiind cald, el încălzeşte; fiind luminos, el luminează; a devenit mai uşor decât înainte, căci focul i-a împărtăşit toate aceste însuşiri. Tot astfel, pe dinafară, sufletul pare mai rău şi mai urât decât înainte. Această curăţire dumnezeiască este dată pentru a goni toate însuşirile păcătoase pe care sufletul, de înrădăcinate ce erau, nici nu le vedea; el nu ştia despre fiinţarea lor, şi nu bănuia că poartă într-însul un atât de mare păcat. Pentru a-l curăţi (sufletul) de acest păcat şi a nimici elementele vătămătoare, contemplaţiunea dumnezeiască i le arată atât de lămurit încât, descoperind ceea ce nu ştia, sufletului i se pare că nevrednicia

[137] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.68.

lui stârneşte ura dumnezeiască, cu toate că prin aceasta sufletul nu devine mai rău, nici întru sine, nici înaintea lui Dumnezeu. Dacă sufletul n-ar avea păcate de ispăşit, focul n-ar avea nici o putere asupra lor, chiar dacă flăcările le-ar învălui. Aceste păcate sunt materie şi hrană pentru flăcări. După ce păcatele au fost arse, s-a sfârşit şi cu chinul."[138]

Sihastrul care păştea porcii era lemnul - se înnegrise şi se făcuse urât. Şi el, ca şi lemnul, trebuie să-şi verse sucul care împiedica arderea, trebuia să-şi ispăşească anumite păcate. Dar după trei ani de suferinţă în cuptorul smereniei, sufletul s-a curăţit, iar focul dragostei lui Iisus nu i-a mai făcut impresia că „stârneşte ura dumnezeiască"; mai mult, n-a mai avut nici o putere asupra lui, căci „după ce păcatele au fost arse, s-a sfârşit cu chinul".

De aceea, marii mistici au dreptate când spun, potrivit Sfintei Scripturi, că înainte de a purcede la acţiune, la lucrarea Martei, trebuie să începem cu contemplarea Mariei.

„În Rai – zice Şestov –, unde erau de toate, nu era nevoie să acţionezi". Numai cei „alungaţi" din rai s-au pomenit în faţa dilemei: lucrează ori ai să te pierzi. Asupra lor atârna blestemul lui Dumnezeu: în sudoarea feţei tale îţi vei dobândi pâinea ta[139]. Iar Plotin afirmă că „activistul" este întotdeauna mărginit, că esenţa motivităţii este automărginirea. Cel ce nu poate, cel ce nu vrea „să gândească", să „contempleze", acela acţionează"[140].

Printre cei „alungaţi din Rai" nu puţini sunt aceia care aşteaptă să se apropie de Dumnezeu doar prin mijlocirea faptelor şi a nevoinţelor din afară. Aşteaptă, dar nu se apropie, pentru că aceştia nu merg pe calea cea adevărată. Căci atâta vreme cât mai rămâne o cât de mică nădejde în ceva din cele ce se pot săvârşi prin propria putere a omului, Domnul nu Se amestecă în lucrarea lui, ca şi cum ar voi să-i spună: „Aştepţi să ajungi acolo singur! Atunci aşteaptă... Dar oricât ai aştepta, la nimic nu vei ajunge". „Cereţi, de aceea, de la Domnul să vă dea duh zdrobit,

[138] *Suişul Carmelului. Noaptea întunecoasă, Flacăra vie a dragostei*, op.cit.
[139] *Na vesah Iova*, op.cit., p.119.
[140] *Ibidem*, p.35.

inimă înfrântă şi smerită"[141] - zice un mare ierarh al Rusiei. Iar în altă parte adaugă: „Nu cumva să cugeţi că poţi încerca să izbuteşti să ţi se ia din nou toate". „Darul este întotdeauna dar şi nu e legat de nici o osteneală. Cine îl leagă de osteneală, acela tocmai pentru acest fapt se poate lipsi de el. Întipăreşte-ţi bine în minte acest adevăr. Părăsirile pline de învăţătură ale darului au tocmai scopul ca să ajute să ţinem minte această certare mântuitoare"[142]. „Căci nevoinţele, deşi sunt necesare, sunt totuşi numai schele"[143].

Să luăm un exemplu din Biblie: atât în Vechiul Testament cât şi în Noul Testament sunt mai multe cazuri când femei bătrâne şi sterpe, dar pline de frica lui Dumnezeu, au născut copii sfinţi, pe care i-au cerut prin rugăciune. Aşa s-a născut Isaac, Sf. Ioan Botezătorul, Maica Domnului, iar în *Vieţile Sfinţilor* găsim nenumăraţi sfinţi născuţi în acelaşi chip.

Dumnezeu i-a făgăduit lui Avraam încă din tinereţe că îi va înmulţi seminţia, şi totuşi patriarhul a aşteptat ani de zile până i s-a împlinit făgăduinţa. Abia la vârsta de 80 de ani, când Avraam era bătrân, iar Sara era şi stearpă din fire, a venit Dumnezeu la stejarul Mamvri, vestind naşterea unui copil.

S-ar putea pune o îndreptăţită întrebare: De ce Dumnezeu nu i-a dezlegat stârpiciunea Sarei la tinereţe, ci tocmai la adânci bătrâneţe? Răspunsul îl putem găsi în faptele concrete ale vieţii de toate zilele.

Vai! Iar când părinţii, în momentul împreunării, se află în stare de ebrietate, de multe ori copiii se nasc epileptici sau monştri. De ce? Pentru că atmosfera creată în momentul conceperii a fost foarte prielnică pentru exercitarea puterii demonice. Părinţii au intrat în zona de influenţă a duhului rău, iar copilul născut a primit pe sufletul şi pe trupul lui tiparul diavolului.

Toată lumea ştie - şi medicina o confirmă - că atunci când părinţii se află într-un exces de forţă vitală, într-o beţie a simţurilor, târâţi într-un drăcesc concert de patimi şi nelegiuiri,

---

[141] *Sbornicul*, vol. I, p.49.
[142] *Ibidem*, p.126, 128.
[143] *Ibidem*, p.198.

copilul zămislit într-o astfel de stare apare pe lume insensibil - ca un dobitoc - la tot ce este spiritual şi divin în lume.

Şi invers: dacă părinţii petrec vremea în îndeletniciri pioase, în post şi rugăciuni, dacă se abţin de la patimi şi excese păcătoase şi, mai ales, dacă se roagă lui Dumnezeu pentru viitorul lor copil, dacă, în sfârşit, îl închină lui Dumnezeu, atunci ambianţa duhovnicească a Duhului Sfânt se sălăşluieşte şi se întipăreşte în pasta maleabilă a copilului, lăsând în sufletul lui cele mai bune, mai frumoase şi mai sfinte înclinări.

Cum se explică toate acestea?

Duhul Sfânt, cu ajutorul căruia sfinţii au biruit pe diavolul, lumea şi trupul, nu se sălăşluieşte în inima omului decât atunci când sufletul său devine un „vas ales", un „templu curat" şi sfânt. Afară de cele şapte păcate de moarte, care împiedică acţiunea Duhului Sfânt în noi, un mare obstacol îl constituie „tăria" şi „puterea" noastră personală. Căci atâta timp cât femeile au energia lor sexuală, fierbinţeala poftei lor trupeşti, atâta timp cât sunt tinere şi pline de vigoare, ele nasc copii obişnuiţi. Dar când femeile, pe lângă evlavia lor, sunt sterpe, bătrâne, desexualizate, frigide, fără nici o potenţă proprie sau - cum e cazul unic al Preacuratei Fecioare Maria - pofta trupească e cu desăvârşire inexistentă, atunci şi numai atunci puterea Sfântului Duh, invocată cu rugăciune, biruie toate obstacolele şi dă naştere unor copii cu adevărat sfinţi şi aleşi. Iată cum, şi în acest caz, se potrivesc de minune cuvintele: „Puterea Mea se desăvârşeşte întru neputinţă" şi „când sunt slab, atunci sunt tare".

Prin urmare, aşa cum femeile sfinte dar sterpe şi bătrâne au născut copii prin rugăciune, fiind pe deplin convinse - ca şi mama lui Samuil - că odraslele lor nu sunt rodul puterii lor personale, ci rodul Duhului Sfânt, tot astfel sfinţii, trecuţi prin cuptorul smereniei, sunt perfect convinşi că nu prin puterea lor personală, ci prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt.

Sfântul Antonie cel Mare a zis: „Nimenea neispitit nu va putea să intre întru împărăţia cerurilor. Că ridică - zice - ispitele şi nimenea nu este carele să se mântuiască"[144]. Şi chiar de va îndrăzni cineva să intre întru împărăţia cerurilor neispitit, fără

[144] *Patericul*, op.cit., p.8.

haină de nuntă, ci numai prin propria lui putere, el se va prăbuşi ca Lucifer, care a vrut să se ridice fără Harul lui Dumnezeu.

Numai devenind o unealtă docilă, devenind un bun conducător de electricitate, aparatul electric de sudură, de pildă, îşi atinge scopul. Şi chiar atunci, nu aparatul, ci electricitatea din el sudează şi arde tot ce întâlneşte în cale.

Un astfel de instrument docil care, trecând prin cuptorul smereniei, s-a lăsat ca o pastă maleabilă în mâinile Creatorului – şi care, „la un moment dat", „subit", „deodată", a primit, ca şi femeile sterpe, scânteia harului de sus pentru zămislirea omului nou - a fost şi Sf. Maxim Kapsokalivitul. Iată propria sa mărturisire, făcută în faţa Sf. Grigorie Sinaitul.

„Eu din tinereţile mele aveam multă credinţă către Doamna mea de Dumnezeu Născătoarea şi o rugam cu lacrimi să-mi dea darul acesta al rugăciunii cea cu mintea în inimă. Şi într-una din zile, mergând la biserica ei, după cum aveam obiceiul, o am rugat iarăşi, cu nemăsurată fierbinţeală a inimii mele. Şi când sărutam, cu dorire şi dragoste, sfânta ei icoană, îndată am simţit în pieptul meu şi în inima mea o fierbinţeală şi o văpaie care mi-au venit de la sfânta ei icoană, care nu mă ardea, ci mă răcorea şi mă îndulcea şi pricinuia sufletului meu mare umilinţă. De atuncea, părinte, mai mult au început inima mea să zică neîncetat dinlăuntru în inimă rugăciunea şi mintea mea a se îndulci întru pomenirea lui Iisus al meu şi a de Dumnezeu Născătoarei mele, şi a fi întotdeauna împreună cu pomenirea lor, şi dintru acea vreme niciodată n-a mai lipsit rugăciunea din inima mea. Iartă-mă, părinte"[145].

De aici înainte, Sf. Maxim Kapsokalivitul, transformându-se într-un foc al Harului, mistuia puterile vrăjmaşe ca pe nişte paie, iar biograful lui l-a văzut „zburând în văzduh".

[145] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., ianuarie 14.

ASCULTAREA

Numai oamenii trecuți prin filiera necazurilor şi ispitelor şi încercați ca aurul în cuptorul smereniei pot deveni mai ascultători. Înlăturându-le zgura minciunii, sădită de tatăl minciunii, sufletul lor devine ca o ceară moale pe care se imprimă cu uşurință Adevărul Întrupat. Iar cel ce purcede din Adevăr, din Adevărul Întrupat, va căuta să nu mai aibă nici un amestec cu minciuna. Şi aceasta din două motive: mai întâi, pentru că diavolul, tatăl minciunii, intrând o dată cu această fiică a sa în sufletul lui, îi va transforma viața de aici într-o continuă negare a lui Dumnezeu, într-un veşnic du-te-vino de afaceri tulburi, în vrăjmăşie cu el însuşi şi cu toți oamenii; nimic nu va face în vederea unui ideal superior; totul va atârna de interesul clipei fugare şi de ocazie, ceea ce înseamnă tocmai contrariul unei vieți hărăzite Duhului Sfânt, aşa cum s-a întâmplat cu copilul Fritz descris de F. Foerster, căruia mama i-a îngăduit numai o singură dată minciuna, cu prilejul unei teze[146]; al doilea, pentru că, în ce priveşte viața de dincolo, „diavolul duce la urmă pe orice suflet ce s-a servit de el pentru succesele vieții sale"[147].

Într-o carte veche, scrisă cu litere chirilice, găsim următoarea istorisire: „Pentru adevărul – scrie la *Otăcinic* - că au fost un boiariu carele a lăsat multă avuție în lume pentru ca să meargă la slujba lui Dumnezeu în mânăstire de călugări, iar într-o zi, socotind egumenul că va fi mai iscusit în lucrurile lumeşti decât ceilalți călugări, l-a trimes la târg, departe de mânăstire, pentru

[146] *Hristos şi viața omenească*, op.cit., p.201-205.
[147] *Ibidem*, p.147.

ca să vândă măgarii mânăstirii, că erau bătrâni şi nu puteau să mai poarte vreo povară, şi-i porunci să cumpere tineri, iar acel călugăr nu răspunse înaintea igumenului pentru plecăciunea ce a făgăduit, iară cu voie rea s-a dus şi a stătut că măgarii în târg, iară unii care le trebuia să cumpere măgari întrebară pe călugăr şi-i ziseră: «Sunt buni aceşti măgari?» Şi îndată răspunse călugărul şi zise: «Credeţi-mă că mânăstirea este săracă şi de ar fi fost buni nu i-ar fi adus aicea»; şi cât auzeau cumpărătorii nişte răspunsuri ca acestea, se duceau de la el şi veneau alţi cumpărători şi ziceau călugărului: «Pentru ce le sunt coadele roase?» Iar călugărul răspundea zicând: «Pentru că sunt bătrâni şi cad foarte des când sunt încărcaţi şi când vrem să-i ridicăm, îi apucăm de coade, drept aceea, sunt roase». Şi pentru aceste răspunsuri, pentru ca să zică adevărul şi pentru ca să fugă de minciună, nu putea să vândă nici unul, ci îi întoarse înapoi la mânăstire. Şi dacă se întoarse la mânăstire, un călugăr carele mersese cu dânsul cu porunca igumenului l-a pârât la igumenul pentru răspunsurile care a zis neguţătorilor, iară igumenul trimise să-l cheme şi, dacă află lucrul că a fost adevărat, începu a-l mustra. Şi îndată călugărul răspunse şi zise: «Oare crezi, părinte sfinte, că în lume am fost bogat şi mi s-a urât cu minciunile şi cu înşelăciunile lumii şi am ieşit de la minciuni şi am venit în mânăstire ca să-mi spăşesc sufletul şi ca să nu mai înşel pe altul cu minciunile ce le-am urât foarte?». Şi cât auzi igumenul nişte răspunsuri ca acestea, iertă pe călugăr"[148].

Tocmai din acest cuget curat al călugărului de mai sus răsare primul mugure al ascultării, căci – zice pe bună dreptate F.W. Foerster - „a recunoaşte tainica îndrumare a lui Dumnezeu în propria noastră viaţă,- iată ce însemnează culmea ascultării! Şi pentru a putea cârmui sigur pe altul în lumea văzută, este necesar să ne supunem necurmat noi înşine acestei cârmuiri nevăzute, să-i înţelegem tainicele ei poveţe şi oprelişti şi să ne deschidem conştiinţa pentru judecăţile ei" [149].

Cea mai măreaţă pildă de totală rupere cu lumea minciunii ne-a dat-o, bine înţeles, Iisus Hristos, căci toate adevărurile

[148] *Floarea darurilor*, de Ct. şi Ioan Boghici, Braşov, 1807, p.104-107.
[149] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.196.

expuse de El au fost adevăruri existențiale. Dar şi cea mai măreață pildă de ascultare tot El ne-a dat-o.

Fiecăruia din noi Mântuitorul lumii ne spune: „Nimeni nu poate să vină la Mine de nu-l va atrage Tatăl carele M-a trimis. Deci, oricine care a auzit şi a învăţat de la Tatăl, la Mine vine"[150].

Mulți dintre sfinții proveniți dintre păgâni - cum se scrie în viața Sfântului Mina, de pildă - recunoşteau tainica îndrumare a lui Dumnezeu, erau sinceri cu ei înşişi, spuneau întotdeauna adevărul şi urgiseau minciuna, aşa cum făcea şi călugărul cu măgarii, iar în cele din urmă se întâlneau în chip inevitabil cu Iisus, cu Adevărul Întrupat, pe care apoi Îl mărturiseau şi pentru care mureau. Toți aceştia erau traşi de Tatăl Ceresc prin tainica Lui îndrumare.

Însă primind această tainică îndrumare, ei se aseamănă Fiului lui Dumnezeu, care zice: „Nu caut voia Mea, ci voia Tatălui care M-a trimis"[151]. Căci chiar atunci când firea omenească din Persoana lui Iisus Hristos se zbuciumă, se întristează, se tulbură şi imploră cu sudori de sânge pe Tatăl: „Părintele Meu, de este cu putință, treacă de la Mine paharul acesta", ascultând de tainica îndrumare, Fiul adaugă: „Nu precum voiesc eu, ci precum voieşti tu"[152].

„V-am dat vouă pildă"[153] – ne spune El Însuşi. Exemplul lui Iisus este „culmea ascultării" de care vorbeşte Foerster. Domnul Iisus „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte de cruce"[154].

Şi în această privință, toți sfinții şi aleşii lui Dumnezeu au fost aceia care au păşit pe urmele lui Iisus. Dintre zecile şi sutele de mii de creştini ce s-au adus jertfă pe altarul ascultării, pentru a-şi goli cu desăvârşire vasul de aluatul vechi, unii - în special mirenii - şi-au ajuns ținta prin slujirea aproapelui, iar alții - în special monahii - şi-au atins scopul prin duhovnicii lor.

---

[150] Ioan 7, 44-45.
[151] Ioan 5, 30.
[152] Matei 26, 37-39.
[153] Ioan 13, 15.
[154] Filipeni 2, 8.

Vom da câte un exemplu din fiecare.

Din prima categorie o vom alege pe Caterina Adorna de Genova, care a trecut cu o uimitoare hotărâre din mincinoasa lume a patimilor în lumea Adevărului şi spiritului. Şi ceea ce este surprinzător e că ea s-a izolat, s-a retras şi s-a limpezit în „pustietatea" inimii sale, fără să aibă nevoie să plece dintre oameni. Această femeie fusese în tinereţea ei o bună creştină. După un timp însă „se scufundă cu totul în plăcerile lumeşti". Dar tocmai prin aceasta, în sufletul ei se trezi din nou, cu şi mai multă putere, setea după jertfa desăvârşită care îi luminase tinereţile ei. Această sete a devenit aşa de fierbinte, încât a silit-o să se pună cu totul în slujba celor săraci şi bolnavi şi să realizeze în îngrijirea lor maximul de abnegaţie, de ucidere a omului celui după fire. În această vieţuire plină de abnegaţie văzu ea nu numai adevărata cale a dragostei de Hristos, ci şi un mijloc pentru inaugurarea desăvârşitei stăpâniri a sufletului asupra trupului, nevoilor şi lumii interne. Prin farmecul ei învăpăiat îşi converti şi bărbatul şi-l înduplecă să se mute cu ea în spitalul din Genova, unde îşi luă asupra sa cele mai înjositoare şi mai grele lucrări, introducând în acelaşi timp un element de cel mai personal şi mai devotat ajutor în întreaga îngrijire a bolnavilor. Activitatea ei a fost aşa de îmbelşugată şi aşa de multilaterală, încât, după un şir de ani, a ajuns conducătoarea celui mai mare spital al oraşului. Însă cu toată sarcina unei activităţi aşa de grele şi multilaterale, ea n-a devenit o Martă, ci a rămas o desăvârşită Marie; cu alte cuvinte, ea a trăit după luminile sufletului său, în duhul adevărului dumnezeiesc. Îşi urmărea lucrarea orgoliului său până în cele mai ascunse colţuri; eliberarea absolută de lume şi împreunarea desăvârşită cu dragostea divină a rămas eterna ei atitudine; pentru ea, orice faptă externă trecea numai drept un mijloc pentru atmosfera acelei atitudini; ea ştia că orice realizare externă n-are valoare decât în măsura în care răsare dintr-un izvor limpezit.

În timpul cufundării în plăcerile lumeşti, „sufletul începu să simtă lămurit cum îi creşte atârnarea sa. Pentru a nu cădea în melancolie, se gândi adânc şi-şi zise în închipuirea sa: «Toate aceste frumuseţi terestre şi străluciri ale lumii create încă sunt

nişte mijloace pentru a cunoaşte şi a te bucura de lucrurile dumnezeieşti». Dar tocmai prin această necurmată contopire cu creatura îşi pierdu sufletul din zi în zi tot mai mult din fireştile sale imbolduri divine. Asemenea trupului, el se nutrea cu mâncărurile animaliceşti, cu mâncărurile porcilor. Dar cum natura sufletului se doreşte după absolut, ea nici nu putu să fie săturată de această goană şi ajunse în starea tulburată şi nefericită în care Dumnezeu ne face să-I simţim necontenit prezenţa şi porunca, prin partea noastră eternă".

Iar după ce sufletul a mai trăit câtva timp în această sclavie, după ce a mai gustat din multe (plăceri) şi a pătimit multe, fără să se poată mulţumi, dimpotrivă: neliniştea crescându-i în fiecare zi, simţi lămurit că numai Dumnezeu cu lumina şi puterea Lui l-ar mai putea scăpa şi trage la Sine; şi zise cu multă sfială: „Trimite-mi, Doamne, lumina Ta, ca să mă izbăvesc de aceste curse".

Sfânta ne povesteşte aproape o inefabilă întâmplare din viaţa sa, şi anume cum, în această stare, sufletul primeşte presimţirea nouă că e iubit fără încetare de Dumnezeu, care l-a creat şi care-i poartă de grijă în toate împrejurările vieţii omeneşti, că dorul lin după o lume mai bună niciodată nu încetează să ne stăpânească - dar nu atât de irezistibil încât să ne ridice libertatea, ci în aşa fel încât prin experienţa vieţii şi intuiţia internă ne sunt aduse necontenit înaintea ochilor noştri sufleteşti lucrurile pe care le uitaserăm. În lumina acestei iubiri, sfânta a fost cuprinsă de un aşa dispreţ de ea însişi, încât şi-a vestit pe faţă păcatul în întreg oraşul. Ea nu mai era în stare să spună decât: „Doamne, sunt sătulă de lume, sunt sătulă de păcate."

Într-adevăr, Dumnezeu îi deschise ochii nu numai asupra greşelilor ei, ci şi asupra tuturor imperfecţiunilor şi obiceiurilor de prisos pe care le avusese. Toate acestea îi aprinseră dorul după desăvârşita eliberare şi dragoste de Dumnezeu în aşa măsură încât simţi în sine o inepuizabilă şi neînfrântă energie de a-şi arăta puterilor rebele ale firii omeneşti - măiestria spirituală. Nimic nu poate lumina cel mai profund înţeles al deprinderii ascetice, cum le luminează disciplina şi severa lepădare de sine pe care Caterina şi-o luă asupra sa de aici înainte şi cu ajutorul

căreia avea de gând să realizeze cea mai desăvârşită ascultare a trupului şi egoismului rătăcit. O cuprinsese dorul de a-şi lipsi natura senzuală nu numai de hrana de prisos, ci şi de hrana care i se părea necesară. Când firea omenească se plânge de toate aceste privaţiuni şi cere cel puţin plăceri spirituale, sufletul îi lămureşte că aceste aşa numite plăceri spirituale nu sunt decât un abuz de spiritual pentru islazul desfătării; firea omenească ar trebui să înveţe mai întâi, printr-o grea purificare, să se împărtăşească de plăcerile spirituale.

„Eu vreau să-mi curăţ mai întâi casa şi apoi s-o împodobesc şi s-o umplu cu lucrurile bune care mă bucură pe mine şi pe tine, iar nu să mă pască pe mine sau pe tine" – zice sufletul către trup. Ceea ce nu poate face omul într-un an, va face în zece. „Nu mă ostenesc luptându-mă cu tine, căci eu vreau să învinq cu orice preţ. Vreau să-mi iau jugul de pe grumazul meu; altfel, niciodată n-aş avea linişte. Tu-mi eşti fiere şi venin în orice mâncare aş vrea să mănânc. Până când nu te-oi ucide nu voi avea pace, căci tu eşti capabil să-mi faci şi cel mai mare rău ce-ţi poţi închipui. Acelaşi lucru îl vreau eu pentru a scăpa mai degrabă de sub stăpânirea ta; numai răul care vreau să ţi-l fac eu, va fi şi spre cel mai mare folos al tău. De aceea, îţi aduc la cunoştinţă: înainte de toate, vreau să treci proba ascultării, ca să fii smerit şi supus faţă de oricine. Iar ca să te deprinzi, tu vei munci îngrijindu-te de trebuinţele vieţii. Vreau să te văd la faptele credinţei, la bolnavi şi săraci, ori de câte ori vei fi chemat - şi fără împotrivire. Vei face orice îţi voi porunci, din îndemn lăuntric, vei curăţi anume toate necurăţiile ce le vei vedea la bolnavi şi de vei auzi chemarea în timpul rugăciunii tale, vei lăsa totul şi vei alerga acolo unde ai fost chemată. Nu vei ţine seama de cine ai fost chemată, nici de ceea ce trebuie să faci. Vreau să nu alegi nimic, ci dimpotrivă, voinţa altora, să fie şi propria ta voinţă.

Te voi ţine în aceste desprinderi până voi crede de cuviinţă, căci vreau să stârpesc din tine dezordinea de plăcere sau neplăcere pe care o poţi avea în această viaţă. Vreau să înlături din tine orice imperfecţiune, niciodată să nu mai pui preţ pe plăcere sau pe neplăcere, întocmai ca şi cum ai fi mort. Din

experiență vreau să văd aceasta, căci o să te pun la încercare, oricum voi crede de cuviință, după scopul urmărit. Şi când ți-oi porunci să faci un lucru scârbos şi te-oi vedea sensibilă şi mirată, te voi chinui cu el până îți voi atrofia sensibilitatea.

Nu vreau nici să legi prietenie cu cineva, nici să păstrezi vreo preferință pentru rudenii, ci vreau să te văd iubind pe toți oamenii la fel, fără preferințe şi fără slăbiciuni, pe săraci şi pe bogați, pe prieteni şi rudenii deopotrivă. Nu vreau să faci vreo deosebire, oricât de ascunsă ar fi ea, între unul şi celălalt, nici să legi vreo prietenie, oricât de religioasă şi spirituală ar fi sau să te duci la cineva dintr-o oarecare simpatie. E de ajuns să te duci, cum ți-am mai spus, când eşti chemată".

După ce spiritul i-a spus firii omeneşti toate acestea, le-a pus în practică, şi anume în felul următor: întâi a sărăcit-o în aşa măsură încât ea n-ar fi putut nici măcar trăi, dacă Dumnezeu nu S-ar fi îngrijit de ea prin milostenii. Apoi, când femeile îndurării o rugau să cerceteze bolnavii, să le arate sprijinul dragostei sale, ea se învârtea veşnic printre ei, dând de fâpturi pline de tot felul de necurății, de viermi şi de putreziciune aproape insuportabilă. Erau bolnavi care îşi strigau deznădejdea în cuvinte îngrozitoare, aşa de mare era suferința şi necazul în care se găseau. Când intra într-un asemenea loc credea că intră într-un mormânt de care orice natură omenească ar trebui să se îngrozească. Dar ea, dimpotrivă, voia să-i atingă, spre a le aduce uşurare sufletului şi trupului lor.

Uneori întâlnea şi bolnavi care, pe lângă necurățiile şi scârnăviile lor, strigau şi se plângeau într-una de cei ce se îngrijeau şi le spuneau în față fel de fel de bădărănii.

Spre a-şi nimici şi mai mult firea omenească, îi spuse spiritul ce ar trebui să facă dacă ar găsi la bolnavi murdării şi insecte şi dacă, la atingerea lor i-ar veni să verse: „Ia câteva din aceste insecte - zise el - du-le la gură şi mănâncă-le, dacă vrei să scapi de vărsare". Auzind aceasta, natura omenească ezită puțin. Mai târziu însă, se hotărî s-o facă şi, făcând-o, se simți liberată. Căci, luând această hotărâre fără să se gândească prea mult, lua insectele şi alte lucruri scârboase precum ai lua nişte leacuri; cu aceste leacuri se vindeca de scârbă şi de vărsare; şi rămase

vindecată. Ea lua în gură lucrurile necurate de parc-ar fi fost perle de mare preţ.

Spiritul îi arătă şi alte feluri de mizerii: persoane cu răni şi cu bube care nu se puteau vindeca şi care răspândeau un miros atât de urât, încât îţi era aproape cu neputinţă să le stai în apropiere. Numai cât spiritul o îndemna să facă tot ceea ce era de lipsă, ea se văzu silită să facă cu acea spurcăciune ceea ce făcuse cu necurăţia amintită mai sus.

Aceste lucruri erau aşa de potrivnice firii omeneşti, încât în mod natural nici nu le-ar fi putut săvârşi. Ele păreau făcute pentru a aduce moarte. Numai când, forţându-se, ea găsi în ele plăcerea care-i inspira tot mai mult curaj pentru cazurile viitoare, să suporte chiar persoane care erau impacientate până la deznădejde şi să săvârşească şi alte lucruri asemănătoare.

Trei ani de-a rândul îi porunci spiritul să facă această slujbă şi o ţinu într-o continuă activitate şi internă, ceea ce înseamnă că îi porunci să săvârşească aceste lucruri externe fără vreo cârtire lăuntrică. Şi-i porunci să stăruie până când avu certitudinea că a ajuns cu totul independentă.

Spiritul - care va să zică puterea superioară, atinsă de graţie, a sufletului - vrea acum să răpească la sine sufletul întreg, să şi-l supună întocmai, după cum acesta şi-a supus sieşi trupul, ceea ce încă nu se poate întâmpla, decât prin izolare şi martiriu.

Avem de a face cu un suflet condus de propriul şi de puternicul său spirit luminat tot mai mult de graţie, prin vremi de restrişte şi de împerecheri interne, până când, prin ceea ce numeşte el dragoste cerească, învinge, în sfârşit, cu desăvârşire, egoismul anarhic, conducând astfel întreaga fire omenească la adevărata stare a sănătăţii sale.[155]

Ca valurile de lumină pornite din soare, ascultarea se revarsă din Tatăl peste Fiul, iar din Iisus - prin Harul care atinge partea superioară a sufletului, adică duhul omului - peste piscurile omenirii, peste sfinţii şi aleşii Lui, care primesc lumina Adevărului ca pe o aureolă sfântă pe creştetele lor.

Caterina, cu sufletul ei curat şi sincer, a recunoscut tainica îndrumare a lui Dumnezeu în propria ei viaţă. Văzând că

[155] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.36-49.

egoismul josnic caută s-o subjuge, ea s-a rugat lui Dumnezeu ca să-i trimită lumina Sa şi s-o izbăvească de cursele patimilor de tot felul. Dar în această eroică luptă cu ea însăşi, Caterina a rămas Maria; n-a lunecat niciodată spre grijile Martei atâta timp cât a simţit că pe calea Mariei acumulează noi puteri de viaţă. Şi urmărea lucrarea orgoliului până în cele mai ascunse cute. Voia eliberarea totală de lume. Dar ca să ajungă aici trebuia să-şi supună trupul şi egoismul unei riguroase ascultări. Pentru ea, orice faptă externă trecea numai drept un mijloc pentru atmosfera atitudinii sale; ea ştia, ca şi pustnicul cu paharul, că orice realizare externă n-are valoare decât în măsura în care răsare dintr-un izvor limpede, în care îşi poate vedea, ca într-o oglindă, răutăţile şi păcatele sale. Altminteri, chiar faptele bune poartă în sine fiere şi venin. Ea voia să-şi cureţe mai întâi casa de egoismul rătăcit şi de patimile trupului, şi apoi s-o împodobească. Voia să-şi scuture jugul trupului de pe grumaz. Mai mult: voia să-l ucidă, ştiind că răul pe care i-l va face va fi spre cel mai mare folos al trupului. Dar iarăşi revine, spunând că vrea să-l treacă mai întâi prin proba ascultării, ca să fie smerit şi supus, punând ascultarea mai presus chiar decât rugăciunea.

După toate acestea, spiritul - care va să zică puterea superioară a sufletului, atinsă de graţie - vrea acum să răpească la sine sufletul întreg, să şi-l supună, întocmai după cum acesta şi-a supus sieşi trupul, ceea ce încă nu se poate întâmpla decât prin izolare şi martiriu, care este cu totul altceva decât izolarea Caterinei în adâncul inimii sale, dar cu vieţuirea printre oameni.

Aceasta însă s-a întâmplat prin izolarea „taciturnilor şi stâlpnicilor", prin izolarea pustnicilor şi a cuvioşilor, adică prin mucenicia albă, iar uneori chiar prin mucenicia de sânge de care au dat dovadă marii sfinţi şi aleşi, marii cuvioşi şi sihaştri care, de multe ori, pe lângă ascultarea tainică a Caterinei, au avut şi ascultarea de duhovnic.

ASCULTAREA DE DUHOVNIC

Cei ce s-au adus jertfă pe altarul ascultării prin stareții lor au fost în special monahii. Dar ce este un stareț? – se întreabă F. M. Dostoievski. Stareț este acela care îți ia sufletul dumitale, voia dumitale şi le introduce în sufletul său şi în voia sa. Din momentul în care ți-ai ales un stareț, dumneata te lepezi de voia proprie şi i-o predai lui sub o deplină ascultare, cu o totală lepădare de sine. Această măiestrie, această şcoală a vieții, este primită de bunăvoie de către cel ce se leapădă de sine cu nădejdea ca, după o îndelungată încercare, să se biruie pe sine, să pună stăpânire pe el însuşi în aşa măsură încât să poată atinge, în sfârşit, printr-o ascultare ce durează o viață întreagă, o desăvârşită libertate, adică eliberarea de el însuşi, să poată scăpa de soarta acelora care, după ce au trăit o viață întreagă, nu s-au putut găsi pe ei înşişi. Se mai poate întâmpla, este adevărat, ca această milenară armă încercată pentru renaşterea morală a omului de la robie către libertate şi către desăvârşire morală, să se transforme într-o sabie cu două tăişuri, aşa încât să-l poată aduce pe cineva nu la smerenie şi la definitiva stăpânire de sine, ci dimpotrivă, la cea mai satanică mândrie, adică la lanțuri, iar nu la libertate[156].

Sfântul Maxim Mărturisitorul lămureşte această dublă acțiune a ascultării în felul următor: „Dumnezeu este, precum s-a scris, «Soarele dreptății» (Maleahi 4, 2), revărsând peste toți razele bunătății. Dar sufletul se comportă prin hotărârea liberă a

[156] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.31-34.

voii lui sau ca ceara, prin iubirea față de Dumnezeu, sau ca lutul, prin iubirea de cele pământești. Precum deci lutul se usucă prin fire sub razele soarelui, iar ceara se înmoaie prin fire, la fel sufletul iubitor de pământ și de lume, îndemnat fiind de Dumnezeu și împotrivindu-se prin hotărârea voii sale, se învârtoșează ca lutul și se împinge pe sine spre pierzanie, asemenea lui Faraon; dar sufletul iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara și primind formele și întipăririle dumnezeiești, se face lăcașul lui Dumnezeu în duh."[157]

Fiindcă în limba slavonă cuvântul „stareț" n-are decât înțelesul de „bătrân", care nu era obligat să fie în același timp și duhovnic sau igumen, adică părinte duhovnicesc sau conducător al unei mânăstiri, vom aduce mai întâi un exemplu de ascultător ce s-a jertfit pe altarul ascultării, fără ca bătrânul respectiv să fi fost un om duhovnicesc. Acest ascultător se numește Acachie.

„Acest cuvios Acachie - citim în *Viețile Sfinților*, a cărui viață o istorisește și Sfântul Ioan al Scării, pildă de ascultare aducând-o în cuvântul al patrulea cel pentru ascultare -, din tânără vârstă lepădându-se de lume, a alergat la o oarecare mânăstire dintre ale Asiei și, îmbrăcându-se în chipul monahicesc, petrecea viață pustnicească, prost fiind oarecum cu socoteala, dar înțelept și mintos cu gândul. Și era întru acea mânăstire un bătrân oarecare lenevos și foarte mânios. Acesta, nu știu cum – zice Sfântul Ioan al Scării –, a câștigat ucenic pe acest de-a pururea pomenit și de un nume cu neraûtatea numit Acachie - pildă ascultătorilor și al mucenicilor împreună pătimitorul -, carele niște pătimiri ca acestea de la acest fel de bătrân pătimea câte și necrezute poate se vor părea că sunt, celor mulți. Că nu numai cu ocărâri și cu necinstiri îl dosădea pe dânsul, ci și cu bătăi și cu răni în fiecare zi îl muncea. Iar răbdarea lui nu era dobitocească și fără de socoteală. Deci, văzându-l pre dânsul un oarecare stareț, carele și povestirea aceasta pentru dânsul o povestește Sfântului Ioan Scărarul – că de la acesta Sfântul Ioan auzind-o au adus pildă și dovadă de faptă bună a ascultării în cuvântul său, după cum se zise mai sus –, în fiecare zi ca un

[157] *Filocalia*, trad. de pr.prof. D. Stăniloae, vol. II, Sibiu, 1942, Tip. Arhidiecezană, p.128.

rob cumpărat, cele mai de pe urmă rele pătimind, întru întâmpinare de multe ori zicea către dânsul: «Ce este, frate Acachie? Cum te afli astăzi? Câştigat-ai vreo cunună?» Iar el îndată, uneori ochiul învineţit, alteori grumazul, iar alteori capul rănit îi arăta lui. Deci, cunoscându-l stareţul acela, că nu este răbdarea lui dobitocească şi fără de socoteală, ci este lucrător, zicea către dânsul : «Bine, bine, frate, rabdă cu bucurie şi te vei folosi».

Deci, petrecând sub povăţuirea bătrânului aceluia nemilostiv şi răbdând unele ca acestea, nu un an, nici doi, nici trei, ci nouă ani, fiindcă venise el acum întru măsura faptelor bune cea hotărâtă de Cela ce ştie inimile şi rărunchii tuturor, aşa s-a dus către Domnul ca să ia de la Dânsul cununa răbdării şi a muceniciei, ca un mucenic să se odihnească. Deci, îngropat fiind el în ţintirimul părinţilor, stareţul sfântului Acachie după cinci zile s-a dus către stareţul acela marele mai sus pomenit şi a zis către dânsul: «Părinte, fratele Acachie a murit». Iar stareţul auzind, a zis către dânsul: «Crede-mă, bătrânule, că nu cred eu că a murit fratele Acachie». Iar el a zis a doua oară: «Dacă nu mă crezi, vino şi vezi». Deci, s-a sculat bătrânul degrabă şi au venit la ţintirim amândoi împreună cu stareţul fericitului nevoitor. Şi a strigat cinstitul bătrânul acela ca către un viu către cela ce cu adevărat şi după adormire era viu şi i-a zis: «Frate Acachie, murit-ai?» Iar ascultătorul cel bine cunoscător şi după moarte arătând ascultare, a răspuns către marele stareţ, zicând: «Cum, părinte, este cu putinţă să moară omul care este lucrător al ascultării?» Atuncea bătrânul cela ce fusese mai înainte stareţ al sfântului Acachie, auzind aceste cuvinte ale celui ce şi după moarte ascultător a rămas şi înfricoşându-se, a căzut pre faţa sa cu lacrimi şi cerând de la igumenul lavrei chilie aproape de mormântul sfântului său ucenic, cu întreagă înţelepciune cealaltă viaţă o au petrecut, zicând de-a pururea părinţilor: «Că ucidere am făcut».”[158]

Iată acum un alt tânăr monah jertfit muceniceşte pe altarul ascultării, însă spre deosebire de Acachie, acesta a avut un stareţ care era în acelaşi timp şi un om duhovnicesc.

La egumenul unei mânăstiri veni într-o bună zi „un copil îmbrăcat în haine ostăşeşti, foarte tânăr şi frumos, carele venise

[158] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., 29 noiembrie, ed. 1835.

atuncea la mânăstire cu nişte oameni ai oblăduitorului, prieteni ai igumenului. Şi sosind avva Dorotei, l-a luat igumenul într-o parte şi i-a zis: «Aceşti oameni au adus pe acest tânăr şi zic că vrea să se călugărească şi să rămână în mânăstire, dar mă tem ca nu cumva să fie al vreunuia din boierii cei mari şi poate a furat sau altceva rău a făcut şi a fugit şi vom cădea în ispită, căci nici chipul, nici faţa nu-l arată a fi om care ar vrea să se călugărească». Însă acest tânăr era un copil din casa unui voievod, crescut după obicei cu mari odihne şi mâncări şi băuturi şi întru dezmierdări, care niciodată nu auzise cuvântul lui Dumnezeu, ci unii dintre oamenii voievodului, povestindu-i lui de sfânta cetate a Ierusalimului, îndată cum a auzit, tânărul a râvnit din tot sufletul ca să meargă să vază sfintele locuri şi aşa şi-a cerut voie de la voievod care, nevrând ca să-l întristeze, a găsit un prieten al lui credincios ce mergea acolo şi i-a zis: «Fă acest bine şi ia pe acest tânăr ca să vadă ştiutele locuri». Şi aşa, primindu-l acela de la voievod, îl avea la mare cinste şi odihnă, nedespărţindu-l de la masa sa.

Deci, după ce au sosit la sfânta cetate şi s-au închinat locurilor sfinte, au venit şi la Ghetsimani, şi acolo era zugrăvită istoria muncii iadului. Şi cum sta tânărul şi se minuna, a văzut o femeie foarte încuviinţată care era îmbrăcată în haine împărăteşti, şi aceea stând lângă dânsul îi arăta fieştecare pricină din cele zugrăvite şi-l învăţa şi altele de la sineşi. Iar tânărul, ascultând acestea, se spăimânta pentru că, precum am zis, niciodată nu auzise cuvântul lui Dumnezeu sau cum că este judecată viitoare. Deci, el a întrebat pe aceea ce i s-a părut a fi femeie care îl povăţuia: «Doamnă, ce să facă cineva ca să scape de aceste munci?» Şi a primit răspuns: «Posteşte, nu mânca carne, te roagă adesea şi vei scăpa de munci». Şi îndată ce i-a dat aceste trei porunci nu s-a mai văzut, iar el, pipăind mult, nu a mai găsit-o, că socotea, cum am zis, că era vreo femeie. Însă aceasta era Preasfânta Născătoare de Dumnezeu. Deci, de atunci s-a umilit copilul şi păzea acele trei porunci ce auzise. Iar prietenul voievodului care îl luase cu dânsul, văzând că postea şi nu mânca carne, se întrista pentru voievod, că ştia că îl avea la mare dragoste. Însă ostaşii ce erau cu el, văzându-l cu această vieţuire,

i-au zis într-una din zile: «Fiule, acestea ce le faci tu nu este cu putinţă să le facă cineva care vrea să fie în lume; iar de voieşti să vieţuieşti aşa, mergi la o mânăstire şi-ţi mântuieşte sufletul». Iar el, neştiind ceva de lucru dumnezeiesc, nici ce este mânăstirea, ci numai poruncile ce le auzise de la Preacurata Născătoare de Dumnezeu, zise către ei: «Duceţi-mă unde ştiţi, că eu nu ştiu să merg nicăieri». Deci, unii dintre aceia, precum am arătat, erau prietenii lui Avva Seridon. Şi luând pe copil, l-au dus la mânăstire. Deci, după ce a chemat igumenul pe fericitul Dositei ca să-l cerceteze, altceva nimic nu a ştiut să zică fără numai că «vreau să mă mântuiesc»".

Din acest moment, Avva Dorotei a luat sufletul şi voia lui Dositei (căci aşa îl chema pe ucenic) şi le-a introdus în sufletul şi voia sa, pentru ca să-l ducă la eliberarea de el însuşi, la mântuire.

Potrivit cuvintelor Maicii Domnului, duhovnicul lui Dositei a început să-l deprindă cu postul, în felul următor:

„Când a venit vremea ca să mănânce, îi zise lui: «Mănâncă, Dositee, ca să te saturi, numai să-mi spui cât ai mâncat». Şi a venit şi i-a spus: «Am mâncat o pâine şi jumătate». Şi pâinea era de patru litre. «Bine îţi este, au încă îţi este foame?» Răspunse tânărul: «Nu-mi este foame, stăpâne!» Atuncea îi zise: «La a doua mâncare, când vei vrea să mănânci, mănâncă o pâine numai, iar cealaltă pâine fă-o în patru bucăţi şi mănâncă o parte, iar din celelalte trei fă una în două şi mănâncă jumătate». Şi a făcut aşa. Şi-i zice fericitul: «Foame îţi este, Dositee?» Şi răspunse: «Aşa, Doamne, îmi este cam foame puţintel». Şi peste puţine zile iarăşi îi zise: «cum îţi este, Dositee? Foame îţi este?» Şi el răspunse: «Ba, stăpâne, cu blagoslovenia ta, nu-mi este foame». Şi-i zise iară: «Lasă dară şi cealaltă jumătate din a patra parte». Şi a făcut aşa. Şi iar zise, peste puţine zile: «Cum îţi este acum? Nu cumva îţi este foame?» Răspuns-a: «Bine îmi este, doamne». Zise lui: «Fă dar şi cealaltă bucată a patra în două şi mănâncă pe jumătate». Şi a făcut asemenea. Şi aşa, cu ajutorul lui Dumnezeu, câte puţin, câte puţin, din şase litre s-a pogorât la şase unghii, adică la cincizeci şi patru de dramuri, pentru că şi mâncarea obicei este".

În ce priveşte rugăciunea, „îi poruncise fericitul ca să zică totdeauna: «Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă!» şi apoi să adauge aceasta: «Fiul lui Dumnezeu, ajută-mi mie!». Şi avea această rugăciune pururea în mintea sa. Deci, când s-a bolnăvit, i-a zis lui fericitul Dorotei: «Păzeşte rugăciunea şi ia aminte ca să nu o pierzi». Şi el a răspuns: «Bine, părinte, numai te roagă pentru mine». Şi iar după ce s-a mai îngreuiat de boală, zise lui: «Ce faci, Dositee? Păzeşti încă rugăciunea?» Şi-i zise: «Aşa, Doamne, cu blagoslovenia ta». Şi iar, după ce s-a îngreuiat mai rău de boală (că la atâta slăbiciune ajunsese, încât îl ridica cu cearceaful) îi zise lui: «Cum se află rugăciunea, Dositee?» Atuncea i-a răspuns: «Nu mai pociu, stăpâne, ca să o ţiu». Zise lui: «Lasă dară rugăciunea şi numai îţi adu aminte de Dumnezeu şi te socoteşte cum că eşti pururea înaintea Lui». Deci, chinuindu-se mult de boală, s-a rugat bătrânului celui mare, zicându-i: «Slobozeşte-mă, că nu mai pociu». Şi bătrânul i-a răspuns: «Suferă, fătul meu, încă puţintel, că mila lui Dumnezeu este aproape». Iar fericitul Dorotei îl vedea că rău se chinuia şi se temea ca nu cumva să se smintească. Şi peste puţine zile, i-a trimis bătrânul iertare şi slobozenie, zicându-i: «Mergi, fiul meu, cu pace şi stai înaintea Sfintei Treimi şi te roagă pentru noi»".

Cât a fost Dositei în viaţă, duhovnicul său „niciodată nu l-a lăsat ca să poftească vreun lucru, şi orice îi zicea, îl asculta cu mare bucurie şi credinţă. Când avea trebuinţă de haine, îi da materie şi mergea şi o cosea cu multă nevoinţă şi apoi, după ce o sfârşea, îl chema şi îi zicea: «Dositee, cusut-ai haina aceea?» Şi zicea: «Am cusut-o, stăpâne!» Atuncea îi zicea: «Mergi de o dă cutărui frate sau cutărui bolnav» - şi mergea şi o da cu bucurie. Şi iar îi da alta şi iarăşi asemenea, când o cosea şi o isprăvea, îi zicea: «Dă-o cutărui frate», şi îndată o da, şi niciodată nu s-a mâhnit, nici nu a tânjit ca să zică că «după ce o cos şi o isprăvesc, atuncea o ia de la mine şi o dă altuia». Ci tot felul de bunătăţi săvârşea cu osârdie. Oarecine a adus un cuţit bun şi foarte frumos şi, luându-l, l-a dus la avva Dorotei, zicându-i: «Cutare frate a adus acest cuţit şi l-am luat ca să-l avem la spital, de vei porunci, că taie prea bine la răni». Iară fericitul Dorotei, care nu grijea de nici un lucru frumos la spital, ci

numai cât era de trebuinţă spre lucrul său, zise: «Adu-l să văd de este bun». Şi el i l-a dat, zicându-i: «Doamne, bun este pentru răni», şi-l văzu şi fericitul că cu adevărat era bun de această slujbă. Dar ca să nu-l lase să aibă poftă la vreun lucru, ca să se stăpânească de dânsul, îi zise fericitul Dorotei: «Slugă a cuţitului acestuia vrei să fii, şi nu lui Hristos? Îţi place să fii biruit de pofta şi dragostea acestui cuţit? Nu-ţi este ruşine să te stăpâneşti de un cuţit, iar nu de Dumnezeu?» Şi el nu grăia nimic, ci, plecând faţa în jos, tăcea. Şi după ce l-a mustrat destul, zise lui: «Mergi de-l pune în spital şi niciodată să nu-l pipăi». Şi aşa a păzit porunca încât nu îndrăznea măcar nici să-l apuce să-l dea altuia, ci ceilalţi poslușnici tăiau cu el, numai el nu-l pipăia.

„De se întâmpla a se mânia Dositei pe vreun bolnav şi să-i zică vreun cuvânt cu răbştire, toate le lăsa şi intra în chilie şi plângea. Şi dacă mergeau celelalte slugi ale spitalului ca să-l mângâie, nu vrea nicidecum să se mângâie. Deci mergeau şi îi spuneau lui avva Dorotei: «Fă osteneală, Doamne, vino de vezi ce are acest frate că nu ştiu pentru ce plânge». Şi după ce mergea fericitul Dorotei, îl găsea cu faţa la pământ plângând şi-i zicea: «Ce ai, Dositee? Pentru ce plângi?» Şi el zicea: «Iartă-mă, stăpâne, că m-am mâniat şi am vorbit rău fratelui meu». Şi-i zicea lui: «Aşa, Dositee? Aşa te mânii? Şi nu-ţi este ruşine a te mânia şi a grăi rău fratelui tău? Nu ştii că acesta este Însuşi Hristos? Şi întristezi pe Hristos?». Iar el se pleca jos plângând şi nu grăia nimic. Şi după ce îl vedea că plânge din destul, îi zicea: «Dumnezeu să te ierte, scoală-te şi de acum să punem începătură bună, să ne nevoim de acum înainte şi Dumnezeu ne va ajuta». Şi cum auzea aşa, se scula de îndată şi alerga la slujba sa cu bucurie, ca cum ar fi luat iertăciune de la Dumnezeu.

Altădată a venit Dositei la Dorotei şi l-a întrebat un cuvânt din Sfânta Scriptură; că din curăţenia lui începuse a pricepe unele din Sfânta Scriptură, dar fericitul nu voia ca să se înalţe el cu firea la acestea, ci mai bine să se păzească în smerenie. Deci, când l-a întrebat, i-a zis lui: «Nu ştiu». Iar el, nedumirindu-se, a venit iarăşi şi l-a întrebat alt cuvânt. Atuncea îi zise: «Nu ştiu, numai du-te de întreabă pe igumenul». El, cu prostimea, nepunând în mintea lui nimic, s-a dus. Iar avva Dorotei spusese mai

înainte igumenului în taină că, de va veni Dositei să-l întrebe vreun cuvânt din Scriptură, să-l certe puțintel. Deci, după ce a mers şi l-a întrebat, a început să-l dojenească şi să-l ocărască, zicându-i: «Pentru ce nu te astâmperi să te liniştești şi să taci, că nu ştii nimic, ci îndrăzneşti să întrebi şi tu de acestea?» Acestea zicându-i, i-a dat două palme. Iar el s-a întors şi a venit la avva Dorotei şi i-a arătat obrazul roşu de palme şi i-a zis: «Iată că am găsit ceea ce căutam». Iar nu a zis: «Părinte, pentru ce nu m-ai îndreptat tu, ci m-ai trimis la igumenul?» N-a zis aşa, nimic de acestea, că orice îi zicea, credea fără de îndoială şi le făcea fără de nici o ispită. Şi când îl întreba de vreun gând, orice învățătură îi da, o primea cu atâta încredințare, încât nu-l mai întreba al doilea pentru acel gând.

Dositei era atâta de slobod la gânduri şi lesne la mărturisit, încât uneori, acolo unde aşternea, vedea pe fericitul trecând şi zicea lui: «Doamne, îmi zice gândul că aştern bine». Şi fericitul îi da răspuns: «Vai de tine, frate, că iată, te-ai făcut slugă bună şi posluşnică, iar nu un călugăr bun».

Mai pe urmă, când s-a bolnăvit şi scuipa sânge, auzind de la oarecarele cum că ouăle cele coapte sunt de folos la ceia ce scuipă sânge, de le vor sorbi (care aceasta o ştia şi fericitul Dorotei şi poftea ca să se doftorească, dar de grijile cele multe nu-şi aducea aminte), zise fericitului: «Doamne, vreau să-ți spun un lucru ce am auzit că-mi foloseşte, însă nu vreau ca să-mi dai acel lucru, că nu se împacă gândul meu». Şi zise lui: «Spune-mi, care este lucrul?» Şi zise: «Făgăduieşte că nu-mi vei da, că, precum am zis, mă supără gândul». Zise lui: «Bine, precum vrei voi face». Atuncea spuse: «Oarecari mi-au zis cum că ouăle cele cu zeamă folosesc la cei ce scuipă sânge, dar de vreme ce singur nu ai socotit ca să-mi dai, mă rog, nu-mi da pentru gândul meu». Zise lui: «Bine, dacă nu vrei tu, nu-ți voi da, numai nu te întrista». Şi se nevoia fericitul ca să-i dea alte lucruri ce i-ar folosi în locul ouălor, fiindcă-i zisese că-l supără gândul pentru ouă. Iată că şi la atâta boală grea se silea ca să nu-şi facă voia sa.

Iar la urmă de tot, când igumenul l-a blagoslovit ca să stea înaintea Sfintei Troițe şi să se roage pentru ei, această blago-

slovenie a bătrânului auzind-o ceilalți, au început a se tulbura şi a zice: «Ce bine a făcut acesta? Sau ce faptă bună a avut de-a auzit aceste cuvinte?» Că, întru adevăr, nu-l vedeau pre el postindu-se câte două zile, precum ziceau unii ce erau acolo, sau să privegheze mai înainte de Utrenie; mai vârtos, nici la începutul slujbei nu-l vedeau la biserică, ci tocmai după a doua molitvă, nici vreo altă sârguire deosebită nu-l vedeau făcând, ci mai vârtos îl vedeau că mânca din toate ce rămâneau de la bolnavi sau zeamă sau şi peşte. Iar unii erau acolo (precum am zis) de posteau de atâția ani, câte două zile, şi făceau îndoite privegheri şi nevoințe. Deci, după ce au auzit această hotărâre ce se trimisese de la bătrân la un tânăr ca acela care viețuise numai cinci ani în mânăstire, s-au tulburat, neştiind slujba lui şi ascultarea lui cea fără cârtire spre toți, că niciodată în viața lui n-a făcut voia sa"[159].

Despre Acachie se scrie în *Viețile Sfinților* că, după moartea lui, trupul său n-a putrezit, iar peste câtva timp sfintele lui moaşte nu s-au mai aflat pe pământ. Iar despre Dositei se spune în viața lui că, rugându-se un bătrân lui Dumnezeu ca să-i arate unde se află Dositei după moarte, l-a văzut strălucind ca soarele printre sfinții trecuți în viața de dincolo.

Prin ascultarea lor de Dumnezeu şi de duhovnicii lor, aceşti doi sfinți şi-au supus sufletul duhului, întocmai cum sufletul supune trupul. Ei au făcut-o aceasta prin cea mai aspră izolare şi prin martiriu, întrucât niciodată în viața lor nu şi-au făcut voia proprie.

[159] Avva Dorotei şi ucenicul său, Dositei.

TĂIEREA VOII

„Tatăl Meu - zice Mântuitorul - până acum lucrează, lucrez şi Eu"[160], iar Apostolul neamurilor adaugă: „Noi suntem ajutoare de muncă ale lui Dumnezeu"[161]. Căci „viaţa spiritual creatoare nu e numai lucrarea lui Dumnezeu, ci este şi lucrarea omului. Omului i se oferă o imensă libertate, care este imensa încercare a forţelor spiritului său. Dumnezeu Însuşi - dacă se poate spune - aşteaptă de la om o acţiune creatoare, un aport creator"[162]. Fiindcă „prin însăşi natura lui Dumnezeu, care este iubire infinită, prin însuşi scopul divin al creaţiei, Împărăţia lui Dumnezeu nu este realizabilă fără om, fără participarea creaţiei însăşi"[163].

Însă întrucât Domnul ne spune că Împărăţia lui Dumnezeu este „în mijlocul nostru", înăuntrul nostru, şi deci „nu vine pe văzutele"[164], colaborarea omului cu Dumnezeu trebuie să pornească tot dinăuntrul nostru şi tot pe nevăzute. Dar pentru aceasta „e nevoie de o oarecare putere spirituală, pentru a fi în stare să discerni lucrarea Celui ce a zis: „Gândurile Mele nu sunt gândurile voastre!" Dar tocmai strădania de a înţelege un fel de a lucra care nu corespunde gândurilor noastre şi de a recunoaşte o dragoste care calcă în picioare dorinţele noastre, tocmai această strădanie ne ajută poate mai mult să ne eliberăm de noi

---

[160] Ioan 5, 17.
[161] I Corinteni 3, 9.
[162] *Un nou Ev Mediu*, de Nicolae Berdiaev, tr. de Maria Vartic, Sibiu, 1936, p.44.
[163] *Esprit et liberté*, op.cit., p.213.
[164] Luca 17, 20-21.

înşine"[165], aşa cum am văzut că s-au eliberat prin strădania lor Caterina, Acachie şi Dositei. Această strădanie, care primeşte să i se calce în picioare dorinţele, este tocmai aportul creator al omului.

Dumnezeu zice: „Iată, stau la uşă şi bat"[166], dar din partea noastră se cere bunăvoinţa de a-I deschide uşa; marele Apostol Pavel zice: „O, copiii mei, pentru care trăiesc din nou durerile de mamă, până ce Hristos va prinde chip în voi"[167], dar din partea noastră se cere să ne războim cu diavolul şi cu patimile pentru ca Hristos să prindă chip în noi; acelaşi Apostol mai spune: „Eu v-am născut pe voi întru Hristos Iisus prin Evanghelie"[168]. Dar pentru ca să ne putem naşte şi noi întru Hristos Iisus, ni se cere să curăţim aluatul cel vechi, să facem cu inima noastră ceea ce au făcut femeile sfinte cu pântecele lor sterp şi bătrân. Căci numai aşa ne vom învrednici să auzim şi noi vestea cea bună: „Veseleşte-te, tu, cea stearpă, care n-ai născut! Saltă de bucurie şi strigă tare, tu, care nu ştiai de durerile facerii, căci mulţi sunt copiii celei năpăstuite! Mai mulţi decât ai celei care are bărbat. Iar voi, fraţilor, sunteţi ca Isaac, fiii făgăduinţei"[169].

Dar care este semnul că în urma unei colaborări teandrice, s-a zămislit omul cel nou? Răspunsul ni-l dă *Patericul*: „Femeia atuncea cunoaşte că a zămislit, când i se va opri sângele. Aşa dar şi sufletul, atuncea cunoaşte că a primit Duh Sfânt, când i se vor opri patimile cele ce curg jos dintr-însul. Iar câtă vreme petrece într-însele, cum poate să se mărească în deşert cum că este fără patimă? Dă sânge şi ia Duh"[170].

Viaţa Sfântului Acachie, ca şi viaţa Sfântului Dositei, ne-au dovedit cu prisosinţă că numai tăindu-ţi voile proprii şi vărsându-ţi sângele în ascultare, ca mucenicii, poţi să iei Duh. Fiecare din noi ştie din experienţă că e mult mai lesne să ridici o piatră de moară din voia ta proprie decât un singur pai, din

[165] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.194.
[166] Apocalipsa 3, 20.
[167] Galateni 4, 19.
[168] I Corinteni 4, 15.
[169] Galateni 4, 27-28.
[170] *Patericul*, op.cit., p.130.

porunca altuia. Şi tocmai de aceea, ascultarea de duhovnic e mai grea şi mai rodnică în acelaşi timp decât ascultarea Sfintei Caterina, de pildă. Pentru a dovedi acest lucru, vom cita următoarea întâmplare din *Viețile Sfinților*.

„Un monah oarecare, al cărui nume - scrie autorul - nu am putut să-l aflu, a fost mulți ani în schit, ascultător părintelui său. Apoi, din zavistie drăcească, părăsind ascultarea, a plecat de la starețul său fără pricină, fiind în canonul cel pus pentru neascultare, şi a intrat în Alexandria, unde l-a prins pe el păgânul stăpânitor de acolo, şi luând de pe dânsul călugărească schimă îl silea ca să se închine idolilor, iar el nu a voit pentru care, fără milă bătându-l, i-a tăiat capul cu sabia, iar trupul lui l-a aruncat spre mâncarea câinilor. Iar oarecare din creştini, luând noaptea trupul mucenicului şi puindu-l în sicriu cu aromate, l-au aşezat în altarul bisericii cu cinste, ca pe un pătimitor al lui Hristos. Iar când începea a se săvârşi dumnezeiasca Liturghie şi când sfântul propovăduitor striga: «Câți sunteți chemați, ieşiți», se ridica racla cu moaştele mucenicului şi ieşea din biserică, fără atingere de mâini omeneşti şi rămânea în tinda bisericii până la otpust; iar după otpust, iarăşi singură racla intra în biserică şi se aşeza în altar, la loc. Şi aceasta se făcea la toate liturghiile, ieşind şi iarăşi intrând, spre marea mirare a tuturor, iar unul din boieri, fiind credincios şi îmbunătățit, văzând acestea, s-a rugat lui Dumnezeu ca să descopere pricina despre ieşirea din biserică a mucenicului în vremea Liturghiei; şi a câştigat cererea, pentru că îngerul Domnului, de față stându-i, i-a zis: «Ce te înspăimântezi de ceea ce se face? Au nu au luat putere apostolii şi moştenitorii lor a lega şi a dezlega? Iată că ucenicul pe care îl vedeți ieşind din biserică a fost ucenic cutărui pustnic, zicându-i pe nume, dar pe care neascultându-l şi legat fiind de dânsul prin canon, s-a dus; şi până acum întru acelaşi canon nedezlegat petrece, apoi cununa şi-a luat ca un mucenic al lui Hristos, dar nu poate să stea în altar când se săvârşeşte slujba, ci, poruncindu-i îngerul, iese; şi va ieşi, până ce îl va dezlega cel ce l-a legat». Acestea auzindu-le fericitul bărbat, s-a dus degrabă la acel pustnic şi, spunându-i toate, l-a adus în Alexandria la mucenicul lui Hristos, a cărui raclă deschizând-o, l-a iertat şi l-a dezlegat,

apoi l-a sărutat. Şi stând ca să săvârşească dumnezeiască slujbă, mucenicul n-a mai ieşit de atunci din altar"[171].

Citind această uimitoare întâmplare, îţi vine să pui întrebarea: pentru ce oare Dumnezeu ţine atât de mult ca să nu-ţi faci voia proprie? Pentru ce vrea cu tot dinadinsul să asculţi de duhovnic, chiar când părerea ta e bună?

Dacă ne vom gândi la prăbuşirea lui Lucifer şi la căderea primului om, vom vedea că ceea ce l-a prăbuşit pe satana şi l-a izgonit pe Adam din rai a fost voia lor proprie, neascultarea lor de Dumnezeu. Şi atunci, pentru a ne urca acolo de unde au căzut îngerii răzvrătiţi şi, după ei, primii oameni, trebuie să renunţăm cu desăvârşire la voia noastră dezordonată şi păcătoasă. Noi zicem în rugăciune: „Facă-se voia Ta, precum în cer, aşa şi pre pământ". Dar pentru ca să putem face acest lucru, trebuie să anulăm în aşa măsură voia noastră proprie, încât, de ni se va porunci - asemeni ucenicului din Pateric - să plantăm varza cu rădăcina în sus, s-o facem fără nici o ezitare. Aceasta este culmea tăierii voinţei şi părerii noastre personale. Iar această tăiere a voii şi a părerii noastre are un tâlc adânc, fiindcă numai aşa putem tăia vlăstarele păcătoase ale voinţei noastre decăzute pentru a da libertate pomului nostru sufletesc să se dezvolte în voia lui Dumnezeu şi să aducă toate roadele Duhului. Şi dimpotrivă, de nu le vom tăia, atunci toată seva fiinţei noastre se va irosi în zadar, hrănind vlăstare netrebnice, iar noi, pe lângă faptul că nu vom da nici un rod, dar ne vom răzvrăti mereu atât împotriva lui Dumnezeu cât şi împotriva oamenilor, socotind că părerile şi voile noastre sunt mai bune decât ale lui Dumnezeu şi ale oamenilor. De aici pornesc toate ereziile şi rebeliunile din cer şi de pe pământ.

Dar de ne vom apropia de lumea în care domneşte sinceritatea, pocăinţa, inima curată şi dorul de mântuire din robia păcatului, vom vedea că aici ascultarea şi iubirea se îndreaptă spre Dumnezeu, aşa cum floarea soarelui se întoarce spre astrul ceresc care îi dă lumină, căldură şi viaţă. În sfera de influenţă a Duhului Sfânt, răspund la chemarea lui Dumnezeu nu numai îngerii şi oamenii curaţi cu inima, ci şi natura „fiindcă ştiu că

[171] *Vieţile Sfinţilor*, ed. Iorgu Dumitrescu, oct. 15, p.423-425.

toată făptura suspină laolaltă şi este până acum ca în dureri de naştere"[172]. Soarele, luna şi stelele execută întocmai legile puse de Creatorul lor, „boul îşi cunoaşte stăpânul şi măgarul ieslea stăpânului său"[173], „barza cunoaşte după cer anotimpul său, turturica, rândunica şi cocorul îşi păzesc vremea venirii lor"[174], iar „păgânii cei ce nu au legea, din fire fac ce porunceşte legea, ca unii care arată fapta legii scrisă în inimile lor, prin mărturia cugetului lor şi prin cercetarea de sine, care îi şi învinovăţeşte, îi şi dezvinovăţeşte"[175]. Această lege, acest instinct, această conştiinţă care uneşte făptura neînsufleţită cu cea însufleţită este legământul Domnului, prin care El Şi-a pus legea în inima întregii creaturi[176]. Iar celor ce nu şi-au împietrit inima ca „diamantul"[177] Dumnezeu le-a făgăduit că le va dărui „un singur gând şi duh nou va pune înăluntrul lor şi va îndepărta din trupul lor inima cea de piatră şi le va da inimă de carne, ca să umble în poruncile Domnului"[178]. Iar celor ce n-au părăsit pe Domnul, izvorul de apă vie[179], le zice: „Vă voi pune Duhul Meu înăuntrul vostru şi vă voi insufla ca să umblaţi în legile Mele şi orânduielile Mele să le păziţi şi să le faceţi"[180]. Creştinul care pentru inima lui curată şi fără vicleşug s-a învrednicit să primească înăuntrul său acest duh, care să-l insufle la tot pasul spre paza poruncilor divine, săvârşeşte în fiecare zi şi în fiecare ceas ascultarea cea mai de seamă, cu toate că încă nu şi-a dat trupul şi sufletul său în mâinile unui om al lui Dumnezeu care să-i taie voile, ca lui Dositei.

Iată ce citim în această privinţă în cartea Sfântului Ioan Scărarul: „Cela ce pre trup l-a supus Duhului şi pre mustrarea conştiinţei o are divan, acesta ascultător al dumnezeieştilor porunci făcându-se, mai înainte de a umbla către ascultarea cea văzută, pe cea gândită o au ajuns. Şi au pre cei ce împrejurul Marelui

[172] Romani 8, 22.
[173] Isaia 1, 3.
[174] Ieremia 8, 7.
[175] Romani 2, 14-15.
[176] Ieremia 31, 33.
[177] Zaharia 7, 12.
[178] Iezechil 12, 19.
[179] Ieremia 17, 13.
[180] Iezechil 36, 27.

Antonie au strălucit. Că decât cea văzută mult se deosebeşte supunerea cea gândită, care şi pre însăşi cea trupească o întăreşte. Şi cei ce nu o au, ci încă de patimi se supără, fără de aceasta gândită a spori nu pot. Deci, bine au zis că, fără de supunere, nimenea din cei pătimaşi nu va vedea pe Domnul. Însă a căuta ni se cuvine cum fără de supunere, nimeni nu va vedea pre Domnul. Că ce? Maria Egipteanca şi alţi oarecarii, nesupunându-se nimănui, nu vor vedea pre Domnul? Deci, zicem: Cum că nu zice numai pentru singură supunerea cea trupească, ci şi pentru cea sufletească? Deci, pre nimenea din sfinţi nu aflăm carele n-au supus pre trup Duhului. Drept aceea, arătat este că cela ce nu şi pre aceasta împreună cu cea trupească, oare nu va vedea pre Domnul. Deci, mulţi părinţilor celor trupeşti supunându-se, dulceţilor şi dezmierdărilor pre sufletul lor l-au făcut rob şi nimic dintru o supunerea ca aceasta nu s-au folosit"[181].

Aşadar, pentru ca o supunere să dea un îndoit folos trebuie mai întâi să-L căutăm pre Domnul prin ascultarea sufletească şi, al doilea, pe omul lui Dumnezeu, prin ascultarea cea trupească.

„Căutaţi-Mă şi veţi fi vii!"[182] – zice Domnul. „Strigă-Mă şi Eu îţi voi răspunde, îţi voi vesti lucruri mari şi nepătrunse, pe care tu nu le ştii"[183]. „De Mă veţi căuta, Mă veţi găsi! De Mă veţi căuta din toată inima voastră, Mă veţi afla!"[184]. Şi atunci, zice Domnul, „voi aduce în voi duh de viaţă şi veţi învia, şi voi face să crească pe voi vine şi carne şi cu piele vă voi îmbrăca şi vă voi da suflare de viaţă şi veţi fii vii."[185] Şi astfel, Duhul suflă mereu din cele patru vânturi peste tot felul de morţi şi ei învie. Aşa a înviat fiul risipitor, care „mort a fost", şi tot aşa a înviat Sfânta Maria Egipteanca, în care s-a deschis un izvor de apă curgătoare, spre curăţirea de păcat şi de orice altă întinare[186], fără vreun povăţuitor. Astfel, noi trebuie să cerem, să batem, să căutăm, până când se va turna nouă din Duhul cel de sus.

---

[181] *Scara*, op.cit., sholio 14, p.26.
[182] Amos 5, 5.
[183] Ieremia 33, 3.
[184] Ieremia 30, 13-14.
[185] Iezechil 37, 8.
[186] Zaharia 13, 1.

Atunci, pustiul va fi ca o grădină cu pomi"[187]. Iar cei ce nădăjduiesc în Domnul îşi vor înnoi puterea lor; aripile vor creşte ca ale vulturului, vor alerga şi nu vor osteni, vor merge necontenit şi nu vor obosi"[188]. Şi în mersul nostru trebuie să zicem, ca israilitenii către Ieremia: „Ori de va fi bine, ori de va fi rău, noi vom asculta de glasul Domnului Dumnezeului tău, către care noi te trimitem; dar noi ştim că va fi spre fericirea noastră dacă vom asculta de glasul Domnului Dumnezeului nostru"[189], aşa cum ascultă oile de glasul Păstorului Celui bun[190]. Şi aceasta pentru că nu-i decât o voie care să aibă dreptul în sine şi nemărginit de a fi ascultată, voia Fiinţei Veşnice, care pe toate le-a făcut şi care pre toate le păstrează. De aici, minunata rugăciune a Împăratului-Profet: „Învaţă-mă să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu". Această voie preaînaltă are slujitorii ei, care fac cunoscute poruncile ei şi le păzesc săvârşirea lor în familie, în obşte, în Biserică, şi ascultare se cuvine lor, fiindcă ei înfăţişează pe Dumnezeu, fiecare în cinul lui, după treptele unei înalte ierarhii - de la ierarhi la Hristos, de la Iisus Hristos la Cel ce L-a trimis, de la care toată paternitatea îşi trage numele în cer şi pe pământ, adică tăria sa. Aşa că datoria nu-i altceva decât poruncă dumnezeiască, iar virtutea nu-i decât ascultarea de această poruncă"[191].

Ascultarea „gândită", sau „sufletească", de care vorbeşte Sfântul Ioan Scărarul nu e, de cele mai multe ori, decât prima jumătate a ascultării, ce trebuie completată cu cea „făptuită", sau „trupească". Căci acolo unde nu domneşte sinceritatea şi pocăinţa adevărată, acolo unde nu există o inimă curată şi dorul de mântuire din robia păcatului, ascultarea „gândită", sau „sufletească", este desfigurată în chip monstruos. Raţiunea noastră, care - după Schopenhauer - este prelungirea egoismului nostru, este în stare să scoată mii de sofisme viclene în profitul instinctului de conservare. Şi dacă ne bizuim numai pe propria

[187] Isaia 32, 15.
[188] Isaia 40, 31.
[189] Ieremia 42, 6.
[190] Ioan 10.
[191] *Asemănarea cu Domnul*, tr. de Al. Lascarov-Moldovanu, p.157.

noastră conducere şi ne debarasăm de duhovnic, această raţiune, fiind forţată de egoism, strâmbă poruncile drepte venite de la Dumnezeu, aşa cum un toiag drept băgat în apă, apare frânt.

Ascultare curat sufletească o fac numai oamenii extraordinari şi în împrejurări excepţionale. Vieţile Sfinţilor ne arată că aceşti oameni s-au născut cu o inimă atât de curată şi cu o minte atât de nepătimaşă, încât ei erau conduşi de Duhul Sfânt aşa cum e condusă o corabie cu pânze de un vânt prielnic. Ei erau sensibili la cea mai mică adiere a Sfântului Duh şi executau întocmai cele ce primeau în momentele lor de inspiraţie divină. Şi apoi, această inspiraţie şi această ascultare se săvârşea în cazuri excepţionale – de pildă, când Sfânta Maria Egipteanca, în pustia de dincolo de Iordan, nu găsea nici o fiinţă omenească şi cu atât mai puţin un duhovnic iscusit. Şi aşa cum un pustnic, în lipsă de duhovnic, s-a spovedit în faţa unui mărăcine - deşi într-o viaţă de obşte n-ar fi putut face acest lucru -, tot astfel, Sfânta Maria Egipteanca n-ar fi avut dreptul să rămână fără un duhovnic dacă s-ar fi nevoit într-o mânăstire. Căci în caz contrar, ne-ar paşte în primul rând primejdia asupra căreia ne previne Sfântul Apostol Petru când ne zice: „Mai înainte de toate trebuie să ştiţi că nici o proorocire a Scripturii nu se tâlcuieşte după cum îl taie capul pe fiecare, pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu au grăit, purtaţi fiind de Duhul Sfânt"[192] şi, în al doilea rând, ne-ar urmări primejdia asupra căreia ne previne Sfântul Antonie cel Mare, care spune că „răul cel mai mare este a te împotrivi voii lui Dumnezeu şi a-ţi satisface poftele tale"[193]. Prima primejdie ne duce la erezie, iar a doua, la răzvrătire.

Când călătorim prin noaptea vieţii pământeşti, pe noi nu ne luminează soarele, şi totuşi primim, prin reflexie, lumina lui din lună. Pe muntele Sinai, dintre toţi cei 600.000 de israeliteni, numai Moise a primit lumina lui Dumnezeu, dar el, mai târziu, a răsfrânt-o asupra întregului popor. Şi atunci, iată că cei ce, din cauza stării lor pătimaşe şi păcătoase, nu pot fi conduşi numai de Dumnezeu, în chip nemijlocit, au nevoie de un povăţuitor, de

[192] II Petru 1, 20-21.
[193] *Vechile rânduieli monahale*, de ep. Teofan, Tip. Dobruşa, p.167.

un păstor. Nimeni nu poate tăgădui că David a fost unul dintre cei mai inspirați poeți și profeți; și cu toate acestea, el nu și-a văzut crima și desfrâul decât atunci când i le-a arătat pe față proorocul Natan. Așadar, trebuie să fii ca Moise ca să poți primi poruncile lui Dumnezeu în chip nemijlocit și, iarăși, poți să fii ca David și totuși să nu-ți vezi propriile păcate și greșeli. Și atunci, iată necesitatea unui duhovnic.

Bătrânii din *Pateric*, care vedeau în mod străveziu toate cursele diavolului și care aveau o mare experiență în ce privește tăierea voii prin duhovnic, ne-au dat cele mai clare îndrumări în acest sens. Astfel, au zis bătrânii: „De vei vedea pre cel tânăr de voia sa suindu-se la ceruri, apucă-l de picior și trage-l jos, căci nu îi este lui de folos"[194]. „De va face cineva lucrul lui Dumnezeu urmând voii sale, nu este pentru Dumnezeu lucrul lui, ci de este cu neștiință; știu că va veni la calea lui Dumnezeu, nici umblând la cei mai bătrâni să asculte, ci ca cum ar ști însuși se socotește pe sine, cu anevoie va veni la calea lui Dumnezeu"[195]. „Zis-a iarăși (avva Antonie): De nu aș fi stricat tot, n-aș fi putut să mă zidesc, adică, de n-aș fi lăsat tot ce mi se pare bun din voința mea, n-aș fi putut să dobândesc faptele bune"[196].

„Au venit odată patru schiteni la marele Pamvo, purtând piei. Și au vestit fiștecare fapta cea bună a celuilalt, nefiind acela de față. Unul postea mult, cel de al doilea era neagonisitor și cel de al treilea a câștigat multă dragoste; se spunea încă și pentru cel de al patrulea că douăzeci și doi de ani avea de când era sub ascultarea unui bătrân. Le-a răspuns lor avva Pamvo: «Vă zic vouă că fapta cea bună a acestuia din urmă este mai mare, căci fiștecare din voi fapta bună pe care a câștigat-o cu voia sa a agonisit-o; iar acesta, tăindu-și voia sa, voia altuia o face. Căci acest fel de bărbați sunt mărturisitori, dacă până în sfârșit se vor păzi»"[197].

---

[194] *Patericul*, op.cit., p.447.
[195] *Ibidem*, op.cit., p.450.
[196] *Ibidem*, op.cit., p.39.
[197] *Ibidem*, op.cit., p.194.

„Un sihastru oarecare şedea lângă Nicopole, făcând multe fapte bune. Deci, s-a întâmplat de au venit oarecari din chinovie şi l-au nevoit mai înainte de vreme să mănânce. Apoi au zis fraţii: «Nu te-ai scârbit astăzi, avvo?» Iar el le-a răspuns zicând: «Scârba mea este de voi face voia mea»"[198].

„Zis-a avva Ruf că cel ce şade întru ascultare de părinte duhovnicesc mai multă plată are decât cel ce petrece singur în pustie. Şi spunea acesta că a povestit unul din părinţi, zicând: «Am văzut patru cete în cer; în cea dintâi ceată era omul carele este bolnav şi mulţumeşte lui Dumnezeu; în a doua ceată era cel ce umblă după iubirea de străini şi întru aceasta stă şi slujeşte; în a treia ceată era cel ce umblă după pustie şi nu vede om; şi în a patra ceată era cel ce şade în ascultare de părinte şi i se supune lui pentru Domnul. Şi purta cel pentru ascultare lanţ de aur şi pavăză şi mai multă slavă avea decât ceilalţi. Iar eu am zis celui ce mă povăţuia: Cum acest mai mic are slavă mai multă decât ceilalţi? Iar el răspunzând, mi-a zis: Fiindcă cel ce umblă după iubirea de străini, cu voia sa face, şi cel ce este în pustie, cu voia sa s-a dus, iar acesta ce are ascultare, toate voile sale lăsându-şi, atârnă de Dumnezeu şi de părintele său»"[199].

Numai în lumina acestor mari adevăruri se poate vedea limpede ce colosală deosebire este între izolarea din lume, cu toate nevoinţele Caterinei făcute din voia sa şi între izolarea pustnicească, cu martiriul lui Acachie şi Dositei, care şi-au tăiat până la moarte voia lor şi părerea lor.

Care sunt însă primejdiile ce îi urmăresc la tot pasul pe cei ce îşi fac voia lor, ţin morţiş la părerea lor şi nu vor să primească sfatul nimănui?

Drept răspuns, vom da două exemple din *Pateric*.

„Era un oarecare sihastru mare şi trăia în pustie cu multă înfrânare, postire şi priveghere şi alte osteneli pentru mântuirea sa, atât încât se socotea pe sine că a ajuns la măsura părinţilor celor de demult. Pe acesta a început vrăjmaşul diavol a-l amăgi şi a-l înşela cu năluciri diavoleşti. I se arăta lui adesea în chip de înger, ca cum ar fi de la Dumnezeu trimis pentru pustnicească

[198] *Ibidem*, op.cit., p.384.
[199] *Ibidem*, op.cit., p.208.

lui viață cea iscusită, ca să-l povățuiască și să-l învețe cele ce i se cade lui. Și așa, multă vreme arătându-se lui în chipul îngerului luminat, multe îi arăta și îi spunea lucruri neștiute. Iar el, nesocotind vicleşugul vrăjmașului, s-a încredințat bine cum că este îngerul și îi slujește lui pentru viața lui plăcută lui Dumnezeu. Tatăl acestui sihastru era încă viu și trăia la țară, într-un sat. Și după multă vreme, auzind el de feciorul lui, sihastrul, unde trăiește și în ce loc în pustie, a dorit să meargă la acea pustie ca să-l mai vază pre el cu ochii săi mai înainte de moartea sa, fiindcă numai pe acel fecior îl avea și de mulți ani nu-l văzuse. Și așa, luându-și traista și o secure în mână, a plecat și a ajuns în acea pustie. Și apropiindu-se de acel loc unde era chilia sihastrului, acel înger al satanei care pururea se arăta acelui sihastru i-a grăit lui zicând: «Păzește-te și ia aminte de tine, că diavolul s-a închipuit în chipul tatălui tău și iată că vine la tine cu o traistă și cu o secure în mână și vrea să te omoare. Deci, ia-ți și tu degrabă securea în mână și ieși înaintea lui și, apropiindu-te de dânsul, apucă tu înainte și-l lovește tu cu securea ta și-l omoară pre el». Iar el, încredințându-se acelui înger și ascultându-l pre el, a ieșit și, văzând pre tatăl său venind cu securea în mână, precum i-a spus, așa s-a apropiat de el; și lovindu-l cu muchia securii în cap, l-a omorât și îndată l-a apucat pre el necuratul duh și l-a muncit până l-a omorât și pre el"[200].

Alt exemplu: „Era un sihastru oarecare mare, ce trăia în pustie și care se închisese pre sine într-o peșteră și care, cu multa lui înfrânare și cu postul, cu privegherea întru rugăciuni, cu alte nevoințe, osteneli și fapte bune, întrecea și covârșea pe alții. Iar nepăzindu-se și nesocotind înșelăciunea vicleanului diavol, fu batjocorit de vrăjmașul și căzu în cumplită cădere. Că amăgindu-l pre el vrăjmașul, îi arăta lui în vis feluri și feluri de vedenii și arătări și cele ce vedea el în vis se izbândeau aievea, până s-a încrezut bine visurilor. Și după ce s-a încrezut el visurilor, într-o noapte i-a arătat lui diavolul în vis neamul și soborul creștinesc cu apostolii și cu mucenicii, fiind la un loc întunecat, ponegrit și pedepsit și de tot binele lipsit și plin de toată ruşinea și necurăția și erau toți mâhniți și scârbiți. Iar în dreptul lor era neamul

[200] *Ibidem*, op.cit., p.315-316.

jidovesc, cu Moise şi cu toţi proorocii, într-un loc luminat, liniştit, plin de lumină şi de toată mângâierea şi bucuria şi veselia. Şi îl sfătuia pre el înşelătorul, zicând: «Iată, acum vezi şi neamul vostru creştinesc, la ce loc şi în ce chip se află, şi neamul jidovesc. Deci, de vei vrea să fii însoţit şi împărtăşit fericirii şi bucuriei neamului jidovesc, te sfătuiesc să mergi şi să primeşti tăierea împrejur şi legea şi credinţa jidovească». Iar el, după cum am zis, fiind încredinţat foarte visurilor, aşa a făcut, după cum l-a sfătuit vrăjmaşul în vis. Şi ieşind din peştera lui şi lăsând pustia şi viaţa pustnicească, a ieşit în lume, şi erau şaizeci de ani de când nu ieşise din pustie la lume; şi mergând la şcoala şi soborul jidovilor, le-a spus lor cum a văzut în vis neamul creştinesc la loc întunecat şi pedepsit, iar neamul jidovesc la loc luminat, plin de bucurie şi de veselie. Iar jidovii, auzind aceasta, foarte s-au bucurat toţi şi l-au îndemnat să primească legea lor. Iar el, cu mare bucurie, a primit tăierea împrejur pe trupul său şi toată legea lor şi aşa a pierit. Aceasta i s-a întâmplat lui pentru că n-a câştigat dreapta socoteală şi s-a deprins din tinereţile sale numai voii şi sfaturilor gândurilor sale a se supune, iar sfatul cel bun şi folositor al părinţilor şi al fraţilor, niciodată nu l-a cercat."[201]

Aceştia sunt „înşelaţii", care pot fi indivizi izolaţi, cum sunt sihaştrii de mai sus, sau chiar popoare întregi, cum sunt popoarele păgâne, care sub chipul zeilor se închină diavolului, şi cum e poporul iudeu, care nu-L mai are pe Dumnezeul lui Avraam, Isaac, Iacov şi Moise. Căci atunci când iudeii i-au spus lui Iisus: „Un tată avem: pe Dumnezeu", Mântuitorul le-a răspuns: „Voi aveţi pe diavolul de tată". Iar când aceiaşi iudei i-au spus: „Avraam este tatăl nostru", Iisus le-a răspuns: „Dacă aţi fi fiii lui Avraam, aţi face faptele lui Avraam. Dar voi acum căutaţi să Mă ucideţi pe Mine, care v-am vorbit adevărul aşa cum l-am auzit de la Dumnezeu. Avraam n-a făcut aceasta."[202]

„Ba chiar soseşte ceasul - zice Iisus ucenicilor Săi - când oricine, omorându-vă, să creadă că aduce slujbă lui Dumnezeu[203],

[201] *Ibidem*, op.cit., p.317-318.
[202] Ioan 8, 37-44.
[203] Ioan 16, 2.

aşa cum sihastrul, omorându-l pe propriul său tată, credea că împlineşte voia lui Dumnezeu vestită prin înger. Iar cea mai bună dovadă că păgânii şi iudeii nu-L au pe Dumnezeu sunt cuvintele Mântuitorului: „Cel ce Mă urăşte pre Mine, urăşte şi pre Tatăl Meu"[204]. „Cine nu cinsteşte pe Fiul, nu cinsteşte pre Tatăl, care L-a trimis"[205]. „Eu sunt uşa"[206], ceea ce înseamnă că de nu intră cineva, individ sau popor, prin această uşă, oricât ar crede că ajunge la Dumnezeu, el ajunge la domnul întunericului, ca toţi „înşelaţii".

Oamenii normali şi sănătoşi, bizuindu-se pe propriile lor puteri şi pe raţiunea lor, îşi construiesc Atena înşelătoarea, sistemele filosofice şi teoriile ştiinţifice, zicând că ajung la adevăr prin anumite legi care dovedesc cu toată evidenţa că suma unghiurilor într-un triunghi este egală cu două unghiuri drepte; dar nici oamenii disprețuiți, ce locuiesc sub duşumelele celor normali, oamenii subterani, care din pivniţa lor primesc „deodată", „subit", câte o capricioasă lumină din Ierusalim, încă nu sunt siguri de adevăr. Iar Dostoievski avea perfectă dreptate când cerea „o garanţie" pentru „capriciul" său[207]. Şi, într-adevăr, descoperirile celor doi sihaştri înşelaţi veneau de sus, dar ei nu voiau să ştie că şi duhurile răutăţii sunt răspândite în văzduhurile de sub cer[208]. Şi atunci, iată că şi acestor oameni din peşteră, subterani, le trebuia o garanţie. Dacă l-am întreba pe Sfântul Antonie care este această garanţie, el ne-ar spune: „Am văzut toate cursele vrăjmaşului întinse pe pământ şi suspinând, am zis: Oare cine poate să le treacă pe acestea? Şi am auzit glas, zicându-mi: „SMERENIA"[209]. Smerenia nu se bizuie pe propriile sale puteri şi pe raţiune, ci pe darul lui Dumnezeu, aşa cum s-au bizuit femeile sterpe dar sfinte; smerenia îşi taie voile şi părerile, cere sfatul altuia, îşi caută şi-şi alege un duhovnic iscusit şi astfel scapă de toate cursele preavicleanului vrăjmaş.

---

[204] Ioan 15, 23.
[205] Ioan 5, 23.
[206] Ioan 10, 7.
[207] *Na vesah Iova*, op.cit., p.76.
[208] Efeseni 6, 12.
[209] *Patericul*, op.cit., p.9.

SUPUNEREA

„Smereşte-te, om orgolios – strigă genialul scriitor creştin F.M. Dostoievski -, şi sfărâmă-ţi mai întâi de toate mândria ta! Nu căuta adevărul în afară de tine, căci el este în tine; află-l în tine însuţi; smereşte-te şi vei vedea adevărul... Dacă vei triumfa aspra propriei tale persoane, vei deveni mai liber ca oricând, aşa cum nici nu-ţi poţi închipui. Atunci vei începe marea lucrare de eliberare şi vei vedea fericirea."[210]

Acest strigăt şi acest îndemn, izbucnit din inima unui om care şi-a sfărâmat mândria ca pe un vas de lut şi s-a smerit sub loviturile pe care le-a primit din toate părţile, este completat de un alt scriitor prin următoarele cuvinte: „Cum poţi trezi pe cei ţinuţi sub legăturile nepăsării printr-o fericire din afară, dacă nu prin necazuri şi prin nenorociri?", spuneau nevoitorii creştini... Aceste necazuri şi nenorociri îi vor conduce pe oameni la o trezire, îi vor sili să se adâncească în ei înşişi, vor provoca în om lupta cu el însuşi, o luptă lăuntrică. Pentru izbânda acestei lupte este absolut necesară cunoaşterea bolilor duhului, cunoaşterea forţelor obscure care contribuie la dezvoltarea lor, în sfârşit, cunoaşterea acelei lumini de unde îi vine omului mântuirea"[211].

În aceste cuvinte se cuprinde sinteza tuturor afirmaţiilor de până aici. Omul trebuie să-şi sfărâme mândria. Ca să vadă Adevărul Întrupat, el trebuie să se smerească, trebuie să treacă prin cuptorul smereniei, prin necazuri şi nenorociri. Iar la capătul

---

[210] *La confession de Stavroguin*, trad. de E. Halperine Kaminsky, completée par une partie inédite du *Journal d'un écrivain*, Paris, p.188.

[211] *Misticeskaia Triloghia*, M.V. Lodîjenschi, St. Petersburg, izd.3, 1915, motto.

acestui drum spinos îl aşteaptă eliberarea, mântuirea, fericirea, pacea lui Iisus.

Marii cuvioşi, luminaţi de Duhul Sfânt, ştiau prea bine acest lucru. Ei mereu ne îndeamnă să urmăm această cale a crucii lăuntrice.

Iată ce ne spun aceşti sfinţi părinţi.

A zis un părinte oarecare: „Ceara, de nu se va înfierbânta în foc, ca să se moaie, nu va putea tipări pecetea ce vei pune peste dânsa. Aşa şi omul: de nu va fi muiat de fierbinţeala focului scârbelor, a bolilor, a ostenelilor, a suferinţelor şi a ispitelor, nu se poate întipări într-însul pecetea Sfântului Duh"[212]. „Stejarul, de nu va fi clătinat de vânturi, nici nu va creşte, nici rădăcină nu va slobozi. Aşa şi călugărul, de nu va pătimi, nici va răbda, nu poate să fie ostaş al lui Hristos"[213]. Şi „luând Zaharia cuculicul său (culionul) din cap, l-a pus sub picioare şi, călcând pre el, a zis: «De nu se va zdrobi omul aşa, nu poate să fie monah»"[214]. Iar alt frate „la atâta smerenie a venit, încât se ruga totdeauna: «Doamne, trimite-mi un trăsnet, că fiind sănătos, nu te ascult»"[215].

Aşadar, numai după ce ne vom zdrobi mândria noastră, numai după ce vom omorî pre omul vechi şi numai după ce ne vom curăţi de patimi vom putea deveni vase curate, gata pentru primirea Duhului Sfânt. Numai atunci inima noastră Îl va putea naşte pe Hristos, aşa cum sfintele femei - bătrâne, sterpe, desexualizate şi frigide - au dat naştere aleşilor lui Dumnezeu.

Se mai spune la *Pateric* că „un frate a zis lui avva Cronie: «Spune-mi un cuvânt». Şi i-a zis lui cum că, venind Eliseu la Samarineanca, a găsit-o pe dânsa neavând supărare cu nimenea. Deci, a zămislit şi a născut prin venirea lui Eliseu. I-a zis lui fratele: «Ce este cuvântul acesta?» Şi i-a răspuns bătrânul: «Sufletul, de se va trezi şi se va strânge despre răspândire şi grijă şi îşi

[212] *Patericul*, op.cit., p.355.
[213] *Ibidem*, op.cit., p.353.
[214] *Ibidem*, op.cit., p.79.
[215] *Ibidem*, op.cit., p.351.

va lăsa voile sale, atuncea Duhul lui Dumnezeu vine la dânsul şi poate de aceea să nască, fiindcă este sterp"[216].

Şi fiindcă fără supunere, ascultare şi smerenie nu ne putem face o inimă stearpă, Dumnezeu a ridicat în Vechiul Testament o pildă de neascultare care să ne fie spre învăţătură pentru toate neamurile şi toate veacurile.

Dumnezeu îl trimite pe Samuil proorocul la regele Saul şi-i spune: „Du-te şi loveşte pe Amalec şi nimiceşte toate câte are şi nu-l cruţa deloc şi ucide tot: şi bărbat, şi femeie, şi copil şi fătul care suge, bou, oaie şi cămilă şi asină". Însă după război „Saul şi poporul au cruţat pe Agag şi tot ce a fost mai bun din turme şi din cirezi şi vitele cele îngrăşate şi mieii şi tot ce era de preţ şi n-au voit să le stârpească. Iar tot ceea ce era netrebnic şi de lepădat au dat pieirii. Atunci a fost cuvântul Domnului către Samuil şi i-a zis: «Îmi pare rău că am pus pe Saul rege, fiindcă el nu mai umblă după Mine şi poruncile Mele nu le-a îndeplinit», şi s-a mâhnit Samuil şi s-a tânguit Domnului toată noaptea. Deci, Samuil s-a dus la Saul şi Saul a grăit lui Samuil: «Binecuvântat fii tu de Domnul! Îndeplinit-am porunca Domnului!» Ci Samuil a răspuns: «Dar ce este acest behăit de oi care ajunge la urechile mele şi acest muget de vite pe care-l aud eu?» Zis-a Saul: «Le-a adus poporul de la amaleciţi, fiindcă poporul a cruţat ce a fost mai bun din turme şi din cirezi ca să aducă jertfă Domnului Dumnezeului tău; iar ceea ce a rămas, am nimicit». Şi totuşi, Samuil i-a zis: «De ce n-ai ascultat de glasul Domnului, ci ai tăbărât pe pradă şi ai săvârşit ceea ce este urâcios înaintea Domnului? Ţine Domnul la arderile de tot şi la jertfe cât ţine la ascultarea cuvântului Său? Iată, ascultarea este mai bună decât jertfa şi supunerea mai bună decât grăsimea berbecilor! Căci răzvrătirea este la fel cu păcatul vrăjitoriei şi neascultarea, la fel cu închinarea la idoli, şi pentru că tu ai pus prea puţin preţ pe cuvântul Domnului, atunci şi El te-a coborât pe tine din vrednicia ta de rege peste Israil»"[217].

Dar nenorocirea lui Saul nu s-a oprit aici. După detronarea lui, Saul a pierdut darul Duhului Sfânt şi Dumnezeu nu i-a mai

[216] *Ibidem*, op.cit., p.123.
[217] I Samuil 15, 3-23.

vorbit ca mai înainte, nici prin vis şi nici prin vedenie. Mai mult: Saul s-a dus la o vrăjitoare şi, după cum cel ce se prăbuşeşte de pe stâncă se rostogoleşte mereu până îşi sparge capul, în cele din urmă, fostul rege, după ce a fost chinuit multă vreme de un duh rău, se aruncă în sabie şi moare ca orice sinucigaş.

Această cutremurătoare întâmplare ne dă mult de gândit. Dumnezeu l-a încercat pe Saul aşa cum Sfântul Antonie şi-a încercat ucenicul când i-a poruncit să răsădească varza cu rădăcina în sus. Şi iată că din acest mic punct au pornit două căi diametral opuse: prin ascultare şi supunere, ucenicul Sfântului Antonie a ajuns la sfinţenie şi la o totală eliberare, iar prin neascultare şi prin răzvrătire, Saul a ajuns la lanţuri, nu la eliberarea de el însuşi. Iată de ce ascultarea „poate să se transforme într-o sabie cu două tăişuri", aşa cum prea bine spune Dostoievski.

În *Urmarea lui Hristos* se spune că „orice păcat, ca şi cel de la început, nu-i decât o neascultare, o răzvrătire", iar omul e zămislit în răzvrătire, fiindcă e zămislit în păcat - de aici acea adâncă şi frumoasă grăire a psalmistului: „Că iată, întru fărădelegi m-am zămislit şi întru păcate m-a născut maica mea". Astfel, noi punem voia noastră împotriva vrerii Celui Atotputernic, prin această groaznică trufie care a creat iadul unde, în întuneric, în osândă, în turbare şi în deznădejde, în ticăloşia robiei celei mai spurcate şi mai scârboase, îngerul căzut şi tovarăşii lui vor repeta în veşnicie: „Nu voi asculta deloc! Nu pot să mai fiu slugă!"[218]

Ca să nu ajungem la această groaznică stare, Dumnezeu a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să-l întoarcă pe om pe linia ascultării şi supunerii.

Sfinţii Apostoli vedeau minunile săvârşite de Mântuitorul, se minunau de învăţătura Lui divină, dar cu toate acestea, pentru ca ei să nu se îndoiască, în vremea Schimbării la Faţă, vocea Tatălui Ceresc le-a spus de cine trebuie să asculte: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru care am binevoit; pe Acesta să-L ascultaţi"[219].

---

[218] *Asemănarea cu Domnul*, op.cit., p.158.
[219] Matei 17, 5.

Coborând mai departe cu ascultarea, de sus în jos, Mântuitorul le spune ucenicilor: „Cine ascultă de voi, de Mine ascultă, şi cine vă nesocoteşte pe voi, pe Mine Mă nesocoteşte; iar cel ce Mă nesocoteşte pe Mine, nesocoteşte pe Cel ce M-a trimis pe Mine"[220]. „Drept aceea – zice Apostolul -, cel ce defăimează cuvântul Meu nu defăimează un om, ci pe Dumnezeu carele a dat pe Duhul Său cel Sfânt"[221].

De la Apostoli, ascultarea coboară o treaptă mai jos: „Ascultaţi pe învăţătorii voştri şi vă supuneţi lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea seamă"[222]. „Preoţii de-şi ţin bine dregătoria, să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt şi în învăţătură"[223].

Dar ascultarea nu se opreşte nici aici: „Supuneţi-vă, pentru Domnul, oricărei întocmiri omeneşti, fie împăratului, fiindcă este înalt stăpânitor, fie dregătorilor, ca unora ce sunt trimişi de El spre pedepsirea făcătorilor de rele şi spre lauda făcătorilor de bine"[224].

Iar la urmă de tot, supunerea şi ascultarea coboară până la stăpânii slugilor: „Slugilor - zice Sfântul Apostol Petru -, plecaţi-vă stăpânilor voştri, cu toată frica, nu numai celor buni şi blânzi, ci şi celor greu de mulţumit"[225].

Dar care este firul roşu ce trece prin toată această scară a ascultării, prin această ierarhie, ce începe de la Tatăl Ceresc şi sfârşeşte cu slugile stăpânilor pământeşti?

Mântuitorul zice: „M-am pogorât din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis pe Mine. Iar voia Celui ce M-a trimis pe Mine, aceasta este ca din toţi pe care Mi i-a dat, să nu pierd pe nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi"[226]. Aceasta este însăşi hrana Domnului Iisus: „Mâncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe Mine şi să săvârşesc lucrul Lui"[227]. Iar „voinţa lui Dumnezeu aceasta este: sfinţirea

[220] Luca 10, 16.
[221] I Tesaloniceni 4, 8.
[222] Evrei 13, 17.
[223] I Timotei 5, 17.
[224] I Petru 2, 13-14
[225] I Petru 2, 18.
[226] Ioan 6, 38-39.
[227] Ioan 4, 34.

voastră, ca să vă feriți de desfrânare, ca să știe fiecare din voi să stăpânească vasul său în sfințenie și în cinste, nu în patima poftelor, cum fac păgânii care nu cunosc pe Dumnezeu"[228]. „Așa este voia lui Dumnezeu, ca voi, prin faptele voastre bune, să închideți gura celor fără cunoștință și fără minte"[229]. Iar ca urmare, scrie Sfântul Apostol Pavel către Tit, „adu-le aminte, să se supună stăpânirilor și dregătorilor, să asculte, să fie gata spre orice lucru bun"[230].

Cu alte cuvinte, noi trebuie să ne tăiem vlăstarele netrebnice și vătămătoare ale voilor noastre dezordonate și păgubitoare și să altoim pe ramurile omului nostru lăuntric voia lui Dumnezeu, prin care circulă seva Duhului Sfânt și care aduce roadele Duhului: „dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blândețea, înfrânarea"[231]. Prin aceasta ne vom stăpâni vasul în sfințenie și se va curma „patima poftelor". Iar de va fi vorba să închidem gura celor fără cunoștință și fără minte, s-o facem numai prin aceste fapte bune. Și dacă, după cuvântul Scripturii „răzvrătirea este la fel ca păcatul vrăjitoriei și neascultarea", la fel cu închinarea la idoli, atunci desigur că o astfel de supunere constituie legătura directă cu Duhul Sfânt, nu cu duhul diavolului, și o astfel de ascultare constituie închinarea în duh și în adevăr la Tatăl Ceresc, iar nu la tatăl minciunii ce sălășluiește în idoli. Și așa cum o apă, datorită celor două maluri între care curge, nu se pierde, nu se risipește, ci ajunge la marea cea mare, tot astfel sufletul omenesc, datorită unei asemenea supuneri și ascultări față de Dumnezeu și de sfinții Lui, ajunge nerisipit, la limanul mântuirii, la viața veșnică de dincolo.

Pe acest făgaș al supunerii și al ascultării Îl vedem în fruntea tuturor pe Însuși Domnul Iisus. Căci – ne spun vechile cazanii – „a arătat Domnul săvârșirea ascultării, supunându-Se nu numai la voia lui Dumnezeu, ci și la sfatul oamenilor, pentru că și la Muma Lui și la Iosif, a arătat toată supunerea și ascultarea. „Și S-a pogorât - zice grăitorul de Dumnezeu Luca - împreună

[228] I Tesaloniceni 4, 3-5.
[229] I Petru 2, 15.
[230] Tit 3, 1.
[231] Galateni 5, 22-23.

cu ei în Nazaret şi era supunându-Se lor. „Vai nouă! Dumnezeu Cel prea desăvârşit şi Atotputernic şi Atotstăpânitor S-a supus şi la zidirea Sa, iar noi, cei pătimaşi şi proşti şi neputincioşi, nici la sfaturile fraţilor celor mai înţelepţi, nici la poruncile boierilor şi ale celor mari nu ne supunem."

„Înălţaţi acum mintea voastră la cer şi vedeţi care era starea cea de acolo la începutul zidirii lumii. Acolo se aflau toate cele cereşti, care le-a făcut Dumnezeu dintru început, duhuri gânditoare, fiinţe nematerialnice, lumini ale strălucirii celei dintâi. Acolo lumina liniştea, acolo împărăţea pacea, acolo strălucea slava, bucuria, fericirea cea dumnezeiască, pentru că acele sfinte duhuri aveau toată mintea lor afierosită lui Dumnezeu şi nimic altceva nu cugetau, fără numai slujirea cea cu supunere şi cu ascultare către Ziditorul lor. Dar iată şi acolo (o, ticăloşie) tulburare şi amestecare. Şi de unde aceasta? Din nesupunerea lui Lucifer. El, lepădând jugul ascultării cel preadulce, a voit să se ridice deasupra tuturor cetelor îngereşti şi să se facă asemenea cu Dumnezeu. „Sui-mă-voi - a zis - deasupra norilor, fi-voi asemeni Celui Preaînalt". Şi el, satana făcându-se, a căzut din cer şi a treia parte din stele, adică din îngeri, amăgindu-se de el, a căzut împreună cu el din cer şi s-a prăpăstuit.

„Intraţi acum cu mintea voastră în rai: acolo - frumuseţe şi podoabe cu totul veselitoare, acolo - linişte adâncă de toate patimile şi lucrare duhovnicească de toate înţelegerile cele dumnezeieşti, acolo - petrecerea împreună cu îngerii, voroava cu Dumnezeu, viaţa cea fericită şi darul cel dumnezeiesc şi odihna cea adevărată. Acestea toate le-a dat Dumnezeu celor doi strămoşi ai noştri, dar le-a dat şi poruncă să cerce ascultarea voinţei lor celei de sine stăpânitoare. Şi întrucât el se supunea poruncii, dobândea toate bunătăţile sale din rai, iar când a întins mâinile la lemnul neascultării şi a mâncat din rodul lui, atunci, o, câtă mulţime de nevoi i-au împresurat pe ei! Atuncea îndată a venit moartea sufletului, adică despărţirea de darul lui Dumnezeu. Atuncea îndată a urmat izgonirea de la locul fericit, întru această vale a plângerii întru care şi noi, strănepoţii lor, locuim. Izgonire, zic: întru acest pământ, carele răsare spini şi ciulini, adică tot felul de necaz şi de strâmtorare şi de nevoi. Întru acesta

mâncăm pâinea întru sudoarea feții, întru acesta, ca nişte fiare sălbatice, s-au sculat asupra noastră patimile sufletului, patimile trupului, patimile lumii, patimile diavolului care ne fac pre ticăloasa noastră viață plină de amărăciune şi de dureri. În scârbe ne naştem şi în scârbe, mai pe urmă, murim; numai o faptă bună, - ascultarea, a adus la om toată buna norocire şi toate bunătățile, şi numai un păcat, adică neascultarea, a grămădit la om toată ticăloşia şi toate răutățile.

Vedem aceasta cu ochii şi o simțim cu toate simțurile. Intră într-o casă cu oameni mulți. Dacă stăpânul casei se supune la poruncile lui Dumnezeu, iar rudeniile şi slugile la stăpânul casei, vezi în casa aceea dragoste şi unire între bărbat şi între muiere, creştere şi învățătură copiilor lăudată şi bună, osârdie la slugi şi silință, rânduială şi bună cuviință la toată iconomia. Iar dacă stăpânul casei calcă poruncile lui Dumnezeu şi cei ce locuiesc împreună nu arată la el nici o ascultare, acolo vezi şi soții neuniți şi învrăjbiți, şi copiii neînvățați şi fără de rânduială, şi slugile pline de răutăți şi de lenevire şi toată iconomia casei părăsită şi stricată. Intră în biserică: de se va face proiestosul pildă a ascultării celei către Dumnezeu, iar ceilalți ai bisericii se vor aduce la supunerea cea cuviincioasă, vezi în biserica aceea păzirea legilor şi a canoanelor celor dumnezeieşti, buna orânduială la toate slujbele bisericeşti, silință pentru mântuirea oamenilor, lumina a tot lucrul cel bun şi a toată fapta cea bună. Iar dacă proiestosul aleargă pe drumul neascultării legilor lui Dumnezeu şi cei bisericeşti se întorc de către supunerea lui, atunci acolo stăpâneşte defăimarea şi a legii lui Dumnezeu şi a canoanelor bisericii şi neorânduiala la toate slujbele bisericeşti şi lenevirea de mântuirea sufletelor şi întunericul a toată fapta cea rea şi a tot păcatul. Intră într-o cetate: de se va supune lui Dumnezeu împăratul şi împăratului supuşii, în cetatea aceea încetează toată silnicia, se politiceşte dreptatea, străluceşte dragostea între cetățeni, se lucrează toate legile, neguțătoria, oastea, înotarea corăbiilor, meşteşugurile, toate bunătățile şi toată îndestularea creşte acolo. Iar dacă împăratul nu ascultă de Dumnezeu şi supuşii pre împăratul, cine poate spune silniciile, nedreptățile, pricinile, sminteliile şi nelegiuirea cetății aceea? Acolo neguțătoriile necredin-

cioase, ostaşii asemenea cu tâlharii, corăbierii tovarăşi cu corsarii, acolo meşteşugurile se vestejesc şi învăţăturile fug, acolo se înmulţesc toate păcatele şi nevoile.

Ascultare, dar tu eşti fapta bună cea mare şi minunată. Când tu ai lipsit, s-a clătit cerul, când tu ai fugit, s-a închis raiul, când tu te-ai ascuns, s-a afundat omul întru adâncul ticăloşiilor, când tu împărăţeşti, atunci sporesc împărăţiile şi cetăţile şi casele şi adunările oamenilor, atuncea se lucrează fapta cea bună şi sfinţenia bisericilor, atuncea, păzind oamenii legile lui Dumnezeu se fac prieteni şi fii ai Lui şi se înalţă la slava aceea dintru care au căzut. Neascultarea lui Adam a făcut pe toţi oamenii păcătoşi, ascultarea lui Hristos a făcut pe toţi cei ce Îl ascultă şi cred întru El, drepţi şi sfinţi. Că precum pentru neascultarea unui om, zice, s-au făcut mulţi păcătoşi, aşa şi pentru ascultarea unui om vor fi mulţi drepţi.

De unde, dar, oamenii defaimă aşa lesne o faptă bună, atâta de nevoie şi de folos? De unde eu mă îndemn şi nu mă supun celor mai mari? Eu am păreri că sunt mai înţelept şi am minte mai cu socoteală sau că eu sunt mai bun şi mai îndurător decât cel mare, sau că eu sunt mare şi slăvit, iar acela este mic şi prost. Pentru aceea defaimă poruncile lui ca cum ar fi fără de socoteală şi fără de cuviinţă sau ca cum ar fi vătămătoare şi nemilostive, sau ca cum ar fi proaste şi netrebnice. Iar aceasta ce altceva este, fără numai mândrie goală? Aceasta dar mă scoate din aşezarea mea, adică din rânduiala de ascultător şi mă face judecător celui mai mare de socoteală, ca pe un lipsit de fapta cea bună şi ca pe un prost şi de nimic. Mândria este mama nesupunerii, iar smerenia este izvorul ascultării."[232]

Din acest minunat fragment ies în relief două idei principale:

1) Pentru ca ascultarea şi supunerea să aducă pace, armonie şi fericire între oameni, e absolut necesar ca stăpânul casei, proiestosul bisericii sau împăratul vreunei cetăţi să asculte ei mai întâi de Dumnezeu şi să se supună întru totul voii Celui Atotputernic şi apoi să comande, potrivit poruncilor Domnului din cer.

[232] *Kiriakodromiu*, op.cit., p.820-824.

2) Mândria este mama nesupunerii iar smerenia este izvorul ascultării. Până şi împăraţii care au prigonit pe creştini din mândrie nu voiau să se supună lui Iisus cel Răstignit, iar Sfântul Constantin cel Mare din smerenie a ascultat de poruncile Mântuitorului.

De aceea, mai întâi de toate, trebuie să ne sfărâmăm mândria şi să căutăm smerenia cu care putem birui toate uneltirile diavolului. Un bătrân de demult a zis odată: „Voiesc să fiu biruit şi să am smerenie decât să fiu biruitor şi să am mândrie"[233].

„Trecând odată de la luncă la chilia sa, avva Macarie ducea smicele de finic şi iată că l-a întâmpinat pre el diavolul pe cale cu secera şi, vrând să-l lovească, n-a putut. Şi i-a zis lui: «Multă silă am eu de la tine, Macarie, căci nu pot asupra ta. Căci iată, orice faci, şi eu fac. Tu posteşti; dar eu nicidecum nu mănânc. Priveghezi, dar eu nicidecum nu dorm. Numai una este cu care mă biruieşti»; i-a zis lui Avva Macarie: «Care este?» Iar el a zis: «Smerenia ta, şi pentru aceasta nu pot asupra ta»"[234].

Cu această smerenie îi biruim atât pe vrăjmaşii nevăzuţi cât şi pe cei văzuţi. Căci, iată, „oarecine a povestit că nişte filosofi au voit să ispitească pe nişte monahi. Trecea cineva bine îmbrăcat şi i-au zis lui: «Tu, vino încoace», iar acela, supărându-se, i-a certat. Deci a trecut un alt călugăr, Livian, şi i-au zis lui: «Tu, călugăre, răule bătrâne, vino încoace»; iar acela a venit şi l-au lovit filosofii peste o faţă de obraz, iar el a întors şi pe cealaltă. Şi aceia îndată s-au sculat şi i s-au închinat lui, zicând: «Iată, acesta cu adevărat este călugăr». Şi punându-l între dânşii, îl întrebau: «Ce faceţi mai mult decât noi, în pustie? Postiţi? Şi noi postim! Privegheaţi? Şi noi priveghem! Ce faceţi, dar, mai mult decât noi, şezând în pustie?» Bătrânul le-a răspuns: «Noi nădăjduim spre darul lui Dumnezeu şi ne păzim mintea». Şi i-au zis aceia: «Noi aceasta n-o putem face» - şi, folosindu-se, l-au lăsat"[235].

Ştiind toate acestea, „un frate a întrebat pe un bătrân zicând: «Spune-mi mie, părinte, oare ce ar face cineva vrând să-şi

[233] *Patericul*, op.cit., p.339.
[234] *Ibidem*, op.cit., p.135.
[235] *Ibidem*, op.cit., p.249.

poată câştiga lui smerenia?» Răspuns-a lui bătrânul, zicând: «Smerenia, fiule, este cunună de pietre scumpe a călugărului. Şi cel ce vrea să câştige smerenia, acela pururea să se silească să-şi deprindă firea sa a-şi vedea numai ale sale greutăţi şi păcate şi a le cunoaşte, a se mâhni, a se defăima şi a se îngriji pentru dânsele. Iar pentru păcatele altora să nu ispitească, nici să osândească pe nimenea din fraţi»"[236].

Odată ajuns la această smerenie, la această totală supunere în faţa voii lui Dumnezeu, „omul subteran", omul izolat în pustnicia lui ajunge cu încetul la acea „garanţie" pe care căuta eroul lui Dostoievski. Antenele lui fine încep să sesizeze cursele subtile ale vrăjmaşului. El simte acum că „înşelarea este întâmpinată întotdeauna printr-o oarecare îndoială a inimii; nu se îndoiesc de ea numai cei ce sunt cu totul robiţi de ea. Înşelarea nu uneşte niciodată pe omul fărâmiţat de păcat, nu curmă imboldurile sângelui, nu îndurerează pe nevoitor spre pocăinţă, nu-l micşorează în faţa lui însuşi; dimpotrivă, trezeşte în el nălucirile, pune în mişcare sângele, îi pricinuieşte un fel de plăcere fără gust şi otrăvitoare, îl linguşeşte subţire de tot, îi inspiră părerea de sine, statorniceşte în suflet eul ca pe un idol"[237].

Apostolul zice să „vă umpleţi de Duhul"[238]; dar oare, după ce am intuit şi am respins înşelarea, „în puterea noastră stă să ne umplem de Duhul?" Da, în puterea noastră. Când vom curăţi sufletul de minciună, de cruzime, de desfrâu, de necurăţie şi de iubirea de averi, când ne vom face buni la suflet, plini de milostivire, cu grijă de noi înşine, când nu se va afla în noi nelegiuire, luarea în râs, când noi ne vom face vrednici de El, atunci ce va opri pe Duhul Sfânt să Se apropie şi să vină în zbor către noi? Şi El nu Se va apropia numai aşa, în chip simplu, ci ne va umple inimile"[239].

După Sfântul Simeon Noul Teolog, acest lucru poate fi „garantat" numai dacă există „conştiinţa harului" care e „condiţia religiei, a mântuirii". Cine n-are această conştiinţă a pierdut

[236] *Ibidem*, op.cit., p.335.
[237] *Sbornicul*, vol. I, op.cit., p.157.
[238] Efeseni 5, 18.
[239] *Sbornicul*, vol. I, op.cit., p.123.

harul, a devenit „necredincios", a căzut în „prăpastia pierzării", e mort ca un cadavru. Conştiința harului el o numeşte „botezul Duhului", iar cine s-a învrednicit de acest botez devine o unealtă docilă, supusă la adierile Duhului Sfânt.

DEZROBIREA

Secretul smereniei, care biruie toate puterile vrăjmaşe, se află în cuvintele spuse de călugărul pălmuit de filosofi: „Noi nădăjduim spre darul lui Dumnezeu". Şi într-adevăr, atâta timp cât cineva nădăjduieşte „spre cei mari, spre fiii oamenilor"[240], atâta timp cât cineva se bizuie „în carele de război" şi „în caii lor"[241], forţele obscure îl spulberă ca pe pleavă în cele patru vânturi; dar când cineva nădăjduieşte spre darul lui Dumnezeu, atunci inima lui, golită de tot ce e omenesc prin smerenie, se umple de darul Duhului Sfânt, cu care nici vrăjmaşii cei nevăzuţi şi nici cei văzuţi nu se mai pot lupta. Şi fiindcă în acest caz cu ei nu mai luptă omul, ci Însuşi Dumnezeu Atotputernicul, vrăjmaşii se topesc ca ceara în faţa focului şi sunt arşi ca paiele uscate. Iar când, prin aceeaşi smerenie, omul se supune în întregime şi intră sub sfera de influenţă a Duhului Sfânt, însăşi firea omenească dobândeşte un maximum de libertate şi de putere, aşa cum le dobândeşte pasărea ce scapă din colivie, zburând spre cerul de azur, sau peştele care lunecă de pe mal în nesfârşitele ape ale mării. Când intră în sfera de influenţă a Duhului Sfânt, omul intră în atmosfera lui, în elementul care-i dă viaţă, putere, libertate, aşa cum apa şi văzduhul îi dau libertate şi viaţă peştelui şi păsării. Şi ceea ce este colivia pentru păsările cerului şi uscatul pentru peştii mării, acelaşi lucru - şi chiar mult mai greu - este pentru fiii oamenilor păcatul. Dar iată că vine Eliberatorul şi ne spune: „De rămâneţi în cuvântul Meu, sunteţi cu adevărat

[240] Psalmul 146, 3.
[241] Psalmul 20, 8.

ucenicii Mei; şi veţi cunoaşte adevărul, iar adevărul vă va face liberi". Căci „oricine săvârşeşte păcatul, rob este păcatului"[242].

Dar ca să rămânem ucenicii Mântuitorului, credincioşii Cuvântului Său, ca să cunoaştem adevărul, ca să devenim liberi şi să scăpăm pentru totdeauna din robia păcatului, e neapărată nevoie de conlucrarea noastră. Mântuitorul face apel la libertatea noastră, pe care nu ne-o poate răpi nici o putere din lume şi de care nu se atinge nici Dumnezeu. „De vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile". „De voieşti să fii desăvârşit, du-te, vinde averile"[243]. „Ierusalime! Ierusalime! de câte ori am vrut să adun pe fiii tăi... dar voi n-aţi vrut!"[244]

Un bătrân din *Pateric* a zis în această privinţă: „De voieşti să trăieşti după legea lui Dumnezeu, omule, vei afla ajutător pe puitorul de lege. Iar de voieşti să nu asculţi poruncile lui Dumnezeu, vei afla pe diavolul ajutând la căderea ta. A zis iarăşi: „Dă voinţă şi ia putere"[245]. Cu alte cuvinte, de voinţa noastră atârnă viaţa sau moartea noastră, libertatea sau robia noastră.

Dumnezeu nu vrea să ne aducă cu sila în rai. Căci dacă noi am intra acolo cu răutatea în suflet, am pleca din nou ca Adam, deşi acesta nu era rău ca noi. Ba chiar de-am intra, nu în sânul lui Avraam, ci în însuşi sânul lui Iisus, L-am vinde ca şi Iuda, dacă nu ne curăţim inima de vicleşug. Dar - lucru de la sine înţeles - deplina noastră libertate atrage după sine şi deplina noastră responsabilitate.

„Lumea întreagă – zice Sfântul Apostol Ioan - zace întru cel viclean"[246]. După cum remarcă L. Şestov, astăzi „în locul mulţimii spiritelor, libere şi nevăzute, individuale şi capricioase cu care mitologia populase lumea, ştiinţa a creat o lume nouă de fantome, fantome care sunt întotdeauna egale cu ele însele şi neschimbate, şi în aceasta a descoperit ea biruinţa asupra superstiţiei antice"[247]. „Când raţiunea - acea raţiune care prin fructul

[242] Ioan 8, 31-34.
[243] Matei 19, 17 şi 21.
[244] Matei 23, 37.
[245] *Patericul*, op.cit., p.434.
[246] I Ioan 1, 19.
[247] *Na vesah Iova*, op.cit., p.45.

rupt de Adam a intrat în lume - se apucă să tâlcuiască Biblia, ea îşi substituie întotdeauna propriile ei adevăruri în locul revelaţiei care îi este străină"[248]. „Logica noastră este logica oamenilor care îşi agonisesc pâinea în sudoarea feţei lor; ea a falsificat în însăşi rădăcina ei facultatea noastră de cunoaştere, deprinzându-ne să gândim aşa cum cer interesele aranjamentelor noastre pământeşti"[249]. „Adevărurile „lumii" - care e comună tuturor cu privire la aceea ce este bun, la ce este rău, la ce este real, la ce este fantasmagoric - nu sunt decât o sugestie diavolească, le fel ca şi acea „lume comună tuturor" în care oamenii se închină în faţa acestor adevăruri"[250]. „Adevărul a încetat de a mai fi pentru oameni o fiinţă vie şi s-a transformat într-o fiinţă ideală (într-o funcţie matematică, într-un ideal etc., noţiuni aproape identice)"[251]. „Raţiunea îşi repetă adevărurile: A-A, o parte este mai mică decât un întreg, două mărimi egale fiecare de a treia sunt egale între ele, ceea ce are început trebuie să aibă şi sfârşit ş.a.m.d.; morala pretinde ca fapta bună să fie mulţumită cu ea însăşi, ca eul omenesc – care, în fond, e duşmanul oricăror legi – să fie adus la supunere, ca Însuşi Dumnezeu să Se supună legii"[252]. Şi atunci, desigur că „faptele noastre bune"(adică viaţa conformă cu legile raţiunii şi moralei) nu ne mântuiesc"[253]. Cu toate că „zeii şi geniile şi demonii au murit, lumea s-a populat cu elementele, cu principiile, cu regulile care par tuturor mai mult sau mai puţin unice în ce priveşte dreptul de moştenire al fiinţelor fantastice de altădată"[254].

Dar – se întrebă în cele din urmă Şestov – „cine se va ridica împotriva raţiunii şi împotriva adevărurilor ei nemateriale? Sufletul! Adică acelaşi eu insignifiant. Căci în „EU" şi numai în „EU", cu iraţionalitatea lui, se află chezăşia posibilităţii de eliberare din hipnoza adevărului matematic pe care filosofii,

[248] *Ibidem*, op.cit., p.291.
[249] *Ibidem*, op.cit., p.121.
[250] *Ibidem*, op.cit., p.126.
[251] *Ibidem*, op.cit., p.344.
[252] *Ibidem*, op.cit., p.299.
[253] *Ibidem*, op.cit., p.285.
[254] *Ibidem*, op.cit., p.218.

pentru „imaterialitatea" şi „eternitatea" lui, l-au postat în locul lui Dumnezeu"[255].

Începând, aşadar, cu lumea ideală şi sfârşind cu lumea materială, „lumea întreagă zace întru cel viclean".

Desigur, „oamenii dracului" – zice Giovanni Papini - nu cred în diavol. Cea mai nouă şiretenie a diavolului – s-a scris – e să răspândească zvonul c-ar fi murit. Ia toate întruchipările; atât de frumoase uneori, că n-ai zice să fie el. Grecii, de pildă, monştri de eleganţă şi deşteptăciune, nu află loc pentru satana în mitologie. Deoarece toţi zeii lor, când dai să-i cercetezi mai de aproape, arată coarnele satanei pe sub coarnele de lauri şi de viţă. Satanic e Jupiter cel tiran şi afemeiat, Venera adulteră, Apollo mâncătorul de şorici, Dionisos beţivul. Zeii Greciei sunt atât de şireţi, că dau norodului să bea fierturi aromate şi vrăji de dragoste, ca să nu simtă mirosul cel greu al răului ce spurcă pământul"[256].

Din pomul cunoştinţei binelui şi răului s-a lăsat pe pământ vălul şi perdeaua demonică ce împiedică mintea să vadă adevărul ca pe o „fiinţă vie", ca pe Adevărul Întrupat, acoperind cu coarnele de lauri şi de viţă ale legilor matematice coarnele diavolului care vorbeşte din acest pom; din pomul cunoştinţei binelui şi răului rup mereu fiii lui Adam fructul aducător de moarte, din care Satana prepară fierturi aromate şi vrăji de dragoste „ca omul să nu simtă mirosul cel greu al răului şi al păcatului ce spurcă pământul, şi tot din acest pom porneşte „sugestia" şi „hipnoza" diavolească ce ne deprinde să ne gândim aşa cum cer „interesele aranjamentelor noastre pământeşti".

Dar iată că Însuşi Fiul lui Dumnezeu pogorî din Cer pe pământ ca să risipească ceaţa vrăjilor şi hipnozelor diavoleşti. Lemnul Crucii de pe Golgota înlocuieşte lemnul cunoştinţei. „În muntele acesta proorocea Isaia cu mult timp înainte; El va da la o parte vălul care învăluieşte toate popoarele şi perdeaua care acoperă toate neamurile"[257]. De atunci „lumina luminează în întuneric şi întunericul nu a cuprins-o"[258]. Toiagul Crucii pe care

[255] *Ibidem*, op.cit., p.283.
[256] *Viaţa lui Iisus*, de Giovanni Papini, op.cit., p. 92.
[257] Isaia 25, 7.
[258] Ioan 1, 5.

S-a răstignit Marele Exorcist a scos dracii şi i-a alungat. El ne-a dezrobit, spunându-ne fiecăruia din noi: „Eu am biruit lumea"[259]. Iar ca să scăpăm cu totul din robia diavolului trebuie în primul rând să dăm voinţă, ca să luăm putere. Iar „singura voinţă cu adevărat rodnică este cea care izvorăşte din har, din harul câştigat cu deznădejde şi cu zdrobirea voinţei naturale"[260]. Şi fiindcă din voinţa noastră naturală odrăslesc schismele, anarhiile şi răzvrătirile luciferice, iar din părerile noastre personale apar erorile, sectele, ereziile, trebuie cu orice chip să zdrobim şi voinţa noastră naturală şi părerea noastră personală. Odată zdrobită, voinţa noastră va izvorî din har, din Duhul Adevărului, pe care-L cerem să Se sălăşluiască în noi. Şi dacă, mergând mai departe, vom acumula - prin rugăciune, prin smerenie, prin post, prin dragoste – energia dătătoare de viaţă a Duhului Sfânt, atunci noi ne vom dezrobi şi pe vrăjmaşi îi vom birui". O, dacă ar vrea să M-asculte poporul Meu şi Israil să meargă pe căile Mele!" - zice Domnul. „Într-o clipă aş frânge pe duşmanii lor şi mâna Mea aş întoarce-o împotriva protivnicilor lor"[261]. Şi într-adevăr, cel ce devine vas ales al Sfântului Duh arde toată răutatea vrăjmaşilor ca un dumnezeiesc aparat electric de sudură. Aşa cum prezenţa lui Iisus îi ardea şi îi chinuia pe demonii care zbierau din cei posedaţi, tot astfel îi ardea pe draci darul Duhului Sfânt care sălăşluia în sfinţi, pentru că aceştia deveneau „dumnezei după har", aşa cum fierul înroşit devine numai foc. Şi cum să nu se mistuie toată puterea vrăjmaşului, când diavolul dădea ochii nu cu omul făcut din tină, ci cu Însuşi Dumnezeu care era în inima lui?

Faptele mai presus de fire petrecute în Vechiul Testament „au fost pilde pentru noi"[262]. Ceea ce s-a petrecut cu cei 600.000 de israililteni scoşi din robia Egiptului se rezumă, în microcosmosul mântuirii noastre, la fiecare ins luat în parte. Faraon este diavolul, Egiptul este ţara păcatului şi a robiei, Marea Roşie - botezul, pustia - nevoinţele iar Canaanul - raiul desfătărilor lăuntrice. Pe fiecare dintre fiii Noului Israil - bineînţeles, pe

[259] Ioan 16, 33.
[260] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.209.
[261] Psalmul 81, 14-15.
[262] I Corinteni 10, 6.

fiecare dintre cei ce voiesc mântuirea – Dumnezeu, care e acelaşi, îi scoate cu braţ înalt din robie şi-i duce spre viaţa de dincolo „pe aripi de vultur"[263]. În faţa fiecărui creştin, în faţa fiecărui sfânt, Marea Roşie şi Iordanul se despică în două, stânca de piatră scoate apă, zidurile Ierihonului se prăbuşesc iar cerul picură mană. Căci - zice L. Şestov - „a sosit trezirea, s-au risipit vrăjile aduse o dată cu somnul şi omul a cuvântat liber şi cu putere". „Şi numai o astfel de îndrăzneală, numai o credinţă în tine însuţi şi în înaltul tău destin, o credinţă care vine nu se ştie de unde (*me praestantioris sortisesse*), credinţa care vine în schimbul unei smerenii altoite de înţelepciune, i-a dat lui Plotin curajul şi puterea să înceapă ultima şi măreaţa luptă cu tradiţia milenară a filosofiei"[264].

Dacă însă de la bătrânul Plotin şi până în zilele noastre noi tot mai rămânem încă în robie, iar diavolul tot ne hipnotizează, vina este numai a noastră.

O întâmplare din *Pateric* ne va lămuri.

„Un bătrân oarecare petrecea într-o capişte de idoli şi, venind dracii, îi ziceau: «Du-te din locul nostru». Iar el a zis: «Voi nu aveţi loc». Şi au început ei a împrăştia toate smicelele de finic ale lui. Iar bătrânul sta, adunându-le pre ele. Apoi dracul, apucându-l de mână, l-a tras afară. Şi ajungând bătrânul la uşă, cu cealaltă mână ţinea uşa, strigând: «Iisuse, ajută-mi!» Şi îndată a fugit dracul, lăsându-l pre el. Iar bătrânul a început a plânge. Şi i-a venit lui glas de sus, zicând: «Ce plângi?» Răspuns-a bătrânul: «Fiindcă îndrăznesc ei să apuce pre om şi să facă aşa!» Şi iarăşi glasul i-a zis lui: «Tu te-ai lenevit căci, când M-ai căutat, văzut-ai cum M-ai aflat ţie îndată?!» Şi mulţumind bătrânul, se ţinea de lucrarea cea după Dumnezeu"[265].

Pe fiecare dintre noi dracul ne apucă de mână şi ne trage afară din omul lăuntric, din foişorul de sus al inimii, unde Iisus vrea să cineze cu noi. Dar care este pânza păianjenului nevăzut? Care sunt firile invizibile cu care vrăjmaşul nevăzut ne poartă în voie, ca pe nişte marionete? Care sunt, în sfârşit, lanţurile ce ne

[263] Icşire 19, 4.
[264] *Na vesah Iova*, op.cit., p.366.
[265] *Patericul*, op.cit., p.436-437.

leagă în robia noastră ca pe Samson, pentru ca mai târziu să ne scoată ochii lăuntrici, să ne lase orbi cu desăvârşire şi să ne pună, acelaşi diavol, la corvezile lui şi la batjocura lui?

După toţi Sfinţii Părinţi, sugestia şi hipnoza diabolică vine mai întâi prin gândurile păcătoase pe care nevăzutul vrăjmaş ni le seamănă ca pe neghină în mintea şi în inima noastră, şi dacă noi le primim, gândurile prind rădăcini, dând naştere patimilor care, fiind opt la număr, după cum scrie Sfântul Casian Romanul[266], ne sug viaţa noastră, aşa cum suge caracatiţa sângele prin cele opt tentacule ale ei.

De fapt „patimile cele ce luptă pe om - învaţă Sfinţii Părinţi - sunt multe. Mai vârtos, sunt cu anevoie de numărat: mândria, iubirea de slavă deşartă, zavistia, iubirea de argint, ura, nemilostivirea, lăcomia pântecelui, mânia, desfrânarea, beţia, lenevirea şi altele prea multe... Tot omul este supus la toate patimile şi uneori aceasta îl biruieşte pe el, iar altădată aceea şi altădată alta. Ci pre acest om mai vârtos îl stăpâneşte înverşunarea, precum pre Isav, care pentru aceasta s-a numit Edom; iar pre acela mândria, precum pe Nabucodonosor, pe altul împietrirea, precum pe Faraon, pre altul iubirea de argint precum pe Iuda şi pe altul altă patimă îl stăpâneşte. Şi se pleacă omul la această patimă mai mult decât la aceea, sau pentru firească aşezare a trupului său, sau pentru obişnuinţa cea din copilărie, sau pentru sfaturile şi pildele cele rele pe care din vârsta lui tânără le auzea, le vedea şi se învăţa întru împreună petrecerile cu oamenii cei stricaţi. Şi de multe ori, toate acestea împreunându-se, leagă pe om într-o legătură a patimilor, cu anevoie de dezlegat. Iar când se va robi omul de o patimă, atunci acesta atâta putere şi stăpânire ia asupra lui şi atâta strică şi partea cea înţelegătoare şi cea cunoscătoare şi însăşi simţirile cele trupeşti ale lui, încât nici sfatul nu-l aude, nici vătămarea n-o vede, nici folosul său nu şi-l cunoaşte, ci ca un orb şi surd şi necuvântător face de multe ori împotriva sa atâtea câte nici vrăjmaşul său cel prea cumplit nu poate să-i facă. Duh rău sugruma pe Saul, din minţi îşi ieşea, se strâmtora şi pătimea până la leşinătură şi moarte. Nici doctorii n-au putut să-l vindece, nici vreo buruiană nu s-a aflat ca să-i vindece acest

[266] *Filocalia*, op.cit., vol.I.

fel de boală. Una numai era mângâierea lui: cântarea lui David şi alăuta. Când duhul cel rău zdrobea şi sugruma pe Saul, atuncea David lovea în alăută şi cânta, iar duhul cel rău fugea şi Saul rămânea în linişte. Deci, numai David este doctorul lui Saul şi izgonitorul acelei patimi diavoleşti, dătătorul sănătăţii şi făcătorul de bine şi izbăvitorul lui. Deci, Saul oare iubea pe David şi îl păzea pre el ca pe lumina ochiului? Nu, ci dimpotrivă, Saul atâta ura pe David, încât în tot chipul vrăjmăşea viaţa lui. David, cântând, potolea patima lui Saul, iar Saul căuta să omoare cu sulița pe David. O Saule, de trei ori ticăloase, de vei omorî pe David, cine va potoli patima ta? Cine va goni duhul cel ce te sugrumă şi te zdrobeşte? Tu te-ai adeverit că numai cântarea lui David potoleşte tulburarea ta cea înfricoşată şi zdrobiturile mădularelor tale cele aducătoare de moarte. Cum dar porneşti cu sulița ca să-ţi omori doctorul şi mântuitorul tău? De unde îţi vine atâta nesimţire şi orbire? Arătat este de unde: zavistia întunecă mintea lui şi ştergea dintr-însa pomenirea facerii de bine. Zavistia este mai puternică decât duhul cel rău. Pentru că duhul cel rău se biruia de cântarea lui David, iar zavistia nici însăşi nevoia cea mai de pe urmă a lui David n-a supus-o. Atâta l-a întunecat pe Saul patima zavistiei, încât nici folosul său nu-l vedea, nici nevoia. Şi câţi, până astăzi, de zavistie fiind stăpâniţi, uitând facerile de bine şi nebăgând de seamă de al lor folos şi nicidecum socotind ei pre a lor nevoie, nu numai că pizmuiesc pe ai lor făcători de bine, ci şi stricăciune le fac? Şi să nu socoteşti că patima pricinuieşte răutăţi mari şi necuviincioase numai la oamenii cei fără de învăţătură şi răzvrătiţi, când îi va stăpâni pre ei, pentru că puterea ei este atâta de tare şi la înşişi cei înţelepţi şi plini de dar, încât îi aruncă în grele păcate.

Solomon era preaînţelept şi plin de daruri, dar iubitor de muieri. Patima cea trupească l-a stăpânit şi, cu vremea, atâta s-a întărit, încât a stins lumina înţelepciunii ce i s-a dat de la Dumnezeu. Şi întru astfel de aşezare ticăloasă l-a aruncat, încât, ca să mulţumească muierile cele de alt neam, a zidit o capişte înaltă lui Hamos, idolul lui Moat, şi împăratului lor, idolului lui Ammon şi Astarteei, urâciunii sidonienilor. Patima trupului a

abătut inima lui Solomon de la Domnul Dumnezeu şi l-a plecat ca să înalţe idolii. Câte lucruri necuviincioase se săvârşesc în ascuns, pe care e ruşine a le pomeni, câte păcate înfricoşate se fac până în ziua de astăzi de cei ce sunt robi ai patimii celei ruşinoase!"

Iuda: „Mare cu adevărat este puterea patimilor. Dacă nici pildele cele vii şi văzute ale faptei celei bune şi ale sfinţeniei, nici darurile şi dregătoriile cele de la Dumnezeu, nici minunile, nici petrecerea împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos, nici sfătuirea şi învăţătura cea din fieştecare zi din însăşi gura Lui n-au putut să vindece patima iubirii de argint, ci atâta a aprins puterea lui, încât a născut un păcat decât care altul mai mare niciodată nu s-a arătat în lume, oare care nădejde a rămas la noi, cei pătimaşi? La noi, cei robiţi de patimi? Care este arma prin care vom putea să dăm război împotriva fiarelor celor sălbatice ale trestiei care caută în fieştecare zi să rupă sufletul nostru?".

„Omul s-a zidit de Domnul Dumnezeu slobod şi de sineşi stăpânitor. Pentru aceea, măcar deşi păcatul l-a robit pre el, însă totdeauna voinţa lui are puterea slobozeniei şi a stăpânirii de sine. Are încă şi darul lui Dumnezeu, care cu îndestulare şi de prisos îi ajută spre slobozenia lui şi îndreptare. «Pentru că unde s-a înmulţit păcatul – zice de Dumnezeu grăitorul Apostol –, acolo a prisosit darul». Rob era Zaheu al lăcomiei şi al năpastelor, ci după puţină vreme, schimbându-şi voinţa sa, jumătate din averile sale a dat săracilor şi de a năpăstuit pe cineva, împătrit a întors. Robit era Matei de nedreptate şi de iubirea de bani ai vrăjmăşiei, dar într-o clipeală a lepădat jugul vrăjmăşiei, a lăsat toate şi a urmat Domnului. Mulţi ani a slujit samarineanca dulceţilor trupului său, dar prea cu lesnire şi prea degrabă lăsând toate s-a făcut ucenică a lui Hristos. Iar de vom cerceta pildele ce le povestesc Sfintele Scripturi şi cele ce cuprind cărţile cele cu istorii, aflăm multe şi nenumărate unele ca acestea schimbări. Deci, cu anevoie este schimbarea patimii când omul nu voieşte şi cu lesnire când omul cu adevărat va voi. Dumnezeu voinţa cată. «Vrei să fii sănătos?» – zicea Iisus către slăbănogul cel păcătos. De vei voi tu, Dumnezeu nu numai că voieşte, ci şi lucrează şi ajută, dându-ţi ţie putere ca să

săvârşeşti lucrul voinţei tale celei drepte. Mai vârtos şi pe însăşi voinţa ta când Dumnezeu o va vedea pre ea că se pleacă spre pocăinţă, o împuterniceşte pre dânsa şi îi ajută. Că Dumnezeu este Cela ce lucrează întru noi şi ca să voiţi şi ca să lucraţi"[267].

Grea şi insuportabilă este robia patimilor şi sarcina păcatului. Nici Saul, nici Iuda n-au putut suporta această robie, pentru că amândoi s-au sinucis. Acest jug te duce la sinucidere sufletească şi trupească.

„Dar este un jug pe care Domnul îl numeşte bun şi o sarcină care este uşoară. Domnul adeseori ne aduce aminte de ele prin cuvintele Sale în sfintele Lui biserici. Este vorba de jugul poruncilor lui Hristos. Este vorba de sarcina împlinirii voii sale în viaţa pământească a oricăruia dintre noi. Hristos ne pofteşte: «Luaţi jugul Meu asupra voastră»[268]. Acest jug este bun pentru că purtarea lui ne apropie cu sufletul de sfinţii cei plăcuţi lui Dumnezeu, ne înrudeşte cu ei, cu Maica noastră cea cerească, cu Însuşi Mântuitorul nostru. Jugul sub care ne cheamă Domnul este bun pentru că ne aduce adevărata fericire, fericirea cea veşnică. Jugul poruncilor sale Domnul îl numeşte bun pentru că dă pace şi odihnă mult răzvrătitului suflet omenesc. «Luaţi jugul Meu asupra voastră, învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi găsi odihnă sufletelor voastre» – grăieşte Domnul către orice inimă vie.

Când omul se urcă pe vârful muntelui sau pe acoperişul unei case foarte înalte, oamenii şi animalele i se par de acolo puncte mici. Tot aşa, cu cât mai înflăcărat năzuieşte sufletul omului spre Dumnezeu, cu atât mai sus se ridică omul deasupra mărunţişurilor vieţii şi încercărilor legate de viaţă, deasupra durerilor şi suferinţelor; jugul poruncilor dumnezeieşti dă acestui suflet putinţa să guste toată dulceaţa vieţuirii cu Dumnezeu, chiar în această scurtă viaţă pământească, ce nu este lipsită de amărăciuni; îl face să presimtă fericirea cea veşnică în împărăţia vieţii celei fără de sfârşit. Părutele nelinişti, tulburări şi întristări nu mai neliniştesc sufletul omului, obişnuit să privească la toate cu ochii veşniciei, căci sufletul său este încredinţat braţelor lui

[267] *Kiriakodromiu*, op.cit., p.161-166.
[268] Matei 11, 29.

Dumnezeu. El este asemenea unui prunc înspăimântat şi înlăcrimat, dar care, luat în braţe de maică-sa, se linişteşte.

O, jug bun, fie ca şi sufletul meu să te ia asupra sa! Eu doresc cu înflăcărare binele acesta pe care tu îl dai sufletului. Sarcina lui Hristos este sarcină uşoară, potrivit cuvântului nemincinos al Mântuitorului. Pentru ce? Pentru că pe nimeni din cei chemaţi să-I ia jugul asupra sa nu i-a lăsat singuri în purtarea acestui jug. Domnul ne înconjoară pe toate căile vieţii noastre cu ajutorul Său, al Maicii Sale, al tuturor sfinţilor; după acest ajutor suspină inimile noastre. O, noi avem bogăţie de ajutor ceresc, mii de mâini nevăzute se întind de sus spre noi ca să ne întărească, să ne ajute, să ne călăuzească, să ne uşureze crucea vieţii şi ostenelile pentru mântuirea sufletului şi pentru împărăţia lui Dumnezeu!

Sarcina poruncilor lui Dumnezeu este uşoară pentru că toate aceste porunci nu sunt nicidecum străine de firea sufletului nostru, nu sunt porunci din afară, ci răspund tainicelor aşteptări şi năzuinţe ale sufletului omenesc pentru că sunt înnăscute în noi şi alcătuiesc o trebuinţă zilnică a sufletului nostru. Când un om, obişnuit cu munca braţelor, trebuie cumva să lucreze cu mintea, nu se va deda uşor cu felul nou de muncă. Şi dimpotrivă: pentru un lucrător cu mintea, lucrul cu braţele poate să-i fie foarte greu şi adesea cu totul peste puterile lui. Dar munca împlinirii poruncilor lui Dumnezeu nu este pentru nimeni o muncă silnică, ci tuturor la îndemână şi uşoară, pentru că este întocmită din ceea ce se potriveşte firii noastre: din milă, din iertare, din curăţie trupească şi sufletească, din blândeţe, din dreptate. Oare nu spre acestea năzuieşte în viaţă orice suflet viu? Minciuna, răutatea, mânia, desfrânarea sunt străine sufletului nostru; lor li se împotriveşte sufletul ca la ceva care-l scârbeşte şi-l pătează. Fiecare cunoaşte bine chinurile cugetului ce ne mustră după ce am căzut în păcate de felul acestora"[269].

„Neliniştită este inima noastră, Doamne, până când se va odihni în Tine!"[270]. Din acest adevăr spus de Fericitul Augustin

[269] *Cuvântări bisericeşti*, op.cit., vol.I, p.27-30.

[270] Cf. *Sentimentul religios creştin în sufletul omenesc*, de Gherontie Nicolau, Episcopul Constanţei, Cernăuţi, 1927, p.8.

reiese că natura noastră psihofizică este astfel întocmită încât în mod firesc năzuieşte spre Dumnezeu. „În El avem viaţă, în El ne mişcăm şi suntem!"[271] Iată de ce, în afară de Hristos, în viaţa plină de păcate şi de patimi, ne simţim înlănţuiţi şi robiţi! Ochii noştri, de pildă, care au fost făcuţi de Dumnezeu ca să vadă lumina, să admire frumuseţile naturii, se simt în grea robie atunci când se află într-o noapte de beznă. Şi nu numai că se află în robie, dar, din cauza întunericului, întreg corpul omenesc îndură suferinţe şi lovituri. Dacă merge noaptea pe drum, omul se împiedică de pietre şi cade în şanţuri, dacă se află în călătorie depărtată, e jefuit şi chiar omorât de tâlhari, iar dacă stă acasă, orice tufiş i se pare o nălucă şi orice foşnet îl sperie, ca şi cum s-ar apropia un duşman ce vrea să-i ridice viaţa. În schimb, câtă desfătare şi bucurie pentru ochii omului când întunericul se împrăştie şi apare lumina soarelui! Omul este atunci în largul său. De-abia atunci ochii simt că au trecut de la robie la libertate. Atunci omul păşeşte voios pe drum, fără să se împiedice de pietre sau să cadă în şanţuri. Tâlharii stau ascunşi şi nu îndrăznesc să se apropie de el, iar umbrele şi tufişurile apar în forma lor naturală şi nu-l mai înspăimântă. Cine poate să spună că la lumina zilei ochii se află în robia şi în lanţurile întunericului?

Tot astfel se întâmplă şi cu sufletul nostru luminat de Hristos. Căci de ne vom întoarce spre lumea noastră lăuntrică, spre lumea nevăzută a împărăţiei cerurilor, vom vedea că şi acolo este lumină şi întuneric, curse şi gropi, tâlhari şi năluci, flori plăcut mirositoare şi buruieni otrăvitoare. Când este cu noi Soarele Hristos, toate apar clare iar tâlharii se ascund. Abia atunci ochiul sufletului nostru se eliberează din robia întunericului, căci „de va fi ochiul tău curat – zice Domnul -, tot trupul tău va fi luminat"[272].

Tatăl Ceresc, când L-a trimis pe Fiul Său iubit în lume, I-a zis: „Să deschizi ochii celor orbi, să scoţi din temniţă pe cei robiţi şi din fundul închisorii pe cei ce stau în întuneric"[273]. Şi Mântuitorul într-adevăr a venit ca să deschidă ochii celor orbiţi de păcat, să scoată din temniţă pe cei robiţi de patimi şi din

[271] Faptele Apostolilor 17, 28.
[272] Matei 6, 22.
[273] Isaia 42, 7.

fundul închisorii pe cei ce stau în întunericul necunoştinţei. Dar dacă nu toată lumea scapă din această grea robie, vina e tot a noastră.

De obicei, pe om „patimile cele rele îl târâie la pierzare". Sau, mai bine zis, diavolul îl târâie în pierzare, cu ajutorul patimilor rele. Lanţul de care se ţine omul e patima cea rea. Iar diavolul îl trage cu acest lanţ spre pieire, spre cimitir. Pătimaşul strigă disperat: „Săriţi! Nu mă lăsaţi! Patima mă duce la pieire". Dar la acest strigăt i se răspunde: „Păi, omule, lasă-te mai întâi de lanţul pe care tu îl ţii în mâinile tale. Câtă vreme strigi după ajutor, dar de lanţ te ţii cu toată puterea, cine te-ar putea ajuta?"

„În lupta contra patimilor, să luăm învăţătură de la omul acesta. Patima cea rea e lucrul diavolului, e puterea diavolului; dar, să nu uităm, lanţul acesta de care ne trage satana e în mâna noastră. Când lăsăm acest lanţ, diavolul n-are ce mai trage; patima şi-a pierdut puterea. Dar până când ne ţinem cu tărie de lanţ, în zadar ne tânguim, că ne biruie patima. Sunt oameni care suspină după scăparea din lanţul patimilor şi al năravurilor rele. Dar nu scapă de ele pentru că nu se lasă de lanţ."[274] Dar dacă cel ce „suspină după scăparea din lanţuri" e cu inima curată, Duhul Sfânt îl scapă prin lovituri din afară.

[274] *Duhul diavolului*, de pr. Iosif Trifa, Sibiu, 1936, p.160-161.

LUCRAREA SFÂNTULUI DUH

„Gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre şi căile Mele ca ale voastre" - zice Domnul[275]. Gândurile şi căile Sfântului Duh sunt la antipodul gândurilor şi căilor de care sunt inspirați şi conduşi fiii oamenilor de duhul cel rău care lucrează din umbră. Căci „dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioşilor[276], ca să nu le strălucească lumina Sfântului Duh care călăuzeşte lumea de la întemeierea ei. De aceea, chiar atunci când e vorba de robie şi de libertate, Sfântul Duh urmăreşte dezrobirea lăuntrică, iar duhul lumii urmăreşte dezrobirea din afară. Iar lucrul cel mai paradoxal este că Sfântul Duh efectuează dezrobirea omului dinlăuntru tocmai atunci când omul din afară se află în robie, aşa cum prin bolile trupeşti, Dumnezeu vindecă bolile sufleteşti.

Sfântului Maxim Mărturisitorul i s-a pus următoarea întrebare: „Dacă regele Babilonului înseamnă alegoric «diavolul», cum se înțelege cuvântul trimis de Dumnezeu prin profetul Ieremia către regii neamurilor şi către regii lui Iuda, prin care îi amenință cu «închisori şi lanțuri, foamete şi moarte, sabie şi robie, de nu-i vor sluji lui, iar celor ce-i vor sluji de bunăvoie le va fi cu îngăduință pe pământul lor»?[277] Şi de ce îl numeşte «sluga Sa», zicând: «Am dat tot pământul lui Nabucodonosor, regele Babilonului, sluga mea, şi fiarele câmpului le-am dat să-i slujească lui»[278]. Ce este, deci, slujirea adusă diavolului şi ce sunt fiarele?"

---

[275] Isaia 55, 8.
[276] II Corinteni 12, 10.
[277] Ieremia 27, 8.
[278] Ieremia, 27, 6.

Marele Părinte a răspuns astfel: „Diavolul este şi duşman şi răzbunător al lui Dumnezeu. Este duşman când, din ură faţă de El, îşi dă aparenţa unei iubiri pierzătoare faţă de noi oamenii, îndemnându-ne, prin patimile de bună voie ale plăcerii, să alegem, în locul bunurilor veşnice, lucrurile vremelnice. Prin acestea, furându-ne apoi toată dorirea sufletului, ne desface cu totul de la dragostea lui Dumnezeu, făcându-ne duşmani cu voia ai Făcătorului. Iar răzbunător este când, dezvelindu-şi toată ura sa faţă de noi, care i-am ajuns datornici din pricina păcatului, cere pedepsirea noastră. Căci nimic nu desfată pe diavolul mai tare ca omul pedepsit. Îngăduindu-se aceasta şi scornind una după alta suferinţele patimilor fără de voie, se năpusteşte ca un vifor fără de milă asupra celor peste care a dobândit, din îngăduinţa lui Dumnezeu, putere, neurmărind să îndeplinească o poruncă divină, ci dorind să-şi sature patima urii sale împotriva noastră. El vrea ca, sub marea povară a necazurilor dureroase, sufletul, sfârşit de slăbiciune, să-şi taie de la sine puterea nădejdii în Dumnezeu, făcând din întâmplările dureroase care vin peste ei nu pricini pentru reculegerea minţii, ci pricini de necredinţă.

Dumnezeu, bun fiind şi vrând să smulgă din noi cu totul sămânţa păcatului, adică plăcerea, care desface mintea de la iubirea de Dumnezeu, îngăduie diavolului să aducă asupra noastră chinuri şi pedepse. Prin aceasta, El usucă veninul plăcerii de mai înainte cu chinurile sufletului şi în acelaşi timp vrea să sădească ura şi desăvârşita scârbire faţă de cele prezente, care dezmiardă numai simţurile, ca faţă de unele ce nu ne aduc nimic altceva decât pedepse, prin folosirea lor. El vrea, mai departe, să facă din puterea pedepsitoare şi din ura de oameni a aceluia o pricină a readucerii forţate la virtute a celor ce au alunecat de bună voie din ea.

Când, deci, locuitorii Iudeii şi ai Ierusalimului, adică cei ce au dobândit deprinderea faptelor sau ştiinţa contemplaţiei, le folosesc acestea pentru slava cea de la oameni, umbrind chipurile virtuţilor prin împlinirea lor numai la arătare şi mulţumindu-se să grăiască numai cuvintele înţelepciunii şi ale cunoştinţei, fără să facă faptele dreptăţii, iar pe deasupra, mândrindu-se faţă de alţii pentru virtutea şi ştiinţa lor, pe drept cuvânt sunt predaţi

ostenelilor şi necazurilor, ca prin pătimirea lor să înveţe smerenia uitată de ei din pricina părerii deşarte ce şi-o fac despre ei înşişi. Ştiind acest lucru, şi minunatul Apostol a predat satanei pe nelegiuitul din Corint, spre pierzarea trupului, ca duhul să i se mântuiască în ziua Domnului Iisus[279]. De aceea e predat şi regele Iudeii şi al Ierusalimului regelui asirienilor, arătându-se prin aceasta că mintea contemplativă şi cunoscătoare (gnostică) e predată diavolului spre pedepsire, ca acela să aducă asupra ei chinuri şi necazuri după dreptate, iar ea să înveţe suferind, să filozofeze mai degrabă despre răbdarea în necazuri decât să se mândrească cu deşertăciune, pentru lucruri care nu există cu adevărat.

Deci, cel ce rabdă de bună voie şi cu mulţumire grelele necazuri ale încercărilor fără voie, conştient de relele pe care le-a săvârşit, nu este scos din deprinderea şi harul virtuţii şi al cunoştinţei, ca locuitorii de odinioară din Iudeea şi Ierusalim. Aceasta pentru că suportă de bună voie jugul regelui Babilonului şi, ca unul ce îşi achită o datorie, primeşte chinurile aduse asupra lui. Rămânând în ele, plăteşte regelui Babilonului muncile silnice prin partea pătimitoare a firii, învoindu-se la ele prin dreapta judecată, ca unul ce i le datorează aceluia din pricina păcatelor de mai înainte; iar lui Dumnezeu îi aduce prin închinare adevărată, adică prin dispoziţia smerită a sufletului, îndreptarea greşelilor.

Dar cel ce nu primeşte cu mulţumire necazurile şi încercările fără voie, aduse asupra lui cu îngăduirea lui Dumnezeu, în vederea îndreptării, şi nu se pocăieşte, lepădând înalta părere de sine care vine în închipuirea că e drept, ci se împotriveşte hotărârilor dumnezeieşti întemeiate de judecăţile Lui cele drepte, asemenea locuitorilor de odinioară din Iudeea, şi nu primeşte de bună voie jugul regelui Babilonului, este predat, la porunca dumnezeiască, regelui Babilonului ca să fie foamete şi sabie, fiind scos de tot din pământul lui, adică din păruta deprindere a virtuţii şi a cunoştinţei. Prin aducerea în robie e osândit la înstrăinarea de cele dumnezeieşti; prin aruncarea în închisori e osândit la închipuirile mincinoase despre lucruri, prin punerea în

[279] I Corinteni 5, 5.

lanţuri, la încetarea totală a oricărei fapte bune; prin foamete, la lipsirea de învăţăturile dumnezeieşti; prin moarte, la învârtoşarea şi nesimţirea totală faţă de cele bune; prin sabie, la cugetări pătimaşe şi desfrânate care sting amintirea de Dumnezeu.

Toate acestea şi mai multe decât acestea e nevoit a le suferi cel scos din deprinderea virtuţii şi a cunoştinţei, ca din pământul său, pentru faptul că nu vrea, din pricina mândriei şi a închipuiri deşarte, să plătească datoriile pentru greşeli, primind cu bunăvoinţă necazurile, nevoile şi strâmtorările. În această privinţă, să ne fie pildă dumnezeiescul Apostol[280], care totuşi, pentru dreptatea lui, era slobod de orice datorie faţă de acestea. Căci ştia marele Apostol că umilirea cea din afară a trupului din munci este păzitoare comorilor dumnezeieşti din suflet. Şi de aceea răbda cu bucurie, atât pentru el cât şi pentru cei cărora vrea să le fie pildă de virtute şi de credinţă, ca chiar dacă vor suferi pe dreptate, după pilda corinteanului pedepsit, să aibă ca mângâiere şi ca pildă de răbdare pe cel ce suferă fără să fie vinovat.

Dar lucrul cel mai bun este să ascultăm de legea poruncilor şi să învăţăm a ne stinge cugetul trupesc prin ostenelile de bună voie. Şi nu e numai un lucru bun acesta, ci şi foarte înţelept şi cuviincios pentru cei ce şi-au făcut raţiunea înnăscută stăpână peste patimi. Iar de nu facem lucrul acesta, să-l facem pe al doilea, să ne lăsăm certaţi fără voie, să primim cu mulţumire cuvenită voia celui ce ne ceartă pe noi, ca pe un fel de jug al regelui din Babilon, spre pedeapsa păcatelor pe care le-am făcut. Şi atunci, regele spiritual al Babilonului nu ne va muta mintea din pământul nostru, adică din credinţă, din nădejde şi din deprinderea virtuţii. Deci, în acest înţeles arătat mai înainte, este numit diavolul şi „sluga lui Dumnezeu" şi în acest înţeles se dau pe mâna lui regii popoarelor, regele din Juda şi fiarele câmpului, care sunt dracii. Dar nici dracii înşişi nu pot sluji în nici o privinţă diavolului, începătorului a toată răutatea, fără îngăduirea lui Dumnezeu. Trebuie ca Însuşi Dumnezeu să îngăduie, precum singur ştie, în grija Lui de lume şi în iubirea de oameni, diavolului, să aducă prin slujitorii lui diferite pedepse

[280] II Corinteni 12, 10.

asupra noastră, pentru păcatele săvârşite. Aceasta se arată limpede în istoria lui Iov, unde se spune că diavolul n-a putut să se apropie de Iov fără îngăduirea lui Dumnezeu."[281]

Iată, aşadar, căi şi gânduri dumnezeieşti care, pentru cei ce judecă asemenea elinilor, sunt nebunie, iar pentru cei ce judecă asemenea iudeilor sunt sminteală; însă pentru noi, care căutăm mântuirea sufletelor noastre, sunt într-adevăr puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu.[282] Căci „umilirea cea din afară a trupului, prin munci" nu este numai păzitoarea comorilor celor dumnezeieşti din suflet", ci şi descoperirea unor comori care noi nici nu bănuiam că se aflau dedesubtul stratului de patimi ce ne-au înnămolit sufletul.

Vorbind despre misticii creştini în general şi despre misticii germani în special, Nichifor Crainic zice: „Nici un mistic creştin nu vede răul locuind în această taină a tainiţelor sufletului unde se află întipărit pentru vecie chipul lui Dumnezeu. Păcatul apare pentru ei ca o stratificare ulterioară, suprapusă peste chipul divin. Iar ei, cu uneltele ascezei, în născocirea cărora Seuse e un meşter genial, sunt minerii care sapă cu frenezie straturile răului carbonizate în suflet pentru a descoperi, în adâncul adâncului, aurul strălucirii divine. Acest aur e ceea ce numeşte Tauler împreună cu Seuse, după doctrina magistrului lor Eckhart, noblețea fără nume a sufletului omenesc. Ea e chipul lui Dumnezeu în om şi, deci, izvorul tuturor marilor elanuri religioase ce izbucnesc spre cer, hrănite de dorul nedomolit al patriei veşnice. Cum poartă pământul în miezul lui o inimă de flacără înrudită cu focul de sus al soarelui, fiecare om poartă în inimă un chip dumnezeiesc, înrudit cu divina taină a cerului. Văile şi dealurile şi chiar culmile de piatră înghețată nu ne vorbesc de această flacără interioară. Dar vulcanii arzători, care sunt geniile mistice, mărturisesc prezența ei vie, de care noi, muritorii indiferenți, nu ne dăm seama întotdeauna. Iată de ce frecventarea scriitorilor mistici e atât de necesară oricărei vieți religioase"[283].

---

[281] *Filocalia*, vol.III, op.cit., p.90-98.
[282] I Corinteni 1, 23-24.
[283] *Curs de mistică germană*, op.cit., p.275.

Frecventând un astfel de scriitor mistic, găsim următorul mare adevăr: „Ca să intre Dumnezeu, tot ce e creatural trebuie să iasă"[284], iar „omul lăuntric, care pipăie în mod obscur cu antenele fondului său sufletesc prezența lui Dumnezeu, e stingherit mereu de omul exterior al păcatului"[285].

De aici necesitatea ascezei, care „este în felul ei o artă, fiindcă modelează pe viu, cu dalta chinurilor, un om cât mai desăvârşit"[286].

Osteneala dăltuirii omului pe viu prin asceză este comparată în *Kiriakodromion* cu munca „rudarilor".

„Când rudarii sapă numai pe deasupra pământului - citim în *Kiriakodromion* - atuncea află țărână şi praf, iar când vor săpa şi vor ajunge în pământ, atuncea găsesc aurul cel curat. Atât timp cât privim lucrurile la suprafață, aflăm materie de trufie şi de mândrie. Iar când vom afunda mintea noastră în adâncul stării lor, atuncea scoatem vistieria smereniei, atuncea vânăm fapta cea bună a smeritei cugetări, precum înotătorii cei ce se pogoară în adâncul mării şi vânează mărgăritare"[287].

„Țărâna" şi „praful" care se sapă reprezintă acel „creatural" ce trebuie să iasă ca să intre Dumnezeu, este „omul exterior al păcatului" care stinghereşte necontenit prezența lui Dumnezeu în adâncul ființei noastre. Şi numai după ce sapă şi se aruncă afară omul cel vechi, se poate zidi omul cel nou, pe temelia de granit a smereniei.

În viața Sfântului Simeon Stâlpnicul se spune că, „zăcând mult la rugăciune, au adormit şi au văzut o vedenie ca aceasta: I se părea că sapă o temelie şi au auzit un glas zicându-i: «Sapă mai adânc», şi au săpat mai adânc. Iar când au încetat de osteneală, socotind că este destul, iarăşi au auzit glasul poruncindu-i ca să sape mai adânc şi iarăşi se ostenea săpând. Ci şi a treia oară, acelaşi glas când înceta de lucru, îl trezea pre el la aceeaşi osteneală. Apoi i-au zis: «Încetează, destul este! Acum, iată, de voieşti să zideşti, zideşte, ostenindu-te cu dinadinsul, că fără de

[284] *Ibidem* (Tauler), op.cit., p.272.
[285] *Ibidem*, op.cit., p.266.
[286] *Ibidem*, op.cit., p.222-223.
[287] *Kiriakodromiu*, op.cit., p.633.

osteneală nimic nu vei spori». Această vedenie s-au împlinit întru dânsul, când una ca aceasta temelie spre zidirea sa şi-a altora întru smerenie adâncă au pus: că faptele lui cele bune se vedea că covârşesc pre firea omenească"[288].

Duhul Sfânt ne îndeamnă pe fiecare dintre noi să săpăm şi să adâncim pământul inimii noastre până vom descoperi - asemenea „rudarilor" şi asemenea sfântului Simeon Stâlpnicul - aurul smereniei, care în acest caz este stânca pe care putem clădi fiinţa omului nou. Căci numai sufletul omului smerit este gol de orice „aluat" vechi şi, deci, pregătit pentru colaborarea omului cu Dumnezeu, pentru lucrarea Duhului Sfânt, aşa cum pântecele sterp al femeilor sfinte a fost pregătit pentru zămislirea sfinţilor lui Dumnezeu.

Înainte de a intra în Ţara Făgăduinţei, unde curge „lapte şi miere", Domnul le-a spus fiilor lui Israil: „Leşurile voastre să cadă în pustia aceasta şi toţi cei care aţi fost socotiţi la numărătoare de la douăzeci de ani şi mai vârstnici, care aţi cârtit împotriva Mea, să nu intraţi în pământul pentru care am ridicat mâna Mea ca să vă aşez într-însul, fără numai Caleb, fiul lui Jefune, şi Josua, fiul lui Nun. Ci numai copiii voştri, care nu ştiu nici binele, nici răul, vor intra într-însul şi lor li-l voi da şi ei îl vor stăpâni"[289]. Tot astfel şi în microcosmosul omului nostru lăuntric, Israil, care a cârtit împotriva Domnului şi s-a desfrânat cu patimile, trebuie să moară în pustia nevoinţelor creştine şi numai copiii care vor supravieţui şi care nu ştiu ce e binele sau răul - adică omul nou cu virtuţile lui - vor intra în zona de influenţă a Duhului Sfânt, Mângâietorul.

Şi iată că, după ce pustia s-a umplut de trupuri moarte iar cadavrele, cu toate poftele lor, s-au descompus, „a fost peste mine - zice Iezechil proorocul - mâna Domnului şi Domnul m-a dus cu Duhul şi m-a oprit în mijlocul unui câmp plin cu oase de om. Şi m-a dus pe lângă ele de jur-împrejur, dar iată că erau tare multe pe faţa câmpului şi erau foarte uscate. Atunci a zis către mine: «Fiul omului! Vor mai învia aceste oase?». Dar eu I-am răspuns: «Doamne, Dumnezeule, Tu ştii!». Şi mi-a zis: «Pro-

[288] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., 1 sept., p.6.
[289] Numerii 14, 29-30 şi Deuteronom 1, 39.

oroceşte pentru oasele acestea şi le zi: Oase uscate, ascultaţi cuvântului Domnului! Aşa rosteşte Domnul Dumnezeu către oasele acestea: Iată, voi aduce în voi duh de viaţă şi veţi învia şi voi face să crească pe voi vine şi carne şi cu piele vă voi îmbrăca şi vă voi da suflare de viaţă şi veţi fi vii, ca să ştiţi că Eu sunt Domnul!». Atunci proorocii precum îmi fu porunca şi, pe când eu prooroceam, iată că se făcu un vuiet şi o zarvă: oasele se încheiau unele cu altele. Şi iată că văzui că se înfiripează pe ele vine şi carne şi că se îmbracă pe deasupra cu piele, dar fără duh într-însele. Şi-mi zise: «Prooroceşte pentru duhul de viaţă, prooroceşte, fiul omului, şi spune duhului: Aşa zice Domnul Dumnezeu! Din cele patru vânturi, vino, duhule şi suflă peste aceşti morţi, ca să învieze!» Şi am proorocit cum mi se porunci se şi a intrat în ele duhul de viaţă şi înviară şi se sculă în picioare o foarte mare oştire. Apoi zise către mine: «Fiul omului! Aceste oase sunt cei din întreaga casă a lui Israil. Iată, ei zic: Uscatu-s-au oasele noastre, nădejdea noastră a pierit, s-a sfârşit cu noi! De aceea profeţeşte şi le spune: Aşa zice Domnul Dumnezeu: Iată, Eu voi deschide mormânturile voastre şi vă voi scoate pe voi, norodul Meu, din mormânturi şi vă voi duce în pământul lui Israil, ca să ştiţi că Eu sunt Domnul, când voi deschide mormânturile voastre şi vă voi scoate pe voi, norodul Meu. Şi voi pune Duhul Meu în voi şi veţi învia şi vă voi sălăşlui în pământul vostru, ca să ştiţi că Eu, Domnul, grăiesc şi adeveresc»"[290].

În golirea noastră lăuntrică, când eul nostru păcătos şi voinţa noastră pătimaşă nu se mai afirmă în nici un fel, când ajungem la convingerea fermă că prin propriile noastre puteri nu mai putem face nimic, zicem şi noi ca Israil: „Uscatu-s-au oasele noastre, nădejdea noastră a pierit, s-a sfârşit cu noi!". Aşa zicea mama lui Isaac, mama lui Samuil când plângea în templu, mama Sfântului Ioan Botezătorul şi mama Preacuratei Fecioare Maria. Dar tocmai când ajungem în această stare, când din omul nostru vechi nu rămân decât nişte simple oase, fără carnea dorinţelor pătimaşe, atunci începe să răsară de sub cenuşă eul nostru adevărat, de care vorbeşte L. Şestov, şi voinţa noastră harică

[290] Iezechil 37, 1-14.

de care vorbeşte F.W. Foerster, iar Duhul Sfânt, suflând peste ele, ne scoate din morminte şi ne învie.

Dumnezeu, care „nu dă Duhul cu măsură"[291], ne spune: „Cereţi şi se va da vouă, căutaţi şi veţi afla, bateţi şi vi se va deschide". Dar ce ni se va da, dacă vom cere? Răspunsul ni-l dă tot Mântuitorul: „Da-va Duhul Sfânt acelora care cer"[292], căci „Duhul este carele dă viaţă"[293]. Iar Duhul nu dă viaţă până nu moare omul cel vechi, căci „grăunţul de grâu, când cade în pământ, dacă nu va muri, rămâne numai el, iar dacă va muri, aduce multă roadă"[294]. Când însă omul vechi a murit, din partea noastră nu ni se cere decât bunăvoinţa de a primi acest Duh aşa cum ne îndeamnă Domnul: „Deschide larg gura ta şi Eu o voi umple"[295]. De aici începe zămislirea omului nou şi conlucrarea omului cu Dumnezeu. Şi după cum înainte de facerea lumii „Duhul lui Dumnezeu se purta deasupra apelor"[296], tot astfel „la naşterea din nou a lumii"[297], Duhul lui Dumnezeu S-a pogorât în chip de porumbel, purtându-Se deasupra apelor Iordanului. Ca orice pasăre, porumbelul nu-şi scoate puişorii până nu-şi cloceşte ouăle, dar această clocire se petrece şi în inima noastră când Duhul Sfânt, purtându-Se deasupra sufletului nostru, începe să scoată roadele Duhului[298], ca pe nişte pui.

Scriind despre o altă vedenie, proorocul Iezechil spune că „dedesubtul pragului templului curge spre răsărit o apă". Apa crescu până se făcu fluviu şi zise proorocul: „Domnul mă duse şi mă aduse pe ţărmul fluviului. Şi când ajunsei, iată că pe ţărmul fluviului, de-o parte şi de alta, erau o mulţime de pomi roditori. Şi-mi spuse: «Apele acestea se îndreaptă în partea de răsărit a ţării şi se vor pogorî în Marea Moartă cea cu ape sărate şi apele se vor face bune. Şi toate fiinţele vii care se mişcă, pe ori şi unde va curge fluviul, vor trăi şi fluviul va fi plin de peşte,

[291] Ioan 3, 34.
[292] Luca 11, 9 şi 13.
[293] Ioan 6, 63.
[294] Ioan 12, 24.
[295] Psalmul 81, 11.
[296] Facerea 1, 2.
[297] Matei 19, 28.
[298] Galateni 5, 22.

iar când va intra în mare, apele se vor face bune şi totul va fi cu viaţă, pe unde va trece fluviul. Pe ţărmul mării vor pescui pescarii de la Enghedi şi până la Eneglaim. Şi vor fi locuri pentru aruncat mrejele şi peşte de tot soiul, mult, foarte mult, ca peştele din marea cea mare. Dar mlaştinile şi bălţile nu se vor însănătoşa, ci vor rămâne pentru sare. Iar pe ţărmul fluviului vor creşte, de o parte şi de alta, tot soiul de pomi roditori, frunza lor nu se va veşteji şi poamele lor nu se vor isprăvi, iar în fiecare lună vor face poame noi, fiindcă apa lui izvorăşte din templu; poamele lor vor sluji pentru hrană şi frunzele vor fi bune de leac»"[299].

Duhul Sfânt este apa vie care izvorăşte din Biserica lui Hristos. Revărsată din belşug în ziua Cincizecimii, această Apă Sfântă a crescut, devenind fluviu. Şi nu numai ţărmurile sănătoase ale fluviului, dar şi Marea Moartă a sufletelor noastre înverzesc şi învie la atingerea cu Duhul Sfânt. Apele sărate se fac bune şi dulci, fluviul se umple de peşti, iar Iisus îi spune lui Petru: „De acum înainte, vei fi pescar de oameni"[300].

Psalmistul zice: „Trimiţi duhul lor; ele se zidesc din nou şi primeneşti faţa pământului. Ascunzi faţa Ta; ele se spăimântează; iei înapoi suflul lor; ele mor şi se întorc în pulberea lor"[301].

Poamele Duhului Sfânt sunt, într-adevăr, bune de leac pentru bolile noastre ce-şi au originea în păcat, dar cel ce respinge acest Duh dătător de viaţă, cel ce tăgăduieşte conştient şi liber, ca şi diavolul, puterea binefăcătoare a acestui Duh, acela va rămâne ca „mlaştinile" şi „bălţile" care „nu se vor însănătoşa". Căci „orice păcat şi orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta"[302]. Şi nu se va ierta pentru că omul nu vrea să i se ierte. Roua din cer cade peste tot, dar numai floarea ce-şi închide petalele rămâne fără ca. Şi dacă sufletul se închide şi nu-L primeşte pe Cel ce stă la uşă şi bate, atunci el moare şi viermii patimilor încep a mişuna într-un cadavru ambulant. Iar acest mort viu va rămâne ca sarea din

[299] Iezechil 47, 1-12.
[300] Luca 5, 10.
[301] Psalmul 104, 29-30.
[302] Matei 12, 31.

mlaştină, ca să fie o pildă de groază ce va împiedica stricarea altor suflete, aşa cum a fost femeia lui Lot şi cum a fost Saul după ce s-a lipsit de Duhul Sfânt. Despre aceştia zice Domnul: „Te-am lămurit în foc, dar n-am găsit că eşti argint"[303]. Şi după cum în urma celor lipsiţi de Duhul Sfânt nu rămâne decât ruină, pustiu arzător, răutate, ură, sălbăticie, tot astfel în urma celor plini de darul Duhului Sfânt totul înverzeşte, înfloreşte şi învie. Fiarele se îmblânzesc ca mieii, cerul sloboade ploaie, pământul odrăsleşte tot felul de roade, iar omul se hrăneşte „cu lapte şi cu miere".

Toţi sfinţii au cerut prin rugăciune aceste daruri şi Dumnezeu le-a revărsat asupra lor din belşug. Şi nu numai asupra lor, ci, prin ei, asupra întregii făpturi. „Omul - zice Nichifor Crainic - e un centru de iradiaţie pentru întreaga făptură. Sufletul lui pur iradiază puritate în toate lucrurile. Sufletul lui otrăvit de păcat otrăveşte natura lucrurilor. În păcatul omului, natura participă împreună cu el la osânda stricăciunii şi a morţii. «În lume tulburare veţi avea» – spune ucenicilor Mântuitorul. Şi această tulburare nu e altceva decât repercusiunea descumpănirii din omul microcosmos în marele cosmos. Apostolul Pavel exprimă aceeaşi idee într-o frază grea de melancolie, care s-ar schimba în pesimism dacă n-ar fi susţinută de o speranţă eroică: «Ştim că până în ziua de azi, toată firea suspină şi suferă durerile naşterii» (Rom. 8, 22). Aceasta nu din pricina ei, ci din pricina păcatului omului."

„Precum făptura întreagă suspină împreună cu omul păcătos, tot astfel tresaltă de bucurie cu omul fericit"[304].

[303] Isaia 48, 10.
[304] Isaia 7, 15.

NEVINOVĂȚIE DE COPIL

Când citim în Sfânta Scriptură că numai „copiii" vor intra în Canaan, parcă Îl auzim pe Mântuitorul zicând: „De nu vă veți întoarce ca să fiți ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor"[305], „Lăsați copiii să vină la Mine şi nu-i opriți, căci împărăția lui Dumnezeu este a unora ca acestora. Adevăr grăiesc vouă: cine nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un prunc, nu va intra în ea"[306]. Iar într-o rugăciune, Domnul Iisus spune: „Mulțumescu-Ți Ție, Părinte, Doamne al cerului şi al pământului, că ai ascuns acestea de cei înțelepți şi de cei pricepuți şi le-ai descoperit copiilor"[307].

„O dată a grăit Dumnezeu – spune Psalmistul -, dar eu am auzit de două ori"[308]. Cuvântul Sfintei Scripturi trebuie auzit de două ori: o dată în sens trupesc şi o dată în sens duhovnicesc. Aşa cum învierea oaselor de la Iezechil are şi sensul învierii obşteşti de la sfârşitul lumii, precum şi sensul învierii sufleteşti, tot astfel Canaanul şi copiii au două înțelesuri. În sens literal, Canaanul a fost într-adevăr țara bogată unde vechiul Israil a mâncat bunătățile pământului, iar în sens duhovnicesc, Canaanul este paradisul tuturor desfătărilor spirituale. În Canaanul de altădată au intrat copiii trupeşti ai lui Israil, iar în Canaanul ceresc intră cei ce se

[305] Matei 18, 3.
[306] Luca 18, 17.
[307] Luca 10, 21.
[308] Psalmul 62, 12.

nasc de sus, copiii „care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut"[309].

Dar aceşti fii ai lui Dumnezeu, în lupta lor pentru mântuirea sufletului, năzuiesc să ajungă din nou în raiul de unde au căzut din nevinovăţia lor primii oameni. Şi fiindcă prin duhul diavolului s-a desfigurat inocenţa lui Adam, prin Duhul Sfânt, cei născuţi de sus ajung din nou la candoarea copiilor.

Genialul John Milton, în măreaţa sa viziune creştină, a descris ca nimeni altul starea paradisiacă a primilor oameni. Astfel, după pierderea nevinovăţiei sale, Eva rosteşte îndurerată, prin gura marelui scriitor englez, următoarele cuvinte: „O, lovitură neaşteptată, mai înfricoşată decât moartea! Trebuie oare să te părăsesc, raiule, pe tine, patria mea, să părăsesc aceste fericite şi umbroase dumbrăvi, aceste lunci vrednice să fie cercetate de dumnezei! În mijlocul vostru am nădăjduit - deşi mâhnită, dar liniştită - să vieţuiesc până în ziua care trebuia să fie fatală pentru noi amândoi! O, florilor, voi nu veţi mai înflori niciodată în alte ţări; cea dintâi şi cea din urmă grijă, dimineaţa şi seara, era îndreptată spre voi; eu vă mângâiam cu o mână gingaşă din clipa când vi se desfăcea cel dintâi bobocel; eu v-am dat nume! Cine o să vă întoarcă acum cu faţa spre soare? Cine o să vă împartă pe fiecare după felul vostru şi cine o să vă adape din izvoarele de ambrozie? Şi tu, tu, boschet nupţial, împodobit de mine cu cele mai delicate şi mai aromate flori, cum mă voi despărţi de tine? Unde mă voi duce să rătăcesc într-o lume rea - şi cât de întunecată şi sălbatică va fi ea în urma Paradisului! Cum vom putea respira un alt aer, noi, cei deprinşi cu roade nemuritoare!"[310]

Înţeleasă în sens spiritual, această cântare a cântărilor Evei simbolizează pierderea paradisului lăuntric, cu toate florile şi mângâierile Duhului Sfânt care îl îmbălsămau şi-i desfătau sufletul ei inocent.

La rândul său, Adam îşi plânge astfel nenorocirea: „O, oare pentru păcatul unui singur om va fi osândită întreaga omenire? Şi apoi, va rămâne ea oare inocentă? Toată progenitura mea va

[309] Ioan 1, 13.
[310] *Potereanîi rai...*, op.cit., p.236-237.

avea un spirit şi o voinţă coruptă, nu numai capabilă, ci predispusă după fire spre rău! Cum vor mai putea fi ei îndreptăţiţi înaintea feţei Domnului? Şi totuşi, după toate aceste îndoieli, eu Îi dau Lui dreptate. Toate cugetările mele sunt deşarte, toate dovezile mele mincinoase mă conduc către acelaşi gând de totdeauna. Cel dintâi şi cel din urmă vinovat al tuturor nenorocirilor sunt eu, numai eu singur; numai asupra mea trebuie să cadă învinuirea, ca asupra unei rădăcini şi ca asupra unui izvor al tuturor relelor! O, dacă mânia Lui ar cădea numai asupra mea! Ce dorinţă nesăbuită! Oare vei fi tu în stare să suporţi această povară, chiar dacă va fi împărţită cu vinovata-ţi soţie, această sarcină care depăşeşte prin greutatea ei tot pământul, tot universul! Aşa dar, nici în îndoielile tale, nici în dorinţele tale nu-ţi vei găsi nici un fel de adăpost, nici un fel de nădejde; tu vezi prea bine că o fiinţă mai nenorocită decât tine n-a existat şi nu va exista vreodată în lume; în vinovăţia ta te poţi asemăna numai cu Satana; asemănătoare este şi soarta voastră. O, conştiinţă, în ce abis de groază şi de tortură m-ai aruncat pe mine? Nu văd nici o scăpare, ci mă tot prăbuşesc din ce în ce mai adânc."[311]

Eva îi răspunde: „Amândoi am păcătuit; dar tu ai păcătuit numai în faţa lui Dumnezeu, pe câtă vreme eu şi în faţa lui Dumnezeu şi în faţa ta. O, eu mă întorc la locul unde s-a rostit judecata noastră; acolo, cu plânsetele mele, voi bate la poarta cerului, Îl voi ruga pe Dumnezeu pentru ca hotărârea Lui să nu cadă peste capul tău, ci să se îndrepte numai asupra mea, numai asupra capului meu, căci numai eu singură port vina întregii tale nenorociri. Numai eu singură merit să suport mânia Lui cea dreaptă!"[312]

Adam continuă: „Ce mai pot procrea şi înmulţi decât blestemul ce va cădea peste capetele tuturor? Cine dintre urmaşii mei - asupra cărora, în cursul veacurilor, se va răsfrânge răul pricinuit de mine - nu-şi va îndrepta blestemele asupra capului meu? Urmaşii mei vor striga: «Să fii blestemat, nelegiuitule strămoş! Datorită ţie, Adam, trăim noi această tristă viaţă!» Da, blestemul va fi recunoştinţa lor. Aşa încât, în afară de blestemul

[311] *Ibidem*, p.223.
[312] *Ibidem*, p.226.

care zace de pe acum asupra mea, se vor concentra în mine blestemele întregii posterități ca în centrul lor firesc şi, cu toate că vor sta pe loc, totuşi mă vor apăsa prin greutatea lor. O, bucurii de scurtă durată ale Edenului, vă voi plăti scump prin eterna-mi durere!"[313]

Odată sfâşiată nevinovăția lor de copii, duhul diavolului a început să răvăşească toată armonia paradisiacă. „Primul semn s-a manifestat în natură asupra păsărilor, asupra animalelor şi în văzduh. Aurora dimineții a dispărut repede în atmosfera înnourată, pasărea lui Zeus (vulturul) s-a repezit pe neaşteptate din înaltul său zbor peste alte două păsări cu luminoase şi preafrumoase pene, pe care a început să le urmărească. Fiara sălbatică ce împărăteşte în păduri, cel dintâi vânător, goneşte de pe un deal cea mai frumoasă pereche din toată pădurea, un cerb şi o cerboiacă ce fug prin porțile de Răsărit: Adam a observat acest lucru şi urmăreşte cu ochii vânătoarea"[314].

Iată cum acest „centru de iradiație", după ce prin sufletul lui pur a iradiat puritate în toate lucrurile, deodată iradiază otravă din sufletul lui otrăvit de păcat.

„Chiar de-ar fi avut cineva o inimă de piatră, nu s-ar fi putut uita la acest sfâşietor tablou fără lacrimi! Adam plângea, deşi nu era născut din femeie. Compătimirea a biruit ce este mai bun în bărbat şi timp de câteva minute a căzut pradă lacrimilor."[315]

Eva – continuă Milton –, cuprinsă de deznădejde, a vrut să se sinucidă, dar Adam a oprit-o zicând: „Dar dacă noi vom începe să ne rugăm Lui, o, cum s-ar deschide auzul Său, cum s-ar apleca spre mai multă compătimire inima Lui! El ne va învăța cum să ne adăpostim din fața asprelor vremi ale anului - din fața ploilor, înghețurilor, grindinii, zăpezii! Chiar de pe acum, cerul nestatornic începe să întunece cu norii săi vârfurile munților; vârfurile tăioase, umede, înfoaie pletele uşoare ale pomilor care şi-au slobozit departe frumoasele ramuri. Acesta este un semn că trebuie să ne căutăm un adăpost ferit de primejdii, un adăpost cald, ca să ne încălzim mădularele amorțite. Atât timp cât lumi-

[313] *Ibidem*, p.221.
[314] *Ibidem*, p.234-235.
[315] *Ibidem*, p.242.

nătorul zilei nu ne-a părăsit în schimbul nopții reci, să încercăm - nu s-ar putea oare să adunăm razele lui şi să aprindem o materie inflamabilă? Ori, printr-o iute frecare a două obiecte, să aprindem aerul, aşa cum odinioară norii goniți de vânt, ciocnindu-se din cauza unei puternice lovituri, năşteau fulgere şi foc care spintecau văzduhul de-a curmezişul şi, căzând pre pământ, aprindeau coaja răşinoasă a bradului sau a molidului; flacăra întindea departe împrejur căldura ei şi încălzea ca soarele. Dacă îl vom ruga pe Cel Preaînalt ca să-I fie milă de noi, El ne va învăța să ne folosim de acest foc, ne va descoperi mijloace de vindecare sau de uşurare a bolilor, care sunt fiicele propriilor noastre vicii. De vom dobândi un astfel de ajutor, un asemenea sprijin din partea lui Dumnezeu, vom putea nădăjdui să petrecem liniştiți viața noastră până o vom isprăvi în țărână şi acolo, în prima noastră patrie, vom adormi cu ultimul nostru somn. Ce putem face noi altceva mai bun decât să ne întoarcem la locul unde ne-a judecat Domnul? Acolo vom cădea cu evlavie înaintea Lui, cu fața la pământ, ne vom mărturisi cu smerenie vinovăția noastră, Îl vom ruga să ne ierte, vom roura pământul cu lacrimile şi vom umple văzduhul cu suspinurile. Ieşind din adâncul inimilor zdrobite, ele vor fi mărturii ale neprefăcutului nostru necaz şi ale potolitei noastre smerenii. El, fără îndoială, îşi va înceta mânia, El ne va ierta; chiar în momentul mâniei, când fața Lui era aşa de severă, oare în privirea Lui limpede nu lumina mila, bunătatea, compătimirea față de noi?"[316]

După ce s-au ridicat de la pământ „rugăciunile strămoşilor noştri s-au înălțat drept la cer; nimic nu le-a întors din drum; vânturile invidioase nu le-au risipit în lături. Ele, fără să se micşoreze, au pătruns prin porțile cereşti. Atunci, Marele Mijlocitor le-a tămâiat cu tămâia ce se ridica de pe altarul de aur şi ele s-au înălțat spre Prestolul Celui Preaînalt; Fiul lui Dumnezeu, înfățişându-le cu bucurie înaintea Tatălui, mijloceşte astfel: «Priveşte, Părintele Meu! Iată primele roade ale pământului pe care le-ai întors omului prin mila Ta! Eu sunt Cel dintâi dintre preoții Tăi, Îți aduc într-o cădelniță de aur aceste rugăciuni şi suspinuri amestecate cu tămâie, aceste roade răsărite din semințele semă-

[316] *Ibidem*, p.228-229.

nate de Tine în inima lui Adam împreună cu pocăința lui; ele sunt mai plăcute, mai dulci decât toate roadele pe care le-ar fi putut odrăsli pomii raiului, prelucrate de mâna omului înainte de cădere. Apleacă-Ți urechea spre rugăciunile lui, ia aminte la suspinurile lui, deși ele sunt fără de glas. El nu știe să-și alcătuiască rugăciunea în cuvinte, îngăduie-Mi să vorbesc Eu în locul lui, Eu care sunt mijlocitorul lui și răscumpărătorul lui prin jertfă. Toate lucrurile lui bune și rele aruncă-le asupra Mea; pe cele dintâi le voi înălța prin Vrednicia Mea, iar pe celelalte le voi răscumpăra prin moarte. Primește-Mă ca pe o jertfă și, în Mine, primește de la acești nenorociți mireasma păcii, ca semn al bunătății Tale față de omenire!"[317]

Ca și primii oameni, cădem și noi în nenumărate păcate, dar tot ca și ei trebuie să cădem în genunchi în fața Tatălui Ceresc ca să ne ierte și să ne întoarcă la nevinovăția paradisiacă de copii. Și atunci, Acest iubit Fiu al lui Dumnezeu care a mijlocit între Tatăl Ceresc și Adam va mijloci și pentru păcatele noastre, întorcându-ne la inocența din Rai.

Vorbind despre această nevinovăție, Nichifor Crainic zice: „Nu vedem noi oare în copiii noștri, în candoarea ființei lor, în simplitatea spiritului lor, în neprihana inimii lor, în toată preacurata lor făptură ceva din frumusețea fără asemănare a raiului și a cerului cu îngeri? Frăgezimea trupului lor, ca de lujer din altă lume, surâsul pe care îl numim îngeresc al gurii lor, lumina suprapământească a ochilor lor nevinovați, ciripitul lor ca de păsărele neștiute, rămase undeva departe, în paradis, totul ne sugerează o lume superioară necoruptă de păcat, dominată de armonie, de iubire și de lumină nesfârșită. Dostoievski zice că dacă a rămas ceva în lumea noastră care să ne amintească de frumusețea raiului, e frăgezimea frunzelor de primăvară, e ciripitul păsărelelor și ochii copiilor. Dați-mi pe toată viața ochii unui copil și nu voi mai vedea altceva decât lumina fericită a raiului dumnezeiesc.

Darul acesta supraomenesc nu-l au pe pământ decât sfinții și copiii. Copiii – din natura lor simplă și neprihănită cu care

[317] *Ibidem*, p.230-231.

vin pe lume, din marele mister al lui Dumnezeu. Sfinţii - din truda unei vieţi întregi de a redeveni asemenea copiilor[318].

Dar candoarea copilăriei e o stare de natură a sufletului purificat prin baia Botezului, în vreme ce candoarea sfântului e o stare cucerită prin nevoinţele şi caznele nespus de grele ale unei vieţi întregi. Gradul de puritate a copilăriei scade necontenit cu adolescenţa, cu tinereţea, cu bărbăţia şi bătrâneţea, dacă omul se lasă pradă pornirilor sale rele. Precum valurile mării macină pe nesimţite ţărmul de piatră, tot astfel valurile vieţii nimicesc cu timpul blocul de candoare al copilăriei.

Lupta sfântului este aceea de a menţine nivelul iniţial de candoare. Ea se aseamănă adesea cu truda lui Sisif de a ridica stânca pe vârful muntelui, ca iar să se rostogolească de acolo şi iar s-o ridice din vale spre culme. Numai o biruinţă deplină îl readuce pe sfânt la măsura copilului care a fost el însuşi imediat după botez.

În ce constă oare sfinţenia şi întrucât se aseamănă ea cu copilăria?

După doctrina creştină, sunt două lucruri îndeosebi care fac pe om capabil de sfinţenie. Unul e simplitatea spiritului, iar al doilea e puritatea inimii.

Simplitatea spiritului se mai numeşte în termen obişnuit sărăcia cu duhul. Cei săraci cu duhul sunt binecuvântaţi de Mântuitorul cu fericirea de a trăi în împărăţia cerurilor. Cei curaţi cu inima sunt binecuvântaţi de El cu fericirea de a vedea pe Dumnezeu. Esenţa celor nouă fericiri rostite în Predica de pe Munte se reduce în realitate la acestea două. Iar acestea două sunt, în fond, una şi aceeaşi, pentru că a fi în împărăţia cerurilor şi a vedea pe Dumnezeu înseamnă unul şi acelaşi lucru. Numai căile prin care se ajunge acolo sunt deosebite, întrucât o dată e vorba de spirit şi apoi e vorba de inimă.

Spiritul e cel care cunoaşte;
Inima e cea care iubeşte.

Religiunea e cunoaşterea şi iubirea de Dumnezeu totodată"[319].

---

[318] *Ortodoxie şi etnocraţie*, de Nichifor Crainic, Ed. Cugetarea, p.23-24.
[319] *Ibidem*, p.19.

„Prin simplitatea spiritului ajungem la cunoaşterea harului; prin puritatea inimii la iubirea dumnezeiască.

Nu putem iubi cu adevărat decât ceea ce cu adevărat cunoaştem: numai prin cunoaştere ajungem la dragoste. Mintea prin care cunoaştem e chipul lui Dumnezeu în noi; inima sau voinţa prin care iubim e asemănarea Lui. Pe temeiul chipului lui Dumnezeu, ne ridicăm la asemănarea cu El."[320]

În rugăciunea Sa, Mântuitorul I-a mulţumit Tatălui Ceresc că a descoperit copiilor ceea ce a ascuns de la cei înţelepţi şi pricepuţi - şi iată pentru ce: „Cunoaşterea lui Dumnezeu e condiţionată de simplitatea spiritului sau de sărăcia lui. Ce înseamnă această sărăcie sau această simplitate? Activitatea proprie spiritului nostru este aflarea adevărului. În munca nobilă pentru a-l afla, spiritul se încarcă cu nesfârşita varietate a cunoştinţelor, cu imaginile, cu reprezentările şi ideile tuturor lucrurilor ce cad în raza preocupărilor sale. Îngrămădirea acestor elemente intelectuale pricinuieşte adesea rătăcirea spiritului, care poate să ia drept adevăr ceea ce nu este în realitate şi să treacă nepăsător pe lângă adevărul pe care îl caută. Cel mai trist şi mai elocvent exemplu de rătăcire este acela al semidocţilor, care, posedând o sumă oarecare de cunoştinţe insuficiente, sunt siguri că posedă adevărul însuşi. Caracteristica semidoctului este că nu-şi dă seama de limitele ştiinţei omeneşti şi ia drept absolut ceea ce e fragmentar şi relativ. Pentru problema desăvârşirii omului, semidocţia e mai totdeauna o nenorocire. O altă dificultate o ridică, bunăoară, varietatea nesfârşită a cunoştinţelor din care e alcătuită cultura noastră modernă. O viaţă de om nu-i este suficientă spiritului celui mai aprins de setea de a şti pentru a cuprinde această cultură în ansamblul ei. Spiritele puternice însă, care au izbutit să cuprindă într-o sinteză mai largă ansamblul cunoştinţelor omeneşti, îşi dau seama tot mai mult de relativitatea ştiinţei. Savantul adevărat devine modest şi începe să se îndoiască de propria lui ştiinţă. Cuvântul înţeleptului Socrate «ceea ce ştiu e că nu ştiu nimic» e o concluzie la care nu puţini ajung, după ce ştiu tot ce se poate şti. Cu o expresie creştină, această constatare a limitelor cunoaşterii omeneşti se numeşte

[320] *Ibidem*, p.27.

«ignoranţă savantă». Dar această ignoranţă savantă, constatată la capătul ştiinţei, ne pune pe drumul simplităţii spiritului sau al săraciei cu duhul. Adevărul absolut care e Dumnezeu Însuşi, după care însetează cunoaşterea omenească, se poate descoperi pe o cale mai directă în noi înşine. Inteligenţa sau raţiunea sau cugetul nostru e însăşi imaginea lui Dumnezeu întipărită în suflet. Descoperirea acestei imagini în noi e descoperirea adevărului pe care îl căutăm. Dar această descoperire cere o descărcare continuă, până la epuizare, de toate imaginile şi ideile secundare acumulate în spirit. Operaţia de eliminare a lor se numeşte simplificarea spiritului. Numai izolat astfel în singurătatea lui lăuntrică, adică sărăcit de toate imaginile secundare, spiritul nostru poate regăsi pe Dumnezeu în imaginea primordială sau în ideea divină din el. Dacă despre cultură s-a spus că este ceea ce rămâne în suflet după ce am uitat tot ce am învăţat, cu atât mai mult se poate spune în legătură cu Dumnezeu: Îl vom avea cu atât mai deplin în noi cu cât mai săraci vom izbuti să fim de imaginile absorbite de lumea din afară de noi. Căci dacă Dumnezeu e spirit simplu, El nu Se poate cunoaşte decât printr-o desăvârşită simplitate a spiritului omenesc. Dar ajungând la Dumnezeu pe această cale, învăţatul devine, de fapt, la simplitatea nativă a copilului. Ignoranţa savantă sau sărăcia cu duhul este, în esenţă, aceeaşi sfântă ignoranţă a noului venit pe lume care, liber de orice ştiinţă, ajunge prin instinct la Dumnezeu. Cine cunoaşte pe Dumnezeu cunoaşte totul. Pentru savant, această idce centrală luminează şi organizează în limitele juste toate elementele secundare acumulate prin ştiinţă. În desăvârşirea morală a omului raportată la destinaţia de dincolo de moarte, ştiinţa capătă o valoare numai întrucât îi ajută să depăşească lumea în care trăieşte"[321].

„Cunoaşterea lui Dumnezeu atrage dragostea de Dumnezeu a inimii noastre. Dar precum spiritul a trebuit simplificat pentru a ajunge la cunoaşterea de Dumnezeu, tot astfel inima trebuie purificată pentru a-L putea iubi integral. Purificarea inimii înseamnă sugrumarea tuturor pornirilor rele din cuprinsul ei. Numai o inimă curată poate iubi cu adevărat pe Dumnezeu. Precum

[321] *Ibidem*, p.20.

soarele nu se străvede decât în limpezimea de cleştar a unei ape, tot astfel nu-L putem vedea pe Dumnezeu decât în adâncul de lacrimă al unei inimi curate.

Dar iubirea creştină urmează aceeaşi cale ca şi cunoaşterea creştină. Când cunoaştem pe Dumnezeu, toate lucrurile din această lume ni se luminează prin El. Tot astfel, când am ajuns să iubim pe Dumnezeu, toate lucrurile din lume ne vor părea bune şi vrednice de iubit. Căci Dumnezeu este iubire nemărginită şi iubirea Lui cuprinde şi pe cei tari şi pe cei slabi, şi pe cei drepţi şi pe cei păcătoşi. Asemenea lui Dumnezeu, creştinului adevărat, care e sfântul, lumea întreagă i se va părea vrednică de iubit pentru toată frumuseţea şi bunătatea din ea şi vrednică de iertare pentru tot păcatul care o desfigurează. Omul care s-a ridicat cu inima pe această culme a iubirii a realizat armonia şi frumuseţea raiului în sufletul său şi trăieşte cu adevărat în împărăţia lui Dumnezeu."[322]

În concluzie, întoarcerea la nevinovăţia iniţială de copil, la starea lui Adam înainte de cădere, la omul născut de sus, se poate realiza mai întâi prin „simplificarea spiritului", adică prin „sărăcia cu duhul" şi al doilea, prin „sugrumarea pornirilor rele" adică prin curăţia inimii. Acest lucru l-au înţeles şi l-au pus în practică marii sfinţi ai creştinismului care, trecând prin cuptorul smereniei, tăindu-şi voile şi părerile vătămătoare, au cunoscut Adevărul Întrupat şi au realizat raiul în sufletele lor.

Dar la această concluzie n-au ajuns numai sfinţii, ci chiar gânditorii care au adâncit cât de cât această problemă.

Iată ce spune în această privinţă L. Şestov: „Noi ar fi trebuit să luăm învăţătură de la copii şi de la ei să aşteptăm marile revelaţii. Întreg interesul nostru filosofic, toată dragostea noastră «curată» de a cunoaşte ar fi trebuit să fie îndreptată spre ţelul de a restabili în amintirea noastră ceea ce am primit în fericita perioadă când pentru noi mai erau încă noi toate impresiile existenţei şi când noi acceptam realitatea fără să ne supunem

[322] *Ibidem*, p.23.

postulatelor dictate de necesitățile practice ale vieții[323] care ne ajută în lupta pentru existență"[324].

În predicile sale, Ilie Miniat spune că „Pilat, care mărturiseşte înaintea tuturor că nu găseşte în Iisus nici un fel de vină – «Nici o vină nu găsesc în El» –, pentru scopurile lumeşti însă, pentru frica lui deşartă de a nu pierde prietenia Cezarului, închide ochii şi nu mai vede nici dreptatea, nici adevărul. Ştie că din invidie L-au dat şi ajută să satisfacă această invidie. Din această pricină, Îl dă în mâinile Iudeilor ca să-L omoare"[325].

Neavând sfânta nevinovăție de copil, simplitatea spiritului şi curățenia inimii, Pilat n-a vrut să accepte Realitatea care stătea în fața lui, ci s-a supus postulatelor dictate de necesitățile practice ale vieții, s-a supus patimilor care ajută în lupta pentru existență. Iar toate acestea i-au închis ochii ca să nu vadă Adevărul. Mai mult: l-au făcut să dea morții tocmai pe Acela care era Adevărul de care întrebase şi care venea să-i aducă mântuirea şi fericirea veşnică.

De aceea zic Sfinții Părinți că „cei ce înțeleg adevărul dar îi stau împotrivă fără ruşine şi-au omorât rațiunea şi şi-au sălbăticit purtările. Unii ca aceştia nu cunosc pe Dumnezeu şi nu li s-a luminat sufletul"[326].

---

[323] *Na vesah Iova*, op.cit., p.183.
[324] *Ibidem*, p.119.
[325] *Didahii şi predici*, de Ilie Miniat, tr. de pr. D. Fecioru, Ed. Mitr. Buc., 1945, p.137.
[326] *Filocalia*, op.cit., vol.I, p.11-12.

ÎNTOARCEREA

„Ce putem face noi altceva mai bun decât să ne întoarcem la locul unde ne-a judecat Dumnezeu?" - îi spunea Adam consoartei sale. În lumea mică dinăuntrul nostru, duhul îi spune sufletului: „Suflete al meu, scoală-te! Pentru ce dormi? Sfârşitul se apropie! Scoală-te şi te va lumina Hristos!" Iar Iisus ne spune: „De nu vă veţi întoarce ca să fiţi ca pruncii, nu veţi intra în Împărăţia Cerurilor".

Mai întâi, deci, ni se cere să ne întoarcem, şi al doilea, să fim ca pruncii. Nu prunci, ci ca pruncii. E un termen de comparaţie. Căci însuşi Apostolul spune: „Nu fiţi copii la minte. Fiţi copii când e vorba de răutate. La minte însă, fiţi oameni desăvârşiţi"[327].

„Pruncul cufundat în valul baptismal e un Adam creat din nou şi restabilit în raiul spiritual al armoniei cu Dumnezeu. În natura lui purificată şi simplă, harul Bisericii îngroapă puteri proporţionate destinaţiei de dincolo de această lume, a omului. Atât de mari sunt aceste puteri, încât pruncul care moare botezat e primit în raiul celor desăvârşiţi. Botezul, prin urmare, ne aşază dintr-o dată la nivelul superior al sfinţeniei. De aceea Biserica e creatoare de sfinţi şi e numită ca Maica Domnului: născătoare de dumnezei. În dezvoltarea vieţii însă, această sublimă stare paradisiacă nu se menţine de la sine, fiindcă omul e liber, iar harul îngropat în el nu-i stânjeneşte libertatea. În voinţa liberă stă capacitatea de a alege raiul sau iadul. Cu alte cuvinte, în libertatea noastră e putinţa de conlucrare a energiei baptismale

[327] I Corinteni, 14-20.

cu energia naturală din noi, sau refuzul de a conlucra. Evident că în pruncul nou-născut sau nou renăscut în Biserică, toate aceste puteri se găsesc într-un stadiu de ignoranţă inocentă. Dar, pusă în termeni ortodocşi, problema educaţiei omului în dezvoltare nu e altceva decât strădania voinţei de a ne păstra la nivelul haric ce ni s-a dat prin botez. Educaţia creştină e conlucrarea voinţei cu energia harului din noi. În Botez nu se vede această conlucrare, dar ea se cere pruncului pentru a i se da harul baptismal; dar o serie întreagă de silinţe i se cer omului pentru a ajunge la harul euharistic. Şi dacă observăm că Botezul se dă o dată pentru totdeauna, iar împărtăşania se repetă necontenit, până la ultimul ceas al vieţii, care este rostul adânc al acestei rânduieli bisericeşti?

„Date fiind alunecările necontenite ale firii omeneşti, ce este oare împărtăşania în raport cu botezul altceva decât ridicarea bruscă a vieţii personale iarăşi la nivelul haric iniţial? Botezul e nivelul sublim al sfinţeniei; Împărtăşania e pârghia spirituală ce ne ridică mereu până la el. Tot secretul educaţiei cu adevărat creştine stă în raportul acestor două taine sfinte - una prin care începem viaţa, alta prin care o continuăm şi o desăvârşim.

În teologia ortodoxă s-a pus, între altele, şi problema dacă sfinţenia sau desăvârşirea reprezintă un grad haric egal cu harul baptismal sau mai mare decât el. Unii înclină să creadă că sfinţenia, ca încununare a vieţii creştine, ar depăşi culmea atinsă prin botez. Alţii însă sunt convinşi că amândouă reprezintă un nivel haric egal. Admiţând această din urmă părere, copilăria ne apare deopotrivă cu sfinţenia. Astfel, n-am făcut un simplu paradox când am spus că pruncul botezat e un sfânt, iar sfântul pe culmea cea mai înaltă a virtuţii realizează copilăria paradisiacă. Între această Alfă şi această Omegă a vieţii creştine stă culmea egală a harului pe linia căruia se înscriu zigzagurile conştiinţei morale a omului, cu scoborârile şi cu suişurile ei. Care alta e deci, în termen teologic, esenţa educaţiei creştine decât ajungerea la conştiinţa harului baptismal ce sălăşluieşte în noi? Această conştiinţă a harului ne dă sentimentul dragostei, al împărăţiei divine în suflet, al gustării anticipate din fericirea raiului etern. De aceea, marii sfinţi, care sunt marii mistici ai

Ortodoxiei, rezumă sfinţenia sau desăvârşirea la simplitatea spiritului şi la puritatea inimii. Prin simplitatea spiritului ajungem la cunoaşterea harului, prin puritatea inimii, la iubirea dumnezeiască.

Regula universală a Ortodoxiei este că nu putem iubi cu adevărat decât ceea ce cu adevărat cunoaştem: numai prin cunoaştere ajungem la dragoste. Mintea prin care iubim e chipul lui Dumnezeu din noi; inima sau voinţa prin care iubim e asemănarea Lui. Ultimul cuvânt al misticii, în care culminează disciplinele teologice, este că, pe temeiul chipului lui Dumnezeu, ne ridicăm la asemănarea cu El."[328]

„În creştinism, măsura omului desăvârşit nu e cel vârstnic, ci copilul. Nu pruncul trebuie să fie ca noi, ci noi trebuie să fim ca pruncii. Această măsură a religiozităţii pe care ne-o dă Iisus Hristos pare bizară pentru felul nostru obişnuit de a judeca, fiindcă noi confundăm cultura cu religia. În cultură, care e un fenomen omenesc progresiv, o acumulare de idei şi de cunoştinţe noi, copilul nu poate să fie măsura noastră. El e un fermecător ignorant, pe care trebuie să-l ridicăm treptat la nivelul nostru de instrucţie. Procesul religiunii însă se petrece invers faţă de procesul culturii. Ce reprezintă din punct de vedere creştin copilul nou născut în această lume şi renăscut prin baia misterioasă a botezului? El reprezintă însăşi simplitatea şi puritatea absolută, în felul ei. Frăgezimea naturii lui neatinsă încă de arşiţa patimilor din lume, virginitatea spiritului lui care încă nu cunoaşte răul, neprihana de crin a inimii lui face din această fiinţă un înger în trup, destinat parcă numai zâmbetului şi bucuriei fără sfârşit. Această nevinovăţie iniţială însă nu se va păstra de la sine de-a lungul vieţii, ca un absolut incoruptibil. Înclinările către patimă se vor ivi progresiv, o dată cu creşterea şi cu dezvoltarea instinctelor din natura omenească. Tot secretul educaţiei creştine stă în strădania continuă de a asigura instinctelor din om funcţiunea normală spre binele lui şi al semenilor lui şi de a nu lăsa să devieze catastrofal, în patimi. Căci instinctele din om sunt ca armele cu două tăişuri: călăuzite normal de cârma voinţei, ele duc pe calea marii destinaţii de dincolo de

[328] *Ortodoxie şi etnocraţie*, op.cit., p. 25.

moarte; lăsate să degenereze în patimi, ele duc pe calea contrară, a pierzării. Educaţia, prin urmare, care e îndeosebi exerciţiul eroic al voinţei, constă din sforţarea continuă de a păstra pe om la nivelul sublim al purităţii şi al simplităţii cu care a venit odinioară pe lume, ca prunc. Astfel, măsura virtuţii omeneşti e copilul. Am putea spune, fără să greşim, că suntem atâta de creştini câtă copilărie pură am izbutit să păstrăm în noi până la sfârşitul vieţii"[329]. Căci „sfântul e creştinul adevărat, dar în acelaşi timp şi copilul desăvârşit"[330].

Mântuitorul zice pentru toate veacurile şi pentru toate generaţiile: „Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi pe ei". Fără îndoială, aceasta nu presupune altceva decât o atracţie şi o iniţiativă originară a sufletului copilăresc către lucrurile divine, către dimensiunile supranaturale ale persoanei Mântuitorului. Dacă această pornire n-ar exista, atunci cuvintele „lăsaţi-i" şi „nu-i opriţi" n-ar avea nici un sens. Dar avem noi dreptul să împiedicăm această atracţie spontană şi adâncă dintre Iisus Hristos şi copii? „Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi pe ei, că a unora ca acestora este împărăţia lui Dumnezeu" – ne porunceşte El. Şi sensul acestor cuvinte este că, mai presus de noi oamenii, copiii aparţin lui Iisus Hristos.

„Şi mai este încă un adevăr ce se desface din această scenă evanghelică a binecuvântării pruncilor. Şi anume: dintre toate vârstele, copiii sunt preferaţi îndeosebi de Mântuitorul şi lor, înaintea tuturor, li se dă împărăţia cerurilor. În logica misterioasă a acestei preferinţe, oamenilor maturi li se adresează următoarea condiţie: „Amin zic vouă: oricine nu va primi împărăţia lui Dumnezeu ca pruncul, nu va intra întru ea!" Iar pruncul acesta, care e numai un pui de om, e ridicat pe braţe de Iisus şi, peste capetele tuturor, e arătat omenirii drept pildă de creştin model!"[331]

Aşadar, spre această pildă de creştin model trebuie să ne întoarcem.

---

[329] *Ibidem*, p.12-14.
[330] *Ibidem*, p.15.
[331] *Ibidem*, p.12.

Avraam, Isaac şi Iacov au vieţuit mai întâi în Canaan. Mai târziu, urmaşii lor au fost robii lui Faraon, timp de peste 400 de ani. Dumnezeu însă l-a ridicat pe Moise, care i-a întors pe fiii lui Israil înapoi în Canaan.

Fiul risipitor a trăit mai întâi în casa tatălui său. Apoi şi-a irosit tinereţea, avuţia şi puterile sufleteşti într-o ţară îndepărtată unde, la urmă de tot, a ajuns porcar. Când însă a văzut că moare de foame, s-a întors la tatăl său, de unde n-a mai plecat.

Drept pedeapsă pentru că a căzut în idolatrie, Israil a fost dus în robia babilonică. Dar după 70 de ani de suferinţă, s-a întors în Ierusalim şi şi-a zidit din nou templul său cel sfânt.

Ca şi primii oameni, în microcosmosul nostru lăuntric săvârşim şi noi acelaşi păcat. Acelaşi fruct oprit stă ispititor în faţa noastră, acelaşi şarpe ne înşeală şi noi călcăm aceeaşi poruncă. Dar imediat după judecata lui Dumnezeu, conştiinţa începe să ne tortureze. Cerul inimii noastre se întunecă. Norii groşi acoperă strălucirea Soarelui Dreptăţii. Sufletul nostru începe să se tulbure, să tune şi să fulgere. Ca nişte fiare sălbatice se ridică patimile şi poftele, sfâşiindu-ne tot ce e mai bun şi mai sfânt în noi. Cădem în deznădejde şi vrem să ne punem capăt zilelor. Dar glasul lăuntric al lui Dumnezeu şi al Îngerului păzitor ne sfătuieşte să ne întoarcem, să cădem în genunchi, să suspinăm şi să plângem, cerând mila lui Dumnezeu. Atunci, preaiubitul nostru Mijlocitor ne duce rugăciunile la Tatăl şi prin sângele Lui căpătăm iertare. Şi nu numai atât: însăşi soarta noastră se îmbunătăţeşte. Prin rugăciune adunăm razele Soarelui Invizibil şi aprindem focul pe care atât de mult a dorit Iisus să-l vadă arzând în inimile noastre. Acest foc al Duhului Sfânt ne încălzeşte şi ne mângâie. Şi tot prin mijlocirea acestui Mângâietor, fiarele se îmblânzesc, pământul îşi dă roada sa, iar cerul începe să picure ploaia sa binefăcătoare. Şi omul însetează şi flămânzeşte mereu după o altă lume mai bună, iar inima lui nu se linişteşte până nu se odihneşte în Hristos Domnul.

Dar „ce tainice puteri biciuie oare spiritul omenesc, veşnic neîmpăcat cu orice condiţii de timp şi de spaţiu în care s-ar găsi, şi-l aţâţă să se încordeze în gigantice strădanii spre alte moduri de existenţă? Pasărea e fericită dacă are un cuib; şerpii îşi au

culcuşurile lor; vulpile vizuinile lor. Singur fiul omului, dintre toate făpturile pământului, simte că n-are unde să-şi plece capul chiar dacă, troglodit, dispune de o peşteră, sau, împărat, deţine o sută de palate aurite. Pentru el, fericirea e un cuvânt fără substrat real în viaţa pământească. Stafie lipsită de consistenţă, ea există când se năzare de departe şi dispare când te apropii. Dacă numim fericire clipa trăită, nici măcar când o trăim n-o simţim astfel, ci numai după ce a trecut şi a devenit ideal pierdut, când înaintea noastră, când deasupra, păstrându-se totdeauna la o distanţă încât să n-o putem ajunge niciodată. Filozofii pesimişti o numesc iluzie deşartă, fiindcă îşi imaginează măduva lumii ca un rău imens şi fără leac. Şi totuşi, fericirea trebuie să fie, de vreme ce ea e setea cea mai adâncă şi mai neistovită a vieţii omeneşti; de vreme ce ea e tot avântul gigantic al spiritului omenesc, cum se înverşunează să sfredelească munţii, să străbată oceanele, să se cufunde în măruntaiele pământului, să plutească în văzduhuri, căutând-o mereu într-un galop nebun şi fără odihnă, sau portretizând-o cu o furie sacră în acele minuni de frumuseţe care sunt capodoperele artei. Dacă nicăieri n-ar exista un substrat al ideii de fericire, ar trebui să ne credem jucăriile unui demon care, nevăzut, ar sforăi din întuneric, prin faţa naivităţii noastre, amara uluială a iluziei deşarte. Se pare însă că nici o idee pozitivă, din câte zac în posibilitatea spiritului, nu se naşte fără obiectul corespunzător. Cu mii de ani mai înainte de a fi o născocire a tehnicii moderne, avionul a fost ideea din mitul lui Icar. Religia ne vorbeşte de o fericire pozitivă, care nu e nălucă, ci o realitate veşnică; de o fericire pierdută, dar care se poate cuceri din nou. Răspunzând setei universale, ce arde în profunzimea sufletului omenesc după altă ordine de viaţă, Iisus Hristos Şi-a început Evanghelia afirmând de nouă ori existenţa fericirii.

Această fericire, cu sensul cel mai pozitiv şi cu substrat transcendent şi veşnic, care absoarbe dincolo de lume supremele aspiraţii ale sufletului omenesc, se numeşte, cu alt termen, paradisul. Ideea paradisului nu e specific creştină, ci o idee ce aparţine întregului neam omenesc. Reminiscenţă a unei stări pierdute sau aspiraţie către o stare viitoare, paradisul e un suspin adânc şi universal omenesc.

Nostalgia paradisului e sentimentul că suntem din această lume şi totuşi nu-i aparţinem; că lumea din spiritul nostru nu e identică cu lumea care ne înconjoară; că suntem în mijlocul ei ca nişte rămaşi pe dinafară dintr-o ordine înaltă de existenţă, ce ni se refuză; că din această pricină nu putem adera întru totul la condiţia mizeriei terestre, în care ne simţim ca izolaţi; şi că, în sfârşit, tot ceea ce în fiinţa noastră rimează în chip tainic cu veşnicia ne împinge la depăşirea modului actual de existenţă şi la cucerirea unui mod superior şi desăvârşit, conceput în antinomie cu cel de acum şi de aici. Nostalgia paradisului e astfel sentimentul antinomiei noastre existenţiale, de făpturi libere în spirit, dar contrazise de limite ce ni se par fatale; de făpturi nefericite, dar care ardem de setea fericirii absolute. Nostalgia e astfel durerea de a nu mai fi în locul unde ai fost odinioară, pe care amintirea îl păstrează mereu prezent, ca pe un cuib al fericirii pierdute. Neamul nostru cunoaşte nostalgia sub chipul dorului de casă şi al dorului de ţară. Dorul şi sentimentul distanţei şi al înstrăinării. El e specific vieţii păstoreşti, rătăcitoare între munte şi mare. În arta noastră folclorică, dorul e geneza doinei. Izolat în singurătatea înfiorătoare a muntelui, departe de sat şi de ai lui, geniul păstoresc a ridicat sentimentul nostalgiei la proporţiile unui mit grandios. Chipul ciobanului asemuit în umbra din lună nu e altceva decât portretul, proiectat în cosmos, al acestui sentiment de singurătate şi de înstrăinare; iar doina, cu nesfârşitele ei inflexiuni melodice şi cu pătrunzătoarele-i nuanţe cromatice de o prăpăstioasă melancolie, nu e altceva decât sublimarea muzicală a distanţei. Doina e strâns legată de mitul ciobanului din lună şi nu putem înţelege toată adâncimea ei efectivă decât considerând-o în complexul acestui simbol cosmic al singurătăţii şi al înstrăinării. În structura ei melodică, alcătuită din modulaţii înscrise într-o monotonie dominantă, jelania durerii de a nu fi unde te doreşti se rosteşte prin aceste nesfârşite ghirlande de tonuri minore, iar distanţa care rămâne mereu aceeaşi între subiect şi locul dorit e semnificată prin monotonia dominantă. Tristeţea şi gravitatea acestui cântec, care e imaginea cea mai tipică a nostalgiei, vin parcă din zădărnicia oricăror strădanii de a înfrânge captivitatea unui destin fără ieşire. Chipul care apare mereu pe cer, al

ciobanului din lună, dă un accent aproape tragic acestui sentiment al singurătății şi al înstrăinării.

Legat de ideea paradisului, sentimentul nostalgic capătă o perspectivă dincolo de lume şi dincolo de moarte. Din omenesc cum era, el devine un sentiment fundamental religios al supranaturalului. Căci nostalgia paradisului nu mai e dorul de casă sau dorul de țară din această lume, ci dorul de patria cerească a spiritului nemuritor. Ideea paradisului, adică a unui loc care a fost sau care va fi al fericirii veşnice, e universal omenească. Fie ca formă anteistorică privind începutul lumii, fie ca formă postistorică privind sfârşitul ei, în care se realizează un miraculos acord unanim al sufletului omenesc, peste toate timpurile şi peste toate locurile globului terestru, ne vorbeşte ca însăşi universalitatea credinței în Dumnezeu, de un destin originar şi de un destin final al omenirii.

Însuşi termenul de paradis - în concepția primă - e legat de un anume loc pe fața pământului, de frumusețe şi de fericire, ce nu-şi găseşte pereche în lumea de azi. Istoria lumii ia parcă aspectul unui fluviu care, izvorând din oceanul veşniciei, s-abate prin pământul păcatului, tulburându-şi apele de cleştar cu nămolul lui, pentru a se întoarce în cele din urmă, purificat, să se reverse în acelaşi ocean din care a pornit. Sentimentul paradisiac e ca simțul sănătății, ca simțul vieții şi ca simțul sfințeniei. Nimeni nu prețuieşte sănătatea mai adânc decât în boală; nimeni nu prețuieşte viața mai puternic decât pe pragul morții şi nimeni nu înțelege ce e sfințenia mai just decât în intuiția morală a păcatului.

Adam, numai din vrăjmaşa împotrivire a pământului cu toate făpturile lui şi numai din restriştea haotică a decadenței, a putut să priceapă frumusețea, desăvârşirea şi fericirea raiului din care a fost alungat. Tragica lui experiență se repetă în fiecare muritor, care nu se poate bucura de lumina vieții din plin, câtă vreme blestemul vremelniciei impregnate de durere îi contrazice cel mai intim şi cel mai neînduplecat sentiment, care e acela al nemuririi."[332]

[332] *Nostalgia Paradisului*, de Nichifor Crainic, ed. a II-a, Ed. Cugetarea, 1942, Bucureşti, p.344-356.

Repetând, fiecare din noi, tragica experiență a lui Adam, trebuie, ca şi el, să ne întoarcem din nou ca un fluviu, ca să ne revărsăm din nou în oceanul din care am izvorât. Dar până să ajungem acolo, trebuie să ne purificăm de nămolul prin care am trecut. Trebuie să plângem, să suspinăm, să cerem mila lui Dumnezeu ca Adam după cădere, ca Israil în robie sau ca David după ce a păcătuit cu Batşeba. Căci „binele nu se câştigă decât în suferință şi după inevitabila încercare a răului"[333], pe care îl încearcă toți fiii risipitori din lume.

Dar această inevitabilă încercare a răului, această amară experiență a răului, departe de a fi o răzbunare sau o pedeapsă din partea lui Dumnezeu, exprimă, dimpotrivă, mila lui Dumnezeu, care vrea să ne vindece cu doctorii amare şi să ne purifice în cuptorul smereniei.

[333] *La confession...*, op.cit., p.XXII.

EXPERIENȚA RĂULUI

Se pune adesea întrebarea: dacă Dumnezeu ştia că Adam şi Eva nu vor rezista şarpelui, pentru ce i-a mai pus la încercare? În *Dogmatica* Sfântului Ioan Damaschin se spune că „pomul cunoştinţei a fost o încercare, o ispitire şi un exerciţiu al ascultării şi neascultării omului". Omul locuia cu trupul într-un loc cu totul dumnezeiesc şi foarte frumos, iar cu sufletul locuia într-un loc cu totul înalt şi incomparabil de frumos. Dumnezeu locuia în el, era casa lui. Dumnezeu era îmbrăcămintea lui strălucitoare, harul lui Dumnezeu îl înveşmânta; se desfăta ca un alt înger cu singurul fruct preadulce al contemplării lui Dumnezeu; cu această contemplare se şi nutrea; aceasta, pe bună dreptate, a fost numită pomul vieţii. Dulceaţa împărtăşirii dumnezeieşti dă celor care se împărtăşesc cu ea viaţă, neîntrecută de moarte. Şi aceasta este ceea ce Dumnezeu a numit „tot pomul", zicând: „Din tot pomul care este în paradis, veţi mânca"[334]. Când spune Dumnezeu: „Din tot pomul din rai să mănânci", prin aceste cuvinte socotesc că a vrut să zică: Suie-te prin toate făpturile la Mine, Făcătorul, şi culege din toate un singur fruct, iar împărtăşirea cu Mine fă-o întărirea existenţei tale. În chipul acesta, vei fi nemuritor. „Dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mâncaţi; căci în ziua în care veţi mânca din el, cu moarte veţi muri"[335]. În chip natural, mâncarea sensibilă este o completare a ceea ce se pierde, ea se dă afară şi se distruge. Este deci cu neputinţă să rămână nestricăcios cel care se împărtăşeşte cu mâncare sensibilă.

---

[334] Facere 2, 16.
[335] Facere 2, 17.

„Dumnezeu este totul, în El şi prin El se ţine totul". De aceea a spus Dumnezeu primilor oameni să mănânce din „tot pomul". Însă „pomul cunoştinţei binelui şi răului" este discernământul unei contemplaţii multiple, adică cunoaşterea propriei sale naturi. Ea este bună pentru cei desăvârşiţi şi pentru cei care s-au fixat în contemplaţia dumnezeiască, pentru că ea vesteşte prin ea însăşi măreţia Creatorului. Ea este bună, de asemenea, şi pentru cei ce nu se tem de cădere, prin aceea că au ajuns cu timpul la o oarecare deprindere a unei asemenea contemplaţii. Nu este însă bună pentru cei care sunt tineri şi care sunt mai lacomi cu pofta pentru că, neavând singură rămânerea în mai bine şi pentru că nu sunt fixaţi solid în contemplarea singurului bine, grija de propriul lor corp îi atrage şi îi smulge spre ea. Pentru cei mai puţin desăvârşiţi şi pentru cei care sunt mai lacomi în poftă, era un lucru rău, după cum este rea hrana tare pentru cei fragezi şi care au nevoie încă de „lapte"[336]. Căci Dumnezeu, care ne-a creat, nu voia ca noi să ne îngrijim, să ne tulburăm cu privire la multe lucruri, nici să ne neliniştim şi să ne îngrijim mai dinainte de viaţa noastră. Tocmai lucrul acesta l-a experimentat Adam. Căci, după ce a gustat, a cunoscut că era gol şi şi-a făcut acoperământ; şi luând frunze de smochin „s-a acoperit"[337]. Dar înainte de a gusta „erau goi amândoi", atât Adam cât şi Eva, „şi nu se ruşinau"[338]. Atât de impasibili a voit Dumnezeu să ne facă! Căci acesta este punctul culminant al impasibilităţii. Dumnezeu a voit încă să ne facă şi fără de grijă, în aşa fel ca noi să avem un singur lucru de făcut, acela al îngerilor, de a lăuda fără încetare şi neîntrerupt pe Ziditorul, de a ne bucura în contemplarea Lui şi de a lăsa pe seama Lui grija noastră. Acest lucru ni l-a grăit şi prin profetul David, zicând: „Aruncă asupra Domnului grija şi El te va hrăni"[339]. Iar în Evanghelie, învăţând pe ucenicii Lui, spune: „Nu vă îngrijiţi cu sufletul vostru ce veţi mânca, nici cu trupul vostru cu ce vă veţi îmbrăca"[340]. Şi iarăşi: „Căutaţi

[336] Evrei 5, 11-14.
[337] Facere 3, 7.
[338] Facere 2, 25.
[339] Psalmul 54, 25.
[340] Matei 6, 25.

Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea vi se vor adăuga vouă"[341]. Iar către Marta: „Marto, Marto, te grijeşti şi spre multe te sileşti, dar un lucru trebuieşte, căci Maria partea cea bună şi-a ales, care nu se va lua de la dânsa"[342], adică de a şedea lângă picioarele Lui şi de a asculta cuvintele Lui[343].

În această stare de impasibilitate faţă de cele materiale şi vremelnice a vieţuit primul om până la căderc, în această stare se află pruncul care „e ridicat pe braţe de Iisus şi, peste capetele tuturor, e arătat omenirii, drept pildă de creştin model" şi în această stare se întorc, prin sforţări uriaşe, sfinţii lui Dumnezeu.

Şi fiindcă nu ne putem întoarce de nu vom şti mai întâi pricina alungării noastre din rai, Lev Şestov se întreabă: „Prin ce au fost corupţi locuitorii Raiului?". Şi tot el răspunde: şarpele „le-a dat lor «cunoştinţa» noastră" sau, vorbind în termenii Sfintei Scripturi, „i-a convins să guste din roadele pomului oprit. Şi o dată cu cunoştinţa au venit toate grozăviile pământului, a venit moartea. Ei au cunoscut ruşinea şi au ridicat ruşinea la treapta virtuţii"[344]. Atâta timp cât ei nu o „cunoscuseră", ei nici nu se ruşinau de goliciunea lor, ci o admirau, nu o „judecau". Existenţa lor nu era supusă judecăţii din afară; în general, nu se judecau nici pe ei înşişi şi nimeni nu-i judeca. Dar a sosit „cunoaşte-te pe tine însuţi" şi a început „judecata". E clar că regula „cunoaşte-te pe tine însuţi" este o regulă omenească[345]. Iar o dată cu înlocuirea impasibilităţii cu ruşinea ridicată la treapta virtuţii şi o dată cu înlocuirea fructului „preadulce al contemplării lui Dumnezeu" cu „discernământul unei contemplaţii multiple, adică cu cunoaşterea propriei sale naturi", a intrat păcatul atât în microcosmos cât şi în macrocosmos, făcând o spărtură ca într-un „zid înalt care, dintr-o dată şi pe neaşteptate, se prăbuşeşte"[346]. Şi dacă astfel se prăbuşeşte omul, atunci trebuie „să ne lepădăm de cunoaşterea ştiinţifică ca să ajungem la Adevăr. Adevărul şi

[341] Matei 6, 33.
[342] Luca 10, 41-42.
[343] *Dogmatica*, de Sf. Ioan Damaschin, ed. a II-a, trad. de pr.D. Fecioru, Inst. Bibl. Bucureşti, 1943, p.119-124.
[344] *Na vesah Iova*, op.cit., p.79.
[345] *Ibidem*, p.197.
[346] Isaia 30, 13.

cunoaşterea ştiinţifică sunt ireconciliabile. Adevărul nu suportă cătuşele cunoaşterii, el se sufocă în îmbrăţişările grele ale «evidenţelor», care dau certitudini cunoaşterii noastre. Ştiinţa - continuă omul ridicul al lui Dostoievski - «descoperă legi» şi aşază «legile fericirii mai presus de fericire», ştiinţa vrea să ne înveţe să trăim. Iar Adevărul este pe deasupra legilor şi, pentru el, legile sunt acelaşi lucru care pentru Dostoievski au fost pereţii închisorii şi cătuşele de puşcăriaş. Dostoievski - scrie Şestov - e uimit şi orbit de propria sa clarviziune profetică, neştiind ce să facă: s-o primească ori să n-o primească, e vis sau realitate, e aiureală sau revelaţie: «Oare mica mea inimă şi mintea mea capricioasă au fost în stare să se ridice până la o asemenea descoperire a adevărului?»"[347].

Nenorocirea este că „omul, încrezându-se în puterea raţiunii, a început să vadă în roadele raţiunii acel *summum bonum* al său, a început să preţuiască numai ceea ce provine *ex sua potestate* şi a uitat de darurile care i-au fost trimise de sus. Dar trezirea din această hipnoză a venit de la acelaşi «deodată» şi tot aşa pe neaşteptate, după cum vine tot ce este mai bun în viaţă"[348].

Raţiunea întreabă: „Ce e mai bine? Ca şi cum adevărul «obiectiv» hotărăşte ce e mai bine şi ce e mai rău! Ca şi cum de oameni depinde să-L aleagă pe Dumnezeu, pe Creatorul Atotputernic care după voia Lui a creat totul din nimic sau «legea», adică principiul etern şi imaterial din care, cu necesitatea firească cu care în matematică decurg toate teoremele din definiţii şi axiome, a izvorât lumea şi oamenii ce populează lumea"[349].

În faţa raţiunii reci, cu legile ei de gheaţă, care nu cunoaşte nimic din căldura şi frământarea inimii, care nu păşeşte decât pe terenul solid al „evidenţelor" şi al formulelor matematice, care nu cunoaşte ce e revelaţia şi abisul mistic al trăirilor lăuntrice, Blaise Pascal nu are de ales. El spune hotărât: „Dieu d'Abraham, Dieu d'Isaac, Dieu de Jacob, non des philosophes et des savants" - astfel îşi formulează el, pe scurt şi în grabă, convingerea la care a ajuns. Şi în aceste cuvinte se află acelaşi „abis",

[347] *Na vesah Iova*, op.cit., p.79.
[348] *Ibidem*, p.365.
[349] *Ibidem*, p.288.

acelaşi ghem încurcat de contradicţii ireconciliabile. Aici e şi grozava frază: „Doamne, pentru ce m-ai părăsit?" şi lacrimile de bucurie şi îndoielile şi încrederea. Şi peste toate, o dorinţă nesăbuită, pasionată: să uite toată lumea, să uite totul, afară de Dumnezeu. Să uite toate regulile, toate legile, toate adevărurile eterne şi imateriale, în subordonarea cărora filosofia a văzut destinaţia noastră. Să suporte toate chinurile, nu numai cele fizice, ci şi cele morale, ca să-şi atingă scopul suprem: bucuria veşnică pentru o zi de exerciţiu pe pământ. Eului nesuferit trebuie să i se înapoieze libertatea pierdută de Adam. Şi, în comparaţie cu aceste mari daruri ale Creatorului, ce mai reprezintă „eternele" noastre adevăruri pe pământ şi „înaltele noastre virtuţi"[350]?!

Ca să ne putem întoarce la nevinovăţia paradisiacă trebuie să trecem neapărat prin experienţa răului. Şi după cum aurul, pentru a se purifica şi separa de alte metale inferioare, trebuie să treacă prin foc, tot astfel inima omului, pentru a scăpa de aliajul patimilor, trebuie să treacă prin cuptorul smereniei. Dar nu numai puritatea inimii, ci şi simplitatea spiritului, adică sărăcia cu duhul, se redobândeşte tot prin experienţa răului. Iar în acest caz, răul, ispitele, diavolul, necazurile joacă rolul focului care mistuie şi separă tot ce e netrebnic şi vătămător în mintea şi în inima noastră.

„Sunt risipit ca apa şi toate oasele mele sunt deschiotorate, iar inima mea e ca de ceară şi se topeşte în măruntaiele mele" – zice Psalmistul[351]. Ca să vedem adevărul – remarcă Şestov - nu e nevoie numai de un ochi ager, de prezenţă de spirit, de vigilenţă etc., ci mai este nevoie de cea mai mare putere de jertfă, de lepădare de sine. Şi nu în sensul obişnuit al cuvântului. Nu e suficient ca omul să fie de acord să trăiască în noroi, în ger, să sufere, ocările, bolile, să ardă de viu în burta de aramă a taurului Phalaria. Mai trebuie ceea ce vesteşte cântătorul de psalmi: să se topească lăuntric, să se zdrobească şi să-şi sfărâme scheletul sufletului, acela care este socotit drept temelia fiinţei noastre, acea precizie şi claritate a reprezentărilor, întreagă şi gata făcută, în care ne-am deprins să vedem adevărurile eterne. Să

[350] *Ibidem*, p.295.
[351] Psalmul 22, 15.

simți că tot ceea ce e înăuntrul tău a devenit curgător, că formele nu ne sunt date înainte într-o lege veşnică, ci că noi singuri trebuie să le creăm în fiece ceas, în fiece minut"[352].

Cu alte cuvinte, aşa cum un avvă din *Pateric* şi-a zdrobit culionul sub picioare, aşa cum sihastrul care a păscut porcii şi-a sfărâmat mândria, tot astfel trebuie zdrobit spiritul nostru, trebuie sfărâmată raţiunea noastră, întreg scheletul ei, cu legile şi preciziile ei matematice. Avem nevoie nu numai de o inimă înfrântă, ci şi de o minte zdrobită, căci numai aşa putem elimina dintr-însa „aliajul" otrăvitor pe care ni l-a strecurat şarpele de la pomul cunoştinţei. Risipiţi în „discernământul unei contemplaţii multiple", cum zice Sfântul Ioan Damaschin, încărcaţi cu „toate imaginile şi ideile secundare, acumulate în spirit", cum remarcă Nichifor Crainic, noi oamenii, devenind nebuni tocmai prin înţelepciunea noastră fără Dumnezeu, nu putem ajunge cu adevărat înţelepţi decât primind „nebunia crucii"[353]. Căci numai prin cruce, adică printr-o grozavă suferinţă, a fost în stare Pascal să se lepede de dumnezeul filozofilor şi al savanţilor şi să-L primească pe Dumnezeul lui Avraam, Isaac şi Iacov. „Eu sunt Acela - zice acest Dumnezeu - care într-o clipă ridic sufletul cel smerit şi-l fac să pătrundă în adâncul adevărului veşnic, mai degrabă decât ar putea s-o facă acela care ar fi învăţat zece ani în şcoli. Eu dau învăţătură fără zgomot de vorbe, fără amestec de păreri, fără îngâmfare, fără judecăţi, fără dispute"[354].

Dar această „clipă" care ne dă mai mult adevăr decât zece ani de şcoală nu este decât acel „subit", acel „deodată" de care vorbeşte Şestov; nu este decât revelaţia şi inspiraţia creştină care, pe neaşteptate şi întâmplător, mai ales în ceasul rugăciunii, ne descoperă adevărul după care zadarnic aleargă filozofii şi savanţii. „Raţiunea - zice Şestov -, care ne-a ferecat cu lanţurile ei de aur, trebuie să se smerească. În viaţă există ceva ce e mai presus de raţiune. Însăşi viaţa curge dintr-un izvor care e superior raţiunii, adică lucrul pe care raţiunea nu-l pricepe nu e întot-

[352] *Na vesah Iova*, op.cit., p.218.
[353] I Corinteni, 1, 18.
[354] *Asemănarea cu Domnul*, op.cit., p.235.

deauna imposibil. Şi dimpotrivă: acolo unde raţiunea constată o necesitate, articulaţiile pot fi sfâşiate."[355]

Raţiunea, de pildă, ne-a ferecat cu lanţurile ei de aur, zicând că doi ori doi egal cu patru; dar Dostoievski, care vine cu revelaţia „subită", e cel dintâi care spune că această necesitate matematică poate fi sfâşiată, căci lucrarea Duhului Sfânt suspendă legile raţiunii şi legile naturii. De aceea Pascal exclamă: „Taci, raţiune imbecilă!" şi spune filozofilor: „Evidenţa voastră e orbirea voastră"[356]. Căci eul renăscut, voinţa harică şi „subitul" ce ne vine de sus dovedesc că de multe ori în viaţa credinciosului doi ori doi este egal cu cinci.

Dar dacă raţiunea se va întoarce la simplitatea ei iniţială, dacă inima se va întoarce la puritatea ei primordială, dacă aceste două puteri sufleteşti se vor transfigura, degajându-se de tot ce e mândrie şi interes material, aşa cum trebuie să ne transfigureze însuşi egoismul nostru, prin acumulare de bunuri cereşti şi de virtuţi creştineşti, atunci omul poate ajunge la starea omului dinainte de cădere, la starea pruncului care e arătat omenirii drept pildă de creştin model.

Sfântul Ioan Damaschin a descris starea de nepătimire a primilor oameni; să vedem acum ce scrie un vechi text mistic despre starea nepătimaşă a copiilor şi ce scrie *Patericul* despre felul cum trebuie să fie un monah.

„Deci, care e lucrul pruncilor?" - se întreabă autorul textului. Şi iată răspunsul „Pruncul, de se va bate, plânge şi, împreună cu cei ce se bucură cu dânsul, se bucură. Dacă va fi ocărât, nu se mânie; dacă va fi slăvit, nu se înalţă. Dacă vor cinsti pe altul mai mult decât pe el, nu pizmuieşte. Dacă vor lua ale lui, nu se tulbură. Dacă vor lăsa lui puţin ca moştenire, nu ştie, nu intră la judecată cu cineva, nu se priceşte pentru ale lui, nu urăşte pe vreun om. De va fi sărac, nu se întristează; dacă este bogat, nu cugetă înalt. De va vedea muiere, nu o pofteşte. Dulceaţă sau grijă nu-l stăpâneşte. Pe nimenea nu judecă; peste inimă nu domneşte, nimănui nu zavistuieşte, nu se înalţă în ceea ce nu ştie, nu ia în râs pe cel de aproape, vrajbă nu are cu cineva. Nu se

[355] *Na vesah Iova*, op.cit., p.117.
[356] *Ibidem*, p.298.

fățărniceşte, nu caută cinstea lumii acesteia, nu caută să adune bogăție, nu iubeşte iubirea de argint, nu e obraznic, nu iubeşte pricirea, nu învață cu patimă, nu poartă grijă pentru cineva. De-l vor dezbrăca, nu se întristează, nu ține voia sa, nu se teme de foamete, nici de făcătorii de rele. Nu se teme de fiară, nici de război. De se face prigoană, nu se tulbură!"

„Această icoană a copilului e tot una cu a omului renăscut în Duh". „Pruncul după Duh" e la acelaşi nivel de puritate cu „pruncul după trup". Astfel – încheie textul acesta – „cine s-a făcut trup şi sânge, asemenea lui Hristos, a ajuns în măsura sfintei pruncii", care e acelaşi lucru cu „măsura vârstei plinirii lui Hristos", despre care vorbeşte Pavel."[357]

Acum, iată cât de impasibil trebuie să fie cineva care vrea să se mântuiască:

„Un frate s-a dus la avva Macarie Egipteanul şi i-a zis lui: Avvo, spune-mi un cuvânt, cum să mă mântuiesc? Şi i-a zis lui bătrânul: Du-te la mormânt şi ocărăşte morții. Deci, ducându-se fratele, a ocărât şi a azvârlit cu pietre şi venind, a vestit bătrânului. Şi i-a zis lui: Nimic nu ți-au grăit? Iar el a răspuns: Nu. I-a zis bătrânul: Du-te şi mâinc şi îi slăveşte. Deci, mergând fratele, i-a slăvit zicând: Apostolilor, Sfinților şi Drepților! Şi a venit la bătrânul şi i-a zis lui: I-am slăvit. Şi i-a zis lui: Nimic nu ți-au răspuns? A zis fratele: Nu. I-a zis lui bătrânul: Ştii cu câte i-ai necinstit şi nimic nu ți-au răspuns şi cu câte i-ai slăvit şi nimica nu ți-au grăit! Aşa şi tu, dacă voieşti să te mântuieşti, fă-te mort; nici nedreptatea oamenilor, nici lauda lor să nu o socoteşti, ca cei morți, şi poți să te mântuieşti"[358].

S-ar putea obiecta că a te face mort e datoria unui călugăr, iar nu a tuturor creştinilor. Şi totuşi, după cum pe bună dreptate remarcă V. Ilun, „nimeni nu poate scăpa de monahism: toți sunt muritori. Şi moartea nu e decât acceptarea sau, mai bine zis, punerea chipului monahal: mortul este un călugăr desăvârşit, un feciorelnic desăvârşit, un sihastru desăvârşit, un taciturn desăvârşit. În aceasta constă sensul cel mai profund al morții. Şi problema este dacă mortul a primit chipul monahicesc de bună voie

[357] *Nostalgia Paradisului*, op.cit., p.375-376.
[358] *Patericul*, op.cit., p.137.

sau de nevoie, adică a trăit el în Hristos şi a murit în Hristos (întrucât după moarte nu este pocăinţă), pentru ca, o dată cu El, să se învrednicească «vieţii neîmbătrânitoare», «cinstirilor şi cununilor cereşti», ori moartea l-a prins ca un laţ ca să-l ducă la Hristos ca în faţa unui judecător şi în faţa unei săbii care despică în două"[359].

În această stare de nepătimire vrea să ne aducă, prin urmare, Dumnezeu. Căci aşa cum un cadavru nu se înfierbântă oricât s-ar apropia şi s-ar lipi femeile goale de el şi aşa cum un mort nu-şi întinde mâinile spre grămezile de aur pe care le-ar aşeza lângă el, tot astfel un creştin care e viu pentru Domnul şi mort pentru lume rămâne insensibil şi nepătimaş faţă de durerile sau plăcerile ce i se aduc.

Dar până să ajungă la această stare angelică, Dumnezeu l-a trecut pe om prin experienţa răului: „Căci nu era folositor - zice acelaşi Ioan Damaschin - ca omul să dobândească nemurirea fără să fie încă ispitit şi încercat, ca să nu cadă în mândria şi condamnarea diavolului. Diavolul, din pricina nemuririi sale, după căderea lui de bună voie, s-a fixat în rău în chip neschimbat şi fără posibilitatea de pocăinţă. După cum iarăşi şi îngerii, după alegerea de bună voie a virtuţii, s-au stabilit, prin har, în chip neschimbat, în bine. Prin urmare, trebuia ca omul să fie încercat mai întâi, căci un bărbat neispitit şi neîncercat nu este vrednic de nimic. Apostolul cere ca episcopul să nu fie de curând sădit în via Domnului, ca nu cumva, «trufindu-se, să cadă în osânda diavolului»[360]. Şi în încercare omul să se desăvârşească prin păzirea poruncii, ca astfel să primească nemurirea drept răsplată a virtuţii"[361].

Dacă parcurgem Biblia de la un capăt la altul, vedem aceleaşi încercări presărate în faţa omului pornit pe calea mântuirii. Astfel Domnul îi spune lui Israil: „Adu-ţi aminte de tot drumul pe care te-a dus Domnul Dumnezeul tău prin pustie timp de patruzeci de ani, ca să te smerească şi să te ispitească spre a cunoaşte ceea ce este în inima ta, de vei ţine poruncile Lui sau

[359] *Inocestvo i podvig*, art.cit., p.74.
[360] I Timotei 3, 6.
[361] *Dogmatica*, de Sf. Ioan Damaschin, op.cit., p.168.

nu, şi la urmă să-ţi arate fericirea"[362]. „Dacă se va scula în mijlocul tău profet sau văzător de vise şi va săvârşi înaintea ta minuni şi fapte mai presus de fire; şi dacă minunea sau fapta cea mai presus de fire se va adeveri şi el te va îmbia: «Să mergem după alţi dumnezei» - dar pe care tu nu i-ai cunoscut - «şi să ne închinăm lor», să nu asculţi de cuvintele îmbietoare ale proorocului aceluia sau ale văzătorului de vise, căci Domnul Dumnezeul vostru vrea să vă pună la încercare, vrea să ştie dacă voi iubiţi pe Domnul Dumnezeul vostru din toată inima voastră şi din tot sufletul vostru"[363].

"Se vor ridica hristoşi mincinoşi şi prooroci mincinoşi şi vor da semne mari şi minuni ca să amăgească, de va fi cu putinţă, şi pe cei alcşi"[364]. „Trebuie să fie între voi şi eresuri, ca să iasă la lumină cei lămuriţi"[365]. „Pentru fiii pierzării, care n-au primit iubirea adevărului, ca să se mântuiască", Dumnezeu le trimite amăgiri puternice, ca să dea crezământ minciunii şi ca să cadă sub osândă „toţi cei ce n-au crezut adevărul, ci au îndrăgit nedreptatea"[366]. Iar acum, în vremile eshatologice, fiara care „grăia ca un balaur" „amăgeşte pe cei ce locuiesc pe pământ prin semnele ce i s-a dat să facă înaintea fiarei (celei dintâi), zicând celor ce locuiesc pe pământ să facă fiarei chip ... ca să-şi pună semn pe mâna lor cea dreaptă sau pe frunte ... iar pe câţi nu se vor închina chipului fiarei putere avea ca să-i ucidă"[367].

Din alte cuvinte, rătăcirea prin pustie timp de 40 de ani, profeţii şi văzătorii de vise care îndeamnă să mergem după alţi dumnezei, hristoşii mincinoşi şi profeţii mincinoşi care fac semne mari şi minuni, eresurile de tot felul, amăgirile puternice trimise de Dumnezeu, fiarele care amăgesc pe cei ce locuiesc pe pământ prin semnele lor, toate acestea constituie focul din cuptor care mistuie şi purifică aurul de tot ce e netrebnic, constituie acea încercare a răului, acea experienţă a răului prin care trebuie

[362] Deuteronom 8, 2 şi 16.
[363] Deuteronom 13, 4-5.
[364] Matei 24, 24.
[365] I Corinteni 11, 19.
[366] II Tesaloniceni 2, 11.
[367] Apocalipsa 13, 14-16.

să treacă toţi cei ce vor să ajungă la simplitatea spiritului şi la curăţenia inimii. Căci numai trecând prin acest cuptor al smereniei, vasele noastre de lut - slabe şi moi - se ard, întărindu-se în aşa măsură încât să poată circula fără să se spargă. Iar cel ce vrea să aleagă calul cel mai bun, mai isteţ şi mai inteligent, îl încearcă la concursurile hipice, punându-i în faţă tot felul de obstacole pe care el trebuie să le sară, fără să le atingă. Fiindcă numai prin aceste încercări se poate constata dacă omul e „rece sau fierbinte"[368].

Dar bietul om n-a avut tăria să se fixeze, prin har, în chip neschimbat în bine, aşa cum au făcut îngerii. „Prin călcarea poruncii, îndreptându-se mai mult spre materie şi smulgându-şi spiritul său de la cauza lui, adică de la Dumnezeu, şi-a impropriat coruptibilitatea, a ajuns pasibil în loc de imposibil, muritor în loc de nemuritor, are nevoie de legături trupeşti şi de naştere seminală, s-a lipit, prin dragostea de viaţă, de plăceri, ca şi când ele ar fi elemcntele constitutive ale vieţii, urăşte fără nici o teamă pe cei ce se sârguiesc să-l lipsească de ele şi a schimbat dragostea de Dumnezeu în dragoste faţă de materie, iar mânia faţă de adevăratul duşman al mântuirii a prefăcut-o în mânie faţă de ceilalţi oameni"[369].

Aşadar, prin invidia diavolului, omul a fost biruit. Iar din clipa înfrângerii lui, din momentul rostogolirii lui în prăpastia păcatului, omul experimentează răul până la ultimele lui consecinţe. De atunci, Domnul zice: „Cine e nedrept, să nedreptăţească înainte. Cine e spurcat, să se spurce şi mai greu. Cine e drept, să facă dreptate mai departe. Cine este sfânt, să se sfinţească şi mai mult"[370]. Iar dacă te vede Domnul că nu eşti „nici fierbinte, nici rece", ci „căldicel", atunci îţi zice: „Am să te vărs din gura Mea". Zgura se aruncă, numai aurul se adună cu grijă.

Dar oare, în finalitatea ei, experienţa răului este într-adevăr un rău? Oare pentru Adam, care s-a întors, a plâns şi a cerut mila lui Dumnezeu, experienţa răului de mai târziu nu i-a slujit spre desăvârşirea lui lăuntrică? Oare nu „pentru cei ce iubesc pe

[368] Apocalipsa 3, 15-16.
[369] *Dogmatica* Sf. Ioan Damaschin, op.cit., p.169.
[370] Apocalipsa 22, 11.

Dumnezeu, toate laolaltă lucrează spre bine?"[371] Nu cumva omenirea întreagă încearcă, în proporții uriașe, experiența răului pe care fiul risipitor a încercat-o în lumea lui mică? Și atunci, a ieșit fiul risipitor sau va ieși omenirea întreagă din această experiență, cu un plus, cu un adaos, cu un spor pe scara desăvârșirii lăuntrice? Dacă fiul risipitor ar fi rămas acasă și n-ar fi experimentat răul, ar fi rămas mai bun sau mai rău, în comparație cu același fiu întors dintre porci?

Nu încape îndoială că pe „zgură", pe „neghină", pe cei ce n-au „bănuțul" în inima lor, pe cei ce nu-L iubesc pe Dumnezeu experiența răului îi face mai „nedrepți", mai „spurcați"; „din pricina durerilor și a bubelor lor" ei hulesc pe Dumnezeul cerului, dar de faptele lor tot nu se pocăiesc[372]. Pe acești oameni experiența răului îi duce la sinucidere, iar „ocna îi face pe ocnași"[373].

Dar iată ce ne spune Sfântul Ioan Scărarul despre oamenii care Îl iubesc pe Dumnezeu, care au „bănuțul" purității lăuntrice și care, totuși, au căzut în felurite păcate:

„Alergați, apropiați-vă, veniți și veți auzi și voi povesti vouă, toți cei ce ați mâniat pe Dumnezeu. Să auzim și să păzim și să facem câți oarecare căderi nenădăjduită am pătimit. Sculați-vă și ședeți, cei ce prin căderi jos zăceți. Plecați-vă urechea voastră, cei ce voiți să împăcați pe Dumnezeu iarăși cu sinevă, prin întoarcere adevărată". Și Sfântul Ioan Scărarul istorisește ce a văzut în așa-zisa „temniță" în care se întorceau călugării cei căzuți în diferite păcate. „Și unii adică – scrie Sfântul – dintre aceia pământul cu lacrimile îl udau, ar alții, lacrimi neavând, pe sineși se zdrobeau. Unii adică se tânguiau pentru sufletele lor ca pentru niște morți, pre strâmtorarea inimii, pre sunetul tânguirii îl opreau; iar uneori, nemaiputând a-l ține, de năpraznă striga. Am văzut eu acolo pre oarecari ca cum ieșiți dintru sine și cu obiceiul și cu gândirea, uimiți oarecari de multă mâhniciune, cu totul fiind întunecați și ca niște nesimțitori către toate cele din viață aflându-se, cu mintea de aicea întru adâncul smereniei

[371] Romani 8, 28.
[372] Apocalipsa 16, 11.
[373] *Mizerabilii*, de Victor Hugo.

cufundându-se şi cu focul mâhniciunii pre lacrămile ochilor prăjindu-le. Pre alţii şezând îngrijaţi la pământ plecaţi fiind şi cu spatele sale necontenit clătind şi ca nişte lei din inimile şi din cele dinlăuntru ale lor răcnind şi suspinând. Unii dintru aceia iertare cu totul desăvârşit cu bună nădejde cerea şi se ruga. Iar alţii nevrednici pre sineşi de iertare din smerenia cea negrăită se judeca şi se osândea şi cum că nu pot a da răspuns lui Dumnezeu tare striga. Iar unii rugau pe Dumnezeu ca aicea să se muncească şi acolo să se miluiască. Alţii, zdrobiţi fiind de greutatea conştiinţei, curat zicea nici să se muncească, nici împărăţiei să se învrednicească şi destul, zice, ne este nouă.

Am văzut acolo – continuă Sfântul Ioan Scărarul – suflete smerite şi zdrobite şi cu totul împilate de greutatea sarcinii fiind şi care putea şi pre însăşi simţirea pietrelor să o umilească de glasurile şi de graiurile care se striga de la dânşii către Dumnezeu. Căci ziceau, aşa jos în pământ plecaţi fiind: «Ştim, cu adevărat ştim că vrednici de aceia suntem de toată munca şi pedeapsa - şi cu dreptate. Că nici putem de acia către răspunsul datoriei noastre, nici de-am chema pre toată lumea împreună să plângă pentru noi. Însă de aceea numai poftim şi dorim, de aceea ne întunecăm, pentru aceea ne rugăm de acia, ca nu cu mânia Ta să ne mustri pre noi; nici cu urgia Ta să ne pedepseşti pre noi, ci cu cruţare şi destul ne va fi nouă. Că desăvârşit a cere iertare nu îndrăznim. Că cum, cei ce pre a noastră făgăduinţă nu o am păzit fără de prihană, ci pre aceasta după cea mai dintâi iubire de oameni şi iertare o am întinat?

Putea a vedea cineva la aceia limbi arse şi ca ale câinilor din gură scoase. Unii adică în arşiţă se muncea pe sineşi. Iar alţii în răceală şi întru îngheţare pre sineşi se chinuiau. Unii adică, puţin din apă gustând, înceta, cât numai să nu moară de sete. Iar alţii, din pâine puţin împărtăşindu-se, pe aceasta cu mâna departe o arunca, nevrednici pe sine zicându-se de cuvântătoarea mâncare ca cei ce pre faptele cele necuvântătoare le-au lucrat.

Unde era la aceia arătare de râs? Unde, vreo cuvântare deşartă? Unde, mânie? Unde, urgie? Ei, nici de este vreo iuţime la oameni nu mai ştiau, fiindcă plânsul până în sfârşit pe mânie

o au prăpădit. Unde, împotrivă grăire? Unde, praznic? Unde, îndrăzneală? Unde, grijă a trupului? Unde, urmă de slavă deşartă? Unde, de aceea nădejde de vreo desfătare? Unde, cugetare de vin? Unde, gustare de poame? Unde, mângâiere de boală? Unde, îndulcire a gâtlejului? Că nădejdea tuturor acestora de acia în veacul acest de acum se stinsese. Unde era la aceia grijă de vreun lucru pământesc? Unde, să judece pe cineva din oameni? Nicăieri.

Acestea era la dânşii cel ce necontenit se ziceau şi se strigau către Domnul. Unii adică pieptul tare bătându-şi, ca cum în poarta Cerului ar fi stătut, ziceau către Dumnezeu: «Deschide nouă, o, Judecătorule, deschide nouă, că cu păcatele noastre ne-am închis nouă înşine uşa Cerului, deschide nouă!» Iar alţii, de multe ori între sineşi unii către alţii nu se dumireau şi ziceau: «Oare, fraţilor, săvârşim ceva? Oare dobândim cererea? Oare ne primeşte iarăşi? Oare ne deschide?» Pentru accea, şi deşteptându-se pre sineşi, ziceau: «Să alergăm, fraţilor, să alergăm, că de alergare este trebuinţă şi de alergare iute şi grabnică, fiindcă am rămas de însoţirea noastră cea bună. Să alergăm, necruţând trupul nostru acesta, întinatul şi răul, ci să-l ucidem pre dânsul, precum el ne-a ucis pre noi.»

La unii dintre aceia se vedeau genunchele uscate de mulţimea metaniilor, ochii topiţi şi înăuntru oare unde afundaţi întru adânc. De gene lipsiţi. Feţele obrazului avându-le rănite şi arse de fierbinţeala lacrimilor celor multe. Feţele cu totul veştejite şi galbene, nimic deosebindu-se de asemănarea celor morţi. Piepturile durându-i de lovituri, scuipăturile de sângiuiri, din loviturile cu pumnii în piept afară ieşind. Unde era acolo aşezare de aşternut? Unde, curăţire de îmbrăcăminte sau întărire? Că toate erau nişte trenţe, rupte şi întinate şi de păduchi acoperite. Ce către aceea reaua pătimire a celor îndrăciţi? Ce, a celor ce jelesc pe cei morţi? Ce, a celor ce petrec întru surghiunii? Ce, a celor osândiţi pentru ucideri? Nimic, cu adevărat, este munca acelora şi pedeapsa cea fără de voie către cea de voie a acestora. Şi să nu socotiţi basme pre cele zise, mă rog, fraţilor.

Unii Îl rugau pe Păstorul lor să le pună fiară şi cătuşi în mâini şi în grumaji ca să stea aşa până la moarte; alţii Îl rugau

ca după moarte să arunce trupul lor spre mâncare fiarelor, nefiind vrednici de înmormântare, iar când murea cineva, ceilalţi îl întrebau: «Cum? Ce zici? Ce nădăjduieşti? Ce socoteşti? Ce este, frate şi împreună osânditule? Dobândit-ai din osteneala ta pre lucrul cela ce se căuta întru inima ta? Apucat-ai slobozenia? Făcutu-s-a vreun oarecare glas întru tine zicându-ţi înăuntru: Iată, sănătos te-ai făcut, sau: Credinţa ta te-a mântuit? Sau poate iarăşi pre Acela Îl auzi zicându-ţi: Întoarcă-se păcătoşii la iad.» Şi legându-i mâinile şi picioarele: «În scurt, ce zici, frate? Spune-ne nouă, rugămu-te, ca şi noi să cunoaştem întru care vom să fim? Că vremea ta de acum s-a închis şi alta nu vei mai afla în veac.»

Către acestea unii adică din cei ce adormeau, răspundeau: «Binecuvântat să fie Domnul Carele n-a depărtat rugăciunea mea şi mila Sa de la mine». Iar alţii ziceau: «Vai sufletului celui ce nu şi-a păzit făgăduinţa sa fără de prihană, că în ceasul acesta şi numai acum, va cunoaşte ce i s-a gătit lui».

Iar eu – adaugă Sfântul Ioan Scărarul – văzând acestea la aceia şi auzindu-le, puţin a lipsit de nu vream să mă deznădăjduiesc de sine-mi, văzându-mi nedeosebirea mea şi alăturând-o pre aceasta cu reaua pătimire a acelora. Dar în ce fel era şi însăşi starea locului şi locuinţa? Toată întunecată, toată puturoasă toată întinată şi necurăţită. Că temniţă şi osândire cu dreptate era să se numească, cât şi însăşi privirea locului putea să fie dascăl al toatei pocăinţe şi al plânsului. Dar cele ce altora sunt grele şi neprimite, celor ce din fapta bună şi din bogăţia cea duhovnicească au căzut, sunt dulci şi bine primite. Că sufletul cel lipsit de îndrăzneala cea mai dinainte şi care din nădejdea nepătimirii a căzut, şi pre pecetea curăţiei o au stricat şi de bogăţia darurilor s-au jefuit şi de dumnezeiasca mângâiere s-au înstrăinat şi de tocmeala şi de făgăduinţa cea către Domnul s-au lepădat şi despre focul cel bun al lacrimilor celor sufleteşti s-au stins, şi de pomenirea acestora bătându-se şi cu durere împungându-se, nu numai pre ostenelile cele mai înainte zise cu toată sârguinţa le va primi, ci şi pre sineşi a se ucide cu blagocestie prin pustnicie şi nevoinţă se va ispiti, dacă cumva mai este vreo rămăşiţă de scânteia de dragoste şi a fricii Domnului întru dânsul.

Căci unii se rugau să se îndrăcească, iar alţii, în boală de lepră să cadă rugau pe Domnul. Unii adică vederile să-şi piarză şi jalnică privire înainte să fie puşi, iar alţii slăbănogi să se facă şi numai de relele cele de acolo să nu se ispitească. Iată în ce fel erau cu adevărat fericiţii aceştia".

Când s-a întors Sfântul Ioan Scărarul din „temniţă" era cu totul cutremurat şi schimbat. Iar stareţul mânăstirii – zice Sf. Ioan Scărarul –, „văzându-mă plângând, zdrobit şi din minte ieşit, a cunoscut preaînţeleptul chipul schimbării şi i-a zis: «Ce este, părinte Ioane?» Iar eu am zis: «Am văzut pătimirile celor ce se ostenesc şi m-am minunat şi am fericit eu pre cei ce au căzut şi plâng mai mult decât pe cei ce n-au căzut şi nu se plâng pe sineşi. Că prin cădere s-au sculat, sculare fără de primejdie.« Iar el mi-a zis: «Cu adevărat, aşa este».”[374]

Acest răspuns şi această constatare făcută de Sfântul Ioan Scărarul lămuresc destul de limpede întrebarea pusă la începutul capitolului de faţă. Pin urmare, dacă Dumnezeu ştia că Adam şi Eva nu vor rezita ispitei şarpelui, şi totuşi i-a pus la încercare, a făcut-o pentru ca primii oameni să se scoale „sculare fără de primejdie", să se fixeze – prin experienţa răului – în bine, ca îngerii. Sf. Ioan Scărarul îi fericeşte pe cei ce cad şi plâng mai mult decât pre cei ce nu cad şi nu plâng, pentru că aceştia din urmă, netrecând prin experienţa răului, nu ştiu să preţuiască binele; nefiind niciodată bolnavi, nu preţuiesc sănătatea, nefiind niciodată pe patul de moarte, nu preţuiesc viaţa, nefiind niciodată sfâşiaţi de păcatul vizibil, nu preţuiesc nepătimirea, impasibilitatea, puritatea şi candoarea Împărăţiei Cerurilor. Ei rămân căldicei.

Când s-a întors fiul risipitor în împărăţia Tatălui Ceresc, când Însuşi Fiul cel iubit a fost junghiat pentru el, iar Duhul Sfânt scotea sunete plăcute, de mângâieri cereşti, în acest suprem moment de bucurie şi dragoste „feciorul cel mare s-a mâniat şi nu voia să intre, deşi Tatăl, ieşind afară, îl îmbuna”[375]. Astfel ar fi rămas Adam împreună cu toţi urmaşii săi din toate veacurile dacă nu s-ar fi rostogolit în prăpastia păcatului şi a morţii, dacă

[374] *Scara*, op.cit., p.45.
[375] Luca 15, 23-28.

nu s-ar fi pomenit în „temnița" care i-a lipsit de lumină, de har, de bucurie şi de mângâiere. Căci „trebuie să treci prin apă şi prin foc mai înainte de a veni la repaos"[376].

Istoria lui Raskolnikov – scrie L. Şestov – li s-a părut tuturor destul de clară: este istoria unui om care a vrut să iasă din „totalitate" şi s-a transformat, după cum se cuvenea, nu într-un dumnezeu, ci într-o veninoasă fiară sălbatică. Şi a rămas o astfel de fiară până când „a simțit o profundă minciună ce sălăşluieşte în el însuşi şi în convingerile sale". Numai o asemenea conştiință – lămureşte Dostoievski – „putea fi o prevestitoare a viitoarei crize din viața lui, a viitoarei lui învieri, a unei viitoare şi noi viziuni asupra vieții"[377].

Dar învierea lui Raskolnikov şi noua lui viziune asupra vieții n-a venit din păgânescul „cunoaşte-te pe tine însuți", ci din lumina Evangheliei, pe care el a primit-o prin mijlocirea Soniei. Eul nostru, voința noastră, egoismul nostru şi rațiunea noastră conțin atâtea impurități şi elemente străine, zac în atâta întuneric, încât toate sforțările noastre de a ne cunoaşte pe noi înşine şi de a ne purifica sunt cu totul zadarnice fără lumina lui Hristos şi fără focul pe care Iisus l-a aruncat pe pământ[378]. Orice altă cunoaştere şi purificare vin din pomul cunoştinței şi din voința omului nostru vechi care, în loc să ne elibereze, ne leagă cu mai multe lanțuri. De aceea – zice L. Şestov – „ca să ajungem la adevărata cunoaştere, trebuie să ne eliberăm de scopurile utilitariste, să nu năzuim spre folosul nostru personal, să uităm de «acțiunile» noastre şi să primim totul în chip «dezinteresat»"[379]. Dar asta înseamnă să primim experiența răului, să acceptăm cuptorul smereniei, căci numai primind această lucrare a puterilor potrivnice putem dezrădăcina egoismul şi patimile noastre, aşa cum un torent dezrădăcinează copacii şi buruienile.

[376] *Mistica germană*, op.cit., p.369.
[377] *Na vesah Iova*, op.cit., p.62.
[378] Luca 12, 49.
[379] *Na vesah Iova*, op.cit., p.203.

ŞERPI ŞI PORUMBEI

Despărţindu-se de Paradis, Adam grăia prin gura lui Milton: „Ceea ce mă întristează mai mult decât orice este că în surghiunul meu voi fi oarecum ascuns de la ochii lui Dumnezeu, voi fi lipsit de fericirea contemplării Lui. Aici aş fi vizitat şi m-aş fi închinat cu evlavie în acele locuri în care El mă învrednicea cu aparițiile Sale divine; aş fi vorbit fiilor mei: Pe acest munte mi Se arăta Domnul; uite, sub acest pom stătea El; la umbra acestor brazi i-am auzit glasul; aici, pe malul izvorului, a stat de vorbă cu mine! I-aş fi ridicat drept recunoştinţă altare din iarbă verde; aş fi ales din pâraie pietre strălucitoare şi le-aş fi aşezat în grămezi spre amintirea veacurilor trecute; pe aceste jertfelnice I-aş fi adus lui Dumnezeu aromate, tămâie, fructe şi flori. Dar în aceea lume de jos, unde voi vedea eu faţa Lui luminoasă ori semnul urmei Lui divine? Cu toate că mă spăimântă mânia Lui, totuşi, El mi-a prelungit viaţa şi mi-a făgăduit urmaşi; cea mai mare mângâiere pentru mine acum este să văd măcar un slab reflex al slavei Lui, să mă închin de departe urmelor Lui"[380].

Trecură cinci milenii după această primă nostalgie paradisiacă. Într-o peşteră oarecare – istoriseşte un vechi *Pateric* slavon –, un strănepot al lui Adam, surghiunit departe de raiul pe care îl căuta în această „lume de jos", căzuse pradă unei grele deznădejdi. După ce se rugă din toată inima, cerând mila lui Dumnezeu, i se descoperi o preaminunată vedenie pe care un pictor rus a

[380] *Potereanîi rai...*, op.cit., p.238.

zugrăvit-o, iar copiile acestui tablou, multiplicându-se, au ajuns până la noi.

Pe planul inferior al tabloului este pictată „marea vieții". E o apă curgătoare, largă şi întinsă, în care se îneacă o mare mulțime de oameni, iar la capătul acestei ape se află o cascadă înfiorătoare de unde se aud – spune *Patericul* – vaiete şi strigăte sfâşietoare. Printre capetele şi mâinile oamenilor ce se înecau pluteau bărci vâslite de îngeri. Îngerii întindeau vâslele şi mâinile ca să salveze de la înec pe nenorociți. Unii se agățau şi se urcau în barcă, iar alții respingeau vâsla şi scuipau mâna întinsă. Însă cei ce izbuteau să se ridice în barcă erau duşi la mal, unde începeau să se ridice pe un munte înalt şi plin de primejdii. Unul câte unul, cei mântuiți din marea vieții urcau pe o potecă ce ducea până la piscul ce se pierdea într-o lumină paradisiacă. Însă pe tot parcursul cărării ce mergea în serpentină erau presărate numai obstacole şi primejdii. După stâncă stătea câte o viperă gata să-ți inoculeze veninul ei mortal; din scorbura unui copac ieşea ursul care se repezea să te sugrume; din tufiş clănțănea lupul, voind să te sfâşie, iar terenul de sub picioare era lunecos, împingându-te parcă spre prăpastia fără fund. Cei salvați însă înaintau cu multă greutate şi, când oboseau, se abăteau în casele de rugăciuni şi în bisericuțele care se aflau în apropiere de potecă, unde ei îşi înviorau puterile ca să meargă mai departe. Şi când, în cele din urmă, ajungeau sus, dispăreau în lumina Paradisului de dincolo.

Adam s-a rostogolit aşadar de pe piscul raiului în marea vieții şi, după ce a experimentat răul, Noul Adam a urcat acelaşi munte cu Crucea în spate, înfruntând şi biruind toate primejdiile. După El, s-au suit pe aceeaşi Golgotă mii şi milioane de ucenici, întorcându-se la Tatăl Ceresc ca să-L contemple, să-I audă glasul, să stea de vorbă cu El şi să aducă pe jertfelnic tot ce au ei mai bun şi mai de preț.

În urcuşul lor, pare că ziceau ca şi cei din „temniță": „Să alergăm, fraților, să alergăm, că de alergare este trebuință, şi de alergare iute şi grabnică, fiindcă am rămas de însoțirea noastră cea bună". Pe această Golgotă, pe care se bea până la fund amă-

răciunea paharului, nu e loc pentru grijile pământeşti şi trupeşti, cum nu e loc nici pentru glume şi veselii.

Muntele Calvarului, ca şi muntele din vedenie, este plin de primejdii. Apostolul ne atrage mereu luarea-aminte: „Nu fiţi copii la minte; fiţi copii când e vorba de răutate. La minte însă fiţi oameni desăvârşiţi". Aceste cuvinte însă nu sunt decât tălmăcirea poruncii Mântuitorului, care zice: „Fiţi înţelepţi ca şerpii şi fără răutate ca porumbeii"[381].

Mulţi dintre „înşelaţii" despre care se scrie în *Pateric* şi în *Vieţile Sfinţilor* au fost, probabil, „fără răutate, ca porumbeii", aşa cum sunt şi copiii, dar întrucât n-au fost „oameni desăvârşiţi" la minte şi n-au fost „înţelepţi ca şerpii", diavolul le-a luat şi sufletul şi trupul în Gheena.

Ca un porumbel fără de răutate a fost şi Adam cel dintâi, însă Noul Adam trebuie să fie, pe deasupra, ca un şarpe de înţelept ca să nu mai poată fi înşelat a doua oară. Iar noi, ca să ne putem întoarce la contemplarea şi vorbirea cu Dumnezeu, în raiul după care tânjea cu atâta dor Adam, nu trebuie să fim prunci, ci ca pruncii. Acestui termen de comparaţie trebuie să-i adăugăm negreşit completarea Sfântul Apostol Pavel. Căci dacă vom rămâne ca Adam înainte de cădere sau ca un prunc fără înţelepciunea şarpelui, ni se poate întâmpla nenorocirea copilului din istorioara de mai jos:

„Un sihastru oarecare trăia în pustie şi avea un frate mirean la ţară, într-un sat. Iar după câtăva vreme a murit şi fratele lui, căruia i-a rămas un copilaş mic de trei ani. Iar sihastrul, auzind de moartea fratelui său, a mers acolo şi a luat pruncul şi l-a dus cu sine în pustie la chilia lui şi îl hrănea pe el cu finice şi cu alte verdeţuri din pustie, de care mânca şi el, şi n-a văzut copilul nici un om, numai pe bătrânul sihastru care îl hrănea pe el, de când l-a dus în pustie; nici muieri, nici sat n-a văzut, nici pâine n-a mâncat, nici n-a ştiut ce este şi cum este viaţa lumii acesteia. Ci totdeauna era în pustie cu bătrânul, postind, rugându-se şi lăudând pe Dumnezeu. Şi aşa a petrecut în acea pustie optsprezece ani şi s-a pristăvit. Iar după îngroparea lui a început sihastrul a se ruga lui Dumnezeu ca să-i descopere lui pentru

[381] Matei 10, 16.

acel copil: oare în care ceată de sfinţi este pus? Şi i-a arătat Dumnezeu lui, căci după multă rugăciune ce cu osârdie a făcut, a adormit şi a văzut în vis un loc oarecare întunecat şi plin de toată scârba şi în mijlocul acelui loc era acel copil aruncat, zăcând întru mare scârbă şi supărare nespusă. Aceasta văzând bătrânul, s-a mirat şi a început a grăi către Dumnezeu, zicând: «Doamne, ce este nedreptatea aceasta? Au doară nu era curat acest copil de toate spurcăciunile trupeşti şi necurăţiile lumeşti? Acel copil care în toate zilele şi nopţile Te slavoslovea şi Te lăuda pe Tine, postea, priveghea şi se ostenea şi nici cu un păcat lumesc nu era atins! Dar acum, ce este aceasta de-l văz pre el la acel loc de scârbă pedepsit? Dar noi, care suntem născuţi, crescuţi şi îmbătrâniţi în păcate, ce nădejde de mântuire o să avem? O, amar şi vai mie!» Acestea şi mai multe, cu plângere şi cu tânguire grăindu-le bătrânul, a stătut înaintea lui îngerul Domnului şi a zis lui: «Ce plângi aşa, bătrânule, şi te tânguieşti pentru acel copil care cu adevărat de păcatele cele trupeşti şi lumeşti neatins a fost şi l-ai învăţat a posti, a priveghea şi a se ruga, iar smerenia, adică a se smeri, pentru ce nu la-i învăţat pre el? Că avea mândrie mare şi înălţare întru inima sa, socotindu-se pre sine, pentru curăţenia şi viaţa lui cea neatinsă de lume, că este mare şi sfânt, mai vârtos decât toţi cei din lume şi cu acea gândire înaltă întru inima sa a şi murit. Deci, dar, să cunoşti că nu este nedreptate la Dumnezeu, căci tot cel ce se înalţă pre sine cu gândul său necurat este înaintea lui Dumnezeu, precum zice proorocul». Acestea zicând lui îngerul, s-a făcut nevăzut. Iar bătrânul şi-a venit în fire şi în cunoştinţă şi a tot plâns neîncetat pentru pieirea copilului, până la sfârşitul vieţii sale"[382].

Copilul, cu alte cuvinte, a postit, a privegheat, s-a rugat ca un sfânt şi, cu toate acestea, a fost osândit ca un păcătos. De ce? Pentru că el a împlinit legea şi litera care omoară şi a neglijat Duhul şi smerenia care dau viaţă.

În lumina acestui adevăr, Şestov are dreptate când spune că nici sfinţii nu pot trăi fără lauda legii. Sfântul Ieronim învăţa şi, după el, ultimul doctor catolic, Liquori, repeta în faţa unor vieţuitoare dintr-o mânăstire care se lepădaseră de lume: *Disce*

[382] *Patericul*, op.cit., p.315-316.

superbiam sanctam – „învață sfânta mândrie"; *scito, te illis esse meliorem* – „să știi că tu ești mai bun decât alții". „Monahul încă nu este gata pentru ultima luptă, chiar cel mai cinstit și mai sincer monah. El mai crede încă în «faptele» sale, așteaptă să fie lăudat, el mai poate să se mândrească cu lauda"[383]. Ca să ilustreze această afirmație, Șestov citează din *Părintele Serghie*, pe care marele romancier L.N. Tolstoi l-a scris către sfârșitul vieții sale. Se știe că istoria Părintelui Serghie e luată din viața Sf. Iacob Pustnicul, care după zeci de ani de sihăstrie și de cea mai severă asceză, după ce ajunge un mare făcător de minuni și povățuitor al monahilor, cade în păcatul curviei și al omuciderii, pentru ca apoi să cadă în cea mai cumplită deznădejde, fugind din peștera sa. Prin aceeași experiență a trecut și Părintele Serghie. După cădere, „orice ar fi vorbit oamenilor – toate vorbele lui nu aveau vreo importanță nici în fața lui însuși. Și rămăsese o singură ieșire: să fugă, să fugă, să fugă fără să se uite înapoi, uitând ceea ce a rămas în urmă, neprivind la ceea ce îl așteaptă în viitor. Forțele pe care se bizuia – rațiunea și faptele lui bune – l-au trădat. Și Părintele Serghie, obiectul adorației Rusiei și Europei, a întregii lumi păgâne și creștine, fuge, ca un fur, noaptea, din chilia lui, schimbându-și rasa monahală cu o haină de mujic"[384].

„Părintele Serghie este figură colosală și un sfânt nevoitor, dar, cu toate acestea, Tolstoi l-a hărăzit, pe când trăia, acelorași chinuri care au căzut în soarta lui Ivan Ilici în fața morții. Aceeași singurătate care nu există nici în fundul mării, aceleași grozăvii și aceeași situație ce nu are vreo ieșire - o desăvârșită neputință și incapabilitatea de a ajuta sau de a face ceva pentru mântuirea sa. Tolstoi era înclinat mai puțin decât orice spre cultul oamenilor mari. La granița unei alte existențe, omul drept (sfântul), care a făcut atât de multe, Părintele Serghie, și un om obișnuit, Ivan Ilici, sunt egal de neputincioși și lipsiți de ajutor. În fața unei noi activități, în acea întunecime de beznă în care își rostogolește Tolstoi eroii, distincțiile care se observă atât de bine la lumina zilei se șterg. Mai mult: la lumina zilei, însuși Tolstoi

[383] *Na vesah Iova*, op.cit., p.72.
[384] *Ibidem*, op.cit., p.115.

n-a ştiut să vadă ceea ce i se descoperea în întuneric"[385], adică în experienţa răului.

„Până la căderea în păcat – lămureşte Şestov –, Adam se uita la Eva şi nu se ruşina; atât în goliciunea omenească, cât şi în rău, ce era în Eden nu era decât frumuseţe. Iar ceea ce e ruşinos, rău, înfricoşat, a venit din cunoştinţă şi o dată cu cunoştinţa, cu «criteriile» ei, însuşindu-şi dreptul de a judeca şi de a osândi. Vederea nemijlocită nu poate să aducă cu sine nimic rău, mincinos. Cunoştinţa, creând minciuna şi răul, încearcă apoi să-l înveţe pe om cum se poate mântui prin propriile sale fapte de minciună şi de rău. Dar «cunoştinţa» şi «faptele», dacă ar fi să primim graiul enigmatic al Bibliei, au fost tocmai izvoarele întregului rău de pe pământ. Trebuie să ne mântuim prin alt mijloc, prin «credinţă» – cum învaţă Apostolul Pavel, numai prin credinţă, adică printr-o încordare sufletească cu totul de alt gen, care pe limba noastră se numeşte «îndrăznire». Numai uitând «legea», care ne leagă atât de solid de existenţa noastră mărginită, ne putem ridica deasupra adevărurilor omeneşti şi deasupra binelui omenesc. Pentru ca să te înalţi trebuie să pierzi terenul de sub picioare"[386].

În ciuda adevărurilor de care se călăuzeau şi faptelor bune pe care le săvârşeau, nici copilul – ucenic al sihastrului, nici Sfântul Iacov şi nici Părintele Serghie n-au ajuns la dezrobire, la lumină, şi la înviere sufletească. De ce? Pentru că nici adevărurile lor şi nici faptele lor nu izvorau dintr-o minte luminată de Sfântul Duh şi dintr-o inimă plină de Harul ceresc. De aceea, „toată importanţa faptelor atârnă de starea lăuntrică a omului. Iată pentru ce *a fi* înseamnă mai mult decât *a face*. Fiind ceea ce trebuie să fii, vei face şi ceea ce trebuie să faci. Prin urmare, cel ce vede importanţa cea mai mare în fapte poate fi un păgân nobil: el nu e creştin. A te încreştina înseamnă mai ales a avea o astfel de groază de tine însuţi, o astfel de neîncredere în propria ta voinţă, un astfel de dar de a te elibera de propriul tău eu încât să nu mai fii ispitit deloc de orgoliul afirmării voinţei tale". „Singura voinţă cu adevărat vrednică este cea care izvorăşte din

[385] *Ibidem*, p.127.
[386] *Ibidem*, p.227.

har, din harul câştigat cu deznădejde şi zdrobirea voinţei naturale. Orice altă voinţă rămâne robită trupului şi lumii, cu toată conştiinţa tăriei sale şi cu tot orgoliul realizărilor ei".

Acest citat, pe care l-am repetat pentru covârşitoarea lui importanţă, îl vom completa cu afirmaţiile extrem de interesante pe care ni le aduce în acest sens părintele profesor ieromonah N. Mladin: „Procesul sfinţeniei este creşterea noastră în Hristos sau «întruparea» lui Hristos în noi. Dacă însă spre această sfinţenie sunt chemaţi toţi, rezultă că ea nu constă din condiţii externe pe care nu le pot împlini toţi, ci constă din ceea ce este accesibil tuturor creştinilor. Dacă Mântuitorul ne spune să fim desăvârşiţi, El prin aceasta nu pretinde de la noi ceva imposibil, ci cucerirea unui pisc care stă la îndemâna tuturor. Într-adevăr, sfinţenia nu constă nici în îmbrăcarea hainei monahale sau în retragerea pustnicească, - pentru că atunci numai pustnicii sau monahii ar fi chemaţi la sfinţenie şi ar putea s-o ajungă. Ea nu constă nici întru mulţimea vedeniilor, căci atunci numai credincioşii care sunt învredniciţi de vedenii ar fi socotiţi sfinţi. Ea nu constă nici în săvârşirea de minuni, căci atunci sfinţenia ar fi tot una cu minunea şi deci n-ar fi ceva general creştin. E adevărat că la unii credincioşi există ideea falsă că sfinţenia este în chip neapărat necesar legată de monahism, chiar de pustnici, de vizionarism şi de minuni. Concepţia aceasta este exterioară şi formală: ea se opreşte la elemente secundare şi accidentale. E drept că starea monahală favorizează lupta desăvârşită – dacă nu însăşi desăvârşirea. E drept că în viaţa unor sfinţi găsim şi vedenii şi minuni, dar nu datorită acestora ei sunt sfinţi. De aceea există sfinţii care n-au avut vedenii şi n-au făcut minuni şi n-au fost nici pustnici şi nici monahi.

Sfântul Macarie Egipteanul a fost trimis la două femei căsătorite dintr-un sat, ca să vadă că ele l-au întrecut în sfinţenie, iar un alt pustnic a fost trimis la familia unui curelar din Alexandria care era deopotrivă cu el în ochii lui Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur afirmă de asemenea că există sfinţi nu numai între pustnici, ci şi între credincioşii care trăiesc în oraşe şi sate: «După ce am descris – zice el – viaţa acestor sfinţi pustnici, să nu dispreţuim pe aceia care sunt sfinţi în biserici. Există de

aceştia adesea mulţi care sunt în mijlocul bisericilor, dar în ascuns. Că stau prin case sau că merg prin piețe sau că sunt în frunte (a Bisericii), nu trebuie pentru aceasta disprețuiți». Căci căsătoria şi viața în lume nu împiedică posibilitatea de a duce lupta sfințeniei. Se pune deci întrebarea: dacă sfințenia nu constă în cele de mai sus, şi nici în alte condiții exterioare care n-ar putea fi îndeplinite de toți credincioşii, în ce constă ea în chip esențial? Am spus că ea constă în «întruparea» lui Hristos şi în propria noastră viață, în dezvoltarea până la desăvârşire a germenului sfințeniei dăruit nouă în botez: întruparea lui Hristos nu este nici copia exteriorului lui Hristos, nici sentimentalism dulceag, nici vizionarism fără hotar, nici o fabuloasă multiplicare a minunilor; ea este ceva mai simplu şi mai temeinic: a te pătrunde şi transforma de duhul lui Hristos. Dacă deci Hristos este puritatea absolută, iubirea desăvârşită şi smerenia deplină, creşterea în Hristos înseamnă un necontenit progres în puritate, iubire şi smerenie. Aşadar, pe căile sfințeniei păşesc nu numai cei credincioşi, fie clerici, fie monahi, fi mireni, cei care devin din ce în ce mai puri, cu din ce în ce mai multă iubire, din ce în ce mai multă smerenie, în care puritatea, iubirea şi smerenia lui Hristos se străvăd din ce în ce mai deplin. Şi cum iubirea stă la mijloc, putem concentra sfințenia în iubire, zicând: sfințenia este iubirea desăvârşită de Dumnezeu şi de om (de creatură).

Dar această iubire, care stă ascunsă în noi, se trezeşte la viață pe măsura în care ajungem la cunoaşterea lui Hristos şi Îi urmăm, pe măsura în care Îi împlinim poruncile şi Îl imităm. La început, cunoaşterea lui Iisus Hristos pune în mişcare sufletul şi îl atrage cu o putere deosebită, îl face să dorească a se dărui lui Hristos, a-I urma Lui şi a se uni cu El. Sfințenia, iubirea, smerenia care strălucesc în Iisus Hristos sunt de o frumusețe duhovnicească aşa de desăvârşită, încât vrăjesc sufletul, îl răpesc şi îl fac «rob al lui Hristos». Ca să fii credincios trebuie să ai cel puțin acest început al iubirii de Hristos: atracția față de dumnezeiasca frumusețe a sfințeniei Lui celei mai presus de fire. Dar acesta este numai începutul sau trezirea iubirii. Şi unii credincioşi rămân la acest început, transformând iubirea într-un fel de sentimentalism gol şi fără rod şi confundând-o cu acest senti-

mentalism. Ei însă rămân tot aşa cum au fost: viaţa lor este egocentrică, şi nu hristocentrică, chiar dacă uneori lăcrimează, iar alteori au vedenii şi extaze – expresii ale tensiunii lor sufleteşti, dar nu ale unei reale comuniuni cu Hristos. Căci procesul iubirii este un proces de profunzime: el ne uneşte tot mai deplin cu Hristos, ne transformă mereu după asemănarea lui Hristos, dezbrăcându-ne de noi înşine şi îmbrăcându-ne în Hristos. Prin iubire, Hristos ne pătrunde întreaga fiinţă din ce în ce mai mult, aşa cum focul pătrunde fierul şi-l înroşeşte, şi ne plăsmuieşte după asemănarea Lui. Prin iubire, devenim «un singur duh» cu Hristos şi împlinim cuvântul Sf. Apostol Pavel: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine»[387]. Iubirea ne asimilează în Hristos şi ne transformă în hristoşi după har.

În privinţa aceasta – continuă părintele Mladin – se cuvine să accentuăm că iubirea este moartea egocentrismului şi rădăcina totalei dăruiri de sine. Prin iubire suntem răpiţi în Hristos, cuceriţi de El. «Fiule, dă-mi inima ta» este chemarea lui Hristos. «Iată, Doamne, toată inima mea, toate gândurile mele, toată fiinţa mea Îţi aparţine Ţie» este răspunsul iubirii. Cel ce iubeşte nu-şi mai aparţine sieşi, ci aparţine lui Hristos pe care Îl iubeşte. De aceea, cel ce iubeşte pe Hristos se leapădă de sine, se purifică de orice egocentrism. Aşadar, iubirea include în sine o necontenită luptă împotriva egocentrismului, care are rădăcini adânci în firea omenească şi care se manifestă sub diferite forme, nu numai sub forma patimilor trupeşti, ci şi sub formele mai subtile ale patimilor duhovniceşti. Aici e posibilitatea marilor amăgiri, căci sunt credincioşi care au dus lupta cea bună şi au ieşit biruitori asupra patimilor trupeşti. Ei însă nu-şi dau seama că, cu toate acestea, au rămas robi ai patimilor duhovniceşti, care sunt mult mai periculoase decât cele trupeşti şi care îl prăvălesc în prăpastie, adesea fără a le mai da posibilitatea convertirii. Ei nu-şi dau seama că sunt prizonierii unui egocentrism duhovnicesc intratabil, irascibil şi intransigent. Ei cred că dacă au înlăturat egocentrismul senzual au şi ajuns la desăvârşire. Ei socotesc că sfinţenia se dobândeşte în câţiva ani de asceză şi de înfrânare trupească. De fapt, tocmai în momentul în care ai

[387] Galateni 2, 20.

reuşit să fii stăpân peste poftele trupului, începe lupta cea mai grea şi cea mai îndelungată împotriva patimilor duhovniceşti, care nu se termină decât o dată cu viaţa. Pentru că, cu trecerea anilor, patimile trupeşti se potolesc, pe când patimile duhovniceşti, în special mândria, te ispitesc până şi în clipa morţii. Apariţia unor astfel de «sfinţi» reformatori şi vizionari este expresia unei superficialităţi duhovniceşti surprinzătoare care, pentru că are coaja sfinţeniei, crede că ar şi miezul; care, pentru că a biruit în cele din afară, mai uşoare, crede că a biruit şi în cele mai dinăuntru şi mai grele. Ei sunt de abia la începutul luptei şi se cred la sfârşitul ei. Dacă o astfel de «sfinţenie» poate înşela pe unii credincioşi simpli, neluminaţi şi netemeiniciţi în adevărul Bisericii, e de mirare că se găsesc preoţi şi călugări care ar trebui să fie mai adânciţi în cunoaşterea căilor duhovniceşti care să nu se lase duşi de curent şi amăgiţi.

Aşadar, iubirea este luptă nu numai împotriva egocentrismului senzual, manifestat în păcatele trupeşti, ci şi împotriva egocentrismului spiritual, manifestat în păcatele duhovniceşti. Marea luptă, lupta decisivă se dă în domeniul spiritual: aici sunt rădăcinile pe care trebuie să le smulgem pentru ca iubirea să se desfăşoare în toată frumuseţea ei, ca o flacără pură, neîntunecată de fumul nici unui egocentrism"[388].

Acest „fum" al egocentrismului i-a întunecat mintea pustnicului înşelat care şi-a omorât cu securea propriul tată, acest „fum" l-a determinat pe celălalt înşelat care şi-a lepădat credinţa pravoslavnică trecând la legea mozaică şi tot acest „fum" i-a derutat pe copilul-ucenic al sihastrului, pe Iacob Pustnicul şi pe Părintele Serghie.

Dar de unde provin „marile amăgiri" de care vorbeşte părintele Mladin?

„Raţiunea noastră – zice Şestov –, cu adevărurile ei proprii, scoase din ea însăşi, creează din lumea noastră o vrăjită împărăţie a minciunii. Noi toţi umblăm ca şi cum am fi fermecaţi, simţim acest lucru, dar nu ne temem de nimic altceva ca de trezire. Şi sforţările noastre, îndreptate spre păstrarea acestei

[388] *Sfinţii în viaţa morală ortodoxă*, de ierom.prof. M. Mladin, rev. „Studii Teologice" no.1-2/1956, p.9-12.

amorțiri somnolente, noi – cei orbiți de Dumnezeu sau, mai bine zis, de acele «adevăruri» pe care le-a rupt strămoşul nostru din pomul oprit – le luăm drept cea mai naturală activitate sufletească. Şi pe cei ce ne ajută să dormim, care ne leagănă şi ne proslăvesc somnul, noi îi socotim prieteni şi binefăcători ai noştri, iar pe cei ce încearcă să ne trezească îi socotim ca pe cei mai răi vrăjmaşi şi criminali. Noi nu voim să ne gândim, nu voim să ne examinăm, ca să nu vedem adevărata activitate. De aceea, totul pentru om e mai bun decât singurătatea. Ei caută visători asemenea lui, nădăjduind că «visele comune» (lui Pascal nu i-a fost frică să vorbească nici de «visele comune») vor întări în el şi mai mult conştiința realității iluziei sale. Mai mult: de aceea omul urăşte Revelația, căci Revelația este o trezire, eliberarea din legăturile adevărurilor «nemateriale» cu care urmaşii lui Adam celui căzut s-au obişnuit în aşa măsură încât în afară de ele însăşi, existența pare absurdă. Filosofia vede supremul bine într-o viață tihnită, care nu e tulburată de nimic, adică într-un somn adânc, fără visuri alarmante. De aceea, ea alungă de la sine tot ce e neînțeles, problematic şi misterios, de aceea ea evită problemele pentru care nu are răspunsuri dinainte pregătite"[389].

„Rațiunea oferă oamenilor tot ce e solid şi neîndoielnic cu care ei ar putea să trăiască liniştiți şi să doarmă cu un somn adânc"[390].

„Ca să scăpăm din mrejele vrăjilor diabolice şi din somnul hipnotic care coboară din pomul cunoştinței şi care ne îndreaptă spre «marile amăgiri» egocentrice, Plotin zice că trebuie să găsim nu dovezile care nu există, ci noile cuvinte de dezvrăjire, ca să ne trezim din lumea evidențelor, ca să dezlegăm farmecele aduse de rațiune"[391].

Singurul mijloc prin care ne putem trezi din această demonică hipnoză, din această robie duhovnicească de care vorbeşte părintele N. Mladin, este credința care vine „subit", „de sus", credința revelată şi faptele bune izvorâte din voința harică. Prin credință putem reduce la tăcere rațiunea cu adevărurile ei reci,

[389] *Na vesah Iova*, op.cit., p.294.
[390] *Ibidem*, p.266.
[391] *Ibidem*, p.361.

matematice, zicându-i, ca şi Pascal: „Taci, raţiune imbecilă", iar prin faptele bune crescute din darul lui Hristos putem rupe lanţurile egocentrismului, care ne duce la „marile amăgiri" şi la concepţiile exterioare şi formele. Faptele Apostolilor sunt fapte, dar nu izvorâte din voinţa naturală. De aceea, nu „numai credinţa" -*sola fide* –, ci „credinţa care este lucrătoare prin iubire"[392] poate dezvrăji lumea de toate farmecele şi hipnozele ce izvorăsc mereu din pomul cunoştinţei.

Adam, aşadar, ar fi vrut să nu fie surghiunit în lumea cea de jos, în valea plângerii, unde nu-L mai poate contempla pe Dumnezeu, însă cu toate acestea el a fost izgonit din rai, devenind muritor, pentru ca să nu se eternizeze păcatul prin nemurirea lui şi să nu se fixeze Adam în egocentrismul său, ca diavolul. Şi numai în surghiun, în lacrimi şi durere, în boală şi moarte, el are prilejul să treacă prin experienţa răului, să ajungă la adâncul smereniei şi, astfel, să afle firul Ariadnei împletit din puritate, iubire şi smerenie, cu care să poată ieşi nevătămat din labirintul acestei vieţi. Altminteri, copilul cel mai nevinovat, dar care nu are înţelepciunea şarpelui, ce se capătă în cuptorul smereniei, poate ajunge o unealtă, un misionar şi un locţiitor al diavolului. Căci iată ce spun părinţii cei din vechime în această privinţă: „Că închipuindu-se diavolul în chipul unui bătrân mare, a mers la o mănăstire; şi bătând în poarta mânăstirii, a ieşit un copil înaintea lui ca să-l întrebe pe el; iar diavolul, văzând pe copil, i-a zis lui: «Dacă trăieşti tu aicea, eu nu am ce face, că toată treaba mea o vei face tu şi tu le vei sluji fraţilor în locul meu»"[393].

De aicea reiese că, fără smerenie, copilul – cu toată candoarea lui nativă – ajunge dincolo într-un loc întunecos şi plin de scârbă, iar Adam, rămas fără smerenie în rai, s-ar fi împietrit în egocentrismul său, pierzându-şi definitiv mântuirea veşnică. De aceea Mântuitorul ne zice să fim „ca" copiii – iar nu copii – iar Apostolul lămureşte, adăugând să fim copii când e vorba de răutate, însă la minte să fim bărbaţi desăvârşiţi. Căci – zice Sf. Ioan Gură de Aur – „după cum înţelepciunea unită cu răutatea n-ar mai fi înţelepciune, tot aşa şi simplitatea, unită cu prostia,

[392] Galateni 5, 6.
[393] *Patericul*, op.cit., p.303.

n-ar mai fi simplitate, fiindcă unde este simplitate, prostia trebuie să fugă, cum şi unde este înţelepciune, trebuie să fugă răutatea. După cum nici doftoriile cele amare şi nici cele dulci mai mult decât trebuie nu folosesc, tot aşa nici simplitatea prin sine singură şi nici înţelepciunea singură nu folosesc. De aceea Hristos, poruncind a le împreuna pe amândouă la un loc, zicea: «Fiţi înţelepţi ca şerpii şi nevinovaţi ca porumbeii». Dar ce înseamnă a fi prunc cu răutatea? Adică, a nu şti deloc ce este răutatea"[394].

Dar ce ar trebui omul să facă pentru ca să depăşească lumea în care e surghiunit şi să sporească în desăvârşirea morală raportată la destinaţia de dincolo de moarte?

„Pentru a lămuri mai bine această idee, să ne închipuim că facem o excursie într-un peisaj muntos, voind să ajungem la piscul de munte cel mai înalt. Până să urcăm acolo, trebuie să trecem dealuri din ce în ce mai ridicate. Fiecare deal însă ne acoperă perspectiva piscului de sus şi adesea credem că am ajuns, când nu suntem, de fapt, decât la jumătatea înălţimii. Abia când stăpânim, într-adevăr, vârful muntelui şi privim în jos întregul peisaj sub orizontul nemărginit ne dăm seama de câte ori ne-am înşelat în drum şi care sunt proporţiile reale ale dealurilor dimprejur în raport cu marea înălţime de unde le privim. Tot astfel, Dumnezeu e suprema înălţime la care ajunge spiritul omenesc. Şi numai când am ajuns până la El ne dăm seama de proporţiile reduse ale lucrurilor din această lume. Cunoscându-L pe El, le cunoaştem mai bine şi pe ele. Fiindcă orice lucru nu se cunoaşte bine decât atunci când îl considerăm în cauza care l-a produs. Iar Dumnezeu fiind cauza tuturor lucrurilor, însemnătatea lor adevărată ni se descoperă abia după ce Îl cunoaştem pe El. La această descoperire ne duce sărăcia cu duhul sau simplitatea de spirit. Copilul o are în mod nativ. Sfântul trebuie s-o realizeze, renunţând pe rând la ideile despre lucruri, în favoarea ideii împărăteşti a lui Dumnezeu.

Ce trebuie să înţelegem acum prin «inimă curată»? Prin inimă înţelegem acea parte din sufletul nostru unde se nasc sentimentele şi de unde pornesc impulsurile către acţiune. Când

[394] *Comentarii la I Corinteni*, de Sf. Ioan Gură de Aur, p.500, tr. de arhim. Theodosie Atanasiu, Tip. Dacia, Iaşi, 1902.

zicem despre cineva că e un om de inimă, sau inimos, înţelegem că e un om care vibrează imediat la suferinţa altuia şi-i sare în ajutor fără să pregete o clipă. Om bun e cel cu inima bună, om rău e cel cu inima haină. Bune sau rele, pasiunile noastre clocotesc în inimă. Dacă urâm pe cineva, ura ne împinge să-i facem rău; dacă-l iubim, dragostea ne împinge să-i facem bine. Inima, prin urmare, joacă un rol hotărâtor în faptele şi calificarea omului. De aceea, Însuşi Iisus Hristos pune pe ea o însemnătate atât de mare pentru viaţa creştină. Soarta noastră de dincolo de moarte o decide inima noastră. Din aceasta decurge preţul covârşitor pe care îl are educaţia inimii.

Întâiul lucru pe care trebuie să-l ştim în educaţia inimii este că ea nu se poate conduce singură, ci are nevoie de cârma raţiunii sau a spiritului. Un spirit care n-a ajuns la cunoaşterea lui Dumnezeu îşi va conduce inima după o înţelegere greşită. Bunăoară, dacă un spirit e convins că bunul cel mai mare din lume e bogăţia, inima lui se va lipi cu toată pasiunea ei de bogăţie şi omul va lucra în consecinţă, exploatându-şi semenii pentru a strânge avere prin orice mijloc. Dimpotrivă, spiritul care a ajuns la cunoaşterea lui Dumnezeu şi ştie că binele cel mai mare este împlinirea voinţei divine îşi va călăuzi inima şi îi va rândui pasiunile în acest scop. Cunoaşterea e lumina călăuzitoare a pasiunilor inimii. În necunoaştere, pasiunile sunt dezordonate: iubim adesea ceea ce nu e vrednic de iubit şi urâm ceea ce ar trebui să iubim. Pasiunea, lăsată de sine, e oarbă"[395].

Dar dacă, în necunoaştere, pasiunile sunt dezordonate, iar pasiunea lăsată de sine e oarbă, atunci cum am putea ordona pasiunile, de unde am putea căpăta o altă pereche de ochi care să facă lumină în calea pasiunilor? Negreşit, cunoaşterea e lumina călăuzitoare a pasiunilor inimii, iar spiritul, ajuns la cunoaşterea lui Dumnezeu, ştie că binele cel mai mare este împlinirea voinţei lui Dumnezeu şi, în consecinţă, îşi va călăuzi inima şi îşi va rândui pasiunile în acest scop. Dar oare avii „înşelaţi" din *Pateric* nu ştiau că binele cel mai mare este împlinirea voinţei lui Dumnezeu? Nu ştiau ei că prin cunoaşterea lui Dumnezeu îşi pot călăuzi pasiunile inimii?

[395] *Ortodoxie şi etnocraţie*, op.cit., p.20.

Dintre toate cele înşirate până aici se poate conchide că ei, chiar dacă aveau uneori blândeţea porumbelului, nu aveau totuşi înţelepciunea şarpelui. Negrii din Africa neutralizează veninul din muşcătura şarpelui cu otrava altui şarpe. Iată pentru ce trebuie să fim şi porumbei şi şerpi în acelaşi timp. Şi dacă pe cârja arhierească sunt sculptaţi şerpi, iar nu porumbei, asta înseamnă că trebuie să avem înţelepciunea lor pentru a preîntâmpina şi nimici ispitele lor. Dar cum putem sesiza apropierea duhului necurat? Atât din scrierile Sfinţilor Părinţi cât şi din *Vieţile Sfinţilor* se poate constata că numai un om care are cel puţin arvuna Duhului Sfânt poate intui duhul cel potrivnic. Şi în acest caz, aşa cum simţul gustului distinge amarul de dulce, tot astfel sfântul, plin de Duhul Sfânt, distinge duhul diavolului de Duhul lui Dumnezeu. Aceasta este înţelepciunea de care vorbeşte înţeleptul Solomon. Şi aşa cum Duhul lui Dumnezeu nimiceşte lucrarea duhului diavolesc, tot astfel înţelepciunea lui Dumnezeu nimiceşte lucrarea înţelepciunii şarpelui ancestral. Dar – zice Solomon – „înţelepciunea nu pătrunde în sufletul viclean şi nu sălăşluieşte în trupul supus păcatului. Duhul cel Sfânt, povăţuitorul oamenilor, fuge de vicleşug, se depărtează de minţile fără pricepere şi se dă în lături când se apropie fără de legea"[396].

Şerpi erau cei ce îi muşcau şi-i omorau pe israeliteni în pustie; tot şarpe era şi chipul de aramă ridicat pe stâlp, dar cei ce-şi ridicau ochii cu credinţă la acest şarpe de pe stâlp nu mureau, căci otrava şerpilor de jos se neutraliza şi se nimicea.

Domnul Iisus Îşi aseamănă ucenicii cu oile, dar şi lupul se îmbracă în piele de oaie; însă cu toate acestea, cel ce are înţelepciunea lui Dumnezeu, cel ce e pătruns de Duhul cel Sfânt, aude imediat clănţănitul şi urletul lupului ascuns în pielea de oaie.

„Un frate oarecare – zice *Patericul* –, într-o noapte, citindu-şi pravila şi rugându-se lui Dumnezeu, la miezul nopţii, după obiceiul său, vicleanul diavol, prefăcându-se în chip de înger luminat, a intrat la dânsul în chilia lui şi a început a-l ferici pre el, zicând: «Fericit eşti, robule şi ostaşule cel bun al lui Dumnezeu». Şi l-a întrebat pre el fratele, zicând: «Dar cine eşti tu, de ai venit la mine să mă fericeşti şi să mă lauzi pe mine aşa?» Răspuns-a

[396] Înţelepciunea lui Solomon 1, 4-5.

acela zicând: «Eu sunt îngerul lui Dumnezeu şi am venit la tine să te păzesc şi să te izbăvesc de toate cursele şi înşelăciunile vrăjmaşului şi să te povăţuiesc spre faptele cele bune şi plăcute lui Dumnezeu». Zis-a lui fratele: «De ai fi tu, aşa cum zici, îngerul lui Dumnezeu, n-ai veni la mine acum, noaptea, să-mi sminteşti pravila şi rugăciunea mea, ci ai veni ziua. Deci, pentru aceasta, eu nu te socotesc pe tine a fi îngerul lui Dumnezeu, măcar deşi eşti aşa strălucitor, ci mi se pare că eşti îngerul întunericului, pentru aceea te arăţi tu noaptea, iar nu ziua». Iar vicleanul vrăjmaş, auzind aceasta, n-a mai putut suferi, nici a putut să mai zică alta, fără atât: «O, călugăr rău şi blestemat!» - şi aceasta zicând, s-a făcut nevăzut"[397].

Dacă acest călugăr ar fi fost numai porumbel, fără să fi fost şi şarpe, dacă ar fi fost numai fără răutate cum e pruncul, dar fără să fi fost bărbat desăvârşit la minte, l-ar fi primit pe diavolul ca pe un înger.

Glasul de sus i-a răspuns bătrânului din *Pateric* că ucenicul său – copilul – a nimerit în loc întunecos şi plin de scârbă, pentru că nu l-a învăţat smerenia.

Când Sfântul Antonie L-a întrebat pe Dumnezeu, îngrozit, cine mai poate scăpa din atâtea curse pe care le văzuse întinse pe pământ, Domnul i-a răspuns: smerenia.

De aici se vede că, dintre toate roadele Duhului, îndeosebi smerenia e cea care constituie fondul înţelepciunii care ni se cere ca o completare la blândeţea porumbelului. Dacă din pomul cunoştinţei, Adam a cules rodul unei raţiuni trufaşe, din pomul vieţii lui Iisus noi culegem blândeţea şi smerenia. „Învăţaţi-vă de la Mine – zice Domnul –, că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi găsi odihnă sufletelor voastre"[398]. Iar de vom învăţa această blândeţe şi smerenie şi nu ne vom mai bizui pe noi înşine, ci vom nădăjdui spre darul de sus, ne vom tăia părerile şi voile noastre vătămătoare, primind Adevărul şi voia Domnului; de vom avea smerenie, ne vom întoarce, ori de câte ori vom păcătui, la locul unde am săvârşit păcatul, spălându-l cu lacrimile noastre de pocăinţă şi cu rugăciunile pe care Fiul le va duce Tatălui, mijlo-

[397] *Patericul*, op.cit., p.318.
[398] Matei 11, 29.

cind iertarea; de vom avea smerenie, nu ne va înghiți diavolul deznădejdii, ci ne vom opri ca Sfântul Iacob Pustnicul, care, pocăindu-se de îndoitul său păcat, într-un mormânt părăsit, a ajuns la adevărata sfințenie, așa cum nu ajunsese înainte de cădere; de vom avea, în sfârșit, smerenie, nu vom respinge și nu vom scuipa mâna și vâsla întinsă de îngeri ca păcătoșii din vedenia pustnicului, ci vom primi cu dragoste și recunoștință ajutorul lui Dumnezeu și al oamenilor, ca să ieșim din valea plângerii și să începem urcușul primejdios dar mântuitor al Golgotei.

Omul smerit mai știe că „nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după cum îl taie capul pe fiecare, pentru că niciodată proorocia nu s-a făcut din voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt"[399]. Și atunci, el primește Adevărul revelat, așa cum ni l-a păstrat și ni l-a transmis Biserica noastră dreptslăvitoare, prin oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu.

Sfânta Scriptură ne cere să ajungem pe piscul cel mai înalt al cunoașterii lui Dumnezeu și să punem cârma minții înnoite la conducerea inimii, pentru că nu numai duhurile rele ne pot înșela, ci și oamenii care sunt în slujba diavolului. „Șarpele – scrie într-o veche cazanie - are obiceiul, când îl ucid, tot trupul îl lasă să-l omoare, numai capul îl ascunde. Așa și creștinii, să fim înțelepți, toată avuția noastră, încă și trupul nostru să le dăm spre moarte pentru dragostea lui Hristos, numai credința noastră să o ferim mai vârtos decât toate și să nu o dăm, făcându-ne ca porumbeii întru toate, blânzi și fără de răutate, căci de câte ori le vei lua puii lor, ei nu se scârbesc, nici nu lasă casa Domnului său; așa și noi, pentru Hristos toate suntem datori să le răbdăm: și primejdiile, și năpastele și scârbele câte ne vin sau de la Dumnezeu sau de la oameni"[400]. De vrem să fim, prin urmare, înțelepți ca șerpii, să ne ascundem sufletul în fața atacurilor vrăjmașe.

Multe primejdii sunt presărate pe calea cea strâmtă și spinoasă ce duce la viață! Mulți creștini de bună credință și cu inima curată, dar fără înțelepciune și minte de om desăvârșit, au

[399] II Petru 1, 20-21.
[400] *Cazanie*, Tip. Iosif Romanov, București, 1857, p.347.

dat crezare unor „lupi răpitori”[401], lăsându-se înghiţiţi de gurile lor răzvrătite!

Pe unii din noi satana ne înşeală prin pofte trupeşti, pe alţii prin patimi sufleteşti, pe alţii prin vedenii şi vise, iar pe alţii prin învăţăturile „drăceşti şi omeneşti”. Dar ca să scăpăm cu viaţă din acest mărăcine plin de vipere şi de fiare sălbatice trebuie să fim plini de ochi, ca Heruvimii. Asta înseamnă „priveghere”.

În *Viaţa Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului* găsim un exemplu minunat în acest sens:

„Într-o dimineaţă din luna iulie 1829, după utrenie, Sfântul Calinic citea liniştit în chilia sa icoasele Acatistului Sfântului Nicolae; şi cum citea aşa, pe la icosul al 6-lea, şi-a simţit pleoapele îngreuiate, că era ostenit de privegherea cea de peste noapte, şi vrând să se odihnească puţin, a adormit. Şi i s-a arătat Sfântul Nicolae îmbrăcat în veşminte strălucitoare, arhiereşti, împreună cu marele mucenic Gheorghe purtătorul de biruinţă, în hainele lui ostăşeşti, iar mai la urma lor, fericitul întru pomenire starețul Cernicăi, Gheorghe. «Scoală-te – i-a zis Sf. Ierarh Nicolae – să zideşti în ostrovul cel mic o biserică, în numele Sfântului Mucenic Gheorghe». «Noi îţi vom trimite tot ce-ţi va trebui» – a zis sfântul mucenic. Iar starețul Gheorghe a adăugat: «Să n-ai nici o îndoială în inima ta». Acestea zicând, s-au depărtat de la dânsul. Şi deşteptându-se cuviosul Calinic, s-a închinat şi a început să citească mai departe icoasele acatistului, de unde le lăsase, până la sfârşit. Şi îmbrăcându-şi rasa, a trecut puntea în ostrovul cel mic, la Pimen, părintele său duhovnicesc, şi l-a întrebat dacă nu cumva vedenia avută va fi fost vreo nălucire diavolească. Acesta i-a răspuns: «Nu, fiule, nu este nălucire diavolească, ci adevărată vedenie dumnezeiască, pentru că şi mie mi s-au arătat de trei ori în această noapte aceşti trei bărbaţi, zicându-mi să începi lucrul cât mai curând. Tocmai mă îmbrăcam să vin să-ţi spun cele poruncite de ei»”[402].

Dostoievski, pentru a se convinge de adevărul ce i se revela „subit”, căuta o „garanţie”. Marii pustnici sesizau descope-

[401] Faptele Apostolilor 20, 29.

[402] *Viaţa şi faptele Sf. Ierarh Calinic de la Cernica, Episcopul Râmnicului*, p.10-11.

ririle dumnezeieşti conducându-se de „garanţia" unei intuiţii speciale care, în vederile divine, revărsau în suflet pace, bucurie, dragoste, iar în vedeniile diabolice umpleau sufletul de tulburare, de aţâţarea poftelor inferioare, de mândrie. Dar Sf. Ierarh Calinic merge cu smerenia mai departe: el nu se mulţumeşte nici cu ceea ce a văzut în vedenia visului, nici cu intuiţiile lui lăuntrice, nici cu asigurarea stareţului Gheorghe: „Să n-ai nici o îndoială în inima ta!" Plin de „înţelepciunea lui Dumnezeu"[403], priveghetor şi cu mulţi ochi ca Heruvimii, bărbat desăvârşit la minte, el îşi ia rasa, să-l întrebe pe duhovnicul său. Iar Dumnezeu, care vrea ca oamenii să-şi îndrepte greşelile unii altora, smerindu-se şi cerând sfaturi, i-a şi arătat adevărul şi totodată „garanţia" lui.

De aceea, mai întâi trebuie să ne rugăm şi să ne lipim trup şi suflet de Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Înaintea proorocilor, înaintea Apostolilor, înaintea Sfinţilor Părinţi, trebuie să-L aşezăm în faţa noastră, în primul rând, pe Fiul lui Dumnezeu. Din toate scrierile sfinţilor şi din toate scrierile învăţaţilor să primim numai ceea ce se potriveşte cu Evanghelia lui Iisus. „Chiar dacă noi înşine – zice Apostolul – sau un înger din cer ar vesti altă Evanghelie decât aceea pe care am vestit-o, să fie anatema!"[404].

Să-L aşezăm pe Hristos, Domnul nostru, ca pe un soare sus pe cerul sufletului nostru, şi atunci El ne va lumina şi ne va încălzi întreg pământul vieţii noastre, care nu va întârzia să-şi aducă roadele sale. Atunci, soarele omului vechi „se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina sa, iar stelele vor cădea din cer"[405]. „Şi noapte nu va mai fi", căci „cetatea" omului nou „nu are trebuinţă de soare, nici de lună, ca să o lumineze, căci mărirea lui Dumnezeu a luminat-o şi făclia ei este Mielul"[406]. Şi cei ce s-au învrednicit de acest mare dar „nu au trebuinţă de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor

[403] Luca 11, 49.
[404] Galateni 1, 8.
[405] Matei 24, 29.
[406] Apocalipsa 21, 23.

lumină şi vor împărăţi în vecii vecilor"[407]. Aşa a fost Sfântul Antonie cel Mare, care, deşi neînvăţat, îi întrecea cu mult în înţelepciune pe filozofii care îşi luminau mintea numai cu „lampa" şi „soarele" ştiinţei veacului acestuia.

Şi fiindcă nu oricine poate ajunge la această înaltă treaptă de înţelepciune, ori de câte ori suntem în vreo nedumerire, trebuie să alergăm la scrierile Sfinţilor Părinţi şi la cele şapte sinoade ecumenice care nu se abat de la Evanghelia lui Iisus. Aceştia să ne fie cei dintâi duhovnici; iar în al doilea rând, „pruncii", cărora Dumnezeu le-a descoperit adevărul ascuns de la înţelepţi. Şi atunci, de va fi vorba de diavolul şi de slugile lui, trebuie să fim „şerpi", iar de va fi vorba de Iisus şi de Evanghelia Lui, trebuie să fim „porumbei" şi „prunci" fără răutate şi fără vicleşug.

Sfinţii, luminaţi de Duhul Sfânt, erau mai înţelepţi decât şerpii demonici, fiindcă presimţeau şi sfărâmau toate cursele diavolului, dar erau mai blânzi decât porumbeii, fiindcă se dădeau învinşi în faţa oamenilor, iubeau pe vrăjmaşii lor, nu se mâniau şi nu-i urau. Şi în această privinţă, ei au luat pildă de la Mântuitorul, care în ce priveşte trupul şi cele materiale a cedat până a fost zdrobit cu totul pe Cruce, iar în ce priveşte sufletul şi cele spirituale, a fost de o intransigenţă ce a biruit şi a zdrobit lumea.

[407] Apocalipsa 22, 5.

MIELUL LUI DUMNEZEU

„E propriu vieții duhovnicești să se manifeste prin jertfă, pe câtă vreme viața materialistă – indiferent de sfera la care ea s-ar raporta: la sfera fizică, astrală sau mentală – se manifestă, dimpotrivă, printr-o viață formală, hrănită de acaparare. Vieții duhovnicești îi este proprie o manifestare cu totul specială, și anume manifestarea prin jertfă. Universul n-a putut să ia ființă decât mulțumită actului de jertfă al Logosului. În ce privește însă viața formală, ea – cu totul dimpotrivă – este o viață diametral opusă vieții duhului, constituie o viață a acaparării. Forța vie în care e încuiată viața nu poate exista de nu va acapara mereu o nouă materie. Întrucât îndeplinirea funcțiilor vieții nimicește forma, viața atrage mereu spre dânsa o nouă materie care s-o înlocuiască pe cea cheltuită.

Din acest punct de vedere – afirmă Lodijenski –, găsim că patimile rele nu sunt în fond decât manifestarea vieții formale și nu se hrănesc decât cu acapararea. Și plăcerile lor nu sunt, în fond, decât plăcerile raptului. Aici intră, de pildă, plăcerile învingătorului în lupta lui pentru existență, în lupta lui pentru întâietate, pentru putere.

Cu totul altfel se manifestă plăcerile duhovnicești. Bucuria dumnezeiască se cuprinde într-o voluntară revărsare a vieții sale proprii. Jertfa (dăruirea) este egală cu suferința și chiar cu moartea, iar suferința răsare acolo unde în natura celui ce se jertfește răsare un dezacord între sfera superioară, care află o bucurie în dăruire, și sfera inferioară, care consistă în acaparare și în reținerea celor acaparate"[408].

---

[408] *Svet nezrimîi (Misticeskaia Triloghia)*, op.cit., vol.I, p.53.

În aceeaşi ordine de idei, Cuviosul Isihie spune: „Nu există otravă mai grozavă decât otrava aspidei şi vasiliscului şi nu există rău mai grozav decât răul iubirii de sine (al egoismului). Iar puii iubirii de sine (adică ceea ce produce egoismul) sunt lauda de sine în inimă şi plăcerea de sine"[409].

„Omul în egoism se preface pe sine în centrul infinitului, caută să-şi subordoneze obiecte moarte şi devine în realitate robul lor, un instrument al tuturor răutăţilor. Prin patimă, omul schimbă centrul existenţial dinăuntru în afară, de la Dumnezeu şi spirit la sinele său, la ego şi la trup, la lume şi la efemer"[410].

„Începutul şi sfârşitul patimilor este egoismul. El reprezintă treapta cea mai de jos a degradării, după cum antipodul său, iubirea, este altruismul, adică deschiderea către altul, dăruire şi jertfă, începutul şi sfârşitul libertăţii şi afirmării maxime a spiritualizării. Sfârşitul iubirii este vederea luminii divine, după cum sfârşitul egoismului este întunericul spiritual total. Egoistul este ateist în grai şi faptă, se socoteşte centrul cosmosului şi crede că totul gravitează spre sine, din care cauză rupe orice legătură cu Dumnezeu. Virtualmente, el este geneza păcatelor şi patimilor"[411].

„Priviţi la oamenii lumii –spune starețul Zosima din *Fraţii Karamazov* - şi la toată lumea care se ridică în chip trufaş deasupra poporului lui Dumnezeu; oare nu s-a schimonosit în ei chipul lui Dumnezeu şi dreptatea Lui? Ei se mândresc cu ştiinţa, dar în ştiinţă nu se află decât ceea ce cade sub simţuri. În timp ce lumea duhovnicească, emisfera de sus a fiinţei omeneşti, este cu totul respinsă, este izgonită cu un oarecare aer triumfător, chiar cu ură. Lumea a proclamat libertatea, mai ales în vremea din urmă - şi ce vedem noi în această libertate trâmbiţată de ei: o simplă robie şi sinucidere! Căci lumea zice: «Tu ai cerinţe şi tocmai de aceea trebuie să ţi le satisfaci, căci ai aceleaşi drepturi ca şi oamenii cei mai însemnaţi şi mai bogaţi. Nu-ţi fie teamă să ţi le satisfaci, ba chiar să ţi le înmulţeşti». Iată doctrina lumii de azi. Tocmai în aceste satisfacţii ale cerinţelor văd ei libertatea. Dar ce reiese din acest drept ce li s-a dat în privinţa înmulţirii

[409] *Ibidem.*
[410] *Îndumnezeirea omului*, op.cit., p.37.
[411] *Ibidem*, p.38.

cerințelor? La cei bogați, însingurarea și sinuciderea spirituală, iar la cei săraci, invidia și uciderea, căci lor li s-au dat drepturi destule, iar mijloacele necesare pentru a-și satisface cerințele încă nu le-au fost indicate. Suntem asigurați că lumea se unifică și își strânge rândurile în legături frățești cu atât mai mult cu cât se scurtează distanța și se transmit gândurile prin văzduh. Vai, să nu credeți în posibilitatea unei asemenea unificări omenești! Înțelegând libertatea ca pe o multiplicare și o grabnică satisfacere a cerințelor, ei își desfigurează natura, fiindcă zămislesc în ei înșiși multe dorințe absurde și stupide, multe deprinderi și născociri din cele mai prosteşti. Ei nu trăiesc decât pentru a se invidia unii pe alții, pentru a da frâu liber poftelor trupești și pentru a face pe fanfaronii. A avea mese copioase, a organiza plimbări, a poseda trăsuri elegante, ranguri și robi care să-i servească, toate acestea sunt socotite atât de necesare încât își sacrifică chiar viața pentru ele, își jertfesc cinstea și iubirea de oameni ca să-și satisfacă această trebuință, ba chiar se și sinucid dacă nu și-o pot satisface. La cei ce nu sunt bogați vedem același lucru, iar la cei săraci nesatisfacerea trebuințelor și invidia sunt înăbușite deocamdată cu beția. Dar în curând se vor îmbăta nu numai cu vin, ci și cu sânge. Lucrurile merg într-acolo. Vă întreb: E liber oare un astfel de om? Eu am cunoscut «un luptător pentru o idee» care îmi povestea că atunci când i s-a interzis să fumeze în închisoare a fost atât de torturat de această privațiune, încât era gata să se ducă să-și «trădeze» ideea numai ca să i se dea tabac. Și tocmai unul ca acesta spune: «Mă duc să lupt pentru omenire». Dar unde se va duce un astfel de om și ce poate să facă? Doar un act pripit, căci nu va putea răbda o luptă îndelungată. Și nu e de mirare că, în loc de libertate, ei au căzut în robie, iar în locul slujirii iubirii de aproapele și unității omenești, au căzut, dimpotrivă, în dezunire și izolare.

Fiecare se izolează în vizuina sa, fiecare se îndepărtează de altul, se ascunde și ascunde tot ce are, și sfârșește prin a se îndepărta el însuși din fața oamenilor și a-i respinge el singur pe oameni. Adună, în izolarea lui, bogăția și socotește: «Cât de puternic sunt eu acum și cât de asigurat», și nu știe, nebunul, că pe măsură ce adună, în aceeași măsură se scufundă într-o neputință

ce-i pricinuieşte sinuciderea. Fiindcă s-a deprins să-şi pună nădejdea numai în el însuşi şi s-a separat de întreaga unitate, şi-a învăţat sufletul să nu creadă în ajutorul omenesc, în oameni şi în omenire, şi nu face decât să tremure la gândul că i se vor pierde banii şi drepturile pe care le-a câştigat. Astăzi, peste tot, mintea omenească începe să nu înţeleagă, în mod ironic, că adevărata asigurare a persoanei consistă nu într-o personală sforţare izolată, ci într-o integritate obştească a omenirii. Dar va veni negreşit şi termenul acestei grozave izolări şi toţi vor înţelege dintr-o dată cât de nefiresc s-au separat unul de altul. Atunci va apărea semnul Fiului Omului pe cer ... Dar până atunci, trebuie totuşi să păzim steagul şi, chiar dacă multă vreme nu va apărea, totuşi, măcar individual, omul trebuie să dea la un moment dat o pildă şi să scoată sufletul din izolare, spre nevoinţa legăturilor iubirii frăţeşti, chiar dacă ar face-o după rânduiala unui nebun după Hristos. Aceasta, pentru ca să nu moară măreaţa idee.

Lumea ironizează pe faţă ascultarea, postul şi rugăciunea şi, cu toate acestea, numai în ele se cuprinde calea spre reala şi adevărata libertate: îmi tai cerinţele de prisos şi netrebnice, îmi smeresc şi îmi biciuiesc prin ascultare voinţa mea egoistă şi trufaşă şi prin aceasta ajung, cu ajutorul lui Dumnezeu, la libertatea duhului, iar o dată cu ea, la veselia duhovnicească! Dar care dintre ei e mai capabil să ducă măreaţa idee, să purceadă ca să-i slujească – bogatul izolat, ori acest eliberat de sub tirania lucrurilor şi deprinderilor? Călugărului i se reproşează însingurarea: «Te-ai izolat ca să te mântuieşti între pereţii mânăstirii, iar frăţeasca slujire a omenirii ai uitat-o». Dar să vedem, cine se sârguieşte mai mult pentru iubirea de fraţi? Căci izolarea nu e la noi, ci la ei, dar ei nu văd acest lucru"[412].

Însă întrucât omenirea nu va scăpa de egoismul ei, nu se va înnoi şi nu va învia sufleteşte, în duh, atâta vreme cât nu se va înnoi şi nu va învia sufleteşte mai întâi omul, să ne întoarcem din nou de la macrocosmos la microcosmos.

Înainte de a intra în Canaan, Dumnezeu îi porunceşte lui Israil următoarele: „După ce Domnul Dumnezeul tău te va fi dus în ţara în care vei intra ca să o stăpâneşti şi va izgoni dinaintea

[412] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.361, 374.

ta neamuri multe: pe hetiți, pe gherghesiți, pe amoriți și pe canaaniți, pe fereziți, pe heviți și pe ebusiți, șapte neamuri mai numeroase și mai tari decât tine, și le va da Domnul Dumnezeul tău în mâinile tale și le vei înfrânge, să le nimicești, să nu închei cu ele legământ, nici să-ți fie milă de ele. Să nu te încuscrești cu ele: pe fiica ta să nu o măriți după fiul lui și pe fiica lui să n-o iei pentru fiul tău. Căci ea va depărta pe fiul tău de Mine și va sluji la alți dumnezei și degrabă se va aprinde mânia Mea împotriva ta și te va prăpădi. Dimpotrivă, iată ce să faceți: jertfelnicele lor să le doborâți, stâlpii lor să-i sfărâmați, altarele lor să le tăiați și chipurile turnate să le ardeți în foc. Căci tu ești popor sfânt al Domnului tău și pe tine te-a ales Domnul Dumnezeul tău ca să fii popor al Său"[413].

Și într-adevăr: Israil, fiind popor ales, trebuia să se mențină în sfințenie pentru ca prin el să se sfințească toate neamurile pământului; Israil, fiind o pepinieră de monoteism spiritualist, trebuia să-și crească cu mare grijă puieții, ca să-i răsădească, la plinirea vremii, în cele patru colțuri ale lumii; Israil, fiind o lumină aprinsă din Duhul Sfânt, trebuia să aibă mare grijă ca ea să nu se stingă, căci altminteri cum ar fi putut aprinde făcliile neamurilor? De aceea Israil trebuia curățit de cele șapte neamuri străine, de idoli și de toți dumnezeii mincinoși. Trebuia să vină o împărăție nouă, a poporului ales de Dumnezeu. Și „această împărăție" – zice François Mauriac – a și venit; e lăuntrică, e în sufletul nostru; e acea primenire a creaturii, acea renaștere a oricărei făpturi omenești, îndeosebi „omul nou"[414].

De două mii de ani, Noul Israil, în mica sa lume lăuntrică, se află în aceeași situație ca și Israil cel Vechi. Ceea ce a făcut Vechiul Israil pe plan material trebuie să facă Noul Israil pe plan spiritual. Cu ajutorul Domnului Iisus, el trebuie să nimicească și să omoare toate neamurile vrăjmașe cuibărite în Canaanul inimii. Căci aici stă încolăcit balaurul egoismului, aci se ascund, în vizuinele lor, cele șapte fiare ale patimilor diavolești. Și de unde, în vechime, satana stătea ascuns în idolii de aur, de piatră sau de lemn, acum stă tupilat în idolii din inimă, de care vor-

[413] Deuteronom 7, 1-6.
[414] *Viața lui Iisus*, de François Mauriac, p.184.

beşte încă proorocul Iezechil[415]. Dar întrucât omul, cu inima lui, este „templul lui Dumnezeu"[416], iată că cei şapte idoli ai patimilor constituie „urâciunea pustiirii"[417] ce stă în locul cel sfânt, aşa cum idolul pus de împăratul Adrian a constituit „urâciunea pustiirii" în templul lui Solomon.

Astfel, noi nu avem astăzi statuia lui Bachus, dar din nenorocire idolul beţiei e mereu uriaş şi viu în inimile beţivilor; statuia Afroditei s-a făcut nevăzută, dar s-a strecurat ca un şarpe în inimile desfrânaţilor; statuia lui Marte a dispărut, dar în schimb e cât un munte în inimile mânioşilor şi-a ucigaşilor de tot felul.

Vorbind despre inimă, Sfântul Macarie cel Mare zice: „Precum este ochiul mai mic decât toate mădularele şi singura lumină a ochiului, mică fiind, este vas mare, pentru că vede deopotrivă cerul, stelele şi soarele, luna, cetăţi şi alte zidiri, aşijderea şi ceste văzute sub una, întru mica lumină a ochiului se închipuiesc înăuntru şi se zugrăvesc. Aşa este şi mintea întru inimă. Şi inima aceasta vas mic este şi acolo-s balaurii, şi acolo-s leii, acolo-s gadinile cele veninate şi toate visteriile răutăţii. Şi acolo-s căile cele gloduroase şi netede, acolo-s prăpăstiile. Aşijderea, iarăşi acolo-i Dumnezeu, acolo-s şi îngerii, acolo-i viaţa şi împărăţia, acolo-i lumina şi sunt apostolii, acolo-s comorile darului, acolo sunt toate. Că precum este negura zăcând peste toată lumea şi omul pe om nu-l vede, aşa este şi întunericul veacului acestuia zăcând peste toată făptura şi peste toată firea omenească, de la călcarea poruncii. Pentru aceasta, umbriţi fiind de întuneric, în noapte sunt şi întru înfricoşate locuri o au petrecerea. Şi precum e mulţimea fumului într-o casă, aşa este şi păcatul împreună cu cugetele lui cele spurcate înlăuntru şezând şi târându-se întru gândurile inimii şi nenumărată mulţime a dracilor"[418].

Profeţind împotriva Babilonului, proorocul Isaia zice: „Numai fiarele sălbatice se vor sălăşlui într-însul şi casele lui vor adăposti numai bufniţe, struţii se vor cuibări acolo şi oameni cu

[415] Iezechil 14, 4.
[416] I Corinteni 3, 16.
[417] Matei 24, 15.
[418] *Omiliile Sf. Macarie*, ed. 1775, Popa C-tin, Tip. Râmnicului.

chip de țap vor țopăi în această paragină. Șacalii vor urla în palatele lor și lupii în castelele lor de petrecere"[419].

Cu alte cuvinte, setea egoistă de acaparare, vizuinele celor ce se izolează prin avuții, cele șapte neamuri ale Canaanului, balaurii, leii, gadinile cele veninate, prăpăstiile, bufnițele, struții, lupii, țapii nu sunt decât vrăjmașii noștri lăuntrici cu care trebuie să ne luptăm, să-i biruim și, cu ajutorul lui Dumnezeu, să-i nimicim cu desăvârșire, ca să nu ne „încuscrim" cu ei. „Căci – ne spune Însuși Domnul Iisus – din inimă purced gânduri rele, omoruri, preacurvii, furtișaguri, mărturii mincinoase, hule"[420].

„Fereşte-te – îi zice Domnul vechiului Israil – ca nu cumva să faci legământ cu locuitorii țării aceleia în care tu vei intra, ca să nu fie o cursă, în mijlocul vostru, ci, dimpotrivă, să dărâmați și jertfelnicele lor, să sfărâmați stâlpii lor și să tăiați așerele lor"[421].

Dar cum se numesc cele șapte neamuri, cele șapte capete ale balaurului sau cele șapte fiare pe care trebuie să le omorâm și să le nimicim?

În *Oglinda inimii omului celui dinlăuntru* se spune că în inima omului păcătos „locuiește diavolul cu ai săi tovarăși, cu cele șapte păcate de moarte, ce sunt închipuite prin șapte jivine.

Păunul, mângâindu-se prin răşchirarea penelor sale celor frumoase, arată mândrie, care este smintitoare multor oameni, din pricina oareşcăror întâietăți, daruri, înlesniri, bogății sau frumuseți ce au luat ei de la Dumnezeu. Ci ei se înalță în cugetele lor, ca și cum pentru aceasta ei ar fi mai buni decât alți oameni, pre care ei nu îi țin în seamă, îi trec cu vederea și îi strâmtorează.

Tigrul, cea mai cumplită și mai mânioasă fiară, înseamnă mânie și răzbunare, care aduce pre oameni până la acest fel de lucruri care îi aseamănă pre dânșii fiarelor celor mânioase.

Șarpele, cel ce a înșelat pe strămoșii noștri zavistuind fericirea lor, este chip adevărat al zavistiei și al răutății.

---

[419] Isaia 13, 21-22.
[420] Matei 15, 19.
[421] Ieşire 34, 13.

Broasca, cea ce se hrăneşte din pământ, înseamnă scumpete, care îndeamnă pre oameni a se sârgui spre a câştiga pământeştile bunătăţi, cu nesăţioasă dorire.

Ţapul este jivină poftitoare, leneşă şi desfrânată; de aceea el preînchipuie neînfrânarea şi toată necurăţia.

Porcul este chip de nemăsurare, îmbuibare şi de beţie şi de toată nesăturarea.

Broasca cea ţestoasă, cea ce cu greu se întoarce, închipuie lene şi deşertăciune, care ia de la om toată sârguinţa şi toată îndemnarea spre cele bune"[422].

Atitudinea Mântuitorului faţă de aceste jivine din inimă este neînduplecată şi mai profundă decât cea din Legea Veche: „Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să nu ucizi, iar cine va ucide, vrednic va fi de osândă. Eu însă vă spun vouă că oricine care se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă.

Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să nu preacurveşti. Eu însă vă spun vouă că oricine se uită la femeie, poftind-o, a şi preacurvit cu ea în inima lui"[423].

Israil cel Vechi a dărâmat statuile lui Baal sau ale Astarteii, ale lui Marte sau ale Afroditei, dar satana şi-a ridicat aceleaşi statui, aceiaşi idoli în inimă; însă vine Mântuitorul ca să dezrădăcineze în noul Israil cauza nevăzută care face să apară în lemn sau în piatră efectul văzut. O buruiană otrăvitoare apare mereu, ori de câte ori dai cu coasa deasupra pământului, dar numai când sapi în pământ şi îi scoţi rădăcina, numai atunci nu mai apare. „Păcatul e buba care sparge deodată, dar care nu s-ar fi umflat dacă sângele ar fi fost curăţit la vreme de stricăciune"[424].

După cum vedem, în arena inimii fiecăruia dintre noi se duce o luptă pe viaţă şi pe moarte. Oştile stau faţă în faţă, ca odinioară filistenii în faţa israilitenilor. Ostaşii sunt echipaţi şi armele, pregătite.

Dar cum apare oastea Duhului Sfânt împotriva oştirii duhului diabolic?

---

[422] *Oglinda omului celui dinlăuntru*, retip. de pr. Toma Chiricuţă, Ed. Fântâna Darurilor, Bucureşti, 1935.

[423] Matei 5, 21-28.

[424] *Viaţa lui Iisus*, de Giovanni Papini, op.cit.

Cuvintele care alcătuiesc răspunsul constituie o mare sminteală pentru cei ce au mintea iudeilor şi o mare nebunie pentru cei ce au mintea păgânilor[425].

Priviţi: împotriva uriaşului Goliat, înarmat până în dinţi, iese băieţandrul David, înarmat cu o praştie; împotriva şarpelui iese porumbelul iar împotriva lupului iese mielul.

Dar ce însemnătate duhovnicească au toate acestea? „David – zice Sf. Maxim Mărturisitorul – este omorâtorul lui Goliat cel spiritual şi îngâmfat, adică al diavolului"[426].

Şi cum l-a omorât acest băietan pe diavol? „David – istoriseşte Scriptura – vârî mâna în traistă şi, luând de acolo o piatră, o învârti cu praştia şi izbi pe filistean în frunte, aşa încât piatra îi pătrunse în frunte şi el căzu cu faţa la pământ"[427].

Dar cu ce putere l-a biruit David şi ce este piatra? După ce Goliat îl blestemă pe David în numele dumnezeilor săi, rosti către David: „Vino la mine, căci am să dau carnea ta păsărilor cerului şi fiarelor câmpului!" Însă David răspunse filisteanului: „Tu vii împotriva mea cu sabie, cu suliţă şi cu ţăpoi, dar eu vin împotriva ta în numele Domnului Savaot, Dumnezeul oştirilor lui Israil, pe care tu L-ai defăimat"[428].

Iată, aşadar, cine este piatra, piatra cea din capul unghiului, care l-a izbit pe Goliat în frunte şi l-a omorât.

Să vedem acum cum biruie porumbelul pe şarpe.

„Simplitatea – zice Giovanni Papini – e o forţă care învinge toate şireteniile. Prudenţa e una din înfăţişările simplităţii. Prudenţa nu-i şiretenie. Şireţii învinge întotdeauna, la început, dar sunt totdeauna înfrânţi până nu apucă să facă. Naivii pot părea prostănaci, dar rezultatul final dovedeşte totdeauna că prostia lor ascunde o prudenţă mai presus de orice răutate. Cei simpli, cei neştiutori, candizii au o putere care îi uluieşte pe cei mai isteţi oameni: puterea nevinovăţiei. Copilul care-l face pe bătrân să tacă cu toate întrebările sale, prostănacul care închide gura filozofului cu răspunsurile sale sunt simbolurile obişnuite ale

[425] I Corinteni 1, 23.
[426] *Filocalia*, vol. III, op.cit., p.226.
[427] I Samuil 17, 49.
[428] I Samuil 17, 45.

puterii izbăvitoare a nevinovăției. Simplitatea insuflă cuvinte şi gesturi ce întrec toate născocirile obşteştilor diplomaţii"[429].

Totuşi, puterea cea mai mare şi biruința fără egal repurtată asupra lupului spiritual o câştigă mielul.

În prefigurația Vechiului Testament, mieii trebuiau jertfiți „zi de zi, jertfă necontenită"[430]. Mieii trebuiau să fie „fără meteahnă, fără prihană, fără racilă"[431]. Iar „sângele este care aduce ispăşire"[432], „şi când va vedea sângele la pragul de sus şi la cei doi uşori, Domnul va trece pe lângă uşă şi nu va îngădui ca îngerul pierzător să intre în casele voastre şi să vă lovească"[433].

La plinirea vremii, Sfântul Ioan Botezătorul ne-a arătat cine este adevăratul Miel: „Şi privind pe Iisus, care trecea pe acolo, a rostit: Iată Mielul lui Dumnezeu"[434].

Desfrânata din Apocalipsă, împreună cu „fiara roşie, plină de nume de hulă, având şapte capete şi zece coarne", vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că este „Domnul Domnilor şi Împăratul Împăraților şi vor birui şi cei împreună cu El, chemați şi aleşi şi credincioşi"[435].

Dar cum face război, cum îi va omorî? Pe împilător însă – zice proorocul Isaia – „îl va bate cu toiagul gurii Lui şi cu suflarea buzelor Lui va omorî pe cel fărădelege"[436].

„Voi face cu ei război cu sabia gurii Mele"[437]. „I-am ucis prin graiul gurii Mele, zice Domnul"[438].

Dar şi cei împreună cu El, chemați şi aleşi şi credincioşi, sunt numiți de Mântuitorul cu acelaşi nume de miel: „Paşte mieluşeii Mei"[439] – îi zice Domnul lui Petru. „Aţi fost junghiaţi ca

[429] *Viața lui Iisus*, de Giovanni Papini, op.cit., p.255.
[430] Ieşirea 29, 38.
[431] Numerii 28, 19.
[432] Levitic 17, 11.
[433] Ieşirea 12, 23.
[434] Ioan 1, 36.
[435] Apocalipsa 17, 3-14.
[436] Isaia 11, 4.
[437] Apocalipsa 2, 16.
[438] Osea 6, 5.
[439] Ioan 21, 15.

nişte miei" – cântă Biserica la slujba parastasului în cinstea sfinţilor mucenici.

„Cei pe care îi trimitea Iisus întru cucerirea sufletelor erau ţărani necioplţi, dar puteau, fără cârteală, nici cu mare greutate, să fie umili ca oile, cu ochii în patru ca şerpii, nevinovaţi ca porumbeii. Ci oi fără josnicie, şerpi fără venin, porumbei fără moliciuni trupeşti"[440].

Iată ce se scrie în *Mineele* noastre despre aceşti miei:

„Topindu-te de chinuri, te-ai arătat sabie cerească, preafericite, tăind capetele dracilor celor nevăzuţi, Calistrate"[441].

„Cu pălmuirile nevoinţelor tale ai sfărâmat fălcile leilor, ai înecat spurcăciunile dracilor cu pâraiele sângiuirilor tale şi din rădăcină ai surpat stâlpii cei idoleşti, vrednicule de laudă Grigorie!"[442]

„Pentru durerile sfinţilor care pentru Tine au pătimit, fii milostiv, Doamne şi toate durerile noastre le vindecă, iubitorule de oameni, rugămu-ne Ţie!"[443]

Despre acest război care contrazice toate legile logicii noastre au scris şi scriitorii laici. Aşa de pildă, scriitorul elveţian C.F. Ramuz are un foarte interesant roman, intitulat *La guérison des maladies*. Tema cărţii e ideea dificilă a stigmatelor, fenomen cunoscut din faptele mistice extraordinare. Eroina romanului e o mistică îndurerată de suferinţele lumii şi e înzestrată cu puterea miraculoasă a vindecării. Prin milă intensă, ea se transpune în boala fiecărui nenorocit şi o ia asupră-şi. Orbul capătă vederea, dar orbirea trece în ochii eroinei; şchiopul se înzdrăveneşte, dar eroina pierde un picior. Nenorocirile lumii se vindecă acumulându-se în fiinţa ei"[444].

Aici se află ascuns tot secretul biruinţei mieilor.

Noi oamenii eram sortiţi morţii, dar Iisus „a acumulat" în fiinţa Lui divino-umană toate nenorocirile lumii, a murit şi a fost chinuit în locul nostru, vindecându-ne şi dăruindu-ne viaţa

---

[440] *Viaţa lui Iisus*, de Giovanni Papini, op.cit., p.255.
[441] *Mineu*, 27 septembrie.
[442] *Mineu*, 30 septembrie.
[443] *Tropar*, Glas I, august.
[444] *Nostalgia Paradisului*, de Nichifor Crainic, op.cit., p.269.

veşnică. Eram – trup şi suflet – murdari de păcat, dar Iisus ne ia păcatul asupra Sa, iar sângele Lui „ne curăţeşte pe noi de tot păcatul"[445].

Pe de-o parte, jertfa unui miel nevinovat repară vinovăţia, restabileşte cumpăna dreptăţii, iar pe de altă parte, tot cel ce se jertfeşte din dragoste pentru Dumnezeu şi pentru aproapele, prin însăşi jertfa lui, îşi curăţă vasul inimii de toate fiarele demonice cuibărite acolo, lăsându-l loc liber sălăşluirii Duhului Sfânt. Iar în momentul în care năvăleşte Duhul Sfânt în inima unui creştin, atunci nu mai lucrează omul, ci Domnul care a zis lui Ieremia proorocul: „Eu te-am făcut astăzi ca o cetate tare, ca un stâlp de fier şi ca un zid de aramă, împotriva ţării întregi, pentru regii lui Iuda şi pentru dregătorii săi, pentru preoţii săi şi pentru poporul ţării. Şi se vor război împotriva ta, dar nu te vor putea birui, căci Eu voi fi lângă tine ca să te izbăvesc"[446].

În Biblie există un caz în care se vede mai lămurit cum biruie mielul pe lup, cum răutatea cade înfrântă în faţa nevinovăţiei, cum virtutea învinge pe un împărat cu întreaga lui oaste.

În faţa regelui idolatru Ieroboam vine un om al lui Dumnezeu din Iuda. După ce proorocul profeţeşte că va veni Iosia, care îi va arde pe toţi preoţii idolatri, a dat şi un semn şi a rostit: „Acesta va crăpa, iar cenuşa cea groasă de pe el se va risipi!". Şi când regele Ieroboam a auzit cuvântul profetului pe care l-a strigat împotriva jertfelnicului de la Beţel, şi-a întins mâna de la jertfelnic şi a zis: „Prindeţi-l!", dar mâna pe care o întinsese s-a uscat şi nu putea s-o mai tragă înapoi. Şi a crăpat şi jertfelnicul şi s-a risipit de pe el cenuşa cea grasă; acesta era semnul pe care-l dăduse omul lui Dumnezeu din porunca Domnului. Atunci a început regele să spună omului lui Dumnezeu: „Îmbuneazăă-L pe Domnul Dumnezeul tău şi roagă-te pentru mine ca să pot strânge mâna la loc!" Atunci omul lui Dumnezeu a chemat îndurarea Domnului şi mâna regelui s-a tras la loc, ca mai înainte[447].

---

[445] I Ioan 1, 7.
[446] Ieremia 1, 18, 19.
[447] I Regi 13, 1-6.

Comentând acest text, sfântul Nil Ascetul scrie: „Proorocul a mustrat singur pe regele care săvârşise fărădelege, măcar că avea cu el toată oastea; şi fiindcă mustrarea i-a aţâţat mânia, regele a întins mâna asupra Proorocului, dar n-a putut nici măcar să-l prindă pe acela, nici să-şi aducă mâna uscată la loc. Era o luptă între virtute şi puterea împărătească. Dar mai tare a fost biruinţa virtuţii, căci fără să se lupte Proorocul, virtutea a doborât pe vrăjmaş; stând în loc luptătorul, a lucrat credinţa. Tovarăşii de război ai regelui s-au făcut privitori ai luptei şi mâna a rămas înţepenită, mărturisind virtuţii biruinţa"[448].

Este adevărat că oamenii lui Dumnezeu, „mieluşeii" de care vorbeşte Iisus, „prin credinţă au biruit împărăţii, au astupat gurile leilor, au stins puterea focului, au scăpat de ascuţişul săbiei, s-au împuternicit, din slabi ce erau s-au făcut mai tari în război, au întors taberele vrăjmaşilor în fugă". Dar, ca şi eroina lui Ramuz, aceşti miei au acumulat ca nimeni alţii suferinţa şi moartea prin care au ajuns la biruinţă, la înviere şi la eliberarea semenilor de sub jugul păcatului. Căci acelaşi Apostol adaugă: „Unii au fost chinuiţi, neprimind izbăvirea, ca să dobândească mai bună înviere; alţii au suferit batjocură şi bici, ba chiar lanţuri şi închisoare. Au fost ucişi cu pietre, au fost puşi la cazne, au fost hierăstruiţi, au murit ucişi cu sabia, au pribegit în piei de oaie şi în piei de capră, lipsiţi, strâmtoraţi, rău primiţi, ei, de care lumea nu era vrednică, au rătăcit în pustii şi în munţi şi în peşteri şi în crăpăturile pământului"[449].

Într-una din rugăciunile sale, Sfântul Isaac Sirul se adresează astfel Mielului lui Dumnezeu: „Cu patimile Tale vindecă patimile mele. Cu rănile tale tămăduieşte rănile mele. Cu sângele Tău curăţeşte sângele meu şi amestecă în trupul meu mireasma trupului Tău celui de viaţă făcător. Fierea cu care de la vrăjmaşi ai fost adăpat să-mi îndulcească sufletul meu din amărăciunea cu care potrivnicul m-a adăpat pe mine. Trupul Tău cel întins pe lemnul Crucii să-mi întinză către Tine mintea mea cea trasă jos de draci. Capul Tău, carele pre Cruce L-ai plecat, să-mi înalţe capul meu cel pălmuit de potrivnici. Preasfintele Tale

[448] *Filocalia*, vol.I, op.cit., p.170-171.
[449] Evrei 11, 33-38.

mâini cele pironite de necredincioşi pe Cruce să mă scoată pe mine către Tine din prăpastia pierzării, precum S-a făgăduit preasfântă Gura Ta. Faţa Ta, care a primit pălmuiri şi scuipări, strălucită să facă faţa mea cea întinată întru fărădelegi. Sufletul Tău, pe care pe Cruce fiind, Tatălui Tău L-ai dat, povăţuiaşcă-mă pe mine către Tine, prin darul Tău!"[450]

Nu numai rănile şi „amărăciunile" de care vorbeşte Sf. Isaac Sirul în rugăciunea de mai sus, ci şi bolile, războaiele, răutatea din oameni şi din fiarele sălbatice sunt rezultatul invaziei duhului rău în natură şi în oameni. Dar dacă, prin jertfa mieilor, este alungat duhul cel rău, atunci, implicit, sunt alungate şi aceste urmări funeste care se abat pese noi.

Când Sfântul Teodor Sicheotul era copil, s-a îmbolnăvit. Sfântul Gheorghe i s-a arătat în vedenie şi l-a întrebat: „Care este pricina bolii tale, fiule?" Iar el, căutând, a văzut pe duhul cel necurat stând de o parte şi, arătând spre dânsul, zicea mucenicului: „Acel necurat şi urât a adus asupra mea această boală". Iar Sfântul Gheorghe, apucând spre diavol, l-a muncit tare şi l-a gonit[451].

Sf. Gheorghe, păşind pe urmele lui Iisus, a fost junghiat ca un miel, a dat sânge şi a luat Duh. Şi cu acest Duh l-a apucat pe diavol, l-a muncit şi l-a gonit. Iar după ce l-a gonit, copilul s-a făcut sănătos.

Un avvă din *Pateric* a fost lovit de un îndrăcit, iar când bătrânul i-a întors şi celălalt obraz, dracul a ieşit, nesuferind suferinţa lui smerită[452].

Dacă am avea cealaltă pereche de ochi, dacă am avea vederea duhovnicească pe care o aveau sfinţii, atunci ni s-ar deschide o privelişte măreaţă şi înfricoşată totdeodată. Atunci am vedea adevăratul război, războiul nevăzut dintre duhurile bune şi duhurile rele, dintre miei şi lupi. Şi cu toate că aparenţele, raţiunea şi ochii trupeşti ne spun că din această luptă de exterminare ies întotdeauna învingători numai lupii, totuşi, privind lucrurile mai adânc, în noumenul lor, vedem tocmai contrariul.

---

[450] *Ceaslov*, „Canon de rugăciune către Domnul nostru Iisus Hristos".
[451] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., 22 aprilie, p.593.
[452] *Patericul*, op.cit.

Goliat „era înalt de şase coţi şi o palmă. Şi în cap avea un coif de aramă şi era îmbrăcat într-o platoşă de solzi, iar greutatea platoşei era de cinci mii de sicli de aramă. Peste fluierele picioarelor avea turetci de aramă şi o suliţă de aramă pe umerii săi. Şi toporâştea suliţei sale era cât un drug de ţesător, iar vârful suliţei cântărea şase sute de sicli de fier. Şi scutierul lui mergea înainte". Iar „băietanul" David, lepădând coiful, platoşa şi sabia ce i le-a dat Saul l-a omorât pe acest lup înfricoşat cu o mică pietricică. Secretul biruinţei l-a spus însuşi David lui Goliat: „Tu vii împotriva mea cu sabie, cu suliţă şi cu ţăpoi, dar eu vin împotriva ta în numele Domnului Savaot, Dumnezeul oştirilor lui Israil, pe care tu L-ai defăimat"[453].

După toate legile omeneşti, Goliat trebuia să fie învingător, iar David înfrânt. Şi totuşi, când intervine Dumnezeu, legile noastre se suspendă, iar doi ori doi nu mai fac patru, ci cinci.

În marea sa durere, Iov a zis: „O, dacă mâhnirea mea ar putea să fie cântărită şi nenorocirea mea ar putea s-o pună cineva în talgerele balanţei! Cu adevărat, atunci ar fi mai grea decât nisipul mării"[454].

Pornind de la aceste cuvinte, L. Şestov şi-a scris cartea *Pe balanţa lui Iov.*

Ceea ce a spus Pascal: „Inima îşi are raţiunile ei pe care raţiunea nu le cunoaşte" se poate exprima, cu aceeaşi dreptate, astfel: „Raţiunea îşi are raţiunile ei pe care inima nu le cunoaşte". În realitate, aşa este. Raţiunea îşi manifestă cerinţele fără să consulte inima, după cum şi inima îşi prezintă cerinţele fără să consulte raţiunea. „Inima – ce-o mai fi, această misterioasă inimă? – vorbeşte cu Iov: Dacă mâhnirea mea ar putea să fie cântărită, ea ar fi mai grea decât nisipul mării. Raţiunea răspunde: De-ai aduna toată mâhnirea lumii, ea n-ar putea cântări cât un fir de nisip"[455].

Dar ce este această misterioasă inimă?

După Pascal, „comparaţia inimii cu raţiunea, ca putere de cunoaştere, e de natură să ne aducă lămuriri importante. Gândi-

[453] I Samuil 17, 4-7 şi 38-40.
[454] Iov 6, 2.
[455] *Na vesah Iova*, op.cit., p.297.

rea raţională e discursivă şi indirectă. Procedează prin formare de lanţuri de raţionamente şi întemeiază indirect cele mai neînsemnate adevăruri. E înceată şi greoaie, e complicată şi obositoare, căci recurge la prea multe elemente şi merge pe un drum prea ocolit. Nu e exclus ca adeseori să aibă ezitări şi să sufere rătăciri, căci ezitarea şi eroarea se strecoară uşor într-un mecanism aşa de mare şi alcătuit din piese aşa de multe şi variate. Are putere de prevedere, dar din cauza acestui mecanism greoi şi complicat omul nu e dispus să o asculte în toate acţiunile sale. Inima, din contră, pare să fie ascultată atunci când e vorba de acţiune imediată, căci are puterea de a scurta şi simplifica trecerea la faptă. În toate îndemnurile ei, e spontană şi directă, imediată şi dogmatică; acţionează într-o clipă şi mereu e gata să acţioneze. Tocmai în această spontaneitate stă superioritatea inimii faţă de raţiune."

Oare trecerea grăbită la faptă nu e izvor nesecat de rătăciri? Abia aici apare caracterul care în concepţia lui Pascal face din inimă puterea supremă de cunoaştere. Inima ar fi supusă la rătăciri frecvente şi grave, dacă adevărurile pe care le posedă şi motivele de care ascultă ar fi scoase din ea sau dobândite prin forţele ei; însă şi unele şi altele sunt sădite aci de Dumnezeu. Opoziţia între inimă şi raţiune nu e altceva decât raportul între acţiunea pe care o exercită Dumnezeu prin har în om şi fapta pe care omul, redus la forţele sale, e în stare s-o săvârşească.

Adevărurile ce vin prin inimă nu le contrazic pe cele stabilite de raţiune şi de simţuri; din contră, le completează. Credinţa se suprapune raţiunii. Credinţa spune ceea ce simţurile nu spun, însă nu contrariul a ceea ce ele văd; ea e deasupra, şi nu contra. Inima ne dezvăluie deci o serie de adevăruri pe care le ia dintr-o ordine de realitate superioară celei care cade sub simţuri şi raţiune: realitatea supranaturală. Această realitate conţine şi tăinuieşte cauzele pe care raţiunea le caută zadarnic în lumea naturală. Spiritul primeşte de la inimă tocmai cunoştinţele după care năzuieşte cu atâta ardoare şi pe care e incapabil să le atingă. Acum se poate aprecia mai precis distanţa dintre inimă şi raţiune. Inima percepe cauzele profunde ale existenţei, percepe realitatea naturală căreia îi sunt adaptate. Inima Îl simte pe

Dumnezeu, şi nu raţiunea; iată ce este credinţa: Dumnezeu sensibil inimii, nu raţiunii.

Dumnezeu devine sensibil inimii prin iubire. Din această comunicare cu Dumnezeu decurg toate cunoştinţele pe care le posedă inima. Pentru ea, orice cunoştinţă e un act de iubire.

Pascal n-a creat un concept nou. În general, nu stă în obiceiul lui să născocească o terminologie aparte. A luat cuvântul „inimă" în sensul comun, mai ales în acela pe care poporul l-a scos din scrierile religioase. Biblia dă acestui cuvânt un conţinut bogat, suplu şi concret, însă lipsit de precizia necesară. Pascal adoptă această semnificaţie. Prin inimă înţelege regiunea cea mai adâncă, mai originală, mai stabilă şi iraţională a făpturii noastre spirituale. După el, în această regiune plină de sensuri şi nuanţe nu se află numai rădăcinile vieţii morale, ci şi principiile cunoştinţei. Raţiunea discerne, determină, simplifică, ordonează şi întemeiază, însă se opreşte la câteva principii pe care le foloseşte fără să le poată demonstra. Inima le prinde printr-un act direct şi le pune la dispoziţia raţiunii. Deci, în inimă, alături de izvoarele vieţii morale, se află şi rădăcinile gândirii raţionale. E deci izvor de activitate intelectuală, şi încă cel mai profund. Astfel, inima aşezată la rădăcina raţiunii e instinctul intelectual care constituie temelia şi călăuza întregii vieţi spirituale.

„În inimă stau întipărite urmele vremii îndepărtate, când omul se bucura de posesia deplină a adevărului, şi tot prin inimă va reveni omul la starea originară şi va reînvia în condiţiile cunoştinţei desăvârşite. Dumnezeu i-a lăsat omului amintirea adevărului nu spre a-l chinui, creând în sufletul său remuşcarea, ci ca să-i arate că există o cale ce duce la adevăr şi că aceasta stă în puterea lui. Calea poate fi străbătută numai prin meritul câştigat cu preţul unor aspre sacrificii.

Omul a descoperit cauza care îl împiedică de la adevăr: natura sa coruptă. Toate sforţările sale trebuie să se concentreze spre nimicirea acesteia. Singur nu izbuteşte. Dumnezeu îl ajută trimiţându-i harul care întâi sădeşte în sufletul său credinţa, apoi naşte iubirea şi, în sfârşit, îi acordă salvarea. Dumnezeu nu Se uneşte cu natura coruptă a omului, ci, dezvăluindu-i adevărul şi

binele, îl scoate din ea şi îl înnobilează. Astfel, calea adevărului e calea morală: calea cunoştinţei e calea absolvirii de păcat.

Din cauza corupţiei sale, Dumnezeu nu poate comunica direct cu omul. El a trimis un Răscumpărător care să restabilească legătura între El şi oameni. E Iisus Hristos. În Persoana Acestuia Dumnezeu a devenit concret pentru suflete. Iisus stă în faţa omului ca un exemplu viu de ceea ce este calea adevărului şi a vieţii. Iisus singur conduce pe această cale: El e calea, adevărul şi viaţa. Iisus Hristos este obiectul a tot şi centrul spre care tinde tot. Cine Îl cunoaşte cunoaşte raţiunea tuturor lucrurilor.

Harul nu intervine pentru a ne dispensa de motivele de credinţă, ci pentru a permite sesizarea lor corectă printr-o creştere de lumină în facultatea cunoscătoare. Graţia nu se dă numai copiilor şi celor simpli, ci tuturor, pentru că nu este nimeni care să nu aibă nevoie de ea; adevărul divin nu este sesizat de cel ce nu primeşte ajutorul de sus. Şi totuşi, se poate imputa oricui: «Nu M-ai găsit pentru că nu M-ai căutat». Omul este pus pretutindeni pe drumul Revelaţiei, fără a fi forţat s-o accepte. Nu toată lumea crede, pentru că liberul arbitru este respectat şi în actul credinţei. Pe lângă aceasta, sunt foarte multe dificultăţi în calea credinţei şi nu toţi sunt capabili să le înlăture"[456].

Aşadar, în lumea noastră există o uriaşă balanţă. Pe un taler al balanţei se află nisipul mării, greutatea fizică, încărcătura văzută de ochii trupului, raţiunea cu legile şi cu evidenţele ei şi, în sfârşit, doi ori doi egal patru, iar pe celălalt taler se află ceea ce nu se poate cântări, adică mâhnirea lui Iov, inima cu toate simţămintele ei de durere şi cu toate virtuţile ei, credinţa şi harul de sus, care vine „subit" şi care zice că doi ori doi fac cinci. Pe un taler se află goliaţii cu trupul lor uriaş şi înfiorător, înarmaţi până în dinţi, iar pe alt taler e Iisus cel răstignit, prin trupul Căruia au trecut piroanele şi sulița, e Maica Domnului, prin sufletul căreia a trecut sabia, sunt mucenicii care a fost junghiaţi ca nişte miei şi pustnicii slăbiţi ca nişte schelete din cauza postului, nevoinţelor şi ispitelor diavoleşti. „Aici – zice Şestov - Dumnezeu a adăugat nesfârşitele Sale suferinţe la suferinţele lui

[456] *Pascal*, de Mihai Uţă, op.cit., p.272-276 şi 104.

Iov şi, la sfârşitul lumii, durerea divină şi umană va cântări mai greu decât nisipul mării"[457].

Unul dintre eroii romanului *Idiotul*, Ipolit, a văzut un tablou cutremurător în casa lui Rogojin. Ascultaţi ce spune Ipolit despre tabloul pe care l-a văzut la Rogojin:

„Pe acest tablou era zugrăvit Hristos care de-abia fusese luat de pe Cruce. Faţa lui Hristos, zdrobită în chip groaznic de lovituri, era umflată, plină de sânge şi de vânătăi, ochii erau deschişi, pupilele căutau pieziş iar albul ochilor avea un fel de luciu cadaveric, sticlos. Dar, lucru ciudat, când priveşti cadavrul acestui om chinuit ţi se naşte o deosebită şi curioasă întrebare: dacă întocmai un astfel de cadavru (iar El, negreşit, trebuia să fie întocmai) au văzut toţi ucenicii Lui, principalii dintre apostolii de mâine, dacă aşa L-au văzut femeile care umblau după El şi stăteau lângă Cruce, toţi care credeau în El şi Îl divinizau, atunci cum ar fi putut ei crede, privind la un asemenea cadavru, că acest mucenic va învia? Aici îţi vine nevrând gândul că, dacă moartea e atât de groaznică şi legile naturii sunt atât de puternice, atunci cum le-ai putea birui? Cum să le învingi, când nu le-a putut învinge Acela care biruia natura în vremea vieţii Sale, în faţa căruia ea se supunea, care a strigat: «Talita, cumi!» şi fecioara s-a sculat, «Lazăre, ieşi afară», şi mortul a ieşit?

Privind la acest tablou, natura ţi se năzare ca o fiară uriaşă neînduplecată şi mută sau, mult mai adevărat, e ciudat s-o spui, în chipul unei maşini colosale, de cel mai nou sistem, care într-un mod absurd, a devorat şi a înghiţit, ca un monstru mut şi fără simţire pe această mare şi nepreţuită Fiinţă, care Ea singură preţuieşte cât toată natura şi cât toate legile şi care s-a şi creat, poate, numai cu scopul de a mijloci apariţia Acestei Fiinţe"...

„Nu ştiu – adaugă Şestov - dacă după toate cele zise mai sus mai e nevoie să dovedim că în aceste cuvinte s-a revărsat gândul cel mai profund, cel mai intim şi totodată cel mai şi cel mai alarmant al lui Dostoievski. A câta oară stă el, uitându-se şi pe el însuşi şi tot ce este în lume, în faţa talerelor grozavei balanţe: pe unul e colosala natură, nemăsurat de grea, cu principiile şi legile ei, mută, oarbă, surdă; pe altul, el aruncă tot ce nu se

[457] *Na vesah Iova*, op.cit., p.300.

poate cântări, tot ce e «mai bun», dar care nu e apărat şi păzit de nimic, şi, cu răsuflarea reţinută, aşteaptă să vadă: care va precumpăni?"[458]

„Raţiunea zice: Nu există astfel de cântar pe care ceea ce încearcă omul în inima lui să precumpănească corpurile fizice. Ceea ce socotim noi *optimum* - mai bun, însemnat, important – e cu totul incomparabil cu ceea ce este *verum* – adevărat. Oricât *optimum* omenesc s-ar turna pe unul dintre talerele balanţei, dacă pe celălalt taler al balanţei există măcar un fir de nisip, el va atârna întotdeauna mai greu. Aceasta este poziţia fundamentală şi cea mai evidentă a filozofiei pozitiviste, care vrea să fie o ştiinţă în sensul strict al cuvântului"[459].

Dar la toate acestea răspunde marele fizician Blaise Pascal: „Taci, raţiune imbecilă! Inima îşi are raţiunile ei pe care raţiunea nu le cunoaşte". Şi nu numai Pascal, dar toţi marii oameni de ştiinţă şi filosofi: Copernic, Kepler, Galilei, Descartes, Bacon, Leibniz, Newton; marii matematicieni: Euler, Cauchy, Hermite, Hirn; fondatorii chimiei moderne: Lavoisier, Berzelius, Berthollet, Gay-Lussac, Liebig, Thénard, J.B. Dumas, Chevreu, Wurtz; fondatorii fizicii moderne: Reaumur, Volta, Ampère, J.B. Biot, Faraday, Robert Mayer, Fresnel, Maxwell, William Thomson; iluştrii iniţiatori ai ştiinţei naturale moderne; Buffon, Linne, Antoine de Jussieu, Bernard de Jussieu, Haller, Cuvier, de Blainville, Saint Hilaire, Louis Agassis, A. Milne–Edwards, Gratiolet, A. de Quatrefages, Brongniart tatăl, Brongniart fiul, Elie de Beaumont, de Bonnard, Ed. de Verneuil, Homalius d'Halloy, Hady, Barrande, Gaudry, de Lapparent, Dupuytren Laenec, Lancereaux, Cruveilhilier, Flourens, Claude Bernard, Pasteur... Toţi aceştia au dovedit că un singur bob de credinţă aruncat pe un taler de balanţă atârnă mai greu decât toată filozofia şi ştiinţa materialistă şi negativistă, decât toate corpurile fizice, decât toţi goliaţii şi tot nisipul mării din lume. Imponderabilele puse pe talerul lui Dumnezeu ridică în sus, ca pe un fir de pai, toată uriaşa încărcătură de pe talerul diavolului.[460]

---

[458] *Ibidem*, p.71.
[459] *Ibidem*, p.345.
[460] *Credinţa şi ştiinţa*, de dr. C. Mihăilescu, Tip. Universul, Bucureşti, 1937, p.22.

În dicționar, la sensul figurat al cuvântului „imponderabil" se precizează: „sentimente de ordine morală (devotament, justiție, sacrificiu etc.); imponderabilele au jucat un rol decisiv în cursul războiului mondial"[461].

Dacă lumea recunoaşte că aceste imponderabile joacă un rol decisiv în războiul văzut, cu atât mai mult trebuie să recunoaştem că ele joacă un rol absolut decisiv în războiul nevăzut.

Suferința nespusă de pe Golgota de care s-a cutremurat Ipolit, durerea grozavă a Maicii Domnului, prin sufletul căreia a trecut sabia ce nu se poate cântări, chinurile mucenicilor ce au fost junghiați ca niște miei, nevoințele pustnicilor topiți de foame, de sete şi de torturi trupeşti şi sufleteşti, toate aceste imponderabile l-au biruit definitiv pe satana cu toate legiunile lui de demoni, au biruit lumea şi pe fiii ei, au ridicat-o pe Sfânta Fecioară mai presus de Heruvimi şi Serafimi, au tăiat „capetele dracilor", au „sfărâmat fălcile leilor" care „umblă răcnind, căutând pe cine să înghită"[462].

Imponderabila credință a lui David în Domnul Savaot nu numai că l-a înfrânt pe uriaşul Goliat: i-a înfrânt şi pe toți filistenii, care au fost fugăriți şi măcelăriți de israeliteni.

Şi atunci, unde este rațiunea? Unde e filozofia şi știința atee? Unde e înțeleptul? Unde e cărturarul? Unde e pricinuitorul acestui veac? N-a scos Dumnezeu înțelepciunea lumii de nebună?"[463]

Nu vedeți că „nebunia lui Dumnezeu este mai înțeleaptă decât înțelepciunea oamenilor şi slăbiciunea lui Dumnezeu mai puternică decât tăria lor?"[464]

Deşi „ei vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că este Domnul Domnilor şi Împăratul Împăraților, şi vor birui şi cei împreună cu El, chemați şi aleşi şi credincioşi"[465].

---

[461] *Dicționar Universal*, de Lazăr Săineanu, ed. a VI-a, Craiova, 1929, p.310.
[462] II Petru 5, 8.
[463] I Corinteni 1, 20.
[464] I Corinteni 1, 25.
[465] Apocalipsa 17, 14.

NU EU, CI HRISTOS

Pe când Sfântul Gheorghe îl mărturisea cu mult curaj şi eroism pe Hristos, Maxenţiu l-a întrebat: „Cine te-a îndemnat la o atât de mare îndrăzneală şi grăire?" Răspuns-a sfântul: „Adevărul". Maxenţiu i-a zis: „Care este adevărul acela?" Răspuns-a Gheorghe: „Adevărul este Însuşi Hristos cel gonit de voi!"[466]

Acest Adevăr ne dă îndrăzneala necesară nu numai pentru înfrângerea celor care caută să ne omoare trupul, dar şi pentru marile purificări lăuntrice. Iar creştinul trecut prin cuptorul smereniei, după ce ajunge în starea unui miel nevinovat şi fără prihană, poate spune ca şi Apostolul: „Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăieşte în mine"[467]. Odată ajuns în această stare, creştinul devine străveziu. Ca printr-o sticlă de cristal, în adâncul fiinţei lui, Se vede Hristos. Iar acest chip al lui Hristos, ce se naşte mereu în inimile curate, biruie patimile, biruie lumea, biruie demonii, pentru că El e stăpânul cerului şi al pământului. Unui astfel de creştin nimic nu-i poate sta împotrivă. Şi, ceea ce e mai de neînţeles pentru oamenii lumii, ostaşul lui Hristos dobândeşte cele mai strălucite victorii tocmai când e nimicit mai rău.

În comentariile sale la Evanghelia după Ioan, Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: „Cel care ofensează un alt om face impresia că îl biruie; dar această victorie îi este funestă. Dacă, dimpotrivă, cel care a fost ofensat suferă ocara cu răbdare, răbdarea lui îi va fi cununa lui. Iată pentru ce adesea e mai glorios să fii învins decât să învingi, şi atunci tocmai asta înseamnă să câştigi biru-

---

[466] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., 23 aprilie, p.667.
[467] Galateni 2, 20.

inţa, iar nu s-o pierzi. Când suferim pentru că ni s-au răpit bunurile, pentru că suntem loviţi, pentru că suntem invidiaţi, iar noi nu căutăm deloc să ne răzbunăm pentru aceste ocări, putem spune atunci că suntem adevăraţii biruitori ai duşmanilor noştri.

În războaiele oamenilor, cel care moare dedesubtul duşmanului său acela este învins, dar printre creştini, acela care cedează de bună voie duşmanului său şi care suferă nedreptatea sa este cu adevărat victorios. Slava noastră este să nu facem nimănui rău şi să suferim răul ce ni se face. Cea mai mare din toate victoriile este aceea care se câştigă prin răbdare. Această rânduială este numai lucrarea lui Dumnezeu, şi cu cât este ea mai potrivnică naturii şi înclinării omeneşti, cu atât dovedeşte răutatea celui care vrea să învingă în acest chip. Ea este astfel ca stâncile care sfarmă corăbiile ce se izbesc de ele şi ca cei mai mari sfinţi, care, fiind cei mai remarcabili prin curajul lor, triumfă prin blândeţea victoriei lor asupra duşmanilor săi.

Să ascultăm suferinţele lui Iisus Hristos cu o luare-aminte vrednică de El şi să săpăm în inimile noastre ceea ce citim. Nimic nu e mai slăvit pentru Mântuitorul lumii decât o înjosire aşa de rodnică. Eu îmi găsesc toată slava în aceste suferinţe. Şi eu nu admir mai puţin pe Iisus Hristos când El Se ridică deasupra tuturor insultelor şi deasupra tuturor durerilor ca atunci când porunceşte naturii şi învie mii de morţi"[468].

Atât femeia care se ducea cu copilul în braţe la locul de muncire cât şi femeia care mereu era bătută de bărbatul ei beţiv şi-au biruit duşmanii tocmai prin această rodnică lucrare dumnezeiască. Eparhul Modest şi bărbatul beţiv au fost biruiţi nu de slabele femei, ci de Iisus, care Se sălăşluise în ele.

Un frate a întrebat pe Avva Pimen, zicând: „Spune-mi un cuvânt". Şi i-a zis lui: „Când se arde pe dedesubt cazanul, nu poate musca să se apropie de dânsul, nici celelalte târâtoare; iar când este rece, atunci se pun pe el. Aşa şi călugărul, cât rămâne în faptele cele duhovniceşti, nu află vrăjmaşul ca să-l supere pre el"[469].

Cu alte cuvinte, „muştele" şi „târâtoarele" nu fug din cauza cazanului sau a fierturii din el, ci din cauza focului, din cauza

[468] Sf. Ioan Gură de Aur, Neidentificat.
[469] *Patericul*, op.cit., p.183.

dogorii şi fierbinţelii de care sunt pătrunse şi cazanul şi fiertura. Cazanul ar putea spune: Nu eu, ci focul este acela care îi alungă pe vrăjmaşii mei. Acelaşi foc l-a oprit pe eparhul Modest de la măcelărirea creştinilor şi l-a făcut pe bărbatul beţiv să scape barda din mână.

În viaţa Sfântului Teodor Sicheotul este descris un caz din care se vede foarte lămurit cum focul darului ceresc întâmpină şi anihilează răutatea diavolilor:

„Vrăjitorul Teodor Caropos – se spune în *Vieţile Sfinţilor* – s-a pornit cu zavistie asupra sfântului, fiindcă mai înainte se mâniase asupra lui pentru izgonirea diavolului pe care acel vrăjitor îl trimisese într-o femeie. Deci, vrăjitorul acela, mâniindu-se asupra sfântului şi zavistuind contra puterii lui Dumnezeu celei dintr-însul făcătoare de minuni, a chemat pe diavoli: cei de sub mâna lui şi le-a poruncit să meargă şi să muncească pe Teodor Sicheotul până la moarte, iar aceia, dacă s-au dus, n-au putut să se apropie de el, fiindcă avea întotdeauna rugăciunea în gura sa şi-l aşteptau până se va dormi; dar sfântul dormind şi darul lui Dumnezeu ieşind ca un foc dintr-însul, ardea şi gonea pe diavoli; iar ei iarăşi întorcându-se, se repezeau asupra cuviosului, însă iarăşi s-au întors cu ruşine la cel ce i-a trimis. Iar acela cu dosădiri îi ocăra, zicând: «Cu adevărat, întru nimic nu este puterea voastră, căci dacă atunci când dormea nu v-aţi putut apropia, apoi cum îi veţi face aceluia ceva, când este deştept?» Dar diavolii îi ziceau: «Când ne apropiem de el, iese o văpaie de foc din gura lui şi ne arde, încât nu putem suferi». Iar vrăjitorul, iuţindu-se, cu mai multă mânie, din zavistie a pus nişte otravă omorâtoare într-un peşte şi a trimis peştele acela în dar cuviosului. Iar plăcutul lui Dumnezeu, fiind păzit cu harul lui Hristos, când era vremea mesei cea obişnuită lui, a gustat din peştele acela şi a rămas nevătămat. De care lucru minunându-se vrăjitorul Teodor Caropos şi cunoscând puterea lui Dumnezeu şi neputinţa diavolilor, s-a umilit cu sufletul şi, mergând la cuviosul, la picioarele lui cele sfinte, mărturisind păcatele sale cu lacrimi şi arzând cărţile sale cele vrăjitoreşti şi lepădându-se de lucrurile satanei, a luat Sfântul Botez şi s-a făcut rob credincios al lui Iisus Hristos"[470].

[470] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., p.613-615, 22 aprilie.

Prin firul electric al rugăciunii, Sf. Teodor Sicheotul ținea legătura cu uzina Duhului Sfânt, de unde îi venea focul care i-a alungat pe draci și l-a adus la pocăință pe vrăjitor.

O fecioară din lumea catolică, după ce L-a cunoscut pe Domnul, căuta pe orice cale să-i aducă atât pe părinții cât și pe frații ei la credință. Dar spre marea ei durere, familia în mijlocul căreia trăia se îndărătnicea, îi refuza sfaturile și se înfuria când ea începea să-i „cicălească". Cu alte cuvinte, misionarismul ei atât de energic dăduse rezultate contrare. Luminată de Duhul Sfânt, la un moment dat ea își propuse să-și schimbe tactica de luptă. Se hotărî să împlinească cu fapta ceea ce mai înainte împlinea mai mult cu vorba. În rugăciunile ei, ea zise: „Doamne, Iisuse, de aici înainte Te las pe Tine să lucrezi, iar cei din jurul meu să nu mă mai vadă pe mine, ci să Te vadă pe Tine, străveziu, în mine". Ca urmare, ea încetă cu povețele. Se ruga mult, tăcea, răbda, muncea ca o roabă, se fortifica lăuntric, era plină de dragoste față de toți ai casei, răspundea cu blândețe ori de câte ori era ocărâtă ori batjocorită, iar uneori, când se întâmpla să spele podelele, frații o loveau cu cizma în coaste și ea nu răspundea cu mânie, ci răbda cu mulțumire. În privirea ei, în gesturile ei, în fața ei senină se oglindea chipul lui Iisus. Se vedea, străveziu, prin ea, Biruitorul lumii și al iadului. Și atunci, familia a fost înfrântă. Deși ea n-a mai predicat, părinții și frații ei au venit la picioarele lui Iisus[471].

Această biruință își trage, fără îndoială, originea din suferințele și sângele mieilor fără prihană în care lucrează Duhul Sfânt, așa cum focul lucrează prin fierul înroșit.

Privit din afară, Însuși Iisus Hristos – scrie Isaia proorocul – „nu avea nici chip, nici frumusețe ca să ne uităm la El și nici înfățișare ca să ne fie drag. Disprețuit era, și cel din urmă dintre oameni: om al suferinței și deprins cu durerea; unul de care să-ți acoperi fața când Îl vezi; disprețuit și socotit ca nimic. Dar El a luat asupră-Și bolile noastre și cu durerile noastre S-a împovărat, pe când noi Îl socoteam ca pedepsit, ca bătut de Dumnezeu și oropsit. Ci El fusese străpuns pentru păcatele noastre și

[471] *Hristos și viața omenească*, de W. Foerster, trad. de Nicolae Colan, Sibiu, p.36-48.

zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră şi, prin rănile lui, noi toţi ne-am vindecat. Toţi umblam rătăciţi ca nişte oi, fiecare pe calea lui, şi Domnul L-a încărcat pe El cu fărădelegile noastre ale tuturora. Chinuit a fost şi S-a supus şi nu Şi-a deschis gura Sa; ca o oaie spre junghiere S-a adus şi ca un miel fără de glas înaintea celor ce-l tund, aşa nu Şi-a deschis gura Sa"[472].

Tot ca nişte miei au suferit şi ucenicii Lui: „De la iudei – zice un astfel de miel – de cinci ori am luat patruzeci de bice fără unu. De trei ori am fost bătut cu vergi; o dată am fost împroşcat cu pietre; de trei ori s-a sfărâmat corabia cu mine; o noapte şi o zi m-am zbătut în mijlocul mării. În călătorii – de multe ori, în primejdii pe râuri, în primejdii din partea tâlharilor, în primejdii din parte neamului meu, în primejdii din partea păgânilor, în primejdii în oraşe, în primejdii în pustie, în primejdii pe mare, în primejdii între fraţi mincinoşi; în osteneală şi în muncă, în privegheri prea adesea, în foame şi în sete, în posturi de multe ori, în frig şi în golătate"[473]. Apoi datu-mi-s-a mie un ghimpe în carne, un înger al satanei care să mă bată peste obraz şi să nu mă trufesc. Asupra lui de trei ori am rugat pe Domnul ca să-l depărteze de la mine, dar mi-a zis: Îţi este de-ajuns darul Meu, pentru că puterea Mea se desăvârşeşte întru neputinţă. Deci, foarte bucuros, mă voi lăuda mai ales întru neputinţele mele, ca să locuiască întru mine puterea lui Hristos. De aceea sunt bucuros de slăbiciuni, de defăimări, de nevoi, de prigoniri, de strâmtorări, pentru Hristos, căci tocmai când sunt slab, atunci sunt tare"[474].

După cum se vede, „un veşnic necaz neştiut de cei mai mulţi îi ameninţă cu moartea, cu cea mai cruntă moarte, pe cei ce se iau după Dumnezeu. Ci omul de rând n-ar putea ucide un sfânt, nici chiar un păcătos, crisalidă minunată de sfinţenie viitoare. Iar sfântul n-ar mai fi sfânt de-ar curma viaţa celuilalt sfânt, a singurului frate pe care i l-a dat Părintele lor. Atunci a fost zămislit, pentru toate veacurile şi noroadele, neamul fără de

[472] Isaia 53, 2-7.
[473] II Corinteni 11, 27.
[474] II Corinteni 12, 7-10.

moarte al fariseilor. Din cei ce n-au fost niciodată neştiutori ca pruncii, dar nu cunosc totuşi calea mântuirii; din cei care nu sunt păcătoşi în faţa cărnii ci, din tălpi până în creştet, sunt întruchiparea celui mai urâcios păcat; din cei ce ar voi să pară sfinţi şi-i urăsc pe sfinţii adevăraţi. Acestora le-a dat Dumnezeu scule potrivite pentru o cumplită şi trebuitoare vărsare de sânge, menirea de călăi ai celor fără de prihană. Credincioşi chemării lor, cu neputinţă de rănit, ca şi locuitorii iadului, înfieraţi la fel lui Cain, nemuritori ca făţărnicia şi cruzimea, au supravieţuit pieirii tuturor împărăţiilor şi nimicirilor. Cu felurite chipuri, cu alte straie, cu orânduiri şi pricini schimbate, au împânzit lumea, buni de prăsilă şi stăruitori până în zilele noastre. Iar când n-au putut să omoare cu piroanele şi cu focul, cu securea şi cu cuţitul, au mânuit cu nebănuită dibăcie graiul şi pana". „Ei – continuă Papini – nu pot fi ucişi, deoarece mâinile lor trebuie să ucidă"[475].

În grădina Ghetsimani Omul Iisus S-a rugat, zicând: „Părinte, de voieşti, înlătură de la Mine acest pahar. Dar nu voia Mea, ci voia Ta împlinească-se!"[476] Iar sfinţii lui Dumnezeu au zis: „Răul cel mai mare este să te împotriveşti voii lui Dumnezeu şi să-ţi satisfaci poftele tale"[477]. Şi atunci, pentru ca să ni se taie toate voile noastre ce ţin de firea omenească, Tatăl Ceresc îngăduie, prin veşnicul Său necaz, ca atât diavolul cât şi fiii lui să ne junghie ca pre nişte miei, spre împlinirea voii lui Dumnezeu.

Jertfa lui Iisus, jertfa mucenicilor, jertfa mieilor nevinovaţi are, pe de-o parte, sensul bobului de grâu care, pentru a aduce roade însutite, trebuie mai întâi să putrezească. Aceasta este, în primul rând, roada verticală, ce se aduce pentru desăvârşirea personală a omului ce se sacrifică. De aici vine sfinţirea şi îndumnezeirea omului. Dar, pe de altă parte, această jertfă, pe lângă desăvârşirea personală, mai aduce roadă orizontală, căci grăuntul de grâu, odată putrezit şi apoi crescut, îşi multiplică boabele, hrănind prin aceasta oamenii, animalele şi păsările. Aceasta este, în al doilea rând, întinderea Împărăţiei Cerurilor, aprinderea focului coborât pe pământ. În cazul nostru „fiecare

[475] *Viaţa lui Iisus*, de Giovanni Papini, op.cit.
[476] Luca 22, 42.
[477] *Vechile rânduieli monahale*, op.cit., p.167.

picătură din sângele creştinesc este o sămânţă pentru alţi creştini"[478].

Ceea ce e lupul pentru miel, agenţii atmosferici pentru grăuntele de grâu, acelaşi lucru este diavolul cu ispitele lui pentru om. Cununa de spini, piroanele, scuipatul, biciuirea şi moartea au constituit pentru Iisus agenţii atmosferici care au contribuit la descompunerea şi moartea bobului de grâu. Dar tocmai prin această suferinţă şi moarte, Mântuitorul a ajuns la înviere, biruind lumea şi pe satan. Dar dacă Iisus ar fi refuzat paharul ce I s-a întins în Ghetsimani, dacă ar fi respins suferinţa şi moartea, acest fapt s-ar fi putut asemăna cu bobul care, blindat cu o coajă impenetrabilă şi impermeabilă, n-ar lăsa să pătrundă umezeala, şi atunci bobul ar rămâne singur, neaducând roade nici vertical, nici orizontal – nici pentru el, nici pentru alţii.

Iisus însă, învăţându-ne să fim ca mieii şi ca bobul de grâu, ne arată singura cale prin care ne putem birui pe noi înşine, pe diavolul şi lumea. Şi nu numai atât: această singură cale pe care merg mieii şi care se numeşte calea Crucii ne duce la desăvârşire, la împărăţia cerurilor, la rai. Şi tocmai de aceea, printre armele pe care le înşiră Sfântul Apostol Pavel apar dragostea, smerenia, blândeţea, puritatea, care, departe de a-l vătăma pe aproapele sau de a-l blinda pe cel ce le cultivă, primesc, dimpotrivă, în sânul fiinţei omeneşti toţi agenţii atmosferici, toate ispitele diavoleşti, întreg paharul suferinţei, lucru ce duce la putrezirea bobului de grâu. Şi numai după ce bobul de grâu a putrezit apare colţul verde şi rădăcinile care se înfig în pământ. Tot astfel, numai după ce a murit omul nostru cel vechi putem spune că nu mai trăim noi, ci Hristos trăieşte în noi. Căci prin puterea Lui de viaţă apare colţul verde al omului celui nou, care ne duce la sfinţenie şi îndumnezeire, înfigându-ne rădăcinile în lumea de dincolo.

„O privire generală asupra acestei mistici – scrie Nichifor Crainic – ne oferă spectacolul zguduitor şi înălţător în acelaşi timp al unei vaste Golgote, în care răstignirea se reîntrupează mereu în inşii singuratici şi tot mai numeroşi, încordaţi în teri-

[478] *Istoria bisericească*, de prof. Eusebiu Popovici, vol.I, Bucureşti, Tip. Cărţilor Bib., 1900, p.209.

bila voința eroică de a realiza pe Hristos în trupurile lor răsucite în chinuri fără nume, pentru a zdrobi iadul păcatului şi al vremelniciei şi pentru a birui cu el în gloria învierii veşnice"[479].

Într-un roman al său, medicul Maxence van der Meersch spune prin gura unui erou al său următoarele:

„Aş putea să-ți înşir zece volume cu nenorocirile mele, toate având un singur nume, totdeauna acelaşi: Providența, buna Providență care m-a zguduit, m-a căznit, m-a ridicat prin lovituri, m-a ocrotit de minune şi, în cele din urmă, m-a făcut să mă servesc de toate suferințele mele ca să mă salvez şi să salvez şi pe câțiva alții. Dacă n-aş fi fost în fața Celui veşnic ca o vită de povară, un măgar cu bunăvoință, gata să îndure orice sarcină, dacă n-aş fi primit totdeauna răul şi n-aş fi luptat pentru adevăr cu sălbăticie, fără măsură şi fără îngăduință, dacă m-aş fi răzvrătit şi m-aş fi lăsat dus de ură, de gâlceavă, de dezgust, de opuneri sistematice, de răzvrătire împotriva vieții, de gelozie, de invidie, de răzbunare, de ambiție, de mândrie, dacă aş fi învinovățit nenorocul, întâmplarea şi aş fi blestemat viața, aş fi tăiat legăturile mele cu Providența, aş fi urmat sfatul femeii lui Iov: «Blestemă pe Dumnezeu şi mori!», aş fi blestemat nenorocirile mele şi aş fi murit sub afurisenie şi m-aş fi dus să întâmpin pe Dumnezeul nenorocului şi întâmplării: satan."

Iar când prietenul său îi spune câte suferințe întâmpină pe calea lui, acelaşi medic continuă: „Eşti cu adevărul, cu viața, pe drumul cel bun! Să suferi pentru alții, să le arăți drumul adevărului, să ispăşeşti pentru ei, e în ordine! Să fii singur, să stârneşti ocări şi râsete, să treci drept un nebun, e în ordine. Să trăieşti greu din meseria ta, să te laşi furat de cei pe care îi faci să trăiască şi să se îmbogățească, să asuzi sânge în timp ce alții se îngraşă, să cunoşti trădările, renegările, nerecunoştințele, îndoielile, lacrimile şi agoniile, e în ordine. Să trăieşti cu o ciorbă păcătoasă, să-ți răzui rănile pe gunoiul tău cu un ciob, să suferi fără să te vindeci, ca să vindeci pe alții, să vezi fugindu-ți prietenii şi rudele şi să-i auzi spunându-ți: «Blestemă, deci, pe Dumnezeu şi mori!» Asta e viața! Asta e în ordine! Toate acestea sunt bune, frumoase şi cum trebuie! Asta înseamnă a trăi! A

[479] *Mistica germană*, op.cit., p.211.

îndeplini menirea adevărului! Binecuvântat să fie numele lui Dumnezeu! Chiar dacă Dumnezeu m-ar ucide, voi spera încă în El"[480].

Dacă bobul de grâu ar avea grai, ar spune şi el în chiar momentul putrezirii: Asta e viaţa! Asta însemnează a trăi! Chiar dacă Dumnezeu m-ar ucide, voi spera încă în El. De bună seamă, colţul verde apare în toiul celei mai nemiloase putreziri îi dă speranţe mari într-o nouă viaţă. Acesta e motivul pentru care nu trebuie să ne temem „de cei ce ucid trupul"[481]. Mieii lui Dumnezeu, sfinţii mucenici, nu aveau nici o frică de cei ce le omorau trupurile. Căci chiar dacă lupul nevăzut sfâşia – prin lupii văzuţi – trupul lor lipsit de apărare, lipsit de gheare, de dinţi sfâşietori sau de coarne, ei totuşi îşi păstrau sufletul nevătămat. Frica lor cea mare era să nu-şi ucidă sufletul prin păcat – prin egoism şi ură, prin răzbunare şi ucidere.

Descriind un astfel de om, Maxence van der Meersch scrie: „Omul acesta şubred, veşnic murind şi totuşi încă viu, pedepsit dar nu până la moarte, trist şi mereu vesel, sărac şi îmbogăţind pe alţii, neavând nimic şi în acelaşi timp totul, strălucea prin ţinuta lui şi se arăta un minunat dătător de viaţă şi de putere"[482].

Încă din Vechiul Testament, Domnul a vestit prin proorocii Săi că din bobul putrezit al omului vechi va ieşi un minunat om nou dătător de viaţă şi de putere: „Iată că Eu voi face un lucru nou care acum înmugureşte; nu-l vedeţi voi oare?"[483]. „Învăţaţi – zice Iisus – la plinirea vremii, de la smochin, pilda pe care o dă: când mlădiţa lui se face fragedă şi odrăsleşte frunze, cunoaşteţi că vara este aproape"[484].

Naşterea omului nou aduce cu sine multe dureri şi necazuri, dar Domnul Iisus ne mângâie zicând: „Femeia, când e să nască, se întristează, fiindcă a sosit ceasul ei; dar după ce s-a născut copilul, nu mai ţine minte durerea, de bucurie că s-a născut om

---

[480] *Trupuri şi suflete*, de Maxence van der Meersch, trad. de Şerban Bascovici, ed. Contemporana, Buc., 1944, vol.II, p.24-25.
[481] Matei 10, 28.
[482] *Trupuri şi suflete*, op.cit., p.24-25.
[483] Isaia 43, 19.
[484] Matei 24, 32.

pe lume. Deci, şi voi acum trişti sunteţi, dar iarăşi vă voi vedea şi se va bucura inima voastră şi bucuria voastră nimenea nu va lua-o de la voi"[485].

Bobul de grâu stă o vreme în pământul întunecos, negru, plin de râme, suferă un timp descompunerea şi putrezirea, dar după ce apare colţul verde la suprafaţă vede soarele, cerul albastru, aude cântecul ciocârliei şi uită, de bucurie, întunericul unde a stat o vreme, uită chinurile putrezirii şi morţii.

În aceeaşi situaţie se află copilul în pântecele mamei sale. Dar „cum ai putea convinge pe acest copilaş că viaţa din pântecul mamei nu este tot, că viaţa aceea pe care el o duce acolo este numai o scurtă pregătire în vederea unei alte vieţi, mai îmbelşugate şi de mai lungă durată? Şi-ar da seama că a căpătat ochi. La ce bun? Unde se află acum, este întuneric beznă. Dacă a căpătat ochi este, pesemne, fiindcă urmează o altă lume, cu multă lumină, cu multe culori şi multe lucruri de văzut. Îi cresc mâini, dar în locul strâmt în care se află nu le poate întinde măcar. De ce îi vor fi crescând? Se vede că urmează o altă lume, în care mâinile sunt de folos, în care se munceşte cu ele. Îi cresc picioarele şi nu le poate ţine decât ghemuite. La ce îi vor fi crescând? În pântecul mamei nu are doar nici o nevoie de ele. Dacă-i cresc, este că urmează o altă viaţă în care este mult de umblat şi alergat!"[486]

Privite la suprafaţă, toate aceste lucruri par absurde. Cum poate fi mai tare cel ce stă trântit dedesubtul învingătorului? Cum poate mântui pe alţii cel care „pe Sine nu poate să se mântuiască"[487]? Cum poate da viaţă cel ce moare?

În lumea lui 2 x 2 = 4, toate aceste lucruri sunt neînţelese, dar în lumea lui 2 x 2 = 5 toate sunt clare şi înţelese. Dacă nu ne oprim la fenomen, ci ne pogorâm la noumen, vedem că jertfa şi dragostea, pe lângă rodul lor vertical, au o putere magnetică asupra celor din jur. Suferinţa unei fiinţe nevinovate ca un miel şi, în plus, iubirea cu care se răspunde duşmăniilor şi răutăţilor celor care o înconjoară storc lacrimi din ochi, trezesc mila şi

[485] Ioan 16, 21-22.
[486] *Patimile Mântuitorului*, de Radu Valentin Beiuş, 1944, p.58.
[487] Marcu 15, 31.

aprind dragostea în ceilalți. Dacă fiecare din noi va ajunge în starea să nu mai trăim noi, ci Hristos să viețuiască în inimile noastre, atunci am cuceri pe toți cei din jurul nostru, așa cum i-a cucerit sfânta catolică.

Privită în noumenul ei, însăşi milostenia ne apare sub o altă lumină. „Pentru că – zice maica Singlitichia – nu atâta spre a se hrăni scăpătații s-a poruncit milostenia, cât pentru dragoste. Că Dumnezeu este Cel ce pre bogat îl ocârmuieşte şi pe sărac îl hrăneşte. Deci, de prisosit s-a poruncit milostenia? Să nu fie! Şi început al dragostei celor ce nu ştiu se face. Că precum întâi închipuire era tăierea împrejur a inimii, aşa milostenia al dragostei este învățător"[488]. Şi într-adevăr: Dumnezeu, Care înmulțeşte pâinile, Care îmbracă cerul cu nori şi dă căldură soarelui, ar putea să sature pe toți flămânzii, să îmbrace pe toți cei goi şi să-i încălzească pe toți cei ce îngheață iarna pe ger, dar El îi lasă în suferință pentru ca, pe de-o parte, suferinzii să se purifice de vicii şi păcate ca aurul în cuptor, să putrezească asemenea bobului de grâu, iar pe de altă parte, cei ce au de toate să-şi purifice inima tot de vicii şi păcate, prin milă şi dragoste față de cei nenorociți, să-şi spargă prin aceeaşi milă inima lor cu înveliş de piatră, ca să intre într-însa umezeala lacrimilor de compătimire. Şi această milă, care ne scoate din găoacea patimilor egoiste, Dumnezeu vrea s-o arătăm nu numai față de oamenii mari, ci şi față de copilaşii nevinovați, față de animale şi păsările. Şi când ne gândim că „pentru răutatea locuitorilor, dobitoacele şi păsările pier"[489] şi când „ştim că toată făptura suspină laolaltă şi este până acum ca în dureri de naştere"[490], atunci mila față de toată făptura va fi mărită şi intensificată prin mustrările de conştiință, prin sentimentul vinovăției pe care l-a avut Adam descris de Milton. Iar când toată lumea va ajunge în această stare de suferință trupească şi sufletească, de milă înlăcrămată şi de vinovăție față de toți şi de toate, atunci vom auzi fiecare din noi: „Puterea Mea se desăvârşeşte întru neputință"; atunci nu vom mai trăi şi lucra noi, ci Hristos, care va fi în noi.

---

[488] *Viețile Sfinților*, 5 ianuarie.
[489] Ieremia 12, 4.
[490] Romani 8, 22.

„Biografii şi clarvăzătorii povestesc că Pascal suferea de o boală absurdă, iar sub picioarele lui se afla o prăpastie de asemenea groaznică şi fără sens. Până şi povăţuitorii lui duhovniceşti dintre janseniţi îi tratau boala şi se sileau pe orice cale să astupe prăpastia de sub el. Dar cu toate acestea, «boala» lui Pascal şi «prăpastia» lui constituiau, după cum se vede, acel imbold enigmatic, acel dar plin de har, fără de care lui Pascal nu i s-ar fi descoperit niciodată adevărul". Mai mult: „În faţa ochilor noştri se petrece minunea minunilor. Pascal se deprinde cu începutul să iubească prăpastia. Nu mai există nici un teren sub picioare – acest lucru e groaznic, nesăbuit de groaznic. N-ai pe ce să te sprijini, simţi cum se deschide adâncul sub tine, ceva vrea să te înghită, groaza unei pieiri inevitabile din pieptu-ţi izbucneşte într-un strigăt grozav: Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit? Se pare că totul s-a sfârşit. Şi într-adevăr, s-a sfârşit ceva, dar s-a şi început ceva. Au sosit nişte puteri noi, de nepătruns, au venit revelaţii noi. Nu există nici un teren sub picioare, nu se poate umbla ca mai înainte, pe pământ; asta înseamnă: Nu trebuie să umblăm, ci trebuie să zburăm"[491]. Nu trebuie să umblăm pe picioarele omului vechi, ci trebuie să zburăm pe aripile darului lui Iisus.

[491] *Na vesah Iova*, op.cit., p.289.

CALEA CRUCII

Vasile Voiculescu spune într-una din poeziile sale următoarele:

Am fost ca nerodul din poveste
Ce cără soarele cu obrocul
În casa-i fără uşi, fără ferestre...
Şi-şi blestema întunericul şi nenorocul.

Ieşeam cu ciubărele minţii, goale, afară
În lumină şi pară
Şi când mi se părea că sunt pline
Intram, răsturnându-le, în mine

Aşa, ani de-a rândul
M-am canonit să car lumina cu gândul...

Atunci ai trimis Îngerul Tău să-mi arate
Izvorul luminii adevărate:
El a luat în mâini securea durerii
Şi-a izbit năpraznic, fără milă, pereţii

Au curs cărămizi şi moloz puzderii,
S-a zguduit din temelii clădirea vieţii,
Au curs lacrimi multe şi suspine
Dar prin spărtura făcută-n mine
Ca printr-un ochi de geam în zidul greu
Soarele a năvălit înăuntrul meu

Şi cu el o dată, lumina toată,

Îngerul luminător a zburat aiurea,
Lăsându-şi înfiptă securea;
Cocioaba sufletului de–atuncea însă-i plină
De soare, de slavă şi de lumină.[492]

Un mare scriitor englez, Oscar Wilde, a nimerit pentru păcatele lui la închisoare. Iată ce mărturisire face el, în urma acestei experienţe: „În tot timpul primului an al închisorii mele, nu făceam nimic altceva decât să-mi frâng mâinile şi să strig, în prada unei neputincioase descoperiri: O, ce sfârşit, ce groaznic sfârşit! Acum însă, caut să mă conving şi – când, uneori, nu mă expun eu însumi torturilor – să-mi spun din tot sufletul: O, ce început, ce minunat început!"[493]

Într-o frăţească destăinuire, Mitea Karamazov îi spune lui Alioşa: „Frate, în aceste două luni din urmă am simţit că s-a născut în mine un om nou, a înviat în mine omul nou! El a fost încuiat în mine, dar niciodată nu s-ar fi ivit dacă n-ar fi fost această lovitură de trăsnet. E groaznic! Şi ce-mi pasă că voi săpa douăzeci de ani în mină, sfărâmând cărbunii cu ciocanul? Nu mi-e frică nicidecum de asta, ci mi-e teamă de altceva acum: ca să nu plece de la mine omul înviat. Poţi afla şi acolo, în mină, sub pământ, alături de tine, într-un ocnaş şi ucigaş ca şi tine, o inimă omenească şi să te apropii de ea, pentru că şi acolo poţi trăi, iubi şi suferi! Poţi renaşte şi învia în acest ocnaş inima lui înghemată, poţi să te îngrijeşti de el ani de zile şi să scoţi, în sfârşit, din peşteră la lumină de data aceasta, un suflet înalt, o conştiinţă plină de suferinţă, să renaşti un înger, să învii un erou! Iar ei sunt mulţi, sunt sute, şi noi toţi suntem vinovaţi faţă de ei!"[494]

Cu privire la această suferinţă, L. Şestov scrie: „Durerea, suferinţa, este începutul trezirii. Vieţuirea plăcută, plată, echilibrată omoară în om tot ceea ce e omenesc, îl întoarce spre lân-

[492] *Poezii*, de V. Voiculescu, Ed. Fund. Reg. pt. Literatură şi Artă, Bucureşti, 1944, p.151.
[493] Oscar Wilde, *Opere complete*, vol.I, 1915, St. Petersburg, I.Fr. Marx, p.274.
[494] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.599.

cezeala regnului vegetal, în sânul acelui nimic din care l-a scos în chip aşa de enigmatic o oarecare putere enigmatică". Lucrul cel mai primejdios, care ameninţă cu o definitivă pieire fiinţa vie – atât sufletul cât şi trupul ei –, este plăcerea. De aceea toate sistemele adânci al filozofiei s-au referit cu atâta dezgust şi neîncredere faţă de hedonism şi chiar faţă de utilitarism. Aici stă sensul ascetismului, tot aici stă sensul maximei neprețuite şi până acum neajunse a cinicului Antisten: „Prefer să înnebunesc decât să încerc o plăcere", maximă pe care a înviat-o Sf. Tereza în cuvintele: *Pati, Domine, aut mori.*[495]

Sunt semnificative în acest sens două vise descrise de Dostoievski. Primul l-a visat Mitea Karamazov în momentul când fusese arestat.

„Se făcea că – istoriseşte el – călătoream pe undeva prin stepă, pe acolo pe unde mi-am făcut demult, mai înainte, serviciul şi un ţăran mă ducea sloată într-o telegă trasă de doi cai. Era parcă pe la începutul lui noiembrie, era frig şi zăpada cădea în fulgi mari, moi şi, căzând pe pământ, se topea îndată. Ţăranul mâna caii cu bărbăţie, învârtea biciul cu dibăcie, purta barbă lungă, blondă şi nu părea a fi bătrân, ci părea să tot aibă cincizeci de ani, iar în spate avea o haină sură. Şi iată că nu departe apare un sat, se ivesc colibele negre, iar jumătate din cocioabe sunt arse; n-au rămas din ele decât nişte bârne pârjolite. La intrare, se aşază în rând muierile, multe muieri, un şir întreg, toate slabe, supte, cu nişte feţe nu ştiu cum, smeade. Iată, îndeosebi una din margine e atât de costelivă - e de statură înaltă, pare a avea patruzeci de ani, dar poate nu are în realitate decât douăzeci, faţa îi e albă, slabă, iar în braţele ei plânge un copilaş, şi chiar sânii ei trebuie să fie atât de uscaţi încât nu au, probabil, nici o picătură de lapte. Şi copilul plânge, plânge mereu şi-şi întinde mânuţele goale cu pumnişorii strânşi care se învineţiseră cu totul de frig.

- De ce plâng ei? Pentru ce plâng? – întreabă bărbăteşte Mitea, zburând pe-alături.

- Copchilul – îi răspunde vizitiul –, copchilul plânge.

[495] *Na vesah Iova*, op.cit., p.154.

Pe Mitea îl surprinde faptul că el vorbeşte în graiul său, ţărăneşte: *copchilul*, iar nu copilul. Şi lui îi place că ţăranul a spus: *copchilul*; parcă e mai multă milă în această expresie.

- Dar din ce cauză plânge? – caută să afle ca un prost Mitea. Pentru ce mânuţele lui sunt goale? Pentru ce nimeni nu-l înveleşte?

- Apăi a rebegit copchilul, i-au îngheţat hăinuţele şi uite că nu-i mai ţin de cald.

- Dar de ce este aşa? De ce? – o ţine întruna Mitea nerodul.

- Apăi sunt săraci, au ars, n-au pânişoară, cer de pomană pe locul unde au ars casele.

- Nu, nu – parcă tot nu înţelegea Mitea –, tu spune-mi pentru ce stau mamele sinistrate, pentru ce oamenii sunt săraci, pentru ce e sărac copchilul, pentru ce peretele e gol, pentru ce ei nu se îmbrăţişează, nu se sărută, pentru ce nu cântă cântece vesele, pentru ce au înnegrit în urma unei nenorociri atât de negre, pentru ce nu hrănesc ei copchilul?

Şi Mitea simte în el însuşi că, deşi întreabă ca un nebun, fără nici un sens, totuşi, ceva îl îndeamnă să întrebe astfel şi că tocmai astfel trebuie să întrebe. Şi mai simte că se ridică în inima lui un fel de umilinţă pe care n-a avut-o niciodată, că îi vine să plângă, că vrea să facă tuturor ceva, de aci înainte, ca să nu mai plângă copchilul, ca să nu plângă nici mama copilului, mama cea neagră şi uscată, ca să facă acest lucru acum, chiar acum, fără să mai amâne şi fără să ţină seama de ceva, cu toată neînfrânarea caracteristică tuturor Karamazovilor.

- Şi eu voi merge cu tine, acum eu nu te voi lăsa, merg cu tine pentru toată viaţa - răsună lângă el cuvintele pline de iubire, pătrunse de simţire, rostite de Gruşenka.

Şi iată că inima lui întreagă i s-a aprins şi s-a îndreptat către o lumină oarecare, şi vrea să trăiască şi să trăiască, să meargă şi să meargă pe un drum oarecare, spre o nouă lumină care îl cheamă - şi mai repede, mai repede acum!

– Ce, unde? – exclamă el, deschizând ochii şi aşezându-se pe lada sa, deşteptându-se parcă de-a binelea dintr-un leşin, surâzând cu faţa luminoasă"[496].

[496] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.602.

După ce s-a trezit din somn, Mitea Karamazov îi explică lui Alioşa întreaga semnificaţie adâncă a visului său.

„- Pentru ce am visat atunci *copchilul* într-un astfel de moment al vieţii mele? Pentru *copchil* mă voi şi duce.

Pentru că fiecare suntem vinovaţi faţă de toţi. Pentru că toţi *copchiii*, pentru că sunt copii mari şi copii mici. Toţi sunt *copchii*. Pentru toţi mă voi şi duce pentru că, în definitiv, trebuie să se ducă cineva pentru toţi. Eu nu l-am omorât pe tata, dar eu trebuie să mă duc. Primesc! Toate aceste gânduri mi-au venit aici, iată, între aceşti pereţi jerpeliţi. Iar ei sunt mulţi, ei sunt sute acolo, adică sub pământ, cu ciocanele în mâini. O, da, noi vom fi în lanţuri şi nu vom avea libertate, dar atunci, în marele nostru necaz, noi vom învia din nou într-o bucurie fără de care omul nu poate trăi iar Dumnezeu nu poate exista, căci Dumnezeu ne dă bucuria, acesta este privilegiul Lui, marele Lui privilegiu... Doamne, topească-se omul în rugăciune! Cum voi trăi acolo, sub pământ, fără Dumnezeu? Minte Rokitin: «Dacă Dumnezeu va fi izgonit de pe pământ, noi vom da de El sub pământ». E cu neputinţă pentru un ocnaş să trăiască fără Dumnezeu, e chiar mai cu neputinţă decât celui ce nu este ocnaş! Şi atunci noi, oamenii de sub pământ, vom cânta din măruntaiele pământului un tragic imn spre slava lui Dumnezeu, la care este bucuria! Slăvit să fie Dumnezeu şi bucuria Lui! Îl iubesc!"[497]

Iar în faţa tribunalului de judecată, Mitea Karamazov spune: „Domnilor, noi toţi suntem cruzi, toţi suntem nişte bestii toţi facem pe oameni să plângă împreună cu mamele şi cu copiii din braţele lor, dar dintre toţi – fie hotărât astfel acum – dintre toţi, eu sunt cea mai mârşavă târâtoare! Fie! În fiecare zi din viaţa mea, eu, bătându-mă cu pumnul în piept, făgăduiam să mă îndrept şi în fiecare zi săvârşeam aceleaşi murdării. Înţeleg acum că asupra unora ca mine este nevoie să cadă o lovitură, o lovitură a destinului, ca să fie înhăţat ca într-un arcan şi răsucit printr-o forţă din afară. Niciodată, niciodată nu m-aş fi ridicat prin propriile mele puteri. Dar trăsnetul a căzut. Primesc tortura învinuirii şi ruşinea publică, vreau să sufăr şi prin suferinţă mă voi curăţi. Poate mă voi purifica, domnilor, nu? Totuşi, ascultaţi

[497] *Ibidem*, p.700.

pentru ultima oară: în ce priveşte sângele tatălui meu, eu nu sunt vinovat. Primesc condamnarea nu pentru că l-aş fi ucis, ci pentru că am vrut să-l ucid şi poate că într-adevăr l-aş fi ucis..."[498]

Al doilea vis descris de Dostoievski l-a avut Raskolnikov din *Crimă şi pedeapsă*.

Se făcea – în visul lui Raskolnikov – că eroul nostru era copil mic. Trecea cu tata, care îl ţinea de mână, pe lângă o cârciumă. În faţa cârciumii se opri o trăsură cu un cal. Căluţul era slab şi îi ieşeau oasele prin piele, iar stăpânul lui – o brută beată. Când era gata să pornească la drum, bruta încărcă trăsura cu zeci de oameni beţi, spunând că de nu va trage calul, îl omoară. Căluţul, cu toată bunăvoinţa şi sforţările sale, n-a putut mişca trăsura din loc. S-a opintit mereu până a căzut sub ploaia de lovituri ce nu se mai sfârşeau.

Iată scena sfâşietoare, descrisă de Dostoievski:

„Copilul aleargă până în faţa calului şi vede cum e lovit în ochi, inima i se frânge, lacrimile îi curg şiroaie. O lovitură de bici îi atinge obrazul, dar el nu simte; îşi frânge mâinile, ţipă şi aleargă spre bătrânul cu barbă albă, care clatină capul şi dezaprobă toate acestea. O femeie ia copilul şi vrea să-l ducă de acolo, dar el se smuceşte din mâna ei şi fuge iar la cal. Animalul e aproape părăsit de puteri... Mikolka (bruta) aruncă osia, se apleacă iar în căruţă şi scoate o pârghie de fier. „Păzeşte!" – strigă din nou şi dă o lovitură puternică cu pârghia sărmanului animal care şovăie, se prăbuşeşte şi mai încearcă o dată să tragă; dar pârghia îl loveşte din nou cu putere şi cade, ca şi cum toate patru picioarele i-ar fi fost tăiate dintr-o dată... Mikolka, în picioare lângă el, îl loveşte cu pârghia pe spinare. Iapa întinde botul, mai răsuflă o dată prelung şi moare...

- E a mea – strigă Mikolka, ţinând pârghia încă în mână. Ochii îi sunt injectaţi în sânge; parcă regretă că nu mai are pe cine lovi.

- Dar tu, într-adevăr, nu eşti creştin! – strigară mai multe voci din mulţime.

Bietul copilaş şi-a pierdut cumpătul. Ţipând şi înghesuindu-se printre lume, ajunge lângă murg, îi apucă capul plin de

[498] *Ibidem*, p.604.

sânge şi-l sărută pe ochi, pe bot. Apoi sare în sus şi, plin de mânie, cu pumnii lui mici strânşi, se aruncă asupra lui Mikolka. În momentul acesta, tatăl său, care îl căuta de mult, îl găseşte şi-l scoate din mulţime.

- Tată! De ce... au omorât... bietul cal? – suspină copilul, dar pierde respiraţia şi strigăte răguşite ies din gâtleju-i strâns".[499]

Nerodul din poezia lui Vasile Voiculescu credea pesemne că securea vine să-l omoare, dar mare i-a fost bucuria când a văzut că, o dată cu spărtura, a năvălit toată lumina pe care el o căuta pe cale raţională.

Oscar Wilde credea, la început, că puşcăria este un groaznic sfârşit al vieţii sale, dar ce bucurie nespusă a avut scriitorul englez când a văzut că tocmai în închisoare i s-a pus piatra fundamentală al celui mai strălucit început!

Mitea Karamazov n-a înviat sufleteşte decât în clipa când arestarea şi condamnarea i-au venit ca un trăsnet.

Aici se află ascuns tot secretul Crucii; tot aici zace puterea fără egal a Crucii. Deşi ea rămâne mereu o sminteală şi o nebunie pentru cei ce judecă lucrurile numai la suprafaţă, totuşi, numai prin ea putem birui atât lumea păcătoasă din noi înşine, cât şi pe cea din afară. Prin ea ne dezrobim, prin ea căpătăm viaţă, lumină şi un nou început. De aceea, darul lui Dumnezeu se desăvârşeşte în neputinţă, în suferinţă, în Cruce. Acesta e rodul vertical al desăvârşirii personale.

Dar pe lângă acest rod vertical, Crucea ne mai dă un rod orizontal. Putrezind, bobul de grâu aduce un rod vertical în tulpina şi spicul său, care este desăvârşirea lui proprie, dar tot el dă şi un rod orizontal, hrănind din boabele sale multiplicate oameni, dobitoace şi păsări. Rodul acesta orizontal al Crucii îl vedem la Mitea Karamazov şi la Raskolnikov. Aceşti doi eroi au pornit pe calea Crucii, fiindu-le milă de alţii. Înainte de a fi spartă de „securea durerii", inima lui Mitea Karamazov s-a zdrobit, ca bobul de grâu care începe să putrezească, în momentul când s-a umilit, când îi venea să plângă şi să ajute pe toţi „copchii" mari şi mici ce suferă din vina fiecăruia dintre noi, iar inima lui

[499] *Crimă şi pedeapsă*, de F.M. Dostoievski, tr. de Avramof, Bucureşti, Tip. H.Steinberg, vol.47-48.

Raskolnikov, primind umezeala lacrimilor vărsate pentru bietul căluț omorât, s-a umilit mai târziu, plângând nenorocirea sărmanei Sonia, ce suferea nespus, cu întreaga ei familie. Dar acest rod orizontal s-a întors în cele din urmă spre binele său propriu, înmulțindu-i roadele verticale. Căci după ani și ani de ocnă, din crisalida unui criminal ia naștere o ființă nouă. Când, pe malul unei ape cu malurile înverzite de primăvară, Raskolnikov se prăbușește la picioarele Soniei, plin de lacrimi și de fericire lăuntrică, el scoate cele dintâi sunete de prunc nou născut. „Aici – spune Dostoievski – începe o poveste nouă, povestirea reînnoirii încete a unui om, a renașterii sale treptate. Aceasta ar putea forma subiectul pentru o povestire nouă"[500].

Întrebarea pe care și-o pun unii: „De ce Domnul Iisus nu ne-a mântuit pe altă cale decât pe Calea Crucii?" tot aici își găsește răspunsul. Așa cum suferința copilașului flămând și cu mânuțele vinete de ger a „aprins" inima înlăcrimată a lui Mitea Karamazov, îndreptând-o spre o „nouă lumină", prin care Mitea spera să se „purifice" de trecutul său păcătos și să se sacrifice pentru binele aproapelui față de care el, o „mârșavă târâtoare", se simțea vinovat, așa cum suferința căluțului omorât în mod atât de barbar a trezit cea mai mare milă în sufletelul de copil al lui Raskolnikov, care mai târziu l-a dus la marea înviere sufletească și la o viață cu totul nouă și fericită, tot astfel, suferința fără egal în istoria omenirii a Nevinovatului Fiu al lui Dumnezeu „a cutremurat pământul" ființei omenești, „a despicat stâncile" din pieptul oamenilor și „a deschis mormintele"[501] ambulante ale cadavrelor omenești, din care au înviat mii și mii de tâlhari, de desfrânați, de vameși și de fii risipitori. Chinurile Lui zguduitoare l-au făcut până și pe necredinciosul Renan să-și încheie astfel *Viața lui Iisus*: „Legenda Sa va stoarce din cei mai frumoși ochi lacrimi nesfârșite; suferințele Lui vor înduioșa sufletele cele mai bune; toate veacurile vor spune că printre fiii oamenilor nu s-a născut nici unul mai mare decât Iisus".[502]

---

[500] *Crimă și pedeapsă*, de F.M. Dostoievski, tr. de Mihail Canianu, Ed. Librăria Nouă, București, vol.II, p.454.
[501] Matei 27, 51-52.
[502] *Viața lui Iisus*, de Ernst Renan, tr. de B. Marian, ed. a VI-a, București, Ed. Librăria Nouă, p.216.

Pe aceeaşi cale a milei a ajuns şi Michel al lui Maxence van der Meersch la Iisus şi la învierea sa sufletească.

„Michel – scrie autorul – de asemenea nu credea în nimic. Şi el, ca şi Doutreval, tăgăduia vieţii orice înţeles şi orice scop. Dar fiindcă a iubit, din cauza mizeriei ei, o victimă, a avut milă de dânsa şi a consimţit să împartă cu ea lacrimile şi sărăcia, iată că în spatele scumpului chip şi suferind trist al fiinţei iubite, un alt Chip a răsărit. Iată că, dincolo de Evelyne, dincolo de iubirea mărinimoasă a făpturii îndurerate, este iubirea de Dumnezeu.

Cuvântul–stăpân al vieţii noastre – continuă medicul – de bună seamă pare să fie iubirea şi dăruirea de sine. Şi asta e de neînţeles şi ne duce cu gândul la Dumnezeu. Să poţi primi să te pierzi şi să câştigi pierzându-te, iată singurul lucru care ar putea să mă facă să cred".

Avea dreptate Doutreval. Căci „alungat de om de pe pământ şi din cer, Dumnezeu Şi-a statornicit ultimul refugiu, neîncălcat, chiar în inima omului. Căci de fiecare dată când omul iubeşte în afară de el face dovada credinţei în Dumnezeu"[503].

„Să câştigi pierzându-te" – dar ce este acest câştig decât roada Crucii? Şi cum dobândeşti nepreţuitul Chip al lui Iisus decât sacrificându-te şi iubind pe cei suferinzi?

Vorbind ucenicilor săi, starețul Zosima zice: „Fraţilor, să nu vă fie teamă de păcatul oamenilor, iubiţi pe om până şi în păcatul lui, căci această iubire este tocmai asemenea iubirii dumnezeieşti şi este piscul iubirii pe pământ. Iubiţi toată zidirea lui Dumnezeu, atât în totalitatea ei, cât şi în fiece firicel de nisip. Iubiţi plantele, iubiţi orice lucru. De vei iubi orice lucru, vei pătrunde taina lui Dumnezeu cuprinsă în lucruri. De o vei pătrunde o dată, vei începe s-o cunoşti necurmat, din ce în ce mai mult, pe fiece zi. Şi în cele din urmă vei iubi toată lumea, de data aceasta cu o iubire integrală, universală. Pe copii iubiţi-i în mod deosebit, căci şi ei sunt fără de păcat, ca îngerii, şi trăiesc pentru ca noi să ne umilim, pentru ca să ne curăţim inimile şi pentru ca să ne fie ca un fel de indicaţie. Vai de cel ce va scârbi un copil"[504].

---

[503] *Trupuri şi suflete*, op.cit., p.364-365, vol.I.

[504] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.379.

După cum se vede, nu numai suferința primită de nevoie - „securea durerii", închisoarea –, ci mai ales suferința primită de bunăvoie aduce lumină în sufletul care iubește și are milă de toată zidirea lui Dumnezeu.

Un copil dintr-un oraș de provincie plângea de mila unei broscuțe care, într-o toamnă rece, trecea cu „piciorușele goale" printr-o băltoacă rece ca gheața, iar un călugăr din Mânăstirea Neamț plângea ori de câte ori vedea vreo floricică ruptă și călcată în picioare. Revenind la cuvântul Maicii Singlitichia, putem spune că „nu atâta spre a hrăni scăpătații s-a poruncit milostenia, cât pentru dragoste". Copilul din visul lui Mitea și călușul din visul lui Raskolnikov erau ființe fictive, fără un conținut real, dar Dumnezeu le-a înfățișat înaintea ochilor sufletești ca să stăpânească blindajul de nepătruns al nesimțirii de pe inimile lor și ca să intre, să pătrundă, în sfârșit, umezeala Duhului Sfânt, care să-Și aducă roadele Sale, dintre care cel dintâi este dragostea. Fictiv și ireal este și *Puiul* lui I.Al. Brătescu-Voinești, dar cei ce și-au umezit ochii citind această schiță vor avea milă de toți puii reali care se găsesc în suferință, precum și cei ce și-au umplut inima de dragoste, vor hrăni și pe toți „scăpătații".

O doamnă din lumea mare veni la starețul Zosima, întrebându-l ce să facă pentru ca să capete credința în Dumnezeu. Starețul i-a răspuns: „Silește-te să-ți iubești semenii printr-o dragoste activă și necurmată. Pe măsură ce vei spori în dragoste, te vei convinge și de existența lui Dumnezeu și de nemurirea sufletului dumitale. Iar de vei ajunge la o totală jertfire de sine, în iubirea dumitale față de aproapele, atunci vei crede fără nici o îndoială și nici nu va putea intra în sufletul dumitale vreo îndoială. Acest lucru este experimentat, e un lucru precis"[505].

Primind de nevoie „securea durerii", ești jertfit de Dumnezeu pe altarul iubirii, iar primind de bunăvoie „o totală jertfire de sine în iubirea față de aproapele" te așezi singur pe altarul aceleiași iubiri. Dar atât în primul caz cât și în al doilea – zice Șestov –, „durerea, suferința, este începutul trezirii". De aceea Antisten are dreptate când zice că preferă să-și iasă din minți decât să experimenteze plăcerea, care te cufundă într-un somn adânc,

[505] *Ibidem*, p.67.

plin de nesimţire şi păcate. De aceea are dreptate Sf. Tereza când zice: *Pati, Domine, aut mori.* Căci a suferi înseamnă iubire, viaţă, iar a nu suferi înseamnă nesimţire, moarte.

Dar care este izvorul şi preţul iubirii?

Dacă te pocăieşti, înseamnă că iubeşti. Iar de vei iubi, înseamnă că de aci înainte eşti al lui Dumnezeu... Cu dragostea toate se cumpără, toate se izbăvesc... Dragostea este o comoară atât de neprețuită încât cu ea poţi cumpăra toată lumea, poţi să-ţi răscumperi nu numai păcatele proprii, ci şi ale altora"[506].

Michel, iubind chipul trist şi suferind al Evelynei, a văzut că un alt Chip a răsărit dincolo de ea.

„Pe pământ – spune tot Zosima – noi într-adevăr parcă rătăcim, şi de n-ar fi fost neprețuitul Chip al lui Hristos în faţa noastră, noi am fi pierit şi ne-am fi rătăcit de-a binelea, ca şi neamul omenesc de dinainte de potop. Multe ne sunt ascunse pe pământ, dar în schimb ni s-a dăruit simţirea tainică, superioară şi înaltă, ba chiar rădăcinile gândurilor şi simţămintelor noastre nu se află aici, ci în alte lumi. Iată pentru ce spun filozofii că nu putem pătrunde esenţa lucrurilor pe pământ. Dumnezeu a luat seminţe din acele lumi şi le-a semănat pe pământ şi Şi-a făcut grădina Sa şi a răsărit tot ce a putut răsări. Însă ceea ce a răsărit trăieşte şi e viu numai prin simţirea contactului său tainic cu celelalte lumi; dacă slăbeşte sau se nimiceşte în tine această simţire, atunci moare şi ceea ce a răsărit şi a crescut în tine. Atunci devii indiferent faţă de viaţă, ba chiar şi o urăşti"[507].

Această „simţire tainică" ce ţine legătura noastră vie cu cealaltă lume, acest fir electric care ne comunică energia Duhului Sfânt, această inimă care primeşte seminţe din alte lumi, este tăgăduită de raţiune. Ea nu vrea şi nu poate să înţeleagă ce este „securea durerii", mila, zdrobirea şi putrezirea bobului de grâu, în urma cărora începe să circule seva dătătoare de viaţă şi să răsară seminţele.

Raţiunea – zice Şestov – creează norme şi îi binecuvântează pe oamenii normali, dar Dostoievski îi răspunde: „Pentru ce dumneata eşti convins cu atâta tărie şi solemnitate că în lume

[506] *Ibidem*, p.348.
[507] *Ibidem*, p.381.

nu e nevoie decât de ceva normal şi pozitiv, într-un cuvânt, nu e nevoie decât de noroc şi prosperitate? Oare nu se înşeală raţiunea în profiturile ei? Căci se poate întâmpla ca omul să nu iubească numai bunăstarea! Se poate întâmpla ca el să iubească în egală măsură suferinţa! Iar omul iubeşte uneori grozav suferinţa, o iubeşte cu pasiune - şi acesta e un fapt. În această chestiune nici nu e nevoie să consultăm istoria universală; întreabă-te pe dumneata numai dacă ai trăit. În ce priveşte părerea mea personală, pot să-ţi spun că a iubi numai bunăstarea este chiar, nu ştiu cum, necuviincios. O fi bine ori rău, dar uneori este chiar foarte plăcut să zdrobeşti ceva. Dar propriu zis eu nu apăr aici suferinţa şi nici bunăstarea. Eu îmi apăr... capriciul meu şi cer să fie garantat, când va fi nevoie"[508].

Acest „capriciu" care vine „subit", „deodată", „întâmplător" şi „pe neaşteptate" vine tocmai prin acea tainică legătură a inimii noastre cu cealaltă lume. „Capricii" au fost visele lui Mitea Karamazov şi Raskolnikov, „capriciu" a fost „securea durerii" din poezia lui V. Voiculescu, precum tot „capriciu" a fost închisoarea lui Oscar Wilde care toate au venit „subit", dar - cu toate acestea – toate au avut darul să arate Adevărul, să învie fiinţa omenească, să aducă fericirea. În acest punct, raţiunea imbecilă trebuie redusă la tăcere, iar inima trebuie să-şi deschidă larg gura[509]. Cu o singură condiţie: să ceară, să bată şi să caute „garanţia" de care are atâta nevoie în această lume plină de curse.

Pentru ca această revelaţie să-şi aducă roadele sale, Dumnezeu, aşadar, Şi-a statornicit ultimul refugiu, neîncălcat, chiar în inima omului. Aici, El Şi-a făcut grădina Sa în care Şi-a aruncat seminţele cereşti. Căci, zice Iisus: „Aşa e cu Împărăţia lui Dumnezeu, cum este cu omul care aruncă sămânţă în pământ. Omul doarme şi se scoală, e noapte, e zi, şi sămânţa încolţeşte şi creşte, el însuşi nu ştie cum. Pământul rodeşte de la sine, mai întâi iarbă, apoi spic, după aceea grâu deplin în spic. Iar când rodul a dat în copt, atunci trimite secera, că a sosit secerişul"[510].

---

[508] *Na vesah Iova*, op.cit., p.55.
[509] Psalmul 81, 11.
[510] Marcu 4, 26-29.

Această grădină însă nu se ară decât cu plugul Crucii. Securea durerii, închisoarea, boala şi tot felul de suferinţe trupeşti şi sufleteşti sunt pentru pământul inimii ceea ce sunt ploile, vânturile, zăpada şi tot felul de agenţi atmosferici. Toate contribuie la spargerea solului uscat, la umezirea brazdelor şi la putrezirea bobului de grâu. Dar o dată cu spărtura intră şi lumina, şi viaţa, şi Darul Sfântului Duh, care niciodată nu vor putea fi introduse în suflet cu „ciubărele" minţii. Căci mintea singură nu poate pricepe cum moartea este viaţă şi viaţa este moarte.

Dar simţirea contactului tainic cu cealaltă lume, cu lumea cerească, are nevoie de ajutorul nostru, de voinţa noastră. La lucrarea lui Dumnezeu se adaugă aportul nostru, colaborarea noastră. Iar ceea ce putem face noi este să arătăm bunăvoinţă, să vrem să deschidem larg gura, ca să ne-o umple Domnul cu Duhul Său cel Sfânt, aşa cum florile îşi dobândesc mai ales petalele ca să fie umplute cu rouă. Toate acestea însă se dobândesc mai ales prin rugăciune. Bogăţia pe care ne-o revarsă Duhul Sfânt în vremea rugăciunii, Lloyd C. Douglas a expus-o în mod ştiinţific:

„– Dacă s-ar întâmpla – zice unul dintre eroii săi către altul – să ai o casă mică şi necorespunzătoare de cărămidă şi ai avea nevoie de mai mult spaţiu, ce ai face şi ce ţi-ar trebui ca să mai clădeşti câteva odăi?

- Mai multă cărămidă.

– Dacă ai avea o mică locomotivă de aburi, necorespunzătoare, vei avea nevoie de o cantitate mai mare de oţel pentru a-ţi face cilindri mai mari – nu o calitate specială de oţel, pentru un fel de aburi anume, ci pur şi simplu pentru a obţine un spaţiu mai mare de expansiune... În consecinţă, dacă ai avea o personalitate redusă şi necorespunzătoare dorinţelor dumitale şi ai vrea să ţi se ofere ocazia să săvârşeşti o faptă mai importantă, unde crezi că ai putea găsi materialele corespunzătoare?

- Materialul necesar va trebui să mi-l procur de la alte personalităţi, mai puternice decât a mea.

- Exact! Nu *de la*, ci completând-o!.. Să-ţi explic procedeul just şi procedeul greşit de a întrebuinţa personalitatea altor oameni, pentru ca cineva să-şi completeze personalitatea sa proprie... Toată lumea este conştientă datorită contactului cu alţi

oameni. Majoritatea oamenilor îşi închipuie că este de-ajuns să imite diverse maniere şi fraze ale personalităţilor spre care se simt atraşi, să copieze felul de a umbla al cuiva, accentul, felul de a râde, anumite gesturi – cu alte cuvinte, să se maimuţărească... Teoria despre care îţi vorbesc eu nu cere să-ţi formezi personalitatea luând de la altcineva ceea ce-ţi convine, ci să ţi-o completezi cu ceea ce este bun, dar ţie îţi lipseşte.

Un om îşi infuzează puterea de viaţă din trupul altui om... Procedeul este destul de simplu, dar ar trebui să ţii seamă şi de un obstacol: să te fereşti de coagularea sângelui în timpul cât trece de la donator la receptor. Chiar atunci când artera este legată de venă cu o canulă mică, sângele se lipeşte repede de pereţii de sticlă şi, pentru a evita oprirea scurgerii, vena receptorului trebuie trecută prin canulă şi la celălalt capăt sumeasă peste buza canulei. După aceea, canula în care este petrecută vena receptorului este introdusă în artera donatorului. Prin urmare, esenţialul este să eviţi orice contact exterior."[511]

„Ce valoare practică a avut bateria lui Volta sau dinamul lui Faraday înainte de descoperirea mijloacelor de izolare ale lui Du Fay, pentru evitarea risipirii curentului din cauza contactului intermitent cu alte obiecte în afară de cel care trebuia să primească energia? Majoritatea personalităţilor sunt fărâmiţate şi acesta este singurul lor defect."[512]

Şi iată acum realizarea practică descrisă de acelaşi scriitor:

„Prin urmare, m-am închis într-o odăiţă; aici eram ferit de orice contact cu cei dinafară; am închis ochii şi am încercat să mă pun într-o situaţie spirituală receptivă, apoi m-am adresat cu toată încrederea Personalităţii Majore: Am îndeplinit toate condiţiile cerute pentru a obţine puterea! Sunt gata s-o primesc! O doresc din toată puterea sufletului meu! Vreau să mi se acorde puterea necesară pentru a crea o singură operă de valoare în domeniul statuar! După ce am terminat experienţa începută în odăiţa aceea, am simţit o puternică exaltare, tot atât de limpede ca atunci când atingi cu mâna un electrod sau când stai vreme

[511] *Obsesia*, de Lloyd C. Douglas, tr. de Jul. Giurgea, Ed. Rom. Cioflec, ed. a II-a, p.163-164.
[512] *Ibidem*, p.169.

îndelungată într-o cameră, în întunericul căreia pătrunde o lumină puternică şi neaşteptată."[513]

„Prima zi de lucru a fost un fel de revelaţie. Mi se părea că niciodată, înainte de aceea, eu nu trăisem cu adevărat. Toate culorile mi se păreau mai vii. Iarba mi se părea mai verde, cerul mai albastru, cântecul păsărelelor mai limpede. Toate simţurile îmi deveniseră mai acute, ca după o injecţie de cocaină."[514]

Aceeaşi experienţă lăuntrică a făcut-o şi pelerinul rus cu rugăciunea lui Iisus. Pentru a-şi mări odăiţa lăuntrică şi cilindrii din inimă, pelerinul şi-a multiplicat la infinit rugăciunile, s-a izolat într-o colibă, spre a se feri de contactul cu lumea şi, prin canula rugăciunii, a făcut legătura cu Personalitatea Majoră, cu Domnul Iisus, care i-a infuzat Duhul Sfânt şi o mare putere de viaţă. Şi când, din peştera inimii, a scos statuia omului nou, toate fiarele, toţi tâlharii şi toate reptilele s-au risipit. O lumină puternică şi neaşteptată a pătruns în inima lui, iar simţirea îi devenise atât de acută - ca şi la eroul lui Douglas –, încât era ca după o injecţie de cocaină. Iată propria sa mărturisire: „Când, în sfârşit, mă rugam în intima reculegere a inimii, tot ce mă înconjura mi se părea plin de încântare şi de uimire: arborii, iarba, păsările, pământul, aerul, lumina păreau să-mi spună că toate au fost create pentru om, că toate ne încredinţează de iubirea lui Dumnezeu pentru oameni, că toate se roagă lui Dumnezeu şi toate Îi oferă, adică, laudele şi închinarea lor. Numai atunci am înţeles ce înseamnă cuvintele din *Filocalia*: «Înţelegerea graiului tuturor făpturilor» şi am observat că puteam de acum să stau de vorbă cu toată făptura şi să fiu înţeles de ea."[515]

Pornind din Valea Plângerii, Calea Crucii, cum am văzut, e grea, spinoasă; acolo unde duhul nostru vine în contact cu Duhul Sfânt, totul se transformă în lumină, în bucurie, în mângâiere, în cântece de păsărele şi flori de veşnică primăvară.

„Celui ce va birui – zice Duhul Sfânt – îi voi da să mănânce din pomul vieţii care este în raiul lui Dumnezeu"[516].

---

[513] *Ibidem*, p.170.
[514] *Ibidem*, p.171.
[515] *O spovedanie sinceră*, tr. de G. Alioşa, Ed. Biruinţa Păcii, p.28.
[516] Apocalipsa 2, 7.

ÎMPĂRATUL PĂCII

Vorbind despre acest „electrod" spiritual, Douglas spune că „oamenii s-au interesat de această forță stranie și necunoscută. Un bărbat, după ce a constatat prezența acestei forțe de care dispune și frumusețea ei, a fost gata să renunțe la toate bunurile pământești pentru a o putea obține. Faptul este relatat în mod alegoric chiar în parabola despre cel care a văzut în mâna cuiva un mărgăritar și a renunțat la tot ce-a avut, pentru a-l putea cumpăra. Mai departe, se spunea că un bărbat a reușit să descopere această forță fără ajutorul nimănui și datorită unei simple întâmplări. Mai era și o parabolă cu un călător care, pentru a-și scurta drumul, a apucat în largul câmpului și a dat peste o lădiță în care era o comoară. Cartea nu spune despre ce fel de comoară a fost vorba, ci doar atât, că bărbatul plecat la drum s-a întors acasă și, după ce a vândut toată averea pe care o avea, a renunțat la călătoria plănuită și cu banii adunați a cumpărat livada unde era lădița cu comoara"[517].

Parabolele pe care le citează autorul sunt luate din Evanghelie, iar comoara nu este altceva decât „Împărăția Cerurilor"[518]. Și fiindcă Împărăția Cerurilor nu este din lumea aceasta plină de patimi și de războaie, ea este Împărăția Păcii și împăratul ei se numește Împăratul Păcii.

După Sf. Apostol Pavel, în prefigurația Vechiului Testament, acest Împărat este Melchisedec - „împărat al Salemului, ceea ce însemnează împăratul păcii", și care este „asemenea Fiului lui

[517] *Obsesia*, op.cit., p.226.
[518] Matei 13, 44-46.

Dumnezeu"[519] - iar în Noul Testament, figura reală a acestui împărat a apărut în persoana Mântuitorului. El este adevăratul Împărat al Păcii, aşa cum Îl numeşte Biserica în vozglasele sale, sau „Domnul Păcii"[520], aşa cum Îl numeşte Apostolul Neamurilor.

Dar întrucât „Împărăţia lui Dumnezeu nu vine pe văzute-le"[521], acest Împărat al Păcii Se naşte în fiecare din noi însoţit de glasurile îngereşti care cântă: „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu şi pe pământ pace, întru oameni bună voire"![522] Iar Domnul, „îndreptând picioarele noastre pe calea păcii"[523], ne zice: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă, nu cum lumea dă vă dau Eu"[524].

Şi fiindcă Iisus e singurul Împărat care ne poate da această pace, El ne cheamă pe toţi în minunata Lui Împărăţie: „Veniţi la Mine, toţi cei osteniţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi odihni pe voi"[525].

După ce au parcurs calea Crucii, cei osteniţi şi împovăraţi au venit la acest Împărat şi au aflat odihnă, căci „lucrarea de mântuire săvârşită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos este o lucrare de pace, o lucrare de împăcare. Ea cuprinde toate feţele vieţuirii noastre în lume, în această viaţă, închinând-o lui Dumnezeu, ca pe o jertfă bine primită, ca pe o ofrandă curată, ca jertfa lui Abel.

„Prin moartea Sa pe cruce, Hristos a făcut pace:

a) – între Dumnezeu şi oameni

b) – între oameni

c) – în om.

a) Prin neascultarea de către primul om, Adam, a poruncii dumnezeieşti, legătura fiiască dintre oameni şi Dumnezeu s-a tulburat, schimbându-se în vrăjmăşie. Din vina noastră, firească. Iisus Hristos, prin jertfa Sa, pune capăt acestei vrăjmăşii dintre oameni şi Dumnezeu.

b) Prin păcat, raporturile dintre oameni s-au tulburat şi s-au înrăutăţit din ce în ce mai mult. În loc să se iubească şi să se

[519] Evrei 7, 2-3.
[520] II Tesaloniceni 3, 16.
[521] Luca 17, 21.
[522] Luca 2, 14.
[523] Luca 1, 79.
[524] Ioan 14, 27.
[525] Matei 11, 28.

prețuiască, oamenii se urau și se asupreau. Despre această cumplită înverșunare a omului împotriva semenului său ne vorbește – printre alții – Sfântul Apostol Pavel, în epistola sa către Efeseni (2, 11 și urm.). Tot acolo se arată cum Hristos a pus capăt acestei înverșunări.

c) Prin păcat, simțurile s-au răzvrătit împotriva minții, lucrând cele rele, nevrând să asculte de povețele ei înțelepte. Sufletul nu mai era căpetenie a trupului, ci prizonierul lui, robul pornirilor lui rele puse la cale de satana și alimentate de el. Iisus Hristos, prin harul dumnezeiesc, redă sufletului puterea de a porunci simțurilor întinate de păcat să se astâmpere, să se curățească, să slujească lui Dumnezeu și virtuților care înfrumusețează viața"[526].

„Căci El este pacea noastră, El care a făcut din cele două lumi una, adică a surpat peretele din mijloc al despărțiturii, vrăjmășia, desființând în trupul Său legea poruncilor și învățăturile ei, ca întru Sine pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, uniți într-un singur trup, prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia. Și a venit și pace a binevestit."[527]

Comentând pacea pe care Iisus a făcut-o între lumea păgână și lumea iudaică, Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Să ne închipuim că cineva are două statui: una de argint și alta de plumb și că, topindu-le, le-a ridicat iarăși, însă de astă dată amândouă de aur. Iată că pe amândouă le-a făcut una. Sau să vă spun alt exemplu: fie bunăoară un sclav, iar altul, adoptat; ambii însă au apărat mult pe binefăcătorul lor, și cel ce era înfiat și acum dezmoștenit, cum și sclavul care a fugit și nici nu cunoștea pe stăpânul său; apoi ambii au devenit deodată clironomi și fii adevărați. Iată că i-a ridicat pe amândoi în aceeași cinste; ambii au devenit una, unul venind mai de departe, iar celălalt mai de aproape și mai veritabil chiar decât cum era mai înainte de a supăra pe binefăcătorul lui.

«Peretele cel din mijloc – zice – l-a sfărâmat». Dar care e acel perete din mijloc? «Vrajba în trupul său – zice –, legea po-

[526] *Despre mântuire*, art. din „Foaia bunului creștin", Sibiu, 15 sept. 1954.
[527] Efeseni 2, 14-17.

runcilor cu dogmele stricând». Peretele acela din mijloc e comun tuturor, adică e vrajba în corp şi acest perete era care despărţea, precum zice profetul: «Ci păcatele noastre fac osebire între voi şi Dumnezeu»[528]. «Vrajba în trupul său, legea poruncilor cu dogmele stricând». Cum şi în ce mod? Sacrificându-se şi dezlegând acolo (în corp) vrăjmăşia.

«Ca pe amândoi să-i zidească întru Sine şi într-un om nou, făcând pace». Ai văzut, aşadar, că nu s-a făcut elinul iudeu, ci şi acela şi acesta a ajuns într-o altă stare? Nu pe unul l-a înlocuit cu celălalt, ci pe amândoi i-a zidit. De altfel, bine şi întrebuinţează apostolul cuvântul «a zidi», de care şi face uz peste tot locul. Nu a zis: ca să-i transforme, să-i prefacă, ci să-i zidească, ca astfel să arate puterea faptului săvârşit şi că, deşi zidirea (creaţia) este nevăzută, totuşi, nu e mai prejos de întâia creaţie şi că noi nu trebuie să ne depărtăm de ea, ca şi cum am fugi de nişte împrejurări naturale. «Ca pe amândoi să-i zidească, zice, întru Sine», adică prin Sine. Nu a poruncit altcuiva să-i facă aceasta, ci prin Sine Însuşi, contopind pe unul cu celălalt, a scos de aici unul singur, minunat, El Însuşi făcându-Se astfel mai întâi, ceea ce este cu mult mai mare decât întâia creaţie. Aceasta înseamnă «întru Sine», adică El mai întâi S-a dat ca tip şi exemplu nouă. De aici El atrage pe iudeu, iar de acolo pe elin şi, făcându-Se centrul lor de gravitate şi contopindu-i şi făcându-i să dispară dintre dânşii tot ce-i înstrăina, i-a regenerat, i-a replăsmuit din nou prin foc şi apă, şi nu prin apă şi pământ. «Într-un om nou, zice, făcând pace», adică pace între dânşii şi Dumnezeu sau pace între dânşii.

«Prin cruce omorând vrajba întru sine». Nimic nu e mai propriu şi mai expresiv ca aceste cuvinte: «Moartea Lui a omorât vrajba», adică a rănit-o şi a nimicit-o, nu că doar a poruncit altuia să facă aceasta şi nici că numai a lucrat pentru aceasta, ci a şi suferit. Nu a zis: dezlegând-o sau desfiinţând-o, ci tocmai ce e mai grozav, «omorând-o», ca astfel să nu se mai ridice, să nu mai învie niciodată. Pe câtă vreme vom rămânea în corpul lui Hristos, pe câtă vreme vom fi uniţi, nu înviază, ci stă jos moartă şi niciodată nu se mai ridică. Deci, dacă nu vom cugeta nimic corporal,

[528] Isaia 59, 2.

nu se va naşte în noi altă vrajbă, ci va rămâne pacea aceea, căci «cugetul trupului e vrăjmaşul lui Dumnezeu».”[529]

Cât de lungă e calea de la cunoaşterea Adevărului până la înfăptuirea păcii lui Iisus! După ce lumina lui Hristos ne arată patimile cu care trebuie să ne luptăm, după ce ne arată pe diavolul cuibărit ca un balaur în inima noastră, trebuie – cu ajutorul harului de sus – să ne luptăm cu noi înşine, să mărturisim cu eroism şi cu curaj duhovnicesc adevărul mai întâi în faţa duşmanului din inima noastră, să trecem prin cuptorul smereniei, să dezrădăcinăm egoismul, să ascultăm de poruncile lui Dumnezeu şi ale sfinţilor Lui, să ne dezrobim în omul nostru lăuntric, să ne tăiem voile noastre păcătoase şi părerile greşite, ca pe nişte vlăstare vătămătoare, să trecem prin experienţa răului, să ne întoarcem la nevinovăţia de copil, la starea paradisiacă, să fim înţelepţi ca şerpii şi blânzi ca porumbeii, să ne lăsăm jertfiţi ca nişte miei, ca să vieţuiască Hristos în noi, şi străbătând toată calea Crucii ca printr-un purgatoriu, ca prin nişte vămi ale văzduhului, să ajungem, în sfârşit, în împărăţia nevăzută a lui Dumnezeu, unde domneşte pacea şi unde Iisus este Împăratul Păcii.

Dar pacea cu Dumnezeu, cu oamenii şi cu noi înşine nu vine decât din harul lui Dumnezeu. Comentând cuvintele: „Har vouă şi pace de la Dumnezeu”[530], Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Eu amândouă acestea – harul şi pacea – le cer pentru voi de la Dumnezeu şi de la Dânsul şi către Dânsul, căci dacă nu vă veţi bucura de sprijinul cel de sus, nu vor rămânea statornice şi nici va fi ceva mai mult pentru voi, dacă nu vor fi îndreptate spre Dânsul. Nici un folos nu vom avea chiar de am fi împăciuitori către toţi oamenii, dacă suntem războinici către Dumnezeu, precum şi dacă vom fi războiţi faţă de întreaga lume, iar cu Dumnezeu suntem în pace, nu vom avea nici o vătămare. Şi iarăşi: nici un folos nu vom avea chiar dacă am fi lăudaţi de întreaga lume, dacă suntem dispreţuiţi de Domnul, pe când dacă Dumnezeu ne aprobă şi ne iubeşte, atunci nici o primejdie nu vom avea, chiar de ne-ar dispreţui şi ne-ar urî toată lumea.

---

[529] *Comentariile sau explicarea epistolei către Efeseni de Sf. Ioan Gură de Aur*, tr. de Arhim. Theodosie Athanasiu, Tip. Dacia, Iaşi, 1902, p.46-50.
[530] I Corinteni 1, 3.

Adevăratul har şi adevărata pace este numai de la Dumnezeu. Cel ce are harul lui Dumnezeu nu se teme de nimeni, chiar de-ar suferi mii de rele, şi nu zic numai de la oameni, dar chiar şi de la diavolul, pe când cel ce este disprețuit de harul lui Dumnezeu pe toți îi bănuieşte, chiar de s-ar părea că este în cea mai mare siguranță.

Astfel au aflat har cei dintre ginți, astfel şi iudeii au căzut din har, fiindcă nu s-au supus dreptății lui Dumnezeu. Cel umilit devine tuturor plăcut şi drăgălaş, este tovarăşul păcii neîntrerupte şi nu are nici un motiv de ceartă sau de război. Chiar de l-ai batjocori, chiar de l-ai defăima, chiar de i-ai zice orice, el tace şi este întru totul liniştit; către toți va avea o astfel de pace încât nici nu se poate spune, fiindcă are cu sine pacea lui Dumnezeu."[531]

„Pacea aceasta covârşeşte toată mintea omenească. Însă cum? Când El ne zice să fim în pace cu duşmanii, cu cei ce ne nedreptățesc, cu cei ce ne războiesc şi se poartă cu ură către noi, apoi cum nu este aceasta mai presus de mintea omenească?"[532]

Tâlcuind cuvintele: „Avem pace cu Dumnezeu"[533], acelaşi Sfânt Părinte zice: „Avem pace, adică nu mai păcătuim de acum, nu ne mai reîntoarcem la cele dinainte, căci dacă am face aşa, atunci avem război către Dumnezeu, şi nu pace"[534]. Şi „nu El este care duşmăneşte, ci voi, fiindcă Dumnezeu niciodată nu duşmăneşte"[535].

Căutând această „comoară", acest „mărgăritar", acest „electrod", mitropolitul Nicolae al Crutițelor se întreabă: „Dar unde este ea, această pace lăsată de Dumnezeu pe pământ, dacă împărății se ridică peste împărății, popoare peste popoare; dacă cutremurele, furtunile, molimele sunt întâmplări obişnuite pe pământ, iar feluritele suferințe, nenorociri şi boli în viața fiecăruia dintre noi ca fiarele sălbatice ne împresoară din toate părțile, gata în orice clipă să-şi înfigă în noi colții lor de fiară? Deci, unde e această pace lăsată de Domnul şi înmânată de Sfinția Lui oamenilor?

---

[531] *Comentarii la I Corinteni*, op.cit., p.9-11.
[532] *Comentarii la Filipeni*, op.cit., p.151.
[533] Romani 5, 1.
[534] *Comentarii la epistola către Romani*, op.cit., p.133.
[535] *Comentarii la II Corinteni*, op.cit., p.152.

Să ne închipuim o prea grozavă furtună în largul mării. Valurile, năvălind unele peste altele, se ridică asemenea unui perete ce îți acoperă toată zarea, cât prinzi cu ochii. Zgomotul, urletul înfuriatei stihii a apelor este îngrozitor. Ți se pare că întregul noian de ape, până în străfundul mării, s-a pus în mișcare și se cutremură de această furtună. Dar asta e numai o părere! Căci, de fapt, în stare de groaznică învăluire se găsesc numai straturile de deasupra ale mării, iar la o adâncime nu prea mare începe împărăția păcii, a liniștii neîntrerupte, unde nu pătrunde niciodată vuietul și tremurul vreunei furtuni.

Sau iată altă înfățișare: în crăpătura strâmtă a scorburii unui copac bătrân s-a ascuns un cuib de pasăre. În cuib sunt acum puișori. Peste această pădure se repede o vijelie groaznică: frânge copacii, varsă ploaie cu găleata, urlă și zguduie pământul. Dar puișorilor ascunși sub aripile calde ale mamei lor nu le pasă de furtună! Ei nu o simt și, liniștiți, ațipesc în cuibușorul lor plăcut, moale și încălzit de căldura mamei lor.

Tot așa, pacea adusă de Domnul Iisus Hristos pe pământ nu trăiește pe pământ. Domnul a prevestit pământului și aceste războaie ale unui popor împotriva altui popor, ale unei împărății asupra altei împărății și aceste necazuri neînlăturate din viața pământească a oricărui om: «În lume, necazuri veți avea». Dar tot Sfinția Lui ne-a spus: «Împărăția Mea nu este din lumea aceasta» și încă: «Împărăția lui Dumnezeu înăuntrul vostru este».

Pacea lui Hristos este una dintre însușirile Împărăției lui Dumnezeu și ea viețuiește acolo unde se află și Împărăția lui Dumnezeu: înăuntrul nostru, în inima noastră, în fiecare suflet cu adevărat creștin.

Pacea dată omenirii de Mântuitorul înseamnă mai întâi de toate pacea cu Dumnezeu, pacea sufletului credincios Domnului și iubitor al Domnului. Ea trăiește în inima aceea care nu cârtește împotriva lui Dumnezeu, care primește ca din mâna lui Dumnezeu tot ce i se întâmplă în viață, cu deplină încredere, cu toată supunerea fiiască la voința Cerescului său Tată. «Fă cu mine, Doamne, voia Ta», acesta este glasul inimii curate. Această pace este avuția acelui suflet, căruia îi este cu totul străină stearpa și întunecata nerecunoștință către Dumnezeul său, ucigașa

nerecunoştinţă a lui Iuda. Această pace nu va fi în suflet când omul, căzând în păcate, caută să se încredinţeze că, dacă aceste păcate sunt necunoscute de oameni, necunoscute vor fi şi de atotştiutorul Dumnezeu sau când omul, dându-se păcatului cu inima uşoară, îşi adoarme cugetul cu părerea că Domnul, în milostivirea Sa, îi va ierta toate păcatele, chiar fără pocăinţă, şi nu-l va pedepsi în nici un chip. Cu alte cuvinte, când omul vrea să se înşele şi pe sine şi pe Domnul său. Pacea satură numai sufletul curat, fără vicleşug şi până în fund deschis ochiului a toate văzător. Cu atare pace sfântă a murit Sfântul Simeon, primitorul de Dumnezeu: «Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, în pace».

Pacea dumnezeiască înseamnă pacea cu cugetul nostru. O ştim de mult, din sfintele pagini ale Scripturii despre Cain, ucigaşul cel dintâi de pe pământ, care după nelegiuirea sa, după omorârea fratelui său Abel, nu-şi găsi loc pe pământ, rătăcind până la moarte. «Nu este pace pentru cei fără de lege» – zice Domnul. Cunoaştem din vieţile sfinţilor asemenea mustrări de cuget ale foştilor mari păcătoşi – Maria Egipteanca, desfrânata, Varvar tâlharul, Vonifatie cel căzut în multe păcate. Aceştia, tot aşa, arseră în focul mustrării de cuget, dar la picioarele Mântuitorului aflară iertare, deplină alinare a suferinţelor lor, veşnică pace şi linişte în sfânta lor viaţă următoare.

Pacea lui Hristos înseamnă pacea sufletului creştin în legătură cu aproapele. Ea este comoara aceluia care nu păstrează în sân piatră împotriva aproapelui său, care nu poartă în inimă nici setea răzbunării sau a urii împotriva semenului său, nici amintirea jignirilor aduse lui; în inima căruia nu trăieşte duhul clevetirii, al pizmei, al râvnirii, al trufiei, iubirea frăţească şi inima deschisă faţă de aproapele său este izvorul păcii lăuntrice şi al adâncii bucurii. «Cei blânzi se vor îndulci de bogăţia păcii», rosteşte cuvântul dumnezeiesc.

Pentru un creştin este limpede cum putem dobândi această pace. Doar «Dumnezeul nostru este Dumnezeul păcii». Iar roadele Duhului sunt dragostea, bucuria, pacea. Unde este Hristos, izvorul păcii, acolo este şi pacea. Unde este Duhul Sfânt, acolo se află şi rodul fiinţei Lui – pacea. Cine năzuieşte să dobân-

deasca această pace înseamnă că năzuieşte ca Domnul să-Şi afle sălaş în inima lui şi să viețuiască în ea, potrivit făgăduinței Sale; aceasta înseamnă să ne prefacem inima în biserică a Duhului Sfânt care locuieşte întru noi şi, cu grijă păstrând această vistierie neprețuită, să ne îndulcim de roadele locuirii în noi a Duhului lui Dumnezeu, de bucurie şi de pace. Aceasta înseamnă să ne dăm toată silința sufletească pentru îndeplinirea poruncilor dumnezeieşti şi mai întâi de toate pentru porunca iubirii şi alungării păcatului din inima noastră!

Sfânta Biserică – ni se adresează nouă tuturor IPS Nicolae Mitropolitul Crutițelor –, îndreptându-se către voi cu rostirea «pace tuturor», vă doreşte tocmai această pace şi, o dată cu binecuvântarea preoțească sau arhierească, se coboară această pace în inimile credincioase ce se deschid înaintea ei; iar voi, prin plecarea capetelor voastre, arătați că primiți în voi această binecuvântare a lui Dumnezeu.

Să năzuim din tot sufletul către această pace. Să căutăm prin credința noastră, prin deplina noastră supunere la voia lui Dumnezeu, prin iubirea noastră către Tatăl Ceresc, prin pocăința pentru păcatele noastre cele de voie şi cele fără de voie, prin rugăciunea noastră, prin faptele noastre bune şi prin inimă curată, în legăturile cu aproapele nostru.

În această pace se află izvorul puterii sufletului şi reazemul în toate furtunile vieții, în nenorociri şi boli. Deasupra capetelor noastre se dezlănțuie vijeliile năprasnice ale vieții, dar dacă Îl avem pe Hristos în inimă, atunci cu El avem şi pacea; şi o dată cu pacea va fi în inimă întotdeauna lumină, căldură, linişte"[536]. Căci nu vom putea dobândi pacea dacă nu-L vom dobândi mai întâi pe Împăratul Păcii.

[536] *Cuvântări bisericeşti*, op.cit., vol.I, p.15-18.

TOATE SUNT BUNE

După ce Şi-a isprăvit prima creaţie, plăsmuită din apă şi din pământ, „a privit Dumnezeu la toate câte le făcuse şi iată, erau bune foarte"[537]. Iar când „săvârşitu-s-a"[538] a doua creaţie, prin foc şi apă, mulţimile, „uimindu-se peste măsură, ziceau: Toate le-a făcut bine"[539] şi „slăveau pe Dumnezeul lui Israil"[540]. Unde apare Împăratul Păcii, toţi făcătorii de pace recunosc că toate sunt bune.

Kirilov, „taciturnul şi stâlpnicul enigmatic" din romanul *Demonii*, îi spune prietenului său Stavroghin că în lumea asta „toate sunt bune".

„- Toate? – îl întreabă Stavroghin.

- Toate. Omul e nefericit pentru că nu ştie că e fericit; numai din această cauză este nefericit. Asta e totul! Cel ce va afla că e fericit va deveni imediat fericit, în chiar momentul când va afla. Această soacră va muri, iar fetiţa va rămâne – totul e bine. Acest lucru l-am descoperit aşa, dintr-o dată.

- Dar de va muri cineva de foame, de se va obijdui şi va batjocori cineva fetiţa – asta e bine?

- E bine. Şi de-i va sparge cineva capul pentru copil, şi asta e bine, şi de nu-i va sparge, şi asta e bine. Toate sunt bune, toate. Pentru cei ce ştiu că totul e bine, toate sunt bune. Dacă ei ar şti că lor le este bine, le-ar fi bine într-adevăr, dar atâta timp cât ei

---

[537] Facere 1, 31.
[538] Ioan 19, 30.
[539] Marcu 7, 37.
[540] Matei 15, 31.

nu știu că le e bine, nu le va fi bine. Iată, asta e întreaga idee, toată, alta mai mare nu există"[541].

Kirilov trecea drept un dement, dar asta întrucât „nebunia lui Dumnezeu este mai înțeleaptă decât înțelepciunea oamenilor"[542], fiindcă „Dumnezeu Și-a ales cele nebune ale lumii ca să rușineze pe cei înțelepți"[543]. De aceea Apostolul Neamurilor zice: „Noi suntem nebuni pentru Hristos"[544]. „Căci dacă ne-am ieșit din minte, cum zic ei, este pentru Dumnezeu"[545]. Și „dacă cineva, între voi, gândește că e înțelept în veacul acesta, să se facă nebun ca să fie înțelept"[546]. Cu alte cuvinte, Sf. Apostol Pavel ne cere să fim la antipodul tuturor curentelor păcătoase ale lumii, așa cum a făcut-o în mod strălucit Tertulian, căci au rămas nemuritoare cuvintele lui: *Crucifixus est Dei filius: non pudet quia pudendum est. Et mortus est Dei filius: presus credibila est quia ineatum est. Et sepultus ressurexit, ertum est quia impossibile est*". Adică, acolo unde rațiunea spune „e rușine" nu trebuie să ne rușinăm; acolo unde ea afirmă că e fără sens trebuie să așteptăm adevărul, și unde ea vede o desăvârșită imposibilitate, acolo și numai acolo este suprema certitudine[547]. „Iată acel *Novum Organum* cu care a încercat Tertulian să se apropie de Eterna Carte. O singură dată, numai o dată în cele două milenii câte au trecut de când popoarele apusene au început să citească Biblia, unui singur om i-a trecut prin minte că acel *pudet, ineptum, impossibile* proslăvit de rațiune răpește de la noi tot ce avem mai necesar și mai prețios. Nimeni nu l-a auzit pe Tertulian, nici el nu s-a auzit pe sine însuși. Cuvintele lui sunt ori cu totul uitate, ori, dacă sunt citate uneori de scriitorii laici sau bisericești, sunt citate numai ca un model de lipsă de tact și de stupiditate extremă. Toți socotesc că e o datorie a lor nu numai să împace Atena cu

[541] *Besî*, Dostoievski, ed. A.F.Marx, St. Petersburg, 1895, p.229.
[542] I Corinteni 1, 25.
[543] I Corinteni 1, 27.
[544] I Corinteni 4, 10.
[545] II Corinteni 5, 13.
[546] I Corinteni 3, 18.
[547] *Na vesah Iova*, op.cit., p.268.

Ierusalimul, ci să pretindă de la Ierusalim ca acesta să meargă să-şi ceară justificarea şi binecuvântarea de la Atena."[548]

Dar pentru ca să primim cuvintele lui Tertulian trebuie să fim cu Ierusalimul revelaţiei şi împotriva Atenei legilor matematice. Asta înseamnă că trebuie să părăsim suprafaţa învolburată a apei şi să ne pogorâm cu scafandrul inimii în fundul oceanului, unde e pace şi linişte; să lăsăm furtuna deasupra codrilor şi să ne strecurăm cu păsărica în scorbura copacului secular, unde nu e nici vânt, nici tulburare; să nu ne mai oprim la lumea fenomenală, ci să ne adâncim în lumea nomenală, ca să descifrăm sensurile neschimbătoare şi veşnice ce zac în adâncurile transempirice, unde toate sunt bune şi de unde „urletul înfuriatelor stihii" se reduce numai la o „părere".

Vălul care acoperă aceste lumi tainice a fost ridicat de către îngerul Domnului în faţa unui pustnic. Iată ce se spune într-o veche carte, scrisă cu litere chirilice:

„Pentru darul dreptăţii, spune la *Otăcinic* că era un lăcuitoriu în pustie carele făcu multă vreme în sihăstria lui şi având o boală foarte mare, care nu putea nicicum să o tămăduiască, începu a se jelui către Dumnezeu iar un înger al Domnului veni în chip de călugăr şi zise sihastrului: «Vino cu mine, pentru că Dumnezeu vrea să-ţi arate din judecăţile Lui cele ascunse» - şi-l luă pe sihastru într-o casă întru care era mulţime de bani şi îngerul îi fură şi-i duse într-altă casă şi-i lăsă deasupra porţii unui om sărac, carele pierduse în mare tot ce avusese în lume. Atuncea îl duse într-altă casă şi junghie un copil mic carele era în leagăn, şi văzând sihastrul aceasta, vru să se ducă de la dânsul, socotind că îngerul a fost diavolul. Atuncea, îndată îi zise lui îngerul: «Aşteaptă şi eu îţi voi spune lucrul carele am făcut. Pentru furatul banilor este aceasta: aceluia ai cui au fost banii şi-a vândut tot ce-a avut în lume pentru ca să dea unui ucigător ca să facă răsplătire acelor ce au ucis pe tată-său, şi de l-aş fi lăsat să fie făcut ar fi fost în tot satul amestecătură şi mare rău şi ar fi murit mulţi; ci pentru ca să tai răul şi ca să întorc pre acesta să facă bine, i-am luat banii, pentru că dacă va vedea că rămâne aşa sărac, va intra într-o mânăstire şi-şi va mântui sufletul. Iară

[548] *Ibidem*, p.17.

pricina pentru care am lăsat banii la acea poartă este aceasta: acela carele şedea în casa aceea şi-a pierdut în mare tot ce-a avut în lume şi el, din mâhnirea lui, a vrut să meargă să se spânzure. Drept aceasta am lăsat banii ca să-i afle şi ca să nu se spânzure. Iar pricina pentru care am junghiat copilul este aceasta: tatăl acestui copil făcea milostenie pentru dragostea lui Dumnezeu, iar de când au făcut pre acest copil a lăsat milostenia şi s-a dat în iubirea de argint şi în năpăstuiri şi întru toate răutăţile lumii; drept aceasta, nimic să nu te miri de boala ce ai, că de n-aş fi făcut aceasta, nu te-ai fi întors în milostenia lui Dumnezeu; că Dumnezeu nu lasă nici un lucru fără vreo pricină, ci oamenii nu pot să priceapă, pentru că judecata lui Dumnezeu aşa lasă, iar Dumnezeu, pentru mila Lui, din două răutăţi lasă cea mai mare şi-l schimbă întru bine.» Şi cum zise îngerul acestea, fu nevăzut de dinaintea lui, iar sihastrul, dacă auzi aceasta, vru să ispitească: «Oare este adevărat?» Şi s-a întors înapoi şi a aflat că a fost adevărat şi îndată se întoarse la locul unde era întâi şi se căi foarte pentru aceea care făcuse de ispitise pe Dumnezeu şi făcu mai mare canon decât carele avea întâi."[549]

Oamenii sunt nefericiţi pentru că nu ştiu că sunt fericiţi - zice Kirilov; pentru că nu pot să priceapă judecăţile lui Dumnezeu – zice îngerul. Dar în clipa când află şi pricep căile şi gândurile Domnului, atunci toate sunt bune, chiar de-şi vor sparge oamenii capetele şi chiar de vor fi junghiaţi copiii. Fiindcă „pentru cei ce iubesc pe Dumnezeu, adică pentru cei ce sunt chemaţi după a Sa ştiinţă mai dinainte, toate laolaltă lucrează înspre bine"[550].

„Problema mea – zice Şestov – consistă în faptul de a dovedi că autoritatea pe care o pretinde raţiunea nu există într-însa. Psihologic e posibil ceea ce logic e absurd. Adevărul pătrunde în viaţă fără să-i prezinte cuiva actele sale justificative. Şi oamenii vii, izolaţi, când se trezesc din secularele vrăji apriorice şi dobândesc libertatea dorită, merg să caute adevărul nu acolo unde mergea Spinoza ca să afle cu ce este egală suma unghiurilor într-un triunghi"[551].

---

[549] *Floarea Darurilor*, op.cit., p.86-89.
[550] Romani 8, 28.
[551] *Na vesah Iova*, p.371.

Desigur că cel ce se luptă cu valurile de la suprafaţa oceanului va zice că e nebun scafandrul ce susţine că la fundul lui e pace şi linişte, dar nu e mai puţin adevărat că „nebunia" omului care a cunoscut atât suprafaţa cât şi adâncul mării e mai înţeleaptă decât înţelepciunea celui ce nu cunoaşte ceea ce se află la fundul oceanului. De aceea, cel ce cunoaşte adâncimile transempirice ale lumii află acolo numai pace, linişte şi fericire. Valurile furioase de la suprafaţa lucrurilor – furturile, bolile, uciderile – îşi găsesc dezlegarea în fundul vieţii, unde toate se petrec după a lui Dumnezeu rânduială şi unde toate se întorc spre bine, aşa cum i-a explicat îngerul sihastrului. Iar de aici, din această tainică iniţiere în lumea de dincolo, ţâşneşte cel mai puternic şi mai limpede izvor de pace lăuntrică. Şi dacă bea cineva din această băutură duhovnicească, din stânca duhovnicească care este Hristos[552], i se curmă pentru totdeauna setea de răzbunare împotriva răufăcătorilor şi setea de răzvrătire împotriva nedreptăţilor, ca unul ce ştie că toate sunt bune şi îngăduite de Dumnezeu.

Sfântul Ioan Damaschin zice că „este obiceiul dumnezeieştii Scripturi să numească îngăduinţa lui Dumnezeu drept activitate şi faptă a Sa. Când Scriptura spune: «Dumnezeu face rele»[553] şi «Nu este răutate în oraş pe care n-a făcut-o Domnul»[554], nu arată că Dumnezeu este cauza relelor, ci cu totul altceva. Cuvântul *răutate* are un sens dublu: uneori arată răul prin natură; acesta este contrar virtuţii şi voinţei lui Dumnezeu; alteori arată răul şi durerosul în raport cu simţirea noastră, adică supărările şi nenorocirile. Acestea sunt numai în aparenţă rele, deoarece sunt dureroase, dar în realitate sunt bune. Pentru cei care pricep rostul lor, ajung pricinile convertirii şi ale mântuirii. Acestea – spune Scriptura – se întâmplă prin Dumnezeu. Trebuie să se ştie că noi suntem cauza acestor rele, căci din relele voluntare se nasc relele involuntare."[555] Dar cu toate că noi suntem cauza acestor rele, totuşi, Dumnezeu le întoarce spre bine, devenind pricinile convertirii şi mântuirii noastre.

---

[552] I Corinteni 1, 4.
[553] Isaia 45, 7.
[554] Amos 3, 6.
[555] *Dogmatica*, de Sf. Ioan Damaschin, op.cit., p.357.

Un caz asemănător s-a petrecut în lumea catolică. Un corupător de minore din Italia a încercat să-şi bată joc de o fetiţă de doisprezece ani. Fetiţa, fiind crescută de părinţii ei în frica de Dumnezeu, s-a opus cu atâta hotărâre, încât bestia n-a izbutit s-o siluiască. De necaz, bruta a pus mâna pe o rangă de fier şi a omorât-o pe fetiţă. Înainte de a-şi da sufletul, fetiţa a mai avut puterea – fizică şi morală – să se roage pentru ucigaşul ei.

După ce au trecut câţiva ani de la moartea fetiţei, Biserica romano-catolică a trecut-o în rândurile sfinţilor, ca pe o muceniţă. Iar în momentul canonizării se afla, în fundul bisericii, un călugăr care plângea cu amar: era ucigaşul sfintei, iar sfânta se numeşte Maria Goretti[556].

Dar aici se vede limpede că toate au fost fapte bune. Căci din acest rău îngăduit, Dumnezeu a scos - ca din două crisalide – o sfântă muceniţă şi un cuvios plin de duhul pocăinţei.

Ceea ce l-a determinat pe stareţul Zosima din *Fraţii Karamazov* să ia calea mânăstirii a fost, la origine, tot un rău. Redăm mai jos propria mărturisire a stareţului Zosima:

„Era pe la sfârşitul lui iunie, iar duelul nostru – spune fostul ofiţer – urma să aibă loc a doua zi, în afară de oraş, la ora şapte dimineaţa. Şi într-adevăr, aici s-a întâmplat cu mine parcă ceva fatal. De cu seară, întorcându-mă acasă sălbatec şi desfigurat, mă supărasem pe ordonanţa mea Atanasie şi-l lovii cu toată puterea de două ori peste obraz, aşa încât i-am umplut faţa de sânge. El era de multă vreme în serviciul meu. S-a mai întâmplat să-l lovesc şi altădată, dar parcă niciodată nu l-am bătut cu atâta ferocitate şi cruzime. Şi vă rog să mă credeţi, dragii ei, au trecut de atunci patruzeci de ani, dar şi acum mi-aduc aminte de această faptă cu multă ruşine şi chin sufletesc. Mă culcasem să dorm. La un moment dat, mă ridicai; nu-mi mai venea să dorm. Mă apropiai de fereastră; o deschisei – dădea la mine în grădină. Văd cum răsare soarele. E cald, foarte frumos. Păsărelele încep să ciripească. «Dar de ce oare – mă gândesc – simt în sufletul meu parcă ceva ruşinos şi josnic? Oare nu cumva din cauză că mă duc să vărs sânge omenesc? Nu - mă gândesc –, nu asta este cauza. Oare nu pentru că mi-e frică de moarte? Pentru că mi-e

[556] Revista „Lumina Satelor".

frică să nu fiu omorât? Nu, nicidecum! Nu e deloc pricina aceasta...» Şi pe neaşteptate, îndată am şi priceput cum stau lucrurile: cauza e că l-am bătut ieri pe Atanasie. Toată scena mi s-a înfăţişat dintr-o dată din nou, exact ca şi cum s-ar fi repetat a doua oară; el stă în faţa mea, iar eu îl lovesc din toată puterea peste obraz; el însă stă în poziţie de drepţi, cu mâinile de-a lungul pantalonilor, cu capul drept, cu ochii căscaţi, ca în front. Tresaltă ori de câte ori e lovit şi nu îndrăzneşte nici măcar să-şi ridice mâinile în semn de apărare - şi când te gândeşti că el, cel ce a fost adus într-o asemenea situaţie, este un om, când te gândeşti că un om bate pe un alt om! Asta e o crimă! Întreg sufletul meu părea că e străpuns de un veritabil ac ascuţit. În timp ce stam aşa ca un trăsnit, soarele continua să lumineze, frunzele mici se bucurau mereu scânteind şi păsărelele, micile păsărele, îl lăudau pe Dumnezeu... Mi-am acoperit faţa cu amândouă mâinile, m-am prăbuşit în pat şi am plâns în hohote. Şi în acest moment mi-am adus aminte de fratele meu Marcel şi de cuvintele lui adresate servitorilor în ajunul morţii sale: «Dragii mei, scumpii mei, pentru ce mă serviţi pentru ce mă iubiţi, merit eu oare ca să mă serviţi pe mine?» «Merit eu oare?» – mi-au trecut deodată prin minte. De bună seamă, ce merit am eu pentru ca un alt om, întocmai ca şi mine, cu chipul şi cu asemănarea lui Dumnezeu, să mă servească pe mine? Această întrebare mi s-a înfipt în minte atunci pentru prima oară în viaţă. «Măicuţă, scumpa mea, cu adevărat că fiecare este vinovat în faţa tuturor pentru toţi, numai că oamenii nu ştiu acest lucru, dar dacă ar afla, îndată ar fi raiul pe pământ.» «Doamne, oare nu cumva nici acest lucru nu este adevărat?» – plâng eu şi mă gândesc. «Cu adevărat că sunt vinovat în faţa tuturor, poate că sunt mai vinovat decât toţi, ba chiar sunt mai rău decât toţi oamenii din lume!» Şi dintr-o dată mi s-a înfăţişat tot adevărul, în toată lumina sa: ce vreau să fac? Mă duc să omor un om bun, înţelept, nobil, cu totul nevinovat faţă de mine, iar pe soţia lui s-o lipsesc pe veci de fericire, s-o torturez şi s-o ucid. Am stat astfel culcat cu faţa în pernă şi n-am băgat de seamă cum a trecut vremea... Apoi am alergat înapoi în cameră, intrând drept în odaia lui Atanasie: «Atanasie – spun eu –, ieri te-am lovit de două ori peste faţă! Iartă-mă!» Îi spun. El a tresărit ca şi cum

s-ar fi speriat; se uită la mine şi văd că e prea puţin din partea mea, e prea puţin, şi atunci, aşa cum eram cu epoleţii pe umeri, mă prăbuşesc dintr-o dată la picioarele lui, cu fruntea de pământ; «Iartă-mă» – îi spun. De data aceasta, el a înlemnit de-a binelea. «Înălţimea voastră, taică, boierule, cum de... merit eu oare!» Şi o dată cu aceste cuvinte a izbucnit în plâns exact ca adineaori când am izbucnit în hohote de plâns, şi-a acoperit faţa cu amândouă mâinile, s-a întors spre fereastră şi, din cauza lacrimilor, s-a cutremurat din toată fiinţa sa..."[557].

Rezultatul a fost că ofiţerul nostru, deşi s-a prezentat la duel şi a suportat cu toată bărbăţia focul adversarului, totuşi, când i-a venit rândul să tragă, el s-a apropiat liniştit de barieră, şi-a cerut iertare şi apoi a plecat pocăit la mânăstire.

„Scorpionul este otrăvitor, dar prins şi băgat în untdelemn devine leac tocmai pentru muşcătura lui. Otrava din el se face leac vindecător. Tot aşa, leacul contra şerpilor veninoşi se face din veninul lor. Aşa-i şi cu păcatul. Stropit cu lacrimile căinţei şi mărturisit, păcatul nostru iertat devine prilej de strânsă legătură cu Mântuitorul, căruia Îi suntem recunoscători"[558].

„Tocmai păcatul este acela care îl aduce pe Duhul Sfânt către om. Îl aduce păcatul, dar nu cel care se săvârşeşte în faptă, ci cel pe care îl descoperim în noi înşine, cel pe care îl recunoaştem, cel pe care îl plângem"[559].

Ca şi microbii cultivaţi în laborator, relele din viaţa aceasta servesc spre vindecarea multor oameni îmbolnăviţi de păcat. Astfel, răul pricinuit ordonanţei îl face pe Zosima să se renască spre o viaţă nouă şi să ajungă la o înaltă treaptă de sfinţenie.

Aşa cum şarpele de aramă – însă fără venin – vindeca şi neutraliza veninul şerpilor ce îi muşcau pe israililteni, tot astfel păcatul, băgat în untdelemnul lacrimilor de pocăinţă, vindecă şi neutralizează toate păcatele care îl muşcă pe om.

După ce a săvârşit cele două crime, Raskolnikov mărturisea că a fost „târât de o putere oarbă, irezistibilă, supraomenească. La fel cum un om căruia i s-a prins poala hainei într-o roată de

[557] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.353-354.
[558] *Patimile Mântuitorului*, de Radu Valentin, op.cit., p.21.
[559] *Sbornicul*, vol.I, op.cit., p.154.

angrenaj este curând prins de maşină". „Nu inteligența m-a ajutat aci – mărturisește el –, ci diavolul! Bătrâna a fost ucisă de diavolul, nu de mine. Diavolul m-a îndemnat la bătrână şi apoi tot el mi-a dat de înțeles că nu aveam dreptul să merg, dat fiind că eu sunt un parazit întocmai ca alții. Diavolul şi-a bătut joc de mine"[560].

Şarpele ancestral şi-a vărsat tot veninul în inima tânărului student cu scopul să-l omoare prin deznădejde şi să-l ducă la sinucidere, dar Sonia, punându-i Evanghelia în mână, I-a arătat pe Răstignitul de pe lemnul Crucii care, ca şi şarpele de aramă, l-a vindecat pe Raskolnikov, înviindu-l spre o viață nouă. Căci „Dumnezeu a trimis pentru păcat pe Însuşi Fiul Său, în trup asemănător trupului păcatului, şi în trup a osândit păcatul"[561]. Dar în ce fel spune Apostolul Neamurilor că Hristos în trup a osândit păcatul? Prin forță ori prin vreo nedreptate? Nu! Tâlcuirea acestui text ne spune că „atâta timp cât păcatul omora pe oamenii cei ce erau păcătoşi, îi omora cu dreaptă judecată. Dar întrucât păcatul, aflând trupul Domnului fără nici un păcat, l-a omorât cu nedreptate, din această pricină Hristos l-a osândit în propriul Său trup ca pe unul ce l-a nedreptățit şi a păcătuit"[562].

În concluzie, s-ar putea spune că „toate laolaltă lucrează înspre bine" mai ales pentru „cei ce iubesc pe Dumnezeu". Deci, toate sunt bune, îndeosebi pentru cei ce cad în zona de influență a Sfântului Duh. Căci nici ouăle care stau sub cloşcă nu scot toate pui, ci numai acelea care nu sunt stricate şi care au „bănuț" în centrul lor.

„Toate sunt curate pentru cei curați, iar pentru cei întinați şi necredincioşi nimic nu este curat, ci li s-a spurcat lor şi mintea şi cugetul"[563]. Diavolul şi fiii lui, păcătuind conştient şi liber împotriva lui Dumnezeu, săvârşeau „răul prin natură", cum îl numeşte Sfântul Ioan Damaschin. „Dar acesta – zice Giovanni Papini – e cel mai otrăvitor din toate, cel mai de neiertat. E pă-

---

[560] *Crimă şi pedeapsă*, tr. de Ion Pas, Cugetarea, 1939, p.64, 66, 353-354.
[561] Romani 8, 3.
[562] *Trimiterile cele patrusprezece ale slăvitului şi prea lăudatului Ap. Pavel*, de Teofilact al Bulgariei. *Tâlcuirea la trimiterea cea către Romani*, p.114.
[563] Tit 1, 15.

catul împotriva Duhului, jignirea adevărului, trădarea adevărului şi a duhului, nimicirea singurelor avuţii curate pe care le are lumea. Hoţii fură bunurile pieritoare, ucigaşii omoară trupul muritor, ibovnicele pângăresc carnea hărăzită să putrezească, ci făţarnicii murdăresc cuvintele absolutului, fură făgăduinţele veşniciei, ucid sufletele"[564]. Aceşti „oameni răi şi amăgitori vor merge din rău în mai rău"[565]. Despre ei zice Apocalipsa: „Cine e spurcat să se spurce şi mai greu"[566]. Şi după cum cei curaţi cu inima culeg, ca albina, mierea şi din spini, tot astfel cei vicleni şi făţarnici transformă, ca păianjenul, în otravă până şi nectarul florilor. Iisus Fiul lui Sirah zice că „nenorocirile nu lecuiesc pe cel trufaş, căci vlăstarul răutăţii s-a înrădăcinat în inima lui"[567]. În vremea nenorocirilor descrise în Apocalipsa, cei răi „au hulit pe Dumnezeul cerului, din pricina durerilor şi bubelor lor, dar de faptele lor nu s-au pocăit"[568]. Aceştia sunt asemenea ouălor stricate şi „fără bănuţ" pe care gospodina le scoate de sub cloşcă şi le aruncă afară. Căci „dacă unul nu rămâne întru Mine – zice Mântuitorul –, este lepădat ca o mlădiţă ce s-a uscat; şi o adună lumea şi o aruncă în foc şi arde"[569]. Pe astfel de oameni care nu au inimă curată, care sunt plini de mândrie, viclenie şi făţărnicie, zona de influenţă a lui Iisus şi cloşca Sfântului Duh îi strică, îi descompun, aşa cum Sfânta Împărtăşanie îi arde pe cei nevrednici şi aşa cum soarele nu aduce decât putoare şi viermi celui ce e un simplu cadavru.

În *Paradisul pierdut* al lui Milton se spune că satana, văzând pentru prima oară frumuseţea nespusă a raiului, a exclamat: „Această frumuseţe mă chinuie mai rău decât iadul!", dar imediat a adăugat şi cauza: „Pentru că port iadul cu mine"[570]. De aceea, pentru diavolul şi pentru fiii lui toate sunt rele.

Însă un Raskolnikov, de pildă, ca şi toţi marii convertiţi, deşi păcătoşi, aveau totuşi inima curată, iubeau sinceritatea şi adevă-

[564] *Viaţa lui Iisus*, de G. Papini, op.cit., p.341.
[565] II Timotei, 3, 13.
[566] Apocalipsa, 22, 11.
[567] Sirah 3, 26.
[568] Apocalipsa, 16, 11.
[569] Ioan 15, 6.
[570] *Paradisul Pierdut*, op.cit.

rul, se căiau şi-şi plângeau păcatele, sărutau pământul pângărit de crimele lor, primeau cu smerenie pedeapsa ce li se cuvenea şi cereau până şi copiilor să se roage pentru ei, iar toate acestea constituiau pământul cel bun în care bobul de grâu putrezea şi dădea rod însutit, constituiau „bănuţul" din care ieşeau puii unor făpturi noi. Pentru un Raskolnikov până şi răul făcut altora – crimele – s-a întors spre bine, fiindcă i-a adus mustrările de conştiinţă şi pocăinţa, iar răul ce s-a adus lui de către alţii – cei 20 de ani de puşcărie – s-a schimbat în bine, pentru că, încet-încet, a renăscut, a înviat şi a devenit un om nou. Numai pentru astfel de oameni, deci, toate sunt bune.

PACEA ADEVĂRATĂ ŞI PACEA FALSĂ

„Erasm iubeşte pacea mai mult decât crucea"; acest cuvânt al lui Luther cuprinde, de bună seamă, un adevăr profund, oricare ar fi atitudinea cuiva faţă de aceşti doi oameni. Fără îndoială, pacea trebuie căutată neîncetat şi socotită ca sfântă; totuşi, nu ne este îngăduit să jertfim pe Hristos pentru a păstra pacea. Pentru că, la urma urmelor, singura pace durabilă şi adevărată nu ne e dată decât prin Hristos – pacea care nu se reazemă numai pe nepăsare, laşitate şi iluzie, ci mai ales pe înţelegerea luminată, pe dragostea care toate le poate, pe biruinţa în luptă împotriva neorânduielilor care domnesc în adâncurile inimii omeneşti. Această pace ar fi venit oare în lume dacă apostolii, mucenicii, mărturisitorii şi sfinţii ar fi tăcut, ca să nu tulbure liniştea şi unitatea în familii şi comunităţi?

„Evident, întrucât ne este cu putinţă, trebuie să înconjurăm disputele care n-au alt obiect decât bunurile externe, să ne aducem aminte de vorba lui Avraam: «Dacă tu vei merge la dreapta, eu o voi lua la stânga». Sunt bunuri de dragul cărora trebuie să primim de bună voie împotrivirea şi izolarea. Oare nu tocmai adevărul cel mai înalt este acela care duce la izolările cele mai dureroase, după cum ne arată şi cuvintele lui Hristos: «N-am venit să aduc pace, ci sabie»? Trebuia să vină Hristos pentru a face ca toate lucrurile vieţii să apară în adevărata lor lumină: prin El se distinge clar curăţia de necurăţie, adâncimea de superficialitate, noblеţea de bădărănie, adevărul de minciună, conştiinţa de instinct, materia de spirit; nici o umbră şi nici îndoială nu mai e cu putinţă şi nici un compromis cu răul, şi tocmai aceasta este

pricina pentru care religia iubirii trebuia să trezească din capul locului cea mai îngrozitoare vrăjmăşie. Căci Hristos este duşmanul oricărei nebulozităţi, al oricărei unificări înşelătoare, adevărul Lui nu îngăduie compromis cu neadevărul, El pretinde supunere necondiţionată. De aceea, tot ce e lume inferioară, tot ce e eroare, tot ce e vanitate, tot ce e patimă pământească se răscoală împotriva Lui, recunoscându-şi duşmanul şi adunându-şi oştile. «Omul va avea duşmani pe oamenii casei sale». Fost-a vreodată familie aşa de împrăştiată cum a împrăştiat-o Iisus din Nazaret? Despărţitu-s-a vreodată prieten de prieten cum S-a despărţit El prin viaţa, patimile şi doctrina Lui? Şi totuşi, propovăduirea Lui «Pace pe pământ şi între oameni bunăvoire » rămâne!

Numai Hristos este adevăratul împăciuitor, căci numai El e în stare să vindece până şi pricinile conflictelor; în locul beţiei feroce El vede fiinţa care vieţuieşte după inspiraţiile venite de sus; El osândeşte chiar şi pe acela care-i zice fratelui său «nebune»; El vrea o regenerare întreagă a omului stăpânit de setea de a se bate, ştiind că fără aceasta firea omenească va semăna războiul până la sfârşitul tuturor vremurilor. El ştie şi aceea că orice pace care nu nimiceşte chiar rădăcinile conflictelor nu poate decât să provoace noi conflicte. De aceea Lui Îi e groază şi de făţărnicia cultivată de dragul păcii – ca şi când o asemenea pace ar fi mai bună decât războiul onorabil. Fără îndoială, sinceritatea poate produce sciziuni efemere sau durabile; ea rămâne totuşi temelia oricărei societăţi adevărate. Fără ea, gândurile şi simţirile veninoase se prind a se învolbura între oameni, câtă vreme, unde există, chiar dacă ar deschide cea mai mare prăpastie, ea va rămâne unicul drum care duce la biruinţă, asupra experienţelor şi simţirilor învrăjbitoare, ori la suportarea reciprocă şi onorabilă a deosebirilor ireconciliabile.

Evident, există un duh al sincerităţii împăciuitoare şi un altul care stârneşte războiul. Ori de câte ori demnitatea se uneşte cu orgoliul, cu antipatia şi cu neastâmpărul, n-are nimic de-a face cu duhul lui Hristos; ea nu poate rămâne credincioasă nici măcar adevărului, căci numai dragostea este chezăşia imparţialităţii – patima falsifică orice chezăşie. Creştinismul este singurul teren pe care se pot înţelege şi cele mai izbitoare contraste, fără să

se fărâmiţeze societatea omenească. «Pace vouă» ne spune tocmai Acela care a prevăzut, cu o claritate desăvârşită, ce duşmani şi ce împerecheri va dezlănţui Evanghelia. Căci aceasta este taina duhului creştin: el poartă în sine puterea de a împăca şi de a înfrăţi; şi tocmai de aceea el îndrăzneşte a lăsa să se desfăşoare toate împerecherile şi sciziunile pe care le stârneşte inevitabil contrastul dintre lumea de sus şi lumea de jos. El ştie că împerecherile trebuie să vină, pentru ca să se realizeze unirea. Împăcarea care vine de sus nu face compromis cu nimic din ceea ce, în inima omului, aparţine încă lumii războiului. Ea trebuie să provoace la luptă orice nu e supus decât pe jumătate, orice se opune adevărului. Ea trebuie să cheme la luptă, prin simpla ei apariţie, toate contrastele vieţii, şi anume cu o putere mai mare decât a putut-o face vreodată vreo doctrină omenească. Dar tocmai fiindcă se propagă până la cele mai adânci rădăcini ale împerecherilor umane, disprețuind cu puterea nestăpânită a inimii omeneşti orice pace falsă, tocmai de aceea adevărata pace nu se realizează decât în împărăţia ei"[571].

Ceea ce trebuie subliniat în mod deosebit din întregul fragment citat mai sus este că „o adevărată pace nu se realizează decât în împărăţia ei", iar împărăţia păcii nu e decât împărăţia lui Dumnezeu, împărăţia cerurilor, unde se află ascunsă acea „forţă" care îi schimbă pe lupi în tot atâţia miei, acea „comoară" care te face să-ţi vinzi tot ce ai numai ca să cumperi locul în care e ascunsă ea. Adevărata pace nu se realizează decât în împărăţia ei, adică în inimile tuturor fiilor lui Dumnezeu care sunt făcători de pace şi care cad în zona de influenţă a Duhului Sfânt. Dar dacă cineva ne cere să-L jertfim pe Hristos de dragul „păcii", să facem vreun compromis cu răul, să contrazicem adevărul, atunci acel cineva nu mai este fiul lui Dumnezeu, nu mai este un supus al Împăratului Păcii, iar în acest caz adevărata pace nu se mai poate realiza. Dimpotrivă: în acest caz apare „sabia Duhului", pe care au scos-o sfinţii împotriva diavolului şi fiilor lui în războiul lor nevăzut, apare împotrivirea şi izolarea de duhul lumii, de care au dat dovadă marii asceţi şi pustnici, precum au dat dovadă şi sfinţii ce au trăit în lume, apare „războiul onorabil", care îm-

[571] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.196-199.

prăştie orice nebulozitate şi scoate înseşi rădăcinile conflictelor care sunt adânc înfipte în patimile noastre egoiste. Se poate realiza pacea între fiii lui Dumnezeu care au aceeaşi inimă curată. Căci orice păcat, orice patimă şi orice răutate neextirpată din inimă devine, mai devreme sau mai târziu, o dinamită care aruncă în cele patru vânturi falsa pace omenească. Când Sf. Apostol Pavel ne spune că „împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie întru Duhul Sfânt"[572] ne dă de înţeles că, după cum din excesul de mâncare şi băutură se nasc patimile, poftele şi păcatele de tot felul, tot astfel, din aceste înclinări şi porniri diavoleşti se nasc tulburările şi războaiele lăuntrice şi din afară. Şi numai pacea întru Duhul Sfânt este nezdruncinată şi trainică în veci.

„Nu e deci, pace unde domneşte păcatul – se spune în *Urmarea lui Hristos* –, nu e pace în omul ale cărui gândiri şi porniri şi voinţe nu sunt în totul potrivite bunei rânduieli sau adevărului şi voinţei lui Dumnezeu; nu e pace în societatea ale cărei învăţături şi legi se abat de la legea şi de la învăţăturile descoperite de Dumnezeu şi oricine, om sau popor, dacă sfărâmă această lege, tăgăduieşte aceste învăţături, fie măcar într-un singur punct, acel om, acel popor potrivnic lui Dumnezeu suferă îndată pedeapsa păcatului său. O boală necunoscută îl cuprinde; o putere oarecare neînţeleasă îl împinge şi îl respinge în toate părţile şi nicăieri nu găseşte repaos. Ca şi Cain, după ce a omorât pe fratele său, are şi el frică. Nu, pacea nu e, în adevăr, decât pentru fiii lui Dumnezeu; ei o gustă şi o răspândesc şi asupra celorlalţi; ea curge, ca să zic aşa, din inima lor, ca acele râuri ce udau fericita locuinţă a primului nostru părinte în timpul nevinovăţiei sale. Şi când va veni ceasul cel mai de pe urmă, şi atunci încă va fi pacea, căci Împărăţia lui Dumnezeu e dreptate şi pace. Fii ai lui Dumnezeu, intraţi întru împărăţia care s-a gătit vouă de la începutul lumii"[573].

„Sunt unii care şed în pace şi lasă şi pe alţii în pace. Sunt alţii care nici ei înşişi n-au pace, nici pe alţii nu-i lasă în pace: unii ca aceştia sunt altora spre greutate şi loruşi spre mai mare

[572] Romani 14, 17.

[573] *Urmarea lui Hristos*, de Toma de Kempis, tr. de Iosif Mitr., Buc., 1901, p.133.

greutate. În sfârşit, sunt şi de aceia care înşişi rămân în pace şi se silesc a aduce şi pe alţii la pace. Cu toate acestea, pacea noastră, în viaţa aceasta plină de necazuri, se cade a o pune mai mult într-o smerită răbdare a răului decât în nesimţirea lui. Care va şti a suferi mai lesne, acela va avea şi pace mai mare. Unul ca acesta este biruitorul său, domnul lumii, prietenul lui Hristos şi moştenitorul raiului"[574].

Este adevărat că pacea noastră se cade a o pune mai mult într-o smerită răbdare a răului decât în nesimţirea lui. Dar tot atât de adevărat este că cel care nu ştie să sufere răul cu smerenie, mai ales atunci când îl simte, va fi un înfrânt, un sclav, un duşman al lui Hristos şi un moştenitor al iadului, iar „pacea" Lui va fi o pace falsă. Pe un astfel de om adierea Duhului Sfânt nu-l atinge, nici nu-l schimbă.

Se spune că Hagenbeck, marele dresor de fiare sălbatice, a înlocuit pentru prima oară biciul şi pistolul cu dragostea şi blândeţea. Şi totuşi, el, care a izbutit să facă din leii cei mai fioroşi nişte mieluşei ascultători, n-a reuşit să îmblânzească, nici chiar cu iubirea atotbiruitoare, o singură fiinţă: şarpele. Iată ce scrie S. Mehedinţi despre Hagenbeck: „Cât de bun şi de milos, cu nici unul nu s-a putut împrieteni. Dimpotrivă, vreo câţiva erau cât p-aci să-l înghită. Aşa că blândul educator al tuturor vietăţilor mărturiseşte fără înconjur: «Prietenia între târâtoare (reptile) şi om e cu neputinţă...» Şarpele stă, ca să zic aşa, alături de creaţie; nici o legătură sufletească nu-l apropie de celelalte făpturi: el întâmpină peste tot ori duşmani care-l pândesc, ori fugari (care se feresc de dânsul); prieteni - nicăieri"[575]. Această reptilă care constituie termenul de comparaţie al diavolului a rămas opacă, surdă şi mută la chemările unei inimi care voia s-o iubească, aşa cum a iubit toate fiarele, dezrădăcinând ferocitatea din ele.

Dar şi între oameni Mântuitorul a descoperit o specie de reptile, numind-o: şerpi, pui de viperă sau pui de năpârcă. Aceşti oameni plini de viclenie şi de făţărnicie au rămas ca o aspidă surdă în faţa dragostei nemărginite cu care a venit Iisus. Ei n-au

[574] *Ibidem*, p.132.

[575] *Altă creştere – şcoala muncii*, de S. Mehedinţi-Soveja, Ed. Cugetarea-Georgescu Delafras, 1941, p.244.

vrut să intre în sfera de influenţă a lui Dumnezeu pentru că, lăsându-se influenţaţi de duhul diavolului, şi-au stârpit de bună voie „bănuţul" din inimă tocmai prin viclenia şi făţărnicia lor. Marii convertiţi sunt ca o minge de cauciuc care, cu cât mai puternic se lovesc de pământul fărădelegilor, cu atât sar şi se apropie mai mult de cerul albastru, iar aceşti farisei, împietrindu-se cu desăvârşire, sunt ca o minge de fier care, cu cât mai tare este izbită de pământ, cu atât mai adânc pătrunde în pământul păcatului. Inima lor împietrită nu s-a spart nici în faţa cutremurătoarei scene de pe Golgota, când toate stâncile s-au despicat.

Păcatele acestor oameni ce-şi împietresc de bună voie inimile lor sunt de neiertat, pentru că ei înşişi nu şi le recunosc şi nici nu vor să ceară iertare. Identificaţi cu duhul tatălui lor din iad, ei săvârşesc de-a pururi păcatul împotriva Duhului Sfânt, care nu se iartă nici aici, nici dincolo. Ei tăgăduiesc adevărul învederat, resping şi scuipă mâna lui Iisus, care e mereu întinsă ca să-i mântuiască. Cu toate că Domnul vrea să-i adune cum îşi adună cloşca puii sub aripi, ei nu vor, preferând să li se lase casa pustie. Când mlădiţa îşi taie cu propriile sale mâini legătura cu viţa, primeşte cea mai mare pedeapsă – mai bine zis, autopedeapsă. Ea se usucă şi apoi se aruncă în foc. În aceasta constă tot blestemul celor ce se despart de Dumnezeu. „Pacea negrăită a sfinţilor îngeri – spune Sf. Maxim Mărturisitorul – se susţine prin aceste două dispoziţii: prin dragostea faţă de Dumnezeu şi prin dragostea întreolaltă. Asemenea stă lucrul şi cu toţi sfinţii din veac. Deci, prea frumos s-a spus de către Mântuitorul nostru: «În aceste porunci atârnă toată legea şi proorocii»"[576]. Dar dacă fariseii, călcând în picioare aceste două porunci, alungă această pace divină de la ei, atunci casa lor rămâne pustie. Şi nu numai atât: vin alte duhuri pline de răutate şi de viclenie şi o ocupă.

Sf. Maxim Mărturisitorul, văzând păcatele ce colcăie în microcosmosul nostru lăuntric, se întreabă: „Nu suntem sălaşuri ale duhurilor rele, în loc să fim ale Duhului Sfânt? Nu numim pe Dumnezeu Tată în chip mincinos? Nu ne-am făcut mai răi decât iudeii, noi, cei ce purtăm azi numele lui Hristos? Nimenea să nu se răzvrătească auzind adevărul, fiindcă şi aceia, nelegiuiţi fiind,

[576] *Filocalia*, vol.II, op.cit., p.36.

ziceau: «Noi avem un singur Tată, pe Dumnezeu». Dar au auzit de la Mântuitorul: «Voi sunteți din Tatăl vostru, diavolul, și poftele tatălui vostru vreți să le faceți»"[577].

Aceasta este sfera de acțiune a diavolului, unde nu există niciodată pacea adevărată, ci numai război și pace falsă. Aici multe se întâmplă fără voia lui Dumnezeu. În asemenea cazuri, Domnul „nu de bună voie umilește și pedepsește pe fiii oamenilor"[578]. Îndată ce ai intrat în această zonă, Cuvântul Domnului îți zice: „Vor mai năvăli unii asupra ta fără voia Mea"[579]. Iar năvala duhurilor rele și viclene va fi ca într-o zi de întuneric și de beznă, zi cu nori și cu negură deasă"[580], când cei ce n-au vrut să fie nici măcar ca „trestia frântă" sau ca „feștila fumegândă"[581] devin niște simple marionete mânuite de diavolul.

Plotin zugrăvea viața noastră ca pe o reprezentație de marionete sau de actori care îndeplinesc aproape automat rolurile care li s-au pregătit mai dinainte. Același lucru îl spune și Marc Aureliu. „Gogol, după cum ne aducem aminte – scrie Șestov –, se simțea pe pământ ca într-o împărăție vrăjită, Platon – într-una subterană. În același fel zugrăveau viața noastră și tragicii antici: Sofocle, Eschil și Euripide, precum și unul dintre cei mai mari poeți mai noi, Shakespeare. Oamenii nu numai că nu sunt liberi, dar ei se tem mai mult decât orice pe lume tocmai de libertate, de aceea ei caută «cunoștință», de aceea lor le trebuie o autoritate «inefabilă», indiscutabilă, adică o astfel de autoritate în fața căreia să i se poată închina cu toții. Libertatea este tocmai acel «capriciu» despre care ne istorisea omul subteran"[582].

Pierzând însă barajul de foc al Duhului Sfânt, aceste „marionete" și-au pierdut cu desăvârșire libertatea, fiind invadate de duhurile demonice așa cum i s-a arătat lui Raskolnikov în visul următor: „I se părea atunci că vede lumea întreagă pustiită de un flagel cumplit și fără pereche care, venit din fundul Asiei, se

[577] *Ibidem*, p.20-21.
[578] Plângerea lui Ieremia 3, 33.
[579] Isaia, 54, 15.
[580] Ioil 2, 2.
[581] Isaia 42, 3.
[582] *Na vesah Iova*, op. cit., p. 89.

abătuse asupra Europei. Toţi urmau să piară afară de un număr foarte mic de privilegiaţi. Trichine de o nouă specie, făpturi minuscule, se introduceau în corpul oamenilor. Dar făpturile acestea erau spirite înzestrate cu inteligenţă şi voinţă. Indivizii infectaţi cu ele deveneau de îndată nebuni furioşi. Cu toate acestea, ciudat, niciodată oamenii nu se crezuseră mai înţelepţi, mai cu siguranţă în posesia adevărului decât îşi închipuiau că sunt aceşti nefericiţi. Niciodată ei nu avuseseră mai multă încredere în certitudinea judecăţilor lor, în soliditatea concluziilor lor ştiinţifice şi a principiilor lor morale. Sate, oraşe, popoare întregi erau atinse de acest rău şi-şi pierdeau mintea. Fiecare credea că posedă singur adevărul şi, privindu-şi semenii, se întrista, se bătea cu pumnul în piept, plângea şi-şi frângea mâinile. Nu se puteau înţelege asupra binelui şi răului, nu ştiau pe cine să condamne şi pe cine să absolve. Oamenii se ucideau între ei sub impulsul unei mânii absurde. Se adunau formând armate mari, dar, odată campania începută, dihonia intra brusc în trupe, rândurile erau rupte, războinicii se aruncau unii asupra altora, se omorau şi se devorau. La oraşe se suna toxinul toată ziua, alarma era dată, dar de către cine şi de ce? Nu ştia nimeni şi toată lumea era în panică. Meseriile cele mai de rând erau părăsite, pentru că fiecare propunea ideile, reformele sale şi nu se puteau pune de acord; agricultura era lăsată; ici-colo, oamenii se adunau în grupuri, se înţelegeau pentru o acţiune comună, jurau să nu se despartă, dar în clipa următoare uitau hotărârea luată, începeau să se învinuiască, să se răpună, să se omoare. Incendiile, foametea completau tristul tablou. Oameni şi lucruri – totul pierea. Flagelul îşi întindea tot mai mult pustiirile. În lumea întreagă nu puteau să fie salvaţi decât câţiva oameni puri, predestinaţi să refacă specia umană, să primenească viaţa şi să purifice pământul, dar nimeni nu-i vedea pe aceşti oameni nicăieri, nimeni nu auzea cuvintele şi glasul lor"[583].

În romanul său *Demonii*, acelaşi genial scriitor rus arată mai clar această invazie demonică. Comentând textul evanghelic unde se vorbeşte despre omul demonizat în care intrase o legiune de demoni, el spune: „Acest minunat şi... neobişnuit loc toată viaţa

[583] *Crimă şi pedeapsă*, op.cit., p.450-451.

mi-a fost o piatră de poticnire... *dans ce livre*... aşa încât am memorat acest text încă din copilărie. Acum însă, mi-a venit o idee; *une comparaison*. Acum îmi vin grozav de multe idei: vedeţi, această întâmplare se potriveşte întocmai cu Rusia noastră. Aceşti demoni care ies din omul bolnav şi intră în porci – aceştia constituie toate plăgile, toate miasmele, toată necurăţia, toţi dracii şi toţi drăcuşorii ce s-au îngrămădit în marele şi iubitul nostru bolnav, în Rusia noastră, de veacuri, de veacuri! *Oui, cette Russie que j'aimais toujours*. Dar o măreaţă idee şi o măreaţă voinţă o vor umbri de sus ca şi pe cel îndrăcit fără minte şi vor ieşi toţi aceşti demoni, toată necurăţia, toată această mârşăvie ce puroiază la suprafaţă, şi ei înşişi se vor cere să intre în porci. Ba poate că au şi intrat. Aceştia suntem noi, noi şi ei şi Petruşa... *et les autres avec lui*, şi eu, poate, sunt cel dintâi în fruntea lor şi ne vom arunca, nebuni şi turbaţi, de pe stâncă în mare şi toţi ne vom îneca, şi într-acolo ne e calea, pentru că noi nu suntem capabili de ceva mai bun. Dar bolnavul se va vindeca şi «se va aşeza jos, la picioarele lui Iisus»... şi toată lumea se va uita cu mirare"[584].

Cu alte cuvinte, nu numai indivizii, ci chiar popoare întregi pot fi posedate de duhurile necurate, pot fi invadate de legiuni întregi de demoni care se strecoară în suflet ca nişte „trichine", ca nişte „spirite înzestrate cu inteligenţă şi voinţă", care, venind cu miasmele lor pestilenţiale, infectează toată fiinţa omenească, ducând-o spre tulburare, spre război, spre boală, spre ruină, spre moarte, spre iad. O astfel de posedare s-a întâmplat cu poporul israilit, căruia Mântuitorul i-a spus că sunt „fiii diavolului"[585]. Stăpânit de patimi egoiste şi materiale care duc la un veşnic război, acest popor L-a respins şi L-a omorât pe Hristos, care „este pacea noastră". De atunci, acest popor nu are pace, este mereu tulburat şi prigonit, iar soarta lui este soarta lui Cain. Astfel de oameni şi de popoare niciodată nu pot avea o pace adevărată, ci numai o pace falsă.

Şi fiindcă această invazie, această posedare se poate întâmpla cu fiecare din noi, Apostolul ne previne zicând „Nu gândi lucruri înalte despre tine, ci teme-te; că dacă Dumnezeu n-a cruţat

[584] *Demonii*, op.cit., p.630-631.
[585] Ioan 8, 48; Efeseni 2, 14.

ramurile firești, nici pe tine nu te va cruța". Căci „tu ai fost tăiat din firescul măslin sălbatic și împotriva firii ai fost altoit în măslinul bun"[586].

Ca să ieșim din această robie demonică, ca să ne trezim din această vrajă și hipnoză diabolică, trebuie mai întâi să cunoaștem adevărul ce vine din Pomul Vieții, iar „adevărul ne va face liberi"[587]. Trebuie să ne declarăm „voia noastră liberă" prin credința ce vine de sus, „deodată", așa cum a făcut Kirilov și cum fac toți marii taciturni și stâlpnici, și atunci lanțurile negre vor cădea rupte de pe noi. Trebuie să venim la picioarele lui Iisus ca demonizatul și să nu-L mai răstignim prin poftele și patimile noastre. Trebuie să ne infuzăm puterea dătătoare de viață ce izvorăște din coasta Personalității majore prin „canula" rugăciunii, și atunci vom învia împreună cu oasele noastre zdrobite și uscate. Trebuie să lăsăm să năvălească sub „cazanul" inimii noastre focul Duhului Sfânt, ca să nu se mai așeze multele trichine pe el și, prin această energie, să se pună în mișcare toate virtuțile din noi.

Numai așa, prin nevoințele noastre duhovnicești și prin cuptorul necazurilor, vom putea ajunge la adâncul smereniei, unde, ca și în adâncul oceanului, împărățește pacea și liniștea adevărată, și numai așa, ascunzându-ne în rănile lui Iisus, ca păsărelele în scorbură, vom scăpa de furtuna războinică. Fiindcă pacea se realizează numai în împărăția ei, iar nu în împărăția demonică a războiului păcătos și pătimaș. Și așa cum pentru cei din împărăția păcii lui Iisus toate sunt bune, tot astfel pentru cei din împărăția dezbinării lui satan toate sunt rele. Iar vina nu e a lui Dumnezeu, ci a „puilor de viperă" care de bună voie merg spre iadul cel veșnic.

[586] Romani 11, 20-21 și 24.
[587] Ioan 8, 32.

ENERGIA OAMENILOR PAŞNICI

Când un suflet nu mai umblă „potrivit veacului lumii acesteia, potrivit stăpânitorului puterilor văzduhului, adică spiritului care lucrează acum în fiii răzvrătirii”[588], când „dumnezeul veacului acestuia”[589] nu-i mai orbeşte mintea şi nu-i mai acoperă Evanghelia păcii lui Iisus, când acest suflet nu mai zace întru cel viclean aşa cum zace lumea întreagă[590], atunci el cunoaşte adevărul care îl face liber, îşi declară voia liberă, iese din zona de influenţă a diavolului şi intră în împărăţia unde domneşte „Însuşi Dumnezeul păcii”[591]. Odată intrat aici, sufletul capătă „pacea lui Dumnezeu”[592] care îl face invulnerabil în faţa răutăţilor diavoleşti şi omeneşti. Cei ce au dobândit această vistierie şi această forţă au spus despre ei înşişi: „Avem comoara aceasta în vase de lut, ca să se învedereze că înălţimea puterii este a lui Dumnezeu, iară nu de la noi, cei ce suntem obijduiţi din toate părţile, dar nu striviţi, în mare cumpănă dar nu deznădăjduiţi, prigoniţi dar nu năpustiţi, trântiţi jos dar nu nimiciţi, noi totdeauna purtăm în trup moartea lui Iisus ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupurile noastre”[593].

Cu alte cuvinte, cei ce au pacea lui Iisus, departe de a muri, învie ca şi bobul de grâu tocmai atunci când începe a putrezi.

---

[588] Efeseni 2, 2.
[589] II Corinteni 4, 4.
[590] I Ioan 5, 19.
[591] I Tesaloniceni 5, 23.
[592] Filipeni 4, 7.
[593] II Corinteni 4, 7-10.

În loc să se răzbune împotriva celor ce îi vatămă, aceşti oameni zic: „Ocărâți, noi binecuvântăm; prigoniți, noi răbdăm; huliți, noi mângâiem"[594]. Şi atunci, se întreabă astfel mieii lui Dumnezeu: „Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Oare necazul? Ori strâmtorarea, ori prigoana, ori foametea ori golătatea, ori primejdia, ori sabia? Căci precum este scris: Pentru Tine suntem omorâți toată ziua; socotitu-ne-am ca nişte oi de junghiere. Ci în toate acestea, suntem mai mult decât biruitori, prin Acela care ne-a iubit. Pentru că sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici ce este acum, nici ce va să fie, nici puterile înălțimii, nici puterile genunii şi nici o altă făptură nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Iisus Hristos, Domnul nostru"[595].

Cei ce au intrat în împărăția unde domneşte Împăratul Păcii nu numai că rămân invulnerabili, nu numai că rămân ca o stâncă de granit în mijlocul valurilor furioase, ci dobândesc în plus energia Duhului Sfânt, care face ca răul ce îi loveşte să se prefacă într-un mijloc de desăvârşire pentru cel lovit şi într-un minunat mijloc de schimbare în bine a celor ce îi aplică loviturile.

Comentând locul unde se spune că „celor ce iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine", Sf. Ioan Gură de Aur zice: Când Apostolul zice „toate", prin această expresie el numeşte şi pe cele ce par cu anevoie de primit şi pe cele întristătoare. „Chiar necazul de ar veni, chiar sărăcia, chiar închisoarea, chiar foamea sau moartea, sau orişice alta, tu nu trebuie să te împuținezi, căci puternic este Dumnezeu de a le întoarce acestea în bine, fiindcă şi aceasta atârnă de puterea Lui cea negrăită, ca pe cele anevoioase să le facă uşoare şi să vină în ajutorul nostru". De aceea nici n-a zis el că „celor ce iubesc pe Dumnezeu nu le va veni nici un rău", ci „li se lucrează spre bine", adică El va întrebuința chiar şi relele spre succesul celor persecutați, ceea ce este cu mult mai mare decât a împiedica relele să vină sau de a le nimici când au venit deja. Aceasta a făcut-o El şi cu cei trei coconi din cuptorul Babilonului, căci n-a împiedicat de a cădea în el cei trei coconi şi nici după ce au căzut n-a stins văpaia

[594] I Corinteni 4, 12-13.
[595] Romani 8, 35-39.

focului, ci a lăsat-o să ardă şi tocmai prin aceasta i-a făcut mai minunaţi. Dar chiar oamenii care ştiu filozofa încă pot schimba natura lucrurilor în cele contrare, adică, trăind în sărăcie, să pară că sunt mai îmbelşugaţi decât cei bogaţi şi să strălucească în necinste, dar cu atât mai mult va face aceasta Dumnezeu cu cei ce-L iubesc pre El, căci şi acestea sau şi altele cu mult mai mari va face pentru dânşii. Precum pe aceştia îi folosesc chiar şi cele părute ca vătămătoare, tot aşa şi pe cei ce nu-L iubesc pe El îi vatămă chiar şi cele folositoare. Pe iudei, bunăoară, îi vatămă şi realitatea minunilor şi filozofia învăţăturii şi justeţea dogmelor - şi pentru cele dintâi îl numeau demonizat, iar pentru celelalte, contra lui Dumnezeu, că încă pentru că făcea minuni unelteau de a-l ucide. Tâlharul, fiind spânzurat pe cruce şi răstignit, fiind batjocorit şi pătimind mii de rele, nu numai că cu nimic n-a fost vătămat, ci încă prin toate acestea a câştigat cele mari şi nepovestite"[596].

Răul pentru tâlhar s-a prefăcut aşadar într-un mijloc de desăvârşire pentru el însuşi; dar să auzim acum ce minunată schimbare se petrece în sufletele celor ce lovesc pe aleşii lui Dumnezeu.

Când a văzut Nabucodonosor că cei trei tineri au rămas nearşi şi că „nici măcar nu miroseau a foc", a strigat: „Binecuvântat să fie Dumnezeul lui Sadrac, Maşac şi Abed-Nego, care a trimis pe îngerul Său şi a mântuit pe servii săi, care îşi puseseră nădejdea într-însul şi călcară porunca împăratului şi îşi dădură viaţa lor ca să nu slujească şi să nu se închine altor dumnezei decât Dumnezeului lor. Şi acum am dat această poruncă a mea că orice popor şi orice neam ce va huli pe Dumnezeul lui Sadrac, Maşac şi Abed-Nego să fie tăiat în bucăţi şi casele lor să fie prefăcute în dărâmături, fiindcă nu este un alt Dumnezeu care poate să mântuiască într-acest chip!" După aceasta, împăratul a întărit în dregătoriile lor pe Sadrac, Maşac şi Abed-Nego, peste ţinutul Babilonului. Hrisovul lui Nabucodonosor împăratul către toate popoarele, neamurile şi limbile care locuiesc pe tot pământul: „Pacea voastră să sporească! Plăcutu-mi-a să vestesc minunile şi faptele cele mai presus de fire pe care le-a făcut cu mine Dumnezeul cel Preaînalt. Cât de mari sunt minunile Lui şi cât de

[596] *Comentarii la Ep. către Romani*, op.cit., p.254.

puternice sunt faptele cele mai presus de fire! Împărăţia Lui este împărăţia veşnică şi stăpânirea Lui ţine peste vârste şi vârste!"[597]

Iată cum darul lui Dumnezeu întru neputinţe se desăvârşeşte! Cei trei tineri tocmai atunci când au fost mai slabi s-au dovedit a fi mai tari. Energia Duhului Sfânt care a lucrat prin ei i-a făcut biruitori atât vertical, asupra lor înşişi, dându-le aureola sfinţeniei, cât şi orizontal, asupra lui Nabucodonosor, schimbându-l într-un blând mieluşel. Ca şi diamantul, ei au spart şi ciocanul lui Nabucodonosor care îi lovea de sus şi nicovala omului lor vechi, care rezista şi se opunea în faţa suferinţei şi durerii.

În *Mineu*, în ziua de 28 noiembrie, când se preamăreşte Sf. Mucenic Irinarh, la pesna a cincea se află următoarea cântare: „Cu sabia răbdării celei tari a mucenicului celui cu minte vitejească s-a rănit vrăjmaşul şi sub picioarele lui l-a supus şi de râs s-a arătat fiind ruşinat".

De aceea, N. Berdiaev are dreptate când spune că „Ghandi nu este un creştin, dar metoda sa de rezistenţă pasivă, lupta sa dezbrăcată de violenţă corespunde mult mai bine spiritului creştin decât procedeele la care recurg atât de adesea societăţile zise creştine"[598].

Asta înseamnă că „nu gândurile palide, ci energiile noi şi nemaiauzite sunt acelea prin care se poate înălţa şi dezvolta într-adevăr viaţa omenească"[599].

„În momentele de criză socială, de scădere sau de tulburare a activităţii unei societăţi se face întotdeauna apel la formarea caracterelor şi se îndeamnă membrii societăţii, mai ales cei tineri, să-şi cucerească o «putere sufletească». În faţa duşmănoaselor împrejurări care, în cumpăna vremii, ameninţă să iasă biruitoare, omul caută un refugiu în întăririle firii sale proprii. «Caracterul» şi «puterea sufletească» trebuie să lupte în momentele acestea dificile contra cauzelor care aduc decăderea societăţii. De la înrâurirea lor binefăcătoare se aşteaptă îndreptarea

[597] Daniil 3, 28-33.
[598] *Le christianisme et la lutte des classes*, traduit du russe par I.P. et H.M., ed. Demain, p.156.
[599] *Hristos şi viaţa omenească*, p.27.

tuturor relelor"[600]. Şi tocmai aceste „caractere", cu imponderabilele lor puse pe talerul balanţei lui Iov, ridică în sus tot nisipul mării, toată forţa brută, toată armătura pusă pe celălalt taler de către puternicii lumii.

Dar – istoria şi experienţa de toate zilele au dovedit-o – această înrâurire binefăcătoare a oamenilor de caracter nu este posibilă decât în măsura în care în sufletele lor sălăşluieşte pacea lui Hristos. „Înainte ca Hristos cel preamărit să fi ridicat singuraticele suflete din mânia şi amărăciunea societăţii şi a mediului la înălţimea mângâierii şi iubirii Sale, înainte de a le fi curăţit rănile lor, înainte de a le fi zvântat lacrimile şi înainte de a le fi vindecat grija de bunurile trecătoare ale pământului, nu va exista o societate nouă. Căci lup şi vulpe este omul răului şi pizma şi răzbunarea îmboldesc sufletele în multe feluri. Într-adevăr, fiecare casă are nevoie de un înger ascuns al Domnului, pentru ca patima sălbatică să nu arunce în aer viaţa socială şi să nu împrăştie în cele patru vânturi părinţi, fraţi şi prieteni."[601]

Pacea fiind un rod al Duhului Sfânt, era natural ca această energie să iradieze în primul rând din Însuşi Împăratul Păcii. În romanul său *Cămaşa lui Hristos*, Lloyd Douglas descrie astfel:

„Ceea ce-i spuneau ochii aceştia era ceva mult mai mult decât înţelegere, ceva mai puternic decât un sentiment de prietenie, era un fel de forţă care te determina să uiţi de toate relele cum sunt sclavia şi sărăcia, împreună cu toate celelalte nenorociri care fac parte din soarta omului muritor. Demetrius se simţi înfiorat de privirea aceasta neobişnuită şi, simţindu-şi ochii plini de lacrimi, îşi făcu loc printre oameni şi ajunse pe marginea drumului"[602]...

Marcellus a simţit o miraculoasă transformare lăuntrică numai la atingerea cămăşii lui Hristos. „Nu putea să-şi dea seama de senzaţia pe care o simţea, dar era cert că în această clipă ceva neobişnuit provocase o transformare în sufletul său. Neliniştea i se domolise. Se ridică în picioare ca şi când s-ar fi trezit dintr-un vis şi, luând cămaşa pe braţ, ieşi în peristil. Se aşeză pe un

[600] *Puterea sufletească*, de C. Rădulescu -Motru, p.1.
[601] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.191-192.
[602] *Cămaşa lui Hristos*, op.cit., p.110.

scaun şi şi-o întinse pe genunchi, netezind-o încet cu mâna. Simţi o ciudată mulţumire, o neînţeleasă senzaţie de uşurare – o eliberare de tot ce-l preocupase până acum. De pe suflet i se ridicase o mare povară. Nu mai simţea teama de până acum. Lacrimile fierbinţi îi tulburară vederea şi i se scurseră de-a lungul obrazului."[603]

„Uneori – îi spune Justus lui Marcellus – mi se pare că încep să devin conştient de prezenţa Lui, ca şi când ar fi în apropierea mea. Justus încerca să zâmbească şi ochii îi erau plini de lacrimi. Senzaţia aceasta te face să fii cinstit şi sincer – adăugă el. Nu te simţi ispitit să înşeli sau să amăgeşti pe nimenea, nici să spui minciuni, nici să jigneşti, când presimţi că Iisus trebuie să fie în apropierea ta."[604]

„Eu, stăpâne – se spovedeşte Hariph în faţa tribunului Marcellus –, nu sunt omul care ar putea plânge prea uşor, adăugă el cu glasul sugrumat. Dar în cuvintele pe care le pronunţa a fost ceva care te făcea să-ţi simţi ochii plini de lacrimi. Toţi cei din apropierea Lui nu erau acum altceva decât un grup de copii neputincioşi şi osteniţi... În faţa noastră, El singur părea bărbat chibzuit, iar ceilalţi nu erau altceva decât nişte copii fără minte, certăreţi, pizmaşi şi egoişti. Glasul Lui se ridica liniştit şi ţi se părea un balsam aşternut pe rană. În timpul cât El vorbea, mi-am zis: «Până în această clipă, eu n-am trăit cu adevărat. N-am ştiut cum trebuie să trăiesc. Vorbele acestui om sunt dătătoare de viaţă!» Mi se părea că Însuşi Dumnezeu a coborât din cer ca să vorbească oamenilor! Toţi erau profund emoţionaţi. Pe obrazele chinuite ale celor din jurul meu, lacrimile curgeau şiroaie."[605]

„Uneori se întâmpla ca cei ce nu-L cunoşteau să încerce să-L amăgească în legătură cu ei, dar duhul adevărului pe care-l poseda omul Acesta era atât de desăvârşit încât ar fi fost zadarnic să-i spui minciuni sau să te prefaci că eşti altfel decât eşti cu adevărat. Nu reuşeşti nici cu vorba, nici cu faptele, nici cu purtările. Şi imediat ce oamenii şi-au dat seama de această realitate, au renunţat la orice prefăcătorie şi au început să spună de bună

[603] *Ibidem*, p.217-218.
[604] *Ibidem*, p.456.
[605] *Ibidem*, p.395.

voie adevărul. Pentru mulți dintre ei, situația aceasta părea cu totul nouă și le dădea o senzație de libertate."[606]

De aceea „iubirea de adevăr face mai mult decât toate bogățiile pământului. Când se întâmplă ca cineva să iubească adevărul mai mult decât bunurile pământești, ceilalți oameni se adună în jurul lui. Aproape toată lumea ar vrea să fie cinstită, dar duhul adevărului nu-l poți avea câtă vreme inima ți-e plină de poftele trupului și de lăcomia față de bunurile pământești. Acesta este motivul pentru care oameni se adunau în jurul acestui teslar și ascultau învățăturile Lui: omul acesta stăpânea duhul adevărului. În apropierea Lui nu simțeau nevoia de a se feri și nici de a se preface și nici de a minți. Prezența Lui îi determina să se simtă tot atât de mulțumiți și de slobozi ca niște copii"[607].

Imediat după convertirea lui Marcellus, toți ai lui au observat că „ceva din personalitatea lui se schimbase, atribuindu-i o neînțeleasă radiație. Și în toată înfățișarea lui se vedea o forță, un fel de energie contagioasă care înviorase pe toți ai casei. Această forță se ghicea în mișcările mâinilor lui, în glas și în priviri"[608].

Citatele de mai sus, ca și cele ce vor urma, sunt luate din creații artistice, dar – după F.W. Foerster – „tocmai artistul este acela care creează făpturi care n-au existat niciodată și care, totuși, au mai mult sânge și viață decât făpturile de toate zilele; el ne arată oameni care ne sunt mai intimi decât cei mai cunoscuți și mai apropiați prieteni ai noștri; el cheamă la lumina vieții realitatea ascunsă, dă mai multă realitate decât e în stare să dea realitatea de toate zilele. În această energie care pătrunde până la prototip – deci nu în vreo dorință pedagogică – zace și adevărata influență morală a artei și a artistului. Artistul cheamă la lumina vieții posibilități de lucrare care sunt înrădăcinate, ce e drept, în adâncimile naturii omenești, dar care, în vâltoarea vieții de toate zilele și în lupta intereselor, n-au putut ieși până acum la lumină"[609]. Căci „numai marii artiști – adaugă Lev Șestov –, care se

[606] *Ibidem*, p.526.
[607] *Ibidem*, p.113.
[608] *Ibidem*, p.526.
[609] *Hristos și viața omenească*, op.cit., p.27.

eliberează de sub stăpânirea noţiunilor generale, pot pătrunde şi zugrăvi în chip veridic viaţa lăuntrică a omului"[610].

Mergând pe aceeaşi linie, vom cita cazul unei fete bolnave – descris în *Fraţii Karamazov* – care de asemenea avea darul de a iradia pacea în jurul celor din casă.

„Ninocika – îl informează tatăl ei pe Alioşa – e reumatică în ultimul hal. Nu ţi-am spus-o până acum. Noaptea, boala îi provoacă dureri în toată partea ei dreaptă, se chinuieşte şi, nu ştiu dacă mă crezi, ea e îngerul lui Dumnezeu. Face toate sforţările ca să nu ne incomodeze, se stăpâneşte ca să nu ofteze şi să nu ne trezească. Noi mâncăm ce se nimereşte, ce dobândim, ea însă pune mâna pe bucăţica cea mai de pe urmă, pe care n-o poţi arunca decât unui câine. «Nu sunt vrednică, adică, să mănânc nici această bucăţică, căci răpesc ceea ce vă aparţine, eu nu sunt decât o povară». Iată ce vrea să zică privirea ei de înger. Noi o servim, dar serviciile noastre o îngreuiază: «Nu merit acest lucru, nu sunt vrednică, sunt o schiloadă nevrednică, nefolositoare» – dar cum să nu merite, când ea, prin blândeţea ei îngerească, prin rugăciunile ei către Dumnezeu, a obţinut pentru noi toţi mila cerului? Căci fără ea, fără cuvântul ei liniştit, casa noastră ar fi un iad; a înmuiat până şi inima varei"[611].

Radiaţia plină de energie paşnică se revărsa din belşug din inima stareţului Zosima asupra celor ce-l vizitau.

„Cu acest prilej, Alioşa observa aproape întotdeauna că mulţi, aproape toţi care intrau pentru prima oară la stareţ, în vederea unei convorbiri între patru ochi, intrau plini de frică şi de nelinişti, însă ieşeau de la el aproape întotdeauna luminoşi şi plini de bucurie, iar faţa cea mai întunecată se schimba într-o faţă plină de fericire. Alioşa rămânea într-un mod neobişnuit de mirat şi de faptul că stareţul nu era deloc aspru; dimpotrivă, era întotdeauna vesel în relaţiile lui cu oamenii."[612]

Şi chiar însuşi ucenicul lui Zosima, Alioşa, exercita o binefăcătoare şi mântuitoare influenţă asupra celor din jurul lui.

---

[610] *Na vesah Iova*, p.121.
[611] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.249.
[612] *Ibidem*, p.35.

Băieţaşul Kolea Krasotkin, îndrăzneţ şi obraznic, fire independentă şi mândră, după ce îl insultă pe un medic, îi spune: „Ascultă, doftore, în toată lumea există numai o singură fiinţă care poate porunci lui Kolea Krasotkin, uite, acest om (Kolea îl arată pe Alioşa); lui mă supun. Adio!"[613]

Gruşenka, o fată excentrică şi senzuală, îl cheamă pe Alioşa ca să-l seducă. Alioşa vine. Ea se aşază pe genunchii lui, îl îmbrăţişează, râde cu scopul de a-l dezbrăca de haina lui călugărească. Însă Alioşa, prin prezenţa lui, prin energia lui paşnică, prin sufletul său curat şi stăpân pe poftele trupului, văzând o expresie de bunătate pe faţa ei, bunătate şi veselie care i-au alungat imediat tristeţea pricinuită de moartea lui Zosima, îi spune:

„- Venind aci, credeam să găsesc un suflet rău – mă târa aici o asemenea părere pentru că eu însumi eram un ticălos şi un rău - şi dimpotrivă, am aflat o soră sinceră, am găsit o comoară, un suflet plin de dragoste... Ei i s-a făcut îndată milă de mine... m-a cruţat. Agafena Alexandrovna, eu vorbesc de tine... Tu mi-ai restabilit acum sufletul.

- O să încep să plâng, o să încep să plâng! – vorbea Gruşenka. El m-a numit sora lui şi eu, de aci înainte, nu voi uita niciodată acest lucru! – îi spunea lui Rakitin. Mă cuprinde ruşinea din pricina unor astfel de cuvinte, pentru că eu sunt rea, iar nu bună... Am avut un gând atât de mârşav că am vrut să-l devorez."[614]

„- Ah, sărmanii oropsiţi!... Ştii, Mitea, eu mă voi duce la mânăstire. De bună seamă că mă voi duce într-o bună zi. Alioşa mi-a spus câteva cuvinte pentru toată viaţa. Mă voi duce să cer iertare: «Iertaţi-mă, oameni buni, pe mine, o muiere proastă». «Sunt o fiară, totuşi, însă vreau să mă rog»."[615]

Desfrânatul şi bătăuşul Mitea îi spune aceluiaşi Alioşa: „Eu te-aş lua, Alioşa, şi te-aş strânge la piept, însă în aşa fel încât să-ţi rup oasele, căci în toată lumea iubesc cu adevărat – cu a_de_vă_rat, bagă de seamă (pătrunde acest cuvânt) – te iubesc numai pe tine!"[616]

---

[613] *Ibidem*, p.663.
[614] *Ibidem*, p.417.
[615] *Ibidem*, p.524 şi 526.
[616] *Ibidem*, p.125.

Tatăl lui Alioşa, Feodor, un satir bătrân şi viclean, îi zice: „Simt că eşti singurul om pe pământ care nu m-a osândit, dragul meu băiat; vezi bine că eu simt acest lucru, căci nu pot să nu-l simt"[617].

Raţionalistul, filozoful, ateul, îndrăcitul şi nebunul Ivan îi zice: „Am o mare dorinţă să fac cunoştinţă odată pentru totdeauna cu tine... Tu eşti tare pe poziţie, da? Mie îmi plac astfel de oameni tari, indiferent pe ce temelie ar sta ei, fie chiar nişte băieţandri mici ca tine"[618].

O doamnă de lume, Hohlakova, îi zice: „Dumneata să mă ierţi, Alioşa, îţi sunt ca o mamă... O, nu, nu, nu, dimpotrivă, vin acum la dumneata ca la tatăl meu... pentru că aici cuvântul mamă nu se potriveşte deloc... Ei, mi-e totuna, ca şi cum aş veni la stareţul Zosima la spovedanie, şi acest lucru este cel mai adevărat şi se potriveşte foarte bine: doar te-am numit adineauri schimnic"[619].

Frumoasa şi orgolioasa domnişoară Katerina Ivanovna îi spune: „Te-am aşteptat atât de mult pe dumneata, pentru că numai de la dumneata pot afla tot adevărul – de la nimeni altul"[620].

În sfârşit, schiloada Lise îi mărturiseşte: „Eu te iubesc, te iubesc încă din copilărie"[621].

În concluzie, autorul face următoarea remarcă: „Toţi îl iubeau pe acest tânăr, oriunde ar fi apărut, şi chiar din cea mai fragedă copilărie"[622].

Această energie spirituală, această pace divină atrage inimile oamenilor, răzbeşte sufletele, le mişcă, se propagă ca „undele uşoare la suprafaţa apei în care ai aruncat o piatră" şi prin care „o undă provoacă pe cealaltă şi aceasta pe a treia"[623] – zice Maugham, care la rândul său îl descrie pe Larry al său astfel: „Tovărăşia şi prezenţa lui ţinea loc şi de conversaţie; era atât de spontan şi veselia lui era atât de plăcută, încât nu simţeai nevoia

[617] *Ibidem*, p.30.
[618] *Ibidem*, p.271.
[619] *Ibidem*, p.280.
[620] *Ibidem*, p.174.
[621] *Ibidem*, p.190.
[622] *Ibidem*, p.23.
[623] *Tăiş de brici*, de Somerset Maugham, op.cit., p.416.

să-i ceri mai mult decât îți oferea și îmi dădeam destul de bine seama că dacă zilele pe care le petreceam acum ni se păreau atât de fericite, amănuntul acesta se datora faptului că era și el cu noi. Deși nu spunea niciodată nimic deosebit și nici de spirit, sunt convins că fără el ne-am fi plictisit"[624].

Iar despre un alt erou al său, același autor spune că „partea cea mai importantă nu era învățătura lui, ci el însuși, seninătatea lui, măreția sufletului său, sfințenia sa". Prezența lui era un fel de binecuvântare. „Pacea și binecuvântarea radiau din prezența lui exact ca mirosul chiparoasei care tremură în aer"[625].

Prin urmare, oriunde apare un suflet pașnic, un suflet în care sălășluiește pacea lui Hristos, dispare plictiseala și urâtul, oamenii devin mai buni, casele se transformă în rai iar păcătoșii vor să se pocăiască.

Mândria, mânia, invidia, ura, lăcomia, poftele trupului se topesc și ard ca paiele uscate de îndată ce vin în atingere cu pacea lui Iisus pe care o posedă aleșii lui Dumnezeu. Dar nu ei ard păcatele și pe diavolul, ci Duhul Sfânt pe care Îl acumulează și pacea lui Iisus, care e un rod al Duhului.

[624] *Ibidem*, p.278.
[625] *Ibidem*, p.372 și 227.

SLĂBICIUNEA OAMENILOR TARI

„Când sunt slab, atunci sunt tare" – zice Apostolul Pavel; dar în cazul nostru putem spune invers: „Când sunt tare, atunci sunt slab". Şi pe bună dreptate, căci creştinismul este doctrina tuturor paradoxurilor. Gândurile şi judecăţile lui Dumnezeu nu numai că nu sunt ca ale oamenilor, dar merg în răspărul gândurilor omeneşti, sunt diametral opuse judecăţilor minţii noastre.

Un Napoleon, de pildă, crede că nu poate cuceri altfel lumea decât urcându-se pe piramida milioanelor de cadavre străpunse de sabia ucigaşă, iar Împăratul Păcii biruie şi cucereşte cu adevărat lumea, răstignindu-Se pe Cruce ca cel mai de pe urmă tâlhar.

Rasiştii cred că pot obţine exemplare umane perfecte, adică „supraoamenii" lor numai prin sterilizarea celor slabi şi prin cultivarea celor ce sunt tari ca nişte tauri, iar Dumnezeu Îşi dobândeşte sfinţii Săi, adică adevăraţii supraoameni, tocmai atunci când părinţii lor sunt slabi, bătrâni, desexualizaţi şi când copiii lor sunt buni de aruncat de pe stânca tarpeiană.

Lumea crede că trebuie să fii uriaş ca Goliat şi înarmat până în dinţi dacă vrei să-ţi înfrângi duşmanii în război, iar Dumnezeu, dimpotrivă, ne arată lămurit că trebuie să fim mici şi dezarmaţi ca David, dar uriaşi şi înarmaţi cu imponderabilele credinţei, dacă vrem să-l răpunem pe adversar.

În Evanghelia lui Iisus, orice pildă a Sa începe cu vorbele: „Spus-au..." şi numaidecât, după vechea poruncă pe care o curăţă prin paradox sau o răstoarnă de-a dreptul, pune porunca nouă: „Ci eu zic vouă...". Cu acest „ci" începe o nouă zi a creşterii

lumii. „Nu-i vina lui Iisus dacă dibuim până azi prin geana de lumină cețoasă a dimineții"[626].

A fi tare tocmai când ești slab înseamnă a nu te împotrivi la rău. Dar – zice Papini - „porunca neîmpotrivirii la rău a însemnat pentru nespus de mulți credincioși scandalul neîngăduit și cu neputință de primit al creștinismului. Răspunsul oamenilor la violență poate fi dat în trei chipuri: prin răzbunare, prin fugă, prin întoarcerea celuilalt obraz. Cea dintâi e norma barbară a talionului, astăzi înnobilat și măscuit în coduri, dar încă dăinuitor în năravuri. Răului i se răspunde cu Răul – ori de-a dreptul ori prin mijlocirea unor interpuși, mandatari ai hoardelor civilizate, zișI judecători și călăi. La răul săvârșit de cel care a lovit întâi se adaugă relele săvârșite de împărțitorii dreptății. Adesea, pedeapsa se întoarce împotriva răzbunătorului și groaznicul lanț al răzbunărilor și al răzbunărilor răzbunărilor se lărgește totdeauna. Răul e reversibil. Cade iarăși, chiar făcut cu gândul de a face bine, asupra celui ce-l săvârșește. Că-i vorba de nații, de familii ori de inși, o primă nelegiuire aduce și trezește ispășiri, pedepse, ce se împart cu o sinistră nepărtinire între lovitori și loviți. Legea talionului poate să aducă o bestială ușurare celui lovit întâi, dar în loc să împuțineze răul îl sporește.

Fuga nu-i mai sănătoasă decât talionul. Cine se ascunde mărește curajul dușmanului. Rareori e în stare frica răzbunării să oprească mâna celui violent. Însă cine fuge îl îndeamnă pe celălalt să-l urmărească; de se preface că-i mort, îl ațâță pe potrivnic să-l sfârșească: slăbiciunea sa poate fi părtașă cruzimii celuilalt. Și de data aceasta, Răul din Rău purcede. Singura cale, în ciuda aparentei absurdități, e cea poruncită de Iisus.

De-ți dă unul o palmă, iar tu îi răspunzi cu două, acela va răspunde la loc cu pumnul; tu te vei ajuta cu picioarele, veți pune mâna pe arme și unul din voi va pierde, poate, adesea dintr-o pricină de mândrie, viața. De fugi, potrivnicul te va urmări, te va lua la bătaie. A întoarce și celălalt obraz înseamnă a nu mai mânca o palmă; înseamnă a curma lanțul relelor de la cea dintâi verigă. Potrivnicul care se așteaptă la împotrivire sau la fugă e umilit în fața ta și a lui însuși. La orice s-ar fi așteptat, dar nu la

[626] *Viața lui Iisus*, de G. Papini, op.cit., p.137.

o astfel de purtare. E încurcat, mai-mai să-i fie ruşine. Are vreme să-şi dea seama ce face. Nemişcarea ta îi sleieşte mânia, îi dă timp să chibzuiască. Nu te poate învinui de frică, deoarece eşti gata să primeşti a doua lovitură şi-i arăţi chiar tu locul unde te poate lovi. Orice om are un respect tainic pentru curajul semenului său, mai ales dacă acest curaj e moral, adică de speţa cea mai rară şi mai greu de aflat. Lovitul care nu se înfurie, nici nu fuge, dovedeşte mai multă tărie sufletească, mai multă stăpânire de sine, mai mult eroism adevărat decât cel ce, în orbirea furiei, se năpusteşte asupra celui ce l-a lovit, să-i plătească îndoit răul pe care i l-a făcut. Nepăsarea, când nu e prostie, blândeţea care nu e laşitate uimesc, ca orice lucru minunat, chiar şi sufletele cele mai de rând. Fac să simtă bestia că acel om e mai mult decât un om. Chiar şi bestia, când nu-i aţâţată să dea în neştire, căci i se răspunde prin lovire sau prin fugă laşă, încremeneşte, simte o frică aproape sfioasă în faţa acestei noi puteri pe care n-o cunoştea şi care o uimeşte."[627]

„Plăcută ori ba, porunca lui Iisus rămâne totuşi singura care să poată dezlega problema violenţei. Singura care nu adaugă rău la rău, care nu însuteşte răul, care înlătură înrăutăţirea rănii, care taie buba când e numai umflătură. A răspunde cu loviri la lovituri şi cu nelegiuire la nelegiuire înseamnă a trece de partea răufăcătorului, a te recunoaşte asemenea lui. A răspunde prin fugă înseamnă a te înjosi în faţă-i şi a-l îndemna să te răpună. A-i răspunde cu vorbe înţelepte celui întărâtat înseamnă să-ţi strici gura degeaba. Dar a-i răspunde cu un gest simplu de învoire, a-i da pieptul celui ce te-a lovit în spate, a-i da o mie celui ce vrea să-ţi fure o sută, a-l îndura trei zile pe cel ce vrea să te chinuie un ceas e o faptă eroică, mai presus de orice eroism, cu toată aparenţa-i de josnicie, faptă atât de neobişnuită, că-l biruie pe înfuriatul pălmuitor cu maiestatea neîmpotrivitoare a divinului. Numai cine s-a învins pe sine poate învinge pe duşmani; numai sfinţii îi înduplecă la blândeţe pe lupi; numai cine şi-a primenit sufletul poate primeni sufletul fraţilor săi şi să facă astfel ca lumea să fie mai puţin dureroasă pentru toţi"[628].

---

[627] *Ibidem*, p.146.
[628] *Ibidem*, p.148.

„Iisus ne porunceşte să-i iubim pe oameni, să-i iubim pe toţi, să-i iubim şi pe cei ce ne urăsc. Cine nu ascultă de această poruncă nu poate spune că-i creştin. Chiar n-are drept să-şi spună creştin. Deoarece iubirea de noi înşine, cea dintâi şi cea de pe urmă obârşie a urii noastre faţă de semeni, închide în ea toate celelalte înclinări şi patimi. Cine învinge iubirea de sine şi ura faţă de ceilalţi se poate socoti pe sine de-a-ntregul schimbat. Restul e urmare firească şi derivaţie. Ura de noi înşine şi dragostea faţă de duşmani constituie începutul şi sfârşitul creştinismului. A-ţi iubi duşmanii e singura cale de urmat pentru ca să nu mai rămână pe faţa pământului nici umbră de duşman."[629]

„Din dragostea de sine purced toate nenorocirile, măcelurile, nemerniciile lumii. Pentru a-l îmblânzi pe îndătinatul Adam, va să i se smulgă din inimă această iubire de sine spre a se sălăşlui în locu-i iubirea cea mai potrivnică firii sale de acuma: iubirea de duşmani."[630]

„Ura de sine e umilinţă, deci început de reculegere şi desăvârşire. Doar smeriţii vor intra în împărăţia cerurilor, căci doar ei îşi dau seama ce cale lungă îi desparte de dânsa."[631]

„Tot ceea ce religiile, moralele, legile numesc păcate, vicii, crime îşi găseşte obârşia în această iubire de noi înşine, în ura pentru ceilalţi care se naşte din această singură, stingheră şi destrăbălată iubire."[632]

Încă din cea mai adâncă vechime au existat trei neamuri de oameni „tari". „Cel dintâi a fost neamul bestiilor fără lege, iar numele-i fost-a războiul, cel de al doilea, neamul barbarilor, ciopliţi de barda Legii, iar cea mai înaltă desăvârşire a sa fost-a Dreptatea: neam ce dăinuieşte încă, iar Dreptatea tot n-a învins războiul, Legea n-a isprăvit încă să înlăture bestialitatea. Cel de al treilea neam va să fie neamul oamenilor adevăraţi, nu numai drepţi, ci sfinţi, nu asemenea bestiilor, ci lui Dumnezeu"[633].

---

[629] *Ibidem*, p.153.
[630] *Ibidem*, p.171.
[631] *Ibidem*, p.171.
[632] *Ibidem*, p.171.
[633] *Ibidem*, p.166.

În ciuda tuturor acestor adevăruri, „mulţi oameni care voiesc în chip sincer o împărăţie a dreptăţii şi a păcii cred totuşi că această împărăţie s-ar putea realiza împotriva tuturor puterilor rele şi piedicilor istorice numai prin o epocă de tranziţie a violenţei şi a dictaturii absolute. Ei socotesc pe acei ce cred numai în mijloacele curate şi aşteaptă numai de la acestea adevărata izbândă drept entuziaşti străini de viaţă, care niciodată n-au reuşit să facă ceva real pe lume. De fapt însă, ei sunt străini de viaţă, ei, cei care voiesc să realizeze prin violenţă o împărăţie a iubirii. Cugetarea lor pluteşte în aer, ei pierd din vedere starea de spirit la care ajunge un om care azi disprețuieşte violenţa şi mâine o foloseşte; ei nu se întreabă cum oare o acţiune istorică, o înrâurire asupra altora poate pleca de la omul care se contrazice pe sine şi neagă propria sa idee. Numai consecvenţa are putere istorică, nu compromisul, numai întregul da ori întregul nu; cine însă lucrează cu puteri ce se contrazic, acela se poate compara cu un călăreţ care îmboldeşte calul cu pintenii, în vreme ce îl trage înapoi cu frâul. Toţi cei ce cred în violenţă se află într-o adâncă paralizie a voinţei, de unde decurge sterilitatea lor istorică. Desigur, ei voiesc binele, dar în acelaşi timp voiesc şi răul, ca ultimul mijloc în serviciul binelui; ei voiesc şi cred aşadar lucruri opuse; sunt, după cuvintele lui Hristos, „împărăţia ce este dezbinată în ea însăşi". Cum să izvorască din astfel de compromisuri ale voinţei şi ale credinţei o putere care să cucerească lumea?

„Înrâurirea creştinismului asupra lumii se sprijină pe consecvenţa neclintită a învăţăturii şi a exemplului. Numai cine este atât de hotărât împotriva forţei încât mai degrabă primeşte ruşinea şi moartea decât să se servească de mijloace violente, numai acela vrea cu adevărat ceea ce predică. Şi această integritate de cugetare, de credinţă şi de voinţă învinge lumea. Chiar înfrângerea este un triumf şi o dovadă a puterii şi solidarităţii, predicând lumii puterea invincibilă a Aceluia care a zis: „Eu am venit să aprind un foc, şi cât am voit să ardă!"[634]

Lao Tse zice despre omul înţelept: „El pune eul său în urmă şi eul său trece în frunte. El se leapădă de eul său şi eul său se menţine. Pentru că el nu vrea nimic personal, de aceea se

[634] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.262-263.

desăvârşeşte caracterul său". Cel ce vrea să se afirme cu forţa nu vede că în viaţă aceasta plină de mister până şi afirmarea personală este un mister. Nu luând cu forţa păstrăm eul nostru, ci numai dacă trezim în lumea înconjurătoare simpatie pentru conservarea noastră personală.

„Omul care se afirmă este un om care se crede singurul cunoscător al realităţii, iar pe alţii îi crede copii şi utopişti. De fapt, tocmai el este cu totul străin de viaţă. El nu vede că exemplul său înarmează şi întărâtă pe cei din jurul său, până ce într-o zi îl ucid cu aceleaşi mijloace de forţă. Omul care se afirmă nu vede că cine vrea să trăiască în această lume în pace şi siguranţă trebuie să îmblânzească demonii. Omul care se afirmă nu-şi dă seama că mai întâi trebuie să înlesnească altora să se afirme, că trebuie să sacrifice şi să dea onoruri dacă nu vrea ca străjerilor mândri ai propriilor lor drepturi să li se sucească într-o noapte gâtul. Omul care se afirmă nu observă că numai simţul pentru drepturile altora deschide ochiul pentru adevăratul profit personal. Cel bolnav de afirmarea personală nu-şi poate da seama că propriul său eu este legat în mii de feluri cu eul altora şi că egoismul său îl îndepărtează de fapt de toate izvoarele de viaţă ale propriei sale dezvoltări. Acest lucru îi rămâne lui ascuns, pentru că mărginirea ochiului său şi a iubirii sale numai la cele personale îl face cu totul incapabil să înţeleagă unitatea nedespărţită a întregii vieţi şi să recunoască enorma şi ucigătoarea lui greşeală. Egoismul prosteşte, iubirea înţelepţeşte. Aici se potrivesc pentru individ ca şi pentru popoare cuvintele: „Cine vrea să-şi păstreze viaţa, acela o va pierde"[635].

Slăbiciunea oamenilor tari se vădeşte lămurit în lupta lor cu răul, mai ales atunci când ei acuză creştinismul, care predică neîmpotrivirea la rău.

Dar „oare nu tocmai de la viaţa şi suferinţa lui Hristos a plecat cea mai înverşunată luptă împotriva răului? Creştinul nu trebuie să facă sau să gândească nimic altceva decât să lupte împotriva răului din fiinţa sa şi din jurul său. Întrebarea este cu ce fel de puteri lucrăm împotriva răului: cu puterile rele din noi sau cu cele bune? Eu socotesc că nu trebuie să cedăm primei revolte

[635] *Ibidem*, p.261-262.

şi să lovim pur şi simplu în răul străin, ori de câte ori vederea răului ne supără, nu, ci în acel ceas să punem mâna pe răul din sufletul nostru şi să înfăţişăm în viaţă binele prin felul activităţii şi vorbirii noastre proprii, ca şi când numai propriei noastre indiferenţe s-ar datora faptul că rămâne încă întunericul în sufletul străin. Numai printr-o viaţă de sacrificiu în lucruri mari şi în lucruri mici se vădeşte o asemenea mentalitate. Prin aceasta, păcătosul e mai mult îndemnat, dojenit şi judecat decât prin orice discurs. El simte atunci că ne-am ridicat în mod serios împotriva păcatelor şi că voim cinstit să-i venim în ajutor, iar nu numai să ne arătăm necazul (supărarea) sau să ne apărăm propriile interese. A primi fără împotrivire nedreptatea este foarte comod, după cum este iarăşi foarte comod ca în setea sălbatică de fapte mari să dai drumul propriilor câini răi împotriva răului şi să te dai fără frâu la vorbe şi fapte violente. Dar aceasta este o rezistenţă foarte slabă împotriva răului. Creştinului însă nu i se cade să se împace cu nedreptatea, nici s-o tolereze şi nici să se răzbune; nu, el trebuie să reziste până la extrem, dar, de bună seamă, felul împotrivirii sale trebuie să se deosebească de lupta obişnuită împotriva răului. Nu eul inferior, cicălitor, răzbunător, ci eul plin de iubire, gata de sacrificiu şi umilit trebuie să ducă lupta. Acest eu mai bun, dacă a fost deşteptat odată din falsa sa neactivitate, găseşte mii de căi de a se face simţit de o voinţă rea sau perversă."[636]

Ca dovadă că oamenii tari, care se bizuie pe puterea lor proprie, sunt lipsiţi de adevărata tărie care vine din darul lui Dumnezeu şi că numai oamenii slabi, care nu se bizuie pe propria lor forţă, sunt tari, pentru că lor le ajută darul lui Hristos, vom face loc mai jos rezumatului unei schiţe scrise de Lev N. Tolstoi, cu titlul *Lumânărica*:

„Pe o moşie boierească venise un arendaş netrebnic. Îi muncea pe bieţii oameni până le sugea toată vlaga şi el se îmbogăţea cu fiecare zi ce trecea. Îi speriase în bătaie, aşa că oamenii, femeile şi copiii fugeau de el ori de câte ori îl vedeau. Aceasta-l înfuria şi mai tare. Aşa că începură bieţii oameni să pună la cale cum să scape de el.

[636] *Ibidem*, p.250-251.

- Cât o să-l mai răbdăm pe hoțomanul ăsta? Nu-i păcat să ucizi o astfel de fiară!

Chiar în Săptămâna Patimilor i-a scos pe oameni la pădure, să o curețe. Când a venit arendașul să vadă cum lucrează, tot le-a căutat nod în papură și i-a snopit cu bătaia. Apoi i-a vestit ca a doua zi de Paști să iasă la arat.

- Dacă a uitat și de Dumnezeu – ziceau ei –, apoi să ne scăpăm de el!

Unul, Petre, om sfios și care nu se prea amesteca în vorbă, îi auzi și zise:

- Fraților, e păcat să vă gândiți la așa ceva. E lucru mare să omori un suflet de om. Dacă-i rău, răul e numai al lui. Nu trebuie să luptăm cu răul împotriva celui rău, Hristos nu ne-a învățat așa. Să răbdăm răul și-l vom învinge.

Oamenii se potoliră.

A doua zi de Paști au ieșit la lucru, plângând. Arendașul l-a trimis pe logofăt, zicându-i:

- Trage cu urechea la ce vorbesc tâlharii ăștia despre mine. Îi cunosc eu. Ar vrea doar să doarmă. Să-mi spui ce zic.

Logofătul s-a dus și la înapoiere i-a spus că toți îl vorbesc de rău.

- Dar ce spun? Vorbește!

- Zic că nu crezi în Dumnezeu.

Arendașul începu să râdă.

- Cine a spus asta?

- Toată lumea. Mai zic că te-ai legat frate de cruce cu dracul.

Arendașul zâmbi mânzește.

- Dar Petre? Și râiosul ăla mă ocărăște?

- Numai el nu zice nimic... Și se miră toți de el. El ară, cântă domol și a lipit de grindeiul plugului o lumânărică de cinci copeici pe care n-o stinge vântul. Când m-am apropiat de el, mi-a zis «Hristos a înviat!» și a arat mai departe. Iar când ceilalți cârteau, el zicea: «Pe pământ pace și între oameni bunăvoire».

Arendașul sări din pat și zise:

- M-a învins! M-a învins!

Dădu poruncă să-i pună șaua pe cal, încălecă și porni, dar spre ieșirea din sat calul s-a speriat și l-a aruncat într-un par ascuțit din gard, care i-a spart pieptul.

Ţăranii, când s-au înapoiat, l-au văzut jos şi au luat-o pe alt drum. Doar Petre cu fiul său l-au pus într-o căruţă şi l-au dus acasă. Atunci văzură oamenii că puterea lui Dumnezeu se arată prin credinţă şi blândeţe"[637].

În cazul de mai sus, „imponderabilele" lui Petre „râiosul" au atârnat mai greu în balanţă, învingându-l pe arendaş cu tot „nisipul mării" pe care-l pusese pe talerul său. Căci după ce mărturiseşte că cel mai slab dintre ţărani l-a învins, primeşte pedeapsa cerului, care de veacuri răstoarnă pe cei puternici[638], dând pe faţă toată slăbiciunea oamenilor tari.

Împăratul Iulian Apostatul, după ce o viaţă întreagă face uz de forţa lui proprie împotriva lui Iisus, este răsturnat – ca şi arendaşul – de pe tronul lui, iar în clipa când săgeata mortală îi străpunge pieptul, el strigă în gura mare: „Ai învins, Galileene!" Dar cine este Galileeanul? Nu e decât Răstignitul care a răbdat şi a suferit cu smerenie toate loviturile şi moartea, fără să se împotrivească răului prin mijloace violente.

Vieţile Sfinţilor sunt pline de asemenea cazuri care dovedesc cu prisosinţă că *Lumânărica* lui Tolstoi nu e numai o simplă creaţie literară, fără suport real în viaţa noastră de toate zilele.

Oricine poate observa că „ceea ce am câştigat cu trudă, prin cultură, prin luptă, prin sforţările noastre proprii – oricât le-am preţui toate acestea, totuşi, sunt cu totul neînsemnate în comparaţie cu ceea ce ni s-a dat de la sine, fără nici o încordare din partea noastră, cu ceea ce am primit în dar de la Dumnezeu. Blestemul nostru – afirmă Şestov – constă tocmai în faptul că noi nu putem crede decât în ceea ce câştigăm cu sudoarea frunţii şi în ceea ce naştem în chinuri. Desigur, pedeapsa trebuie primită, nu putem scăpa de ea. Dar, când se va isprăvi termenul ispitirii, atunci vor fi uitate adâncimile şi Maia va primi din nou toate acele drepturi pe care, potrivit hotărârii lui Dumnezeu, i le-a răpit diavolul/raţiunea, dirijându-l pe om de la luminoasa suprafaţă a existenţei sale către rădăcinile şi principiile ei întunecoase"[639].

---

[637] *Parabolele şi învăţăturile Mântuitorului Hristos*, de diac. Al. Popovici şi pr. N.C. Buzescu, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1947, p.41-43.
[638] Luca 1, 52.
[639] *Na vesah Iova*, op.cit., p.218.

În Biblie găsim scris: „Domnul a zis că vrea să sălăşluiască în întuneric”[640]. Raţiunea luminoasă ni-l arată pe Goliat puternic şi biruitor, iar pe David slab şi învins; pomul cunoştinţei, cu evidenţele sale clare ca lumina zilei, ne dovedeşte că mândria şi mânia care aplică loviturile sunt mai tari decât smerenia şi blândeţea care le rabdă, iar înţelepciunea lumii acesteia scoate la iveală strălucitoarele legi materiale în faţa cărora trebuie să Se prosterneze Însuşi Dumnezeu. Însă Domnul care a zis că vrea să sălăşluiască în întuneric îl învinge pe Goliat prin invizibila şi insesizabila credinţă a micului David; îl biruie pe cel ce loveşte prin nevăzuta şi imponderabila smerenie a celui ce rabdă şi suspendă legile matematice, dovedind că acolo unde intervine darul de sus doi ori doi egal cu cinci. Dar – zice Şestov – „ca să ne eliberăm de sub stăpânirea adevărurilor nemateriale şi veşnice pe pământ e nevoie de condiţii excepţionale de existenţă. Ca să ne înarmăm împotriva legii e nevoie de «nebunie»”[641].

[640] II Cronici 6, 1.
[641] *Na vesah Iova*, op.cit., p.284.

REALIZAREA PĂCII

O veche legendă povesteşte despre un sfânt care a visat că purta printr-un râu, pe umerii săi, pe pruncul Iisus; cu cât însă Îl purta mai mult, povara devenea cu atât mai grea, ameninţând în cele din urmă să-l doboare. Aşa este şi cu realizarea păcii între oameni. Nimic nu pare mai uşor decât să urmezi lui Iisus. În realitate însă, omul uită prea iute nu numai cât de mult îngreunează realizarea păcii patimile altora, dar şi cât de mult creează starea aceasta de război propriul nostru suflet nepurificat: ambiţia, vanitatea, nerăbdarea, susceptibilitatea, neîncrederea, lipsa stăpânirii de sine, înfumurarea, ipocrizia... şi multe altele ce izbucnesc totdeauna din egoismul, asprimea şi pretenţia nesocotită, chiar a firilor celor mai blajine. De aceea, cultivarea sentimentelor paşnice este adevărată „educaţie socială". *Homo pacificus magia prodest quam bene doctus* (Un om paşnic e mai de folos decât un om învăţat), zice Toma de Kempis şi în acelaşi timp ne arată condiţia capitală a unui astfel de caracter paşnic: *Tene te primo in pace, et tunc poteris alios pacificare* (Păstrează tu mai întâi pacea şi apoi vei putea fi făcător de pace).

Capitolul lui Toma de Kempis *Despre omul bun şi paşnic* este plin de cele mai adânci cuvinte asupra chipului în care se poate realiza pacea în sufletul omului; el ne evidenţiază câtă bărbăţie adevărată este de trebuinţă pentru realizarea păcii şi câtă luptă trebuie să se dea în noi înşine pentru ca, între temperamentele cele mai îndărătnice, în împrejurările tulburi ale vieţii şi conflictelor de interese, să se împiedice izbucnirea duşmăniei sălbatice. „Un om pătimaş - aşa se zice acolo – preface şi binele în rău şi pleacă repede urechea la rău; cel bun şi paşnic preface

totul în bine. Omul în sufletul căruia domneşte pacea nu are bănuială asupra nimănui. Cine este nemulţumit şi revoltat, în acela se ridică bănuială peste bănuială, nu are linişte şi nu lasă nici pe alţii în linişte. Vorbeşte adesea ce nu trebuie să vorbească şi neglijează adeseori ce i-ar fi folositor să facă. El face ce trebuie să facă alţii şi neglijează ce trebuie să facă el. Supără-te mai întâi pe tine însuţi şi după aceea te poţi mânia cu dreptul şi pe aproapele tău. Nu este lucru mare a fi în raporturi bune cu cei buni şi blânzi, căci aceasta în mod firesc o fac toţi. Fiecare trăieşte în pace şi iubeşte mai mult pe aceia care sunt de o părere cu el, dar a putea să trăieşti în pace şi cu cei ursuzi şi suciţi sau cu cei neruşinaţi şi urâcioşi, acesta este un dar dumnezeiesc de mare preţ şi o faptă bărbătească!

Cauza principală a oricărei discordii se află în iubirea de sine exagerată cu care apărăm interesele noastre, onoarea şi dreptul nostru, făcând scandal pentru toată nimica şi luptând până la cuţite împotriva oricărui atac. Din natura sa, omul nu priveşte pacea ca pe un bun sfânt căruia să-i sacrifice încăpăţânarea şi iubirea de sine; de aceea, numai acea veste a păcii câştigă puterea pe pământ, care a fost vestită odinioară păstorilor din Betleem.

În firea sa şi în adâncul fiinţei sale, el nu voieşte pacea cât timp nu e câştigat la o altă viaţă nouă; abia în lumina acestei noi vieţi, bunurile pentru care se ceartă oamenii pierd valoarea lor iar realizarea păcii apare în înţelesul suprapământesc; abia atunci este cu putinţă să se rezolve pe calea păcii conflictele omeneşti. Toţi suntem încă stăpâniţi de instinctele animalice de luptă, purtăm în unghiile noastre amintirea vieţii primitive şi nu numai atâta: întregul nostru grai este plin cu icoanele şi pildele vieţii războinice, cu expresiile unei vieţi sălbatice (a împunge, a omorî, a doborî, a strivi). Gândul războinic stăpâneşte întreaga noastră fiinţă. Numai puterile grosolane, arţăgoase, ne apar ca simboluri ale omului de energie. Cu totul departe de noi se află încă acele forme mult mai superioare şi mai reale ale energiei care într-adevăr, în ce priveşte succesul momentan, stau cu mult în urma mijloacelor violente, însă produc în adâncurile sufletului opera lor durabilă şi de acolo transformă viaţa. Chiar când intervenim pentru bunuri mai înalte, ba chiar când predicăm pacea, încă nu

ştim cărui spirit aparţinem: ne măgulim cu vorbe linguşitoare, nu cruţăm deloc amorul propriu al adversarului, nu luăm deloc în consideraţie motivele lui şi nu recunoaştem ceea ce-i îndreptăţit şi raţional din partea lui: ducem război şi granatele cuvintelor sfâşie sufletele, după cum în război explozibilele sfâşie trupurile. Ei bine, trebuie s-o spunem curat, există «un fel de viperă» pe care nici Fiul lui Dumnezeu n-a cruţat-o şi n-a voit să fie cruţată. Dar noi, oamenii muritori, lunecăm prea lesne spre vorbe violente şi aspre, suntem slabi faţă de afectele noastre, apărem tari în ochii noştri când întrebuinţăm vorbe grele, ne permitem ultimele expresii când ne este absolut impus să deosebim conştiincios binele şi răul, căutând contact cu partea bună ce lucrează în dosul şi alăturea cu rătăcirea. Prin urmare, nu în zadar se spune în Predica de pe Munte: «Şi oricine va zice fratelui său prostule merită pedeapsa Sinedriului, iar cine-i va zice nebunule merită pedeapsa focului Gheenei»"[642].

Chiar în căsnicie „sunt aşa-zişii oameni energici care cu asprime impun respectarea voinţei lor. Ei ţin în aparenţă disciplină şi ordine, dar acestea nu lucrează cu adevărat, înnobilând şi educând, pentru că vorbirea aspră înăspreşte raporturile dintre oameni; apoi, energia cea mai adâncă şi delicată a sufletului nu poate fi niciodată deşteptată şi arătată în chipul acesta; o astfel de purtare e în fond numai o neglijenţă şi favorizează şi în ceilalţi aceeaşi stare de slăbiciune. Şi în al doilea rând, sunt bărbaţi îngăduitori care, dintr-o bunătate prost înţeleasă, dintr-o falsă iubire de pace, cedează totdeauna voinţei soţiei şi suportă cu răbdare toate neplăcerile ce urmează de aici. Ambii capi de familie nu-s cum trebuie. Din nenorocire, rolul al doilea adeseori este socotit «creştin». Nu; este tocmai cazul contrariu: adevăratul bărbat creştin va întrece prin energie hotărâtoare naturile autoritare descrise mai sus; numai că energia sa vine dintr-un izvor cu totul altul. El n-are de a face numai cu disciplina şi ordinea, în el arde un foc atât de mare al personalităţii pentru sufletele încredinţate lui şi pentru extinderea împărăţiei lui Dumnezeu, că din această pricină îi este tot aşa de imposibil simpla suportare pasivă, ca şi simpla reacţiune brutală a aşa-zisei energii bărbăteşti.

[642] *Hristos şi viaţa omenească*, p.263-266.

Ce va face un astfel de caracter în cazul pomenit? Niciodată nu va fi el un spectator indiferent, ci dimpotrivă, va lupta până la extrem pentru sufletul rătăcit; el nu va afla liniște până nu va pune capăt scandalului. Mijloacele sale de luptă însă vor fi puterile evocatoare ale lui Hristos, nu insuficientele înrâuriri ale disciplinei aspre sau numai ale tăriei bărbătești animalice.

Adevărata energie creștină trebuie să se vădească printr-o desfășurare mărită a tuturor puterilor binelui în sufletul bărbatului. Un astfel de bărbat va umbla cu ajutorul lui Dumnezeu să mântuiască sufletul soției sale, după cum odinioară căuta să o cucerească cu persoana sa, și Dumnezeu îi va deschide ochii pentru atâtea mijloace ce mișcă inima: ale renunțării, ale învingerii de sine, ale supunerii, ca nici o femeie nestricată să nu poată rămâne neînsuflețită de exemplul său. Și chiar acolo unde o asemenea înrâurire nimerește un suflet mort și nu găsește nici o bunăvoință, chiar și acolo o asemenea manifestare evocatoare a unei vieți mai înalte nu este zadarnică. Ea curăță aerul, expiază vina străină și, prin puterea înălțătoare a exemplului, învinge privirea neîncrezătoare".

„Sunt mulți oameni care au un adânc dezgust față de orice afirmare și succes personal, brutal, și mai degrabă îngăduie totul decât să triumfe cu ajutorul acestor mijloace. Și această atitudine o privesc ei apoi ca o imitație a lui Hristos Milostivul. În realitate, ei se află într-un interregn al lipsei de voință, care nu-i mai puțin departe de înțelesul adevărat al exemplului lui Hristos decât de lumea brutalității. Ba se poate zice că în orice suportare pasivă se află o indiferență prin care se încurajează tot ce-i josnic în viață. Și tocmai această profundă indiferență față de tot ce-i rău, această neobservare a unei porniri dezordonate, aceasta este ceea ce se află în dosul neîmpotrivirii multora și ceea ce ia celor păcătoși orice ajutor de mântuire. Tocmai contrariul unei astfel de îngăduințe cere Mântuitorul de la noi. El cere energie de foc, servire neobosită, voință de jertfă până la moarte, ultima rezistență, numai că toate aceste puteri trebuie să fie conduse de un spirit cu totul altul decât acela cu care se apără și izbutește omul de rând, obișnuit. Creștinismul este împotrivirea față de

rău prin săvârşirea binelui, este energia îndreptată înăuntru, este propria convertire şi, prin aceasta, convertirea altora"[643].

Propria noastră convertire este, aşadar, secretul prin care se realizează pacea între noi şi Dumnezeu, între noi şi semenii noştri, precum şi între toate puterile noastre sufleteşti. Dar a ne converti pe noi înşine înseamnă a stârpi patimile din sufletul nostru. Căci de bună seamă – după cum spune părintele profesor Orest Bucevschi -, „mândria, invidia, egoismul, dorinţa de acaparare a bunurilor străine şi de exploatare a semenului, toate odrăslite din păcatul primului om, au tulburat şi au întreţinut mereu ura, dezlănţuind războaiele pustiitoare de viaţă şi de muncă omenească". Cu toate acestea însă, „oricât de furioase se dezlănţuie patimile omeneşti, ele au putut tulbura numai starea de pace, n-au putut distruge însă dorinţa şi ideea păcii ca atare. Acestea au rămas în sufletul omenesc, ca un sâmbure bun – vestigii din caracteristica stării iniţiale a lumii şi a speţei umane". „Pacea în acest sens este intim dorită şi legată de speţa umană – făcea parte din starea paradisiacă, şi de aici suspinul de totdeauna al omului cinstit după pace". Căci „pacea a fost socotită totdeauna între bunurile superioare ale omenirii".

„Conceptul creştin de pace pleacă în construirea păcii de jos în sus, adică începe cu individul. De la viaţa individuală se ridică pe planul formelor mai largi de viaţă. Lucru firesc, deoarece cât timp ideea păcii nu s-a integrat complet în conştiinţa individului, n-a devenit substanţă din substanţa lui morală, cât timp pacea nu-i trăită aievea pe planul vieţii individuale, interioare şi exterioare, nu se poate organiza o «tehnică a păcii» cu sorţi de reuşită.

În moralizarea individului – continuă părintele profesor Orest Bucevschi – îşi are punctul de plecare şi revoluţia socială provocată de creştinism la apariţia sa în istoria lumii. Mântuitorul nu atacă direct orânduirile social-economice ale vremii, pline de nedreptăţi sociale şi tulburătoare de linişte şi ordine. El apelează la conştiinţa eului, a gândului, a intenţiei din care ţâşneşte fapta. Caută să suprime pofta creatoare de păcat. Fiecare se ispiteşte

[643] *Ibidem*, p.251-253.

de a sa poftă fiind tras şi amăgit. «Pofta, zămislindu-se, naşte păcatul»[644].

Prin urmare, prefacerea morală în sens creştin constă în primul rând în înnoirea spirituală a omului, în lepădarea omului vechi şi îmbrăcarea în omul cel nou. Fără această disciplinare a eului nostru şi fără o deplină sinceritate a actelor ce săvârşim, nu poate exista armonie şi pace între oameni.

Omul este egoist. El nu voieşte să se cunoască decât pe sine însuşi şi interesele sale. Centrul întregii vieţi şi al lumii este «eul» său. Şi cât timp va stărui această concepţie egocentrică vor fi şi probleme care vor tulbura omenirea. Nu este cu putinţă ca interesele individuale egoiste ale oamenilor să nu se ciocnească între-olaltă, dat fiind şi faptul că egocentrismul are două dreptăţi şi două adevăruri pentru rânduirea vieţii: una pentru persoana proprie, cuprinzând tot ce satisface interesele personale, şi alta pentru ceilalţi oameni, fără să ţină seama de trebuinţele lor legitime. Adevărul este numai ceea ce foloseşte persoanei proprii.

Cu astfel de concepţie despre adevăr şi dreptate, evident, nu se pot stabili trainice relaţii bune între oameni.

După concepţia creştină, deci, dificultăţile pentru realizarea păcii şi înfrăţirii între oameni şi între popoare nu sunt în afara omului, ci înlăuntrul lui. Dispoziţia lăuntrică este prima cauză a tensiunii dintre oameni şi dintre popoare. Iar aceasta înseamnă că şi problema păcii este, în esenţa sa, o chestiune lăuntrică şi nu poate fi rezolvată în chip mulţumitor numai prin mijloace exterioare.

Tratatele de pace etc., chiar bine intenţionate, nu distrug din rădăcină şi egoismul omenesc, izvor permanent de noi conflicte între popoare. Este nevoie de un remediu lăuntric. În sufletul omenesc trebuie realizată întâi o mare schimbare. Şi aceasta constă în dezarmarea morală a individului, adică în strivirea egoismului, a prejudecăţilor şi tendinţelor sale şovine, în extirparea instinctelor animalice, războinice, atât de înrădăcinate în firea omului. Puterile combative din om trebuie disciplinate şi valorificate pentru scopuri sociale, umane. «Inimă curată zideşte întru mine, Dumnezeule şi duh drept înnoieşte înlăuntrul meu».

[644] Romani 7, 4.

Acesta e, după concepţia Bisericii noastre, punctul de plecare pentru pacificarea lumii.

Iar prefacerea lăuntrică a omului o urmăreşte Biserica Ortodoxă pe temeiul iubirii creştine. Şi într-adevăr, creştinismul aduce legea iubirii desăvârşite. «Dumnezeu este iubire»[645]. În porunca iubirii se rezumă toată morala creştină. Din principiul iubirii răsar: egalitatea, frăţietatea, dreptatea. Iar când principiul iubirii creştine inundă sufletul omenesc şi antrenează toate puterile, atunci patimile se topesc şi pacea se instalează în sufletul omenesc – pacea conştiinţei, pacea personală, pacea interioară şi pacea exterioară. Căci pacea lăuntrică, în dezvoltarea normală a vieţii, se va răsfrânge şi asupra raporturilor cu semenii, va pătrunde în toate formele de viaţă omenească, ca o cerinţă a aceleiaşi iubiri de esenţă divină. «Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi» şi «să vă iubiţi unul pe altul precum Eu v-am iubit pe voi»[646].

La baza conceptului creştin de pace stă deci principiul iubirii cu care Biserica Ortodoxă se adresează în aceeaşi măsură individului şi colectivităţii umane, principiul iubirii creatoare de dreptate socială.

Dar punând un principiu moral ca temei al înfrăţirii, Biserica nu voieşte să ignoreze, cum aminteam, temeiurile de drept în pacificarea lumii... Dreptatea singură nu reuşeşte să înlăture deplin toate disensiunile dintre indivizi sau dintre colectivităţile umane. Rămân suspiciuni, resentimente, ca focare de noi neînţelegeri pe care le poate dezrădăcina şi stinge complet din suflet iubirea creştină, care «nu caută ale sale»[647]. Iubirea creştină poate armoniza inimile şi crea adevărata stare sufletească aducătoare şi păstrătoare de pace. În acest sens, pacea adevărată, în concepţia creştină, este opera iubirii sau a dreptăţii prin iubire.

La prima vedere, s-ar părea că soluţionarea unei probleme atât de complexe cum e problema păcii printr-o formulă simplă, schimbarea inimii omeneşti şi supunerea voinţei umane către voinţa divină, adică prin prefacerea lăuntrică a omului, este o soluţionare prea simplă şi o măsură prea generală. Dar simplitatea

[645] Ioan 4, 8.
[646] Matei 22, 39 şi Ioan 16, 27.
[647] I Corinteni 13, 5.

unei formule nu implică în mod necesar şi falsitatea ei. Multe lucruri care păreau imposibile s-au dovedit posibile în evoluţia istoriei umane.

Putem crede în progresul binelui în lume. Dacă doi oameni se pot împăca şi trăi împreună în bune relaţii, în prietenie şi pace, respectându-se şi stimându-se reciproc, de ce n-ar putea trăi în aceleaşi legături de prietenie şi de linişte şi un număr mai mare de oameni, popoarele întreolaltă?

Iubirea creştină învăluie doar pe toţi oamenii, toate popoarele, şi nu se opreşte nici în faţa duşmanului. Dimpotrivă, cere rugăciuni şi pentru duşmani şi cere biruirea răului cu bine. Cu principiul iubirii, Biserica creştină a civilizat pe barbari, cu aceeaşi iubire îi poate înfrăţi şi pe civilizaţi.

Desigur, pacificarea lumii, în concepţia Bisericii Ortodoxe, reclamă educaţie lungă şi stăruitoare a individului, a colectivităţii umane în spiritul dezarmării morale a instinctelor animalice din om. Dar educaţia aceasta este posibilă şi ea trebuie făcută în interesul omenirii însăşi, căci pregăteşte calea pentru pacificarea lumii. Iar fericită este «viaţa paşnică şi liniştită», «viaţa trăită în pace şi iubire»"[648].

Concluzia ce reiese din cuvintele de mai sus este că pentru realizarea păcii se cere să pornim mai întâi de la propria noastră convertire, să ne prefacem în omul nostru lăuntric, să eliminăm din inima noastră tot ce ar putea tulbura pacea noastră lăuntrică; reiese, de asemenea, că la construirea păcii noastre nu trebuie să primim nimic din cele ce cad în zona de influenţă a diavolului, nu trebuie să primim nici o „mixtură" satanică, nici un mijloc păcătos şi pătimaş, nici un compromis cu răul.

„Când vrăjmaşii lui Iuda şi Veniamin – scrie Sf. Scriptură – auziră că cei întorşi din robie au început să zidească templu pentru Domnul Dumnezeul lui Israil, se apropiară de Zorobabel şi de Iosua şi de capii de familie şi le grăiră lor: «Să clădim şi noi laolaltă cu voi, căci şi noi ca şi voi cinstim pe Dumnezeul vostru, şi Lui I-am adus noi jertfe, din zilele lui Asarhadon, împăratul Asiriei, care ne-a aşezat în părţile acestea». Atunci Zorobabel şi

[648] *Biserica Ortodoxă, solia păcii şi înfrăţirii*, de diac.prof. Orest Bucevschi, rev. „Studii Teologice" no.3-4/1949, p.145-152.

Iosua împreună cu ceilalţi capi de familie ai lui Israil le-au răspuns: «Zidirea templului Dumnezeului nostru nu este un lucru de-a valma, ci numai noi singuri vrem să zidim templu pentru Domnul lui Dumnezeul lui Israil, precum ne-a poruncit nouă Cirus, împăratul Persiei». Atunci, locuitorii ţării începură a descuraja norodul lui Dumnezeu şi băgară frica într-înşii ca să nu mai zidească"[649]. Şi cu toate că, din pricina uneltirilor vrăjmaşe, lucrarea a fost oprită până în anul al doilea al împărăţiei lui Darius, totuşi, fiii lui Iuda n-au făcut nici un compromis cu duşmanii.

Interpretând în sens duhovnicesc acest text, Sf. Maxim Mărturisitorul spune că „amestecul dracilor cauzează stricăciunea şi surparea întregii clădiri şi întinează harul şi frumuseţea străduinţelor închinate lui Dumnezeu. Căci nimeni nu poate, având ca ajutor la virtute pe vreunul din dracii pomeniţi, să o zidească pe aceasta lui Dumnezeu, pentru că nu are pe Dumnezeu ca scop în cele ce le face, ca să se exercite în virtute, privind spre El. Deci, nu din gelozie n-au primit cei ieşiţi din robie pe babilonieni, pe hutei, pe esuatei şi pe evei să zidească împreună cu ei templul Domnului, ci fiindcă au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparenţa de prietenie a dracilor, care voiau să le aducă prin bine, pe neobservate, moartea păcatului.

Să zidim deci singuri templul «păcii», dar totuşi nu singuri în altă privinţă - spune acelaşi Sfânt Părinte –, deoarece îi avem pe sfinţii îngeri ca ajutoare la cele bune, dar şi mai mult pe Dumnezeu, care Se arată El Însuşi pe Sine în noi prin faptele dreptăţii şi ne zideşte pe noi Sieşi templu sfânt şi slobod de toată patima"[650].

Un filozof creştin spune că „mijloacele" de care se serveşte omul sunt mult mai importante decât „scopurile" pe care le urmăreşte, pentru că ele dau pe faţă mai bine ceea ce zace în duhul lui. Într-adevăr, dacă cineva năzuieşte la libertate cu ajutorul violenţei, la dragoste cu ajutorul urii, la frăţietate cu ajutorul dihoniei, la adevăr cu ajutorul minciunii, scopul lui înalt nu va constitui deloc o circumstanţă atenuantă în judecarea defavorabilă pe care o vom face asupra lui. Ba înclin chiar să cred că dacă

[649] Ezdra 4, 1-4.
[650] *Filocalia*, vol.III, p.293-294.

cineva caută violența prin frățietate, unul ca acesta va fi, din punct de vedere moral, superior. Căci ceea ce este mai important pentru morală este să știi cine este omul în sine, în ce duh trăiește, dacă are într-însul o lumină lăuntrică, o energie binefăcătoare și creatoare."[651]

Prin urmare, pacea lui Iisus nu se realizează decât în împărăția ei, nu se realizează decât cu ajutorul sfinților îngeri, iar nu și cu ajutorul dracilor, iar ca scop, pacea lui Iisus nu poate fi înfăptuită decât cu mijloacele pe care ni le oferă Împăratul Păcii în sfânta Sa Evanghelie și în sfinții Săi ucenici.

[651] *De la destination de l'homme*, par Nicolai Berdiaeff, Ed. Je Sers, Paris, 1935, p.109.

IUBIREA CREŞTINĂ

Mijlocul suprem pe care Mântuitorul ni-l pune la îndemână pentru realizarea păcii este iubirea creştină. „Când principiul iubirii creştine – scrie părintele prof. Orest Bucevschi în articolul amintit – inundă sufletul omenesc şi-i antrenează toate puterile, atunci patimile se topesc şi pacea se instalează în sufletul omenesc, pacea conştiinţei, pacea personală, pacea interioară şi pacea exterioară. Căci pacea lăuntrică în dezvoltarea normală a vieţii se va răsfrânge şi asupra raporturilor cu semenii, va pătrunde în toate formele de viaţă omenească, ca o cerinţă a aceleiaşi iubiri de esenţă divină. «Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi» şi «să vă iubiţi unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi»."

Ca şi pe vremea lui Zorobabel, la zidirea acestui templu al păcii lăuntrice vin şi din afară „duşmanii" şi „păgânii" ca să ne ajute la construirea lui cu iubirea cântată de poeţi şi cu iubirea ce nu vrea să ştie de Hristos. Această iubire însă, care nu are pe Dumnezeu ca scop, nu e decât o cursă a dracilor prin care ei vor să ne arunce pe neobservate în moartea păcatului. Noi însă trebuie să răspundem ca iudeii: „Numai noi singuri vrem să zidim templu pentru Domnul", având numai „pe sfinţii îngeri ca ajutoare la cele bune, dar şi mai mult pe Dumnezeu". Şi de ce aşa? Pentru că iubirea cântată de poeţi, amorul dintre sexe – după definiţia Sf. Ioan Gură de Aur – este o iubire „diabolică"[652], iar iubirea omului ce-şi săvârşeşte faptele în afară de Duhul lui Hristos este, după justa apreciere a lui F.W. Foerster, iubirea unui

[652] *Comentarii la Romani*, op.cit., p.444.

„păgân nobil"[653]. Iar „cine nu intră pe uşă în staulul oilor, ci sare pe aiurea, acela e fur şi tâlhar"[654]. Şi fiindcă „orice realizare externă n-are valoare decât în măsura în care răsare dintr-un izvor limpezit"[655], „fără curăţenie în motive, fără dragoste în realizări şi fără smerenie în izbândă – cea mai mare operă a spiritului şi a voinţei rămâne fără valoare adevărată"[656].

De aceea, ca să scăpăm de cursele vrăjmaşilor care „vor să ne ajute" la construirea păcii, marele Apostol al Neamurilor ne arată „o cale mai presus de orice altă cale"[657]. Iar această cale este iubirea şi, în ultimă analiză, Însuşi Dumnezeu, „căci Dumnezeu este iubire"[658]; această cale este singura poruncă nouă ce ne-a dat-o Iisus: „Unul pe altul să vă iubiţi, după cum Eu v-am iubit pe voi"[659]; această cale este „focul"[660] pe care l-a aruncat Iisus pe pământ ca să ardă toţi spinii şi mărăcinii diavoleşti.

Comentând această „cale", Sf. Ioan Gură de Aur scrie: „Şi ca să aflaţi câtă putere are dragostea, să o descriem cu cuvântul, fiindcă în fapte nu o vedem aievea, şi vom înţelege cam câte bunătăţi ar fi pe pământ dacă ar fi cu îmbelşugare răspândită. Atunci n-ar mai fi nevoie nici de legi, nici de tribunale, nici de pedepse, nici de osânde şi nici de altceva de acest fel, căci dacă toţi ar iubi şi ar fi iubiţi, nimeni n-ar nedreptăţi pe altul cu ceva, ci şi uciderile şi luptele şi războaiele şi revoluţiile şi răpirile şi furtişagurile şi lăcomiile şi, în fine, toate relele, ar fi scoase dintre oameni şi răul ar fi cunoscut numai din nume. Dar semnele şi minunile nu ar putea face aceasta, ci încă de multe ori duc şi la slava deşartă pe cei ce nu bagă de seamă, şi chiar în uşurinţă completă.

Dar ceea ce este minunat pentru dragoste e că, pe când celelalte bunătăţi au unite cu dânsele şi rele - de pildă, cel lipsit de averi de multe ori se trufeşte pentru aceasta, cel ce ştie a vorbi

---

[653] *Hristos şi viaţa omenească*, p.208.
[654] Ioan 10, 1.
[655] *Hristos şi viaţa omenească*, p.39.
[656] *Hristos şi viaţa omenească*, p.171.
[657] I Corinteni 12, 31.
[658] I Ioan, 4, 8.
[659] Ioan 13, 34.
[660] Luca 12, 49.

de multe ori suferă de doxomanie, şi chiar cel smerit de multe ori cugetă lucruri mari de dânsul în cugetul său –, iată că singură dragostea este lipsită de orice boală de acest fel, căci în faţa celui iubit nu s-ar înfumura cineva niciodată. Şi să nu-mi spui numai de unul care iubeşte, ci de toţi care iubesc în aşa fel, şi numai atunci vei vedea valoarea dragostei; şi mai ales, dacă voieşti, spune întâi de unul ce este iubit şi de unul ce iubeşte şi iubeşte aşa precum este demn de a iubi. Un astfel de om, zic, de ar locui pe pământ sau în cer, el pretutindeni se bucură de linişte sufletească şi-şi împleteşte singur luişi mii de cununi. Un astfel de om este lipsit de orice invidie, mânie, zavistie, uşurinţă, slavă deşartă, de poftă rea, de orice amor absurd, de orice boală, în fine, de acest fel şi-şi va păstra curat sufletul său. După cum nu şi-ar face luişi nici un rău, tot aşa nu va face nici aproapelui său. Astfel fiind, negreşit că împreună cu dânsul va călători pe pământ Arhanghelul Gavriil. Deci, cel ce are dragoste este astfel, pe când cel ce face semne şi minuni şi are cunoştinţă desăvârşită, dacă este lipsit de dragoste, apoi chiar de ar învia mii de morţi, totuşi, nimic mare nu va folosi, fiindcă de toţi este depărtat.

Dacă aceasta s-ar păzi cu toată exactitatea, apoi n-ar mai fi nici bogat nici sărac, nici rob nici slobod, nici mic nici mare, nici diavolul n-ar mai fi cunoscut, şi nu zic numai de diavol, ci şi de altul ca dânsul; sau mai drept vorbind, chiar de ar fi sute şi mii de acest fel, totuşi, n-ar putea face nimic, dacă este dragostea.

Mai degrabă ar putea răbda paiele para focului decât diavolul para cea arzătoare a dragostei.

Chiar numai faptul de a iubi, gândeşte-te cât de mare este prin sine însuşi, câtă mulţumire sufletească poartă în sine, în câtă plăcere ţine sufletul omului, ceea ce mai cu seamă este al dragostei prin excepţie.

Celelalte virtuţi au pe lângă dânsele de multe ori legate necazuri şi supărări, ca de pildă: postul este legat cu zavistia, înfrânarea şi cumpătarea sunt legate cu pofta, trezvia sau privegherea sunt legate cu disprețul – pe când dragostea, pe lângă folosul cel mare, are cu sine şi multă plăcere şi nici un necaz, şi tocmai ca şi drăgălaşa albină adună de pretutindeni cele bune, precum aceea adună de pretutindeni mierea, şi le depozitează în sufletul celui

ce iubeşte. Chiar lacrimile dragostei sau întristarea ei sunt mai plăcute decât orice veselie sau bucurie".

„Dar, zici tu, a iubi are şi o plăcere absurdă. Să nu fie una ca aceasta! Şi astupă-ţi gura, omule, fiindcă nimic nu poate fi mai curat decât o astfel de plăcere ca dragostea adevărată. Deci, să nu-mi spui de acea dragoste vulgară şi prostească care este mai mult boală decât dragoste, ci de acea dragoste pe care o cere Pavel.

„După cum având înainte numai haine şi ciobote aurite nu ne este de-ajuns spre a cunoaşte pe împărat, ci avem nevoie încă şi de alte semne, iar dacă vedem şi porfira împărătească, cum şi diadema, nu mai căutăm nici un alt semn, tot aşa şi în cazul de faţă. Când ne stă înainte diadema dragostei, aceasta e de ajuns spre a ne arăta pe adevăratul ucenic al lui Hristos."[661]

După cum însă diadema dragostei ne arată pe adevăratul ucenic al lui Hristos, tot astfel diadema urii ne arată pe adevăratul ucenic al diavolului. Şi după cum iubirea lui Iisus aduce raiul în sufletul omului, tot astfel ura diabolică aduce iadul în inima celui ce urăşte. Căci – se întreabă starețul Zosima - „ce este iadul?" Şi tot el răspunde: „Este suferința căşunată pe neputința de a iubi". În existența infinită ce nu se poate măsura nici cu timpul nici cu spațiul, i s-a dat unei ființe spirituale, o dată cu apariția ei pe pământ, puterea de a-şi spune: „Eu sunt şi iubesc". O dată, numai o singură dată i s-a dat ei clipa iubirii active, vii, iar în acest scop i s-a dat viața pământească, iar odată cu ea vremurile şi soroacele. Şi ce a urmat apoi? Această fericită ființă a respins acest dar neprețuit, nu l-a valorificat, nu l-a iubit, s-a uitat cu batjocură şi a rămas insensibilă. O astfel de ființă, plecând din cele pământeşti, „vede şi sânul lui Avraam, cum ni se arată în pilde despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr, contemplă şi raiul, poate să se înalțe şi către Domnul, dar tocmai prin aceasta se şi chinuieşte că va intra la Domnul fără să-L iubească şi va veni în contact cu cei ce iubesc, disprețuindu-le iubirea lor. Căci vede limpede şi-şi vorbeşte sieşi: «Acum am cunoştință şi, cu toate că însetez după iubire, totuşi în iubirea mea nu va mai exista nici o aplicare practică, nici o faptă reală, nici o nevoință, nu va mai

[661] *Comentarii la Romani*, p.445-497.

exista nici sacrificiu, pentru că viaţa pământească s-a sfârşit şi nu va mai veni Avraam să-mi răcorească focul cu care însetez după iubirea duhovnicească măcar cu o picătură de apă vie (adică să-mi întoarcă din nou darul vieţii pământeşti, viaţa de mai înainte, viaţa activă), să-mi răcorească focul cu care însetez după iubirea duhovnicească, cu care ard acum şi pe care am disprețuit-o pe pământ; nu mai este viaţă şi timp nu va mai fi! Deşi sunt gata să-mi dau viaţa pentru alţii, acum nu se mai poate, fiindcă a trecut acea viaţă care s-ar fi putut aduce ca jertfă pe altarul iubirii şi acum s-a întărit o prăpastie între acea viaţă şi între această existenţă"[662].

Acesta este iadul păcătoşilor, care au fost târâţi spre cele rele mai mult fără voia lor, aşa cum a fost târât Raskolnikov de diavolul spre dubla lui crimă. Astfel de păcătoşi, fiind încă în viaţă, strigă în deznădejdea lor asemenea lui Mitea Karamazov: „Doamne Iisuse Hristoase, nu mă lăsa să mă duc la iad, căci şi din fundul iadului voi striga că te iubesc".

Aceştia săvârşesc păcatele lor mai mult trupeşte, ca vameşii şi desfrânatele, şi atâta timp cât ei sunt în viaţă se întorc foarte uşor la Hristos. Iar dacă trec dincolo, rugăciunile Bisericii şi ale celor iubiţi de pe pământ de multe ori îi scoate chiar din iad.

Dar Zosima ne mai arată o altă categorie de păcătoşi. „O, există în iad şi locuitori trufaşi, sălbatici, care - în ciuda indiscutabilei lor cunoştinţe şi în ciuda contemplării unei dreptăţi irezistibile – sunt îngrozitori, ca unii ce se împărtăşesc cu satana şi cu trufaşul său duh în întregime. Pentru ei iadul este de data aceasta de bună voie şi nesăturat; ei sunt de data aceasta nişte mucenici de bună voie. Căci s-au blestemat singuri pe ei înşişi, blestemând pe Dumnezeu şi viaţa. Ei se hrănesc cu răutăcioasa lor mândrie, aşa cum un flămând în pustie ar începe să-şi sugă propriul lui sânge. Însă fiind nesăturaţi în vecii vecilor, ei resping şi iertarea şi Îl blestemă pe Dumnezeu care îi cheamă. Ei nu-L pot contempla pe Dumnezeul cel Viu fără ură şi cer ca să nu existe Dumnezeul vieţii, cer ca Dumnezeu să se nimicească

[662] *Bratia Karamazovî*, p.383.

pe Sine şi toată făptura Sa. Şi vor arde în focul mâniei lor veşnic, dorind moartea şi inexistenţa, dar nu vor primi moartea"[663].

Ca şi satana, acest soi de păcătoşi zic: „Unica noastră plăcere va fi să dăm naştere unei veşnice răutăţi, în necazul înaltei voinţe a Aceluia cu care ne luptăm. Dacă pronia Lui ar vrea să întoarcă voia noastră spre bine, trebuie să ne silim să stricăm intenţia Lui şi să căutăm un izvor al răului în chiar binele însuşi. Acest lucru poate să ne izbutească adeseori şi, dacă nu mă înşel, e posibil să-l irite pe vrăjmaş, să abată de la scopul lor cele mai ascunse intenţii ale Lui."[664]

„Răsturnarea conştiinţei, afirmaţia că răul e binele, iată fărădelegea de neiertat, când e săvârşită de un om luminat de harul credinţei şi care, ştiind că Răul e rău şi că Binele e bine, se complace totuşi într-un sacrilegiu echivoc, impune în propria lui viaţă, lui Iisus, rolul demonului, Îl goneşte ca pe o ispită şi în schimb se închină celui viclean, îi deschide cu bună ştiinţă inima şi primeşte să se răsfeţe în plăceri vinovate."[665]

Aceşti oameni sunt „şerpii" pe care nu i-a putut îmblânzi Hagenbeck, sunt „puii de viperă" care n-au vrut să vină sub aripile lui Iisus ca puii sub aripile cloştii, sunt oamenii care săvârşesc un păcat de moarte, pentru care Sf. Evanghelist Ioan zice să nu se roage nimeni[666].

Însă pentru cei ce trec în zona de influenţă a Duhului Sfânt, pentru cei ce, prin darul lui Iisus, îşi prefac aici pe pământ neghina inimii într-un bob de grâu, Mântuitorul a arătat lămurit, prin viaţa Sa, calea pe care trebuie s-o urmăm ca să scăpăm de acest iad înfricoşat.

„Ştiind aşadar Domnul – scrie Sf. Maxim Mărturisitorul – că toată legea şi prorocii atârnă în aceste două porunci ale legii: «Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi», s-a grăbit să le păzească întocmai, ca un om; de la început până la sfârşit. Dar diavolul, care a amăgit de la început pe om şi avea de aceea stăpânirea morţii,

---

[663] *Bratia Karamazovî*, p.385.
[664] *Potereanîi rai...*, op.cit., p.5.
[665] *Viaţa lui Iisus*, de François Mauriac, op.cit., p.167.
[666] I Ioan 5, 10.

văzându-L mărturisit la botez de Tatăl şi primind ca om pe Duhul înrudit din ceruri şi mergând în pustie ca să fie ispitit de el, a pornit împotriva Lui tot războiul, doar va putea cumva să-L facă şi pe El să pună materia lumii mai presus de iubirea lui Dumnezeu. Ştiind, prin urmare, diavolul că trei sunt lucrurile în jurul cărora se învârteşte tot ce-i omenesc, adică mâncărurile, avuţiile şi slava, prin care a prăvălit totdeauna pe om în prăpastia pierzării, cu acestea trei L-a ispitit şi pe El în pustie. Dar Domnul nostru, arătându-Se mai presus ca ele, a poruncit diavolului să plece îndărăt. Neputând deci să-L facă să calce porunca iubirii de Dumnezeu, prin cele ce I le-a făgăduit, s-a străduit pe urmă, după ce a venit în lume, să-L facă să calce porunca iubirii de aproapele prin toate câte a uneltit, lucrând prin nelegiuiţii iudei. În acest scop, în vreme ce Acela învăţa căile vieţii şi zugrăvea prin fapte chipul vieţuirii cereşti, vestea învierii morţilor şi făgăduia viaţa veşnică şi împărăţia cerurilor celor ce cred, iar pe cei necredincioşi îi înfricoşa cu pedeapsa veşnică şi, spre întărirea spuselor Sale, arăta minunatele semne dumnezeieşti, chemând mulţimile la credinţă, diavolul îndemna pe nelegiuiţii farisei şi cărturari la felurite meşteşuguri împotriva Lui, ca, neputând răbda încercările, cum credea el, să înceapă a urî pe cei ce-I întindeau viclenii şi aşa să-şi ajungă ticălosul scopul lui, făcându-L să calce porunca iubirii aproapelui. Dar Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile lui, nu a urât pe fariseii puşi la lucru de el (căci cum ar fi făcut-o, fiind prin fire bun?), ci prin iubirea faţă de ei bătea pe cel ce lucra prin ei, iar pe cei purtaţi de el nu înceta să-i sfătuiască, să-i mustre, să-i osândească, să-i plângă, ca pe unii ce puteau să nu se lase purtaţi de el, ci răbdau de bună voie să fie purtaţi din pricina nepăsării. Blestemat de ei, se purta cu îndelungă răbdare; pătimind, se arăta îngăduitor şi le arăta toate faptele iubirii. Iar pe cel ce lucra prin ei îl bătea cu iubirea de oameni faţă de cei purtaţi de el. O, minunat război! În loc de a urî, arată iubirea şi răbdarea şi răpune pe tatăl răutăţii prin bunătate. În acest scop, răbdând atâtea rele de la ei sau, mai adevărat vorbind, pentru ei, s-a străduit până la moarte în chip omenesc pentru porunca iubirii şi dobândind biruinţă deplină împotriva dia-

volului, a primit cununa învierii pentru noi. Astfel, noul Adam a înnoit pe cel vechi"[667].

Acesta este mijlocul suprem prin care Iisus a adus pacea pe pământ. Nici în cer, nici pe pământ, nu există o altă cale pentru realizarea păcii lăuntrice şi din afară. Aşa cum păsărica nu poate scăpa de vânt şi de furtună, de ploaie şi de grindină decât în cuibuşorul ei din scorbura copacului, tot astfel creştinul nu poate scăpa de tulburarea şi de ura diabolică decât în cuibuşorul cald al iubirii lui Iisus, căci „la baza conceptului creştin de pace stă principiul iubirii" – zice prof. Orest Bucevschi.

De aceea avva Zosima spune: „Pe vrăjmaşi trebuie să-i socotim ca pe binefăcători ai noştri şi se cuvine să ne rugăm pentru ei mai mult decât pentru binefăcători, fiindcă binefăcătorii, făcându-ne un bine vremelnic, îşi fac loruşi un bine mai mare, pregătindu-şi o veşnică răsplată de la Domnul, iar vrăjmaşii – poate că cu pierderea veşnicei lor mântuiri – ne făuresc veşnica noastră mântuire, curăţindu-ne păcatele noastre prin necazuri şi prin prigoanele lor, gonindu-ne şi împingându-ne parcă cu sila spre împărăţia cerească, cu riscul de a se prăbuşi ei înşişi în iad. Cum dar să nu le mulţumim, cum dar să nu ne rugăm pentru ca şi pe ei să-i păzească şi să-i miluiască Domnul?"[668]. Când Mântuitorul ne-a spus: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri" ne-a descoperit taina prin care putem afla raiul şi în această lume.[669]

„Duşmanul nostru – zice Giovanni Papini - e şi mântuitorul nostru. Va să le fim zi de zi recunoscători duşmanilor. Singuri ei văd limpede şi spun fără prefăcătorie tot ce-i urât şi josnic în noi. Duşmanii ne întorc spre adevărata-ne fire, trezesc conştiinţa sărăciei noastre morale, obârşie a obârşiei celei de a doua naşteri. Le datorăm şi prin aceasta recunoştinţă, iubire. Deoarece duşmanul nostru are nevoie de iubire, de iubirea noastră. Cel ce ne iubeşte a şi descoperit în sine bucuria şi plata. N-are nevoie de schimbul nostru. Dar cel ce ne urăşte e nefericit, urăşte pentru că-i nefericit, ura e o uşurare amară a chinului său. Purtăm o parte din vina acestui chin. Şi chiar de-am socoti că n-o purtăm,

[667] *Filocalia*, vol.II, p.7-9.
[668] *Sfetnic Duhovnicesc.*
[669] *Ibidem.*

dintr-o neprevăzătoare încredere în noi înşine, prin iubire va să potolim nefericirea celui ce urăşte, să-i uşurăm suferinţa, să-l împăcăm, să-l facem mai bun, să-l întoarcem şi pe el la fericirea iubirii.

„Orice duşman e un frate necunoscut; adesea îi urâm pe cei cu care ne asemănăm; ceva din noi înşine, neştiut poate chiar nici de noi, e în duşmanul nostru, e pricina duşmăniei noastre. Iubindu-ne vrăjmaşul ne curăţăm sufletul prin cunoaştere, iar pe al său i-l înălţăm. Din ura ce desparte poate naşte lumina izbăvitoare. Din cel mai rău dintre rele, cel mai mare bine.

Iubirea fiecărui om pentru toţi oamenii va fi noul rai pământesc, raiul iarăşi cucerit. Hristos, întru aceasta, e Cel care-l aduce din nou pe Adam la porţile Grădinii şi-i arată cum poate să intre acolo ca să nu mai iasă niciodată."[670]

După moartea stareţului Zosima, Alioşa îşi aducea aminte de cuvintele lui spuse pe patul morţii: „Iubiţi-vă unii pe alţii, părinţilor – învăţa stareţul, după câte îşi amintea Alioşa mai târziu. Iubiţi norodul lui Dumnezeu. Noi nu suntem mai sfinţi decât mirenii pentru simplul motiv că am venit aici şi ne-am închis între aceşti pereţi ci, dimpotrivă, oricine vine aici s-a cunoscut pe sine prin însuşi faptul că a venit aici – că e mai rău decât toţi mirenii, decât toate şi decât toţi pe pământ... Şi pe măsură ce va trăi mai mult călugărul, între pereţii săi de aci înainte, în aceeaşi măsură trebuie să-şi dea seama de aceasta în mod mai simţit. Căci în caz contrar, nu avea nici un motiv să vină aici. Când însă va cunoaşte că nu numai că e mai rău decât toţi mirenii, ci şi că în faţa tuturor oamenilor este vinovat pentru toţi şi pentru toate, pentru toate păcatele oamenilor, colective şi individuale, numai atunci scopul însingurării noastre va fi atins. Căci să ştiţi, dragii mei, că fiecare dintre noi, luat aparte, e vinovat pentru toţi şi pentru toate pe pământ, fără îndoială, nu numai potrivit vinovăţiei generale lumeşti, ci individual, fiecare pentru toţi oamenii şi pentru fiecare om pe acest pământ. Această conştiinţă este cununa căii călugăreşti, ba chiar cununa căii oricărui om pe pământ. Căci călugării nu sunt de fapt altfel de oameni, ci numai astfel de oameni cum ar trebui să fie toţi oamenii de pe pământ. Numai

[670] *Viaţa lui Iisus*, de Giovani Papini, op.cit., p.172-173.

atunci s-ar umili inima noastră într-o iubire infinită, universală care nu cunoaşte săturarea. Atunci, fiecare din noi va fi în stare să dobândească toată lumea prin iubire şi prin lacrimile sale să spele păcatele lumii. Fiecare să ia aminte de inima sa, fiecare să se spovedească neîncetat. Nu vă fie teamă de păcatul vostru, chiar când îl recunoaşteţi, numai să fie pocăinţă, dar să nu-I puneţi condiţii lui Dumnezeu. Iarăşi vă spun nu vă mândriţi în faţa celor mici, nici în faţa celor mari. Nu-i urâţi nici pe cei ce vă alungă, nici pe cei ce vă batjocoresc, nici pe cei ce vă ocărăsc şi vă clevetesc. Nu-i urâţi pe atei, pe învăţătorii de lucruri rele, pe materialişti, chiar nici pe cei răi dintre ei, necum pe ce buni, căci şi printre ei mulţi sunt buni, mai ales în vremea noastră. Pomeniţi-i în rugăciunile voastre, astfel: «Mântuieşte-i pe toţi, Doamne, pe toţi aceia pentru care n-are cine să se roage, mântuieşte-i şi pe aceia care nu vor să se roage Ţie». Şi adăugaţi îndată: «Nu din mândria mea Te rog, Doamne, căci şi eu însumi sunt mai mârşav decât toţi şi decât toate»...[671]

Şi-i mai spunea stareţul Zosima lui Alioşa: „Să-ţi fie drag a te arunca pe pământ şi a-l săruta. Sărută pământul şi iubeşte necontenit, fără să te saturi cândva, pe toţi oamenii, iubeşte toate, caută extazul şi această ieşire din sine. Udă pământul cu lacrimile bucuriei tale şi iubeşte aceste lacrimi ale tale. Să nu-ţi fie ruşine de acest extaz, preţuieşte-l, căci este un dar divin, un dar mare care nu se dă multora, ci numai celor aleşi"[672].

Şi iată că – după moartea stareţului Zosima – Alioşa ajunge pe piscul acestei iubiri extatice hărăzită numai celor aleşi.

„În acel moment, sufletul lui – scrie Dostoievski – plin de extaz înseta după libertate, după un loc retras, după lărgimea spaţiului. Asupra lui s-a prăvălit – largă, invizibilă – bolta cerească, plină de liniştite stele scânteietoare. De la zenit până la orizont se mai dubla însă, în chip vag, Calea Lactee. O noapte proaspătă şi liniştită până la nemişcare a înveşmântat pământul. Turlele albe şi vârfurile de aur ale catedralei scânteiau pe cerul de safir. Superbele flori de toamnă au adormit, în straturile de pe lângă casă, până dimineaţa. Liniştea pământească parcă se contopea

[671] *Bratia Karamazovî*, p.193-194.
[672] *Ibidem*, p.383.

cu cea cerească, taina terestră venea în contact cu cea stelară... Alioşa stătea, se uita şi, la un moment dat, ca şi cum i s-ar fi retezat picioarele, s-a aruncat pe pământ.

El nu ştia pentru ce îl îmbrăţişează; nu-şi dădea seama pentru ce dorea în chip atât de irezistibil să-l sărute, să-l sărute în întregime, dar îl săruta plângând, plângând în hohote şi udându-l cu lacrimile sale şi, scos din fire, se jura să-l iubească, să-l iubească în vecii vecilor. «Udă pământul cu lacrimile bucuriei tale şi iubeşte aceste lacrimi ale tale»... răsună în sufletul lui... Pentru ce plângea el? O, în extazul său, el plângea până şi pentru aceste stele care îl luminau din beznă şi cărora «nu le era ruşine de acest extaz». Ca şi cum din toate aceste nenumărate lumi ale lui Dumnezeu s-au adunat dintr-o dată în sufletul lui nişte fire şi el se cutremura în întregime, «venind în contact cu alte lumi». El dorea să-i ierte pe toţi şi pe toate şi să ceară iertare – o! nu pentru el, ci pentru toţi şi pentru toate; iar «pentru mine cer alţii» – răsună iarăşi în sufletul lui. Dar în fiecare clipă el simţea lămurit şi parcă în mod palpabil cum intra în sufletul lui ceva tare şi neclintit ca şi această boltă cerească. Pe mintea lui a pus stăpânire parcă un fel de idee - şi de data aceasta pentru toată viaţa şi pentru vecii vecilor. A căzut la pământ ca un tânăr slab, dar s-a ridicat un luptător puternic pentru toată viaţa şi şi-a dat seama şi a simţit acest lucru dintr-o dată, în aceeaşi clipă a extazului său. Şi niciodată n-a putut uita Alioşa, în toată viaţa lui de mai târziu, acest moment. «Cineva mi-a cercetat sufletul în acel ceas» – spunea el mai târziu cu o puternică credinţă în cuvintele sale."[673]

„Lumea cealaltă – scrie Nichifor Crainic –, ca şi lumea de aici, se susţine prin marea şi irezistibila putere a iubirii. Această putere misterioasă constituie pentru sufletul omenesc acea aspiraţie, acea ridicare către Dumnezeu, tot mai aproape, tot mai aproape, până la unirea totală cu El. Fiinţa pe care o iubeşti exercită atracţia de a te contopi cu ea, de a o admira, de a o proslăvi; tot asemenea e Dumnezeu pentru cel care Îl iubeşte"[674].

---

[673] *Ibidem*, p.430-431.

[674] *Curs de mistică germană*, op.cit., p.428.

Această iubire, această atracție de a te contopi cu Dumnezeu l-a urcat pe Alioșa pe piscul extazului care a venit „subit", luminându-l și întărindu-l pentru toată viața. În acest extaz Alioșa a fost botezat „cu Duhul Sfânt și cu foc"[675], așa cum spune Sf. Ioan Botezătorul. În acest moment se poate spune că Alioșa „L-a văzut" pe Dumnezeu. Vorbind despre urmașii Apostolilor care au fost botezați cu Duhul Sfânt și cu foc la Cincizecime, Sf. Simeon Noul Teolog zice că toți cei hirotonisiți trebuie să se învrednicească de același botez prin această nouă cufundare în focul revelației mistice.

„În legătură cu ideea de «botez al Duhului» – scrie Nichifor Crainic –, atitudinea lui Simeon față de ierarhia bisericească e teribil de exigentă. Dacă nimeni nu poate vorbi de Dumnezeu până ce nu L-a văzut, nimeni nu poate să renască pe alții la viața în Iisus Hristos, dacă mai întâi nu s-a renăscut el însuși prin baia de flacără a Duhului. Numai cine posedă Duhul și are conștiința prezenței Lui lăuntrice, numai cine «L-a văzut» poate să învețe pe alții și să-i conducă la mântuire. «Teolog» în sensul profund al cuvântului e numai cine are intrare liberă în intimitatea de lumină a lui Dumnezeu. Nu discutăm această idee, dar trebuie să recunoaștem și să admirăm conștiința ameților de înaltă pe care o are omul acesta despre misiunea apostolică a preoției. Dacă ierarhiile sunt vasele comunicante în legătură cu Duhul Sfânt, dacă ele sunt fluviile, râurile și pâraiele prin care se revarsă în lume apele roditoare ale energiei dumnezeiești, nu se poate admite ca aceste vase să rămână insensibile la trecerea prin ele a elementului divin. O conductă, oricât de metalică ar fi ea, și tot se resimte de greutatea și de temperatura apei care o străbate. De la Fericitul Augustin, nici un alt teolog n-a afirmat cu atâta putere actualitatea harului în om, conștiința vie că trăim în el și el în noi, sentimentul de exaltare al prezenței divine.

Ceea ce trebuie să accentuăm acum e ideea că nimeni nu poate vorbi de Dumnezeu dacă nu L-a văzut. E una dintre cele mai caracteristice idei din doctrina lui Simeon. Cu alte cuvinte, el face din contemplație semnul și condiția adevăratului creștin. Mari și înverșunate împotriviri a stârnit, cum era de așteptat,

[675] Matei 3, 11.

această idee. De ce? Fiindcă ea contrazice concepţia comodă pe care o avem despre har, şi anume aceea că harul lucrează în noi în mod inconştient, fără să ne dăm seama. Simeon admite că harul se poate coborî în noi în mod inconştient, bunăoară în botezul pruncilor. Dar a susţine că rămâne mai departe insensibil la prezenţa şi la lucrarea Lui în noi e o «blasfemie» pe care el n-o poate suferi. Cuvântul lui devine vehement şi tare când spune că numai cadavrele sunt nesimţitoare la acţiunea harului. Certitudinea credinţei nu e altceva decât experienţa mistică, adică vederea luminii harice. Nu din auzite sau din învăţate se cunoaşte Dumnezeu, ci din vedere. Cum poţi vorbi cu cineva fără să-L vezi? Cum poţi să te rogi lui Hristos fără să-L vezi? Lucrarea lui Hristos e să Se descopere permanent şi neîntrerupt. Altfel, cum ar fi El «Lumina lumii» dacă lumea n-ar vedea această lumină? «Norodul acesta care zăcea în întuneric a văzut lumină mare» – zice Evanghelistul Matei la 4, 16.

După cum am văzut în cazul lui Alioşa, sufletul omenesc se orientează în mod spontan, asemenea unui ac magnetic, spre polul lui de atracţie care este Dumnezeu. Universul întreg, lumea întreagă se susţine pe atracţia a doi poli opuşi, polul om şi polul Dumnezeu. Între aceşti doi poli există atracţia continuă şi irezistibilă a iubirii, fiindcă substanţa care susţine întreaga viaţă este «iubirea», cea mai înaltă dintre virtuţi, care rămâne dincolo de această viaţă, care trece în ordinea dumnezeiască."[676]

Aceasta este calea şi puterea dragostei creştine. Cel ce o are poate „să dobândească toată lumea" şi „prin lacrimile sale să spele păcatele lumii", iar cel ce n-o are, chiar de ar muta munţii din loc şi chiar de şi-ar da trupul să fie ars, nu e decât aramă sunătoare şi chimval gălăgios[677]. Căci în afară de iubirea creştină nu există un alt mijloc de pacificare a lumii noastre lăuntrice şi din afară.

Când principiul iubirii creştine inundă sufletul omenesc şi-i antrenează toate puterile, atunci patimile se topesc şi pacea se instalează în sufletul omenesc, pacea conştiinţei, pacea personală, pacea interioară şi pacea exterioară. Secretul este că acest

[676] *Curs de mistică germană*, op.cit., p.354-356, 428.
[677] I Corinteni 13, 1.

principiu al iubirii creştine este Însuşi Dumnezeu, căci Dumnezeu este iubire, iar când El inundă sufletul, atunci îndată se statorniceşte pacea, căci El este Împăratul Păcii, El este „izvorul limpezit" în care n-au ce căuta impurităţile, mixturile sau pacea falsă. Şi atunci, după vorba Sf. Ioan Gură de Aur, când această iubire inundă sufletul, „mai degrabă ar putea răbda paiele para focului, decât diavolul para cea arzătoare a dragostei". Atunci, toate uneltirile diavolului dispar mistuite ca de foc, ca de aparatul electric de sudură. Atunci căpătăm şi noi puterea de a-l birui pe satana cu întreitele lui ispite din Carantania, căci nu-l biruim prin propriile noastre puteri, ci prin Duhul Sfânt şi prin focul prin care Domnul vrea să ne boteze pe fiecare din noi; nu-l biruim prin adevărurile scoase de raţiunea noastră luciferică şi „imbecilă", nici prin faptele noastre săvârşite de voinţa noastră numai naturală, firească, ci prin Adevărul Întrupat şi prin faptele izvorâte din voinţa harică, din contemplarea Mariei.

După Şestov, „contactul cu alte lumi" este, trebuie să presupunem, acea „credinţă" a cărei posibilitate n-o îngăduie Harnack – credinţa care n-a primit niciodată nici un fel de autoritate din afară, care n-a nimerit în istorie, care n-a lăsat nici o urmă. „Credinţa care neglijează faptele, care n-a dat nimic omenirii şi care, din această pricină, e declarată de ştiinţă ca «inexistentă». Ea a fost pentru Dostoievski tocmai acel mai bun, acel capriciu fidel pentru care el cerea şi căuta drepturi şi garanţii"[678].

Această credinţă, această pace şi mai ales această iubire sunt imponderabilele care biruie tot „nisipul" lumii acesteia.

[678] *Na vesah Iova*, op.cit.

SEMINȚE DIN ALTE LUMI

„Noi nu putem pătrunde esența lucrurilor – zice starețul Zosima – pentru că Dumnezeu a luat semințe din alte lumi, le-a semănat pe pământ și a făcut grădina Sa."

„Așa e cu Împărăția lui Dumnezeu – ne spune Iisus – cum este cu omul care aruncă sămânța în pământ. Omul doarme și se scoală, e noapte, e zi, sămânța încolțește și crește, el însuși nu știe cum. Pământul rodește de la sine, mai întâi iarbă, după aceea grâu deplin în spic. Iar când rodul a dat în copt, atunci trimite secera, că a sosit secerișul"[679]. Iar rodul care dă în copt e rodul Duhului: „Dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blândețea, înfrânarea"[680].

Cu aceste semințe deci și cu aceste roade vrea Domnul Iisus să-Și facă grădina păcii pe pământ. „Cu principiul iubirii – zice pr.prof. Orest Bucevschi –, Biserica creștină a civilizat pe barbari, cu aceeași iubire îi poate înfrăți și pe civilizați".

Lumea îi ia în derâdere și-i socotește nebuni pe aceia care se folosesc de asemenea semințe și roade în vederea păcii și înfrățirii. De ce? Pentru că tocmai ea, lumea, împotmolită în păcate și erori, s-a abătut din drum, a rătăcit, s-a întunecat la minte, folosindu-se de mijloacele pe care le utilizează leul, tigrul sau hiena. Mergând pe această linie, „unii autori, judecând lucrurile la suprafață, au crezut că ne găsim în fața unei morale contra naturii, ca și cum bunătatea, mila, generozitatea și eroismul nu sunt produse naturale. De ce unii se îndărătnicesc să creadă că numai

---

[679] Marcu 4, 26-29.
[680] Galateni 5, 22-23.

cucuta şi bufniţa, vitriolul şi fierea, mărăcinul şi neghina sunt privighetori, fagure de miere şi viţă de vie, rodii şi spice de grâu? De ce această prejudecată morbidă pentru tot ceea ce natura produce în direcţia urâtului şi a monstruozităţii şi nu se dă atenţia cuvenită părţii opuse, unde surâde frumosul sub toate aspectele lui?

Noi preferăm să nesocotim mărăcinii şi neghina, cucuta şi celelalte buruieni otrăvitoare, ca să contemplăm, în schimb, lanurile de grâu şi crinii câmpului; în nopţile de primăvară ne desfătăm cu cântecul privighetorii, iar toamna suntem încântaţi că putem umple hambarele cu miere, untdelemn, fructe şi bucate.

Şi nu este gospodar care să nu-şi dea seama că toate aceste bogăţii se obţin cu sudoarea frunţii. Pentru a da vinului din Neuchâtel dogoarea care furnică prin vine e nevoie de o muncă chinuitoare; diamantul se scoate cu greu din măruntaiele pământului, iar perlele se culeg cu primejdia vieţii din fundul mărilor. Numai biruinţa morală, cucerirea cea mai preţioasă a omului, podoabă fără preţ a existenţei sale, să fie obţinută uşor şi fără jertfe?

Dacă e adevărat că pentru a obţine o asemenea victorie care justifică şi înnobilează viaţa omului e nevoie de multă trudă şi de mari sacrificii, nu-i mai puţin adevărat că ea nu-i accesibilă decât luptătorului care se bate eroic s-ajungă la ţinta propusă."[681]

Şi aleşii lui Dumnezeu au nesocotit mărăcinii şi neghina, cucuta şi buruienile otrăvitoare – adică ura şi răzbunarea, mândria şi mânia, invidia şi lăcomia – care au răsărit pe pământ şi în suflet în urma păcatului şi blestemului din rai şi care de veacuri aduc moarte şi vrajbă, tulburare şi război, dar fiii lui Dumnezeu au preferat în schimb crinii şi trandafirii, vinul şi grâul – adică viaţa curată şi jertfa, vinul cel nou al Duhului Sfânt şi pâinea cerească, care, singure, au fost înainte de păcatul strămoşesc şi care, iarăşi singure, aduc pacea pe pământ şi fericirea veşnică în ceruri.

Dar aceasta înseamnă să te rogi lui Dumnezeu să-ţi dea darul credinţei care vine subit, pe neaşteptate, să-ţi dea cealaltă pereche de ochi cu care să poţi vedea noumenul lucrurilor şi să-ţi dea eroismul necesar ca să te cobori în măruntaiele pământului

[681] *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, vol.II, de Sterie Diamandi, Cartea Românească, Bucureşti, p.373-374.

şi în fundul mărilor, de unde să scoţi, uneori cu preţul vieţii, diamantul şi perlele morale, semințele care îşi au originea în alte lumi. Aceasta înseamnă să porneşti lupta împotriva „evidențelor" lumii acesteia, căci – zice Şestov - „cel mai primejdios duşman al nostru îl constituie «adevărurile evidente». Ştiu că acest lucru e cel mai greu pentru omul care e osândit să meargă fără să ştie unde. După cât se pare, o astfel de cerinţă nici nu i se poate prezenta omului. Dar aici nu e vorba de vreo cerinţă. Nimeni nu caută ca toţi oamenii să treacă întotdeauna cu vederea evidențele. Poate că, dimpotrivă, toată lumea ar trebui să aibă de-a face întotdeauna cu evidențele. Dar cineva, undeva, poate să nu aibă a face şi nici chiar nu are a face cu ele. Şi atunci, începe să ţi se pară că veşnicia este numai faţa imobilă a timpului, că ceea ce are început nu are sfârşit, că filozofia biblică e mult mai profundă şi mai pătrunzătoare decât filozofia contemporană şi chiar - voi spune totul – că istorisirea despre căderea în păcat nu este inventată de evrei, ci ei au dobândit-o printr-unul din acele mijloace despre care nu veţi afla nimic din cele mai noi teorii ale cunoştinţei"[682]...

Acest mijloc nu e decât acela prin care Dumnezeu ia semințele sale din alte lumi şi le seamănă în grădina Sa. Este adevărat că, după căderea în păcat, peste ochii omului s-au lăsa solzii patimilor şi păcatelor, care nu-i permit să vadă semințele şi roadele Duhului. Omul nu mai vrea să se ostenească, să sape pământul inimii sale ca să dea de acest aur. Şi dacă a doua pereche de ochi e lipsită de vederea duhovnicească, e firesc ca el să nu privească lucrurile decât cu prima pereche de ochi, cu ochii lutului din care a fost făcut. Dar cu aceştia el nu vede decât neghinele pe care diavolul le ia din împărăţia întunericului, semănându-le în aceeaşi grădină a inimii. Şi atunci, omul păcatului nu vede decât aceste semințe şi roade negre ale satanei. Mai mult: el susţine că acestea sunt „lumina luminează în întuneric şi întunericul n-a cuprins-o"[683]. Iar fiii luminii au primit în inima lor semințele lui Iisus şi, la vremea lor, şi-au dat rodul plin de bucurie şi de pace.

---

[682] *Na vesah Iova*, op.cit., p.227.
[683] Ioan 1, 5.

Astfel, când rodul stareţului Zosima a dat în copt, Domnul a trimis secera care l-a despărţit de trup. Şi când Alioşa stătea mâhnit lângă sicriul lui, stareţul i s-a arătat în vedenie zicându-i: „Să ne veselim – continuă uscăţivul bătrân – să bem din vinul cel nou, din vinul iubirii celei noi şi măreţe; vezi câţi oaspeţi au venit? Iată şi Mirele şi Mireasa, iată şi înţeleptul Arhitrichiu gustă din vinul cel nou... Îl vezi pe Soarele nostru, Îl vezi pe El?... Nu-ţi fie teamă de El. El e înfricoşat în faţa noastră prin măreţia Lui, e înfricoşat prin înălţimea Lui, dar e nesfârşit de milostiv, S-a făcut asemenea nouă din dragoste şi Se veseleşte cu noi, preface apa în vin ca să nu se curme bucuria oaspeţilor. El aşteaptă noi oaspeţi, îi cheamă fără încetare, şi de data aceasta pentru vecii vecilor! Uite că ei aduc vinul cel nou, vezi, aduc vasele..."[684]

Dar pentru ca să ajungi la această nuntă mistică, pentru ca să-ţi prefaci apa omului vechi în vinul omului nou şi pentru ca, în sfârşit, vinul cel nou al Duhului Sfânt să-ţi dogorească inima, făcând-o să clocotească de o curată şi veşnică bucurie, e nevoie, pe de o parte, de o muncă chinuitoare şi de mari sacrificii, iar pe de altă parte, de sămânţa luată din altă lume care, aruncată ca harul baptismal, să încolţească şi să crească fără să ştim nici noi înşine cum.

Marcel a aruncat în inima fratelui său mai mic o sămânţă din altă lume, apoi s-a stins, murind de oftică. Au trecut anii, zilele şi nopţile, ceasurile şi clipele, fratele mai mic a devenit ofiţer şi, fără să ştie cum, după ce şi-a bătut ordonanţa, pe neaşteptate, sămânţa a încolţit, iar ofiţerul a rodit grâu deplin în spicul vieţii monahale.

Mama lui Alioşa şi-a adus pe braţe copilaşul în zona de influenţă a Duhului Sfânt şi i-a aruncat în suflet următoarea sămânţă: „El şi-a întipărit în minte o liniştită seară de vară. Fereastra era deschisă, iar soarele intra pieziş cu razele lui (mai mult decât toate, i s-au întipărit razele piezişe). În odaie, în colţ, era o icoană, în faţa ei o candelă aprinsă, iar înaintea ei, în genunchi, se afla mama lui, care plângea în hohote, cu strigăte şi ţipete ascuţite ca în toiul unor crize isterice. Ea l-a îmbrăţişat cu atâta putere încât i-a provocat dureri. Şi rugându-se pentru el Născă-

[684] *Bratia Karamazovî*, p.429.

toarei de Dumnezeu, îl întindea din braţele sale cu amândouă mâinile spre icoană, ca sub acoperământul Maicii Domnului... Şi deodată intră în fugă doica, smulgându-l speriată din braţele ei. Iată tabloul! Alioşa a memorat în acea clipă şi faţa mamei sale: spunea că era ieşită din fire, dar foarte frumoasă"[685].

În Biblie şi în *Vieţile Sfinţilor* sunt nenumărate cazurile în care mamele şi-au închinat copiii lor Domnului, care, influenţând asupra lor – fie direct, prin lucrarea Sfântului Duh, fie indirect, prin cea care e plină de acest dar –, i-a ridicat la cea mai înaltă treaptă de sfinţenie. Iar de pe această înălţime au trecut peste opreliştea Sfântului Ioan Evanghelistul, rugându-se şi fiindu-le milă nu numai de fiii diavolului, ci şi de însăşi dracii, cum au făcut Sf. Antonie cel Mare şi Sf. Isaac Sirul.

Ştiind toate acestea atât din spusele stareţului Zosima cât şi din proprie experienţă, Alioşa a căutat să arunce seminţele amintirilor bune şi sfinte în sufletelul curat al copiilor.

„Porumbeii mei - le spunea Alioşa copiilor după înmormântarea prietenului lor Iliuşa –, daţi-mi voie să vă numesc astfel: porumbei, pentru că voi toţi semănaţi foarte mult cu aceste drăguţe păsărele de culoare porumbie, mai ales acum, în acest moment, când mă uit la feţele voastre pline de bunătate şi drăgălăşenie - iubiţii mei copilaşi, poate că voi n-o să mă înţelegeţi ce-o să vă spun, pentru că eu adesea vorbesc într-un chip de neînţeles, dar voi totuşi le veţi ţine minte şi mai târziu, veţi fi odată de acord cu cuvintele mele. Să ştiţi dar că nu este nimic mai înalt şi mai puternic şi mai sănătos şi mai folositor de aci înainte pentru viaţă ca o amintire oarecare bună şi, îndeosebi, căpătată încă din copilărie, din casa părintească. Vi se spun multe despre educaţia voastră, dar iată că o astfel de amintire oarecare frumoasă şi sfântă, păstrată din copilărie, poate că este cea mai bună educaţie. Dacă s-ar aduna multe amintiri de acest fel în viaţă, atunci omul ar putea fi salvat pentru toată viaţa. Şi chiar dacă n-ar rămâne decât o singură amintire bună în inima noastră, ea ne poate servi cândva spre mântuirea noastră. Poate că mai târziu vom deveni răi, poate că nu vom fi în stare să rezistăm în faţa unei fapte rele, poate că vom lua în derâdere lacrimile omeneşti

[685] *Ibidem*, p.22.

şi ne vom bate joc de oamenii care vorbesc uite aşa, cum striga adineauri Kolea: «Vreau să sufăr pentru toţi oamenii», şi asupra acestor oameni vom slobozi batjocorile noastre răutăcioase. Şi cu toate acestea, oricât de răi am fi, ceea ce să nu dea Dumnezeu, însă de îndată ce ne vom aduce aminte cum l-am înmormântat pe Iliuşa, cum l-am iubit în ultimele zile şi cum am vorbit acum aşa de prieteneşte şi aşa de strânşi lângă această piatră, atunci, omul cel mai crud dintre noi şi cel mai batjocoritor – dacă vom deveni astfel – nu va îndrăzni totuşi să ia în derâdere în sinea lui faptul din care se vede cât a fost el de bun şi cumsecade în aceste momente de acum. Mai mult: poate că tocmai această singură amintire îl va reţine să facă un mare rău şi el îşi va reveni şi va zice: «Da, eu am fost atunci bun, îndrăzneţ şi cinstit». Omul râde adesea de cei buni şi blânzi; lasă să râdă în sinea lui, asta nu e nimic, asta n-o va face el decât din uşurătate; dar vă încredinţez, domnilor, că de îndată ce va râde va zice imediat în inima sa: Nu, am făcut rău când am râs, pentru că nu e îngăduit să râzi de asemenea amintiri"[686].

Vorbind în continuare, Alioşa adăugă: „Mă refer la teama de a ne face răi; dar, în definitiv, de ce să ne facem răi, nu-i aşa, domnilor? Vom fi mai întâi de toate buni, apoi cinstiţi şi pe urmă nu ne vom uita niciodată unul pe altul. O repet asta din nou. Vă dau cuvântul, domnilor, că eu nu vă voi uita pe nici unul dintre voi; fiece faţă care se uită acum la mine o voi memora, chiar de ar trece treizeci de ani. Adineauri, iată, Kolea i-a spus lui Kartaşov că noi ca şi cum nici n-am vrea să ştim «dacă este el sau nu pe lume». Dar oare pot eu să uit că şi Kartaşov este pe lume şi că el nu mai roşeşte acum ca atunci când a descoperit Troia, ci se uită la mine cu ochişorii lui frumoşi, buni şi veseli? Domnilor, iubiţii mei domni, să fim cu toţii mărinimoşi şi curajoşi ca Iliuşa, cuminţi, îndrăzneţi şi generoşi ca şi Kolea (dar care va fi mult mai cuminte când va mai creşte) şi să fim tot aşa de timizi, dar cuminţi şi drăguţi ca şi Kartaşov. Dar ce să vorbesc eu numai de ei amândoi? Voi toţi, domnilor, îmi sunteţi dragi de azi înainte, pe toţi vă voi închide în inima mea, iar pe voi vă rog să mă închideţi şi pe mine în inima voastră! Ei, dar cine ne-a

[686] *Ibidem*, p.917.

unit întotdeauna, în toată viaţa noastră, cine altul dacă nu Iliuşecika, bunul băiat, drăguţul băiat, băiatul care e atât de scump pentru noi toţi în vecii vecilor! Să nu-l uităm niciodată, pomenirea lui să fie veşnică şi bună în inimile noastre, acum şi pururea şi în vecii vecilor!

Ne vom aduce aminte şi de faţa lui, şi de hainele lui, şi de cizmuliţele lui sărăcuţe şi de micul său mormânt şi de nenorocitul şi păcătosul său tată şi de faptul cum i-a luat el singur apărarea în faţa întregii clase!

Ah, copilaşilor, ah, dragii mei prieteni, să nu vă fie teamă de viaţă! Cât de bună e viaţa când faci ceva bun, ceva după dreptate!

- Karamazov, noi te iubim! – Exclamă irezistibil o voce, pare–mi-se a lui Kartaşov.

- Noi te iubim, noi te iubim – îi prinseră vorba din zbor toţi ceilalţi. În ochişorii multora dintre ei scânteiau lacrimile"[687].

Genialul scriitor rus, care şi-a descris eroii începând de la abisurile fără fund ale păcatului până la cele mai sacre piscuri de iubire extatică, a rupt din sufletul său bogat trăirea sa lăuntrică, trecută prin felurite faze.

Făcând, în acest sens, o foarte fină observaţie, Şestov zice că „oamenii istorisesc cel mai preţios şi mai anevoios adevăr despre sine numai atunci când nu vorbesc despre ei":

„N-a existat niciodată pe lume nici un Raskolnikov şi nici un Karamazov şi pe Dostoievski nu l-a interesat niciodată soarta lor. Eu – zice el – vestesc mereu despre alţii, dar vorbesc mereu despre mine. Despre cine poate vorbi un om de treabă? Despre sine. Dostoievski a vorbit întotdeauna numai despre sine. Nici nu e nevoie să spunem că şi Mîşkin şi Rogojin şi toţi ceilalţi eroi nu sunt persoane, ci măşti. Dostoievski n-a zugrăvit niciodată pe oameni. Dar dedesubtul măştilor se vede un singur om viu şi adevărat - se vede însuşi autorul care, cu cea mai mare putere de concentrare, uitând totul pe lume, face propriul său lucru, singurul important pentru el: duce mai departe interminabilul său proces cu duşmanul său de veacuri, cu doi ori doi egal patru. Dialectica lui Dostoievski, atât în însemnările lui subterane, cât şi în alte scrieri, poate fi aşezată fără teamă în rând cu dialectica

[687] *Ibidem*, p.918.

oricărui filozof recunoscut din Europa, iar după îndrăzneala ideii – nu mi-e frică s-o spun – de-abia dacă puțini aleși ai omenirii pot fi comparați cu toți sfinții din întreaga lume."[688]

Prin urmare, citatele lui Dostoievski nu sunt simplă literatură, ci viață trăită de el însuși, viață care mereu a fost în luptă cu „evidențele" diabolice și cu păcatele din inima sa. Iată de ce „arta veritabilă nu înseamnă numai o lume aparentă alături de realitate, ci dimpotrivă, abia e în stare să ne descopere cea mai adâncă realitate a vieții și a omului; ea ne înfățișează în toată puritatea și consecvența ei purtarea și iscusința firii omenești, care pe pământ e împiedicată în desfășurarea ei integrală; ea ne sensibilizează ființa noastră cea mai superioară, așa cum numai în rarele clipe de înălțare o bănuim și o dorim, ca cea mai tainică posibilitate a vieții noastre; noi simțim că așa ar trebui să viețuiască și să lucreze omul. Suntem conduși de ea și ne conducem noi înșine ajungând la conștiința stării noastre păcătoase și decăzute. Ea ne abate de la pierderea noastră în realitatea sensibilă, ne conduce la ascunzișurile creatoare ale sufletului și ale vieții și ne îndrituie să cugetăm și să lucrăm după îndemnurile acestor ascunzișuri, în loc să ne lăsăm înduplecați de mutilata și neputincioasa realitate a zilei și de sensibilitatea superficială a propriei noastre vieți lăuntrice.

În statul lui Platon, societatea întreagă trăiește din intuiția internă a câtorva care se orientează după eternele prototipuri ale lucrurilor, și nu după acele umbre care trec drept „realitate"[689].

A ne orienta după eternele prototipuri ale lucrurilor, a lucra după îndemnurile ascunzișurilor creatoare ale sufletului înseamnă a primi în inimile noastre semințele pe care Duhul Sfânt ni le aruncă din alte lumi și a rodi spic însutit.

Orice primitor al semințelor ce cad în sufletul nostru ca mana în pustie trebuie – după cum spune Douglas în *Obsesia* – să se închidă într-o odăiță, ca să fie ferit de orice contact cu lumea din afară, să-și închidă ochii trupești pentru a-i putea deschide pe cei sufletești și să încerce să se pună într-o situație spirituală receptivă, apoi să se adreseze cu toată încrederea Persona-

[688] *Na vesah Iova*, op.cit., p.105, 63, 66 și 47.
[689] *Hristos și viața omenească*, op.cit., p.28-29.

lităţii Majore: „Am îndeplinit toate condiţiile cerute pentru a obţine puterea! Sunt gata s-o primesc! O doresc din toată puterea sufletului meu!" Cu alte cuvinte, cel ce se roagă Tatălui Ceresc trebuie să intre în cămara sa, să-şi închidă uşa şi să se roage într-ascuns, iar Tatăl, care vede într-ascuns, va răsplăti lui la arătare, prin frumoasele roade ale Duhului Sfânt.

Aşa au făcut toţi sfinţii, dar mai ales isihaştii care s-au încuiat în odăiţa inimii lor, au închis ochii şi, prin rugăciunea lor neîncetată, au căpătat puterea Duhului Sfânt, dând roade însutite.

Dar şi în această privinţă, neîntrecutul psiholog Dostoievski ajunge până la rădăcina acestei contemplaţii infuze despre care vorbeşte Sf. Ioan al Crucii.

„Pictorul Kramski – scrie Dostoievski – are un remarcabil tablou intitulat *Contemplatorul.* Tabloul reprezintă o pădure în vreme de iarnă, iar în pădure, pe drum, un ţărănaş rătăcit, îmbrăcat în haine rupte şi cu cizme ponosite în picioare, stă singur–singurel în cea mai profundă izolare, căzut parcă pe gânduri; dar el nu se gândeşte, ci *contemplă* ceva. Dacă cineva l-ar îmbrânci, el ar tresări şi s-ar uita întocmai ca unul ce se trezeşte din somn, dar care nu înţelege nimic. Este adevărat că şi-ar veni îndată în fire, dar dacă l-aţi întreba pentru ce stătea şi la ce se gândea, cu siguranţă că nu şi-ar aminti nimic, dar în schimb cu siguranţă că şi-ar tăinui în sinea lui acea impresie sub care se afla el şi cu siguranţă că le adună în mod neobservat şi chiar fără să fie conştient de ce şi pentru ce, desigur că nici asta n-o ştie. Poate, la un moment dat, adunând impresii timp de mai mulţi ani, va lepăda toate şi va pleca la Ierusalim, ca să peregrineze şi să se mântuiască, dar poate va incendia satul său natal, după cum poate să se întâmple şi una şi alta. Poporul are mulţi contemplativi"[690].

Smerdiakov a stat multă vreme în această stare „contemplativă" în colţul camerei sale şi a sfârşit prin a-şi omorî propriul tată, iar Raskolnikov mărturiseşte: „Îmi plăcea mai bine să visez pe întuneric, stând cu faţa în sus, să clocesc"[691]. Iar sfârşitul acestei clociri deasupra anumitor „ouă" a fost o dublă crimă.

[690] *Bratia Karamazovî*, p.151-152.
[691] *Crimă şi pedeapsă*, op.cit., p.238, vol.II.

Iată de unde porneşte atât rădăcina binelui cât şi rădăcina răului. La origine este, aşadar, înclinarea voinţei omului spre bine sau spre rău. De înclină spre bine, ca eroul lui Douglas, omului i se infuzează din zona Personalităţii Majore, din Zona Duhului Sfânt, forţa spirituală care mută munţii patimilor şi restabileşte pacea divină, iar de înclină spre rău, ca Smerdiakov sau Raskolnikov, atunci i se infuzează omului seminţele negre ale „duhurilor răutăţii răspândite în văzduhuri"[692], ouăle de şarpe ce cad de veacuri din pomul cunoştinţei şi pe care le clocesc fiii diavolului. „Omul doarme şi se scoală, e noapte, e zi, şi sămânţa încolţeşte şi creşte, el însuşi nu ştie cum". „Dar pe când oamenii dormeau, a venit vrăjmaşul lui, a semănat neghina printre grâu şi s-a dus. Iar dacă a crescut paiul şi a făcut roadă, atunci se arătă şi neghina. Venind slugile stăpânului casei îi zise: Doamne, n-ai semănat tu oare sămânţă bună în ţarina ta? De unde dar are neghină? El le răspunse: Un om vrăjmaş a făcut aceasta"[693]. Tot aşa a mărturisit şi Raskolnikov: „Nu inteligenţa m-a ajutat, ci diavolul. Bătrâna a fost ucisă de diavolul, nu de mine. Diavolul m-a îndrumat la bătrâna"... Partea lui de vină a fost că, peste înclinarea lui spre rău, a primit „momeala" diavolului, a primit gândul rău, neghina. Şi nu numai atât: l-a clocit săptămâni şi luni întregi, până când neghina a încolţit şi a dat rodul crimei.

Şi Marcel a stat multă vreme culcat cu faţa în sus, tot timpul cât a zăcut în tuberculoză, dar întrucât a avut „bănuţul" unei inimi curate nu şi-a incendiat satul, ci a ajuns la Ierusalimul ceresc. „Mamă – zicea el – viaţa este un rai şi noi toţi suntem în rai, însă nu vrem să ştim acest lucru, dar dacă am vrea să ştim, chiar mâine raiul s-ar întinde peste tot pământul... Mămico, scumpa mea, zice (atunci el începu să vorbească cuvinte atât de drăgăstoase şi neaşteptate), sufleţelul meu, drăguţa mea, bucuria mea, să ştii că într-adevăr fiecare e vinovat în faţa tuturor şi pentru toate. Nu ştiu cum să-ţi tâlcuiesc aceasta, dar simt în chip dureros că aşa este. Şi cum se face că am trăit, ne-am supărat şi n-am ştiut nimic atuncea?"

---

[692] Efeseni 6, 12.
[693] Matei 13, 25-28.

„Ferestrele camerei lui – istoriseşte Zosima, fratele lui –dădeau în grădină, iar grădina noastră era plină de umbre, de pomi bătrâni, pe pomi îmbobociseră mugurii, veniră în zbor păsărelele timpurii, care îi ciripeau şi îi cântau la fereastră. Şi la un moment dat, uitându-se la ele amuzându-se, el începu să le ceară iertare: «Păsărele ale lui Dumnezeu, păsărele pline de bucurie, iertaţi-mă şi voi pe mine, pentru că am păcătuit şi în faţa voastră». Acest lucru – mărturisesc cei ai casei – nimeni nu l-a putut pricepe atunci, iar el plângea de bucurie. «Da, zicea el, toată viaţa în jurul meu a existat o asemenea slavă dumnezeiască: păsărele, pomi, lunci, ceruri, numai eu singur am vieţuit în chip ruşinos, eu singur am necinstit-o, iar frumuseţea şi slava n-am băgat-o deloc în seamă». «Lasă să fiu un păcătos în faţa tuturor, dar în schimb mă vor ierta toţi şi pe mine; iată şi raiul. Oare eu nu sunt acuma în rai?»"[694]

Dar pe măsură ce Marcel se îndulcea de fericirea raiului său lăuntric, acumulând impresii divine, seminţe bune, un alt tuberculos – Ipolit din *Idiotul* – în aceeaşi suferinţă contemplativă, ajunge să se amărască cu iadul său lăuntric şi să se hotărască a se sinucide pentru că, dându-se de bună voie sub influenţa duhului rău, şi-a întunecat mintea până într-atât încât nu vedea deasupra lumii noastre decât un „tarantul", un păianjen uriaş care ne otrăveşte şi-şi bate joc de noi. Tot aşa de întunecat a fost şi demonicul Ivan, fratele seraficului Alioşa.

Până la urmă însă – ne încredinţează şi stareţul Zosima – tot seminţele bune vor birui. „Prietenii mei – zicea el – cereţi de la Dumnezeu veselie, fiţi veseli ca copiii, ca păsărelele cerului. Să nu vă tulbure păcatul oamenilor în lucrarea voastră, să nu vă fie teamă că el va şterge lucrarea voastră şi nu va îngădui să se săvârşească. Să nu spuneţi: «E puternic păcatul, e puternică nelegiuirea, e puternic mediul murdar şi nu va îngădui să se săvârşească un lucru bun». Fugiţi, copii, de această deznădejde! Aici nu e decât o singură salvare: să te iei în mâini şi să te faci pe tine însuţi răspunzător pentru tot păcatul omenesc. Prietene, acest lucru este într-adevăr astfel, căci de îndată ce te vei face răspunzător pentru toate şi pentru toţi în chip sincer, vei vedea nu-

[694] *Bratia Karamazovî*, p.343-344.

maidecât că aşa este în adevăr şi că tocmai tu eşti vinovat pentru toţi şi pentru toate. Iar de vei arunca propria-ţi lene şi neputinţă asupra oamenilor, vei sfârşi prin a te împărtăşi de mândrie satanică şi vei cârti împotriva lui Dumnezeu"[695].

Comentând opera lui Dostoievski, Lev Şestov scrie pe bună dreptate că „cel ce vrea să se apropie de Dostoievski trebuie să săvârşească un special gen de *exercitia spiritualia*: să petreacă ceasuri, zile, ani întregi într-o atmosferă de evidenţe ce se exclud reciproc unele pe altele – alt mijloc nu există. Numai în aşa fel, se poate «vedea» că timpul nu are numai o singură dimensiune, ci două şi mai multe, că «legile» nu fiinţează din veşnicie, ci ne sunt «date», şi ne sunt date numai cu scopul de a se ivi «păcatul», că nu faptele, ci credinţa ne mântuieşte, că moartea lui Socrate poate trezi pe împietritul 2x2=4, că Dumnezeu cere întotdeauna imposibilul, că dezgustătorul pui de raţă poate să se transforme în frumoasa lebădă, că aici toate încep şi nimic nu se termină, că şi capriciul are dreptul la garanţii, că fantasticul e mai real decât naturalul, că viaţa este moarte, iar moartea este viaţă, precum şi toate celelalte «adevăruri» care se uită la noi cu ochii lor ciudaţi şi înfricoşaţi din paginile operei lui Dostoievski"[696].

Aceşti ochi ne arată că evidenţele lui Marcel şi Zosima exclud „evidenţele" lui Ipolit şi Ivan, că a doua dimensiune a timpului e dincolo de mormânt, că raţiunea „imbecilă" ne minte când susţine că legile ei există din veşnicie, iar nu din clipa când s-a călcat porunca în rai, că faptele izvorâte din voinţa naturală, păgână, care nu sunt scufundate în focul sfânt al voinţei harice, nu ne mântuiesc, ci mai degrabă ne scot la iveală „păcatul" încrederii în propriile noastre puteri, că de am avea credinţă cât un grăunte de muştar am putea realiza imposibilul pe care ni-l cere Dumnezeu, că aici toate se încep şi nimic nu se sfârşeşte, pentru că mai avem o viaţă dincolo de mormânt şi că, în sfârşit, pentru noi, ca şi pentru grăuntele de grâu, moartea este viaţă şi viaţa este moarte.

Dar fericirea noastră şi norocul este că, atât timp cât suntem în viaţă, putem trece din zona diavolului în zona lui

[695] *Ibidem*, p.380.
[696] *Na vesah Iova*, op.cit., p.78.

Dumnezeu, putem – prin miracolul pocăinței – să schimbăm însăşi neghina în grâu şi să trecem de pe calea largă ce duce la pieire la calea îngustă ce duce la viață; dar asta numai „până este ziuă – că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze"[697].

Deci, până este ziuă, trebuie să alegem partea cea bună, să contemplăm cu Maria la picioarele lui Iisus, adunând „impresiile" şi „semințele" Duhului Sfânt, necesare pentru acțiune şi fapte.

[697] Ioan, 9, 4.

LUPTA CONTRA RĂULUI

Când Foerster a spus că „nimic nu poate face omului atâta rău ca lupta pătimaşă cu răutatea" a subliniat una dintre cele mai mari primejdii care îi pândesc pe creştini. Şi această primejdie e cu atât mai mortală, cu cât e mai ascunsă şi mai necunoscută. După cum stânca ascunsă sub valuri duce mai repede la pieire o corabie decât stânca ce se vede de la distanţă şi după cum lupul ar sfâşia mai uşor oile dacă ar fi îmbrăcat în piele de oaie, tot astfel lupta pătimaşă cu răul duce la pierzare mai ales atunci când luptătorul crede că lucrează mai mult ca oricând pentru Dumnezeu. „Chiar soseşte ceasul – zice Domnul – când oricine, omorându-vă, să creadă că aduce slujbă lui Dumnezeu"[698].

Dar de unde porneşte această tristă stare de lucruri? De unde vine această inversare şi răsturnare a căii celei drepte?

Sfânta Scriptură ne spune că la început, când totul era numai dragoste şi armonie, până şi Lucifer era în grădina lui Dumnezeu, în Eden. „Erai heruvimul miruit să ocroteşti – îi zice Domnul – şi te aşezasem în muntele dumnezeilor şi umblai printre pietrele scânteietoare. Fost-ai fără prihană în căile tale din ziua zidirii tale, până când păcatul se cuibări în tine. Dar, din pricina întinsului tău negoţ, fiindcă lăuntrul tău se umplu de silnicie şi ai păcătuit, te-am izgonit din muntele dumnezeilor şi te-am alungat, heruvim acoperitor, din mijlocul pietrelor scânteietoare. Şi inima ta se trufi din pricina frumuseţii tale şi ţi-ai lepădat înţelepciunea ta în schimbul frumuseţii tale! De aceea

[698] Ioan 6, 2.

te-am aruncat pe pământ... Cu viclenia negoţului tău pângăritu-ţi-ai sfinţenia ta"[699]. Iar Iisus le spune ucenicilor: „Privit-am pe satana căzând, ca din ceruri fulgerul"[700]. Astfel, „aruncat a fost balaurul cel mare, şarpele cel de demult care se cheamă diavol şi satana, cel ce înşeală toată lumea, aruncat a fost pe pământ şi îngerii lui aruncaţi au fost cu el... Pentru aceasta, bucuraţi-vă, ceruri şi cei ce locuiţi într-însele. Vai însă pământului şi mării! Fiindcă diavolul a coborât la voi, având mânie mare, căci ştie că timpul lui e scurt"[701]. De aceea Sf. Petru atrage luarea aminte zicând: „Fiţi treji, privegheaţi, potrivnicul vostru, diavolul, răcnind ca un leu umblă căutând pe cine să înghită"[702], căci „lumea întreagă zace întru cel viclean"[703].

Însă, o dată cu căderea diavolului pe pământ, au căzut şi neghinele trufiei, păcatului, vicleniei care – pentru prima oară – au luat fiinţă în acest spirit necurat, născând răul în chip liber şi conştient. Iar aceste seminţe negre s-au întins ca lepra şi ca ciuma, omorând mii şi milioane de suflete care le-au pregătit, desigur, un teren favorabil de dezvoltare.

Când însă aceste spirite rele, aceste „trichine" văzute de Raskolnikov în vis au intrat în sufletele oamenilor, mintea lor s-a întunecat, inima lor s-a pervertit şi voinţa le-a slăbit. Mintea vedea lumina şi zicea că e întuneric, vedea întunericul şi zicea că e lumină, că e o „evidenţă"; inima vedea binele şi zicea că e rău, vedea răul şi zicea că e bine, că e un bine izvorât din voinţă proprie, naturală, iar voinţa gusta amarul şi zicea că e dulce, gusta dulcele şi zicea că e amar. Domnul însă ne-a prevenit prin proorocii Săi, zicând: „Vai de cei ce zic răului bine şi binelui rău; care schimbă amarul în dulce şi dulcele în amar"[704]. Pe aceşti oameni îi mustră Însuşi Domnul Iisus: „Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici, că voi curăţiţi partea din afară a paharului şi a blidului, iar înlăuntru sunt pline de hrăpire şi de necumpătare!

[699] Iezechil 28, 13-18.
[700] Luca 10, 18.
[701] Apocalipsa 12, 9-12.
[702] II Petru 5, 8.
[703] I Ioan 5, 19.
[704] Isaia 5, 20.

Fariseule orb, curăță întâi lăuntrul paharului și al blidului, ca să fie curat și pe dinafară! Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici, că semănați cu mormintele cele văruite care pe dinafară se arată frumoase, înlăuntru însă sunt pline de oase de morți și de toată necurăția!"[705]

Rezultatul acestor pervertiri și fățărnicii este că legea Domnului e „prefăcută în minciună prin a cărturarilor ademenitoare pană"[706].

Dar când în inimile curate răsare Soarele Dreptății, când Adevărul Întrupat luminează mintea și inima, atunci toate se limpezesc, „căci Hristos este dușmanul oricărei nebulozități, al oricărei unificări înșelătoare, adevărul Lui nu îngăduie compromis cu neadevărul, El pretinde supunere necondiționată" – zice Foerster. Și atunci, supunându-ne acestei Lumini, vedem clar de unde a pornit răul, ce scop are, unde ne duce și mai ales prin ce mijloace îl putem înlătura. Și invers: când în inimile perverse năvălește duhul întunericului și al minciunii, atunci toți orbecăie, se lovesc, se ceartă și se războiesc fără să se știe de unde a pornit răul, ce scop are, unde îi duce și mai ales prin ce mijloace ar putea ei să-l înlăture.

„Omul bun – zice Mântuitorul – din vistieria cea bună a inimii sale scoate cele bune, pe când omul rău din vistieria cea rea a inimii lui scoate cele rele"[707]. Și într-un caz și într-altul există câte o „vistierie" pe care am putea s-o comparăm cu o cumpănă a apelor. Dintr-un singur munte pornesc două râuri sau două fluvii care curg în direcții diametral opuse, parcurgând astfel zeci și sute de kilometri până se varsă în mare sau în ocean. „Vistieria" este aceeași, dar gândul rău sau bun îi face pe oameni să scoată lucrurile rele sau bune din ea; muntele este același, dar înclinarea spre apus sau spre răsărit face ca apele s-o ia în direcții contrare. Tot astfel, sufletul omenesc este același, dar înclinarea voinței lui libere spre zona Duhului Sfânt sau spre zona duhului diavolesc face ca faptele unora să fie rele, iar ale altora bune. Sufletul, care e chipul lui Dumnezeu, „izvorăște din

[705] Matei 23, 25-27.
[706] Ieremia 8, 8.
[707] Luca 6, 45.

tronul lui Dumnezeu şi al Mielului"[708], dar dacă, în virtutea deplinei lui libertăţi, înclină spre Răsărit, spre raiul lui Dumnezeu, va fi ca râul şi ca apa vieţii care e limpede ca cleştarul şi care odrăsleşte pe cele două maluri un anumit pom al vieţii, ale cărui frunze şi roade slujesc spre tămăduirea neamurilor, iar dacă, în virtutea aceleiaşi depline libertăţi, înclină spre Apus, spre iad, atunci se face ca şi râul de foc, care nu provoacă şi nu seamănă decât uscăciune, secetă, durere şi moarte.

Lucifer, împreună cu îngerii căzuţi şi cu oamenii înşelaţi de el, au pornit pe această cale, preferând întunericul, în locul luminii, răul în locul binelui, amarul în locul dulcelui, făţărnicia în locul sincerităţii, minciuna în locul adevărului, mândria în locul smereniei, egoismul în locul iubirii, viclenia în locul inimii curate, violenţa în locul păcii, litera care omoară în locul Duhului care face viu. Dar spre marea noastră fericire, Noul Adam a venit în mijlocul nostru şi – biruind pe diavolul, lumea şi trupul cu poftele lui – a pornit cel dintâi pe albia ce duce spre Răsărit. După El au venit miile şi milioanele de ucenici care l-au biruit pe satana „prin sângele Mielului şi prin cuvântul mărturiei lor şi nu şi-au iubit viaţa lor până la moarte"[709]. Pentru astfel de oameni toate sunt bune, toate lucrurile - şi cele rele şi cele bune – lucrează spre binele lor; ei – cum zice Apostolul – s-au lepădat de cele ascunse şi ruşinoase, „nu umblă întru viclenie, nici nu prefac cuvântul lui Dumnezeu"[710]; ci se află în zona de influenţă a Duhului Sfânt şi au căpătat putere „să calce peste şerpi şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului şi nimic nu le aduce vătămare"[711]. Cu această putere a luptat Domnul Iisus contra răului, biruindu-l şi în cer şi pe pământ. Tot cu această putere şi numai cu această putere de sus putem şi trebuie să biruim atât răul din noi, cât şi răul din afară.

Cei din zona diavolului spun făţiş că binele e rău şi caută să extermine pe oamenii binelui. Neavând cealaltă pereche de ochi, neavând deschişi ochii cei lăuntrici şi, ceea ce e mai grav,

[708] Apocalipsa 22, 1.
[709] Apocalipsa 12, 11.
[710] II Corinteni 4, 2.
[711] Luca 10, 19.

acoperindu-şi de bună voie, liber şi conştient ochii cu solzii patimilor, ei nu mai pot distinge culorile. Neavând viziunea vieţii de dincolo, ei se pierd în viaţa de aici ca într-un labirint din care nu pot ieşi. De aceea „duşmanii adevăraţi ai creştinismului îşi au temeiul în sminteala crucii" - şi ei vor exista cât va fi lumea. Dar – continuă Foerster – mai există un fel de duşmani ai creştinismului. În cel mai adânc înţeles, aceştia nu sunt deloc străini de duhul lui Hristos. Dar prin aşa-numiţii creştini ei au fost îndepărtaţi şi împinşi în eroare sau în duşmănie făţişă. Când oamenii raţionalişti unilaterali materializează adevărurile credinţei, când nişte oameni sentimentali se abat într-un fanatism anarhic, nerecunoscând că creştinismul este întruparea preciziei, a simplităţii şi a consistenţei, când firi unilateral sociale nesocotesc cel mai personal element al creştinismului, puternica cetate împotriva societăţii omeneşti, când fariseii moralei uită că Domnul şi Maestrul lor a fost prieten al vameşilor şi păcătoşilor, când firile molatice habar n-au câtă energie a voinţei şi a biruinţei asupra lumii se ascunde în dosul blândeţii şi al iertării vestite de Evanghelie, când propovăduitorii idealişti ai creştinismului nu lasă să se întrezărească nimic din atotpătrunzătorul realism al lui Hristos, nu trebuie să ne mirăm că nu arareori devin antihrişti, din neînţelegere, tocmai cei cu vădite înclinări spre un adevărat creştinism. Acest fel de anticreştinism însă a fost dat de Providenţă reprezentanţilor creştinismului anume pentru ca ei, prin critica ce li se face de acolo, să-şi deschidă ochii tot mai mult asupra oricărei confuzii dintre învăţătura creştină şi ceea ce este păgânesc, indic, evreiesc, modern sau orice ar banaliza sau ar falsifica sensul genuin şi spiritul creştinismului. Şi nimic nu este mai periculos pentru păstrarea învăţăturii în toată curăţenia ei decât dacă creştinii nu recunosc rostul providenţial amintit mai sus al acestor „antihrişti" şi în vrăjmăşia lor nu vor să vadă pe tăinuitul *pro*, ci numai pe *anti*, în loc să se întrebe dacă aici vorbeşte într-adevăr vechea ură faţă de creştinism sau dacă nu cumva se apără şi se afirmă aici chiar un element de adevăr creştin, un element pe care creştinii oficiali l-au jertfit inconştient ori l-au deplasat pe planul din urmă. Este grozav de greu pentru creştin să reţină ceea ce este mai esenţial în creştinism şi să

distingă clar acest esenţial de orice alt element ce a fost sau este, să-l păstreze nealterat – dacă nu trece cumva prin zguduitoarea istorie a pătimirii, dacă nu se eliberează de spaţiul şi superficialitatea lumească a gândirii, simţirii şi iubirii numai naturale şi dacă nu pătrunde cumva în taina adâncă a Celui care a biruit lumea. De aceea se şi întâmplă adeseori că necredincioşi împinşi de experienţa vieţii spre realitatea lucrurilor - şi cu colaborarea creştinismului împrăştiat în lume – se trezesc în adâncurile sufletului lor ajungând fără de veste la întrezărirea unor adevăruri şterse de multă vreme din sufletul sfintei tradiţii. Aşa se întâmplă adeseori, mai ales în epoca noastră de sciziuni şi descompuneri. Şi după cum fresca lui Fra Angelico de deasupra uşii Mânăstirii San Marco din Florenţa a făcut pe călugăr să înţeleagă că în chipul străinului sau al pelerinului Însuşi Hristos caută adăpost, aşa trebuie să se întrebe creştinii vremurilor noastre, serios şi în fiecare clipă, dacă în multe manifestări aparent anticreştine sau străine de Hristos ale omului modern nu cumva este activ vreun adevăr creştin ascuns, care vrea să intre din nou în orbita apostolului creştin şi care, purificat şi aşezat la locul lui, ar fi în stare să promoveze apostolatul acela şi să-l ridice la o mai mare putere spirituală şi adâncime faţă de anticreştinismul real."[712]

În *Cămaşa lui Hristos* Tiberiu îi spune lui Marcellus: „Ar fi interesant să poţi urmări evoluţia acestei mişcări (e vorba de creştinism). În cazul în care va continua în acelaşi ritm ca şi până acum, nimic nu o va putea opri. Dar nu va mai continua ca până acum. După ce va mai trece o vreme, se va mai domoli, imediat ce situaţia adepţilor va deveni mai sigură. În momentul acesta, crezându-se destul de puternici, vor încerca să-şi dicteze condiţiile, vor începe rivalităţile pentru slujbe şi prăzi... aşa că puterea li se va urca la cap, datorită bogăţiilor pe care au reuşit să le jecmănească, şi îşi vor închipui că stau călare pe situaţie.

Cu totul pe neaşteptate, Tiberiu începu să hohotească ascuţit: Hi, hi, hi! Un creştin călare pe situaţie va fi exact ca oricare altul când este călare! Această armată a lui Iisus ar trebui să

[712] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.148-149.

facă drumul pe jos, pentru a putea ajunge destul de departe, ca să poată face ceva"[713].

Şi creştinii sunt mereu călare pe situaţie de la edictul din Milan încoace, devenind exact ca oricare altul, când este călare. De atunci, ei au început să-şi dicteze condiţiile, bizuindu-se pe bogăţii, slujbe şi prăzi. De atunci ei au înlăturat arma Crucii de pe care trebuie să picure sângele nostru vărsat în favoarea aproapelui şi au luat sabia păgână de pe care picură sângele aproapelui ce se varsă în favoarea noastră, de atunci „barbarul şi nimicitorul" trăiesc în conştiinţa că lucrează „cu putere de sus" şi nici nu le trece prin gând „din al cui duh sunt", de atunci „noi trăim încă în tradiţia statului tiran care s-a născut din război lăuntric şi extern, care naşte război; iar acest stat ajunge, firesc, la fiecare pas în conflict cu conştiinţa personală, cu drepturile şi demnitatea omului"[714].

A trecut mai bine de un mileniu şi jumătate de când Iisus, alungat de creştinii ce sunt călare pe situaţie, umblă ca un pelerin în chipul străinului, zicând celor ce caută să smulgă neghinele înainte de seceriş, adică să-i extermine pe cei răi: „Oameni buni, ce rost ar avea să-i omorâţi pe aceşti mizerabili? Cei care sug sângele săracilor şi trăiesc de pe urma lor nu pot fi omorâţi prin lovituri. Există prea mulţi din ei şi în locul celor care mor cresc şi mai mulţi încă. Şi ce este mai rău e că dacă-i omorâţi pe ei distrugeţi în voi ceea ce vă ridică deasupra lor, ceea ce vă dă dreptul la viaţă. Distrugeţi acele virtuţi de bunătate şi răbdare care sunt giuvaerurile săracilor şi care îi fac pe aceştia regi în împărăţia iubirii. Să ne păstrăm comoara milosteniei, să nu ne însuşim viciile opresorilor noştri. Să creştem în înţelepciune şi să găsim căi de a pune capăt sclaviei fără să ne înjosim inimile."[715]

Claire Géniaux scrie că – după ce creştinii care erau „călare pe situaţie" i-au biruit în război pe duşmanii lor – o văduvă de război cu doi copii s-a dus la catedrala Notre Dame de Paris spre a lua parte la *Te Deum*–ul slujit pentru biruinţa Franţei.

---

[713] *Cămaşa lui Hristos*, op.cit., p.573.

[714] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.269.

[715] *Mi se spune Dulgherul*, de Upton Sinclair, tr. de Bar S. Bar, Ed. Cult. rom., 1940.

Măreaţa catedrală, după anii mohorâţi, trişti şi îndureraţi de crâncenul război, retrăia clipele de glorie străbună, de orbitoare şi impunătoare pompă. Slujba era săvârşită de un măreţ sobor de episcopi, iar prin mulţime străluceau piepturile împodobite cu decoraţii ale generalilor. Inima îndurerată a Genovevei – aşa se numeşte eroina –, răpită şi vrăjită de această pompă, ca şi de toate vorbele mari spuse de rudeniile ei, cele mai multe militariste, uitându-şi durerea, ca şi a celor doi copilaşi orfani pe care-i ducea de mână, se ruga lui Dumnezeu astfel: „Mărire Ţie, Dumnezeul oştirilor, care hotărăşti victoria sau înfrângerea. Sângele soldaţilor noştri şi sângele inimilor noastre se ridică spre Tine ca o tămâie binemirositoare". La un moment dat însă, şi-a ridicat ochii deasupra altarului şi L-a văzut pe Hristos răstignit, rănit, sângerând, mâhnit. Toată mizeria lumii era cuprinsă în trupul Său străpuns, în capul Său încoronat cu spini, în privirea Sa jalnică. Inima femeii a fost sângerată de înfăţişarea Lui şi o întrebare nouă, ieşită dintr-o nouă înţelegere, şi-a deschis drum spre porţile gândului şi ale inimii: De ce nu dispare dintre oameni această cruzime, războiul? De ce nu se face dreptate între popoarele creştine în duhul acestui blând Iisus, care nu are nimic comun cu zeii războinici ai păgânătăţii? Se bucura acum de biruinţa ţării sale, dar îi sângera inima trezită la adevărata înţelegere creştină când se gândea la preţul acestei biruinţe. Acasă, tatăl şi fraţii săi au rugat-o să le spună şi lor ce a văzut la catedrală. Şi ea le-a povestit: „În această mulţime de ofiţeri decoraţi, de soldaţi cu crucea în război, de văduve, de părinţi îndoliaţi, de orfani conduşi de mână de către mamele lor, ca ai mei... mulţime frenetică însufleţită... am zărit umblând printre invitaţi un străin, o sărmană fiinţă cu înfăţişare dulce, smerită, care mergea murmurând de la grup la grup: «Învăţaţi de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima... Fericiţi făcătorii de pace»... Un nebun - strigă tatăl său. Da, un nebun – răspunse ea –, care a fost răstignit pentru că a spus aceste străine cuvine: «Iubiţi-vă unii pe alţii! Iubiţi pe vrăjmaşii voştri»"[716]

Acelaşi „pelerin" venise şi la Marele Inchizitor descris de Dostoievski în *Fraţii Karamazov*, dar cardinalul care îi ardea pe

[716] *Cel mai frumos destin*, de Claire Géniaux, Bucureşti, p.477.

rug pe dușmanii Bisericii, crezând că va aduce mai multă slujbă lui Dumnezeu, L-a arestat pe Însuși Fiul lui Dumnezeu, deși I-a spus în față că știa cine este.

Toate acestea se întâmplă pentru că creștinii nu recunosc rostul providențial al „antihriștilor", nu recunosc că ei afirmă chiar un element de adevăr creștin, un element pe care creștinii oficiali l-au jertfit conștient sau inconștient, nu recunosc că ei – creștinii oficiali de speța cardinalului – spală blidul numai pe dinafară și spoiesc mormintele care înăuntru sunt pline de putrefacție.

Dar „cine a fost luminat de Hristos, acela devine un atât de adânc văzător al acțiunii răzbunării în sufletul răzbunătorului, încât nu mai este ademenit să săvârșească violență ca să pedepsească violența, să verse sânge ca să răzbune sângele vărsat, să fie aspru pentru ca să pedepsească asprime străină. El recunoaște neîndoios că răzbunarea de fapt nu este un triumf asupra nedreptății, ci o molipsire de nedreptate, așadar nu dezrădăcinarea răului, ci transplantarea răului de la cel dintâi la al doilea, transmiterea și îndoirea imensă a vinei, prin urmare suspendarea oricărei lupte cu adevărat energice și consecvente împotriva răului. Răzbunarea înseamnă, într-adevăr, pedepsirea sau nimicirea făptuitorului, dar în același timp împăcarea internă cu spiritul faptei, imitarea faptei, renunțarea la propria direcție a voinței, supunerea față de exemplul străin. De aceea zice Apostolul: «Nu vă lăsați biruiți de rău, ci biruiți răul prin bine». Căci cine persecută în adevăr răul din tot sufletul său nu trebuie să admită că atacul creștin împotriva răului întrece în foc și logică pe toți răzbunătorii sângelui din lume? Creștinismul prigonește nelegiuirea atât de neînduplecat și de neîndurător, încât el stinge și dezrădăcinează chiar în însuși răzbunător plăcerea de răzbunare"[717]. Și într-adevăr; să dezrădăcinezi în însuși răzbunător plăcerea de răzbunare înseamnă cea mai mare biruință asupra răului din lume. Când Mântuitorul ne spune fiecăruia din noi: „Fățarnice, scoate mai întâi bârna din ochiul tău și atunci vei vedea să scoți paiul din ochiul fratelui tău"[718] asta înseamnă că însuși

[717] *Hristos și viața omenească*, op.cit., p.234.
[718] Matei 7, 5.

faptul că judecăm, violentăm sau ne răzbunăm denotă că în ochiul inimii noastre stă înfipt un rău mare cât o bârnă în comparaţie cu răul din inima aproapelui, care de multe ori e numai cât un pai de mic. Şi atâta timp cât „bârna" acestui rău imens ocupă spaţiul inimii noastre, atunci unde va mai încăpea porumbelul Duhului Sfânt, singurul care poate aduce pacea lăuntrică şi din afară? Şi dacă „bârna" împiedică şi anulează legătura ce trebuie să existe între om şi Dumnezeu atunci, cum va pătrunde energia Duhului Sfânt care singură dă viaţă, purifică, luminează şi arde tot răul din noi şi din jurul nostru?

De aceea, secretul acestei nemaipomenite victorii este să-ţi scoţi mai întâi „bârna" tuturor patimilor şi păcatelor ca să năvălească din plin Duhul Sfânt în inimile noastre şi apoi să ţinteşti în Goliat şi nu în filisteni, în satana şi nu în semenii tăi, şi să pui în praştie Piatra din Capul Unghiului, iar nu propria-ţi putere. Şi dacă vrei să-l învingi pe diavolul, dă-te învins cu oamenii, aşa cum au făcut Mântuitorul şi sfinţii Lui. A folosi sabia înseamnă a slobozi câinii răi din tine şi a-i asmuţi asupra aproapelui, dar a folosi Crucea înseamnă a te lăsa sfâşiat de o haită de lupi cu neîmpotrivirea Mielului.

La întrebarea: „Cum vom putea lupta contra întunericului?" Sf. Ioan Gură de Aur răspunde: „Când noi vom deveni lumină. Cum ne vom putea lupta contra duhurilor celor rele? Numai atunci când vom deveni buni, căci răutatea e totdeauna contra binelui, iar lumina alungă întunericul, şi dacă noi suntem întuneric, desigur că vom fi cuceriţi. Cum, deci, îi vom putea predomina? Decât numai ca ceea ce ei au de la natură noi să putem câştiga prin voinţa noastră, adică să devenim duhovniceşti, afară de corp şi de sânge, căci numai astfel îi vom putea supune. Să nu credeţi că persecutorii voştri sunt cei ce vă războiesc; nu, ci demonii sunt cei ce lucrează prin ei ca să vă combată şi de aceea lupta noastră contra lor e îndreptată. În lupta noastră avem ca aliat al nostru harul Sfântului Duh. Am învăţat o astfel de artă ca noi să ne putem lupta nu contra oamenilor, ci contra demonilor. Iar războiul contra diavolului aduce după sine încetarea războiului contra lui Dumnezeu, pentru că, războind pe diavolul, noi ne împăcăm cu Dumnezeu"[719].

[719] *Comentarii la Efeseni*, op.cit., p.229 şi 242.

La 4 martie, la pesna a şasea din *Mineu*, găsim următorul tropar în cinstea Cuviosului Gherasim: „Cu toiagul rugăciunilor tale ai sfărâmat capetele hiarelor celor înţelegătoare şi de vânarea acelora ai mântuit pe oameni, pururea preaslăvite părinte".

Dacă vrem deci să-i mântuim pe oameni din ghearele „trichinelor" demonice trebuie să sfărâmăm capetele lor nevăzute cu toiagul rugăciunilor, iar nu să spargem ţeasta fraţilor noştri cu glontele armei de foc. În primul caz, ducem adevărata luptă contra răului, dezrădăcinându-l cu desăvârşire, iar în al doilea caz întindem şi adâncim răul tocmai când zicem că îl stârpim.

Nikolai Berdiaev a scris un articol cu titlul *Coşmarul binelui rău*, în care spune că „a duce lupta împotriva izvorului lăuntric al răului şi a-l învinge n-o poate face aceasta decât Biserica şi numai Biserica are această chemare", dar – adaugă filozoful rus - „atât credinţa creştină cât şi orice etică sănătoasă trebuie să recunoască nu numai libertatea binelui, ci şi o oarecare libertate a răului. Libertatea răului trebuie să fie limitată în manifestările ei prin măsuri exterioare, cu libertatea răului se luptă în mod spiritual puterea harică a lui Hristos, dar această libertate a răului trebuie recunoscută în numele libertăţii binelui. Negarea libertăţii răului face ca binele să fie făcut cu sila". „Dumnezeu ar fi putut curma într-o clipă răul în lume, dar El preţuieşte libertatea binelui. El a pus aici sensul lumii. Oamenii meditează prea puţin asupra acestei nesfârşite îngăduinţe din partea lui Dumnezeu faţă de rău şi de cei răi. Această toleranţă nu este decât faţa întoarsă a iubirii lui Dumnezeu faţă de libertate. Însuşi Hristos a fost pedepsit cu moartea de aceia pentru care predicile Lui erau «evident» smintitoare, iar El n-a chemat pe nimeni la «tortură», iar justificarea pedepsei cu moartea prin textele evanghelice produce o impresie de blasfemie. Toţi inchizitorii reacţionari şi revoluţionari, începând cu Torquemada şi până la Robespierre şi Dzerjinski, s-au socotit drept exponenţii binelui absolut, iar adeseori chiar ai iubirii. Ei omorau totdeauna în numele binelui şi al iubirii. Aceştia sunt oamenii cei mai primejdioşi."[720]

[720] *Coşmar Zlogodobna*, p. 109-110, 117-119; rev. „Puti" nr.4.

DUHUL BLÂNDEȚILOR

Vântul şi soarele din fabulă au făcut prinsoare că o să fie în stare fiecare – cu acțiunile ce îi sunt proprii – să dezbrace un om. Porni mai întâi vântul. Dar, spre necazul vântului, omul se încotoşmăna mai bine în măsura în care el sufla mai tare. Iar la urmă, când a văzut omul că vântul e gata să-l doboare la pământ, s-a apucat de un copac, dar de dezbrăcat tot nu l-a putut dezbrăca. Atunci, porni şi soarele să dezbrace pe om cu razele sale. El începu încet, dulce, cald, fără să caute să-l dezbrace cu forța. Şi după ce omul se înfierbântă înlăuntrul său, îşi scoase de bună voie mai întâi haina de deasupra, iar mai pe urmă şi cămaşa.

Fabula e simplă şi lesne de înțeles, dar cu toate acestea pentru oamenii din împărăția diavolului e prea complicată şi greu de înțeles. Mântuitorul ne zice: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima"[721], iar Apostolul Pavel ne spune să-l îndreptăm pe păcătos „cu duhul blândeților"[722]; dar cei ce au judecata vântului, deşi pierd prinsoarea de mii de ori în chip cu totul vădit, zic totuşi că metoda soarelui e o nebunie şi o slăbiciune.

Ei zic că nu sunt nebuni, ci înțelepți, dar vai de cei ce sunt înțelepți „în ochii lor şi pricepuți după capul lor"[723]. Oare „n-a scos Dumnezeu înțelepciunea lumii de nebună"[724], aşa cum soarele a scos înțelepciunea vântului de nebună?

---

[721] Matei 11, 29.
[722] Galateni 6, 1.
[723] Isaia 5, 21.
[724] I Corinteni 1, 20.

Ei zic că sunt tari, „dar cei tari, cei strălucitori – scrie Foerster – pot cădea în mândrie şi egoism, iar aceste defecte pot aduce ruina unui caracter"[725], aşa cum „frumuseţea" lui Lucifer i-a adus prăbuşirea lui din cer.

Ei pun accentul pe activitatea externă şi pe stăpânirea altora cu forţa, însă nu-şi dau seama că „dovada energiei spirituale nu se vădeşte în activitatea externă, ci în stăpânirea de sine şi a circumstanţelor"[726] şi că „orice şcoală trebuie să fie mai întâi pătrunsă de o năzuinţă morală care să aibă ca scop suprem stăpânirea interioară"[727], fără care nu putem dobândi stăpânirea exterioară.

Ei susţin, în sfârşit, că răul se poate birui prin rău, iar nu prin bine, prin ştiinţă, iar nu prin Evanghelie, dar nu bagă de seamă că „niciodată n-a apărut în mod atât de naiv iluzia acelora care cred că demonii se îmblânzesc prin instrucţiuni"[728].

Omul din fabulă n-a dat dovadă de nesupunere când i s-a spus să se dezbrace – ca dovadă că până la urmă s-a supus şi s-a dezbrăcat -, dar el s-a împotrivit vântului şi nu l-a ascultat pentru că acesta a venit cu forţa, iar nu cu duhul blândeţilor, ca soarele. Fiindcă „în adâncul său, omul nu urăşte un şef brutal pentru motivul că îi ia libertatea, ci pentru că îi face supunerea peste putinţă, fiindcă este orb până într-atâta încât nu vede că nimenea nu vrea să i se supună ca animal, ci ca om" (De altfel, chiar animalele nu se supun decât numai când li se vorbeşte omeneşte. Toţi cunoscătorii de cai ştiu bine aceasta).

„Răul vine dintr-o nenorocită concepţie a unor şefi; pentru ei, disprețul pentru conduşi e absolut trebuincios ordinii, ei îşi închipuie că pentru a ajunge la o acţiune de ansamblu trebuie ca indivizii să fie intimidaţi şi brutalizaţi şi că o supunere strictă nu se va obţine decât numai prin exercitarea groazei. În realitate, nu există ordine şi disciplină adevărată, fără consimţământul aceluia care se supune; nu există decât o aparenţă de ordine.

E nevoie ca educatorii înzestraţi cu tact – continuă Foerster – să recunoască şi să cinstească demnitatea şi libertatea perso-

[725] *Şcoala şi caracterul*, op.cit., p.71.
[726] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.213.
[727] *Şcoala şi caracterul*, op.cit., p.71.
[728] *Ibidem*, p.72.

nală chiar într-un sistem ierarhic şi e necesar ca supunerea pe care o cer să împrumute, ca să zicem aşa, de la forţele lui superioare, un caracter sfânt.

Felul cel mai sigur şi cel mai convingător de a face ca disciplina să fie de folos aceluia care i se supune e ca toate raporturile de la superior la inferior să fie pline de adevărată omenie şi simpatie omenească.

Oare nu tocmai arta de a comanda cere talentele pedagogice cele mai mari?

Problema disciplinei constă în a împăca două nevoi diametral opuse ale naturii omeneşti şi a hotărî fiecăreia domeniul său propriu: nevoia de supunere punctuală, aşa cum e cerută în orice muncă laolaltă şi în orice ordine socială, şi nevoia de libertate, de independenţă, inerente oricărui om. Nu e adevărată disciplină aceea în care nu se cere o supunere strictă şi, pe de altă parte, nici o disciplină nu poate uita instinctul de libertate al omului, căci îşi atinge cu atât mai bine scopul pe care-l urmăreşte cu cât ajunge să câştige pentru acest scop individul întreg şi să aibă în mână ceea ce are el mai intim. Aici e nodul chestiunii.

Singura stăpânire vrednică de acest nume este stăpânirea de sine. Mai târziu, când adepţii cresc mari, dascălul, nuielele, ceasurile de arest, notele rele vor dispărea; mai târziu va veni libertatea, dar marea seriozitate a răspunderilor pe care le târăşte după ea, stăpânirea de sine pe care o cere vor rămâne nepricepute pentru că în copilărie nu i s-a vorbit niciodată în limba libertăţii.

Iubirea şi libertatea trebuie să ia locul constrângerii în formarea caracterului. A fost condamnat deja, pe drept, un creştinism războinic; o civilizaţie războinică nu mai merge. Cred într-o civilizaţie liniştită, nu într-o civilizaţie prin cucerire. Forţa lasă în urma ei răzbunarea şi ura; metoda cea mai înceată a influenţei creştinismului e cea mai sigură.

Chiar în şcoală, mijloacele de control ale despotismului şcolar sunt cu atât mai puţin eficace cu cât se izbesc de amorul propriu al elevilor. De aceea se cere armonizarea drepturilor represive ale autorităţii şi libertăţii, ale ascultării şi autonomiei, ale ordinii sociale şi ale vieţii personale.

Partizanii autorității nu vor să înțeleagă că ordinea externă nu trebuie să aibă alt scop decât a fecunda și a organiza forțele personale. Ei nu văd că autoritatea nu devine o putere decât când și-a asigurat, prin felul său de a lucra, o ascultare voluntară. Reprezentanții libertății nu văd că libera expansiune a forțelor trebuie să fie completată prin concentrarea lor, dacă voim să evităm risipa puterilor pe care le-am eliberat. Tocmai principiul autorității însăși face operă de dezorganizare și conduce la anarhie când depășește limita. Tot așa, subiectivismul nestăpânit compromite ideea libertății și dă naștere unei credințe obscure în valoarea scăzută a autorității.

Voința individuală cu toate capriciile ei și cu toate pasiunile care o împovărează trebuie să fie supusă și înfrântă pentru ca persoana spirituală să se deștepte la viață. Greșeala stă în aceea că nu voim să supunem această voință decât din afară. Acest fel de luare în posesie descurajează, sfărâmă chiar personalitatea umană pe care n-o cunoaștem sau o disprețuim.

O ascultare rigidă, care n-a reușit a deștepta voința superioară a copilului distruge în el nu numai voința, dar și sufletul său.

Spiritul bolnav și dezechilibrat nu poate fi vindecat și potolit de un alt spirit decât numai dacă acesta e cu adevărat sănătos și cu desăvârșire lucid. Dacă cineva vrea să fie temut, să facă în așa fel ca să fie iubit.

Se spune că Fra Angelico se ruga întotdeauna înainte de a pune mâna pe pensulă ca să picteze forme cerești. Cu atât mai multă dreptate trebuie să ne rugăm noi ca să formăm oameni vii! Trebuie să ne curățim de păcatele cele mai ascunse pentru a ne adresa sentimentelor celor mai curate ale copiilor; trebuie să ne reculegem și să ne unim cu adevărul dumnezeiesc pentru ca vorbele noastre să atingă, în aceste inimi tinere, elementul dumnezeiesc. A ne ruga nu înseamnă a spune: «Doamne, fă pe fratele meu mai bun», ci «fă-mă pe mine mai bun pentru a izbăvi pe fratele meu».”[729]

E ceea ce spune Sf. Ioan Gură de Aur: dacă vreau să împrăștii întunericul, trebuie să mă fac lumină. A te face bun, plin de dragoste, de răbdare, de smerenie, de blândețe înseamnă să

[729] *Ibidem*, p.88, 90-91, 96-98, 101 și 215.

slobozi din tine raze fierbinți de iubire care îl fac pe dușman să-şi scoată de bună voie haina urii de pe el. Asta este cea mai mare şi unică biruință ce se poate repurta asupra lumii.

„Se întâmplă uneori – spune Dostoievski prin gura lui Zosima – să stai la îndoială în fața unui gând, mai ales când e vorba de păcatele oamenilor şi să te întrebi: «Să-i iau cu forța sau cu iubire smerită?» În acest caz, să te hotărăşti întotdeauna astfel: «Îi voi lua cu iubire smerită». De te vei hotărî astfel, odată pentru totdeauna, vei putea să supui întreaga lume. Smerenia plină de dragoste este o putere grozavă, e cea mai puternică dintre toate, care nu are asemănare.

În fiece zi, în fiece ceas, în fiece clipă să dai ocol în jurul tău, să te examinezi pentru ca chipul tău să fie bine plăcut. Iată, ai trecut pe lângă un copil mic, ai trecut cu un suflet răutăcios, cu un cuvânt urât, cu un suflet plin de mânie, nici n-ai băgat în seamă, poate, pe copil, dar el te-a văzut şi chipul tău desfigurat şi necuviincios poate că a rămas imprimat în inimioara lui fără de apărare. Tu nici nu ți-ai dat seama de acest lucru şi poate prin aceasta tu ai şi aruncat în el o sămânță rea şi ea, poate, va încolți, iar toată pricina este că tu nu te-ai păzit în fața copilaşului, pentru că nu ai crescut în tine însuți o iubire activă, luătoare aminte. Fraților – continuă Zosima –, iubirea e o învățătoare, dar trebuie să ştim cum se dobândeşte, pentru că ea se capătă greu, se cumpără cu preț scump, cu muncă îndelungată şi într-un mare răstimp, căci nu trebuie să iubim numai întâmplător, pentru o clipă, ci pentru tot răstimpul ce ni s-a dat. Întâmplător poate iubi oricine – şi un răufăcător poate iubi. Fratele meu, tânărul, cerea iertare de la păsărele. Oricât de lipsit de sens ar fi acest fapt, totuşi e adevărat, deoarece totul e ca un ocean – totul curge şi te atinge; de-l atingi într-un loc, are răsunet până în celălalt capăt al lumii. Să admitem că e o nebunie să cerem iertare de la păsărele, dar şi păsărelelor le-ar fi mai uşor, şi copilului, şi oricărui animal de lângă tine dacă tu însuți ai fi mai plăcut la chip decât eşti acum, măcar cu un pic. Atunci ai începe să te rogi şi păsărelelor pentru ca şi ele să-ți lase păcatele tale. Prețuieşte dar acest extaz, oricât s-ar părea el de absurd oamenilor."[730]

[730] *Bratia Karamazovî*, p.375-380.

Păsărelele, animalele, oamenii stau în întuneric, iar eu, dacă mă fac lumină, iată că îi scot din întuneric făcându-i să nu mai orbecăiască, să nu se mai lovească, să nu mai cadă în gropi. Iar dacă nu mă fac lumină, ci rămân mai departe în întuneric şi fiindcă vina o port eu, iată că trebuie să cer iertare şi păsărelelor. Păsărelele şi animalele îndură gerul, dar când apare un sfânt plin de căldura Duhului Sfânt, ca un soare, atunci şi ele capătă această căldură. În rai n-a existat nici întunericul nici spinii, nici gerul, nici foamea, dar din pricina păcatului primului om toate aceste nenorociri s-au abătut şi asupra păsărelelor şi animalelor care n-au păcătuit. Iată deci cum fiecare e vinovat faţă de toţi şi iată de ce trebuie să cerem iertare şi de la păsărele. Şi nu numai atât: noi avem datoria să ne umplem şi de iubire şi de Duhul Sfânt pentru ca să răspândim în jurul nostru lumina, căldura, frumuseţea şi roadele care au fost cândva în rai şi pe care le-au răspândit sfinţii prin viaţa lor sfântă.

Soarele ne-a dovedit că omul poate fi dezbrăcat cu căldura razelor sale, iar nu cu forţa vântului; Hagenbeck ne-a arătat, prin propria lui experienţă, că fiarele cele mai sălbatice se pot îmblânzi cu adevărat cu dragostea, iar nu cu biciul şi cu pistolul; Foerster ne-a demonstrat prin experienţa lui din Elveţia că cei mai neastâmpăraţi copii pot fi cuceriţi numai cu iubirea şi blândeţea, iar nu cu asprimea şi cu nuieluşele; Dostoievski ne-a arătat că prin dragostea smerită putem supune întreaga lume; însă mai presus de toţi şi de toate, Fiul lui Dumnezeu, luptându-Se cu trupul, cu lumea şi cu diavolul şi folosindu-Se numai de arme duhovniceşti, a fost cel dintâi care a strigat: „Îndrăzniţi, Eu am biruit lumea".

În ce priveşte duhul blândeţilor, e interesant ce scrie Simion Mehedinţi despre Hagenbeck.

Până la Hagenbeck, cei care intrau în cuşca leilor şi a tigrilor nu lăsau pistolul şi biciul din mână; erau nişte meseriaşi îndrăzneţi care se jucau într-adevăr cu viaţa lor. Fiarele erau stăpânite cu bătaia, cu ţepuşe de fier, cu căngi înroşite în foc şi de alte astea. Când animalul era îngrozit destul, bătăuşul se încumeta să intre în colivie iar sălbăticiunile, de teamă, săreau peste

obstacole, împinse prin gratii de sluga care sta afară ori prin cercul ţinut de mâna îmblânzitorului.

Dar ce mai sforăieli! Ce pocnete de bici! Ce priviri furioase din partea tigrului, a leului ori a hienei! Şi sfârşitul era mai întotdeauna la fel: într-o bună zi, cel cu pistolul era sfâşiat de ghearele fiarelor, care, într-o clipă de nebăgare de seamă, se repezeau asupra duşmanului lor, răzbunându-se de toate rănile fierului înroşit în foc.

Socoteala asta i s-a părut lui Hagenbeck cu totul neroadă. S-a gândit aşa: dacă omul e ucis, dânsul e de vină, nu fiara. Bătută şi schingiuită mereu, biata sălbăticiune e în „legitimă apărare"...

Iată propria mărturisire a lui Hagenbeck: „Puteţi să mă credeţi: între lei, tigri şi pantere am avut mulţi prieteni buni, cu care umblam tot aşa de fără de grijă ca şi cu un câine de casă. Iar dragostea era nu numai din partea mea, ci m-am bucurat din partea fiarelor de o prietenie îndelungată. Legături credincioase au rămas între mine şi ele multă vreme, chiar după ce ajunseseră în unele ţări îndepărtate."

„Care e taina unor astfel de prietenii?" – se întreabă Mehedinţi. Răspunsul e simplu de tot: Hagenbeck se purtase bine cu toate fiarele sale. Îşi dăduse seama că sălbăticiunile sunt rele numai când omul e rău faţă de ele.

Iar în concluzie, autorul spune că „şcoala adevărată porneşte de la blândeţe şi de la iubire. Mai mult decât oricare, el a dat de minciună proverbul românesc că «bătaia-i din rai». Dimpotrivă, fiarele îmblânzite de Hagenbeck dovedesc fără putinţă de tăgadă că bătaia nu-i din rai, ci din prostie şi din nărăvire, iar fiara cea mai fioroasă este cea cu două picioare"[731].

Dar fiara cu două picioare nu poate şi nu vrea să ajungă la această iubire, la această blândeţe şi la această biruinţă. Cei ce n-au viziunea vieţii de dincolo, cei ce se află sub influenţa duhului diabolic văd răul acolo unde e numai o aparenţă a răului şi luptă împotriva lui cu mijloace care îi omoară pe ei mai întâi.

Neputând înţelege lucrarea Providenţei în lume, care întoarce relele spre bine, Ivan Karamazov îi spune lui Alioşa: „Eu nu-L resping pe Dumnezeu, înţelege tu acest lucru, ci lumea creată de

[731] *Altă creştere – Şcoala muncii*, op.cit., p.66-68, 74 şi 83.

El; resping lumea lui Dumnezeu şi nu pot conveni s-o primesc"[732]. Neputând spune, ca Kirilov, că toate sunt bune, Ivan turbează de indignare şi de mânie când vede nedreptăţile, crimele şi mârşăviile ce se petrec în lume. Iar când Ivan i-a istorisit lui Alioşa cum un boier, adunându-şi toţi câinii de vânătoare, i-a asmuţit asupra unui copilaş care a fost imediat sfâşiat sub ochii îngroziţi ai părinţilor, pentru simplul motiv că micuţul copil a lovit din nebăgare de seamă un câine în picior, atunci însuşi angelicul Alioşa a uitat pentru moment duhul blândeţilor şi a trecut de partea răzbunătorilor sângeroşi, deşi – revenindu-şi îndată – a recunoscut că a spus o prostie, iar Ivan, triumfător, i-a declarat că şi în inimioara lui de schimnic se ascunde „un drăcuşor"[733].

Raskolnikov – o altă marionetă din zona diavolului – îi spune Soniei: „Cum se face că nu i-a venit prin minte nimănui să ia toată păcătoasa întocmire socială de chică şi s-o dea dracului?... Am vrut să îndrăznesc, am îndrăznit şi... am ucis... Am vrut să fac un act de îndrăzneală, Sonia, acesta a fost tot imboldul faptei mele"[734].

Ca şi Ivan, Raskolnikov o întreabă pe Sonia:

„– Aşadar, ai lăsa mai curând pe Luşin să trăiască şi să săvârşească nelegiuiri şi ticăloşii? Văd că n-ai curajul să te pronunţi!

– Dar bine, nu sunt în tainele Providenţei... La ce foloseşte să mă întreb ce aş face într-un caz cu neputinţă să se prezinte? De ce aceste întrebări zadarnice? Cum se poate ca existenţa unui om să atârne de voinţa mea şi să mă facă arbitră a vieţii sau a morţii oamenilor, dacă cutare sau cutare trebuie să trăiască sau să moară?

– Din moment ce amesteci Providenţa, s-a isprăvit – răspunse Raskolnikov supărat."[735]

„Drăcuşorul" pitulat până şi în inima „schimnicului" Alioşa nu şi-a mai aflat loc în inima Soniei. Alioşa fusese de părere că boierul trebuie împuşcat, dar Sonia a spus adevărul potrivit iubi-

[732] *Bratia Karamazovî*, p.279.
[733] *Ibidem*, p.288.
[734] *Crimă şi pedeapsă*, op.cit., vol.II, p.240.
[735] *Ibidem*, p.233.

rii şi duhului blândeţilor, deşi Luşin era poate mai ticălos decât boierul.

Raskolnikov, mânat de un scop bun, zice: „Vreau să fac şi eu un bine oamenilor; sute, mii de fapte bune ar fi răscumpărat această singură prostie, ar trebui mai curând să zic neghiobie, căci ideea nu era aşa de prostească cum ea pare acum"..."Dar n-am izbutit şi pentru asta sunt un ticălos! Dacă aş fi izbutit, m-ar fi ridicat în slavă, dar acum... mă aruncă în temniţă"[736].

„La urma urmelor, Sonia, n-am omorât decât o gânganie parşivă, ticăloasă şi nefolositoare.

– Şi totuşi, gângania era o fiinţă omenească"[737]. „Atunci voiam să ştiu altceva, şi anume: dacă eram şi eu o insectă, ca ceilalţi, sau un om în adevăratul înţeles al cuvântului, dacă am sau nu în mine stofa şi puterea de a înlătura o piedică, dacă pot să comit o crimă sau nu; dacă, în fine, sunt o creatură fricoasă şi laşă sau dacă am dreptul...

– Dreptul de a ucide?"[738]

La urmă de tot, Raskolnikov ajunge la următoarea concluzie, zicându-şi: „Ascultă, păcătoasă făptură, tu nu ai dreptul de a voi, asta nu te priveşte pe tine, n-ai nici un drept... Fără doar şi poate sunt un păduche şi poate mai scârbos decât ticăloasa de muiere"[739].

După ce a subliniat că voinţa de a-l împuşca pe boierul hain izvorăşte dintr-un drăcuşor care se poate pitula chiar în inima unui Alioşa, după ce a dovedit că nici Ivan şi nici Raskolnikov n-au dreptul să ia „lumea" şi „întocmirea socială" de chică şi s-o dea dracului, pentru că deasupra noastră este o Providenţă ale cărei taine nu le cunoaştem şi care întoarce toate spre bine, după ce a arătat că sutele şi miile de fapte bune luate ca scop nu valorează nimic dacă vrei să ajungi la ele prin mijloacele ce ni le oferă diavolul, după ce a demonstrat că n-ai dreptul să omori nici chiar o „gânganie parşivă", fiindcă e o fiinţă omenească – la urmă de tot, Dostoievski a pus mâna pe sabia Duhului şi a

[736] *Ibidem*, p.407.
[737] *Ibidem*, p.236.
[738] *Ibidem*, p.242.
[739] *Ibidem*, vol.II, p.392.

tăiat nodul gordian: „Ascultă, păcătoasă făptură, nu, nu ai dreptul de a voi". Aici e locul tuturor cuvintelor pe care le găsim în Sf. Scriptură şi în scrierile Sfinţilor Părinţi cu privire la „tăierea voii" şi la „smerenie". Căci, pe de o parte, dreptul „de a voi" – sau, cum se exprimă Foerster, „aşa-zisa voinţă individuală" – e cea mai mare piedică pe care omul o întâlneşte în cucerirea personalităţii şi independenţei"[740], iar pe de altă parte – zice Sf. Pahomie –, „cine îşi împlineşte voia sa, acela nu va ajunge la cunoştinţa de Dumnezeu"[741].

Şi într-adevăr, nu vom deveni o personalitate morală şi nu vom dobândi independenţa spirituală dacă nu ne vom tăia mereu voile noastre dezordonate, căci „nici trandafirul nu înfloreşte dacă nu-l curăţim de vlăstarele lacome"[742]. Nu se va naşte în inima noastră omul nou dacă, prin tăierea voii, nu vom ajunge la sterpiciunea femeilor frigide şi nici nu vom putea birui vrăjmăşiile din noi şi din jurul nostru de nu ne vom lăsa, prin supunere şi ascultare faţă de poruncile lui Dumnezeu, inundaţi de lumina şi puterea Sfântului Duh, care să facă din noi un duhovnicesc aparat de sudură. Dacă nu ne vom tăia voile, nu ne vom putea dezrobi de patimi, vom rămâne mereu orbii propriilor noastre patimi, robii lumii şi robii diavolului. Iar unul care se află închis în zona de influenţă a diavolului cum va cunoaşte pe Dumnezeu? Cum îl va iubi? Cum Îl va vedea? Şi ceea ce e mai grav, un om care crede că are dreptul „de a voi" cele rele se ucide pe sine însuşi, cum a mărturisit însuşi Raskolnikov: „Pe bătrână crezi oare că am ucis-o? Nu, pe mine m-am ucis!" Şi apoi, cel care are o astfel de dorinţă de afirmare personală „nu vede că exemplul său înarmează şi întărâtă pe cei din jurul său, până ce, într-o zi, îl ucid cu aceleaşi mijloace de forţă. Omul care se afirmă nu vede că cine vrea să trăiască în această lume în pace şi siguranţă trebuie să îmblânzească demonii". Iar orice îmblânzire se face prin duhul blândeţilor, nu prin duhul răutăţii, căci – ne spune *Patericul* – „drac pe drac nu se scoate"[743].

---

[740] *Şcoala şi caracterul*, op.cit., p.114.
[741] *Vechile rânduieli monahale*, op.cit., p.167.
[742] *Şcoala şi caracterul*, op.cit., p.105.
[743] *Patericul*, op.cit.

Raskolnikov vrea să biruie răul din lume şi să aducă un mare bine omenirii cu mijloacele aspre şi violente ale vântului. În mărturisirile lui spune că a vrut să facă ceea ce a făcut Napoleon, fără să-şi dea seama că însuşi Napoleon şi-a plâns mizeria şi neputinţa metodei sale, când o compara cu divina metodă a lui Iisus. Căci într-o convorbire cu generalul Bertrand pe insula Sfânta Elena, Napoleon a zis: „Iată ce mă miră mai mult şi ce-mi dovedeşte divinitatea lui Iisus: şi eu am fost în stare să însufleţesc mulţimi care mergeau la moarte pentru mine. Totuşi, pentru a aprinde în inimă focul sacru era nevoie de prezenţa mea, de fierul electric al privirii mele, de vocea mea, de cuvântul meu. De bună seamă, eu am taina magicei puteri care farmecă pe oameni, dar eu n-o pot împrumuta altuia; nu i-am putut-o împărtăşi nici unuia dintre generalii mei, nici nu cunosc misterul de a-mi eterniza numele şi dragostea către mine în inimile oamenilor, spre a face acolo minuni, fără concursul materiei. În privinţa aceasta, aşa erau şi Cezar şi Alexandru. La urma urmelor, toţi vom fi uitaţi şi numele unui cuceritor rămâne numai tema unei lucrări de şcoală. Ce prăpastie e între mizeria mea şi veşnica împărăţie a lui Hristos cel iubit, adorat şi propovăduit în toată lumea! Atunci, murit-a Hristos? Aceasta nu înseamnă oare a trăi în veac? Iată ce este tocmai moartea lui Hristos. Nu moartea unui om, ci a unui Dumnezeu."[744]

Dar „taina magicei puteri", „focul sacru" cu care a biruit Iisus, este tocmai iubirea Lui şi focul ceresc al Sfântului Duh pe care Mântuitorul L-a comunicat mai departe ucenicilor Săi când a suflat şi a zis: „Luaţi Duh Sfânt"[745]. Şi tocmai iubirea Lui întru Duhul Sfânt Îl face să fie veşnic iubit, adorat şi propovăduit în toată lumea! Şi tot iubirea Lui a făcut ca El să trăiască în veac, deşi a murit şi a fost îngropat, ca grăunţul de grâu, în pământ.

Mărturisirea aceasta, izbucnită din inima vie a celui mai genial cuceritor al lumii, ne dovedeşte că „cea mai covârşitoare apariţie din câte poate zămisli lumea, nu este cuceritorul lumii, ci biruitorul ei". Toţi Napoleonii lumii care au lucrat cu „concursul materiei" nu sunt decât nişte lamentabili pigmei faţă de

[744] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.101.
[745] Ioan 21, 22.

un Sfânt Antonie cel Mare, de pildă, care, cu concursul Duhului Sfânt, i-a biruit pe demoni, pe el însuşi şi lumea. Această biruinţă însă nu se obţine decât prin sacrificiu, prin iubire, prin duhul blândeţilor, prin îndelungă răbdare, prin smerenie, ceea ce, în ultimă analiză, nu e decât biruinţa Crucii, care „preface săbiile în brăzdare de pluguri”[746], care face ca lupul să stea laolaltă cu mielul şi leopardul să se culce lângă ied[747].

[746] Isaia 2, 4.
[747] Isaia 11, 6.

DUHUL ZEULUI MARTE

Giovanni Papini spune că toți zeii păgânilor, „când dai să-i cercetezi mai de aproape, arată coarnele satanei de sub coroanele de laur și de viță". De aceea, „când a spus Iisus că venise pe lume cu război, nu cu pace, Se gândea la războirea împotriva răului, a satanei, a Lumii împotriva răului care-i lovire, a satanei care ucide, a Lumii care e veșnică încăierare; înțelegea, cu un cuvânt, războirea împotriva războiului"[748].

„Împărăția lui Dumnezeu, așa cum se vădește din vorbele lui Hristos, e răsturnarea împărăției satanei; împărăția cerurilor e răsturnarea împărăției pământului. Împărăția satanei e împărăția răului, a vicleniei, a cruzimii, a trufiei, a împărăției prăpastiei. Pe câtă vreme împărăția lui Dumnezeu e împărăția binelui, a sincerității, a iubirii, a umilinței; Împărăția Culmii, Împărăția pământului e împărăția tinei și a cărnii, împărăția aurului și a pizmei, a zgârceniei și a desfrâului, împărăția a tot ceea ce râvnesc smintiții și putregăiții lumii"[749].

Însă „Hristos, părăsind lumea, a transmis ucenicilor Săi o armă invincibilă, adică Duhul Său"[750]. Și cu această armă sfinții l-au doborât pe zeul Marte, întinzând împărăția lui Dumnezeu în toate inimile curate. Vorbind despre această armă, Sf. Ioan Gură de Aur spune că ea este „sabia Duhului, care este cuvântul

---

[748] *Viața lui Iisus*, de Giovani Papini, p.63 și 100.
[749] *Ibidem*, p.73.
[750] *Spitalul, Coranul, Talmudul și Fr.*, de M.C. Paulescu, București, 1913.

lui Dumnezeu", iar cu această sabie „toate se taie, toate se despart, până şi capul dracului tot cu această sabie se taie"[751].

În cazul nostru, capul dracului e ascuns sub coloanele de laur şi de viţă ale idolului Marte, iar idolul – cum spune proorocul Ieremia – e ascuns în inima noastră. Sf. Ioan Teologul însă a văzut cum venea Cuvântul Domnului şi cum din gura Lui ieşea „o sabie ascuţită cu două tăişuri"[752] ca să taie şi capul acestui drac sângeros. „Căci cuvântul lui Dumnezeu e viu şi lucrător, mai ascuţit decât orice sabie cu două tăişuri şi pătrunde până la despărţitura dintre suflet şi duh, dintre încheieturi şi măduvă, şi destoinic este să judece simţirile şi cugetările inimii. Şi nu este nici o făptură ascunsă înaintea Lui, ci toate sunt goale şi descoperite pentru ochii Celui în faţa căruia ne vom da socoteală"[753].

Să dăm un exemplu:

Crezând că Iisus va putea fi momit ca un Alexandru Macedon, ca un Iuliu Cezar, ca un Napoleon Bonaparte sau măcar ca David împăratul, diavolul Îl sui pe un munte înalt şi, arătându-I într-o clipă toate împărăţiile lumii, zise către Iisus: „Ţie Îţi voi da toată puterea aceasta şi strălucirea ei, căci mie îmi este dată şi o dau cui voiesc. Deci, dacă Tu Te vei închina înaintea mea, toată va fi a Ta. Ci răspunzând lui Iisus i-a zis: Scris este «Domnului Dumnezeului tău să te închini şi numai pe El Unul să-L slujeşti»"[754]. „Atunci L-a lăsat diavolul şi iată îngerii venind la El Îi slujeau"[755].

Diavolul ştia că „lumea întreagă zace întru cel viclean"[756] şi de aceea spunea că „mie îmi este dată şi o dau cui voiesc". El ştia că a luat-o în robie prin păcatele oamenilor. Şi mai ştia satana că dacă Iisus va porni să cucerească lumea ca împăraţii pământului – cu sabia de oţel, cu uciderea, cu violenţa, cu forţa –, atunci, prin însuşi acest fel de cucerire i se va închina lui. Şi chiar dacă toată lumea va fi dobândită de Iisus prin aceste mijloace

[751] *Comentarii la Efeseni*, op.cit., p.242.
[752] Apocalipsa 2, 16.
[753] Evrei 4, 12-13.
[754] Luca 4, 5-8.
[755] Matei 4, 11.
[756] I Ioan 5, 19.

violente, totuşi, Însuşi Iisus va deveni robul diavolului, care „duce la urmă pe orice suflet ce s-a servit de el pentru succesele vieţii sale”[757], căci împăraţii pământului într-adevăr „s-au înstăpânit peste lumea din afară, dar au pierdut lumea dinlăuntru”[758].

În ispita din Carantania – zice Şestov –, „spiritul înzestrat cu inteligenţă, marele ispititor, Îi spune lui Hristos: Dacă vrei să dobândeşti totul, închină-Te mie. Cel ce nu se va închina lui 2x2=4, acela nu va fi niciodată stăpânul lumii.”[759]

Atunci Mântuitorul, scoţând din gura Sa sabia Duhului cea cu două tăişuri, care judecă „simţirile şi cugetările inimii” şi în faţa căreia „toate sunt goale şi descoperite”, l-a lovit pe satana în plin, străpungându-i inima cea vicleană. Iar ca semn al biruinţei totale nu numai că a plecat diavolul înfrânt şi ruşinat, dar au mai venit şi îngerii, slujindu-I lui Iisus.

Iată cum Lumina biruie întunericul, împrăştiindu-l şi risipindu-l, iată cum Cuvântul lui Dumnezeu biruie toate uneltirile întunecate ale diavolului, îndepărtând toate vicleniile, toate minciunile, toate nebulozităţile şi toate mixturile care contrafac Evanghelia. Iată de ce a spus Napoleon că între „mizeria” lui şi „veşnica împărăţie a lui Hristos” e o prăpastie. Căci Napoleon, ucigându-şi fraţii săi nevinovaţi cu sabia de oţel, nu făcea decât să întindă răul mai departe, iar pe el personal să se ferece cu cătuşele şi cu lanţurile robiei demonice. Pe câtă vreme Domnul Iisus, vărsându-Şi propriul Său sânge pe Cruce, pe El personal S-a slobozit din legăturile trupului, ale morţii şi ale lumii, înviind din mormânt şi zburând peste cer ca fluturele din crisalida lui şi, doborând pe Goliatul nevăzut, şi-a eliberat fraţii, dându-le aceeaşi putere de a călca peste şerpi, peste balauri şi peste toată puterea vrăjmaşului. În ciuda tuturor „evidenţelor” pe care mereu ni le prezintă marele ispititor din Carantania, Crucea lui Iisus ne dovedeşte cu prisosinţă că doi ori doi egal cu cinci. Şi într-adevăr, în pofida tuturor aparenţelor, sfinţii lui Dumnezeu, prin credinţa ce vine „subit” de sus, „au biruit împărăţii, au astupat gurile leilor, au stins puterea focului, au scăpat din ascuţişul săbiei,

[757] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.147.
[758] *Ibidem*, p.1.
[759] *Na vesah Iova*, op.cit., p.92.

s-au împuternicit, din slabi ce erau s-au făcut tari în războaie, au întors taberele vrăjmaşilor în fugă".

Văzând, prin urmare, această unică şi extraordinară putere pe care ne-o dă Dumnezeu pentru a-i birui pe toţi vrăjmaşii din lumea văzută şi cea nevăzută, se cuvine să-i răspundem duhului ispititor, ascuns sub laurii zeului Marte, aşa cum i-a răspuns Iisus în Carantania: „Scris este «să nu ucizi»"[760]. Iar celor ce vin cu sofisme viclene, să le spunem: „Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să nu ucizi, iar cine va ucide, vrednic va fi de osândă. Eu însă vă spun vouă că oricine care se mânie pe fratele său vrednic va fi de osândă"[761]. Prin aceste cuvinte, Mântuitorul scoate însăşi rădăcina uciderii, pentru că dacă omul nu se va mânia niciodată, nu va ucide în veac nici în numele său personal, nici în numele tribului, nici în numele patriei, nici în numele omenirii, nici chiar în numele lui Dumnezeu. Această împăciuire se realizează între oamenii de bună voire, între oamenii plăcuţi lui Dumnezeu, fiindcă ei, în locul patimilor dezrădăcinate, sădesc roadele Duhului, dintre care primul este iubirea. Căci „numai în măsura în care iubirea aproapelui înlocuieşte iubirea de sine, glasul patimilor oarbe amuţeşte. Prin înăbuşirea iubirii de sine dispar dragostea pentru avuţie şi mărire, pizma şi trufia, ura şi răutatea, pricinile de seamă care duceau în mod inevitabil la conflicte permanente şi cât se poate de crâncene.

Iubirea aproapelui va izbuti să smulgă din rădăcini sămânţa războiului. Atunci când toţi oamenii îşi vor iubi fraţii mai mult ca pe ei înşişi, e foarte natural ca să nu mai fie războaie, nici de cele mici, nici de cele mari, nici lăuntrice, nici de cucerire, nici cu vorba, nici cu braţul, de la om la om, de la clasă la clasă, de la popor la popor. Înfrăţirea generală va face să domnească pacea pe pământ.

Aceşti făuritori ai păcii care au deschis războiul împotriva războiului, izbutind să-l răpuie pe calea blândă a împăciuirii, fără violenţă şi vărsare de sânge, au tot dreptul să fie socotiţi drept

[760] Deuteronom 5, 17.
[761] Matei 5, 21-22.

fii ai lui Dumnezeu, căci ei au împlinit cu vorba şi cu fapta voia Tatălui Ceresc"[762].

În microcosmosul lăuntric al fiecăruia din noi avem o Carantanie în care ne luptăm cu acelaşi diavol cu care S-a luptat Iisus, iar mijloacele de biruinţă nu sunt decât cuvintele Domnului, care îi închide gura astfel: „Aţi auzit că s-a zis: Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte. Eu însă vă spun vouă să nu staţi împotriva celui rău; iar cui te loveşte peste obrazul drept, întoarce-l şi pe celălalt"[763].

„De bună seamă că, în evoluţia justiţiei, legea Talionului reprezintă un progres faţă de concepţia primitivă şi sălbatică ce pretindea o falcă pentru un dinte.

Faimoasa formulă «ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte» presupune un element de cumpănire şi de echitate, fiindcă se sprijină pe principiul reciprocităţii şi al echivalenţei.

S-a crezut că prin aplicarea acestei legi, prin care victima e despăgubită în mod echitabil, iar societatea e apărată să nu fie pradă agresiunilor nesancţionate, lumea va cunoaşte o epocă de linişte şi de prosperitate; s-a avut în vedere că frica păzeşte pepenii. S-a constatat însă că răzbunarea, oricât de calculată ar fi dânsa şi oricât ar căuta să drămuiască în cumpăna echivalenţei cantitatea pagubei trebuitoare pentru repararea nedreptăţii suferite, în loc să ducă la stingerea conflictelor, ea duce la întreţinerea lor; e un cerc vicios în care se învârtesc toţi cei care s-au prins în vârtejul legii Talionului. Contrar aşteptărilor, replica nu curmă, ci continuă lanţul incidentelor neplăcute; împotrivirea violentă nu stăvileşte, ci intensifică furia agresiunii violente; întotdeauna vendeta n-a avut alt rezultat decât să pustiiască familii şi regiuni întregi, făcând să curgă sângele dincolo de al şaptelea an.

Fiindcă, în mod fatal, prin reacţiune, violenţa provoacă violenţă, de aceea nu este altă cale mai nimerită de a o stăvili decât nonviolenţa. Nonviolenţa, prin faptul că nu se opune violenţei, izbuteşte să-i potolească furia.

Forţa spirituală şi seninătatea olimpiană cu care se înfăţişează dânsa e de natură să dezarmeze agresorul; prin această

[762] *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, op.cit., p.355.
[763] Matei 5, 38-39.

atitudine de înaltă ținută morală, neprovocând violența, ea face să înceteze vărsarea de sânge, iar rănile încep să se cicatrizeze. Fiindcă nonviolența nu vine să alimenteze motivele de vrajbă și încăierare, conflictele se lichidează și pacea se restabilește.

Osândind violența și propovăduind umilința, Iisus a știut să dezlănțuie în sufletul omului forțe morale nebănuite. A ridicat demnitatea omenească până la culmi amețitoare, iar sufletele descătușate au putut să-și ia zborul spre cele mai înalte sfere ale idealului.

Unii ar fi înclinați să vadă în metoda nonviolenței o dezertare de la lupta împotriva răului, ceea ce ar fi cu adevărat foarte păgubitor pentru progresul omenirii; dar nu-i la mijloc decât o neînțelegere.

Metoda nonviolenței nu înseamnă nicidecum renunțare la a lupta împotriva răului, ci numai faptul de a nu te împotrivi răului prin rău, de a nu recurge la violență pentru reprimarea violenței; atât și nimic mai mult; căci nu există o altă doctrină care să susțină o luptă mai aprigă pentru alungarea răului din lume de cum o face creștinismul.

Dar vorba lui Giovanni Papini: «Plăcută ori ba, porunca lui Iisus rămâne singura care să poată dezlega problema violenței. Singura care nu adaugă răul la rău, care nu întețește răul, care înlătură agravarea răului, care taie buba când e numai umflătură. Și apoi, numai cine s-a învins pe sine îl poate învinge pe vrăjmaș; numai sfinții îi înduplecă la blândețe pe lupi; numai cine și-a primenit sufletul poate primeni sufletul fraților săi și să facă astfel ca lumea să fie mai puțin dureroasă pentru toți.»

De bună seamă că o astfel de atitudine nu e pe placul firii omenești; dar aproape toate cuceririle morale mai importante nu se înfăptuiesc cu plăcere, ci cu multă trudă, cu lacrimi și cu sânge; iar în domeniul eticii, știință prin excelență normativă, nu lucrăm cu judecăți de existență, ci cu judecăți de valoare, nu ne interesează ceea ce este, ci cum ar trebui să fie."[764]

Atinși de adierea aceluiași duh din Carantania, Iacov și Ioan, supărați pe samariteni, îi spun lui Iisus: „Vrei, Doamne, să zicem să se pogoare foc din cer și să-i mistuiască, precum a făcut și Ilie? Dar Iisus, întorcându-Se, i-a certat și le-a zis: Nu știți

[764] *Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului*, op.cit., p.366-371.

oare fiii cărui duh sunteţi? Că Fiul Omului n-a venit să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mântuiască"[765]. Omenirea urcă spre desăvârşire din treaptă în treaptă: în lumea păgână se cerea capul pentru un dinte, în Vechiul Testament se cerea dinte pentru dinte, iar în Noul Testament se cere să-i întorci şi celălalt obraz celui ce te loveşte peste un obraz. Omul Noului Testament stă cu picioarele acolo unde a fost capul omului din Vechiul Testament. Ceea ce a fost poruncit şi îngăduit de Dumnezeu în legea veche, în legea cea nouă este oprit şi socotit ca păcat, aşa cum un om matur nu mai poate face lucrurile pe care le făcea când era copil. În Legea Veche „nu s-a sculat dintre cei născuţi din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul; totuşi, cine este mai mic în Împărăţia cerurilor este mai mare decât el."[766]

Când Iisus a fost prins, „unul din cei ce erau cu Iisus, întinzând mâna, a tras sabia şi, lovind pe servitorul arhiereului, i-a tăiat urechea. Dar atunci Iisus i-a zis: Întoarce sabia ta la locul ei, căci toţi cei ce iau sabia, de sabie vor pieri. Au gândeşti că nu pot să rog pe Tatăl Meu şi să-Mi pună Mie acum înainte mai mult decât douăsprezece legiuni de îngeri?"[767]

Încă o dată, Domnul Iisus scoate sabia Cuvântului Său şi taie alt cap al acestui Balaur sângeros. Acest cuvânt astupă gura tuturor ucenicilor duhului negru din Carantania, care e duhul zeului Marte şi care pledează pentru mincinoasele „cruciade" sfinte sau „războaie ale crucii". Nu numai un neam creştin deci, nu numai locurile sfinte, dar nici chiar Însăşi Persoana lui Iisus Hristos nu e voie a fi apărată cu sabia. Când e voia Tatălui Ceresc, toate aceste locuri şi persoane sfinte se apără cu îngerii, nu cu sabia. Chiar în epoca legii talionului „a pornit îngerul Domnului şi a bătut oastea Asiriei: o sută optzeci şi cinci de mii de ostaşi; iar dimineaţa la sculare, toţi erau morţi polog"[768].

În Carantania noastră, duhul zeului Marte se apropie perfid de noi şi ne şopteşte că Însuşi Iisus a făcut uz de violenţă, biciuindu-i şi alungându-i pe zarafi din Templu. Drept răspuns,

[765] Luca 9, 54-55.
[766] Matei 11, 11.
[767] Matei 26, 51-53.
[768] Isaia 37, 36.

„Domnul Se va năpusti cu sabia Sa grea, mare şi puternică împotriva balaurului"[769], zicând tuturor celor ce vor să primească acest sfat din iad: „Care dintre voi este fără de păcat, să arunce cel dintâi piatra"[770] ucigaşă asupra fraţilor. Şi fiindcă numai Dumnezeu şi sfinţii îngeri sunt fără de păcat, Sf. Apostol Pavel ne spune: „Nu vă răzbunaţi singuri, iubiţilor, ci lăsaţi loc mâniei lui Dumnezeu, căci scris este: A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti, zice Domnul"[771]. Dacă numai Dumnezeu este stăpânul vieţii şi al morţii, dacă El este învierea şi viaţa, dacă numai El poate plivi neghina fără să smulgă o dată cu ea şi grâul[772], dacă numai El poate lupta fără patimă împotriva răului, atunci tot numai El ştie să pedepsească în aşa fel încât toate relele să lucreze spre bine, aşa cum a făcut îngerul care, în faţa călugărului consternat, ucidea copilul şi incendia casa. Auzind răspunsul Domnului, trebuie să lăsăm din mâinile noastre săbiile de oţel, aşa cum au lăsat fariseii pietrele din mâinile lor şi, mustraţi de cuget, să ieşim unul câte unul începând de la cei mai bătrâni şi până la cei din urmă, ca să rămână păcătoşii pe care vrem să-i omorâm singuri în faţa lui Iisus, care are tot dreptul să-i judece şi să-i pedepsească, ca Unul ce S-a dovedit că nu are păcat[773], că e atoateştiutor şi Creator al tuturor şi, deci, e stăpânul vieţii şi al morţii.

Domnul Iisus porunceşte hotărât: „Ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă". Dar fariseii, ispitindu-L, Îl întreabă: „Pentru ce dar Moise a rânduit să-i dea carte de despărţenie şi să o lase? (pe femeie). Iisus le răspunde: Fiindcă Moise după învârtoşarea inimii voastre v-a dat vouă voie să lăsaţi pe femeile voastre, dar dintru început nu a fost aşa"[774]. Domnul Iisus porunceşte iarăşi, hotărât: „Să nu ucizi şi nici să te mânii", dar aceiaşi farisei vin cu aceeaşi întrebare: „Pentru ce dar David porneşte la război cu binecuvântarea şi cu voia lui Dumnezeu, biruind pe

[769] Isaia 27, 1.
[770] Ioan 8, 7.
[771] Romani 12, 19.
[772] Matei 13, 29.
[773] Ioan 8, 46.
[774] Matei 19, 6-8.

duşmani? Pentru ce dar Constantin cel Mare biruie pe Maxenţiu la semnul Crucii? Pentru ce li s-a îngăduit aceste crime în masă?" Răspunsul este acelaşi: „După învârtoşarea inimii voastre v-a dat vouă voie să ucideţi în războaie, dar dintru început nu a fost aşa". Şi ca dovadă, iată ce îi spune Domnul lui David: „Vărsat-ai sânge şi războaie mari ai făcut. Tu nu vei zidi templul numelui Meu, căci mult sânge ai vărsat pe pământ înaintea Mea"[775].

Vorbind despre post, Sf. Vasile cel Mare scrie: „În rai nu era vin, nu se tăiau vite şi nici nu se mânca carne. După potop a apărut vinul. După potop s-a spus «Mâncaţi toate ca pe iarba verde» (Facere 9, 3). Când n-a mai fost nădejde de desăvârşire, s-a îngăduit ca omul să se bucure de toate acestea"[776]. Tot astfel face Dumnezeu şi în cazul de faţă: când nu mai este nădejde de desăvârşire, Dumnezeu îngăduie războiul.

Bătrânii lui Israil, după învârtoşarea inimii lor, i-au zis lui Samuil: „Pune peste noi rege ca să ne cârmuiască, precum este datina la toate popoarele!" Dar cuvântul acesta pe care l-au rostit ei i-a căzut greu în ochii lui Samuil, adică: „Dă-ne nouă un rege care să ne cârmuiască!" Atunci Samuil s-a rugat Domnului. Ci Domnul i-a răspuns lui Samuil: „Ascultă de glasul fruntaşilor poporului în tot ceea ce vor rosti ţie, căci nu pe tine te-au disprețuit, ci pe Mine M-au disprețuit ca să nu mai domnesc peste ei. Şi după cum s-au purtat cu Mine din ziua când i-am scos din Egipt şi până în ziua aceasta, când M-au părăsit şi au slujit altor dumnezei, tocmai aşa se poartă astăzi cu tine"[777]. Dumnezeu a îngăduit ca Israil să facă după învârtoşarea inimii lui, ba chiar l-a uns rege pe Saul, dar i-a prevenit: „Dacă veţi striga în ziua aceea de răul regelui vostru pe care vi l-aţi ales, Domnul nu vă va răspunde în ziua aceea"[778]. Până în ziua de astăzi omenirea strigă de răul războaielor, indiferent dacă oamenii le numesc sfinte sau nesfinte, dar Domnul nu le răspunde, căci El Se mărgineşte ca şi

[775] I Cronici 22, 8.
[776] *Predici şi omilii*, de Sf. Vasile cel Mare, vol.I, tr. de pr. D. Fecioru, Bucureşti, 1949 (vol. dactilografiat).
[777] I Samuil 8, 5-8.
[778] I Samuil 8, 18.

din acest rău să scoată un bine, spre slava numelui Său şi spre mântuirea sufletelor noastre.

Se spune în *Vieţile Sfinţilor* că în Arabia, în pământul omiriţilor, s-a sculat un împărat fără de lege, anume Dunaan, jidov necredincios, hulitor de numele lui Hristos şi mare prigonitor al creştinilor. Auzind că Dunaan pângărea cele sfinte şi vărsa mult sânge creştinesc, blagoslovitul Justin, împăratul grecesc, şi Asterie, Arhiepiscopul Alexandriei, i-au scris împăratului Elezvoi al Etiopiei ca să se scoale cu război împotriva lui Dunaan. Asterie arhiepiscopul se ruga cu multă căldură lui Dumnezeu ca să nimicească pe vrăjmaşul lui Hristos, iar Elezvoi ardea cu râvnă după Dumnezeu ca să-l distrugă pe Dunaan cu toată oastea lui. Dar Dumnezeu – se spune în *Vieţile Sfinţilor* –, „Cel ce pre toate cu înţelepciunea Sa le rânduieşte, şi nu după voia omenească, ci după neştiute judecăţile Sale le lucrează, ştiind ce va să fie de folos, a împiedicat sfatul fericitului împărat Elezvoi, căci armata de pe uscat a rătăcit prin munţi şi cei mai mulţi ostaşi au murit. Iar Elezvoi, mâhnit peste măsură, s-a rugat cu lacrimi lui Dumnezeu, zicând: «Vrăjmaşilor noştri să nu ne dai pe noi, ca să nu zică: Unde este Hristos al lor spre care nădăjduiesc? Şi unde este Crucea lor întru care se laudă?» Şi auzind împăratul că nu departe locuieşte un pustnic, s-a dus la el şi l-a întrebat: «Oare va ajuta lor Dumnezeu asupra lui Dunaan jidovului, asupra căruia merg, ca să izbândească sângele creştinesc?» Iar starețul, înaintevăzător fiind, i-a răspuns: «Oare n-ai auzit pe Domnul Cel ce zice: A Mea este izbăvirea, Eu voi răsplăti? Iar tu rău te-ai pornit, pentru că se va lua de la tine împărăţia şi mulţi cu tine de viaţă se vor lipsi». Auzind acestea împăratul, toată noaptea n-a dormit, ci a plâns. A doua zi iarăşi s-a dus la pustnic, iar acela i-a zis lui: «Nu este cetate pe pământ unde să poţi scăpa de moarte, ci de voieşti ca să fii viu şi să biruieşti pe împăratul cel necurat, făgăduieşte-te ca să mergi la viaţă monahicească».

După ce a dat această făgăduinţă, împăratul a scăpat cu viaţă, l-a biruit pe Dunaan, iar după toate acestea a ieşit noaptea, neştiind nimenea, din palatele împărăteşti şi din cetate, în haină proastă, nu ca un împărat, ci ca unul din săraci, s-a închis într-o chilie a mânăstirii ce era acolo aproape, din care până la sfârşitul

său n-a ieşit, şi slujea lui Dumnezeu ziua şi noaptea, iar hrana lui era un posmag din destul, la trei zile. În chilia lui nu avea nimic altceva decât o pâslă, un vas de lemn pentru apă şi o coşniţă, aşa s-a lepădat de toată lumea şi de slava ei. Şi pre toată mintea sa spre Dumnezeu a întors-o şi Aceluia Unuia vieţuind, la fericitul sfârşit a ajuns, petrecând 15 ani în călugărie, cu pace s-a mutat."[779]

Sf. Constantin cel Mare, după ce s-a mutat la ceruri, s-a arătat în vedenie Sf. Paisie cel Mare, zicându-i: „Fericiţi sunteţi voi care v-aţi învrednicit a avea petrecerea monahicească, căci după adevăr, a voastră este fericirea îndumnezeită a Mântuitorului. Prihănesc şi mă ocărăsc pre sine-mi că n-am nimerit o rânduială prea mare ca aceasta a monahilor şi nu sufăr paguba ce am luat... O, de-aş fi lăsat vremelnica împărăţie şi haina împărătească şi coroana şi să mă fi făcut sărac şi să fi purtat sac şi să fi primit câte alte cere petrecerea monahicească!"[780]

Elezvoi împăratul a înţeles încă din viaţa aceasta de aici că trebuie să lupte nu împotriva lui Dunaan jidovul, ci împotriva lui satan, care e tatăl jidovilor[781], şi nu cu armele de oţel, ci cu armele duhovniceşti de care vorbeşte Sf. Apostol Pavel. Pe câtă vreme Constantin cel Mare a priceput de-abia dincolo că *en tuto nica*, adică „în aceasta vei învinge", nu înseamnă să porneşti la războiul văzut cu semnul crucii agăţat de steaguri, ci să porneşti la războiul nevăzut, răstignindu-te ca Mântuitorul, ca Sf. Petru – la propriu, adică trupeşte – şi ca Sf. Pavel – în sens spiritual, răstignindu-te lumii cu duhul.

Dumnezeu însă, care a îngăduit cartea de despărţenie, carnea şi vinul, războiul şi pe regii iudei atunci când „nu era nădejde de desăvârşire", tot astfel i-a îngăduit şi Sf. Constantin cel Mare un astfel de război de tipul Vechiului Testament, pentru ca măcar aşa să-l apropie de Iisus, de puterea Sfintei Cruci, aducându-i şi pe alţii la Hristos.

„Marte, zeul sângeros al păgânilor, zeul războiului, cu toate cununile lui de laur şi de viţă, nu e decât un demon, un drac ca

[779] *Viaţa Sf. Areta* (24 octombrie), *Vieţile Sfinţilor*, ed. 1835.
[780] *Viaţa Sf. Paisie cel Mare* (19 iunie), op.cit..
[781] Ioan 8, 44.

şi toţi zeii, ca şi toţi idolii păgânilor. Oricât s-ar acoperi cu frunzele şi cu sofismele, totuşi, fiii lui Dumnezeu aud lămurit cum dinlăuntrul lui se aude urletul şi clănţănitul lupului. Totuşi, în ciuda ameninţărilor lui, Evanghelia ne dovedeşte că „blândeţea Mielului, împreună cu răbdarea şi cu nerăutatea, pe toate cele protivnice le biruieşte; că cel ce voieşte pre vrăjmaşii săi fără de război a-i înfrânge – ne spune *Hronograful* – fără de arme a-i birui, fără osteneală a-i îmblânzi şi luişi a-i supune, să fie blând, răbdător, liniştit, fără de răutate, ca un miel. Atuncea îi va înfrânge, îi va birui, îi va îmblânzi şi-i va supune. Bine ne învaţă întru aceasta Sfântul Ioan Gură de Aur, zicând: «Până când vom fi oi, vom birui; deşi nenumăraţi lupi ne vor înconjura pre noi, îi vom birui. Şi nu numai îi vom birui – zice – ci şi prea îi vom birui. De vom fi oi, îi vom birui, nu cu a noastră putere, ci cu cea dumnezeiască, ceea ce prin ajutorul Său ne păzeşte. Fiindcă precum păstorul paşte pre oi, aşa Dumnezeu ne păstoreşte şi ne apără pre noi, ca să nu ne vatăme pre noi vrăjmaşii noştri cei cu năravul de lup. Dar dimpotrivă: de nu vom fi oi, ci vrăjmaşilor noştri celor ce se împotrivesc nouă ne vom ridica cu mânie şi cu răutate, şi ne vom scula asupra lor cu izbândă, răsplătind rău pentru rău şi ocară pentru ocară, atuncea şi noi înşine ne vom face lupi, pierzând blândeţea cea fără răutate a oii, şi de acolea nu mai putem birui pe vrăjmaşii noştri, pentru că se ia de la noi ajutorul şi paza Păstorului nostru Dumnezeu, care numai oilor celor blânde este Păstor, iară nu lupilor. Căci de vom fi lupi, vom fi biruiţi de cei ce vrăjmăşesc asupra noastră, că se va depărta de la noi ajutorul Păstorului».”[782]

[782] *Hronograf*, tip. Sf. Mân. Neamţu, p.TMS, 1837.

INIMA CURATĂ ŞI INIMA VICLEANĂ

Într-una din povestirile sale, Leonid Andreev scrie că diavolul, luând chip omenesc, s-a dus la un duhovnic şi, mărturisind cine este, i-a spus că ar vrea să se pocăiască, fiindcă i s-a urât să facă numai rele. Văzând duhovnicul că diavolul vrea să facă fapte bune, l-a sfătuit să înceapă cu împlinirea poruncilor Mântuitorului. Cea dintâi poruncă pe care i-a dat-o duhovnicul a fost: „Cui te loveşte peste obrazul drept, întoarce-i şi pe celălalt". Cu acest cuvânt, diavolul s-a dus în lume. Dar, spre mirarea duhovnicului, demonul s-a întors plin de vânătăi, cucuie, mărturisind că s-a bătut cu cel ce l-a lovit peste obraz. Duhovnicul însă, mustrându-l, îi zice: „Dar nu ţi-am spus eu că dacă te loveşte cineva peste obrazul drept, să-l întorci şi pe celălalt?" – „Bine ar fi fost dacă m-ar fi lovit peste obrazul drept, răspunse diavolul indignat, îndreptăţindu-se – dar ce te faci că el m-a lovit peste obrazul stâng?"

Văzând că n-a împlinit această poruncă, duhovnicul i-a dat alta. „De aci înainte, orice s-ar întâmpla, tu să fii retras, să nu te bagi nicăieri, să-ţi vezi de treaba ta şi să fii indiferent faţă de tot ce se petrece în jurul tău". Dar şi de data aceasta diavolul s-a întors cu urme de bătaie. La întrebarea duhovnicului, demonul a răspuns: „Tu mi-ai spus să rămân indiferent şi eu ţi-am păzit porunca. Dar pe când mă aflam pe malul unei ape, în faţa mea se îneca un copil pe care eu l-aş fi putut salva dar, păzind porunca, mi-am văzut de treaba mea şi nu m-am băgat în apă ca să-l salvez. Atunci oamenii, văzând toate acestea, s-au luat la ceartă cu mine, făcându-mă răspunzător de moartea copilului, iar de aici s-a iscat bătaia.

Cu alte cuvinte, din povestirea de mai sus reiese că sfaturile duhovnicului şi poruncile evanghelice nu se lipesc şi nu se prind de duhul diavolului aşa cum nu se lipeşte apa de penele de gâscă şi cum nu se prinde nuca de perete. Nenorocirea este însă că şi „fiii diavolului", oamenii care – conştienţi şi liberi – se fac un duh cu el, nu-şi pot însuşi poruncile evanghelice, pentru ca să le îndeplinească întocmai.

Dar de unde vine această drăcească pervertire? Din faptul că o inimă curată răsfrânge cerul Evangheliei ca o oglindă curată, iar o inimă vicleană îl reflectă strâmb. Patimile de care abundă o inimă vicleană strâmbă tot ce întâlnesc în cale, iar raţiunea fundamentează aceste schimonosiri pentru ca să-şi justifice egoismul de care e stăpânită.

Vorbind într-o conferinţă despre inima omenească, PS Gherontie Nicolau, Episcopul Constanţei, îi întreabă pe ascultători: „Dar este oare cu putinţă să dăm noi ascultare inimii noastre? Şi ca s-o putem asculta, cum să dăm de ea, cum să ne pogorâm până la ea, ca să vedem ce ne spune? Da, domnilor, este cu putinţă, căci nimic nu este cu neputinţă necredinciosului.

Negreşit, la rasele simple, la popoarele încă în stare de copilărie, inima este la suprafaţă şi stă gata să ţâşnească din ea forţa care zace aici de când e omul. Este destul să pui mâna pe pieptul unui astfel de om ca să poţi înţelege uşor cum bate inima în el şi ce ne spune ea.

Nu la fel stau lucrurile cu rasele îmbătrânite, cu popoarele civilizate. Aci inima este mai înlăuntru, ea se ascunde sub învelişuri dese; bătăile şi spusele ei abia pot să străbată prin atâtea patimi suprapuse în jurul ei şi, dacă nu luaţi aminte bine seama, atribuiţi inimii răspunsuri care nu au nimic comun cu conştiinţa omenească. Pentru ca să pătrundeţi pe om în adâncurile fiinţei sale, pentru a prinde – la izvorul lor şi înainte de orice schimbare – sentimentele şi cugetele ei, smulgeţi masca aceasta care-i acoperă sufletul, străbateţi pătura prejudecăţilor şi atunci ascultaţi ceea ce spune inima voastră.

Primul înveliş care trebuie sfâşiat este acela al atitudinii pe care o impune situaţia fiecăruia. Să mărturisim, domnilor, că noi avem în acest caz puţină spontaneitate: se traduce adică în afară

nu adevărata noastră fire, ci un personaj străin, împrumutat; căci după cum aparţine magistraturii sau armatei, marilor industriaşi sau lucrătorilor, condiţia socială îi ordonă ideile sale, îi impune un anumit limbaj, îi inspiră anumite hotărâri. Pentru fiecare mediu în parte, se poate vedea dinainte cum va vorbi individul, cum se va orienta în viaţă. Marile personalităţi, destul de puternice ca să scape de aceste influenţe ale ambianţei, sunt atât de rare! Nu-i aşa, domnilor, că nu pe însuşi omul îl vedeţi, îl auziţi, ci pe magistrat sau pe soldat, pe patron sau pe lucrător? Smulgeţi, deci, această uniformă, scoateţi acest veşmânt împrumutat şi căutaţi să daţi de inimă; ea este mai în fund.

Totuşi, dumneavoastră încă n-o veţi găsi, căci îl veţi întâlni îndată pe omul rasei sale, al mediului în care trăieşte, al momentului în care se găseşte; nu-i nimeni pe lume care să scape de acţiunea a trei factori: 1) purtăm în sângele nostru tendinţe ereditare; 2) mediul în care am crescut a pus asupra noastră pecetea sa; 3) atmosfera intelectuală şi morală a momentului actual pătrunde până în măduva fiinţei noastre. Din toate aceste elemente variabile în timp şi spaţiu se formează o pătură groasă de prejudecăţi sub care se ascunde omul. Mergeţi deci dincolo de această scoarţă dacă vreţi să daţi peste inimă. Veţi ajunge atunci la însăşi firea omului, la omul adevărat. Dar şi aici veţi ajunge mai întâi la ceea ce are ca material, josnic, sensibil şi trupesc. Veţi auzi miile de patimi care tulbură inima. Ce zgomot fac în suflet, de pildă, chemările ambiţioase ale gloriei zadarnice şi ale interesului. Dar nu este nici o inimă omenească să nu fie bântuită de aceste furtuni. Dar nu este oare adevărat că sub aceste mişcări de la suprafaţă sunt adâncuri liniştite unde domneşte pacea? Negreşit că da. Aici, sub toate acele învelişuri, se află sanctuarul inimii omeneşti. În acest loc retras, după ce s-au supus tăcerii sugestiile zgomotoase ale relelor deprinderi, inima face să se audă cuvântul său."[783]

Aceste „pături suprapuse", aceste „învelişuri", această „mască" e formată deci din toate egoismele, interesele vitale, patimile şi sofismele viclene care le justifică şi duc spre pierzare

[783] *Sentimentul religios creştin în sufletul omenesc*, de Gherontie Nicolau, Ep. Constanţei, Cernăuţi, 1927, p.2-4.

atât pe cel ce le emană, cât şi pe cei ce le primesc. De aceea, cuvântul Scripturii zice: „Grozăvie sunt pentru Domnul cei cu inimă vicleană”[784], „Blestemat să fie omul viclean”[785]; „în calea celui viclean sunt mărăcini şi lanţuri[786]; „mai cu credinţă sunt rănile unui prieten decât sărutările viclene ale unui duşman”[787], iar în modelul nostru de rugăciune, Domnul ne învaţă să zicem: „Izbăveşte-ne de cel viclean”[788]. Pentru că – zice Solomon – „înţelepciunea nu pătrunde în sufletul viclean şi nu sălăşluieşte în sufletul supus păcatului. Duhul Sfânt, povăţuitorul oamenilor, fuge de vicleşug”[789].

Aici zace toată nenorocirea. Căci dacă, din pricina vicleniei, un suflet este părăsit de Duhul Sfânt, atunci un astfel de suflet se „descompune”, „intră în putrefacţie”, moare şi este năpădit de viermii patimilor, întocmai ca trupul părăsit de suflet. Şi atunci, cum mai poate un asemenea suflet să pretindă că vede clar adevărul evanghelic şi că are dreptul să-i povăţuiască pe alţii? Oare nu are dreptate Sf. Apostol Petru când spune că „oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu, oamenii cei cu inima curată au grăit adevărul purtaţi de Duhul Sfânt”[790]?

Fericirea şi norocul nostru este că în lumea noastră păcătoasă se află mult grâu ce face rod însutit în pofida neghinelor, sunt multe inimi curate care Îl văd pe Dumnezeu, sunt multe vase alese prin care Lumina şi Adevărul se revarsă ca în nişte cascade, ajungând până la sufletele noastre.

„Prima treaptă de sus, prima cascadă de lumină se află în cea mai curată inimă ce a existat vreodată pe pământ, în inima lui Iisus, care, fiind fără învelişuri, taie drept. Nu îngăduie (când e vorba de zeul Marte) nici măcar putinţa de a omorî; nu-i trece prin minte să fie om în stare să-şi ucidă fratele. Nici măcar să-l rănească. Nu concepe nici măcar intenţia, voinţa de a-l ucide, o singură clipă de mânie, o singură vorbă de ocară, o singură

[784] Proverbe 11, 20.
[785] Maleahi 1, 14.
[786] Proverbe 22, 5.
[787] Proverbe 27, 6.
[788] Matei 4.
[789] *Înţelepciunea lui Solomon* 1, 4-5.
[790] II Petru 1, 21.

izbucnire de jignire sunt pentru El tot una cu omorul". Căci „omorul – continuă Papini – nu-i decât cea din urmă consecinţă a unui sentiment. De la mânie se trece la vorbe grele, de la vorbe grele la fapta rea, de la lovire, la omor. N-ajunge deci să se osândească actul final, actul material şi extern. Acesta nu-i decât clipa hotărâtoare a unui proces lăuntric care, din clipa aceea, s-a impus ca necesar. În schimb, trebuie arsă buruiana urii, căci dă roade otrăvite, chiar din bobul de sămânţă"[791].

De pe acest pisc, adevărul se revarsă în inima Bisericii, în inima Miresei lui Hristos, care e compusă din toate inimile curate ale sfinţilor. Căci – zice Părintele Stăniloae – „adevărul nu este o producţie sau descoperire individuală, ci se descoperă prin contribuţia tuturor, în atmosfera de comuniune a Bisericii. Mai bine zis, Duhul Sfânt ca Duh al adevărului lucrează în întregimea Bisericii şi prin această întregime face să se lumineze tot adevărul"[792]. „Biserica – adaugă Nikolai Berdiaev – nu poate exista fără episcopi şi fără preoţi, oricare ar fi calităţile lor omeneşti, dar lăuntric, ea trăieşte şi respiră prin sfinţi şi prin profeţi, prin apostoli şi prin genii religioase, prin martiri şi prin asceţi". Preotul este simbolic; sfântul, dimpotrivă, este real. Monahul este simbolic, omul mare este real. Şi lucrarea moralei consistă în a acorda predominarea ierarhiei reale, umane, peste ierarhia simbolică „neumană"[793]. Şi fiindcă „lumea se transfigurează din interior"[794], să vedem, mai întâi, care este lumina adusă de Sfinţii Părinţi din interiorul Bisericii, adică de însăşi inima curată a Bisericii noastre ortodoxe.

„Sfinţii Părinţi ai Bisericii creştine – scrie părintele diacon profesor Em. Vasilescu –, preluând depozitul sacru lăsat de înaintaşii lor şi comentând verset cu verset Sf. Scriptură a Noului Testament, nu s-au depărtat de spiritul Evangheliei, militând pentru pace şi, în general, având cuvinte aspre de condamnare a războiului.

---

[791] *Viaţa lui Iisus*, de G. Papini, op.cit., p.138.

[792] *Organizarea sinodală a Bisericii în paralelă cu cezaro-papismul catolic*, de pr. D. Stăniloae, „Studii Teologice" no.9-10/1950, p.546-547.

[793] *De la destination* ..., op.cit., p.111.

[794] *Condiţiile mântuirii*, de pr. D. Stăniloae, „Studii Teologice" no.5-6/1951, p.253.

„Astfel, Sf. Irineu, amintindu-şi probabil de cuvintele profetului Isaia şi constatând spiritul de iubire ce domnea între creştinii din vremea sa, spune: «Creştinii au schimbat săbiile lor în instrumente ale păcii şi au uitat să lupte». Aceeaşi constatare o face Sf. Atanasie cel Mare, care spune: «Îndată ce popoarele înţeleg învăţătura lui Hristos, se îndeletnicesc cu munca câmpului în loc să lupte şi-şi împreună mâinile pentru rugăciune, în loc să pună mâna pe arme». Sf. Vasile cel Mare îşi arată toată oroarea pentru uciderile provocate de războaie, iar Sf. Grigorie de Nissa spune că fără pace, nimic din toate bunurile şi plăcerile vieţii nu valorează nimic. Războiul sugrumă viaţa. El este tatăl dezastrului şi al morţii. El este o mare nenorocire obştească.

Cel mai aprig luptător pentru pace dintre Sfinţii Părinţi este însă Sf. Ioan Gură de Aur, care în omiliile sale spune că pacea ne face să ne bucurăm de toate favorurile dumnezeieşti. Ea este mama tuturor bunurilor. Cine distruge pacea şi bucuria ne păgubeşte mai mult decât dacă ne-ar lua avutul. Pacea este un bun atât de mare, încât făcătorii de pace sunt numiţi fiii lui Dumnezeu.

Cuvinte pentru pace şi împotriva războiului se întâlnesc şi la ceilalţi Sfinţi Părinţi. Fericitul Augustin, de pildă, care s-a ocupat pe larg de problema păcii şi a războiului, este în principiu împotriva războiului: «A nu rămâne în pace – spune el – înseamnă a nu asculta de Hristos». Căci ce este mai bun decât pacea, chiar în lucrurile pământeşti şi trecătoare? Ce poate fi mai plăcut de auzit, mai bun de dorit, mai preţios de cucerit? Numele însuşi al Ierusalimului este un nume misterios care înseamnă viziune de pace”[795].

„Sfinţii Părinţi şi scriitorii bisericeşti – scrie pr.prof. Ion Gh. Coman – condamnă, în general, războiul. Sf. Ioan Gură de Aur zice că «pacea e mai presus decât desăvârşirea» şi că «nici un bun nu poate fi comparat cu bunul păcii». Cultivarea dragostei produce pacea şi o menţine. Cultivarea urii produce războiul şi îl menţine”[796]. Citindu-l pe pr.prof. Ioan Gh. Coman, magistran-

[795] *Pacea în învăţătura principalelor religii ale lumii*, de diac.prof. Em. Vasilescu.

[796] *Temeiuri pentru apărarea păcii*, de prof. Ion G. Coman, „Studii Teologice” no.1-2/1952, p.62-63.

dul Adrian N. Popescu adaugă: „Pacea nu este o garnitură sau o născocire a naturii, ci însăşi baza ontologică a acesteia. Fără pace nu există natură. Războiul este un cancer contra firii; el nu aparţine de fiinţa naturii". Unii dintre scriitorii bisericeşti, ca Origen, Tertulian şi Lactanţiu, „se ridică chiar împotriva serviciului militar care, în ultima analiză – spun aceştia – nu-i decât exercitarea armelor în vederea uciderii prin război a oamenilor". Citându-l apoi pe Fericitul Augustin, scrie: „A face război vecinilor, a porni după alte lucruri, a supune şi a strivi popoare care nu te-au supărat cu nimic, ci numai din dorinţa de a stăpâni, ce alt nume trebuie dat acestui lucru decât acela de mare tâlhărie?" Şi apoi: „Este o glorie mai mare să ucizi războiul prin cuvânt decât oamenii prin sabie şi să câştigi sau să obţii pacea prin pace, nu prin război". Iar în concluzie, acelaşi magistrand scrie: „Numai puţini, şi aceia desprinşi de realitatea evidentă, teoretizând şi filozofând – cum se spune – «de dragul artei» sau urmărind interese egoiste, meschine, au încercat şi încearcă încă să găsească o justificare, o raţiune de a fi, socotind războiul o necesitate"[797].

În Carantania, Iisus l-a biruit pe satana prin cuvânt, iar Fericitul Augustin ne spune că trebuie să ucidem războiul tot prin cuvânt. Să obţinem pacea prin pace. Înşişi „barbarii cei sălbatici din naştere – zice Sf. Atanasie cel Mare –, cei ce erau plini de furie cât timp slujeau idolilor, se lasă chiar de război şi se întorc la lucrul pământului, îndată ce aud învăţătura lui Hristos. În loc de a-şi înarma mâinile cu sabie, le întind spre rugăciune; în loc de a se bate între sine, se luptă împotriva diavolului şi dau război prin curăţie şi prin vitejia duhului"[798].

Acesta este cuvântul Bisericii noastre exprimat în chip lăuntric în chip real, prin sfinţii săi. Să vedem acum care este cuvântul Bisericii exprimat prin ierarhia exterioară, simbolică.

După Domnul Iisus şi după Sfinţii Părinţi, Sfântul Sinod este a treia treaptă peste care se revarsă lumina Duhului Sfânt de sus în jos. „Sistemul sinodal – scrie Părintele Stăniloae – ca

[797] *Critica războiului şi apărarea păcii la Fericitul Augustin*, de mgs. Adrian N. Popescu, „Studii Teologice" no.9-10/1954, p.577, 580-581.

[798] Cf. *Trimiterile cele 14 ale slăvitului şi prealăudatului Apostol Pavel*, de Teofilact Nicodim Aghioritul, trad. Veniamin Costache, p.187.

intercondiționare a episcopilor între ei și ca dependență a sa de Biserică – înseamnă că activitatea conducătoare și învățătorească a ierarhiei trebuie să se desfășoare sub semnul iubirii și smereniei. Căci episcopatul numai în legătură organică cu trupul Bisericii, numai rămânând în trupul Bisericii, primește de la Duhul Sfânt lumina care îl face apt să păzească, să învețe și să formuleze drept cuvântul adevărului"[799].

Dar cum învață acest Sfânt Sinod care trăiește și respiră prin Sfinții Părinți?

Iată cuprinsul Pastoralei alcătuită de Sfântul nostru Sinod și adresată clerului și credincioșilor noștri:

„Întreaga propovăduire și întreaga lucrare a Bisericii Domnului, a Bisericii celei adevărate a lui Hristos, pornește din dragostea Făcătorului către zidirea Sa, ținteşte spre pogorârea acestei dragoste sfinte între cei zidiți după «chipul și asemănarea Lui», spre înfăptuirea prin dragoste a «păcii și a bunei înțelegeri între oameni» (Luca 2, 14) și, prin aceasta, spre mântuirea neamului omenesc, a tuturor popoarelor.

Este vădit lucru, deci, că la temelia lucrării Bisericii lui Hristos stă adevărul că dragostea zidește pacea și pacea zidește mântuirea. Și iarăși este vădit «pentru toți cei ce au urechi să audă și ochi ca să vadă» că cea mai înaltă și dumnezeiască menire a Bisericii lui Hristos, mântuirea oamenilor, nu poate fi îndeplinită decât prin dragoste și pace. Lipsa acestora ridică piedici mari în calea lucrării mântuitoare a Bisericii și o primejduiește în modul cel mai grav.

De aceea, Biserica Ortodoxă n-a contenit niciodată să îndemne, prin puterea cuvântului și prin puterea pildei, pe toți oamenii și toate popoarele, la dragoste și bună înțelegere. Cunoscând însă că dragostea și buna înțelegere nu se pot așeza între oameni și popoare decât pe temeliile firești ale dreptății sociale, Biserica Ortodoxă a sprijinit întotdeauna pe făptuitorii acestei dreptăți, pe luptătorii din sânul popoarelor care au îndeplinit cu credință cuvintele Domnului: «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9).

[799] *Organizarea sinodală*, art.cit., p.546-547.

Biserica binecuvântează acest drum al dragostei, care este şi drumul dreptăţii, al luminii şi al propăşirii, şi crede tare că prin el se vor face tot mai netede căile Domnului în lumea cea nouă. Şi cum n-ar putea să fie aşa, când din silinţele ziditorilor lumii celei noi parcă răsună cuvintele Apostolului: «Roada dreptăţii este semănată întru pace celor ce lucrează pacea»? (Iacov 3, 18).

Biserica Ortodoxă – continuă Pastorala – vede în acţiunea vrăjmaşilor păcii, în uneltirile aţâţătorilor la un nou război, în primul rând, primejduirea mântuirii oamenilor, primejduirea lucrării Sale. Cine-i va putea arăta Bisericii şi cine-i va putea arăta lumii întregi un vrăjmaş al mântuirii, mai mare decât războiul? Şi ce păcat poate fi asemenea aceluia pe care-l săvârşesc provocatorii de război? Ce urmări mai grave pentru mântuire poate să existe decât urmările războiului? Nu se nimicesc oare prin război atâtea vieţi omeneşti? Au doară moartea nu este temelia mântuirii, nu viaţa? Nu se nimicesc oare prin război valorile materiale şi morale pe care se reazemă viaţa creştină şi lucrarea mântuirii? Nu se abate prin război cea mai cumplită mizerie ucigătoare de suflete, pricinuitoare de cele mai grozave păcate şi degradări ale chipului şi asemănării lui Dumnezeu, din om? Cine ar putea să uite grozăviile războaielor din trecut şi cine ar putea să nu se cutremure de grozăviile necunoscute încă, ale unui nou război?

Biserica noastră îşi dă bine seama de toate acestea. Ea le înfăţişează cu durere tuturor fiilor săi, le aminteşte tuturor, le supune dreptei judecăţi a fiecăruia. Şi, conştientă de misiunea ei, ca şi de primejduirea acestei misiuni în ceea ce are ea mai de preţ şi mai sfânt, mântuirea oamenilor, ridică glasul său cu puterea pe care i-a dat-o Domnul, împotriva tuturor aţâţătorilor la război, ca să înţeleagă porunca lui Hristos: «Unul pe altul să vă iubiţi. După cum Eu v-am iubit pe voi, aşa şi voi unul pe altul să vă iubiţi» (Ioan 13, 34).

Cu toţii într-un gând şi cu o inimă să luptăm şi să ridicăm rugăciuni spre Tatăl nostru cel ceresc «pentru pacea a toată lumea şi pentru mântuirea sufletelor noastre».”[800]

Pastorala de mai sus, semnată de patriarhul ţării şi de doisprezece mitropoliţi şi episcopi, specifică din capul locului că

[800] *Pastorala Sf. Sinod pentru pace*, rev. „BOR” nr.3-6/1950, p.163-167.

aceasta este „întreaga propovăduire şi întreaga lucrare a Bisericii Domnului, a Bisericii celei adevărate". Da, a Bisericii celei adevărate, care trăieşte şi respiră în chip lăuntric prin Sfinţii Părinţi, prin Iisus Hristos, prin Duhul Sfânt, căci sunt şi biserici neadevărate care nu trăiesc şi nu respiră prin Duhul Sfânt, precum sunt şi au fost sinoade „tâlhăreşti", care, din pricina patimilor păcătoase ale componenţilor lor şi din pricina inimilor lor viclene, alungă Lumina şi Lucrarea Duhului Sfânt, aşa cum fumul alungă albinele.

În *Mărturisirea lui Dositei* se spune că „învăţătura prin Duhul Sfânt nu luminează Biserica nemijlocit, ci prin Sfinţii Părinţi şi prin conducătorii Bisericii Catolice (Universale)". Şi mai jos: „Preasfântul Duh, lucrând totdeauna prin Sfinţii Părinţi şi prin conducători, izbăveşte de orice rătăcire".

La Cincizecime, Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli, stând toţi împreună. Aşadar, adevărul se intuieşte întâi datorită coborârii Duhului Sfânt, în supraconştientul comun, ca pe urmă să se precizeze în conştiinţele personale. În faza aceasta finală a procesului se intercalează şi autoritatea sinodului. Dar exprimarea învăţăturii de către episcopi trebuie să se facă întotdeauna în numele Bisericii, în legătură de dragoste cu ea. Episcopul are prin harul său puterea de a păstra învăţătura şi de a formula noi formule dogmatice, dar adevărul acesta îl găseşte şi în Biserica unde l-a aşezat Duhul Sfânt[801]. Istoria Bisericii noastre cunoaşte patriarhi şi episcopi care n-au rămas în legătură organică cu Biserica, care nu şi-au exprimat învăţătura în numele Bisericii, ci în numele lor personal, dar aceştia au fost marii ereziarhi care au fost condamnaţi la sinoadele ecumenice.

Ţinând seama de toate acestea, vom cita cuvântul IPS Pitirim, Arhiepiscopul Minskului şi al Bielorusiei, care – în problema ce ne interesează – şi-a exprimat învăţătura în numele Bisericii şi în legătură de dragoste cu ea.

„Ce poate avea comun – zice acest ierarh – Hristos cu propovăduitorii războiului? Nu a zis El oare că «cel ce va ridica sabia de sabie va pieri»? Creştinismul dezaprobă principial şi respinge războiul.

[801] *Organizarea sinodală*, art.cit., p.543.

Ni se poate obiecta – continuă arhiepiscopul – că întreaga istorie a popoarelor creştine este aproape un şir neîntrerupt de războaie, la care Biserica aproape întotdeauna a luat parte, fie indirect, fie chiar direct şi fățiș. Ceva mai mult, uneori chiar ea le aţâța şi le răspândea.

Aceasta, într-adevăr, aşa a fost! Dar ea ştie că pentru fiecare credincios este clar că Dumnezeu este Ziditorul, este Proniatorul şi Tatăl tuturor oamenilor. Oamenii toţi sunt copiii Lui, iar între ei sunt fraţi. Este deci clar că dacă în numele lui Dumnezeu copiii Lui sunt îndemnaţi să se ucidă unul pe altul, această lucrare nu este de la Dumnezeu; ea este o falsificare, o denaturare a creştinismului. Istoria Bisericii creştine este plină de acest soi de denaturări, de contraziceri şi de eşecuri în încercările de creştinare a vieţii omeneşti şi a relaţiilor sociale şi internaţionale. Creştinismul şi Biserica, prea de multe ori, spre ruşinea şi părerea noastră de rău, la presiunile puternicelor forţe din afară, şi-au neglijat şi denaturat idealurile şi scopurile lor nobile şi luminoase. Şi de aceea nu se poate afirma că progresul acestor anomalii şi procese patologice este o dezvoltare naturală şi un progres sănătos al organismului creştinesc universal. Nu se poate numi ce-i alb – negru, întunericul – lumină, răul – bine. Altfel ar însemna ca noi singuri să pronunţăm osânda şi blestemul pentru noi. De vreme ce creştinismul şi războiul sunt realităţi incompatibile, atunci şi a apropia aceste două noţiuni şi manifestări, care se opun şi se exclud una pe alta, într-o legătură cauzală de reciprocitate este cel puţin greşit, dacă nu chiar criminal.

De aici se înţelege că orice discuţii şi chemări la «cruciade» pentru «salvarea», chipurile, a creştinismului şi civilizaţiei vor aduce numai rău, atât credinţei însăşi cât şi civilizaţiei şi întregii omeniri.

Să ne amintim ce folos au adus omenirii cruciadele medievale. Ele erau purtate în numele lui Hristos, pentru eliberarea mormântului Domnului din mâna necredincioşilor, dar s-au terminat prin cucerirea temporară, prin nemaipomenita barbarie, cruzime şi jefuire cinică a capitalei culturii şi civilizaţiei vremurilor de atunci: Constantinopolul... Oamenii aceştia, care se numeau cruciaţi, au ajuns repede oameni fără principii, indiferenţi

față de religie și chiar depravați... Să ne amintim de «dulăii sfinți» din inchiziția lui Torquemada, de cruciadele și măcelul albingenzilor din sudul Franței, de noaptea Sf. Bartolomeu, cu exterminarea hughenoților, de războiul de 30 de ani... Ce alta au adus oamenilor nevinovați toate aceste cruciade în numele lui Hristos și al Crucii, decât suferințe, lacrimi și nenorocire? Cu ce s-a ales din aceste cruciade Biserica și creștinismul? Cu nimic, în afară de ură și blesteme din partea popoarelor asuprite și înrobite.

Dar a condamna numai războiul – încheie ierarhul rus – și a indica drumul spre pace este mult prea puțin. Mai trebuie să și lupți activ pentru pace, să contribui și să ajuți la realizarea concretă a tuturor măsurilor menite să ducă la păstrarea și întărirea păcii în lumea întreagă. Numai această cale corespunde cu totul literei și duhului învățăturii creștine. Iată care este această cale: un deplin, general și indiscutabil refuz de a mai rezolva vreun conflict și vreo problemă litigioasă prin forță, prin război și prin nimicire reciprocă."[802]

În viața individuală, mulți răufăcători mărturisesc adevărul numai când sunt supuși la diferite cazne; tot astfel – folosind expresia IPS Pitirim – „la presiunea puternicelor forțe din afară" mulți dintre oamenii Bisericii noastre au mărturisit adevărul cu privire la război și pace, pe care adevăr – spre regret – nimeni din ei nu l-a mărturisit atunci când aceeași oameni ai Bisericii binecuvântau tunurile, se îmbrăcau în haine militare, luau comanda regimentelor și lăsau să fie condamnați la moarte pe cei ce îndrăzneau să mărturisească exact adevărurile de mai sus.

În sfârșit, reluând firul din început, cascada de lumină se revarsă și asupra mirenilor, căci – scrie Părintele Stăniloae – „și mirenii pot spori înțelegerea învățăturii și pot contribui la lămurirea ei, deci pot și învăța în Biserică, neavând numai un rol pasiv, dar această lucrare a lor trebuie să se facă sub supravegherea episcopului, mai ales când vor să învețe pe alții, trebuie să primească încuviințarea episcopului"[803].

---

[802] *Biserica Ortodoxă Rusă și problema păcii*, IPS Pitirim, Arhiep. Minskului și Bielorusiei, „BOR" no.9-10/1953, p.923-924.
[803] *Organizarea sinodală*, art.cit., p.543.

În acest sens, iată ce spune teologul ortodox Andruteos: „Războiul, socotit ca duel în stil mare, care prin metode şi instrumente noi omoară mulţimile, cum şi ca izvor al incalculabilei mizerii din punct de vedere fizic şi moral, este ceva odios şi împotriva Divinităţii, neputându-se sprijini pe nici un fel de morală. Din cauza aceasta, săvârşesc o crimă împotriva umanităţii toţi cei care din orgoliu sau megalomanie, din lăcomie sau ură sau vreun alt motiv de felul acesta, aţâţând ura şi antipatia naţională între popoare, provoacă războaie pe care le poartă în chip neuman, aducând multor generaţii şi multor societăţi nenorociri incalculabile şi obişnuiesc poporul cu fapte şi sentimente sălbatice şi sangvine"[804].

Mulţi oameni şi multe popoare iubesc pacea, dar nu primesc adevărul lui Hristos. Şi dimpotrivă, mulţi creştini şi multe popoare creştine iubesc adevărul lui Hristos, dar nu primesc pacea pe care ne-o dă El. Însă Cuvântul Domnului zice prin proorocul Zaharia: „Iubiţi adevărul şi pacea".

Deci, pentru toţi cei cu inima curată, pentru toţi fiii lui Dumnezeu care sunt făcători de pace, toate sunt lămurite, căci Domnul le-a arătat care este adevărul Păcii ce vine de sus şi care este Pacea Adevărului Întrupat. Folosindu-ne de această Lumină a Sfântului Duh, coborâtă în cascade ierarhice până la noi, să zicem ca Sf. Apostol Pavel: „Fie din cuvânt de făţărie, fie din cuvânt de adevăr, Hristos Se propovăduieşte şi întru aceasta mă bucur"[805]. Chiar dacă mâine aceiaşi oameni vor „falsifica" şi vor „denatura" din nou creştinismul, chiar dacă istoria Bisericii va fi din nou victima „anomaliilor" şi „proceselor patologice" de care vorbeşte IPS Pitirim, totuşi, noi trebuie să ne bucurăm că la o răscruce a istoriei oamenii Bisericii au fost nevoiţi să dea la o parte „învelişurile" şi „păturile" diabolice suprapuse şi stratificate peste inimile şi conştiinţele creştinilor ca să iasă la iveală, în toată lumina lui strălucitoare, adevărul despre pacea lui Iisus.

Toţi oamenii cu inimă curată, toţi oamenii care şi-au scos vicleşugurile din inimile lor cred şi mărturisesc, după cum citim în *Învăţătura de credinţă creştină ortodoxă*, că viaţa pămân-

[804] *Pacea şi învăţ. princ. religii*, art.cit., p.379.
[805] Filipeni 1, 18.

tească este cel mai mare bun al omului şi temelia tuturor celorlalte bunuri de care se poate învrednici cineva pe pământ. După învăţătura sfintei noastre Biserici, Dumnezeu, fiind Creatorul vieţii noastre omeneşti, numai El, şi nu omul, are drepturi nemărginite asupra ei. Apoi, viaţa pământească este timpul de pregătire pentru viaţa veşnică. În aceasta se cuprinde preţul mare al vieţii pământeşti pentru creştini. Sf. Ioan Gură de Aur spune: „Vrei să ştii pentru ce este de preţ această viaţă? Fiindcă este pentru noi temelia vieţii viitoare şi prilej şi loc de luptă şi alergare pentru cununile cereşti". Fiind un dar al lui Dumnezeu şi având un preţ atât de mare, de bună seamă, păstrarea şi îngrijirea vieţii pentru timpul hărăzit ei de Dumnezeu este şi o datorie şi un drept al fiecărui credincios. Tocmai aceasta cere Dumnezeu prin porunca a şasea din Decalog, când opreşte uciderea.

Dar de ce este uciderea un păcat foarte greu? – Aceeaşi *Învăţătură de credinţă creştină ortodoxă* răspunde: „Uciderea este un păcat foarte greu, pentru că prin ea:

1) se distruge fiinţa în care Dumnezeu Şi-a pus chipul Său;

2) se intră cu nelegiuire în drepturile lui Dumnezeu, care este singurul stăpân asupra vieţii şi a morţii;

3) se răpeşte un drept firesc al fiecăruia şi bunul cel mai de preţ dăruit omului de Dumnezeu şi pe care nimeni nu-l mai poate da înapoi;

4) se calcă porunca dragostei;

5) se ştirbesc drepturile societăţii, faţă de care fiecare om are anumite datorii de împlinit;

6) se ucid serii întregi de urmaşi care aveau dreptul la viaţă şi puteau fi de mare folos societăţii (genii, preoţi, dascăli, muncitori, mame etc.)"

Uciderea este un păcat împotriva lui Dumnezeu, împotriva firii omului şi împotriva societăţii. Uciderea este păcatul cel mai mare pe care-l poate săvârşi cineva faţă de aproapele şi faţă de sine însuşi. Sf. Scriptură numără uciderea printre păcatele strigătoare la cer. „Glasul sângelui fratelui tău strigă către Mine din pământ"[806].

[806] *Învăţătură de credinţă creştină ortodoxă*, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1952, p.399-401.

Desigur că egoismul omenesc a căutat, caută şi va căuta mereu să contrafacă, să falsifice şi să strâmbe Evanghelia păcii lui Iisus după meschinul său tipar, tocmai pentru că această iubire de sine nu vrea să se potrivească după tiparul evanghelic, iar „drăcuşorii" violenţi şi ai sofismelor de tot felul se vor strecura până şi în inimile unor oameni cu viaţă sfântă, cum a fost Alioşa în literatură şi apologeţii „cruciadelor" în viaţă, totuşi, „lumina luminează în întuneric şi întunericul n-a cuprins-o"; iar Dumnezeu, când e vorba de păcat, nici „chiar în sfinţii Lui El nu Se încrede şi cerul însuşi nu este curat în ochii Lui"[807]. Şi după cum soarele, răsărind, luminează mai întâi piscurile cele mai înalte, tot astfel soarele Păcii lui Iisus a luminat piscurile de sfinţenie care nu vor trăda niciodată adevărul şi în inima cărora nu se va strecura niciodată duhul minciunii. Căci „alta este strălucirea soarelui, alta strălucirea lunii şi alta strălucirea stelelor, iar stea de stea se deosebeşte în strălucire"[808].

Cei ce strălucesc ca soarele sunt fiii lui Dumnezeu, iar aceştia, după cuvântul Domnului, sunt făcătorii de pace. Dar dacă făcătorii de pace sunt fiii lui Dumnezeu – zice undeva Sf. Ioan Gură de Aur – atunci făcătorii de război sunt fii diavolului[809].

[807] Iov 15, 15.
[808] I Corinteni 15, 41.
[809] Cf. „Foaia Duhului Creştin" nr.9-10/1956, p.4.

ÎNTRE LITERĂ ŞI DUH

Toată fericirea noastră, ca şi toată nefericirea noastră – atât cea de aici cât şi cea de dincolo –, atârnă de libertatea noastră, căci „libertatea – zice N. Berdiaev – este condiţia fundamentală a vieţii morale, care nu poate exista fără libertatea de a face binele şi libertatea de a face răul"[810]. Iar în virtutea acestei libertăţi, atât timp cât suntem în această viaţă, nu numai că putem transforma bobul de neghină într-un bob de grâu, dar putem scoate la iveală, de sub stratul de patimi, „bănuţul" unei inimi curate, ceea ce natura nu poate face nici cu neghina şi nici cu oul. Noi însă, când ne întoarcem spre noi înşine, când, părăsind litera, pătrundem în duhul nostru, atunci cunoaştem pe Domnul, căci „Logosul nu Se descoperă decât atunci când eu sunt în mine, adică în duh"[811]. Şi fiindcă litera ucide, iar spiritul face viu[812], embrionul nu ia naştere din „bănuţ" decât atunci când suntem în spirit şi venim în contact cu „spiritul Domnului"[813].

Dumnezeu „voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi să vie la cunoştinţa adevărului"[814], dar dacă sunt atâtea suflete care merg pe calea pierzării vina o poartă numai aceste suflete ce-şi întrebuinţează libertatea spre rău şi nu vor să-şi dezgroape de sub învelişurile patimilor „bănuţul" chipului lui Dumnezeu, pe care îl are fiece om. Iar dacă Dumnezeu vrea şi noi nu voim,

---

[810] *De la destination...*, op.cit., p.33.
[811] *Ibidem*, p.16.
[812] II Corinteni 3, 6.
[813] II Corinteni 3, 17.
[814] I Timotei 2, 4.

atunci mântuirea noastră nu este posibilă[815]. „Căci dacă Dumnezeu Creatorul este atotputernic asupra fiinţei, asupra lumii create, El nu este tot aşa asupra nefiinţei, asupra libertăţii necreate şi care rămâne pentru El impenetrabilă"[816]. Şi întrucât, pe de altă parte, „libertatea omenească este prin ea însăşi neputincioasă pentru a se orienta spre Dumnezeu, pentru a învinge păcatul, pentru a triumfa asupra propriilor sale întunecimi insondabile, pentru a trece peste propriul său destin"[817], iată că omul nu se poate mântui decât în colaborare cu creaţia divină. „Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi şi ca să voiţi şi ca să săvârşiţi după a Lui bunăvoinţă"[818].

Iată „pentru ce lumea este tragică şi răul domneşte ca un stăpân. Tragedia este totdeauna legată de libertate. Tragedia antică este tragedia destinului, iar tragedia creştină, dimpotrivă, este tragedia libertăţii. Şi tragedia libertăţii este învinsă prin tragedia răstignirii."[819] Domnul „pus-a înaintea ta foc şi apă; încotro îţi va fi voia poţi să întinzi mâna ta, înaintea oamenilor stau viaţa şi moartea şi pe care omul va pofti-o aceea i se va da"[820].

Însă atât timp cât suntem în viaţă şi atât timp cât întrebuinţăm libertatea spre bine, Dumnezeu face prin harul Său adevărate minuni, stinge focul iadului din inima noastră cu apa vie izvorâtă din coasta Mântuitorului şi face ca moartea să fie înghiţită de viaţă.

E mare deosebirea între cel ce-şi dirijează libertatea spre zona de influenţă a diavolului şi între cel ce şi-o îndreaptă spre zona Sfântului Duh. În timp ce pentru unul libertatea se face pricina căderii în păcat, pentru altul aceeaşi libertate devine pricina mântuirii.

Din voia lui liberă, Adam ascultă sfatul şarpelui şi tot din propria sa voie sfântul calcă peste şerpi şi peste balauri.

Pentru unii, ascultarea, de pildă, duce la libertatea şi dezrobirea totală, iar pentru alţii – zice Dostoievski – aceeaşi ascul-

[815] *Dogmatica*, de Comoroşan, op.cit., p.500.
[816] *De la destination...*, op.cit., p.42.
[817] *Ibidem*, p.53.
[818] Filipeni 2, 13.
[819] *De la destination...*, p.47, 49-50.
[820] Iisus Sirah 15, 16-17.

tare duce la cea mai satanică mândrie, adică la lanțuri, iar nu la libertate.

Pentru un trup viu, soarele e binefăcător, dându-i sănătate, iar pentru un cadavru e un răufăcător, căci îl descompune și-i pricinuiește putoare și viermi.

Pentru unii, materia este murdărie și patimă, iar pentru alții – zice Părintele Stăniloae – „Domnul o preface în Trupul Său euharistic, iar trupurile sfinților iradiază lumină"[821].

Pentru unii, Legea Veche a fost un „învățător", un „pedagog", o stea care i-a condus la peștera din Betleem, iar pentru alții n-a fost decât litera care ucide.

Și chiar Însuși Domnul Iisus „este pus spre căderea și spre ridicarea multora din Israil"[822].

Aici își are originea „neputința" diavolului – descris de Leonid Andreev – de a împlini poruncile evanghelice și tot aici își are izvorul „neputința" fiilor diavolului de a vedea limpede adevărul și de a se mântui.

Însă celor ce încă nu și-au suprimat – în chip conștient și liber – „bănuțul" din inimă, celor ce nu și-au stins de bună voie jarul de sub cenușa patimilor, celor la care „feștila" încă mai pâlpâie, Dumnezeu le-a rezervat o posibilitate de mântuire prin „experiența răului", întorcând spre bine chiar căderea din rai. Căci – zice Berdiaev – „dacă omul ar fi rămas în pasivitatea și în inocența edenică, în imediata apropiere de instinct și de inconștient, adică în stadiul vieții divin-naturale, el nu l-ar fi cunoscut pe Hristos și istoria n-ar fi atins îndumnezeirea. Istoria paradisului și a căderii este egală cu istoria genezei conștiinței în experiența duhului. Paradisul corespunde împărăției instinctului. Se pot distinge trei faze în geneza spiritului: 1) elementul primitiv, altfel zis, integritatea edenică anterioară conștiinței, care n-a încercat libertatea și reflecția; 2) dedublarea, reflecția, evoluția, libertatea de alegere; 3) integritatea și plenitudinea consecutivă libertății, reflecției și evoluției, adică integritatea și plenitudinea supra-

[821] *Condițiile mântuirii*, art.cit., p.253.
[822] Luca 2, 34.

conştientului". „Istoria căderii, departe de a-l micşora pe om, îl ridică intens."[823]

Respingând însă răul, „noi trebuie să recunoaştem valoarea sa pozitivă, pentru că el îndeamnă puterea creatoare a binelui ca să-l învingă. Libertatea răului este un bine, căci fără ea n-am avea libertatea binelui, adică binele pur şi simplu. Posibilitatea răului fiind condiţia binelui, putem zice că interzicerea şi suprimarea lui în chip arbitrar ar fi mult mai răufăcătoare decât însuşi răul. Şi binele se schimbă atât de uşor în contrariul său"[824].

Aceasta înseamnă să zicem – în limbaj filozofic – că „toate sunt bune" şi că, după ce satana a fost biruit de Tatăl în cer şi de Fiul pe pământ, orice luptă contra răului dusă cu arme omeneşti, orice revoluţie, orice răzvrătire, orice anarhie, orice reformă devine mai rea decât răul însuşi pe care voim să-l îndreptăm prin astfel de mijloace. De aceea, pe drept cuvânt glăsuieşte Pastorala Sfântului Sinod că nu există un vrăjmaş al mântuirii mai mare decât războiul care – chiar când urmăreşte „salvarea" creştinismului prin cruciade – face mai multe rele decât răul însuşi. De ce? Pentru că prin aceste mijloace nu numai că nu se respectă omul, ci se şi suprimă.

„În doctrina creştină, omul e fratele nostru, fiindcă suntem cu toţii creaturi ale Aceluiaşi Tată Ceresc. În toţi e îngropat acelaşi chip al lui Dumnezeu şi nu putem pretinde că respectăm pe Dumnezeu dacă nu respectăm chipul Lui întipărit în persoana oricăruia dintre fraţii noştri. Legea morală nu e fabricată de o elită de oameni pentru a o călca şi pentru a o impune turmei, cum credea Raskolnikov. Legea morală e însăşi voinţa lui Dumnezeu, căreia trebuie să ne supunem cu toţii, indiferent dacă ne considerăm elită sau turmă. Din moment ce toţi purtăm chipul lui Dumnezeu în suflet, trăim şi devenim asemenea lui, îndeplinindu-I la fel voia divină. Ni se pare nouă că suntem mai desăvârşiţi decât cutare dintre semenii noştri sau că aceşti semeni nu se conformează ca noi voinţei lui Dumnezeu? Avem atunci destule mijloace să-i iniţiem în creştinism, să-i constrângem la o viaţă mai morală, să-i excludem din societatea noastră. N-avem

[823] *De la destination...*, op.cit., p.56-57, 60.
[824] *Ibidem*, p.61.

însă nici un drept să-i ucidem. De vreme ca tu nu poți da viață unui mort, n-ai nici un drept să ucizi un om viu. Uciderea e un fapt cu desăvârșire ireparabil. Chiar dacă oamenii ți-ar ierta crima și chiar dacă Dumnezeu ți-ar șterge-o în marea Lui bunătate, ireparabilul rămâne același în ce privește victima.

Dar numai în ce privește victima? – se întreabă Nichifor Crainic.

În realitate, toți criminalii sunt niște nenorociți pe toată viața. Dostoievski a analizat ca nimeni altul această nenorocire a criminalilor în sufletul cărora revine mustrătoare pe toată viața imaginea celor uciși. Îngrozitor lucru trebuie să fie această amintire a scenei sângelui vărsat care, năvălind mereu în suflet, permanentizează crima cu oroarea ei nesfârșită. Când studentul Rodion Raskolnikov se mărturisește unei prietene, ea, covârșită de ireparabil, îl îmbrățișează și-i strigă plângând: «Ești cel mai nenorocit dintre oameni! Ucigând un om, ai lovit chipul lui Dumnezeu din el. Și cum chipul lui Dumnezeu e același în toți oamenii, ai lovit în însuși chipul Lui din tine însuți. Dacă victima moare prin tine, tu mori în crima-ți proprie, care te urmărește. Cine ucide atinge acest lucru sacru și misterios care e însuși izvorul vieții, precum e izvorul nenorocirii morale. Nici pedeapsa legilor omenești și, poate, nici sentimentul iertării creștine, nu șterg din suflet imaginea acestei nenorociri.»

Atât crima intelectuală cât și ireparabilul psihologic care urmează pornesc din lipsa respectului pentru persoana omenească, din lipsa respectului pentru chipul lui Dumnezeu întipărit în om. Și dacă astăzi oamenii se ucid cu atâta ușurință și cu atâta seninătate, e semnul teribil al unei totale descreștinări. Nici Dostoievski și nici Paul Bourget însă nu s-au gândit că asemenea crime intelectuale se pot comite chiar în numele creștinismului.

Dacă crima nu are o justificare naturală, cu atât mai puțin ea poate avea o justificare creștină. Dacă Iisus Hristos ar fi fost un simplu om ca noi, ar fi procedat desigur la fel cu noi, ucigându-Și dușmanii pentru triumful religiei Sale! El S-a lăsat însă ucis și a înviat pentru a ne dovedi că omul e o făptură atât de iubită de Dumnezeu, încât nu numai că nu merită să fie ucis, dar merită să ne lăsăm sacrificați noi înșine pentru salvarea lui.

Transformarea omenirii prin creştinism cere, prin urmare, la nevoie, sacrificarea noastră pentru salvarea semenilor noştri, iar nicidecum sacrificarea lor pentru triumful bietelor noastre idei.

Şi dacă astăzi trăim fenomenul cu totul neobişnuit al unor Raskolnikovi evoluaţi care, nu în numele raţionalismului, ci în numele creştinismului cred că pot transforma crima în titlu de eroism, avem o datorie cu atât mai dureroasă şi mai imperioasă să arătăm tuturor marea nenorocire ce decurge din asemenea rătăciri."[825]

În acest punct, aşa-zişii creştini dau mâna cu fariseii, despre care a zis Mântuitorul: „Sosește ceasul când oricine, omorându-vă, să creadă că aduce slujbă lui Dumnezeu"[826]. Şi într-un caz şi în altul, litera a ucis şi ucide mereu.

Trebuie să recunoaştem, o dată cu filosoful rus Berdiaev, că „persoana este o valoare ce se ţine deasupra statului, naţiunii, neamului omenesc, naturii şi că ea nu poate fi pusă, ca atare, pe acelaşi plan"[827]. „Creştinismul – zice Foerster – nu s-ar fi îngrijit atâta să-l întărească pe individ împotriva influenţelor mediului, ţării, familiei, prietenilor, dacă n-ar fi văzut câtă primejdie pentru personalitatea lui morală e în această influenţă. „Aţi fost răscumpăraţi scump; nu vă faceţi sclavii oamenilor" – citim la Sf. Pavel. Credincioşi celebrului cuvânt: „Să vă supuneţi lui Dumnezeu mai mult decât oamenilor", mii de creştini din toate veacurile au ţinut piept şi în lucrurile mari şi în cele mici ispitelor prin care viaţa socială şi credinţele ei căutau să capteze conştiinţa lor personală. Vorbim des de constrângerile sociale ale trecutului, fără să ne gândim că ceea ce îngrădeşte mai mult liberul arbitru nu-s prescripţiile exterioare, ci starea interioară de susceptibilitate în care suntem în raport cu influenţa colectivă a pasiunilor, judecăţilor şi prejudecăţilor mulţimii.

Trebuie caractere pentru a rezista absolutismului majorităţii, fiindcă frica de opinia publică conduce la tot ce e rău. Însă „cel mai bun fel de a te apăra este să ataci"[828].

---

[825] *Respectul omului*, de Nichifor Crainic, „Sf. Piatră" no.75/1937.
[826] Ioan 16, 2.
[827] *De la destination...*, op.cit., p.80.
[828] *Şcoala şi caracterul*, op.cit., p.61-67.

Ieşind la acest atac, Apostolul Neamurilor ne spune: „Îmbrăcaţi-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteţi să ţineţi piept împotriva uneltirilor Diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva sângelui şi a trupului, ci împotriva domniilor, împotriva stăpânirilor, împotriva căpeteniilor acestui întuneric, împotriva duhurilor răutăţii, răspândite în văzduhuri"[829].

Şi când Mântuitorul ne spune: „Au socoteşti că am venit să aduc pace pe pământ, n-am venit să aduc pace, ci sabie"[830], nu e vorba de război, ci de lupta împotriva răului ascuns, cu sabia Duhului, care este Cuvântul lui Dumnezeu[831] – ne lămureşte părintele profesor O. Bucevschi. „Sabia împotriva păcatului care nu-i uneşte pe oameni, ci îi dezbină, care nu-i împacă întreolaltă, ci îi învrăjbeşte, care nu adună, ci risipeşte. Nici o târguială cu păcatul, nici o tranzacţie cu răul, nici o concesie inamicului de moarte al bunelvoiri dintre fiii Aceluiaşi Tată Ceresc, Făcător a toate şi Atoateţiitor! Aşa au înţeles sfinţii apostoli această declaraţie de război şi aşa a înţeles-o constant, creştinătatea care le respectă moştenirea spirituală"[832].

În acest război, creştinii pornesc cu ură şi cu mânie, dar împotriva păcatului; creştinii omoară, dar pe omul lor vechi şi mădularele omului pământesc[833], creştinii fac, în sfârşit, revoluţii, dar în sufletul lor.

Tâlcuind Evanghelia în sens duhovnicesc, Sfinţii Părinţi spun că „cel ce a ajuns la treapta cunoaşterii are neapărată trebuinţă de bogăţia duhovnicească a virtuţilor cu fapta. Cel ce are pungă – adică cunoştinţa duhovnicească – să-şi ia, de asemenea, şi traistă", adică bogăţia virtuţilor cu fapta, care nutreşte din belşug sufletul. „Iar cel ce nu are – pungă şi traistă, adică cunoştinţă şi virtute – să-şi vândă haina şi să cumpere sabie, să-şi predea adică cu râvnă trupul său ostenelilor virtuţilor şi să întreprindă, cu înţelepciune, războiul cu patimile şi cu dracii pentru

[829] Efeseni 6, 11-12.
[830] Matei 10, 34.
[831] *Ortodoxia, solia păcii*, art.cit., p.148.
[832] *Bis. Ort. şi lupta pt. pace*, prof. Grig. Marcu, rev. „Ortodoxia" no.1/1951, p.23.
[833] Coloseni 3, 5.

pacea lui Dumnezeu spre a dobândi deprinderea de a deosebi în cuvântul lui Dumnezeu ceea ce este rău de ceea ce este bun"[834].

Până şi manualul de Ermineutică, lămurind acest text, învaţă că „la despărţire, Iisus, pregătindu-Şi învăţăceii pentru timpurile de prigoană, le zice că cel ce n-are sabie să-şi vândă veşmântul ca să şi-o cumpere. Apostolii I-au adus atunci două săbii, iar Iisus a răspuns scurt: Destul este". Sensul că cele două săbii au fost destule ca învăţăceii să se apere se potriveşte contextului, dar nu se potriveşte uzului biblic al vorbirii, precum nici analogiei credinţei. Prin fraza „destul este", iudeii îşi exprimau neplăcerea. Deci, după uzul biblic oriental al vorbirii, răspunsul Domnului are înţelesul „Să lăsăm, nu M-aţi înţeles".

Cercetând analogia credinţei, ne convingem că Iisus nu putea să vorbească de săbii adevărate, căci tocmai Dânsul zice către Petru să-şi bage sabia în teacă, căci „toţi cei ce apucă sabie, de sabie vor pieri" şi S-a lăsat prins, legat şi răstignit fără a Se împotrivi. Apostolii de asemenea vorbesc în scrierile lor numai de armătura spirituală a luptătorilor lui Hristos şi de sabia Cuvântului Domnului şi au suferit şi dânşii pentru Hristos.

„Prin urmare, considerând analogia credinţei biblice, rezultă interpretarea aceasta a textului: Iisus anunţă Apostolilor că vor sosi pentru ei vremuri primejdioase şi le pretinde să fie gata de suferinţe şi de jertfire de sine pentru a învinge pe adversari cu arme spirituale. Aceste arme de biruinţă le învaţă şi doctrina bisericească"[835].

Dar viclenia, care toate le strâmbă, şi litera, care toate le ucide, s-au agăţat şi de acest text, spunând că cele două săbii arătate de Sf. Apostol Petru sunt cel două stăpâniri: stăpânirea lumească şi cea duhovnicească. „Papa pretinde – scrie Părintele Stăniloae – să exercite şi puterea pe care Iisus a refuzat-o când a fost ispitit cu ea în pustiu: puterea peste toate statele din lume. Şi e cazul să spunem că aceste două puteri nu pot încăpea în aceleaşi mâini. Iisus, numai pentru că S-a smerit, refuzând stăpânirea lumească, a devenit stăpân peste suflete. O anumită putere

[834] *Filocalia*, vol.II, p.154 (Sf. Maxim Mărturisitorul).
[835] *Ermineutica Biblică*, de Arhim. Justin Suciu, pref. de dr. Grigore Comşa, Arad, 1933, p.144-145.

peste suflete împreună cu Hristos exercită, de aceea, numai păstorii care se smeresc cu El, nepoftind puterea lumească. Papa a voit însă să unească în mâna sa amândouă puterile. Papa s-a fixat pe culmea ameţitoare a puterii lumeşti, pe care l-a ridicat ispita celui rău"[836].

Ortodoxia însă respinge această ispită. „Dacă popoarele ortodoxe – afirmă Nichifor Crainic – nu transformă mediul cosmic în care trăiesc în civilizaţii materiale strălucitoare, e că, pentru ele, raiul nu mai poate avea fiinţă pământească. Cetatea lui Dumnezeu sau împărăţia Lui nu e din lumea aceasta. Ea va trebui să fie Ierusalimul ceresc. Absorbite în această viziune a unui pământ şi a unui cer transfigurate în plan eshatologic, popoarele ortodoxe dezvoltă o viaţă materială redusă la strictul necesar. Din punct de vedere politic-utilitarist e, poate, o slăbiciune. Din punct de vedere spiritual creştin, ele încarnează însă adevărata doctrină a Mântuitorului. A le obiecta această calitate ca o slăbiciune înseamnă a obiecta Mântuitorului slăbiciunea politică de a fi refuzat să fie Împăratul iudeilor pentru a lupta împotriva stăpânirii romane. Într-aceasta noi ne deosebim fundamental de apuseni, care L-au proclamat pe Mântuitorul Cezar roman fără voia Sa. Căci, fără îndoială, nu e nimeni nebun să creadă că Sfântul Petru s-a dus la Roma cu gândul de a întemeia viitorilor papi o împărăţie politică pe pământ"[837].

De aceea, cu dreptate zice Giovanni Papini că „de câte ori linguşitorii celor puternici au voit să sfinţească ambiţia ambiţioşilor, violenţa violenţilor, cruzimea cruzilor, voinicia voinicoşilor, cuceririle cuceritorilor; de câte ori sofiştii cu simbrie ori declamatorii sforăitori s-au încercat să împace sălbăticia păgână cu blândeţea creştinească, să schimbe crucea în mâner al spadei, să îndreptăţească sângele vărsat din imboldul urii cu sângele ce se prelinse pe calvar întru propovăduirea iubirii, de câte ori, cu un cuvânt, căutăm să îndreptăţim războiul prin doctrina păcii, făcând din Hristos chezaşul lui Gingis Han ori al lui Bonaparte sau, prin şi mai rafinată infamie, premergătorul lui Mahomed, veţi vedea ieşind la iveală, cu stăruinţe neîndurătoare ale locuri-

[836] *Organizarea sinodală...*, art.cit., p.551.
[837] *Curs de mistică*, op.cit., p.227.

lor comune, celebrul text evanghelic pe care toţi îl ştiu pe dinafară şi prea puţini l-au priceput: „Nu vă treacă prin minte c-am venit să aduc pacea pe pământ; venit-am s-aduc spada". Unii, nespus mai învăţaţi, adaugă: „Venit-am s-aduc foc pe pământ". Alţii, miluiţi cu o memorie monstruoasă, se năpustesc cu versetul hotărâtor: „Împărăţia cerurilor o răpesc cei neînfricaţi".

„Ce înger al elocvenţei, ce supranatural aducător de lumină le va putea revela acestor maniaci tăbăciţi de citate adevăratul tâlc al cuvintelor pe care le repetă cu atâta uşuratică limbuţie?

Le desprind din contextul evanghelic cu delicateţea unui urangutan ce-ar culege flori în grădina Titaniei. Nu cată la cuvintele dinainte şi la cele ce urmează, puţin le pasă de prilejul în care au fost rostite; nu se îndoiesc o singură clipă că ar putea avea o valoare mai presus ca cea de rând.

Când Iisus spune c-a venit să aducă spada – ori, cum stă scris în pasagiul paralel al lui Luca, «zâzania» – le vorbeşte ucenicilor, care-s gata să plece spre a vesti apropierea împărăţiei. Şi îndată ce a numit spada, lămureşte prin pilde, pe înţelesul tuturor, ce a voit să spună: «Căci venit-am să vâr zâzanie între copil şi părinte, între fată şi mamă, între noră şi soacră, şi unul avea-va drept duşman pe cei ai casei. Că de acum înainte, din cinci câţi vor fi într-o casă, trei vor fi învrăjbiţi împotriva altor doi şi cei doi împotriva celor trei»... Spada, aşadar, nu înseamnă războiul. E o imagine care trebuie să însemne dezbinarea. Spada e cea care taie, care dezbină, care desparte, iar propovăduirea Evangheliei îi va despărţi pe oamenii aceleiaşi familii. Căci printre oameni sunt unii surzi şi alţii cu urechea bună, unii întârzielnici, iar alţii mai isteţi, unii care se leapădă şi alţii care cred. Atâta vreme cât nu vor fi toţi pocăiţi şi înfrăţiţi iarăşi prin cuvânt, dezbinarea va domni pe pământ. Creştinii nu se vor năpusti asupra celor ce nu ascultă şi nu cred. Vor folosi, da, arme, împotriva fraţilor nevolnici şi încăpăţânaţi, dar aceste arme vor fi predicile, pildele, iertarea, iubirea. Cei nepocăiţi, poate, vor porni adevărata războire, războiul de cruzimi şi de sânge, dar îl vor porni tocmai pentru că nu sunt pocăiţi, tocmai pentru că nu-s creştini. Izbânda Evangheliei înseamnă sfârşitul tuturor războaielor – al războaielor dintre om şi om, dintre neam şi neam, dintre castă şi castă, dintre

norod şi norod. Dacă Evanghelia, la început, e pricina vrăjmăşiilor şi a dezbinărilor, vina nu-i a adevărurilor pe care le propovăduieşte Evanghelia, ci a faptului că aceste adevăruri nu sunt încă trăite de toţi oamenii.

Când Iisus dă de ştire că vine să aducă focul, doar un barbar se poate gândi la focul ucigător, vrednic tovarăş al războaielor. «Cât aş ţine să-l văd aprins de pe acuma!» Deoarece focul dorit de Fiul Omului e ardoarea jertfei, flacăra fulgerătoare a iubirii. Câtă vreme toate sufletele nu vor fi arse de acest foc, Cuvântul Evangheliei va fi un sunet netrebnic şi împărăţia încă departe. Pentru a primeni păcătoşita familie a oamenilor e nevoie de un foc de durere şi de pătimire. Îngheţaţii trebuie să ardă, nesimţitorii să urle, nepăsătorii să se aprindă cu torţele prin noapte. Murdăria îngrămădită în viaţa ascunsă a oamenilor, care schimbă sufletul în cloacă, putregaiul ce astupă urechile şi înăbuşă inimile va să fie scrumit de focul duhului nou pe care a venit să-l aprindă Iisus şi care nu-i nimicire, ci mântuire.

Însă pentru a străbate acest zid de flăcări e nevoie de o cutezanţă de care nu toţi dau dovadă şi pe care o au doar vitejii. De aceea, poate, spune Iisus că «Împărăţia Cerurilor o răpesc neînfricaţii» – iar cuvântul «neînfricat» are într-adevăr în text vădit înţeles de «tare», de oameni care ştiu să ia porţile cu asalt, fără a şovăi şi a tremura. Spada, focul, violenţa sunt cuvinte ce nu trebuie luate în înţelesul lor brutal, după care se dau în vânt avocaţii războaielor. Sunt cuvinte figurate, pe care suntem nevoiţi a le folosi spre a ne face pricepuţi de trândava închipuire a mulţimii. Spada e simbolul discordiilor dintre cei dintâi şi cei de pe urmă pocăiţi, focul e dragostea purificatoare; violenţa e tăria sufletească de care avem nevoie spre a ajunge până la pragurile Împărăţiei. Cine pricepe altfel nu ştie să citească, ori vrea să trădeze.

Iisus e omul păcii. A venit să aducă pacea. Toate Evangheliile nu-s decât prevestiri şi învăţături întru pace. În chiar noaptea naşterii, glasurile cereşti cântă în cer profetica urare: «Pace pe pământ, între oameni bunăvoire». Pe munte, una dintre cele dintâi făgăduinţe ce izvorăsc din inima şi de pe buzele lui Hristos e cea pe care le-o face celor paşnici: «Fericiţi cei aducători de

pace, că acelora li se va zice fii ai lui Dumnezeu». Apostolilor, care ard de nerăbdare să plece, le porunceşte să ureze pacea pe la toate casele în care vor intra. Ucenicilor, prietenilor, le propovăduieşte stăruitor desăvârşita înfrăţire: «Nu vă duşmăniţi între voi». Apropiindu-se de Ierusalim, priveşte cetatea plângând şi spune: «Vai! De-ai fi cunoscut în astă zi putinţa păcii!» Iar în noaptea de pe Muntele Măslinilor, în vreme ce soldaţii înarmaţi Îl leagă, rosteşte suprema osândire a violenţei: «Toţi cei ce pun mâna pe spadă, de spadă vor pieri».

Ştie urmările rele ale dezbinării. «Orice domnie dezbinată de porniri deosebite pustiu va ajunge; oricare cetate, oricare casă dezbinată de zâzanii nu va putea dăinui». Iar în cuvântarea-I despre cele de pe urmă întâmplări prooroceşte, odată cu semnele sfârşitului lumii, alături de foamete, de cutremure şi nimiciri, războaiele: «Deoarece ridicase-vor neam împotriva altui neam, domnie împotriva altei domni... şi veţi auzi vorbindu-se de războaie şi de larma învălmăşirii».

Pentru Iisus, dezbinarea e păcat, războiul – crimă. Apologeţii marilor măceluri confundă bucuroşi Vechiul şi Noul Testament. Însă cel Nou e nou tocmai pentru că-l schimbă pe cel Vechi.

Războiul poate fi socotit ca venind de la Dumnezeu, când e socotit ca o osândă. Dar e osândă şi prin el însuşi. Războiul e cea mai crudă faptă a urii ce clocoteşte şi clocoteşte în inimile oamenilor. Ca să-şi verse potopul de ură, oamenii înclină să se nimicească cu armele. Războiul se vădeşte, totodată, drept vină şi osândă ce i se cuvine. E vină, căci dăinuia mai înainte de războire în sufletul duşmanilor; e osândă, căci, izbucnind, ura duce la măcelărirea între ei a celor ce se urăsc unii pe alţii.

Dar dacă ura ar fi nimicită din toate inimile, războiul n-ar mai avea nici un temei; cea mai cumplită osândă s-ar şterge o dată cu cel mai mare păcat. S-ar arăta, în sfârşit, ziua pe care în dorinţa lui o văzuse Isaia şi în care «din spadele lor vor face sape şi din suliţe seceri; un neam nu va mai ridica spada împotriva celuilalt neam şi nu vor mai învăţa meşteşugul războiului». Această zi vestită de Isaia fi-va aceea în care cuvântarea de pe munte va ajunge să fie singura lege recunoscută pe pământ"[838].

[838] *Viaţa lui Iisus*, de G. Papini, op.cit., p.279-283.

Dar această Împărăție a păcii, acest suprem ideal nu poate fi atins decât de cei „neînfricați", care iau Împărăția cu asalt. „Spunea Avva Iosif – se spune la *Pateric* – pentru Avva Pimen, zicând: Că a zis că acesta este cuvântul cel scris în Evanghelie, că cel ce are haină să o vândă pre ea și să-și cumpere cuțit. Adică, cel ce are odihnă să o lase pre ea și să ție calea cea strâmtă"[839]. Iar a-ți lăsa odihna și a ținea calea strâmtă înseamnă să te înarmezi cu toate armele lui Dumnezeu și să pornești cel mai grozav război împotriva duhurilor răutății, împotriva patimilor, împotriva lumii, împotriva opiniei publice, expunându-te în orice clipă suferinței și morții.

Dacă în inima noastră vom ascunde acest „foc" al dragostei pentru Hristos și pentru aproapele, atunci toate celelalte ni se vor adăuga de la sine. Căci bobul de grâu și „bănuțul" din centrul unui ou nu-și propun scopuri și planuri când prind viață și ies la lumină; tot astfel, un om care transfigurează litera și e plin de Duhul dătător de viață se îndreaptă în chip firesc și spontan spre pacea lui Iisus. Căci, zice Berdiaev, „omul este o ființă care nu lucrează potrivit scopurilor, ci în virtutea libertății creatoare și a luminii binefăcătoare care sunt înrădăcinate în el". Și „dacă omul luptă pentru bine, nu înseamnă că el și l-a impus conștient drept scop, ci pentru că energia binelui lucrează în el."[840]

Tot astfel, adevărații făcători de pace realizează pacea și luptă pentru ea nu din cauza unor presiuni externe, nu dintr-un calcul viclean, nu determinați de anumite scopuri mai mult sau mai puțin egoiste, ci numai în virtutea Duhului Sfânt care lucrează în ei și în virtutea deplinei lor libertăți lăuntrice din colaborarea cărora adevăratul creștin își scoate la iveală pacea ca pe cel mai firesc rod al Duhului Sfânt.

Diavolul descris de Leonid Andreev, fiind cu totul lipsit de Sfântul Duh, pe care nu voia să-L primească sub nici o formă, se izbea peste tot numai de litera care omoară, care provoacă certuri, bătăi și războaie; tot astfel, fiii diavolului, fiind „tari de cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi" și „stând pururea

[839] *Patericul*, op.cit., p.183.
[840] *De la destination...*, op.cit., p.109, 190.

împotriva Duhului Sfânt"[841], nu vor putea realiza niciodată pacea, chiar dacă ar folosi toate mijloacele omeneşti, luptând pentru ea. Căci pacea nu se realizează decât în Împărăţia ei, iar împărăţia ei se află acolo unde este Împăratul Păcii – Iisus.

[841] Faptele Apostolilor 7, 51.

IISUS ŞI CEZARUL

Iată două nume diametral opuse, două nume ce se află la antipod şi se exclud unul pe altul.

Şi, într-adevăr:

– Iisus este pâinea cea vie ce se pogoară din cer[842], iar Cezarul este fiara ce se suie din pământ şi, cu toate că are două coarne, asemenea Mielului, totuşi, grăieşte ca un balaur[843];

– umbrit de Duhul Sfânt, Iisus vine curat de păcat şi de patimi ca cerul senin[844]; intrat în zona diavolului, Cezarul vine plin de patimi care-l înfrăţesc cu balaurul cel mare şi roşu[845];

– smerit şi sărac, Iisus Se naşte în ieslea dobitoacelor[846]; mândru şi bogat, Cezarul se naşte în casele împărăteşti, înfăşat în haine scumpe[847];

– plin de iubire, Iisus îi cheamă pe copilaşi la Sine şi îi binecuvântează[848]; plin de ură, Cezarul trimite călăi să ucidă toţi pruncii din Betleem[849];

– Iisus zice: „Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta"[850], iar Cezarul zice: „Oare nu este acesta Babilonul cel mare pe care

---

[842] Ioan 6, 51.
[843] Apocalipsa 13, 11.
[844] Ioan 8, 46.
[845] Apocalipsa 12, 3.
[846] Luca 2, 4.
[847] Luca 7, 25.
[848] Matei 19, 14.
[849] Matei 2, 16.
[850] Ioan 18, 36.

l-am clădit eu întru tăria puterii mele şi spre cinstea strălucirii mele, curte împărătească?"[851];

– în smerenia şi dragostea Lui, Iisus „a turnat apă în vasul de spălat şi a început să spele picioarele ucenicilor şi să le şteargă cu ştergarul cu care era înfăşurat"[852], iar în palatul Cezarului mândru şi rău „şaptezeci de regi, cu degetele cele mari tăiate de la mâini şi de la picioare, strângeau fărâmituri de sub masa lui"[853];

– când, la întrebarea lui Pilat, Fiul lui Dumnezeu a recunoscut că e „Împărat"[854], a fost încununat cu spini, bătut, scuipat, plin de răni şi de sânge, iar când Cezarul a vrut să arate lumii că e împărat, şi-a făcut o statuie înaltă de şaizeci de coţi şi lată de şase coţi, poruncind ca toţi să cadă în genunchi şi să se închine ei[855];

– vărsându-Şi propriul Său sânge pe Cruce, Iisus a ridicat în fiecare din ucenicii Lui câte un templu, în care să sălăşluiască Duhul lui Dumnezeu[856], iar Cezarul, chiar când e prooroc şi psalmist, nu poate ridica nici măcar un templu de piatră din pricină că, pentru întemeierea împărăţiei lui pământeşti, a vărsat prea mult sânge în războaie[857];

– Iisus S-a făcut ascultător până la moarte, şi încă moarte pe Cruce[858], iar Cezarul, deşi s-a învrednicit să ridice un templu de piatră, totuşi, cu toată înţelepciunea ce i s-a dat, s-a făcut neascultător până la moarte, „făcând fapte rele în ochii Domnului" şi „cinstind idolii urâcioşi ai păgânilor[859];

– unul dintre tâlhari i-a zis lui Iisus: „Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru Împărăţia Ta", iar Iisus i-a răspuns: „Adevăr grăiesc ţie: astăzi vei fi cu Mine în rai"[860]; iar un alt tâlhar, fiind întrebat de Alexandru Macedon de ce fură, i-a răspuns Cezarului: „Dar tu, pentru ce furi toată lumea? Ce? Eu, pentru că merg

[851] Daniil 4, 27.
[852] Ioan 13, 3.
[853] Cartea Judecătorilor 1, 7.
[854] Ioan 18, 37.
[855] Daniil 3, 1-5.
[856] I Corinteni 3, 16.
[857] I Cronici 23, 3.
[858] Filipeni 2, 8.
[859] I Regi 11, 5-7.
[860] Luca 23, 42-43.

singur, îmi zic tâlhar, iar tu, pentru că mergi însoţit de oameni îţi zic împărat, iar de-ai fi şi tu singur ca mine, ţi-ar zice tâlhar ca şi mie, de vreme ce ceea ce fac eu şi fug, tu urmăreşti şi ceea ce jefuiesc eu, tu iei de la mine. Apoi, pe mine m-a făcut sărăcia de sunt tâlhar, iar tu eşti jefuitor şi este mult mai rău în sufletul tău, iar eu de aş fi ca tine, aş fi mai bun decât tine"[861]. Rezultatul a fost că, departe de a-i arăta calea spre rai, Cezarul l-a făcut ostaş al său, apoi căpitan (ca să fure de astă dată „însoţit de oameni") făcându-l fiu al Gheenei încă o dată cât el;

– şi de când Iisus S-a născut spre ridicarea şi căderea multora dintre fiii oamenilor, cei credincioşi vor zice mereu: „Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului, împăratul lui Israil"[862], iar cei necredincioşi vor răspunde o dată cu mai marii preoţilor: „Nu avem împărat fără numai pe Cezarul"[863].

Dar cum s-a ajuns la această bifurcare a neamului omenesc? Pentru ce unii preferă pe Împăratul Păcii, iar alţii pe Cezarul războinic?

Părintele profesor Vladimir Prelipcean scrie că „după cartea Facerii 2, 4-3, 24, pacea era nota caracteristică a paradisului, unde prima pereche de oameni ducea o viaţă fericită, lipsită de orice tulburare, atât cu sine, cât şi cu Dumnezeu, precum şi cu natura înconjurătoare. Totul era numai armonie în opera creată de Dumnezeu.

Omul avea să se bucure de această pace profundă atât timp cât avea să păstreze legătura firească cu Creatorul său, supunându-se Lui şi păzind porunca ascultării. Cât timp omul a observat această poruncă, el trăia în nevinovăţie şi în comuniune strânsă şi netulburată cu Dumnezeu. El nu cunoştea chinurile sfâşietoare ale conştiinţei pătate de păcat. Pacea fericită a paradisului se întindea dincolo de om, îmbrăţişând regnul animal, precum şi întreaga natură.

Armonia şi pacea paradisului au fost însă curând tulburate de păcatul neascultării primei perechi de oameni. Căderea în

[861] *Floarea Darurilor*, op.cit., p.47-48.
[862] Ioan 12, 13.
[863] Ioan 19, 15.

păcat a alterat raporturile dintre om şi Dumnezeu, dintre Creator şi creatură. Consecinţele căderii în păcat s-au răsfrânt şi asupra urmaşilor. Locul armoniei şi al păcii îl ia dezbinarea, cearta şi lupta. Fratricidul lui Cain inaugurează lupta dintre oameni. Diavolul, principele răului, este acela care aţâţă pe Cain să-l ucidă pe fratele său Abel. El este acela care împinge pe alţi ucigaşi să săvârşească crimele lor. «Diavolul de la început a fost omorâtor de oameni.» (Ioan 8, 44)

Din citatul de mai sus vedem că Dumnezeu nu este autorul răului în lume. «Şi a privit Dumnezeu la toate câte făcuse şi iată, erau bune foarte» (Facere 1, 31). Istorisirea biblică despre căderea omului explică cum a venit în lume suferinţa şi moartea. În urma neascultării şi a întrebuinţării rele a libertăţii, în fiinţa omului s-a produs lupta între raţiune şi instinctele inferioare. Pofta cea păcătoasă se războieşte neîntrerupt cu spiritul, constituind izvorul dizarmoniei, certurilor şi luptelor, care fac viaţa omenească nefericită şi plină de suferinţe. În această privinţă zice Sf. Iacob: «De unde vin războaiele, de unde, certurile dintre voi? Nu oare de aici: din poftele voastre care se luptă în mădularele voastre?» (Iacov 4, 1). Pofta păcătoasă din om de a pune stăpânire pe cât mai multe bunuri este izvorul tuturor relelor care au tulburat omenirea din cele mai vechi timpuri şi până astăzi. Fericitul Augustin exprimă această crudă realitate prin cuvintele: *Libido ista dominandi magnis malis agitat et contenit humanum genus* (Pofta aceasta de stăpânire tulbură şi chinuieşte neamul omenesc cu mari rele) (*De Civitate Dei* 4, 14). În această poftă păcătoasă şi nesăţioasă de stăpânire îşi au obârşia şi războaiele de cucerire care au pricinuit omenirii suferinţe şi necazuri îngrozitoare în tot cursul istoriei. Fericitul Augustin asemăna regatele din antichitate, întemeiate pe cuceriri şi agresiuni, cu nişte bande organizate de tâlhari: «Justiţia fiind lăsată la o parte, ce sunt regatele, decât nişte bande de tâlhari (latrocinia)? Căci şi bandele de tâlhari, ce sunt alta decât nişte mici regate?»

Un pirat capturat, fiind întrebat de Alexandru cel Mare de ce-i tulbură marea, acesta răspunse elegant şi îndrăzneţ: «Dar tu ce părere ai despre tine, care tulburi o lume întreagă? Pentru că eu mă folosesc de o corabie neînsemnată, mă numesc tâlhar, dar

tu, fiindcă faci aceasta cu o flotă mare, te numeşti împărat». (*De Civitate Dei* IV, 14)"[864]

Dar dacă, după Fericitul Augustin, puterea Cezarului creşte pe măsură ce-şi trage seva din rădăcina poftei păcătoase de stăpânire şi dacă Cezarul este piratul piraţilor şi tâlharul tâlharilor, cum trebuie să înţelegem textul: „Orice suflet să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire fără numai de la Dumnezeu"?[865]

Sf. Maxim Mărturisitorul, în fragmentul citat de noi, ne-a lămurit destul de clar ce înseamnă să te supui lui Nabucodonosor, care îl preînchipuie pe diavolul; să vedem acum ce înţelege Sf. Ioan Gură de Aur prin supunerea pe care o datorăm înaltelor stăpâniri care de la Dumnezeu sunt rânduite:

„Tot sufletul să se supună stăpânirilor celor mai înalte", „adică chiar de ar fi apostol sau evanghelist sau profet sau orişice, căci o astfel de supunere nu jigneşte întru nimic evsevia. Şi nu zice simplu «să asculte», ci «să se supună». Dreptul principal al unei astfel de legiuiri este al lui Dumnezeu; de aceea şi pune înaintea credincioşilor acest raţionament drept, adică faptul că aceasta este poruncită de Dumnezeu: «Că nu este stăpânire – zice – fără numai de la Dumnezeu». Ce spui? Aşadar. orice stăpânitor este hirotonisit şi aşezat de Dumnezeu în slujba de stăpânitor? «Nu am spus aceasta – zice – şi nici că-mi este vorba de fiecare dintre stăpânitori, ci deocamdată eu vorbesc de faptul în sine. A fi stăpânii, şi unii să stăpânească, iar alţii să fie stăpâniţi, toate acestea nu se petrec în lume cum s-ar întâmpla, nu se perpetuează printre popoare ca nişte valuri de mare purtate de vânt încoace şi încolo, ci zic că toate sunt opera lui Dumnezeu şi a înţelepciunii Lui». De aceea nici n-a zis El că «nu este stăpânitor decât numai de la Dumnezeu, ci vorbeşte de lucrul în sine, zicând «că nu este stăpânire decât numai de la Dumnezeu şi stăpânirile care sunt de la Dumnezeu sunt rânduite».

Fiindcă egalitatea în cinste de multe ori bagă zâzania şi lupta, de aceea Dumnezeu a făcut multe stăpâniri şi multe supu-

[864] *Pacea mesianică la profeţii V.T.*, de pr.prof. Vladimir Prelipcean, „Studii Teologice" no.1-2/1954.
[865] Romani, 13, 1.

neri în acelaşi timp: ca de pildă între bărbat şi femeie, între fiu şi părinte, între cel bătrân şi cel tânăr, între rob şi slobod, între dascăl şi ucenic, între stăpânitor şi stăpâniţi. Şi de ce să te minunezi că aşa se petrece cu oamenii, când vedem că acelaşi lucru l-a făcut şi cu trupul nostru? Fiindcă nici aici El n-a făcut deopotrivă cinste la toate mădularele, ci pe unele le-a făcut mai superioare, iar pe altele mai inferioare; pe unele ca să stăpânească pe celelalte, iar pe altele ca să fie stăpânite. Acest fapt l-ar putea vedea cineva şi printre animalele necuvântătoare, ca de pildă printre albine, printre cocoare, printre turmele de oi sălbatice. Dar nici chiar marea nu este lipsită de această ordine înţeleaptă, căci şi acolo multe specii de peşti se pun sub ordinele unuia dintre dânşii şi sunt astfel comandate încât fac călătorii foarte întinse în cea mai perfectă ordine. Anarhia pretutindeni este un mare rău şi cauza tuturor tulburărilor"[866].

Sf. Maxim Mărturisitorul ne-a arătat folosul subiectiv pe care îl scoatem din această supunere faţă de Nabucodonosor – diavolul, iar Sf. Ioan Gură de Aur ne-a arătat care este folosul obiectiv atunci când se evită anarhia.

Când însă cei vicleni vor să încurce lucrurile, Domnul Iisus le răspunde ca şi fariseilor de pe vremea Sa: „Ce Mă ispitiţi, făţarnicilor? Daţi Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu"[867].

„După antropologia creştină – scrie părintele profesor N.I. Nicolaescu –, credinciosul, făptura cea mai aleasă a lui Dumnezeu, este alcătuit din două părţi: trupul şi sufletul şi are două patrii: pământul şi cerul. De pământ el este legat vremelnic prin trebuinţele, funcţiile şi destinaţia firii sale materiale. De cer este legat pentru veşnicie prin suflet, adică prin nevoile, năzuinţele şi menirea firii sale spirituale. Potrivit acestei duble întocmiri, două sunt, aşa dar, îndatoririle sale: trupeşti şi sufleteşti.

Plata dărilor este, de altfel, şi azi forma cea mai obişnuită prin care fiecare om participă la susţinerea vieţii obşteşti. Pentru credinciosul neinstruit, plata dărilor este însă o povară silnică, supărătoare.

---

[866] *Comentarii la Romani*, op.cit., p.383-384.
[867] Matei 22, 21.

Nu tot astfel stau lucrurile pentru creştinul luminat. După convingerea lui, dregătorii lumeşti îndeplinesc o înaltă misiune morală în lume şi ca atare sunt îndreptăţiţi să ceară contribuţia tuturor cetăţenilor pentru înfăptuirea binelui comun. Organizarea învăţământului, a justiţiei, a ordinii publice, a mijloacelor de transport şi de comunicaţie, a asistenţei sociale şi a altor înfăptuiri de interes obştesc necesită cheltuieli şi jertfe de la care nimeni nu are dreptul să se sustragă."[868]

Iată pentru ce tot sufletul trebuie să se supună stăpânirilor celor mai înalte şi pentru ce trebuie să dea Cezarului cele ce sunt ale Cezarului. Căci şi pe vremea Sf. Apostol Pavel creştinii refuzau să plătească dările, pe motiv că împăratul lor e Hristos.

„Majoritatea comentatorilor – continuă părintele profesor – trag concluzia că Apostolul Neamurilor ar afirma aici originea divină a statului şi ar cere creştinilor o supunere necondiţionată faţă de orice stăpânire lumească legal constituită. O astfel de concluzie este însă fundamental greşită şi n-are nici un temei în Sf. Scriptură. Vechiul Testament ne spune că statul a apărut mai întâi în sânul popoarelor păgâne şi ne informează că înlocuirea teocraţiei cu un regim monarhic, pe lângă că s-a făcut împotriva voii lui Dumnezeu, a adus evreilor numai împilări, robie şi umilinţă (I Sam. 8, 1-22). Istoria universală ne încredinţează la rândul ei că statul a fost creat de către clasele exploatatoare, ca instrument de apărare a privilegiilor lor nedrepte"[869]. Cu alte cuvinte, statele au fost create de „bandele de tâlhari" de care vorbeşte Fericitul Augustin.

Dar ce ne facem dacă statul, indiferent de culoare, cere o supunere necondiţionată, chiar atunci când e vorba nu de plata dărilor, ci de cele sufleteşti? Dacă cere să dăm Cezarului cele ce sunt ale lui Dumnezeu?

În comentariul Arhiepiscopului Teofilact al Bulgariei găsim următoarea dezlegare a acestei probleme: „Se cuvine să luăm aminte şi când se întâmplă vreun stăpânitor dinafară, adică de altă credinţă, a ne sili să ne lepădăm de credinţa noastră, ori să

[868] *Îndatoririle sociale după N.T.*, de diac.prof. M.I. Nicolescu, „Studii Teologice" no.7-8/1954, p.347 şi 352.
[869] *Ibidem*, p.352.

călcăm vreo poruncă a lui Dumnezeu, atuncea se cuvine a nu ne supune lui la aceasta, ci să ne împotrivim până la moarte, aducându-ne aminte de cuvântul Apostolilor, pe care l-a zis către începătorii iudeilor: «Se cuvine a ne supune lui Dumnezeu mai mult decât oamenilor».”[870]

Iar Berdiaev adaugă: „Când se proclamă că trebuie să ne supunem lui Dumnezeu mai mult decât oamenilor, se înțelege că trebuie să ascultăm de Dumnezeu, de conştiință, de adevăr, de omul lăuntric, mai mult decât de societate, de cele ce se întâmplă în fiecare zi, de legea din afară”[871]. Şi cum că numai „stăpânirea” e de la Dumnezeu, iar nu şi „stăpânitorul”, iată ce spune Sf. Vasile cel Mare: „Iar câți împărați şi începători şi stăpânitori nu sunt legiuiți şi curați şi adevărați, aceştia nu numai nu se dau de la Dumnezeu (adică dupre întâia povățuitoare şi din adâncita voie a lui Dumnezeu, decât dupre al doilea chip, adică dupre iertare sau depărtare), care nici împărați, nici începători, nici stăpânitori sunt vrednici a se numi, ci numai tirani şi gonaci şi potrivnici, precum dumnezeiasca Scriptură pe satana numeşte, adică potrivnic, pe Ader, împăratul Siriei, adică al Damascului. Căci cei ce nu au lucrul începătoriei legiuit şi cu adevărat aceştia nici de numele începătoriei sunt vrednici”[872].

Dar pentru ce Scriptura îi numeşte satana? Pentru că aceste duhuri sau acești oameni, „înălțându-se mai presus de tot ce se numeşte Dumnezeu”[873], dau oamenilor porunci ce sunt potrivnice poruncilor lui Dumnezeu. Fie că o fac fățiş, adică în numele lor propriu, fie că o fac acoperit, adică în numele lui Dumnezeu, acești „potrivnici” ai lui Hristos, acești „antihrişti” care iau locul lui Dumnezeu îşi impun propria lor părere şi propria lor voință, fără să țină seama de voia lui Dumnezeu şi de Cuvântul Domnului. Când astfel de conducători sunt mireni şi poruncesc în numele lor propriu, Mântuitorul îi numeşte simplu „lupi”[874], iar când sunt, ca şi fariseii, oameni ai Bisericii şi poruncesc în

[870] *Trimiterile...*, de Teofilact, op.cit., tom I, p.214.
[871] *De la destination...*, p.126.
[872] *Trimiterile...*, de Teofilact, op.cit., tom I, p.215.
[873] II Tesaloniceni 2, 4.
[874] Ioan 10, 12.

numele lui Dumnezeu, Mântuitorul îi numeşte „lupi îmbrăcaţi în piele de oaie"[875]. Aceştia pretind ca supuşii lor să-i asculte orbeşte, dar ei, la rândul lor, nu-L ascultă pe Dumnezeu. Sf. Ioan Teologul îi numeşte pe cei dintâi cu numele de „fiară" ce se suie din mare, având pe capetele ei nume de hulă, iar pe ceilalţi îi aseamănă cu o „altă fiară" ce se suie din pământ, având două coarne asemenea Mielului, dar grăind ca un balaur[876].

Cu privire la aceşti „lupi" şi la aceste „fiare", iată ce citim în *Rânduiala Sfântului Vasile cel Mare*: „Domnul nostru Iisus Hristos Însuşi spune despre Duhul Sfânt: «Nu de la Sine va grăi, ci ceea ce va auzi, va grăi» (Ioan 16, 13); şi despre Sine zice: «Eu n-am grăit de la Mine, ci Tatăl, Cel ce M-a trimis, Acela Mi-a dat poruncă ce să spun şi ce să grăiesc; şi ştiu că porunca Lui este viaţă veşnică. Deci, ceea ce grăiesc Eu, grăiesc cum Mi-a spus Tatăl» (Ioan 12, 49-50). Dar cine va ajunge la nebunia aceasta – se întreabă Sf. Vasile – ca să cuteze măcar în minte să ia ceva cu de la sine putere, atunci când are nevoie de îndrumarea Sfântului şi Preabunului Duh, ca să se îndrepte cu mintea şi cu cuvântul şi cu fapta pe calea adevărului, care este Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos, ce luminează cu poruncile Sale ca cu nişte raze de soare?"[877] De aceea, Apostolul Neamurilor scrie: „Armele cu care ne luptăm nu sunt omeneşti, ci puternice înaintea lui Dumnezeu ca să dărâme întăriturile; noi surpăm izvodirile minţii şi orice înălţare care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu şi tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos"[878], iar „dacă învaţă cineva într-alt chip şi nu se ţine de cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos şi de învăţătura cea după buna credinţă, acela este un îngâmfat, nu ştie nimic"[879]. Aşa au fost toţi Neronii antici şi moderni care au prigonit în mod făţiş în numele lor propriu – ca lupii – Biserica lui Hristos şi tot aşa au prigonit în mod acoperit – ca lupii îmbrăcaţi în piei de oi – aceeaşi Biserică creştină. Şi după cum, din

[875] Matei 7, 15.
[876] Apocalipsa 13, 1 şi 11.
[877] *Vechile rânduieli monahale*, op.cit., p.376.
[878] II Corinteni 10, 5.
[879] I Timotei 6, 3-4.

ordinul lui Neron, au suferit mucenicia Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, tot astfel, din ordinul lui Leon Armeanul a fost închis în temniţă Sf. Teodor Studitul şi din porunca Patriarhului Petru a fost prigonit şi martirizat Sf. Maxim Mărturisitorul. La fel au fost toţi prelaţii aţâţători de războaie „sfinte" sau „nesfinte" care binecuvântau tunurile ca să se omoare fraţii între ei şi la fel sunt toţi năimiţii are, sub învelişul Evangheliei, predică supuşilor ceea ce le dictează interesele, poftele şi păcatele lor, asemănându-se oamenilor criminali care răspândesc pastile de otravă învelite cu un strat de zahăr.

Cu privire la aceştia, Sf. Simeon Noul Teolog zice: „La câte sunt după poruncile lui Dumnezeu şi după apostoleştile canoane şi aşezământuri, datorie aveţi să-l ascultaţi (pe stareţ) şi să vă plecaţi lui ca lui Hristos, iar câte sunt afară de dumnezeieştile porunci şi de legile Bisericii noastre, nu numai nu trebuie să vă plecaţi când vi le porunceşte, ci nici înger de s-ar pogorî din ceruri şi vă va zice ceva în afară dintru acelea ce ne-au dat nouă Apostolii şi următorii Lui, nu se cuvine să-l ascultaţi"[880]. Iar când Sf. Maxim Mărturisitorul a fost întrebat de se va supune şi va asculta de împărat, marele sfânt a răspuns: „Orice îmi va porunci mie împăratul de acest fel, care adică vremelnică este şi degrabă trecătoare, însă nu potrivnică lui Dumnezeu şi nevătămătoare de veşnica mântuire a sufletului, la aceea cu bunăvoie mă plec"[881].

Vorbind despre oile cuvântătoare, Domnul zice că „după unul străin ele nu se vor duce, ci vor fugi de la el, pentru că nu cunosc glasul străinilor"[882].

În viaţa Sf. Gheorghe Mărturisitorul se spune cum Însuşi Dumnezeu a descoperit credincioşilor un astfel de „străin", ca să nu se ia după glasul lui.

Plăcutului lui Dumnezeu i s-a arătat în vedenie cum „în biserică – fiind din întâmplare uşile neînchise – un porc sălbatic, mare şi înfricoşat, având urechile şi coada tăiate, a intrat până la altar şi s-a culcat pe scaunul de sus. Văzând aceasta, slu-

[880] *Viaţa Sf. Simeon Noul Teolog.*
[881] *Viaţa Sf. Maxim Mărturisitorul* (21 ianuarie).
[882] Ioan 10, 5.

jitorii bisericii au început a-l goni, dar nu puteau să-l gonească fiind sălbatic, căci se repezea şi îi gonea pe toţi care voiau să-l scoată din altar; apoi, aducând drugi mari, l-au bătut multă vreme până la sânge şi, obosindu-l, cu mare greutate l-au putut goni. Despre acest lucru înştiinţându-se, acelaşi fericit Simeon a zis (fiind mai înainte văzător): «Să mă credeţi, fiilor, că porcul acela însemnează pe cel ce are să fie episcop aici cu voia lui Dumnezeu, care va avea obiceiul şi viaţă porcească. Şi s-a împlinit aceea degrabă, pentru că, venind la împărăţie cel mai sus pomenit Leon Armeanul, când a ridicat prigonire asupra Bisericii lui Dumnezeu, chemând la Constantinopol pe mulţi episcopi, voia să-i amăgească la eresul cel luptător de icoane, atunci fiind chemat şi cuviosul părintele nostru Gheorghe, mitropolitul Mitilinei, s-a arătat ostaş viteaz al lui Hristos. Mulţi învoindu-se la credinţa cea rea a împăratului, însă el prin înţelepciunea cea îndestulată a ruşinat pe împăratul, iar pe mincinosul patriarh Teodot, care se numea Casiter, şi pe ceilalţi cu dânşii eretici i-a făcut să-şi cunoască amăgirea. Iar împăratul şi mincinosul patriarh, nesuferind mustrările de la dânsul, l-au gonit în Herson; iar în locul lui a pus mitropolit pe un oarecare eretic, care, asemenea porcului ce iese din pădure, a muşcat şi a prihănit via lui Hristos, călcând sfintele icoane şi tulburând ca o hiară oile cele cuvântătoare."[883]

Acestui Cezar Sf. Teodor Studitul i-a vorbit astfel: „Nu strica, o, împărate, rânduiala cea bine aşezată a Bisericii, pentru că Sf. Apostol Pavel zice: «Domnul a dat în Biserică pe unii apostoli şi pe unii prooroci, iar pe alţii, păstori şi învăţători, spre săvârşirea sfinţilor», însă n-a adăugat acolo apostolul şi pe împăraţi. Deci ţie, împărate, ţi s-a încredinţat ca să îndreptezi cele mireneşti, lucrurile cetăţilor şi puterile oştilor; pentru acelea să te îngrijeşti tu, iar bisericeştile îndreptări să le laşi păstorilor şi învăţătorilor, după învăţătura apostolului, iar dacă nu, apoi să ştii că chiar şi îngerul din cer de-ar aduce vreo învăţătură potrivnică credinţei noastre celei drepte, nu-l vom asculta. Cu atât mai mult pe tine nu te vom asculta, care eşti un om de lut"[884].

[883] *Viaţa Sf. Gheorghe Mărturisitorul* (7 aprilie), p.222-224.
[884] *Viaţa Sf. Nichita Mărturisitorul* (3 aprilie), p.80-81.

Iar când împăratul Leon Isaurul şi patriarhul Anastasie – cu lupii şi fiarele – „au trimis poruncă prin solii lor în Sarojia ca Sfântul Arhiepiscop Ştefan să nu se închine icoanelor şi crucii, sfântul a răspuns zicând: «Nu voi lăsa pe poporul meu a se lepăda de legea lui Hristos; nu ascult porunca împăratului, nici pe a ticălosului patriarh».”[885]

Dar când împăraţii nelegiuiţi şi patriarhii „ticăloşi” îşi dau mâna, formând astfel un fel de cezaro-papism, atunci nu trebuie să ne supunem. De aceea Berdiaev observă pe bună dreptate că „creştinismul ne îndeamnă să triumfăm asupra lumii, iar nu să ne supunem ei. Smerenia care ni se cere n-are nimic din vreo supunere oarecare; ea este, dimpotrivă, o nesupunere, o mişcare în calea celei mai mari rezistenţe”[886]. Şi fiindcă pe această cale s-au mişcat toţi sfinţii mucenici şi mărturisitori ai lui Hristos, atunci nouă nu ne mai rămâne altă cale de urmat, când e vorba să triumfăm asupra lumii, asupra zeului Marte şi asupra cezaro-papismului.

Scriind în acest sens, Gerrit Jean Heering afirmă că „Noul Testament şi creştinismul primar privesc războiul ca ceva aparţinător «lumii» care, peste puţin, se va sfârşi”. Primii creştini se ţineau departe de lume şi, prin aceasta, departe de armată. „Creştinul botezat nu se făcea soldat” (Harnack). Ca motiv al acestei rezerve, Harnack aminteşte că: 1) creştinismul respinge radical războiul şi vărsarea de sânge”; 2) absoluta ascultare militară contrazice absoluta ascultare de Dumnezeu; 3) în armată, soldaţii erau obligaţi să practice cultul păgân şi adorarea Cezarului. Aşadar, motivele principale sunt: 1) respectul creştin şi iubirea faţă de om; 2) obligaţia faţă de Dumnezeu şi, de aceea, 3) lepădarea faţă de lume.

„Când puterea spirituală a creştinismului a mai slăbit şi numărul creştinilor a crescut repede, unii dintre ei au intrat în armată (a doua jumătate a veacului al II-lea). Când însă numărul lor a crescut într-o astfel de măsură încât nu mai putea fi trecut cu vederea, cugetătorii creştini şi scriitorii fruntaşi au luat o atitudine împotrivitoare hotărâtă. «Soldatul care se botează trebuie

[885] *Viaţa Sf. Ştefan, Episcop. Sarojiei*, (decembrie), p.765.
[886] *De la destination...*, op.cit., p.157.

să părăsească armata». Cum poate un creştin să poarte război şi chiar numai să fie soldat în timp de pace, fără sabia pe care o luase Domnul lui Petru, dezarmându-l? Nu poate fi nici o împăcare între Hristos şi diavolul, între biruitorul lumii şi biruitorul întunericului (Tertulian din Cartagina, cam pe la anul 200). În acelaşi timp, scria în Răsăritul creştin Origen din Alexandria: «Noi creştinii nu mai ridicăm armele împotriva naţiunilor, nici nu vom mai învăţa profesia militară, fiindcă ne-am făcut copii ai păcii pentru Iisus, căpetenia noastră».

Dacă creştinismul organizat vrea să-şi îndeplinească chemarea sa şi să devină un adevărat mântuitor al acestei lumi sărmane şi nenorocite, atunci trebuie să ajungă iarăşi, înainte de orice, la vechea sa independenţă faţă de stat. Căci un stat războinic, o societate războinică nu mai pot fi numite pe bună dreptate «pedeapsă şi vindecare a păcatului», ci mai degrabă un «producător şi un acumulator» de păcat. Statul înarmat şi războinic, care sileşte pe cetăţenii săi la meseria războinicului, înmormântează spiritul creştin în stat. Creştinismul nu poate să trăiască în pace cu un asemenea stat, căci acest stat nu este drept. Pe bună dreptate zicea Sf. Augustin: «Dacă statul nu observă faţă de Dumnezeu dreptatea, care vrea să-i dea fiecăruia ce-i al său şi-i reţine pe nedreptul pe om asupra căruia El are un drept, atunci acesta nu-i stat drept». Un asemenea stat nu va fi în măsură să-şi menţină multă vreme autoritatea, căci autoritatea este de natură morală. Un stat războinic te sileşte la alternativa: sau Cezar sau Hristos! Câtă vreme statul vrea să ducă poporul la război, trebuie să-i răspundem statului cu un hotărât *Nu!*, tot aşa de energic şi de cuprinzător, când răspundem *Da!* faţă de Evanghelie.

Este vremea să înlăturăm deosebirea făcută între omorul din ordinul statului şi omorul individual. Uciderea rămâne ucidere. Războiul nu este o cinste, ci o ruşine, şi nu există un război drept. Războiul este nimicire, eroare, moarte. Însă Hristos zice: «Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa». Există o singură salvare: aceea a pacifismului fundamental şi radical, cu care nu se poate discuta, şi acesta este acel pacifism etic şi creştin care declară: Războiul este crimă, este păcat. Pacifismul care răspunde cu un irevocabil *Nu* la tot ce are vreo legătură cu războiul, un hotărât

şi absolut *Nu*, un *Nu* care îşi are originea sa în acel *Da* către Hristos, slujeşte Domnului şi, de aceea, nici o servire zeului Marte. Nimeni nu poate sluji la doi domni. Numai un astfel de pacifism are putinţa să elimine energic şi biruitor războiul. Puterile demonice din om nu pot să fie înlăturate din drum, mai ales în vremurile de nelinişte şi agitaţie, cu o consolare bine intenţionată sau cu un sistem intelectual. Ele pot fi îmblânzite numai printr-o altă pasiune aprinsă, tot aşa de adânc ancorată în istorie şi în inimile oamenilor, şi ale popoarelor, şi aceasta este puterea răpitoare a creştinismului, lupta sfântă a credinţei creştine care este legată în Evanghelie şi de capul său, Hristos. Mă gândesc la cea dintru început şi adevărată *militia Christi*, care este gata, prin harul lui Dumnezeu, să poarte Crucea pentru Iisus, dar nu este gata să rabde ca principiile fundamentale ale Evangheliei să fie călcate în picioare. Prea mult creştinismul organizat, uitând originea sa măreaţă, a încheiat compromisuri cu cea mai îngrozitoare crimă, cu cel mai mare vrăjmaş de pe pământ: războiul. Dacă suntem gata să ne mărturisim păcatele şi nu ne supunem necondiţionat voinţei lui Dumnezeu şi adevărului, dacă încetăm de a avea pretenţia să ne fim singuri providenţă, ci dimpotrivă, vom încredinţa viitorul nostru în mâna lui Dumnezeu, căutând mai întâi împărăţia şi dreptatea Lui, El este întotdeauna gata să salveze Biserica şi puterea ei mântuitoare.

În prezent, este mereu în creştere revolta împotriva războiului şi a metodelor sale. Dacă această mişcare nu este îndrumată pe căile drepte, va lua un caracter asemenea războiului. Biserica lui Hristos trebuie să înţeleagă că această revoltă a ţâşnit din inima vieţii, cu adevărat din conştiinţă creştină. Ea trebuie să ia în mână călăuzirea acestei revolte câtă vreme este în măsură s-o facă şi s-o îndrume pe calea lui Hristos.

Siguranţă, mai întâi? Nu, mai întâi îndrăzneală sfântă, îndrăzneala credinţei. În timp ce Biserica a practicat totdeauna «înţelepciunea lumii» şi a ales metodele «cele mai înţelepte», a ajuns atât ea, cât şi cei încredinţaţi ei, la marginea prăpăstiei. Cu foarte puţin a scăpat de prăbuşire. Suntem preveniţi.

Datori suntem să implorăm pe Dumnezeu să ne dea putere spre a purta crucea, veşnicul semn al adevăratului creştin, cu cre-

dință tare în cuvintele Învățătorului nostru, care sunt adresate în aceeași măsură creștinilor singuratici, ca și comunităților creștine: «Cine vrea să-Și mântuiască viața o va pierde și cine pierde viața pentru Mine, o va afla».”[887]

[887] *Creștinismul și războiul*, trad. după Gerrit Jean Heering din rev. „Die Eiche” nr.1-2/1932 de pr. Gh.I. Ghia, rev. „Renașterea” no.7-8/932.

SFINȚII OSTAȘI

„Puterea laică – scrie M. Renan – într-adevăr, deşi nevinovată de moartea lui Iisus (ea nu făcuse altceva decât să contrasemneze sentința, şi asta fără să vrea), ar trebui să-i poarte greu răspunderea. Prezidând scena Calvarului, Statul îşi dădu cea mai grea lovitură. O legendă plină de tot felul de necuviințe supraviețui şi făcu ocolul lumii, legendă la care autoritățile constituite joacă un rol mârşav, în care vinovatul are dreptate, în care judecătorii şi poliția se unesc contra adevărului. Revoluționară în cel mai înalt grad, istoria Patimilor, răspândită în mii de icoane populare, arată acvilele romane consfințind cel mai nedrept dintre chinuri, soldații îndeplinindu-l, un prefect poruncindu-l. Ce lovitură pentru toate puterile stabilite! Ele nu s-au vindecat niciodată cum trebuie de această lovitură. Cum să iei față de săraci aere de infailibilitate, când ai pe cuget marea greşeală din Ghetsimani?"[888]

Această greşeală se repetă mereu, până în zilele noastre, pentru că – zice Berdiaev – „statul nu este exponentul binelui absolut, al duhului absolut, şi el poate deveni dușmanul binelui absolut, al duhului absolut. Împotriva răului cetății pământeşti s-au ridicat vechii prooroci, Fericitul Augustin. Adevărul, care limitează absolutismul statului, este pecetluit cu sângele mucenicilor creştini"[889].

---

[888] *Viața lui Iisus*, de E. Renan, op.cit., p.209.
[889] *Coşmar...*, op.cit., pag.109.

„Biserica primilor creştini îi dădea Cezarului cele ce i se cuvin, dar când era forţată să-i dea Cezarului ceea ce este a lui Dumnezeu, atunci ea mergea spre mucenicie"[890].

Tot astfel ea trebuie să meargă spre martiriu când i se cere să scoată sabia, căci „nici o idee, nici un scop «superior» nu poate justifica tratamentul criminal, fie chiar faţă de cel din urmă dintre semeni". „Viaţa şi destinul celei mai de pe urmă fiinţe are un sens absolut cu privire la eternitate. Viaţa ei este viaţă veşnică şi destin veşnic. Iată pentru ce nu se poate suprima, fără să fi pedepsit, o singură creatură umană. Trebuie să ţinem seama că într-însa se află chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, care se mai află până şi în cea mai decăzută creatură.

Revoluţiile şi războaiele, ca şi crima lui Raskolnikov, îşi propun ca scop binele aproapelui nostru de mâine. Dar, după Berdiaev, „aproapele este mai preţios decât cel de departe; orice viaţă omenească, orice suflet omenesc valorează mai mult decât o omenire în devenire, decât o idee abstractă". Când Ivan Karamazov l-a întrebat pe fratele său, Alioşa, dacă consimte „să construiască edificiul destinului uman cu scopul final de a le reda oamenilor fericirea, de a le da, în sfârşit, pacea şi odihna şi dacă pentru aceasta va trebui în mod necesar şi inevitabil să tortureze o singură mică făptură care îşi bate pieptul cu pumnii ei mici şi să se fondeze astfel acest edificiu, pe aceste lacrimi nevinovate. „Nu – răspunde Alioşa –, eu nu consimt."

Dar războaiele şi revoluţiile, chiar cele mai bine intenţionate, vor să aducă fericirea omenirii şi să zidească edificiul păcii pe sângele nevinovat de pe Golgota şi pe lacrimile inocente ale milioanelor de fiinţe umane.

Dar „binele obligatoriu nu mai este un bine, el se cufundă în rău. Ori de câte ori lumea creştină a fost ispitită să transforme virtutea acestui har într-un instrument de putere şi de constrângere, ea a înclinat spre anticreştinism, spre căile lui Antihrist"[891].

Dar apologeţii războaielor sfinte sau nesfinte, drepte sau nedrepte – care, sub pretextul binelui şi al fericirii viitoare, caută să îndreptăţească crimele zeului Marte –, merg până acolo cu

[890] *Rasism i zapodnoe Hristianstva*, Mocineski revisti „Puti", 1938-39, nr.58.
[891] *L'Esprit de Dostoievski*, par N. Berdiaeff, p.111-112, 125, 80.

argumentările lor încât susţin că sfinţii ce au făcut parte din oastea împăraţilor pământeşti au luptat cu sabia pentru binele omenirii şi bunăstarea Bisericii. Iar de aici s-ar putea conchide că şi ei săvârşesc greşeala din Ghetsimani, că şi ei zidesc edificiul fericirii viitoare pe sângele şi lacrimile acelora care au avut nefericirea să fie atinşi de sabia ucigătoare...

Dar sfinţii ostaşi au înclinat şi ei oare spre anticreştinism, spre căile lui Antihrist?

Pentru a elucida această chestiune, este de trebuinţă să facem o paralelă între blândeţe şi castitate, între pace şi feciorie.

Cu toate că fecioria este un sfat – „cine poate să înţeleagă, înţeleagă"[892], „în ce priveşte pe feciorie, n-am poruncă de la Domnul. Vă dau însă sfatul meu"[893], iar interzicerea uciderii şi a mânierii sunt porunci – totuşi, până la un punct, există o asemănare între aceste două virtuţi.

1). În cuvântul său *Despre feciorie*, Sf. Grigorie, Episcopul Nissei, scrie că „Adam n-a cunoscut-o pe Eva înainte de a fi ei izgoniţi din rai, iar Eva a fost pedepsită cu durerile naşterii de păcatul pe care îl făcuse, fiind amăgită de şarpe. Aşadar, pe aceeaşi cale pe care am ieşit din rai din pricina strămoşilor noştri, tot pe aceeaşi cale trebuie să ne întoarcem înapoi, în drumul către vechea noastră fericire. Dar care este calea? Plăcerea intrată în suflet prin amăgire a fost începutul căderii. Apoi ruşinea şi teama au urmat după patima plăcerii: căci Adam şi Eva n-au mai îndrăznit să dea ochii cu Ziditorul lor, ci s-au ascuns sub umbră de frunzar. Iar pe urmă s-au îmbrăcat cu haine de piele moartă şi au fost trimişi în surghiun, în locurile acestea urâte şi ciumate în care li s-a îngăduit căsătoria, ca să-i mângâie de durerile morţii. Aşadar, dacă vrem să ne slobozim din surghiunul acesta şi să fim din nou cu Hristos, trebuie să începem cu sfârşitul. Aşa fac cei plecaţi de la casele lor. Când se întorc spre casă, mai întâi părăsesc acele locuri de care la plecare au dat mai pe urmă. Deoarece căsătoria este sfârşitul vieţii din rai, tot căsătoria trebuie s-o lase mai întâi cei ce se întorc la Hristos. Apoi, să se lase de munca plugăriei, în care omul a fost aşezat după

[892] Matei 19, 12.
[893] I Corinteni 7, 25.

căderea în păcat. Să iasă din învelişul trupesc, dezbrăcându-se de hainele cele de piele, adică de cugetele cele trupeşti. Să se lepede de toate cele pe care le ţine ascunse cu ruşinea şi să nu mai caute umbra cea amară a vieţii ca să se ascundă în ea. Ci, lepădând ascunzişul acesta de frunze trecătoare ale vieţii, să se înfăţişeze iarăşi fără teamă Ziditorului lor. Să nu se lase amăgiţi nici de gust, nici de văz şi să primească nu sfatul şarpelui celui otrăvitor, ci numai sfatul poruncii lui Dumnezeu."[894]

Tot astfel, Adam şi Eva n-au cunoscut mânia şi uciderea în rai. Numai după ce strămoşii noştri au păcătuit, Cain „s-a aprins de mânie"[895], apoi „a tăbărât pe Abel, fratele său, şi l-a omorât"[896]. Şi fiindcă „inima haină"[897] a fost calea şi uşa prin care a intrat în suflet duhul ucigaş al zeului Marte care „de la început a fost omorâtor de oameni"[898], urmaşii lui Cain nu se vor putea întoarce în fericirea paradisiacă de altădată decât atunci când vor avea o inimă bună, blândă, plină de pacea lui Iisus. Ca să ieşim din surghiunul urât şi ciumat al urii războinice trebuie să începem cu sfârşitul. Şi deoarece mânia şi omorul lui Cain au fost sfârşitul definitiv al păcii paradisiace, cei ce vor să fie din nou cu Hristos trebuie să lase mai întâi mânia şi uciderea de orice fel. Să lase apoi fabricarea armelor ucigaşe, ascunzişul sofismelor şi vicleniilor care vor să îndreptăţească războaiele aşa-zise drepte şi sfinte, să se înfăţişeze iarăşi fără teamă şi fără „semnul" de pe frunte în faţa Ziditorului şi să nu mai primească sfatul şarpelui ce vorbeşte de sub laurii şi frunzele de viţă ale zeului Marte, ci numai de sfatul poruncii lui Dumnezeu, care opreşte mânia şi uciderea.

2). „Căsătoria este sfârşitul vieţii din rai şi tot căsătoria trebuie s-o lase mai întâi cei ce se întorc la Hristos" – zice Sf. Grigorie de Nissa. Iar Sf. Ioan Gură de Aur, înainte de a ridica în slăvile cerului fecioria, îi condamnă mai întâi pe ereticii

[894] *Despre feciorie*, trad. de monahia Teodosia Laţcu (dact.), Bucureşti, 1955, p.33-34.
[895] Facere 4, 6.
[896] Facere 4, 8.
[897] Facere 4, 7.
[898] Ioan 8, 44.

care „socotesc căsătoria a fi lucru necurat şi blestemat"[899]. Şi cu toate că aceşti eretici îşi păzesc fecioria, totuşi, pe ei îi aşteaptă pedeapsa, iar nu răsplata. „De ce oare? Pentru că, deşi truda fecioriei este aceeaşi pentru noi ca şi pentru eretici, ba chiar a lor este mult mai mare, roada ostenelilor nu este însă aceeaşi: ei rămân cu lanţurile, lacrimile, plânsul şi chinurile nesfârşite, iar noi în rândul îngerilor, cu luminile strălucitoare şi petrecând cu Mirele, începutul a tot binele. Din ce pricină dar, răsplata trudei lor este alta? Pentru că ei au îmbrăţişat fecioria ridicându-se împotriva legii lui Dumnezeu, iar noi o lucrăm pentru a împlini voia Lui. Căci Dumnezeu vrea ca toţi oamenii să se oprească de la căsătorie; martor e cel care Îl avea pe Hristos vorbind întru el, zicând: „Voiesc ca toţi oamenii să fie ca mine" întru înfrânare, (I Corinteni 7, 7). Dar Mântuitorul nostru, îngăduitor, ştiind că duhul este gata iar trupul neputincios (Matei 26, 41), nu a legiuit lucrul acesta cu tăria poruncii, ci l-a lăsat la alegerea sufletelor noastre. Căci dacă era poruncă şi lege, cei ce o lucrează nu ar fi fost vrednici de cinste, ci ar fi auzit: „Ce ai fost datori a face, ai făcut" (Luca 17, 10) şi tot aşa n-ar fi fost iertaţi cei ce nu o păzesc, ci ar fi ispăşit pedeapsa legii. Dar zicând: „Cine poate înţelege, să înţeleagă" (Matei 19, 12), pe cei neputincioşi nu i-a osândit, dar celor ce pot le-a pus înainte grea şi mare luptă. De aceea a şi spus Pavel, urmând pe urmele Învăţătorului: „Iar pentru feciorie, porunca Domnului nu am, ci sfat dau" (I Cor.7, 25)[900].

Tot aşa putem spune şi cu privire la ucidere. Uciderea, adică, este sfârşitul vieţii din rai şi tot uciderea trebuie părăsită pentru a ne întoarce la Hristos. Dar dacă ridicăm în slăvile cerului pacea lui Iisus, noi nu trebuie să condamnăm – ca ereticii şi sectanţii – pe sfinţii din Vechiul şi Noul Testament, care au săvârşit atâtea uciderи şi au purtat atâtea războaie, din îngăduinţa lui Dumnezeu. Atât Mântuitorul cât şi Apostolul Neamurilor ne sfătuiesc să părăsim căsătoria, voinţa lor este ca toţi oamenii să se oprească de la căsătorie, dar, „ca pază împotriva desfrânărilor de tot felul, au îngăduit ca fiecare bărbat să-şi

[899] *Despre feciorie*, op.cit., p.209.
[900] *Ibidem*, p.210.

aibă femeia lui şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei"[901]. Voinţa lui Dumnezeu şi a Sfinţilor Părinţi este – am văzut – să părăsim vărsările de sânge, este ca toţi oamenii să se oprească de la ucideri şi războaie, dar pentru „învârtoşarea inimii noastre" a îngăduit şi împăratului David şi împăratului Constantin cel Mare să poarte războaie, deşi – din pricina aceasta – celui dintâi nu i-a dat voie să zidească templul Domnului şi celui de al doilea i-a părut rău că nu s-a lepădat de hlamida împărătească şi că n-a îmbrăcat schima monahală ca să pornească la adevăratul război – nevăzut – împotriva patimilor şi dracilor. Totuşi, ei au rămas sfinţi şi Dumnezeu nu i-a osândit pe ei, pentru că ştia că „Duhul este gata, iar trupul neputincios". Dimpotrivă, Dumnezeu a întors lucrurile spre bine, aşa cum şi cele ale căsătoriei tot spre bine le-a întors. Căci, aşa cum prin căsătoria pe care trebuie să o lepădăm cu toţii Dumnezeu a adus la viaţă pe Isaac, pe Sfântul Ioan Botezătorul, pe Maica Domnului şi pe cei mai aleşi sfinţi, tot astfel, prin războiul pe care trebuie să-l părăsim cu toţii, Dumnezeu a ţinut, în Legea Veche, sub steagul monoteismului spiritualist şi, în Legea Nouă, Crucea creştină şi care biruie, chiar când e agăţată şi ca un simplu semn material şi exterior.

3). „Eu socotesc – zice Sf. Ioan Gură de Aur – fecioria mult mai bună decât căsătoria, fără însă a trece căsătoria în rândul celor rele, ba chiar lăudând-o cu tărie. Căsătoria este limanul înfrânării pentru cei care, dorind-o, o folosesc bine, neîngăduind firii să se sălbăticească. Căci ridicând ca pe o stavilă unirea legiuită şi înfruntând năvala poftei, ea ne aşază şi ne păzeşte în cea mai desăvârşită linişte. Sunt însă unii cărora nu le este de nici un folos această pavăză, căci în locul ei îmblânzesc furia firii prin posturi, vegheri, culcări pe jos şi alte asemenea nevoinţe; pe aceştia îi îndemn să nu se căsătorească, neosândind însă căsătoria"[902].

Dacă Dumnezeu, care „vrea ca toţi oamenii să se oprească de la căsătorie", n-ar îngădui totuşi ca ei să se căsătorească, atunci cei ce nu pot îmblânzi furia firii prin posturi şi rugă-

[901] I Corinteni 7, 2.
[902] *Despre feciorie*, op.cit., p.215.

ciuni s-ar prăbuşi mai rău; dacă n-ar avea stavila căsătoriei legiuite, ar ajunge tocmai în fundul prăpastiei, adică la preacurvii, la sodomii, la malahii şi la tot felul de perversiuni.

Tot astfel, cei ce nu sunt deprinşi să mânuiască toate armele lui Dumnezeu în războiul nevăzut dus împotriva duhurilor răutăţii, cei ce nu ştiu să lupte cu sabia Duhului cea cu două tăişuri cu care a luptat Însuşi Mântuitorul, cei ce nu pot să spargă capetele vrăjmaşilor cu toiagul rugăciunii şi să sloboadă săgeata din trupul întins pe lemnul crucii, toţi aceştia ar fi fost în primejdia de a fi fost inundaţi de potopul idolatriei demonice în Legea Veche, ca şi în cea Nouă, dacă Dumnezeu nu le-ar fi îngăduit, pentru învârtoşarea inimii lor, să stăvilească sălbăticirea firii cu sabia de oţel. Însă sunt unii – şi aici – cărora nu le este de nici un folos această pavăză, căci, în locul ei, Dumnezeu şi sfinţii Lui îi îndeamnă să nu lupte cu armele omeneşti, neosândind însă pe cei ce luptă cu ele.

4). Ni se întâmplă acum ceva asemănător păsărelelor – scrie Sf. Ioan Gură de Aur în acelaşi tratat –, căci şi acelea, după ce le-a hrănit mama lor, le scoate din cuib şi, dacă le vede că sunt neputincioase şi cad şi că mai au nevoie să stea înăuntru, le lasă acolo mai multe zile, nu ca să rămână totdeauna înăuntru, ci pentru ca, întărindu-se bine aripile şi căpătând putere pentru mişcare, să meargă apoi în siguranţă la zburat. La fel şi Domnul nostru, întru început ne-a tras către cer şi ne-a arătat calea care duce acolo, nu că n-ar fi ştiut, ba chiar bine ştiind că nu suntem pregătiţi pentru zborul acesta, dar voind să ne arate că nu din vrerea Lui, ci din neputinţa noastră se întâmplă căderea aceasta. Iar după ce ne-a arătat aceasta, ne-a îngăduit să ne întărim ca într-un cuib, în lumea aceasta şi în căsătorie, pentru oarecare vreme. Iar după ce, în timp mai îndelungat, ne-au crescut aripile faptei bune, atunci, încetişor şi câte puţin sporind, ne-a scos dintre acestea, învăţându-ne să zburăm mai sus. Cei ce zac încă în trândăvie şi cei căzuţi în somn greu se lăfăiesc în cuib, legaţi fiind de lucrurile lumii. Iar cei ce sunt îndrăzneţi şi iubitori de lumină, cu multă bucurie părăsind cuibul, zboară către cele înalte, părăsind jos pe toate: căsătoria, cuibul, avuţii, griji şi toate cele asemenea care obiş-

nuiesc să ne tragă pe pământ. Dar – adaugă Sf. Ioan Gură de Aur – „cum să nu fie asta cea mai mare sminteală? Căci tot Dumnezeu a zis: Creşteţi şi vă înmulţiţi". Da – răspunde acelaşi Sfânt Părinte –, a zis: „Creşteţi şi vă înmulţiţi" pentru că vremea cerea aceasta, firea fiind iute, neputându-se împotrivi năvalei poftelor şi neavând vreun alt liman unde să se adăpostească în furtuna aceea. Dar ce ar fi trebuit să poruncească? A petrece în înfrânare şi feciorie? Dar aceasta ar fi făcut şi mai mare căderea, şi mai puternică aprinderea, că dacă, îndepărtându-i de la hrana lor pe pruncii cărora le trebuie numai lapte, îi sileşti să o primească pe cea potrivită celor maturi, fără îndoială că vor muri îndată – atât de mare rău este lucrul făcut la vreme nepotrivită. De aceea nu a fost dată dintru început fecioria. Dar mai degrabă fecioria ni s-a arătat dintru început, înaintea căsătoriei, de aceea a venit mai târziu căsătoria şi s-a părut a fi lucru trebuitor, căci dacă Adam ar fi rămas ascultător, ea nu ar fi fost dată"[903].

Când a venit plinirea vremii, iar Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât pe pământ luând chip omenesc, fiii oamenilor căpătaseră putere spre mişcare, aripioarele li se întăriseră şi erau în stare să-şi ia zborul spre cele duhovniceşti. Un ucenic al lui Iisus, ca puiul căzut în somn greu, voia să mai zăbovească în cuib când i-a tăiat urechea lui Malhus, dar Domnul l-a certat, poruncindu-i să părăsească cuibul violenţei şi să zboare pe aripile rugăciunii şi ale nădejdii în puterea lui Dumnezeu, aşa cum a zburat mai târziu la Roma, când l-a doborât pe Simon Magul din văzduh, plecându-şi genunchii în faţa Atotputernicului. Alţi doi ucenici, zăbovind în trândăvie, voind să se mai lăfăiască în cuibul răzbunării, L-au rugat pe Domnul să trimită foc din cer peste satele samarinenilor care nu i-au primit, dar Mântuitorul i-a certat şi pe aceştia, spunându-le că nu mai au dreptul să rămână în cuibul Sfântului Ilie, ci să fie îndrăzneţi şi iubitori de lumină, zburând spre cele mai înalte. Aceşti ucenici au auzit cuvintele Domnului şi le-au înţeles, părăsind îndată cuibul războinic şi zburând spre cerul păcii. Dar au fost ucenici mai tari de ureche şi mai neînţelegători, care au con-

[903] *Ibidem*, p.224-225.

tinuat să rămână în cuib şi după plinirea vremii. Domnul Iisus, în marea Lui îngăduinţă, i-a mai lăsat până li s-au întărit aripile, ca nu cumva – neputând să zboare – să cadă ca un pietroi pe pământ şi să se omoare. Nu le-a dat cu sila hrana care e potrivită pentru cei maturi ca să nu moară îndată. Dacă n-au făcut-o din viclenie şi din scopuri egoiste, ei nu trebuie să fie osândiţi ca unii ce nu au alt liman unde să se adăpostească atunci când se ridică vrăjmaşii asupra noastră.

5). Potrivnicii fecioriei obiectează că dacă toată lumea ar fi ca Sf. Apostol Pavel, ar pieri neamul omenesc. La aceasta răspunde Sf. Ioan Gură de Aur astfel: „Spune-mi, oare căsătoria l-a făcut pe Adam şi durerile facerii, pe Eva? – Nu ai ce să-mi răspunzi? Atunci de ce tremuri şi te înfricoşezi în zadar, ca nu cumva punându-se capăt căsătoriei să piară şi neamul omenesc? Miriade de miriade de îngeri liturghisesc lui Dumnezeu, mii şi mii de arhangheli Îl înconjoară şi nici unul dintre ei (Daniel 7, 10) nu a fost făcut prin zămislire şi nici prin naştere şi dureri şi împreunare. Astfel încât cu mult mai mult i-ar fi făcut Dumnezeu pe oameni fără căsătorie, cum i-a şi făcut. Dar şi acum, nu puterea căsătoriei înmulţeşte neamul nostru, ci cuvântul lui Dumnezeu grăit întru început. (Facere 1, 38). Spune-mi, oare lui Adam i-a ajutat căsătoria la naşterea fiilor? Oare nu după ce s-a slujit de ea atâţia ani, a scos strigătul: «Stăpâne, ce-mi vei da mie, că mor fără feciori?» (Facere 15, 2). După cum Dumnezeu a dat atunci începere şi rădăcină atâtor mii de trupuri sterpe, tot astfel, dacă întru început– ascultând poruncile – şi-ar fi înfrânat Adam poftirea pomului, nu s-ar fi îngrijit de calea prin care să înmulţească neamul oamenilor. Căci căsătoria, dacă nu vrea Dumnezeu, nu poate să înmulţească neamul oamenilor, nici fecioria să le împuţineze numărul. Dar El a vrut astfel din pricina noastră, a neascultării noastre. Pentru că, altfel, de ce n-a întemeiat căsătoria mai înainte de neascultare? De ce înainte nu era împreunare în rai? De ce n-au fost durerile naşterii mai înainte de blestem? Fiindcă acestea erau pe atunci de prisos; dar de-abia după aceea au ajuns de trebuinţă, datorită slăbiciunii noastre, şi acestea şi celelalte: cetăţile, meşteşugurile, îmbrăcarea cu haine, înmulţirea celor

trebuitoare. Moartea a venit trăgând cu sine toate acestea. De aceea, să nu socoteşti ca mai bun decât fecioria şi nici măcar să nu pui pe aceeaşi treaptă ceea ce ţi se îngăduie numai pentru slăbiciunea ta. Altfel, din aceeaşi pricină, vei zice că e mai bine să ai două soţii decât să te mulţumeşti cu una, pentru că legea lui Moise o îngăduie, şi tot aşa, vei socoti că mai bune sunt bogăţiile decât sărăcia de bună voie, plăcerile decât viaţa cumpătată şi răzbunarea decât a răbda cu bărbăţie nedreptatea. «Deci, vei zice, tu le osândeşti pe acestea». Ba nu le osândesc nicidecum, pentru că şi Dumnezeu le-a îngăduit şi la timpul lor erau folositoare, dar le socotesc de mic preţ şi drept isprăvi potrivite mai degrabă pruncilor decât bărbaţilor. De aceea Hristos, voind să ne desăvârşească, ne-a poruncit să lăsăm acestea ca pe nişte veşminte copilăreşti care nu pot îmbrăca pe bărbatul desăvârşit, nici să împodobească măsura plinirii lui Hristos (Efeseni 4, 13), ci să îmbrăcăm altele strălucite şi mai desăvârşite şi nu numai să nu ne împotrivim Lui, ci să le urmăm pe de-a-ntregul. Or, dacă aceste porunci sunt mai mari ca celelalte, totuşi, scopul legiuitorului este acelaşi. Care anume? – să taie răutatea din sufletul nostru şi să ne ducă la desăvârşita faptă bună.

Că nu fecioria face să piară neamul oamenilor, ci fără de legea şi necugetatele împreunări – s-a arătat prin pieirea oamenilor, a turmelor, pe scurt, a tuturor vieţuitoarelor pământului în potopul lui Noe. Dacă fiii lui Dumnezeu s-ar fi oprit atunci de la pofta cea nesocotită (Facere 6, 2) şi ar fi cinstit fecioria şi dacă n-ar fi privit cu ochi nedrepţi la fiicele oamenilor, nu i-ar fi lovit pierzarea aceea niciodată. Nu că aş vedea în căsătorie pricina pieirii lor. Nu aceasta vreau să zic, ci doar că nu fecioria, ci păcatul nimiceşte şi stinge neamul nostru. Căsătoria a fost întemeiată nu pentru facerea de fii. Şi e martor Pavel, zicând: «Iar pentru curvii, fiecare să-şi aibă femeia sa», şi nu pentru facerea pruncilor. Şi porunceşte a se uni iarăşi, nu pentru înmulţirea fiilor, «ci pentru ca să nu vă ispitească pe voi satana». Şi, mergând mai departe, nu zice: «Dacă vor copii», ci «cei ce nu se vor putea ţine», să se căsătorească (I Corinteni 7, 2-5). Pentru că, după cum spuneam, întru început ea a avut

aceste două scopuri, dar apoi, umplându-se şi pământul şi marea şi lumea întreagă, numai un scop i-a rămas: nimicirea desfrânării şi a destrăbălării. Pe cei ce şi acum se tăvălesc în aceste patimi, plăcându-le să ducă viaţa râmătorilor şi să se piardă în lucruri pământeşti, nu puţin i-a ajutat, slobozindu-i din necurăţia şi legătura aceasta, păzindu-i întru sfinţenie şi dreptate."[904]

Tot astfel, potrivnicii păcii lui Iisus obiectează că, dacă n-am face uz de armă, am fi omorâţi. Dar oare popoarele şi indivizii nu sunt păziţi de Dumnezeu şi de sfinţii îngeri? De la Abel şi până în zilele noastre au pierit miriade şi miriade de oameni, dar oare ei au fost nimiciţi pentru că nu s-a făcut uz de arme, sau tocmai pentru că s-a făcut uz de ele? „Dacă Domnul nu păzeşte cetatea, în deşert priveghează străjuitorii ei" (Ps. 127, 1), în deşert stau cu arma în mână soldaţii. Căci arma şi soldatul, dacă nu vrea Dumnezeu, nu pot să ne apere şi să ne salveze din ghearele duşmanului. Iar când vrea Dumnezeu, ne salvează fără arme şi fără război. Aşa cum Dumnezeu a îngăduit căsătoria pentru curvii, iar nu pentru naştere de fii, tot astfel a îngăduit războiul, legitima apărare, pentru învârtoşarea inimii noastre, iar nu pentru ca să ne apărăm şi să biruim pe vrăjmaşi. Prin îngăduinţa căsătoriei, Dumnezeu nu i-a lăsat pe oameni să cadă mai jos, adică în inversiuni, iar prin îngăduinţa războiului şi a legitimei apărări, nu-i lasă să cadă în anarhia fiarelor. Pentru aceasta stăpânitorii „nu în zadar poartă sabia" (Romani 13, 4). Robii creştini câştigau inimile stăpânilor lor prin pace şi iubire, iar stăpânii îi eliberau şi îi socoteau fraţi; tot astfel, un popor ce nu face uz de arme i-ar putea câştiga pe toţi năvălitorii, oricât de barbari ar fi ei. Samson, când s-a răzbunat pe filisteni, a pierit împreună cu duşmanii lui în templul lui Dragon, iar cel ce-şi întoarce şi celălalt obraz nu mai primeşte altă lovitură, biruindu-i pe vrăjmaşi, pe care îi face, de multe ori, prieteni.

6). Sf. Apostol Pavel n-a fost căsătorit şi n-a avut nici un copil, dar – scrie Sf. Grigorie de Nissa – „de la Ierusalim şi până în Iliria a umplut toată lumea de copiii lui, pe care i-a

[904] *Ibidem*, p.223 şi 225.

născut Domnului, prin Evanghelie"[905]. Tot ca şi Apostolul, sfinţii n-au purtat războaie şi n-au biruit popoarele cu sabia, dar în schimb au cucerit mai întâi Imperiul roman şi apoi lumea întreagă numai cu armele duhovniceşti. Prin sângele lor ei au umplut cerul cu mii de cetăţeni ai raiului şi tot prin sângele lor au semănat mii de seminţe de noi creştini, în brazda pământului.

Făcând paralela de mai sus, am menţionat din capul locului că asemănarea dintre feciorie şi pacea lui e numai până la un punct, întrucât a te abţine de la căsătorie e numai un sfat, iar a nu te mânia şi a nu ucide e o poruncă. De aceea – poate – căsătoria e trecută între cele şapte taine şi are binecuvântarea Bisericii, pe câtă vreme războiul e condamnat de Sfinţii Părinţi şi de sfintele canoane, care nu scriu nimic de binecuvântarea armelor ucigaşe. Nici chiar Canonul 1 al Sf. Atanasie cel Mare sau Canonul 13 al Sf. Vasile cel Mare, pe care se bizuie cei ce vor să-i dea Cezarului cele ce sunt ale lui Dumnezeu; în primul caz, este scos din context în chip forţat şi tendenţios, în al doilea caz – de-a dreptul trunchiat.

De aceea sfinţii, chiar când erau ostaşi, nu rămâneau în cuibul armelor ucigaşe, căci aşa cum primii creştini părăseau căsătoria şi păzeau fecioria „roşind şi ruşinându-se"[906] când auzeau că le este îngăduită „pentru curvii", tot astfel sfinţii ostaşi, lepădându-şi cuibul, ziceau: „Nu voi să mă numesc cu cuvântul creştin, iar lucrul păgânilor să le fac", şi dezlegând de la sine sabia sa, au aruncat-o de la dânşii, zicând: „Luaţi-vă mărirea lumii acesteia, iar eu nu voiesc pe ea"[907].

Când a simţit că i s-au întărit aripile, Sf. Mucenic Longhin sutaşul „şi-a lăsat dregătoria sa, haina şi brâul cel ostăşesc şi, luând cu sine încă doi ostaşi prieteni ai săi care aveau aceeaşi râvnă ca şi dânsul pentru Hristos, s-au îndepărtat de petrecerea norodului şi se îndeletniceau cu credinţa în adevăratul Dumnezeu. Apoi au primit botezul de la Sfinţii Apostoli,

[905] *Ibidem*, p.46.
[906] *Ibidem*, p.233.
[907] *Pătimirea sfinţilor mucenici Mihail Voievodul Cernigovului şi Teodor boierul lui*, în *Vieţile Sfinţilor* (20 sept.), op.cit., p.630.

vieţuind fără zgomot în post şi rugăciuni"[908]. De aici înainte, sfinţii care „s-au depărtat de petrecerea norodului" – de cuib – zburau „fără zgomot" spre Paradisul de altădată pe cele două aripi, postul şi rugăciunea, începând întoarcerea cu sfârşitul...

Sfântul şi Marele Mucenic Procopie, care a fost ostaş, era silit de ighemon să aducă jertfe zeilor, iar fostul ostaş i-a răspuns: „Ai pomenit bine de jertfă, pentru că eu singur mă aduc jertfă lui Hristos, Dumnezeului meu". Zicând acestea, şi-a dezlegat brâul dregătoriei sale şi l-a aruncat în faţa ighemonului, lepădându-se de slujba împărătească; apoi, vroind să fie al Împăratului ceresc, ocăra păgânătatea închinării de idoli..."[909]

Tribunul Gheorghe – Sf. Gheorghe de mai târziu –, „văzând atâta cumplire a păgânilor asupra creştinilor şi că sfatul lor cel nedrept nu poate deloc a se schimba, s-a chibzuit cu judecată că acea vreme îi este îndemânatică spre mântuire. Şi îndată toate cele ce le avea la sine: aurul, argintul şi hainele, le-a împărţit săracilor; pe robii care erau cu sine i-a eliberat şi despre celelalte averi ce le avea în Palestina a aşezat să le împartă la cei ce n-au, iar pe robi să-i elibereze. Şi a treia zi, în care sfatul cel sângeros al păgânului împărat şi al domnilor lui cei necuraţi, făcut cu nedreptate spre uciderea nevinovaţilor creştini, era să se întărească, atunci Sfântul Gheorghe, viteazul ostaş al lui Hristos, lepădând toată frica omenească şi întărindu-se într-Unul Dumnezeu şi având numai frica Lui în sine, a stat cu faţa luminată şi cu mintea bărbătească în mijlocul adunării celei mari pământeşti şi fără de lege"[910], mustrând şi înfruntând cu curaj fără seamăn toate nelegiuirile şi torturile puse la cale de împărat.

Acest „viteaz ostaş al lui Hristos", chiar după ce a trecut în viaţa de dincolo, îndemna pe cei rămaşi să părăsească cuibul armelor şi să zboare spre Hristos.

Astfel, mama Sfântului Teodor Sicheotul, când a zămislit, a văzut în vedenie că „o stea mare şi luminoasă a căzut din cer, pogorându-se pe pântecele ei". Neînţelegând sensul duhov-

[908] *Vieţile Sfinţilor*, op.cit., p.430.
[909] *Ibidem*, 8 iulie.
[910] *Ibidem*, 23 aprilie.

nicesc al acestei vedenii, aşa cum nu l-a înţeles nici Sfântul Constantin cel Mare când i s-a arătat Crucea cu inscripţia *En tuto nica*, mama gătea copilului brâu de aur şi haine de mult preţ, cum şi alte lucruri de trebuinţă la rânduiala ostăşească; apoi dorea să meargă la Constantinopol, la împăratul, ca acolo să facă ostaş pe fiul său. Dar i s-a arătat ei în vis Marele Gheorghe, zicându-i: „Pentru ce la un sfat ca acesta te-ai hotărât pentru fiul tău, o, femeie? Nu te osteni în zadar, pentru că Împăratul cel Ceresc are trebuinţă de fiul tău". Şi nici atunci n-a înţeles mama sensul visului, căci zicea: „S-a apropiat moartea copilului meu"[911]. Dar Sf. Teodor, povăţuit fiind mereu de Sf. Gheorghe, a ajuns unul dintre cei mai viteji ostaşi ai lui Iisus. Şi n-a regretat Sf. Teodor că şi-a părăsit cuibul, aşa cum a regretat Sf. Constantin cel Mare că n-a luat aripile monahilor.

Sf. Teodor Tiron, mărturisindu-L pe Hristos, zicea: „Eu ostăşesc Împăratului meu Hristos, iar mai mult nu pot să ostăşesc altuia". Zis-a Urinca prepozitul: „Şi aceştia toţi care sunt acolo sunt creştini şi ostăşesc împăraţilor romani". Răspuns-a Sfântul zicând: „Fiecare ştie cui ostăşeşte, iar eu ostăşesc Stăpânului meu şi Împăratului Ceresc Dumnezeu şi Unuia Născut Fiului Său"[912].

Un ighemon îl întrebă pe Sf. Mina: „Oare ostaş ai fost, precum grăiesc aceştia despre tine?" Sfântul a răspuns: „Aşa este, ostaş am fost şi petreceam în cetatea aceasta, dar văzând fără de legile poporului celui amăgit de diavol şi care se închină idolilor, iar nu lui Dumnezeu, pentru aceea am lepădat slujba ostăşească şi am ieşit din cetate ca să nu fiu părtaş fărădelegilor şi pieirii lor; şi am umblat până acum prin locuri pustii, fugind de oamenii cei necredincioşi şi vrăjmaşii Dumnezeului meu. Iar acum, auzind pe paznicul vostru cel necurat, am râvnit după Dumnezeul meu şi am venit să mustru orbirea voastră şi să mărturisesc pe Unul, adevăratul Dumnezeu."[913]

Când au început păgânii a-l tortura pe Sf. Mina, mucenicul a zis: „Acum mă dezbrac de haina cea de piele şi mă îm-

[911] *Ibidem*, 22 aprilie.
[912] *Vieţile Sfinţilor* (17 febr.), op.cit., p.548-549.
[913] *Ibidem*, 11 noiembrie, p.377-378.

brac în veşmântul mântuirii". Sf. Mina a început cu ceea ce Adam a sfârşit, când a fost îmbrăcat în haine de piele. Iar când a fost tăiat cu sabia, propriul său trup a fost aruncat în foc ca jertfă, însă el n-a cerut niciodată – ca Sf. Ilie – să se pogoare foc din cer peste duşmani. Sfinţii Serghie şi Vah, mari senatori şi viteji ostaşi ai împăratului Maximian, „mustrau ei pre împăratul pentru credinţa lui cea greşită: pentru că cinstea cuvenită lui Dumnezeu o dă idolilor celor orbi, surzi şi muţi, aducând cu sine şi pe alţii la această credinţă. Iar împăratul, mâniindu-se, a poruncit să ia de pe dânşii semnele cele mari ale boieriilor lor, fireturile ostăşeşti, lanţurile de aur, inelele şi toate hainele şi să-i îmbrace în haine femeieşti, spre necinste; şi puind cercuri de fier pe grumajii lor, porunci să-i poarte prin cetate, spre râs şi batjocură; ca aşa cei slăviţi şi de bun neam, marii boieri romani, să fie batjocoriţi pentru cinstea adevăratului Dumnezeu"[914].

Tot împăratul Maximian, auzind despre moartea voievodului Solunului, a chemat la dânsul pe fiul acestuia, pe Sf. Dimitrie, şi văzându-i înţelepciunea şi vitejia în războaie, l-a făcut antipat şi i-a încredinţat Solunul lui, zicându-i: „Păzeşte-ţi patria ta şi curăţeşte-o de necuraţii creştini, ucigând pe toţi cei ce cheamă numele lui Hristos cel Răstignit". Iar Sf. Dimitrie, luând de la împăratul dregătoria, a mers la Solun, unde a fost primit cu mare cinste de cetăţeni. Îndată a început înaintea tuturor a mărturisi pe faţă şi a proslăvi numele Domnului nostru Iisus Hristos, cum şi a învăţa pe toţi credinţa. Deci, el s-a făcut solunenilor ca un alt Pavel Apostolul, aducându-i pre ei la cunoştinţa adevăratului Dumnezeu şi dezrădăcinând închinarea la idoli. Când Sf. Dimitrie a simţit că se apropie mucenicia, şi-a împărţit averea la săraci, iar el s-a pus pe rugăciuni şi pe post, pregătindu-se înainte pentru a primi cununa cea mucenicească.

După cum se vede, toţi aceşti sfinţi ostaşi n-au înclinat nici spre anticreştinism, nici spre căile lui Antihrist. Dar au fost sfinţi care aveau nevoie să mai fie întăriţi în credinţă, care nu-şi aveau aripile destul de întărite spre a-şi lua zborul, şi atunci Dumnezeu îi întărea prin minuni.

[914] *Ibidem*, 7 octombrie, p.210.

Sf. Pantelimon, de pildă, când era tânăr, se ducea la Sf. Ermolae, care-l povățuia spre Hristos. Tânărul însă nu era încredințat de adevărul tuturor celor spuse de Sfântul Ermolae. Iar „odată i s-a întâmplat lui că, plecând de la dascăl și abătându-se puțin din cale, a găsit pe drum un prunc mort, mușcat de viperă mare; iar vipera aceea ședea aproape de cel mort. Aceasta văzând-o Pantoleon (căci așa îl chema înainte de botez), la început s-a temut și s-a depărtat puțin, dar mai pe urmă s-a gândit în sine, zicând: «Acum mi se cade mie să știu dacă sunt adevărate cele grăite de bătrânul Ermolae». Și căutând spre cer, a zis: «Doamne, Iisuse Hristoase, măcar că nu sunt vrednic a Te chema, însă de voiești ca să fiu robul Tău, arată-mi puterea Ta și fă ca întru numele Tău pruncul acesta să învie, iar vipera să moară». Atunci, îndată, pruncul deșteptându-se ca din somn, s-a sculat, iar vipera a crăpat în două și a rămas moartă. Pantoleon, văzând această minune, a crezut desăvârșit în Hristos, și-a ridicat ochii săi trupești și sufletești către cer și a binecuvântat pe Dumnezeu cu bucurie și cu lacrimi, mulțumindu-I că l-a scos pe el din întuneric și l-a adus la lumina cunoștinței Sale. Apoi îndată alergând la Sf. Ermolae preotul, a căzut la cinstitele lui picioare, cerând sfântul Botez”[915]. De aci înainte, Sf. Pantelimon a părăsit cuibul întunecos, zburând spre cerul de lumină.

Sfinții mucenici Teodor Stratilat și Teodor Tiron s-au încredințat cu desăvârșire că vor birui pe balaurul nevăzut atunci când au omorât balaurii văzuți și înfricoșați, care pierdeau o mulțime de vieți omenești.

Când a vrut Dumnezeu să-i întărească credința lui Nestor, precum și credința întregului norod din Solun, i-a dat putere, prin binecuvântarea Sf. Dimitrie, să-l răpună pe uriașul Lie. Sf. Dimitrie i-a spus: „Du-te și vei birui pe Lie, mărturisind pe Hristos”. Pe primul plan era, deci, mărturisirea lui Hristos. De aceea Nestor a și strigat: „Dumnezeul lui Dimitrie, ajută-mi!” Și după ce poporul a văzut cum Nestor l-a apucat pe uriașul Lie ca pe o pasăre și l-a aruncat de pe podul cel înalt în suli-

[915] *Ibidem*, 27 iulie, p. 1354-1355.

ţele cele ascuţite, cu mare glas a strigat: „Mare este Dumnezeul lui Dimitrie!”[916]

După ce l-a adus la adâncul smereniei prin suferinţe grele şi îndelungate, Dumnezeu l-a ridicat pe Sf. Eustaţiu Plachida sus, sus de tot, făcându-l comandantul oştilor lui Traian şi mijlocindu-i o strălucită biruinţă asupra duşmanilor, iar când era pe cea mai înaltă culme a strigat tare ca să audă toată lumea: „Creştin sunt... idolilor nu mă voi închina”. Iar când sfântul a fost martirizat împreună cu soţia sa şi cu cei doi copii, tot poporul, văzând că ei n-au ars în bolul de aramă, a strigat: „Mare este Dumnezeul creştinesc!”[917]

Tot aşa i s-a întărit credinţa şi Sf. Constantin cel Mare, precum şi supuşilor lui, când a văzut prăbuşirea miraculoasă a oastei lui Maxenţiu şi tot aşa Sf. Mucenic Andrei Stratilat a biruit oastea perşilor „iar ostaşii cei cu Sfântul Andrei, văzând o neaşteptată biruire ca aceasta asupra vrăjmaşilor cu ajutorul lui Hristos, au crezut toţi întru Hristos”[918], murind apoi mucenicește pentru Hristos. Sf. Mucenic Sebastian, după ce şi-a întărit bine de tot ucenicii în credinţa lui Hristos fiind îmbrăcat în haina militară, la urmă de tot, când a venit ceasul mărturisirii, a primit cu pieptul deschis săgeţile ce i-au pricinuit moartea.

Ivan Karamazov ar zice că aceşti sfinţi au zidit edificiul fericirii viitoare pe sângele viperei omorâte prin rugăciunea Sfântului Pantelimon, pe sângele balaurilor omorâţi de sfinţii Teodor Stratilat şi Tedor Tiron, pe sângele lui Lie omorât de Nestor, pe sângele lui Maxenţiu şi al atâtor vieţi de oameni omorâţi în războaiele lui Constantin, Plachida sau Andrei. Dar tot în *Vieţile Sfinţilor* scrie că „plutind Ermoghen împreună cu ostaşii săi spre Egipt, într-o noapte a văzut în vis trei bărbaţi preastrăluciţi, zicând către dânsul: «Să ştii, Ermoghene, că cel mai mic lucru bun nu este trecut cu vederea de Dumnezeu; drept ceea, prin lucrurile tale, deşi nu sunt desăvârşit bune, însă Dumnezeu le primeşte şi calea ta, care era să fie spre pier-

[916] *Ibidem*, 26 şi 27 iulie.
[917] *Ibidem*, 20 septembrie.
[918] *Ibidem*, 19 august.

zarea multora, o va face ţie pricinuitoare slavei şi cinstei celei fără de moarte"[919].

Avraam a fost căsătorit şi a avut copii, Sf. Filaret a fost căsătorit şi a avut copii, Sf. Ecaterina Adorna a fost măritată, deci faptele lor nu erau desăvârşit bune în raportul lor cu fecioria, dar Dumnezeu a primit şi calea lor, întorcând spre binele lor şi spre slava lui Dumnezeu până şi cele mai mici lucruri bune ale lor pe care ei le-au făcut fără vicleşug şi fără interese egoiste.

Fie că e vorba de Sf. Constantin cel Mare, fie că e vorba de Sf. Nestor, sfinţii ostaşi, la nivelul dezvoltării lor lăuntrice şi în împrejurările lor de atunci, au făcut tot ce le-a stat în putinţă, cu toate că cei mai tari au zburat vultureşte, ca fecioarele, iar alţii – ca cei căsătoriţi.

Iată ce ne spune un autor contemporan despre cei 40 de mucenici pe care îi cinsteşte Biserica noastră: „Aceşti 40 de martiri au fost înmormântaţi împreună la Zela, în Asia Mică. Sf. Vasile vorbeşte despre ei, ceea ce pare să confere acestei tradiţii o garanţie de autenticitate istorică, întrucât Vasile şi ei au trăit în acelaşi secol. Cazul acestor soldaţi–martiri ridică chestiunea mai generală a raportului dintre creştinism şi arme. Dacă un anumit număr de soldaţi ca cei din Sevastia au fost daţi morţii pentru că au refuzat să participe la cultul păgân oficial, obligatoriu în legiunile romane, şi dacă mulţi soldaţi creştini din această epocă nu par să fi avut scrupule în ce priveşte serviciul militar, întâlnim cazul altor soldaţi care au suferit moartea în chip de «contestatari de conştiinţă» (cei care refuză serviciul militar din motive de ordin politic sau religios – *Petit Larousse illustre*, 1975). Obiecţiunea lor se îndrepta nu împotriva idolatriei oficiale, ci împotriva faptului însuşi de a purta armele; violenţa, vărsarea de sânge, le părea incompatibilă cu Evanghelia. Textele procedurilor oficiale judiciare referitoare la ei, interogatoriile, sentinţele etc. au ajuns până la noi (ne-au parvenit). Printre aceşti contestatari de conştiinţă vom cita pe soldaţii Tipasius, Julius, Fabius, Maximilian din Cartagina şi, cu mult mai târziu, când creştinismul devenise religia Imperiu-

[919] *Ibidem* 10 decembrie, p.460.

lui roman, pe Martin de Tours şi Victrice de Rouen. Biserica primelor patru secole a canonizat drept martiri şi sfinţi autentici pe soldaţii care au suferit moartea pentru că au refuzat serviciul militar. Poziţia lor era însăşi poziţia Bisericii, după cum o dovedesc textele bisericeşti, precum sunt Canoanele lui Hipolit, care interziceau creştinilor meşteşugul armelor. Scriitorii creştini, printre care Origen şi Tertulian, considerau că exista o incompatibilitate între Hristos şi arme. Mai târziu, când imperiul a fost într-un fel botezat prin persoana lui Constantin, atitudinea s-a schimbat. Biserica a legitimat serviciul militar şi războiul. Şi totuşi, această aprobare nu a fost generală. Sfântul Vasile, în imperiul devenit creştin, oprea încă de la Sfintele Taine, pe o durată de nouă ani, orice soldat ce ar fi luat parte la vreun război fie el şi «just». Oficializarea Bisericii a avut ca rezultat, puţin câte puţin, binecuvântarea armelor, a «războaielor sfinte» (cruciade etc.), precum şi a războaielor naţionale. Totodată, Biserica aproba sau provoca măsurile violente împotriva ereticilor. Nu din sânul Bisericii au emanat protestele împotriva violenţei şi a războiului; aceasta s-a întâmplat din afară, cu anabaptiştii, menoniţii, quakerii, Tolstoi, Gandhi. În zilele noastre, năruirea Bisericii «Constantiniene», sub diversele ei aspecte, invenţia armelor atomice, înmulţirea contestatarilor de conştiinţă au determinat un şi mai ascuţit conflict între Biserici, conflictul dintre cei care optează pentru Cezar, împotriva Predicii de pe Munte, şi cei care, împotriva Cezarului, optează pentru Predica de pe Munte"[920].

[920] *Anul Îndurării Domnului*, de către un călugăr al Bisericii de Răsărit. Ed. An-Nour, p.170-171. Un comentariu al anului liturgic bizantin.

SPRE PACEA LUI IISUS

„Toată tulburarea şi războaiele sau altă oarecare pagube – se scrie în *Vieţile Sfinţilor* –, când le-ai vedea cândva, să nu socoteşti că în zadar, cu întoarcerea lumii cea nestatornică sau din vreo întâmplare se fac, şi să ştii că toate acestea, prin vrerea Atotputernicului Dumnezeu, pentru păcatele noastre vin, ca cei ce greşesc să-şi vie în simţire şi îndreptare. Drept aceea, dintâi ne pedepseşte Dumnezeu pre noi, păcătoşii, prin mici certări, iar când nu ne îndreptăm, atunci aduce pre cele mari, precum de demult şi asupra israilitenilor. Pentru că asupra acelora care n-au voit să se îndrepteze de biciul lui Hristos cel de frânghie, a trimis asupra lor alt bici: «Paşte-voi pre ei cu toiag de fier», adică pe romani, după proorocia lui Daniil. Iar acele mici certări pe care le trimite Dumnezeu dintâi sunt: turburări, foamete, morţi năprasnice, războaie între sine şi altele asemenea acestora. Iar dacă prin aceasta păcătoşii nu se înţeleptesc, aduce asupră-le cea nemilostivă şi mai grea năvălire a celor de alt neam, ca măcar aşa să-şi vie întru simţire oamenii şi să se întoarcă din căile cele rele, după cum zice proorocul: «Când îi ucidea pre ei, atunci Îl căutau pre El».”[921]

Timp de 400 de ani i-a păscut Domnul pe israiliteni cu toiagul de fier al lui Faraon, timp de 70 de ani cu toiagul lui Nabucodonosor şi timp de trei ani şi jumătate cu toiagul lui Antioh Epifaniu. După Sf. Maxim Mărturisitorul, aceşti faraoni şi împăraţi preînchipuiau pe diavolul, şi totuşi ei nu asu-

[921] *Ibidem*, 20 septembrie, p.616.

preau şi nu robeau „din întâmplare", ci toate erau „prin vrerea Atotputernicului Dumnezeu", pentru păcatele noastre. Cine le primea cu smerenie şi le răbda se mântuia, iar cine se răzvrătea era pierdut şi pentru viaţa de aici şi pentru cea de dincolo.

Aceeaşi rânduială dumnezeiască e şi pentru indivizii izolaţi. Iată ce ne spune *Patericul* în această privinţă:

„Întrebat-a unul din Părinţi pe avva Sisoe, zicând: «De voi şedea în pustie şi va veni un barbar, vrând să mă omoare, şi de voi putea asupra lui, omorî-l-voi pre el?» Şi a zis bătrânul: «Nu, ci lasă-l la Dumnezeu, căci orice ispită va veni omului, să zică: Pentru păcatele mele s-a întâmplat aceasta»".[922]

Într-o astfel de legitimă apărare se afla Sf. Serafim de Sarov când cei trei tâlhari au tăbărât asupra lui. Sfântul avea toporul în mână, şi totuşi n-a făcut uz de el. Tâlharii l-au lovit cu acelaşi topor în cap, crezând că l-au omorât. Rezultatul însă a fost că nici sfântul n-a murit şi nici tâlharii n-au fost osândiţi, ci dimpotrivă, sfântul a intervenit pentru ei ca să nu fie pedepsiţi, iar ei – mustraţi de cuget – s-au pocăit câteşitrei.

Mulţi dintre sfinţii primelor veacuri n-au putut atinge această treaptă de desăvârşire. Aceştia, după cum spune Sf. Ioan Gură de Aur, n-au putut lăsa veşmintele copilăreşti, care nu pot îmbrăca pe bărbatul desăvârşit, nici nu pot împodobi măsura vârstei plinirii lui Hristos, ca să se îmbrace în altele mai strălucite, mai desăvârşite.

Mulţi oameni cu inimă curată sunt prinşi în cursele zeului Marte gândind că prin mijloacele acestui demon sângeros vor putea face un bine omenirii. Ei, în loc să rabde cu smerenie robia sau năvălirea „barbarilor", se răzvrătesc împotriva „vrerii" lui Dumnezeu, făcându-şi dreptate după mintea şi voia lor.

Raskolnikov, de pildă, „întotdeauna fusese gata să-şi dea viaţa pentru o idee, pentru o nădejde, chiar pentru o himeră"[923]. „Voiam – mărturiseşte el – să fac şi eu un bine oamenilor; sute, mii de fapte bune ar fi răscumpărat această singură prostie"[924].

---

[922] *Patericul*, op.cit., p.216.
[923] *Crimă şi pedeapsă*, op.cit., vol.II, p.442.
[924] *Ibidem*, p.407.

Dar, din păcate, prostia a rămas prostie, iar groaznicele sale remuşcări i-au dovedit că „niciodată iubirea de *aproapele* nu trebuie sacrificată în profitul iubirii celui *de departe*, persoana – în folosul omenirii abstracte şi impersonale, în folosul organizaţiei viitoare"[925]. Ba chiar însuşi Raskolnikov a spus: „Nu vreau să trec pe lângă o mamă flămândă strângându-mi rubla în buzunar, sub pretext că, într-o zi, toată lumea va fi fericită"[926]. Şi „câte acte de violenţă – zice Berdiaev – câte crime nu se fac în numele lui Dumnezeu, în numele dreptăţii, în numele adevărului; oamenilor nu le este teamă să-şi tortureze şi să-şi nimicească semenii, să comită violenţe, să nege libertatea spiritului"[927] Dar „în viaţa duhovnicească nu există diferenţă şi opoziţie între scopuri şi mijloace. Nu există «scopuri» în numele cărora se poate şi trebuie să minţi, cu atât mai puţin nu există «mijloace» care să justifice uitarea acestor «scopuri»"[928].

Aşadar, creştinismul, „aşezându-l pe om deasupra ideii de bine, îndeplineşte prin aceasta cea mai mare revoluţie a istoriei, revoluţie pe care creştinismul nu este totdeauna în măsură s-o primească. Ideea binelui, ca orice idee, trebuie să apună şi să cedeze când apare omul, căci nu ea, ci el este creaţia şi copilul lui Dumnezeu. El este acela care moşteneşte veşnicia, atunci când nu mai rămâne nici o urmă a legii. Iată pentru ce Evanghelia trece de la morala lumii noastre la morala de dincolo, opune legii acestei lumi morala paradisului, a Împărăţiei lui Dumnezeu. Iată pentru ce omul este răscumpărat şi scos de sub puterea legii. Morala evanghelică este întemeiată pe fiinţă, şi nu pe normă. Ea preferă viaţa în locul legii. Fiinţa concretă, omul viu este superior, pentru ea, oricăror idei abstracte şi chiar ideii binelui. Binele evanghelic consistă în mod precis în a privi ca la un principiu suprem al vieţii nu acest «bine», ci «omul». «Sâmbăta este pentru om, iar nu omul pentru sâmbătă». «Sâmbăta» corespunde în mod precis binelui abstract,

[925] *De la destination...*, op.cit., p.249.
[926] *Crimă şi pedeapsă*, op.cit., p.234.
[927] *De la destination...*, op.cit., p.249.
[928] *Ibidem*, p.217.

ideii, normei, legii, fricii de necurăţenie. Dar «Fiul Omului este Domn şi al Sâmbetei»."[929]

Raskolnikov a avut intenţii bune, a vrut să facă un mare bine omenirii, dar n-a ţinut seama că bătrâna cămătăreasă n-a fost o simplă „ploşniţă", ci un om care e mai presus de orice idee abstractă a binelui. Legea Veche îngăduia să fie omorât cel care calcă porunca privitoare la Sabat, dar Iisus nu mai îngăduie să mai omorâm pe cineva, nici în numele lui Dumnezeu.

„M-am convins – zice Raskolnikov – că oamenii nu se vor schimba şi că ne-am pierde timpul încercând să-i modificăm"[930].

Hagenbeck nu i-a putut „schimba" pe şerpii lui, iar „puii de viperă" nu s-au lăsat modificaţi nici în faţa iubirii lui Iisus. Totuşi, Hagenbeck i-a schimbat pe înfricoşătorii lei şi tigri, iar Iisus a modificat pe vameşi, tâlhari şi desfrânate. Dar nici aceştia nu pot fi schimbaţi decât prin metoda soarelui iubirii, prin crucea care îşi varsă sângele pentru aproapele. „Câinii răi" sloboziţi din inimile noastre, metodele violente, toporul lui Raskolnikov, pistolul lui Ivan Karamazov, revoluţiile şi războaiele nu-i vor putea modifica niciodată nici pe cei ce pot fi totuşi modificaţi prin blândeţe şi iubire.

„În afară de Împărăţia lui Dumnezeu, de împărăţia harului, a libertăţii şi iubirii, binele absolut degenerează în mod necesar în tiranie, în domnia Marelui Inchizitor sau a lui Antihrist"[931], căci „cei ce se servesc de instrumente pentru nimicirea constrângătoare a răului nu pot fi decât nişte «răi». Un rău sfâşie un alt rău. Astfel este fatumul lumii decăzute. Noi putem observa acest fenomen în alternanţa reacţiunilor şi revoluţiilor, revoluţiilor şi contrarevoluţiilor"[932]. „Nu se poate nimici păcatul cu ajutorul forţei, căci ea însăşi este în sinea ei păcătoasă când caută să distrugă răul"[933]. „Dacă trebuie să luptăm pentru o dezrobire spirituală în gândire, în Stat, în familie, în moravuri şi obiceiuri – această luptă fiind una dintre cerinţele

[929] *Ibidem*, p.143.
[930] *Crimă şi pedeapsă*, op.cit., p.352.
[931] *De la destination...*, op.cit., p.195.
[932] *Ibidem*, p.252.
[933] *Ibidem*, p.238.

eticii –, nu se poate admite, totuşi, ca libertatea să devină la rândul ei o idee fanatică, ca omul să fie obsedat de ea, căci atunci ea se nimiceşte şi degenerează în violenţă. Viaţa noastră creştină trebuie să se inspire din următorul imperativ: aspiră la libertate, dar nu uita niciodată adevărul, iubirea, dreptatea, fără care ea va fi goală şi înşelătoare. Aspiră la viaţă în toată plinătatea ei, la adevăr, la iubire şi la dreptate, la bine şi la perfecţiune, dar să te ferească Dumnezeu să neglijezi libertatea şi să vrei să realizezi binele cu ajutorul violenţei."[934]

„Biserica însăşi – spune Heering –, în încarnările ei istorice, a fost adesea contaminată de către Stat, de la care ea a împrumutat violenţa"[935]. Iar „fără sprijinul religios al Bisericilor, războiul n-ar fi putut dăinui aşa de mult. Este îngrozitor să spui aşa ceva, dar este îngrozitor de adevărat. Cu o deosebită artă de a argumenta, filozofii şi teologii din ambele lagăre au făcut mari sforţări să dovedească limpede că războiul, oricât este de înspăimântător, poate fi pus în armonie cu principiul creştinismului numai dacă este un «război drept». *La trahison des Clercs* îşi găsi continuarea. Însă chiar dacă în această veche interpretare a «războiului drept» ar fi o fărâmă de adevăr, aceşti apărători uitau însă 1) că fiecare naţiune, bineînţeles, consideră cazul său ca «cel drept», căci altfel n-ar începe războiul; 2) că însăşi comanda războiului este călăuzită de o inteligenţă amorală; având în vedere numai scopul, degenerează tot mai mult în forme satanice, fără nici o barieră. Dezvoltarea naturală face să se vadă tot mai limpede războiul ca «răul radical». Diavolul este slobod şi-şi învârteşte sceptrul său. Însă pentru observatorul ager, această evoluţie n-a fost nici o surprindere. Căci principiile războiului şi ale creştinismului stau în cel mai aprig conflict.

Să privim această constatare într-o mai strânsă legătură cu ceea ce am spus despre etica creştină. Ultimul scop al militarismului nu este împărăţia cerurilor, ci împărăţia pământească. Şi principiile războiului nu sunt «suveranitatea lui Dumnezeu», ci suveranitatea statului, nu absoluta ascultare de poruncile lui

[934] *Creştinismul şi războiul*, art.cit., p.704.
[935] *Ibidem*, p.290.

Hristos, ci absoluta ascultare faţă de ordinele comandantului suprem. Militarismul face imposibilă rugăciunea *Tatăl nostru*, căci cuvintele «Tatăl nostru» sunt pedepsite ca mincinoase. Noi nu putem socoti fraţi pe aceia pe care ne pregătim să-i omorâm – tot astfel pe aceia care vor să ne omoare pe noi. Şi unde nu se menţine fraternitatea între oameni nu există nici un drept de a chema pe Dumnezeu ca tată. Militarismul nu cunoaşte stimă şi iubire faţă de viaţa şi sufletul aproapelui, ci porunceşte un desăvârşit dispreţ al acestor înalte sentimente. Militarismul pretinde un desăvârşit devotament faţă de viaţă, dar numai după ce am încercat să ridicăm viaţa aproapelui. Crucea de Fier stă în contrazicere cu Crucea lui Hristos. Singura măsură pe care o recunoaşte militarismul în aprecierea mijloacelor sale este forţa de nimicire. Descoperirile geniale ale uneltelor războinice nu stau în nici un raport firesc cu legea morală creştină. Războiul este drumul cel mai direct pentru întemeierea împărăţiei lui Antihrist şi urmările acestei stăpâniri au fost întotdeauna paragină materială, fizică şi spirituală, pustiire, moarte.

Teologia războiului zice: «Războiul este urmarea naturală a păcatului». Răspundem: «Aşa este, dar războiul oţeleşte şi mai mult păcatul şi îl înmulţeşte în inimile oamenilor». De aceea războiul este un păcat; chiar numai înarmarea şi aprobarea războiului este un păcat pe care Dumnezeu îl pedepseşte cu o măsură dreaptă: «Pedeapsa păcatului este moartea».

Dar dacă creştinismul primelor veacuri a fost atât de curat la izvoarele lui, de unde s-a adunat atâta murdărie?

Prefacerea cea mare – zice acelaşi autor – s-a produs când împăratul Constantin cel Mare a atribuit lui Hristos luptele sale victorioase. Ajutorul pe care i l-a dat Dumnezeu ca îngăduinţă pentru nedesăvârşirea lui şi pentru învârtoşarea inimii lui acesta l-a interpretat ca un om al Vechiului Testament. Astfel, Hristos a devenit Dumnezeul biruinţei, în înţelesul războinic al cuvântului. Împăratul luă creştinismul oarecum «sub scutul său». Din recunoştinţă şi în vederea menţinerii ordinii şi a dreptului, necesare pentru răspândirea Bisericii, aceasta ajunsese la o înţelegere cu statul şi îngădui de acum înainte întrebuinţarea armelor. Chiar şi atitudinea spirituală, eroică, din

militia Christi a fost înțeleasă literar și dezbrăcată de splendoarea ei originară. În urma acestei poziții schimbate, s-a dus lupta împotriva păgânismului în numele lui Hristos și, în vremurile mai târzii, lumea creștină avu cruciadele sale împotriva sectelor eretice și împotriva celor false. Chiar și teologia a fost revoluționată și începu să interpreteze Evangheliile într-un înțeles fals, simpatic războiului. Explicarea războinică a Noului Testament, care s-a dezvoltat așa de mult în timpul ultimului război, începuse deja. Atanasie, Ambrozie, Augustin numeau războiul (războiul care ocrotește Roma) o acțiune permisă din punct de vedere legal. Augustin preciza semnele caracteristice ale «războiului drept», care caracterizare va juca totdeauna un rol destructiv în istoria creștinismului.

Dar trebuie să recunoaștem: cu Constantin se ridică o nouă problemă pentru aderenții credinței creștine: raportul dintre stat și Biserică. Aceste două puteri nu pot să rămână despărțite una de alta și în permanentă luptă. Întrucât statul este organizarea dreptului, Biserica nu poate fi fără această bază și de aceea este datoria ei de a sprijini un stat ocrotitor. Însă de la început, legătura era prea strânsă. A fost trecut cu vederea faptul că Biserica și statul sunt două puteri eterogene, cu țeluri și metode deosebite. Biserica mai uită foarte repede că statul nu-i numai o instituție înzestrată cu puterea pentru susținerea dreptului, ci – cel puțin până acum, de curând – o putere suverană, cu pretenții pentru sine de drept și forță absolută, lărgindu-și și apărându-și adeseori existența și proprietatea după metoda hoților, fără nici o considerație față de dreptate și morală.

Nu se poate tăgădui că creștinul, potrivit naturii sale ca creatură individuală și socială, trebuie să trăiască în același timp «sub două orânduieli» – și anume, ca să întrebuințăm o expresie veche, în ordinea spirituală a harului și în ordinea semispirituală a creației. Însă totul atârnă de măsura în care creștinul a fost în stare să se orienteze în această dublă ordine."[936]

Este adevărat, „statul este organizarea dreptului", dar „într-o țară creștină este imposibilă dreptatea fără respectul personalității individului. Acolo unde lipsește acest respect, cea mai

[936] *Ibidem*, p.291.

mare dreptate se va transforma în cea mai mare nedreptate. O astfel de nedreptate este războiul. Războiul nu-i un compromis, ci o desăvârşită biruinţă a violenţei şi barbariei, absoluta negaţie a eticii creştine, este triumful complet al păgânismului brutal. La această *summa injuria* a fost împinsă Biserica prin pactul ei cu statul. Această întorsătură înspăimântătoare a fost înlesnită de faptul că, în decursul timpurilor, Biserica şi-a îndreptat atenţia tot mai mult către latura dogmatică. Învăţătura morală a Evangheliei s-a retras necontenit pe planul din fund. Dacă acest interes dogmatic s-a accentuat şi în legătură cu ivirea ereziilor, a ajuns însă la prea mare greutate, întrucât s-a evidenţiat într-un chip exagerat, în paguba valorilor morale. Pentru toate aceste motive, Biserica deveni tot mai mult o tovarăşă a statului şi loialitatea ei faţă de stat i s-a înfăţişat de la o vreme ca prima ei datorie creştină. Această subordonare a Bisericii a îngropat complet socotinţa ei creştină cu privire la chestiunile naţionale, imperiale şi militare. În această privinţă, Biserica creştină a renunţat mai mult ca oricând de a fi „sarea pământului".

„Faptul că Evanghelia încă nu atacă războiul şi sclavia, ci faţă de aceste probleme păstrează până acum tăcerea, nu are nicidecum înţelesul că Evanghelia aprobă războiul şi sclavia. Acest *argumentum e silentio* nu se poate susţine[937]. «N-avem nevoie de mai multe cuvinte – scrie renumitul cercetător german Adolf Harnack – pentru ca să stabilim că Evanghelia exclude orice violenţă şi n-are nimic războinic în sine şi nici nu vrea să îngăduie aşa ceva»[938]. De acord cu această apreciere, cercetătorul englez J.C. Cadoux vorbeşte despre «poruncile strict morale ale lui Iisus», care – după o exegeză neartificială şi corectă – stau în cel mai vădit şi puternic contrast cu vărsarea de sânge organizată, deci cu războiul. Ele nu pot fi puse în consonanţă cu profesiunea militară decât numai printr-o metodă nenaturală şi artificială"[939].

„Statul aparţine lumii păcatului şi nu are nici o asemănare cu Împărăţia lui Dumnezeu. Încercările făcute – şi în Legea

[937] *Ibidem*, p.289.
[938] *Ibidem*, p.288.
[939] *Ibidem*, p.166.

Harului – pentru a-i acorda împărăției Cezarului un caracter sacru, teocratic, au fost una dintre cele mai mari ispite în viața Bisericii și a creștinismului. Ea urcă până la Constantin cel Mare. Monarhii creștini imperiali și papali indică o confuzie monstruoasă între împărăția Cezarului și Împărăția lui Dumnezeu, în care primul capătă întotdeauna întâietate. Se atribuie statului sacrul, puterii monarhului conducerea sufletelor omenești și grija de mântuirea lor – cu alte cuvinte, îl încarcă cu o sarcină ce revine exclusiv Bisericii"[940].

„Pedeapsa cu moartea ne oferă exemplul cel mai izbitor al trecerii limitelor îngăduite de către stat; căci soluționarea destinelor omenești, judecata definitivă asupra persoanei nu-i poate reveni statului sub nici o formă, viața omenească neaparținând decât lui Dumnezeu. Statul nu poate și nu trebuie să știe ceasul morții, care este unul dintre cele mai mari mistere și care cere un suprem respect cu privire la el. Pedeapsa cu moartea este, ca și orice altă ucidere, o ofensă adusă lui Dumnezeu, o ocară împotriva Providenței divine"[941].

„Vorbind în termeni religioși, pedeapsa cu moartea a fost depășită și abolită prin faptul că Fiul lui Dumnezeu, Răscumpărătorul și Mântuitorul lumii, a suferit un chin înjositor, care s-a transformat pentru noi într-o cruce salvatoare. Ea fusese deja condamnată în lumea antică prin faptul că fusese aplicată lui Socrate. Nu i se poate recunoaște legii care a condamnat la moarte pe marele filozof grec și care, mai târziu, va condamna la moarte pe Iisus Hristos o competență pentru a decide viața și soarta oamenilor; trebuie să i se ceară să fie mult mai modestă. Pedeapsa cu moartea este produsul cel mai funest al eticii pe care o naște legea și cotidianul social."[942]

„În cursul ultimelor două veacuri, prăpastia dintre stat și viața publică, pe de o parte, și creștinism, pe de altă parte, s-a adâncit tot mai mult. Formula lui Machiavelli că folosul politic este singura normă pentru acțiunea politică, o doctrină care a fost idealizată de filozofii germani Hegel și Fichte, a fost nu

[940] *De la destination...*, op.cit., p.254.
[941] *Ibidem*, p.267.
[942] *Ibidem*, p.268.

numai aplicată, ci a pătruns ca un ideal energic în teologia creştină, fără ca creştinii să observe că etica credinţei lor a fost înăbuşită de naţionalism"[943]. Şi dacă mai adăugăm şovinismul şi rasismul care izvorăsc din naţionalism şi care atacă creştinismul în însăşi fiinţa lui, atunci vedem că Berdiaev are dreptate când spune că „naţionalismul ar fi trebuit să fie osândit de biserica creştină ca un eres"[944].

„Bisericile, care prea mult deveniseră o parte a statului, nu mai erau în stare să se desprindă; merseseră prea departe. Legate prin loialitate, ele se simţeau obligate să stea cot la cot cu statul şi să sprijine războiul statului cu o însufleţire religioasă şi o sancţiune creştină. De ambele părţi s-a împărtăşit şi s-a alimentat convingerea că e o datorie creştinească a lupta pentru patrie şi că iubirea de patrie e cea mai înaltă virtute."[945]

Într-adevăr: fără sprijinul religios al Bisericii n-ar fi dăinuit atât de mult nici războiul, nici pedeapsa cu moartea, nici duelul, nici legitima apărare şi nici „eresul" naţionalismelor şi patriotismelor de tot felul. Este îngrozitor să spui aşa ceva, dar e îngrozitor de adevărat. Berdiaev remarcă pe bună dreptate că „dacă răul şi cei răi au apărut este pentru că binele şi cei buni au fost ei înşişi departe de desăvârşire"[946]. Şi „pentru ca răul să fie învins, binele trebuie să se răstignească. El apare sub un nou aspect: departe de a condamna pe cei răi la chinurile veşnice, binele primeşte să fie el însuşi chinuit"[947].

Dar cum poate binele să învingă răul prin răstignire, iar nu prin uciderea altora? Cum poate binele să primească ca el însuşi să fie chinuit, fără să chinuiască măcar un copil şi fără să condamne pe cei răi la chinurile iadului?

Să dăm un exemplu: Harriet Beecher-Stowe, autoarea romanului *Coliba Unchiului Tom*, spune pe faţă că ceea ce a scris ea au fost cazuri reale şi că dezrobirea negrilor din America îşi are începutul şi rădăcina în sacrificiul creştin al Unchiului Tom.

---

[943] *Creştinismul şi războiul*, p.291.
[944] *Hristianstva i antisemitism*, N. Berdiaev, rev. „Puti" nr.55/1935, p.5.
[945] *Creştinismul şi războiul*, p.291.
[946] *De la destination...*, p.362.
[947] *Ibidem*, p.375.

Dar cum a luptat Unchiul Tom? A pus mâna pe topor, ca Raskolnikov? A pus la cale împuşcarea boierului ai cărui câini au sfâşiat un copil, aşa cum preconizau Ivan şi Alioşa, în inima căruia intrase pentru o clipă „drăcuşorul" răzbunării violente? S-a supus „Cezarului" său când acesta îl obliga să-i bată pe fraţii săi robi? A cedat din convingerile lui creştine când o negresă îl sfătuia, din milă faţă de el, să cedeze? I-a urât şi i-a condamnat la chinurile iadului pe bestiile care l-au torturat şi l-au omorât?

Unchiul Tom n-a făcut nimic din toate acestea şi, totuşi, toată lumea spune că el a biruit şi şi-a dezrobit fraţii.

Iată cum îi vorbea el stăpânului care l-a ucis:

„Stăpâne Legree, fiindcă m-ai cumpărat, îţi voi fi un slujitor cu adevărat credincios. Îţi voi da toată munca mâinilor mele, tot timpul meu, toată puterea mea, dar sufletul meu nu-l voi da unui muritor. Îl voi păstra pentru Domnul Dumnezeu şi, viu sau mort, voi asculta de poruncile Lui mai mult decât de orice. De asta poţi fi sigur, Stăpâne Legree, nu m-e frică nici un pic de moarte. Îmi este totuna dacă aş muri sau nu. Poţi să mă biciuieşti, să mă omori, să mă arzi – mă vei trimite astfel mai repede acolo unde trebuie să ajung."[948]

Ca şi primii creştini, când Unchiului Tom i s-a cerut să dea Cezarului ceea ce era a lui Dumnezeu, el a mers la mucenicie. Fără să cunoască *Filocalia*, Unchiul Tom a împlinit cu fapta ceea ce învaţă Sfinţii Părinţi zicând: „Cercetează şi probează cele ale tale, deoarece căpeteniile şi stăpânitorii numai peste trup au stăpânire, nu şi peste suflet. Acest lucru să-ţi fie întotdeauna în grijă. Deci, dacă poruncesc ucideri sau fărădelegi, sau nedreptăţi vătămătoare de suflet, nu trebuie să li te supui, chiar de ţi-ar chinui trupul. Căci Dumnezeu a creat sufletul liber şi de sine stătător în cele ce le face bine sau rău". Iar „acei stăpânitori care silesc oamenii la fapte ce nu sunt la locul lor şi vatămă sufletul nu au stăpânire şi peste suflet, care este zidit cu voie liberă. Ei pot lega trupul, dar nu voia slobodă. Peste acestea omul raţional este stăpân, cu voia lui

[948] *Coliba unchiului Tom*, de Harriet Beecher Stowe, tr. de Mihnea Gheorghiu, Bucureşti, 1954, Ed. Tin. UTM.

Dumnezeu cel care l-a zidit, care este mai tare decât toată stăpânirea, sila şi puterea"[949].

Când Cezarul ne ordonă nu doar să batem pe fraţii noştri, ci să-i omorâm, cu atât mai mult trebuie să urmăm calea lui Tom, dacă vrem să moştenim fericirea veşnică şi să-i dezrobim pe fraţii noştri de sub tirania zeului Marte.

„Ighemonul – citim în viaţa Sf. Teodor din Perga Pamfiliei – a pus pe el, ca şi pe ceilalţi tineri, semnul cel ostăşesc. Dar Teodor a aruncat îndată semnul acela de la sine, zicând: eu sunt însemnat din pântecele maicii mele cu Împăratul Cel ceresc, cu Domnul Iisus Hristos, şi nu voiesc ca să fiu ostaş la alt împărat"[950]. Astfel de cezari pretind ascultare necondiţionată şi, când nu-i asculţi, decretează că eşti vinovat de crimă şi de insubordonare. Ei însă uită ori nu vor să ştie că ei cei dintâi sunt obligaţi să asculte în mod necondiţionat de poruncile lui Dumnezeu şi că ei cei dintâi săvârşesc o crimă de insubordonare faţă de legile Domnului.

Socrul Sfintei Tomaida, vrând să-şi siluiască nora, îi poruncea să cedeze, în numele ascultării[951], iar o împărătească a agarenilor, aprinzându-se de pofta curviei, îl trăgea pe monahul Mihail, sub acelaşi cuvânt al supunerii, la patul ei cel spurcat[952]. Când însă bătrânul socru şi desfrânata împărătească au văzut că Tomaida şi Mihail au dat dovezi de crimă de insubordonare, i-au condamnat la moarte...

Aceşti doi sfinţi sunt trecuţi în rândul mucenicilor, se bucură de fericirea veşnică în raiul Domnului, iar bătrânul şi împărăteasa se chinuiesc în iad din cauza poftelor nestăpânite, ajungând până în zilele noastre faptele lor ruşinoase.

Şi într-un caz şi în altul e o dovadă de integritate de caracter, de intransigenţă creştină, de smerenie şi de supunere faţă de voia lui Dumnezeu. În asemenea cazuri, sfinţii mergeau până la mânia sacră împotriva păcatului.

---

[949] *Filocalia*, vol.I, p.7, 9-10.
[950] *Vieţile Sfinţilor*, 22 aprilie, p.565.
[951] *Ibidem*, p.351-352.
[952] *Ibidem*, 23 mai.

„Un frate a întrebat pe avva Pimen, zicând: «Ce este a se mânia cineva în zadar pe fratele său?» (Matei 5, 22) Şi a zis: «Orice nedreptate îţi va face fratele tău şi tu te vei mânia pre el, în zadar te mânii; şi măcar de îţi va scoate ochiul tău cel drept şi îţi va tăia mâna ta cea dreaptă, de te vei mânia pre el, în zadar te mânii; iar de te desparte de Dumnezeu, atuncea să te mânii tare»"[953].

„Ei pot lega trupul – zice *Filocalia* – dar nu voia slobodă". Această voie liberă – în Hristos Iisus – au declarat-o toţi sfinţii, care au fost cei mai mari insubordonaţi când era vorba de păcat. Tot această voie liberă – dar fără Hristos – a declarat-o şi Kirilov, taciturnul şi stâlpnicul, însă acesta, fiind insubordonat faţă de Dumnezeu, a ajuns la sinucidere. Şi „nimic nu a mai înfricoşat – zice Berdiaev – decât propria noastră libertate meonică şi sumbră care pregăteşte viaţa infernului". Căci „iadul nu vrea să zică cum că omul e sortit să cadă în mâinile lui Dumnezeu, ci dimpotrivă, că el este lăsat definitiv în voia sa"[954]. Şi dacă raiul este iubirea, „iadul corespunde stării pe care pe care o cunoaşte sufletul când este incapabil să se exteriorizeze; el oferă un egocentrism împins până la extrem, o răutăcioasă şi întunecoasă singurătate – cu alte cuvinte, o absolută neputinţă de a iubi. Iadul creează şi organizează ruptura sufletului de Dumnezeu, de lumea divină, de alţi oameni"[955].

În Evanghelie se vorbeşte de cinci fecioare nebune care n-au intrat cu Mirele la nuntă, iar Sf. Ioan Gură de Aur vorbeşte de fecioarele eretice care, în ciuda integrităţii lor corporale, vor suferi chinurile iadului. De ce? Pentru că „fecioara trebuie să aibă nu numai trupul ci şi sufletul curat dacă vrea să fie primită de sfântul Mire"[956]. Fecioarele eretice „ni se arată cu faţa trasă şi slăbită, cu haina proastă şi înfăţişarea blândă. La ce bun, însă, dacă ochiul lăuntric este fără ruşine? Or, ce înfăţişare este mai neruşinată decât a aceleia care sileşte chiar ochii cei din afară să osândească zidirile lui Dumnezeu ca pre unele

[953] *Patericul*, op.cit., p.184.
[954] *De la destination...*, op.cit., p.358.
[955] *Ibidem*, p.356.
[956] *Despre feciorie*, op.cit., p.212.

rele?"[957]. Căci fecioarele păgâne osândesc căsătoria legiuită, condamnând pe cei căsătoriţi la chinurile veşnice şi ridicându-se împotriva legii lui Dumnezeu.

Tot astfel se întâmplă şi cu cei ce-şi declară voia liberă, ca Kirilov, cu cei ce n-au nici o „garanţie" pentru „capriciul" lor, cum zice Dostoievski.

Nu numai ereticii şi sectanţii, nu numai Martorii lui Iehova sau adventiştii reformaţi, ci şi adepţii scriitorului Lev Nikolaevici Tolstoi şi-au declarat voia liberă, s-au făcut vinovaţi de crimă şi de insubordonare, n-au ascultat de cezari şi n-au dat dovezi de supunere, păzind porunca a şasea din Decalog. Dar suferinţa lor a fost şi este zadarnică. În loc de răsplata raiului, îi aşteaptă chinurile iadului. Căci atacând dogmele ortodoxe, ei s-au ridicat împotriva legii lui Dumnezeu. Ei îi condamnă la chinurile veşnice pe toţi creştinii şi sfinţii care au pus mâna pe arme şi unelte de ucidere. „Ochiul lor lăuntric este fără ruşine". Ei nu au inima şi sufletul curat. Şi aşa cum o fecioară creştină este inferioară lui Avraam celui cu soţie şi copii, pentru necurăţia sufletului ei, tot astfel un sectant ce refuză să pună mâna pe armă este inferior Sfântului Andrei Stratilat, care a omorât cu sabia pe perşii din timpul său. De ce? Pentru că până la urmă Sf. Andrei a zburat din cuib, a lepădat sabia şi, cu suflet curat, a primit să fie el tăiat de sabie, iar sectantul, prin erezia şi osândirea fraţilor săi, cade din har, intră în robia egocentrismului, intră într-o „răutăcioasă şi întunecoasă singurătate", într-o „absolută neputinţă de a iubi", adică într-o stare de iad, în starea în care au intrat şi fecioarele nebune. Însă – după cum bine remarcă Berdiaev – „nu se poate întoarce celălalt obraz decât în ordinea harului, decât îndeplinind o datorie duhovnicească, manifestând o forţă superioară aceleia care s-ar putea arăta uzând de violenţă contra agresorului"[958].

„Duhul grăieşte lămurit că în vremile cele de apoi – zice Apostolul Neamurilor – unii se vor depărta de la credinţă, luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile demonilor, prin făţărnicia unor mincinoşi care sunt înfieraţi în

[957] *Ibidem*, p.213.
[958] *De la destination...*, p.264.

cugetele lor. Aceştia opresc de la căsătorie şi de la unele bucate"...[959]

Sfinţii Părinţi îi opresc – în anumite timpuri – pe mireni de la unele bucate, iar pe călugări îi opresc pentru totdeauna de la carne, şi totuşi ei nu sunt în cugetele lor înfieraţi ca ereticii mincinoşi; călugării sunt opriţi de sfintele canoane de la căsătorie şi totuşi ei nu greşesc pentru că, atât într-un caz cât şi în altul, opreliştea se face de bună voie, în urma unei făgăduinţe, primindu-se sfatul evanghelic. Şi apoi, cei ce se abţin de la carne nu-i osândesc şi nu-i condamnă la chinurile veşnice pe cei ce nu se abţin, cum nici cei ce nu se căsătoresc pentru Domnul nu-i osândesc şi nu-i condamnă pe cei ce se căsătoresc. Dar ceea ce e mai grav este că ereticii pornesc de la „constrângerea binelui legalist asupra vieţii omului şi a lumii", care se traduce prin următoarea formulă: *Fiat justitia, pereat mundus*[960]. Iar „binele obligatoriu nu mai este un bine, el se scufundă în rău"[961]. „Rugurile Inchiziţiei sunt dovezi înfricoşătoare ale acestei tragedii a libertăţii şi a dificultăţii de a rezolva chiar de către o conştiinţă creştină limpezită de lumina lui Hristos"[962]. Dacă ereticii care opresc de la căsătorie, de la bucate sau de la ucidere „luând aminte la duhurile cele înşelătoare şi la învăţăturile demonilor" ar ajunge la scaunul papal de la Roma – ar ajunge, adică, în situaţia să dicteze în numele binelui absolut şi obligatoriu –, atunci ei ar arde pe rug pe cei ce se căsătoresc, pe cei ce mănâncă mâncăruri cu carne şi pe cei ce pun mâna pe armă, indiferent dacă cei necăsătoriţi s-ar deda la perversiuni, dacă cei ce nu mănâncă friptură ar mânca din carnea fraţilor lor şi dacă cei ce nu pun mâna pe puşcă i-ar ucide pe fraţii lor prin ură[963].

Iată de ce litera ucide şi iată de ce „binele adevărat presupune libertatea răului"[964], libertatea care îngăduie ca unealta

[959] I Timotei 4, 1-3.
[960] *De la destination...*, p.127.
[961] *L'Esprit de Dostoievski*, op.cit., p.76.
[962] *Ibidem*, p.77.
[963] I Ioan 3, 15.
[964] *L'Esprit de Dostoievski*, op.cit., p.77.

ucigaşă folosită de Cain să fie mânuită de Sf. Constantin cel Mare, care îngăduie – prin sfatul Sf. Pafnutie – ca preoţii să se căsătorească cu femeile, despre care Sf. Apostol Pavel ne-a scris să nu ne atingem, care îngăduie ca omul să mănânce carne atunci „când nu mai este nădejde de desăvârşire" şi care, în sfârşit, îngăduie să se prefacă în Sângele Domnului vinul care l-a îmbătat pe Noe şi care n-a existat până la potop.

Dacă n-ar exista această libertatea a răului, dacă am lua aminte la duhurile înşelătoare şi la învăţăturile demonilor, la care iau aminte ereticii, atunci am cădea în fariseismul care înghite cămila şi strecoară ţânţarul, care spoieşte mormântul, însă nu curăţă putrefacţia lăuntrică.

„Acestui fariseism – scrie Berdiaev – este sortit tot cel ce socoteşte exponentul binelui absolut şi cel ce în numele acestui bine absolut osândeşte şi pedepseşte pe alţii. La astfel de exponenţi ai binelui absolut se creează uşor o mincinoasă poză de eroism şi de o neîmpăcată luptă. Dar credinţa creştină ne învaţă ca noi să fim neîmpăcaţi în primul rând în raporturile noastre cu propriile păcate şi cu propriile patimi, ne învaţă un maximalism în raport cu noi înşine, iar nu în raport cu alţii"[965].

Trebuie să recunoaştem – o dată cu Nichifor Crainic – că „în orice mişcare sectară în care noi suntem dispuşi să vedem mai întotdeauna numai un calcul disimulat de distrugere a Bisericii lui Hristos există în realitate o nemulţumire justificată faţă de o anumită stare de depresiune a vieţii religioase oficiale. Această nemulţumire formează substratul real, psihologic, al mai tuturor mişcărilor sectare. Eroarea lor începe din momentul când formează noi doctrine şi noi organizaţii care neagă doctrina şi organizaţia tradiţională a Bisericii"[966]. Această depresiune, această lăsare în jos, această coborâre a nivelului creştin din primele veacuri este atât de adâncă şi de prăpăstioasă, încât e cu neputinţă ca viaţa religioasă oficială să nu trezească nemulţumiri chiar în inimile credincioşilor ce n-au de gând să formeze noi doctrine şi noi organizaţii care să nege doctrina şi organizaţia tradiţională a Bisericii, cum fac mişcările sectare.

[965] *Coşmar....*, op.cit., p.107.
[966] *Curs de mistică*, op.cit., p.40.

Aceste nemulțumiri, fie individuale, fie în masă, deși caută și doresc o revenire la viața tradițională a Bisericii din primele veacuri, trezesc suspiciuni și interpretări greșite. Și nu e de mirare, căci acum două mii de ani – scrie profesorul Teodor M. Popescu – „însuși creștinismul începea prin a fi el «o erezie», L-au numit așa întâi iudeii: «Erezia nazarinenilor» (F.A. 24, 5 și 14), l-au socotit așa păgânii înșiși, pentru care o religie nouă, fără zei și idoli, a nimănui – pentru că era universală, și nu națională –, era o aberație periculoasă pentru stat și pentru societatea însăși, prin însăși noutatea și originalitatea ei. I-au stat, de aceea, împotrivă ca unui «eres» și unii și alții. Când Sf. Apostol Pavel ajunge la Roma, evreii credincioși vin să-l asculte, zicând: «Cerem să auzim de la tine cele ce gândești, căci de eresul acesta știm noi că pretutindeni i se stă împotrivă» (F.A. 28, 22). Mântuitorul Însuși fusese condamnat ca blasfemiator, ca eretic periculos, și tot astfel primul martir creștin, Sf. Ștefan Diaconul, acuzat ca un blasfemiator și apostat, căzut de la legea lui Moise"[967].

Prin Dumnezeu–Cuvântul s-a creat lumea, Cuvântul lui Dumnezeu i-a inspirat pe Moise și pe profeți, fiii lui Israil pe El Îl așteptau. „În lume era și lumea printr-Însul s-a făcut, dar lumea nu L-a cunoscut. Întru ale Sale a venit dar ai Săi nu L-au primit"[968]. Pentru ce? Pentru că fiii lui Israil, afară de un număr foarte restrâns, nu s-au menținut la nivelul patimilor și sofismelor viclene – au coborât într-o „depresiune", zicând că nivelul acestei depresiuni e adevăratul nivel superior al Legii Vechi, iar nu nivelul predicat de Fiul lui Dumnezeu sau de Sf. Ștefan Diaconul. Și atunci fariseii, în loc să-și recunoască „depresiunea" în care au căzut și să caute să se ridice din nou la nivelul spiritual al Legii, în loc să recunoască sincer că s-au abătut din calea cea dreaptă și să se silească a se întoarce din nou pe drumul ce nu te duce la rătăcire, în loc să recunoască deschis că ei, prin patimile și viclenia lor, au devenit nu numai străini și dușmani ai legii lui Moise, ci chiar de-a dreptul

[967] *Privire istorică asupra schismelor, ereziilor și sectelor*, de prof. T.M. Popescu, „Studii Teologice" no.7-8/1950, p.351.
[968] Ioan 1, 10-11.

eretici, călcători de lege şi blasfemiatori, ei, dimpotrivă, „au şezut în scaunul lui Moise”[969] şi, cu neobrăzarea şi cutezanţa unui uzurpator, au strigat cu glas mare că Iisus cu ucenicii Lui au căzut în acea „depresiune”, că Iisus şi urmaşii Lui sunt străini şi duşmani ai Legii lui Moise, că ei sunt eretici şi blasfemiatori, aşa cum scrie domnul profesor T.M. Popescu.

În era creştină – după cum remarcă Berdiaev şi Heering –, depresiunea a avut loc imediat după edictul din Milan. Creştinii urcau spre culmile desăvârşirii atâta vreme cât „mergeau pe jos”. Iar când Sf. Constantin cel Mare a decretat că creştinismul să fie „călare pe situaţie” – cum spune Douglas prin gura lui Tiberiu Împăratul –, atunci el a început să se rostogolească în prăpastia în care au căzut cei ce „au şezut în scaunul lui Moise”. „Atunci – zice Giovanni Papini – a fost zămislit, pentru toate veacurile şi noroadele, neamul fără de moarte al fariseilor (creştinii). Din cei ce n-au fost niciodată neştiutori ca pruncii, dar nu cunosc totuşi calea mântuirii, din cei ce nu sunt păcătoşi în faţa cărnii, ci din tălpi până în creştet sunt întruchiparea celui mai urâcios păcat; din cei ce ar voi să pară sfinţi şi-i urăsc pe sfinţii adevăraţi. Acestora le-a dat Dumnezeu scule potrivite pentru o cumplită şi trebuitoare vărsare de sânge, menirea de călăi ai celor fără de prihană. Credincioşi chemării lor, cu neputinţă de rănit ca şi locuitorii iadului, înfieraţi la fel lui Cain, nemuritori ca făţărnicia şi cruzimea, au supravieţuit pieirii tuturor împărăţiilor şi nimicirilor. Cu chipuri felurite, cu alte straie, cu orânduiri şi pricini schimbate, au împânzit lumea, buni de prăsilă şi stăruitori până în zilele noastre. Iar când n-au putut să omoare cu piroanele şi cu focul, cu securea şi cuţitul, au mânuit cu nebănuită dibăcie graiul şi pana.”[970]

Şezând de data aceasta chiar în scaunul lui Hristos şi al Sf. Petru şi mânuind inchiziţia şi pana, „linguşitorii celor puternici” au sfinţit ambiţia ambiţioşilor, violenţa violenţilor, cruzimea cruzilor şi cuceririle cuceritorilor, iar „sofiştii cu simbrie” au căutat să împace sălbăticia păgână cu blândeţea creştinească, să schimbe crucea în mâner al spadei, să

[969] Matei 23, 2.
[970] *Viaţa lui Iisus*, op.cit., p.343.

îndreptățească sângele vărsat din imboldul urii cu sângele ce se prelinse pe Calvar, întru propovăduirea iubirii"[971].

„E adevărat – scrie Nichifor Crainic – că noi ortodocşii n-am apelat niciodată la crima inchizitorială, dar apelăm la jandarmi. Rezultatul acestei autorități cazone e nul."[972]

În asemenea cazuri, rezultatul e nul pentru că „în chipul străinului sau al pelerinului" arestat de Marele Inchizitor din *Fraţii Karamazov* sau de „jandarmii" ortodocşi, Însuşi Hristos caută adăpost, cum pe bună dreptate scrie Foerster. Căci prin aceşti străini şi pelerini, taxaţi drept eretici şi blasfemiatori, se afirmă un element de adevăr creştin, „un element pe care creştinii oficiali l-au jertfit inconştient ori l-au deplasat pe planul din urmă", un adevăr care vrea să intre din nou în orbita apostolului creştin şi care, pacificat şi aşezat la locul lui, ar fi în stare să promoveze apostolatul acela şi să-l ridice la o mai mare putere spirituală şi adâncime față de anticreştinismul real. Căci „nimic nu este mai periculos pentru păstrarea învățăturii în toată curățenia ei decât că creştinii nu recunosc postul providențial amintit mai sus al acelor «antihrişti» şi, în vrăjmăşia lor, nu vor să vadă pe tăinuitul *pro*, ci numai pe *anti*"[973].

Dar iată că domnul profesor T.M. Popescu, dând la o parte pe *anti*, a văzut şi ni l-a arătat pe tăinuitul *pro* pe care ni-l aduc, spre folosul nostru, „ereticii" şi „blasfemiatorii".

„Lăsându-i la o parte pe nebuni – scrie profesorul de Teologie –, pe perverşi, pe bolnavi, pe inconştienți, pe vanitoşi şi pe ipocriți, care au fost numeroşi între sectanții tuturor timpurilor, trebuie recunoscut că păcatele noastre, ale celor din Biserică, au contribuit la scandalizarea unora dintre cei ce s-au ridicat pentru aceasta împotriva Bisericii însăşi. Sectele sunt mai totdeauna un semn al timpului şi de multe ori un indiciu că ceva merge rău în Biserică. Din vina şi din greşeala multor eretici, sau numiți aşa, trebuie scăzută deci mare parte, care cade în sarcina conducerii Bisericii oficiale.

---

[971] *Ibidem*, p.279.
[972] *Curs de mistică*, op.cit., p.41.
[973] *Hristos şi viaţa omenească*, op.cit., p.148-149.

Examinând cazul reformatorilor apuseni, T.M. Popescu continuă: „Vina reformatorilor nu descarcă Roma papală de răspunderea de a fi fost pentru Luther *Roma putana*. Reformatorul era călugăr, cleric, profesor de teologie, om violent şi pătimaş în adevăr, dar îndreptăţit cu prisosinţă la revoltă, din cauza unor stări rele cronice, pe care papalitatea nu voia, iar sinoadele – din cauza ei – nu puteau să le îndrepte, în interesul spiritual al Bisericii. Papii Renaşterii erau, mai mult decât toţi ceilalţi, oameni de lume, prinţi lumeşti, iubitori de politică, de războaie, de intrigi, purtători de grijă pentru statul lor, pentru nepoţi, pentru curtezane, amatori de festivităţi şi de mese bune. Ei ridicau palate, biblioteci, muzee, biserici măreţe chiar, încurajau studiile şi arta, dar neglijau şi stricau sufletele credincioşilor prin viaţa lor scandaloasă, cum era mai ales a lui Alexandru VI Borgia."

Protestanţii au făcut mai rău Bisericii, „dar vina pentru aceasta – scrie domnul profesor – n-o poartă, am spus, numai reformatorii, care, în zelul lor religios, prinşi în luptă grea cu o conducere bisericească oarbă şi recalcitrantă, nu şi-au dat seama ce fac, voind ei să facă mai bine. Biserica papală, şi anume autoritatea bisericească, aparatul administrativ şi, în general, clerul superior, poartă mai mult decât reformatorii răspunderea pentru răul pe care l-au făcut creştinismului Reforma şi produsele ei sectare"[974].

Consideraţiile atât de cinstite şi sincere făcute de un profesor care e o somitate în viaţa noastră teologică, atât ca pregătire ştiinţifică, cât şi ca trăire, ne deschid cele mai frumoase perspective care ne-ar putea duce spre pacea lui Iisus.

Lăsându-i la o parte pe „perverşii şi bolnavii" care nu pun mâna pe armă din aceleaşi motive din care fecioarele eretice nu vor să se mărite, trebuie să recunoaştem că, dacă toţi Sfinţii Părinţi sunt împotriva războiului, iar primii creştini preferau să moară decât să omoare, sectele, în acest sens, sunt „un semn al timpului şi un indiciu că ceva merge rău în Biserică". Din vina şi din greşelile multor eretici sau numiţi aşa, care în timp de război sunt condamnaţi la moarte pentru crimă de

[974] *Privire istorică...*, art.cit., p.389.

insubordonare, trebuie scăzută deci partea cea mare care cade în sarcina conducerii Bisericii oficiale, trebuie scăzută schilodirea adevărului şi mistificarea poporului creştin, pe care o săvârşesc cărturarii şi fariseii în timpul când binecuvântează tunurile, dar neglijează, strică şi omoară sufletele şi trupurile credincioşilor. Conducerea bisericească, „oarbă şi recalcitrantă", după ce trădează Adevărul, prigoneşte tocmai pe aceia care Îl mărturisesc.

„Când vezi pe unii îngâmfaţi – scrie Sf. Maxim Mărturisitorul – că nu rabdă să fie lăudaţi aceia care sunt cei mai buni, ci caută să înăbuşe adevărul care se grăieşte, împiedicându-l prin tot felul de încercări şi clevetiri necuviincioase, înţelege că Domnul e răstignit şi înmormântat din nou de aceştia şi păzit de ostaşi şi de peceţi. Dar Cuvântul, răsturnându-i la pământ, învie iarăşi, arătându-Se mai luminos cu cât este mai combătut, întărindu-Se în nepătimire, prin pătimiri. Căci este mai tare ca toţi, ca cel ce este şi se numeşte Adevărul"[975].

Este adevărat că „autoritatea bisericească, aparatul administrativ şi, în general, clerul superior, poartă mai mult decât reformatorii răspunderea pentru răul pe care l-au făcut creştinismului Reforma şi produsele ei sectare", dar nici Luther, care a fost „om violent şi pătimaş", nu e scutit de răspundere. De aceea, pacea lui Iisus nu poate fi realizată prin violenţă şi patimă, ci numai „în ordinea harului". „Pentru viaţa noastră, căci toată Biserica nu e decât viaţă; trebuie să vestim adevărul ei prin buna mireasmă a sufletelor noastre". Predicatorul „trebuie să apară astfel în faţa poporului, încât numai din chipul lui smerit, din ochii lui stinşi şi liniştiţi, din vocea lui tremurătoare, care purcede din suflet şi în care au murit toate dorinţele lumii, totul să se pună în mişcare chiar înainte de a fi izbutit el să lămurească lumii fondul chestiunii şi toţi să-i spună lui într-un glas: „Nu rosti nici un cuvânt, noi auzim chiar fără cuvinte adevărul sfânt al Bisericii tale"[976].

Odată intraţi în ordinea harului, pacea lui Iisus va ieşi din sufletele noastre aşa cum apare puiul din ou şi holdele din

[975] *Filocalia*, vol.II, p.148.
[976] *Gogol – Opere complete*, St. Petersburg, ed. A.F. Marx, 1900, vol.7, p.37.

boabele de grâu, fără violenţă, fără patimă, fără vorbe. Până la venirea lui Iisus – remarcă Fr. Mauriac – „Cezarul era divin şi zeii aparţineau imperiului mai mult decât aparţinea imperiul zeilor. Iat-o, ridicată deodată deasupra oricărei împilări, puterea Aceluia pe care omul eliberat Îl recunoaşte ca pe singurul său stăpân de pe pământ şi în ceruri. Conştiinţa omenească va continua să suporte cele mai cumplite violenţe; va fi liberă de aci înainte; martirajul nu va putea să chinuiască decât trupul şi toate împilările omeneşti se vor zdrobi, din veac în veac, în pragul unui suflet sfinţit."[977]

Dacă un astfel de „suflet sfinţit" ar ajunge, de pildă, pe scaunul papal, el nu s-ar lăfăi în luxul Vaticanului din *Roma putana*, ci ar coborî, ca un adevărat urmaş al Sf. Petru, în catacombele unde se află Pelerinul care a întemeiat „eresul nazarinenilor" şi Sfântul Ştefan, căpetenia „blasfemiatorilor"; el n-ar căuta să îndreptăţească sângele vărsat din imboldul urii cu sângele ce se prelinse pe Calvar întru propovăduirea iubirii, ci, mărturisind Adevărul, ar primi să fie răstignit cu capul în jos. Măreţul său exemplu ar fi urmat de cardinalii şi de preoţii care se află în ordinea harului şi care ar fi imediat arestaţi şi condamnaţi la moarte pentru crimă de insubordonare. Iar marile mase de creştini – cu un „bănuţ" în inimile lor curate –, văzând pilda adevăraţilor ucenici ai lui Iisus, ar primi cu mai multă bucurie sabia care îi omoară pe ei decât sabia care îi omoară pe fraţii lor.

Acelaşi lucru l-ar putea face „sufletele sfinţite" când ar ajunge şi pe scaunul patriarhal sau episcopal ortodox. Dacă ierarhii noştri ar aplica tot ce spune Sf. Scriptură, tot ce învaţă Sf. Părinţi, tot ce au scris ei în Pastoralele lor şi în revistele lor despre pace, atunci ar însemna să spună tuturor popoarelor ortodoxe, chiar cu riscul vieţii lor, că atât războiul ofensiv cât şi cel defensiv, atât războiul nedrept cât şi cel „drept" sunt cei mai mari duşmani ai mântuirii şi, ca atare, ar trebui să nu mai binecuvânteze tunurile, să nu boteze vărsările de sânge cu numele de „cruciade" sau „războaie sfinte", să aplice la spovedanie canonisirile legiuite celor ce iau parte la războaie, iar cel

[977] *Viaţa lui Iisus*, de Fr. Mauriac, op.cit., p.216.

ce va cuteza să-şi omoare fraţii săi, pe front sau acasă, să fie scos din comunitatea Bisericii ca desfrânatul din Corint. Şi când creştinii ortodocşi – bineînţeles, cei din ordinea harului – ar afla că Biserica, departe de a binecuvânta arma ce o ţin în mână, o afuriseşte, atunci ar arunca-o, aşa cum au aruncat-o primii creştini. Vor urma şi aici arestări, prigoane, condamnări la moarte, dar Biserica va învia ca în epoca ei de aur. Privind lucrurile sub unghiul de vedere al veşniciei, Biserica, de sus până jos, ar avea numai de câştigat. Fiii ei, mici şi mari, îşi vor câştiga mântuirea sufletului, raiul şi cununa de mucenici. În plus, ar introduce în sânul Bisericii un adevăr de mult uitat şi părăsit. Iisus n-ar umbla în chipul „străinului" ca în faţa Marelui Inchizitor, ci ar intra biruitor în Biserica Sa, pe care a câştigat-o cu scump sângele Său.

Diavolul şi fiii săi „vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că este Domnul Domnilor şi Împăratul Împăraţilor şi vor birui şi cei împreună cu El chemaţi şi aleşi şi credincioşi"[978].

Dar biruinţa Mielului se deosebeşte ca cerul de pământ de cealaltă biruinţă, de biruinţa lupului. Căci biruinţa Mielului este biruinţa Soarelui, pe câtă vreme biruinţa lupului este „biruinţa" vântului care, în ciuda forţei sale violente, n-a reuşit totuşi să-l dezbrace pe omul din fabulă.

Pacea fără Hristos are numai o aparenţă de pace. Lumea vrea să ajungă la pace printr-o tranziţie de lupte violente şi sângeroase.

Iisus însă ne dă pacea Lui, nu aşa cum ne-o dă lumea. Căci – după cum am văzut că scrie părintele profesor Orest Bucevschi – „conceptul creştin de pace pleacă în construirea păcii de jos în sus, adică începe cu individul. De la viaţa individuală se ridică pe planul formelor mai largi de viaţă. Lucru firesc, deoarece cât timp ideea păcii nu s-a integrat complet în conştiinţa individului, n-a devenit substanţă din substanţa lui morală, cât timp pacea nu-i trăită aievea pe planul vieţii individuale, interioare şi exterioare, nu se poate organiza o «tehnică a păcii» cu sorţi de reuşită.

[978] Apocalipsa 17, 14.

Prin urmare – încheie părintele profesor –, prefacerea morală în sens creştin constă în primul rând în înnoirea spirituală a omului, în lepădarea omului vechi şi în îmbrăcarea în omul cel nou. Fără această disciplinare a eului nostru şi fără o deplină sinceritate a actelor ce săvârşim nu poate exista armonie şi pace între oameni. După concepţia creştină, deci, dificultăţile pentru realizarea păcii şi înfrăţirii între oameni şi între popoare nu sunt în afara omului, ci înăuntrul lui. Dispoziţia lăuntrică este prima cauză a tensiunii dintre oameni şi dintre popoare, iar aceasta înseamnă că şi problema păcii este, în esenţa sa, o chestiune lăuntrică şi nu poate fi rezolvată în chip mulţumitor numai prin mijloace exterioare". „Când principiul iubirii creştine inundă sufletul omenesc şi-i antrenează toate puterile, atunci patimile se topesc şi pacea se instalează în sufletul omenesc – pacea conştiinţei, pacea personală, pacea interioară şi pacea exterioară".

„A condamna numai războiul – scrie IPS Pitirim – şi a indica drumul pentru pace este mult prea puţin. Mai trebuie să şi lupţi activ pentru pace, să contribui şi să ajuţi la realizarea concretă a tuturor măsurilor menite să ducă la păstrarea şi întărirea păcii în lumea întreagă". Dar această luptă activă pentru pace, am văzut, trebuie să înceapă de jos în sus, după cum cel ce vrea să dea foc unui stog de paie aşază flacăra dedesubt; trebuie să înceapă dinăuntru în afară, după cum cel ce vrea să se însănătoşească îşi curăţă mai întâi sângele de microbi şi după cum pomul care aduce roadă dă dovadă de o bună circulaţie a sevei lăuntrice.

Dar pentru ca să dobândeşti seva Duhului Sfânt, care să-ţi aducă roadele păcii şi iubirii, care să-ţi „inunde" sufletul, să-ţi „antreneze" toate puterile, să-ţi „topească" patimile şi să-ţi „instaleze" în suflet pacea conştiinţei, pacea personală, pacea interioară şi pacea exterioară, fără de care nici un fel de pace nu este posibilă, este nevoie să te lepezi de omul cel vechi şi să te îmbraci în omul cel nou, cum zice părintele profesor Orest Bucevschi, este nevoie să devii un taciturn şi un stâlpnic, cum scrie Şestov, căci numai aşa este posibilă o luptă activă pentru pace, despre care vorbeşte IPS Pitirim, numai aşa poţi să ucizi

războiul prin cuvânt şi să obţii pacea prin pace, după cum remarcă Fericitul Augustin. Dar asta înseamnă, după expresia PS Gherontie, să „sfâşiem" învelişurile ce s-au suprapus pe inima noastră, să „smulgem" masca şi uniforma de magistrat, de soldat, de patron sau lucrător şi să căutăm să dăm de inimă, de adâncurile ei liniştite, unde domneşte pacea şi de unde se aude glasul inimii, asta înseamnă să pui în praştia sufletului tău purificat de patimi şi plin de credinţă, în praştia omului nou inundat de iubirea şi pacea lui Iisus, Piatra din Capul Unghiului şi să ţinteşti nu în fratele tău, care e o simplă marionetă, ci în Goliatul nevăzut, în duhurile răutăţii răspândite în văzduhuri, în „trichinele" care intră în sufletele oamenilor şi le aţâţă la război. Şi atunci, o dată cu înfrângerea acestui Goliat, cad înfrânţi şi toţi „filistenii" văzuţi.

„Lumea" însă, cu „înţelepciunea" ei pe care Dumnezeu a scos-o de nebună, nu pricepe aceste lucruri. Ea n-are cealaltă pereche de ochi, ca să vadă ce se petrece în lumea spiritelor. Iată ce spune însuşi Merejkovski despre un asemenea David, care cu praştia sa l-a înfrânt pe Goliatul nevăzut: „Duhul lui Dumnezeu şi duhul întunericului s-au ciocnit ca două uragane în vertiginoasa trombă a revoluţiei şi s-au prăbuşit împărăţii, iar el (Sf. Serafim de Sarov) a stat o mie de zile pe piatră, într-o tăcută rugăciune. Oamenii se luptau cu oamenii pentru viitorul lumii, iar el se lupta cu demonii pentru sine."[979]

Un alt „înţelept" al lumii acesteia, Rozanov, ia în derâdere calea luptei spirituale.

„Pentru a fi fără de păcat, Hristos a trebuit să Se depărteze de lume... Să părăsească lumea... Adică să se lipsească de forţă. Forţa este un păcat. Fără ea, ce-i de făcut? Trebuie să alegi între «activitate» şi «absenţa păcatului». Hristos a preferat inocenţa. Acesta este sensul ispitirii din pustie. «Îţi voi da toate împărăţiile pământului». El nu le-a primit. Atunci, cum va mântui chiar universul? Prin inacţiune. «Plecaţi şi voi în pustie»."[980]

[979] *Sfetnezrinîi (Misticeskaia Triloghia)*, Lodîjenski, p.67.
[980] Rev. „Commerce", 1929, Paris, p.187 (Apocalipsa).

Merejkovski îl acuză pe Sf. Serafim de Sarov pentru că acesta, depărtându-se de uraganul lumii, „se lupta cu demonii pentru sine", iar Rozanov îşi bate joc de cei ce, renunţând la acţiune şi forţă, pleacă în pustie.

Ca răspuns la aceste acuzaţii şi ironii, *Patericul* ridică perdeaua ce ne desparte de lumea spiritelor şi ne arată ce se petrece pe scena duhurilor necurate.

„Un frate oarecare de la Tivaida ne spunea nouă, zicând: Eu, fraţilor, am fost feciorul unui jertfitor idolesc. Deci, când eram copil mic, vedeam pe tatăl meu de multe ori seara şi dimineaţa mergând în capişte, închinându-ne şi tămâind idoli. Iar odată am mers şi eu după tatăl meu în taină, neştiindu-mă el, ca să-l văz ce face el, dacă merge în capişte şi cum se închină. Şi dacă am mers şi am intrat în capişte, am văzut pe satana şezând ca un împărat pre scaun împărătesc şi toţi ostaşii lui stând înaintea lui. Iar el l–a întrebat pre el, zicând: De unde vii şi ce ai făcut? Şi a venit unul din draci şi s-a închinat lui. Răspuns-a dracul şi a zis: Iată, la cutare parte am fost şi am ridicat sfadă şi război mare şi multă vărsare de sânge am făcut între oameni; şi am venit să-ţi spui. Zis-a lui satana: În câte zile ai făcut acestea? Răspuns-a lui dracul: În treizeci de zile. Iar satana, mâniindu-se, a poruncit şi l-a bătut pe el, zicând: Numai această slujbă mi-ai făcut întru atâtea zile? Şi această făcându-se, a venit altul închinându-se lui. Iar el l-a întrebat şi pre acela, zicând: De unde ai venit? Răspuns-a lui acela: Am fost pre mare şi am ridicat furtună mare asupra unei corăbii cu mulţime de oameni şi s-au înecat toţi în mare şi am venit ca să-ţi spui. Şi l-a întrebat pre el, zicând: În câte zile ai făcut aceasta? Răspuns-a el zicând: În douăzeci de zile. Şi a poruncit de l-a bătut şi pe acela zicând: Pentru ce numai acel puţin lucru şi aşa puţină slujbă mi-ai făcut tu întru atâtea zile? Şi iată, şi al treilea a venit şi s-a închinat lui. Şi l-a întrebat şi pre acela: De unde ai venit? Şi a răspuns şi acela, zicând: Întru această cetate s-a făcut o nuntă. Şi am pornit sfadă şi război mare între nuntaşi şi între mire şi între mireasă şi multă vărsare de sânge am făcut şi am venit ca să-ţi spui. Şi l-a întrebat pre dânsul, zicând: În câte zile ai făcut aceasta? Şi a zis: În

cinci zile. Şi a poruncit ca să-l bată şi pre acela, zicând: Pentru ce în cinci zile numai atâta puţină slujbă şi lucru mi-ai făcut? După aceasta, a venit şi altul şi s-a închinat lui. Şi l-a întrebat şi pe acela, zicând: Dar tu, de unde ai venit? Răspuns-a acela zicând: Eu, stăpâne, patruzeci de ani sunt de când mă lupt cu un călugăr sihastru în pustie, iar întru această noapte l-am împins şi l-am aruncat în curvie. Iar el, auzind aceasta, s-a sculat şi l-a sărutat pre el şi luând cununa care era pe capul lui a pus-o pe capul aceluia. Şi l-a pus pe scaun aproape de dânsul, zicând: Cu adevărat, bun lucru şi plăcută slujbă mi-ai făcut, vrednic eşti de cinstea mea că ai făcut biruinţă ca aceasta.

Acestea eu văzându-le, cu ochii mei şi cu urechile mele auzindu-le, am cunoscut că mare este cinul călugăresc. Şi aşa eu, lăsând lumea, am venit aici, povăţuindu-mă Domnul Dumnezeu la calea mântuirii." [981]

Înţelepţii lumii ar putea obiecta că întâmplarea de mai sus este o poveste citată dintr-o carte anacronică. Dar iată ce ne spune în acest sens genialul scriitor F.M. Dostoievski.

„La întrebarea pe care Ivan Karamazov i-a pus-o plictisitorului drac ce-l vizita, dacă a ispitit el vreodată pe nevoitori, dracul i-a răspuns lui Karamazov că el numai acest lucru îl face. «Îţi vine să uiţi lumea şi lumile, spunea el, numai ca să te alipeşti de un asemenea nevoitor, pentru că e un diamant de mare preţ. Căci numai un singur suflet ca acesta costă uneori cât o constelaţie întreagă. Noi avem doar aritmetica noastră. Însă biruinţa e de mare preţ»." [982]

Înţelepţii lumii nu pot pricepe toate acestea pentru că ei nu cred nici în existenţa demonilor, nici în „aritmetica" lor. Însă pentru cei ce cred nu numai în existenţa lui Dumnezeu, ci şi în existenţa demonilor, pentru cei ce văd cu ochii lăuntrici ceea ce a văzut fratele din *Pateric*, pentru cei ce ştiu că în ordinea harului e o altă aritmetică, pentru toţi aceştia e limpede că satana nu are pe pământ o piedică mai mare în lucrarea lui de distrugere decât acel baraj de foc pe care îl ridică în pustie un simplu „călugăr sihastru" care, cu praştia nevoinţelor sale,

[981] *Patericul*, ed. 1930, Tip. Cozia, p.296, art.12.
[982] *Bratia Karamazovî*, op.cit., p.138.

aruncă Piatra din capul Unghiului drept în capul lui Goliat, iar nu în neînsemnaţii filisteni. Şi atunci, iată că are dreptate diavolul când zice că un astfel de suflet costă „cât o constelaţie întreagă". Şi numai în lumina acestui adevăr putem înţelege că cel mai mare binefăcător al omenirii este „inactivul" pustnic de care îşi bat joc toţi Rozanovii lumii.

Dumnezeu – am văzut – îi spune lui Mefistofel:

„Ruşinat să stai, când îţi va fi să recunoşti
Că omul bun, chiar adumbrit de patimi, îşi dă
De drumul drept, prea bine seama".

Omul bun, omul cu bănuţul inimii curate, chiar adumbrit de patimi, are totuşi deschişi ochii lăuntrici, vede scena din „capişte", înţelege pentru ce satana îi dă propria sa cunună diavolului ce a doborât un singur pustnic, cunoaşte că „mare este cinul călugăresc" şi, „lăsând lumea", vine la calea mântuirii povăţuit de Însuşi Domnul Dumnezeu.

Astfel erau primii creştini. La început, când Împăratul Păcii, călare pe „un cal alb", a pornit ca un biruitor şi ca să biruiască"[983], „Biserica avea pace, clădindu-se şi umblând în frica Domnului şi sporind prin chemarea într-ajutor a Sfântului Duh"[984]. Ei n-au luat parte la revoluţii şi războaie sângeroase, aşa cum ar fi vrut Merejkovski, ci au luptat ca Sfântul Serafim de Sarov împotriva duhurilor răutăţii „pentru sine", pentru mântuirea sufletului lor. Şi ce minunată este această luptă „pentru sine!" Bobul de grâu este semănat, putrezeşte, creşte şi-şi dă rodul pentru propria sa desăvârşire verticală, dar la seceriş aduce cel mai mare bine orizontal nu numai oamenilor, ci şi animalelor şi păsărilor. Mânerul se adânceşte în munte „pentru sine", dar când dă de vâna de aur profită de ea o ţară întreagă. Cel ce sapă o fântână face impresia că se depărtează de oameni, nu merge orizontal ca să facă bine omenirii, cărându-i apă în vreme de secetă, ci se coboară în fundul pământului „pentru sine" şi, totuşi, când dă de un puternic izvor, aduce un bine semenilor săi pe care nu-l pot aduce toţi sacagii ce-l osândesc. Cel ce a pornit să biruiască pe un cal alb face

[983] Apocalipsa 6, 2.
[984] Faptele Apostolilor 9, 31.

impresia că nu-l interesează ciocnirea dintre cele două „uragane", când se prăbuşesc împărăţii şi pier popoare, şi totuşi, el fiind de mii de ori mai tare decât cel ce este „călare pe situaţie" şi repurtând cea mai mare victorie în cer şi pe pământ, dezrobeşte omenirea de sub jugul lui satan.

Un astfel de om, încălecat pe calul alb al păcii lui Iisus, a fost întrebat: „Cum se cheamă numele tău?" El însă – Sfântul Leontie – a răspuns: „Despre numele meu se scrie astfel în cărţi: Peste aspidă şi vasilisc vei încăleca şi vei călca peste leu şi peste balaur; pentru că mi se cade a călca peste diavolul, vrăjmaşul cel nevăzut, şi peste balaur, ighemonul vostru, vrăjmaşul cel văzut; iar peste sfetnicul lui şi peste cei mai calzi slujitori ai diavolului voi încăleca precum pe nişte aspide şi vasilişti; deci, după ce voi dănţui peste toată tabăra leului, atunci din fapte se va arăta luminos, numele meu."[985]

Lumea care, puţin mai târziu, l-a văzut pe acelaşi sfânt Leontie spânzurat cu capul în jos şi cu piatră mare legată de grumaji, lumea care a văzut cum i se strujeau coastele şi fluierele cu unelte de fier ascuţite, lumea, în sfârşit, care l-a văzut cum îşi dă duhul întins şi legat de patru pari, a socotit, desigur, vorbele lui de mai sus ca pe vorbele unui nebun – şi totuşi, Sfântul Leontie, mergând pe urmele Divinului Răstignit, a repurtat cea mai mare victorie în cer şi pe pământ, făcând un mare bine întregii omeniri.

Dar iată că după ce au pornit biruitori pe caii albi ai păcii lui Iisus, vine Cezarul călare pe un cal roşu ca focul, căruia i s-a dat „să ia pacea de pe pământ, ca oamenii să se junghie între ei"[986]. Încep războaiele „crucii", războaiele „sfinte", „cruciadele" şi „creştinismul, declarat „călare pe situaţie" prin edictul din Milan, câştigă în întindere, dar pierde enorm în adâncime. De data aceasta, creştinii luptă pentru pace cu mijloace diavoleşti, iar duhurile rele, implântate în sufletele oamenilor ca nişte „trichine", încep să inspire gânduri războinice abil acoperite cu sofisme şi minciuni, iar „drăcuşorii" aceştia se strecoară până şi în inimile sfinţilor, care, după cuvântul

[985] *Viaţa Sf. Mucenic Leontie* (18 iunie), p.817.
[986] Apocalipsa 6, 4.

turii, nu pot dobândi în felul acesta încrederea lui Dumnezeu[987]. Şi numai arareori apare câte un împărat, ca binecredinciosul împărat Mihail, care, tăind dintr-o dată şi de la început capul „drăcuşorilor", îşi schimbă încă de pe pământ porfira cea împărătească cu rasa cea monahicească şi sabia de oţel cu sabia duhului[988].

Acest Cezar a lăsat calul roşu ca focul încălecând pe calul alb al păcii lui Iisus. El a înţeles taina Crucii lui Iisus.

În adâncul inimii acestui împărat circula, ca în nişte vase comunicante, apa vie a Duhului Sfânt; el resimţea căldura şi greutatea acestei ape pe care, în ordinea fizică, o resimte până şi o conductă de metal. Ca şi Sfântul Ilie, el vedea lămurit că sub cununa de lauri a zeilor sunt ascunse coarnele diavolilor; ca şi Apostolul Neamurilor, el sesiza duhul satanic şi auzea urletul lupului nevăzut, când trecea prin Atena cea plină de idoli[989].

Dar, în „depresiunea" creştinismului de astăzi, trebuie să spunem – o dată cu Nichifor Crainic – că Sf. Simeon Noul Teolog este „teribil de exigent" când pretinde ca măcar ierarhii să devină vasele comunicante ale Duhului Sfânt. Întrucât însă revoluţia Mântuitorului porneşte de jos în sus, de la individ – cum remarcă părintele profesor Orest Bucevschi –, iar Domnul Iisus – cum zice Berdiaev – „ni se adresează nouă înşine, nouă, care trăim astăzi"[990], indiferent dacă facem parte sau nu din ierarhie, indiferent dacă ierarhii sunt sau nu vase comunicante ale Duhului Sfânt, orice creştin trebuie să zică: „Dacă eu sunt creştin, trebuie să aplic adevărul evanghelic până în viaţa socială, fără să mă întreb dacă el se va realiza ori nu şi fără să mă îngrijesc de importanţa forţelor care i se opun, aceasta fiind o chestiune secundară care nu trebuie să tulbure niciodată puritatea conştiinţei mele morale"[991].

---

[987] Iov 15, 15.
[988] *Viaţa Sf. Teodor Studitul* (11 noiembrie).
[989] Apocalipsa 14, 11.
[990] *De la destination...*, p.132.
[991] *Ibidem*, p.286.

Puterea Aceluia pe care omul eliberat Îl recunoaşte ca pe singurul său stăpân pe pământ şi în ceruri îl ridică deasupra oricărei împilări. Conştiinţa omenească va continua să suporte cele mai cumplite violenţe cezaro-papiste, va fi liberă de aci înainte; martirajul nu va putea să chinuiască decât trupul, iar toate împilările omeneşti se vor zdrobi din veac în veac de pragul unui suflet sfinţit.

Ceea ce scrie François Mauriac în citatul de mai sus au făcut-o şi monahii simpli, pomeniţi în *Vieţile Sfinţilor*, şi mirenii mucenici, precum şi femeile martire care şi-au sfinţit sufletul prin aplicarea adevărului evanghelic.

Monahul – liber şi conştient de actele lui – primeşte, de pildă, sfatul evanghelic de a trăi în sărăcie şi, atâta timp cât lupta lui e dusă după lege, nici o autoritate laică sau bisericească nu-l poate sili să-şi calce această făgăduinţă.

Fecioara, potrivit adevărului Scripturii şi Bisericii sobornicеşti, se hotărăşte să-şi păzească atât curăţenia lăuntrică, cât şi pe cea din afară şi, atâta vreme cât va şti să moară ca Sfânta Tomaida sau ca Maria Goretti, nici o putere văzută sau nevăzută nu o va putea silui.

Tot astfel un laic, ascultând nu de un sfat, ci de o poruncă evanghelică – desigur, tot în ordinea harului –, de se va hotărî să nu ucidă şi nici să nu se mânie, aşa cum Sf. Apostol Pavel s-a hotărât să nu mănânce carne în veac, deşi în epistolele sale scrie: „Mâncaţi orice se vinde în măcelărie”[992], atunci nici o autoritate nu are dreptul să-l oblige să calce această poruncă şi această hotărâre. Şi dacă un simplu mirean este dator să asculte de această poruncă evanghelică, cu atât mai mult este dator să asculte de ea un cleric. Canonul 55 al Marelui Vasile porunceşte ca clericul care îi omoară pe tâlhari în legitimă apărare să se caterisească, iar mireanul să fie oprit de la Sf. Împărtăşanie, căci „cel ce a întrebuinţat sabia sau orice de acest fel nu are nici o iertare”[993]. Şi chiar de ar lupta „întru apărare, pentru cumineţenie şi pentru buna cinstire de

[992] I Corinteni 10, 25.

[993] *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol.I, partea I, trad. de Uros Kovincici şi de dr. Nicolae Popovici, Arad, 1930, p.226.

Dumnezeu"[994], Canonul 13 al Sf. Vasile îi îndepărtează pe timp de trei ani de la Sf. Împărtăşanie, ca pe unii ce au mâinile „necurate", iar Canonul 27 Apostolic îi pedepseşte nu numai pe cei ce fac uz de arme ucigaşe în timp de pace sau pe câmpul de luptă, ci şi pe cei ce se fac vinovaţi de o simplă bătaie. „Episcopul sau prezbiterul sau diaconul care va bate pe credincioşii care păcătuiesc, ori pe necredincioşii cei ce au făcut nedreptate şi prin unele ca acestea voiesc să-i înfricoşeze, poruncim să se caterisească, căci Domnul nici unde nu ne-a învăţat aceasta, ci dimpotrivă, El, bătut fiind, nu bătea, ocărât fiind, nu ocăra, pătimind, nu ameninţa"[995].

În lumina acestor adevăruri evanghelice şi canonice apar ca rătăciţi şi călcători de poruncă tocmai cei ce fac uz de arme ucigaşe şi de violenţă, chiar când fac aceasta sub pretextul râvnei Sf. Ilie sau a Sf. Nicolae, iar nu cei ce păzesc porunca a şasea din Decalog, repetată şi adâncită de Mântuitorul.

După cum glăsuieşte Pastorala pentru pace, Biserica adevărată nu-i declară „eretici" sau „blasfemiatori" pe cei ce, respectând poruncile evanghelice şi legiferările sfintelor canoane, nu vor să facă uz de arme ucigaşe şi de violenţă, ci dimpotrivă, „Biserica binecuvântează acest drum al dragostei, care este şi drumul dreptăţii, al luminii şi al propăşirii şi crede tare că prin el se vor face tot mai netede căile Domnului, în lumea cea nouă. Şi cum n-ar putea să fie aşa, când din silinţele zidito-rilor lumii celei noi parcă răsună cuvintele Apostolului: «Roada dreptăţii este semănată întru pace celor ce lucrează pacea» (Iacov 3, 18). Biserica Ortodoxă – continuă Pastorala – vede în acţiunea vrăjmaşilor păcii, în uneltirile aţâţătorilor la un nou război, în primul rând primejduirea lucrării sale".

Cu alte cuvinte, „vrăjmaşii păcii" sunt adevăraţii eretici şi blasfemiatori care, în uneltirile lor diabolice, primejduiesc lucrarea Bisericii şi mântuirea oamenilor.

Aşadar, nu Biserica adevărată, ci uzurpatorii care acum două mii de ani au şezut în scaunul lui Moise, iar de atunci încoace şed în scaunul Sf. Petru sau chiar pe tronul lui Iisus,

[994] *Pidalion*, tr. de Kir Veniamin, Neamţu, 1844.
[995] Canonul 13.

sunt aceia care, în depresiunea creată după edictul din Milan, poruncesc în numele lor personal şi după poftele lor, iar nu în numele lui Iisus şi după dreptarul evanghelic.

Vorbind tocmai de aceşti uzurpatori, Apostolii ne îndeamnă să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni. Iar când Cezarul poruncea cele protivnice, sfinţii răspundeau: „Pre cele ce le porunceşte stăpânul cerului şi al pământului, pre acelea cu adevărat trebuie a le asculta şi cu lucrul a le împlini este lucru drept credincios. Iar cele ce poruncesc împăraţii cei vremelnici, numai acele porunci care vor fi drepte şi nepotrivnice cerescului Făcător este bine a le asculta; iar de sunt nedrepte, apoi nicidecum nu se cade a le asculta pre dânsele"[996].

Şi aşa cum primii creştini, care au refuzat să mânuiască sabia ucigaşă sau să mănânce din carnea jertfită idolilor, n-au putut fi siliţi să-şi calce crezul lor lăuntric şi n-au fost declaraţi „eretici", tot astfel credincioşii care nu vor să mănânce din carnea fraţilor lor jertfită prin ură războinică pe altarul zeului Marte nu vor putea fi siliţi de nimeni să contribuie la primejduirea mântuirii oamenilor, la primejduirea lucrării Bisericii adevărate, nici nu vor putea fi declaraţi eretici.

Desigur că, în pofida Adevărului şi Dreptăţii, care erau de partea ucenicilor lui Iisus, firea omenească se înfricoşa şi dădea înapoi în faţa torturilor şi morţii cu care îi ameninţa Cezarul şi în faţa rugului şi excomunicării cu care îi ameninţa Marele Inchizitor. Cunoscând prea bine această frică şi ştiind că fricoşii sunt cei dintâi care vor merge în iezerul de foc, „ceea ce este moartea a doua"[997], Domnul Iisus ne îmbărbătează zicând: „Îndrăzniţi, Eu am biruit lumea"[998]; „Nu vă temeţi de cei ce ucid trupul", aşa cum nici bobul de grâu nu trebuie să se teamă pentru că se vede putrezind şi murind. Când grădinarul taie vlăstarele netrebnice, pomul trebuie să se bucure, pentru că această tăiere se face spre însuşi folosul său. E de mii de ori mai grozavă suferinţa şi moartea acelora care se

[996] *Pătimirea sfinţilor mucenici Agatopod diaconul şi a lui Teodul citeţul* (5 aprilie), p.152.
[997] Apocalipsa 21, 8.
[998] Ioan 16, 33.

expun atrocităţilor celor mai cumplite pe câmpul de bătaie, fără să primească mângâierea şi puterea Duhului Sfânt aici pe pământ – ca sfinţii mucenici – şi, de cele mai multe ori, nici odihna şi bucuria de dincolo. Aceştia îndură aici iadul torturilor fizice şi iadul mustrărilor de conştiinţă de tipul celor suferite de Raskolnikov, iar dincolo – „iezerul care arde cu foc şi cu pucioasă", unde „fricoşii" şi „ucigaşii" vor arde în veci împreună cu toţi „închinătorii de idoli şi cu tot soiul de mincinoşi"[999].

De aceea – scrie Heering – „creştinismul înseamnă întotdeauna o îndrăzneală. Întreaga viaţă pe pământ este o îndrăzneală. Tot aşa, războiul este un risc în direcţia intereselor naţionale. Dezarmarea este o îndrăzneală creştină pentru Împărăţia lui Dumnezeu. Din punct de vedere militar, această împărăţie este egală cu zero, din punct de vedere al creştinismului, ea înseamnă totul. Şi de aceea Biserica trebuie să primească acest punct de vedere al creştinismului, ca să deştepte popoarele şi să sfătuiască statele s-o urmeze. S-ar obiecta că noi, prin cererea de dezarmare, impunem naţiunii o obligaţie pe care ea n-o voieşte. Negreşit, aceasta o facem noi, dar pentru acea parte care nu vrea să colaboreze. Dar nu face statul acelaşi lucru când declară război? În această criză prezentă mondială, voim să aşezăm o cruce creştină ca o povară pe umerii poporului nostru, dacă majoritatea vrea să colaboreze; însă mai înainte de orice, vrem să luăm această cruce asupra noastră. Numai după aceea avem dreptul să cerem jertfă şi altora."

„Între multele cauze războinice care trebuie combătute, una iese îndeosebi la iveală: înarmările, unite cu concepţia falsă despre «cinstea militară». A lupta împotriva acestor idei false este una dintre cele mai importante probleme ale creştinismului. Este vremea să înlăturăm deosebirea făcută între omorul din ordinul statului şi omorul individual. Uciderea rămâne ucidere. Războiul nu este o cinste, ci o ruşine, şi nu există război drept."[1000]

[999] Apocalipsa 21, 8.
[1000] *Creştinismul şi războiul...*, art.cit., p.294-295.

Căci „nu înțeleg – zice Raskolnikov nedumerit – de ce e mai glorios să arunci bombe împotriva unui oraș decât să asasinezi pe cineva cu lovituri de topor"[1001].

Este adevărat că a refuza să omori pe altul înseamnă să primești suferința, închisoarea, moartea. Dar – scrie Sf. Ioan Gură de Aur – „a suferi pentru Hristos nu înseamnă a suferi. Nu că s-ar schimba firea lucrurilor, dar dorința celor ce pătimesc cu plăcere biruiește firea lucrurilor"[1002].

Dragostea pentru Hristos și aproapele, suferința în ordinea harului, schimbă până și firea unei inimi de mamă. Numeroase sunt cazurile când mamele mucenicilor se bucurau văzându-și odraslele cum își varsă sângele pentru Domnul. Iar Sfânta Teoclia, mama Sfântului Caliopie, a mers mai departe în ce privește biruința asupra firii ei de mamă. Căci ea, „văzând pe fiul ei dus spre răstignire, a dat ostașilor cinci galbeni, rugându-i să nu răstignească pe Caliopie ca pe Hristos, ci cu capul în jos; iar aceasta a făcut-o din smerenie, socotindu-se a fi nevrednic ca fiul ei să fie asemenea cu Hristos Domnul prin răstignire."[1003]

Dacă prin această nețărmurită iubire, neconstrânsă, liberă și de bună voie, creștinii s-ar lăsa umpluți și pătrunși de puterea Duhului Sfânt, așa cum felurite aparate și motoare se lasă umplute și pătrunse de energia electrică, atunci s-ar arde și s-ar distruge toată puterea vrăjmașilor văzuți și nevăzuți.

Dioclețian, care comunica cu diavolul așa cum comunică necromanții, magii, spiritiștii sau sataniștii, l-a întrebat odată pe Apollo despre un lucru.

„Diavolul – citim în *Viețile Sfinților* – i-a dat un răspuns ca acesta: «Nu pot cu adevărat ca mai înainte să-ți spui cele ce vor să fie, căci împiedicare îmi fac oamenii cei drepți pe pământ și pentru aceea mint tripoadele noastre cele de farmece în capiști; pentru că drepții sleiesc a noastră putere». Deci, a întrebat Dioclețian pe popi: «Cine sunt drepții aceia de pe pă-

[1001] *Crimă și pedeapsă*, op.cit., p.428.
[1002] *Despre feciorie*, op.cit., p.283.
[1003] *Viața Sf. Caliopie* (7 aprilie).

mânt din pricina cărora nu poate să prooroceasca?«. I-au răspuns popii: «Creştinii de sub cer sunt drepţii aceia».”[1004]

Acelaşi baraj de foc l-ar putea ridica şi creştinii de astăzi dacă, mărturisindu-L pe Hristos şi murind pentru El, ar năzui spre pacea lui Iisus fără patimile, fățărnicia şi viclenia cezaro-papistă, dar şi fără mândria, violența şi ereziile reformatorilor care cad în cealaltă extremă. Mai mult: ar călca pe aspidă şi vasilisc, peste şerpi şi peste balauri, ca şi Sfântul Leontie. Şi aşa cum „râiosul” Petru din *Lumânărica* lui Tolstoi l-a biruit pe arendaşul fără suflet şi fără Dumnezeu, aşa cum femeia din istorioara lui Al. Lascarov-Moldovanu l-a biruit pe soțul ei bețiv, aşa cum femeia care pleca cu copilul în brațe la locul de muncire l-a biruit pe împăratul Valens, aşa cum, în sfârşit, sfinții, biruiau pe filozofi şi scoteau dracii din cei posedați tocmai atunci când, loviți peste un obraz, îl întorceau şi pe celălalt, tot aşa, suntem siguri, un popor întreg ar putea birui pe toți dușmanii văzuți şi nevăzuți şi i-ar putea transforma în miei blânzi şi supuşi dacă fiii săi s-ar lăsa pătrunşi de puterea Duhului Sfânt, dând roadele păcii şi iubirii. De abia atunci ar începe o eră nouă de pace, când săbiile ucigaşe vor fi transformate în brăzdare de pluguri şi când lupul va sta alături de miel.

Dar pentru ca să ajungem aici, se cuvine să înălțăm – o dată cu Giovanni Papini – următoarea rugăciune către Împăratul Păcii: „Avem nevoie de Tine, numai de Tine, de nimeni altul. Singur Tu, Cel ce ne iubeşti, poți simți pentru noi toți cei ce pătimim mila pe care fiecare dintre noi o simte față de sine însuşi. Singur Tu poți simți ce mare, nemăsurat de mare e nevoința ce avem de Tine în această lume, în acest ceas al lumii. Nimeni altul, nici unul dintre nenumărații ce sunt în viață, nici unul dintre cei ce dorm în glodul gloriei nu ne poate da nouă, nevoiților, covârşiți de cumplita sărăcie în cea mai cumplită mizerie – a sufletului – binele care mântuie. Toți au nevoie de Tine, chiar cei ce nu ştiu; cei ce nu ştiu, mai amarnic ca cei ce ştiu. Flămândul îşi închipuie că umblă după pâine; ci îi e foame de Tine; însetatul crede că vrea să bea apă; ci îi e sete de Tine; bolnavul se mângâie că râvneşte sănătatea: ci

[1004] *Viața Sf. Gheorghe* (23 aprilie), p.660.

boala lui nu-i decât lipsa Ta. Cine caută frumusețea pe lume Te caută, fără să-şi dea seama, pe Tine, Cel ce eşti frumusețea întreagă şi desăvârşită; cine urmăreşte cu gândul adevărul Te doreşte fără voia lui pe Tine, Cel ce eşti singurul adevăr vrednic să fie cunoscut; iar cine se străduieşte să statornicească pacea Te caută pe Tine, singura pace în care pot odihni inimile mai neostoite. Toți Te cheamă fără a şti că Te strigă; iar strigătul lor e nespus de sfâşietor, ca al nostru."[1005]

Am urmărit în paginile de mai sus adevărul şi am aflat că singurul adevăr vrednic să fie cunoscut este Adevărul Întrupat; ne-am străduit în paginile de mai sus să statornicim pacea şi ne-am încredințat că singura pace în care pot odihni inimile noastre este pacea lui Iisus. Tot ce este în afară de acest Adevăr e minciună, e eroare, e rătăcire şi tot ce este în afară de această Pace e război, e tulburare, e răzvrătire.

Însetând deci după Adevărul Păcii lui Iisus şi după Pacea Adevărului Întrupat, să-L chemăm, strigând: „Vino, Doamne Iisuse!"[1006]

[1005] *Viața lui Iisus*, de Giovanni Papini, p.552.
[1006] Apocalipsa 22, 20.

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE 5
ADEVĂRUL 7
MĂRTURISIREA ADEVĂRULUI 20
CURAJ ŞI EROISM 29
LUPTA CU NOI ÎNŞINE 40
EGOISMUL 51
CUPTORUL SMERENIEI 62
ASCULTAREA 74
ASCULTAREA DE DUHOVNIC 83
TĂIEREA VOII 92
SUPUNEREA 105
DEZROBIREA 117
LUCRAREA SFÂNTULUI DUH 130
NEVINOVĂŢIE DE COPIL 141
ÎNTOARCEREA 152
EXPERIENŢA RĂULUI 161
ŞERPI ŞI PORUMBEI 178
MIELUL LUI DUMNEZEU 198
NU EU, CI HRISTOS 219
CALEA CRUCII 231
ÎMPĂRATUL PĂCII 246
TOATE SUNT BUNE 255
PACEA ADEVĂRATĂ ŞI PACEA FALSĂ 266
ENERGIA OAMENILOR PAŞNICI 276
SLĂBICIUNEA OAMENILOR TARI 287
REALIZAREA PĂCII 297
IUBIREA CREŞTINĂ 307
SEMINŢE DIN ALTE LUMI 321
LUPTA CONTRA RĂULUI 334
DUHUL BLÂNDEŢILOR 345
DUHUL ZEULUI MARTE 357
INIMA CURATĂ ŞI INIMA VICLEANĂ 369
ÎNTRE LITERĂ ŞI DUH 384
IISUS ŞI CEZARUL 398
SFINŢII OSTAŞI 413
SPRE PACEA LUI IISUS 432

n paginile de mai sus
că singurul adevăr
oscut este Adevărul
áduit în paginile de
cim pacea şi ne-am
ra pace în care pot
stre este pacea lui
fară de acest Adevăr
roare, este rătăcire şi
de această Pace este
, este răzvrătire.

him. Paulin LECCA

EDITURA BIZANTINĂ